

КЛАСИЧНИЙ ПРИВАТНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ
МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО
УПРАВЛІННЯ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ
В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ:
ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА**

20 листопада 2015 р.

Матеріали
III Міжнародної
науково-практичної конференції

Запоріжжя
Класичний приватний університет
2015

УДК 330.59
ББК 65
Ф 79

Редакційна колегія:

Огаренко В. М., д. держ. упр., професор
Монаєнко А. О., д. ю. н., професор
Покатаєва О. В., д. ю. н., д. е. н., професор
Покатаєв П. С., д. держ. упр., доцент
Мерзляк А. В., д. держ. упр., професор
Мордвінов О. Г., д. держ. упр., професор
Іванов М. М., д. е. н., професор
Заїка О. В., к. держ. упр., доцент
Нацюк І. М., к. е. н., доцент

Ф 79 **Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика : матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції 20 листопада 2015 р. / за ред. В. М. Огаренка, А. О. Монаєнка та ін. – Запоріжжя : КПУ, 2015. – 520 с.**

Збірник містить матеріали за такими тематичними напрямками: “Проблеми та перспективи формування механізмів державного управління соціально-економічним розвитком”, “Стратегія розвитку місцевого самоврядування в Україні на сучасному етапі”, “Менеджмент у системі інтеграційних процесів в економіці”, “Управлінські аспекти сучасного підприємництва”, “Інформаційні системи і технології в управлінні”.

Для студентів, аспірантів, викладачів та фахівців, які працюють у галузі державного управління, економіки, менеджменту та інформаційних технологій.

УДК 330.59
ББК 65

ЗМІСТ

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ

<i>Н. Б. Александрова</i> ПРОБЛЕМИ СКЛАДАННЯ ІНДЕКСНИХ КАДАСТРОВИХ КАРТ ПРИ ВЕДЕННІ ДЕРЖАВНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ	17
<i>О. О. Александрович</i> СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ: ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ, НАПРЯМКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ.....	19
<i>Б. Т. Ахметова</i> ОЦЕНКА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕГИОНОВ КАЗАХСТАНА	22
<i>Т. І. Биркович</i> МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ЯКІСТЮ ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ.....	25
<i>В. В. Бирюков</i> ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ ГОСУДАРСТВА.....	27
<i>В. А. Боклаг</i> ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	31
<i>В. В. Боклаг</i> ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ	33
<i>Є. В. Боярін</i> СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ: ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	36
<i>А. О. Бубнов</i> МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	38
<i>П. Н. Бузаубаева, А. Б. Байтасова, К. К. Рахимжанова, Р. Толеубаева</i> ИННОВАЦИОННЫЙ БИЗНЕС В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН.....	39
<i>О. О. Бутник</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ	42
<i>В. Є. Воротін</i> ЕКОНОМІЧНА ОСНОВА КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ	44
<i>Н. П. Гаврилова</i> ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ.....	49
<i>В. Г. Горник</i> РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ.....	50

<i>О. О. Гревцев</i> ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	53
<i>А. В. Гришук</i> ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ІНСТИТУЦІЙНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ОСВІТИ ДОРОСЛОГО НАСЕЛЕННЯ В ДЕРЖАВІ.....	56
<i>С. А. Гуляк</i> ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНА БАЗА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ.....	59
<i>С. С. Дарибеков</i> ОЦЕНКА ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН.....	62
<i>А. С. Дарибекова</i> НАЛОГОВЫЕ РИСКИ И МЕТОДЫ УПРАВЛЕНИЯ ИМИ.....	66
<i>Н. С. Дарибекова</i> НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ УПРАВЛЕНИЯ НАЛОГОВОЙ БАЗОЙ ПОДОХОДНОГО НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН.....	69
<i>О. В. Денисюк</i> ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	73
<i>А. О. Дегтяр</i> ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ.....	74
<i>О. А. Дегтяр</i> ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ.....	77
<i>В. М. Дівнич</i> МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ.....	79
<i>Є. Ю. Дідик</i> СПРАВЛЯННЯ ОРЕНДНОЇ ПЛАТИ ЗА КОРИСТУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ ДІЛЯНКАМИ.....	82
<i>Д. М. Долбунов</i> ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В МЕЖАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО НАПРЯМУ.....	84
<i>Н. М. Драгомирецька</i> СУЧАСНА СОЦІАЛЬНА ІНЖЕНЕРІЯ: ДЕРЖАВНОУПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ.....	86
<i>В. В. Дроков</i> ПЕРЕДУМОВИ ТА ЧИННИКИ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ТРУДОВУ МІГРАЦІЮ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ.....	90
<i>О. В. Жадан</i> СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В РЕГІОНІ.....	92
<i>О. М. Заскалкіна</i> ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ ЗА КОРДОНОМ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД.....	96

<i>С. Г. Захарова</i> ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯКОСТІ ГОТЕЛЬНИХ ПОСЛУГ ПРОЦЕДУРАМИ СЕРТИФІКАЦІЇ	99
<i>О. М. Іваницька</i> ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ НАДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ І ЇЇ МОНІТОРИНГУ В ЄС ТА УКРАЇНІ	100
<i>О. О. Кабанець</i> НЕДОЛІКИ ПРОВЕДЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ ТА АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ.....	102
<i>Г. А. Кадырова</i> ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РЕНТНЫХ ПЛАТЕЖЕЙ ОТ НЕДРОПОЛЬЗОВАНИЯ.....	104
<i>Б. М. Какимжанова</i> ПРИВЛЕЧЕНИЕ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ.....	107
<i>О. М. Калюжний</i> РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ШЛЯХ ДО ДОБРОЧЕСНОГО ПУБЛІЧНОГО СЛУЖБОВЦЯ	111
<i>Т. В. Карлов</i> ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ У СУЧАСНИХ МОДЕЛЯХ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	114
<i>Н. Килыбай</i> ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ БАНКОВСКИМИ РИСКАМИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ.....	117
<i>О. В. Кіктенко</i> ЗАХОДИ ДЕРЖАВИ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕОФШОРИЗАЦІЇ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ	121
<i>Є. О. Коваленко</i> ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН.....	123
<i>В. В. Коврегін</i> МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВНЗ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	126
<i>В. І. Когут</i> ДЕРЖАВНІ ТА НЕДЕРЖАВНІ ОРГАНІЗАЦІЇ СФЕРИ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ.....	128
<i>Д. Л. Комар</i> ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	131
<i>Г. Ю. Корякіна</i> ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЧИННОЇ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ.....	133
<i>Л. В. Кривонос</i> СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДЕРЖАВНИХ МЕХАНІЗМІВ ДЕТІНІЗАЦІЇ ДОХОДІВ ГРОМАДЯН	134

<i>О. М. Крутій</i> МЕХАНІЗМИ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В СУЧАСНОМУ ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ	137
<i>А. А. Кудінкова</i> РОЗВИТОК СИСТЕМИ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ	139
<i>О. В. Кучерява</i> ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	142
<i>О. М. Лазько</i> МЕТОДОЛОГІЯ ПОДОЛАННЯ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ ТА КОНФЛІКТІВ У ПОЛІЕТНІЧНІЙ ДЕРЖАВІ ЯК МЕХАНІЗМ ЕФЕКТИВНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ.....	144
<i>М. А. Латинін, В. П. Суворов</i> НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО- ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ПРИ ПЛАНУВАННІ ТА ЗАБУДОВІ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ	146
<i>С. О. Левченко</i> НАПРЯМИ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОЇ МОДЕЛІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ	148
<i>О. О. Лісовський</i> ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ	151
<i>Д. І. Лобко</i> АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	153
<i>Т. М. Лозинська, Р. Ю. Руденко</i> ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ.....	154
<i>І. М. Лопатченко</i> МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА В УКРАЇНІ	156
<i>С. В. Майстро</i> ДЕРЖАВНА СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	158
<i>О. Г. Мордвінов</i> СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....	160
<i>В. М. Мороз</i> СКАСУВАННЯ ТРУДОВИХ КНИЖОК: ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАСЛІДКИ.....	163
<i>С. А. Мороз</i> АНАЛІЗ ЗМІСТУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ПІДґРУНТЯ ЩОДО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	167

<i>А. К. Мусанова, А. М. Джапарова</i> СУЩНОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ТРАНСПОРТНОЙ СИСТЕМЫ ЭКОНОМИКИ.....	170
<i>Д. В. Нехайчук</i> ЩОДО ПИТАНЬ УДОСКОНАЛЕННЯ СУЧАСНОГО ПОДАТКОВОГО МЕХАНІЗМУ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ.....	174
<i>Д. С. Обдимко</i> ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	177
<i>І. І. Облес</i> ГОТОВНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВНЗ ДО УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ.....	178
<i>Н. П. Овчар</i> ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАСАДАХ ЗБАЛАНСУВАННЯ ІНТЕРЕСІВ ЇЇ СУБ'ЄКТІВ.....	181
<i>Є. С. Огнарьов</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.....	183
<i>К. О. Омельчак</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЛІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД.....	185
<i>А. О. Павленко</i> КОНТРОЛЬ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ.....	187
<i>Р. Б. Пісоцький</i> ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ І ОХОРОНОЮ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ	190
<i>І. В. Поліщук</i> РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЯК МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ.....	192
<i>І. М. Пузирь</i> НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ	194
<i>О. І. Пурський</i> СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ	196
<i>В. Р. Радіонов</i> ЕКОНОМІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ	199
<i>Н. Ю. Розумовська</i> АСПЕКТИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ТА КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ.....	201
<i>В. Л. Роменська</i> СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ МАРКЕТИНГ ТА МЕНЕДЖМЕНТ	202

<i>К. В. Рудь</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОСВІТНЬО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ТУРИЗМУ ЯК СПЕЦИФІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ТА ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗЕЙ УКРАЇНИ.....	204
<i>М. О. Сакварелідзе</i> ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ОРЕНДНО-ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В АГРАРНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ	206
<i>О. В. Свиридова</i> ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ	208
<i>О. В. Світлицький</i> МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ НА ПРИКЛАДІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	210
<i>Р. О. Седель</i> ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ.....	212
<i>І. С. Семененко</i> ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНИХ МОДЕЛЕЙ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	215
<i>М. Ю. Сердюк</i> СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ	218
<i>О. В. Сінгуцький</i> СУЧАСНІ ЗАСАДИ УПОВІЛЬНЕННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ	220
<i>І. В. Сороколін</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ.....	222
<i>Н. А. Сорочишина</i> ДЕРЖАВНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	223
<i>А. Е. Тайлак</i> СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РЫНКА ЦЕННЫХ БУМАГ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН....	226
<i>Н. І. Тахтаджиева</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ	229
<i>О. А. Тертишина</i> ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ Е-НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	233
<i>Д. М. Тонне</i> ЗМІСТ ТА НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИВАТНИХ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	237
<i>С. М. Тютюнник</i> МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ.....	238

М. С. Фісак
РИНОК ЗЕМЛІ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ
ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ 240

А. О. Чегейда
ФОРМУВАННЯ ОБМЕЖЕНЬ ТА ОБТЯЖЕНЬ ПРАВ
КОРИСТУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ ДІЛЯНКАМИ 243

В. О. Шапаренко
ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ
В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ..... 246

А. Р. Яблуновський
ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ
НА ГЕОІНФОРМАЦІЙНІЙ ОСНОВІ 248

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

В. М. Zheltovskii
POLITICAL DISCOURSE ON SELF-GOVERNANCE REFORM IN UKRAINE 251

Д. І. Бабміндра, А. В. Овчаренко
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ
ТА ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ 254

О. Ю. Бобровська
КОРПОРАТИВНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄДНАНИМИ
ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ 255

О. С. Ігнатенко
ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ 258

Н. М. Козаченко
УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ – СКЛАДОВА ПРОЦЕСІВ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ..... 261

Т. А. Кравченко
ФОРМУВАННЯ СПРОМОЖНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД –
ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ. 263

Л. М. Кривошеєва
ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ ОЛЕКСАНДРІВСЬКОГО ПОВІТУ 267

О. М. Кубишко
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ
ТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ..... 269

О. Г. Курбатов
ПРОБЛЕМА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ У КОНТЕКСТІ
МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ 25 ЖОВТНЯ 2015 РОКУ 271

Ю. О. Куц
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ НА РІВНІ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ..... 273

<i>М. В. Манзя</i> ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	276
<i>А. В. Мерзляк</i> ОСОБЛИВОСТІ ТА НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	278
<i>А. Ю. Мунько</i> ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ РЕГІОНІВ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	282
<i>В. В. Наконечний</i> РОЗВИТОК МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПРІОРИТЕТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	284
<i>Л. А. Пашко</i> ФОРМУВАННЯ СОБОРНОГО СУСПІЛЬСТВА – ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ.....	287
<i>І. С. Педак</i> СТАНОВЛЕННЯ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ	290
<i>Т. О. Покатаєва</i> ЛИТОВСЬКІ СТАТУТИ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ	292
<i>В. М. Северинюк</i> ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПОДІЛ УКРАЇНИ ЗА ДЖЕРЕЛАМИ УКРАЇНСЬКОЇ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ДУМКИ ДОРАДЯНСЬКОГО ЧАСУ.....	294
<i>О. В. Сергієнко</i> ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ТА НАГЛЯДУ	297
<i>А. Е. Тихоненко</i> НАВЧАННЯ ПОСАДОВИХ ОСІБ У СТРУКТУРІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ	299
МЕНЕДЖМЕНТ У СИСТЕМІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ	
<i>Т. В. Азарова</i> ВПЛИВ РОЗМІРУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ БАНКУ.....	302
<i>Е. Г. Антоненко</i> ОРГАНІЗАЦІЯ МАРКЕТИНГОВОГО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ “СУШИЯ”	304
<i>Г. В. Бережная</i> СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ МЕГАПОЛИСОВ МИРА: ВЫВОДЫ ДЛЯ УКРАИНЫ.....	306
<i>В. С. Веретенников</i> ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	310
<i>В. Б. Зікєєва</i> РОЗВИТОК МЕХАНІЗМУ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА.....	313

<i>Н. Н. Иванов</i> АДАПТИВНОЕ УПРАВЛЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКИМИ ОБЪЕКТАМИ	315
<i>А. Х. Ляшенко</i> ФОРМУВАННЯ ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	317
<i>М. Гльїна</i> ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ	320
<i>В. А. Гльяшенко</i> ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ	322
<i>Л. І. Кирилова, О. Ю. Лебедева</i> ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	324
<i>Р. М. Лєпа, С. С. Турлакова</i> ОСОБЕННОСТИ МОДЕЛИРОВАНИЯ ПРОЦЕССОВ УПРАВЛЕНИЯ СТАДНЫМ ПОВЕДЕНИЕМ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ НА ОСНОВЕ РЕФЛЕКСИВНОГО ПОДХОДА	327
<i>О. О. Литвин</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА “КОЛЯКА”	329
<i>О. Л. Маковська</i> УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМИ ВИТРАТАМИ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	331
<i>І. В. Марків</i> УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ	332
<i>Г. В. Межевикіна</i> ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ НА ОСНОВІ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОГО ВАЖЕЛЯ	334
<i>Н. Г. Метеленко, О. В. Кулікова</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ В УМОВАХ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ	336
<i>С. А. Метелькова</i> ШЛЯХИ ЗМІНЕННЯ ТАКТИЧНИХ ПРИЙОМІВ ЦІНОУТВОРЕННЯ	338
<i>К. Г. Мурзін</i> ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ	340
<i>К. В. Невтріленко</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗУСТРІЧНОЇ ТОРГІВЛІ В ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	342
<i>Н. В. Нестеренко, М. М. Іванова</i> ФІНАНСОВА САНАЦІЯ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ	345

<i>Н. В. Новак</i> ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ.....	347
<i>Н. М. Притула</i> СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ	349
<i>І. В. Сіліна, Ю. В. Глухова</i> УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	351
<i>Д. С. Скрябіна, Ю. В. Віхорт</i> ОЦІНКА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЇЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР	353
<i>Є. Г. Снадчук</i> КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКУ.....	356
<i>К. С. Снісаренко</i> ВИКОРИСТАННЯ ЛІЗИНГУ В ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА.....	358
<i>В. М. Соловійов</i> СУЧАСНІ ПАРАДИГМИ УПРАВЛІННЯ СКЛАДНИМИ СИСТЕМАМИ.....	360
<i>Д. Д. Ткаченко</i> УПРАВЛІННЯ РУХОМ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	362
<i>Є. Ю. Ткаченко, Ю. В. Грунь</i> МЕХАНІЗМ КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ КОМЕРЦІЙНИМ БАНКОМ	363
<i>М. В. Фатєєв</i> ПРИБУТКОВІСТЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	365
<i>В. В. Фатюха, А. Брайловська, А. Коханська</i> ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ ТА ІНШИМИ ОПЕРАЦІЯМИ БАНКУ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	367
<i>В. П. Федотов</i> ПОНЯТТЯ МОТИВАЦІЇ, ЇЇ КЛАСИФІКАЦІЯ.....	369
<i>О. К. Цивірко</i> ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНОЮ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ АВІАБУДІВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	372
<i>А. І. Цяпа</i> ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	374
<i>М. М. Четверик</i> ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	377

<i>В. І. Чижова, А. О. Комар</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	379
<i>А. М. Чирва</i> МОТИВАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	381
<i>П. В. Чурюмов</i> СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	383
<i>М. С. Шапкина</i> ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО – ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	385
<i>А. М. Шериньов</i> ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	387
<i>О. В. Яришко, С. Д. Кирилов</i> УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	389

УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

<i>Т. Ю. Абшишева</i> ПРОБЛЕМИ УЧЕТА ФИНАНСОВОЙ АРЕНДЫ У АРЕНДАТОРА	391
<i>Я. Г. Анісімов</i> УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	392
<i>Т. О. Безземельна</i> ЗАХОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЛОЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВ	394
<i>А. А. Ващенко</i> ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ МІНЛИВОГО РИНКОВОГО СЕРЕДОВИЩА	395
<i>А. О. Воронцова</i> ДІАГНОСТИКА РАНЬОГО ЗАПОБІГАННЯ КРИЗОВОМУ СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	397
<i>Д. В. Горбатко</i> ПОЛІТИКА ФІНАНСУВАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	399
<i>А. О. Двігун, О. В. Кузьміна</i> РОЗРОБКА СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	401
<i>О. В. Дерев'яно</i> ОСОБЛИВОСТІ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	403
<i>А. В. Егорченков, Н. Ю. Егорченкова, Д. С. Катаев, Е. Ю. Катаева</i> ПЛАНИРОВАНИЕ ЗАГРУЗКИ РЕСУРСОВ В ПОРТФЕЛЯХ ПРОЕКТОВ ПРЕДПРИЯТИЯ.....	407
<i>О. В. Заїка</i> ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ КЕРІВНИКІВ ОСББ.....	409

<i>А. С. Заскалкін</i> СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ.....	411
<i>В. В. Захаров</i> ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЕЛЕМЕНТУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ.....	414
<i>О. С. Люхіна</i> СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ КОШТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	415
<i>З. П. Кіктенко</i> ПРОЗОРА СИСТЕМА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА	417
<i>Д. О. Клевцов</i> ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНТИКРИЗОВОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	419
<i>Б. О. Кузьменко</i> МЕТОДИ ПОЛІПШЕННЯ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	422
<i>І. А. Мазніченко</i> КОРПОРАТИВНА ІЄРАРХІЯ В СУЧАСНІЙ КОМПАНІЇ	424
<i>П. С. Марей</i> УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	426
<i>О. О. Мельниченко</i> АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ	428
<i>Н. Г. Метеленко</i> ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	430
<i>О. О. Мовчанюк</i> УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ПІДПРИЄМСТВА ЯК БАЗОВА СКЛАДОВА БОРОТЬБИ З КРИЗОВИМИ ПРОЯВАМИ В ЕКОНОМІЦІ ДЕРЖАВИ.....	433
<i>К. І. Нечитайло</i> АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ НА ОСНОВІ САНАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ	435
<i>Г. Олійник, Т. Лозова</i> ОКРЕМІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВ	437
<i>А. О. Панченко</i> АНТИКРИЗОВЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ДЕПРЕСІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	439
<i>А. І. Полікарпова</i> ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ В ПРАКТИЦІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	443

<i>О. М. Полінкевич</i> ЗНАЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ПРИВАТНОГО ТА ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ.....	445
<i>О. С. Причиненко</i> ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ.....	446
<i>Н. М. Проскуріна</i> ПРИЙНЯТТЯ ЗАВДАННЯ ТА ПРОДОВЖЕННЯ СПІВПРАЦІ З КЛІЄНТОМ: ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ АСПЕКТ ЗОВНІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ	448
<i>В. Ю. Семенюк</i> ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ.....	451
<i>Я. С. Стрілько</i> РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ ПРАЦІ.....	453
<i>А. Б. Токсамбаева</i> ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОДДЕРЖКА ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН	455
<i>А. Г. Тунік</i> РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ	458
<i>Д. А. Федченко</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	460
<i>М. В. Хацер, Л. О. Литвинова</i> ФІНАНСОВА СТРАТЕГІЯ ЯК ОРІЄНТИР РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА.....	462
<i>О. В. Царенко</i> ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ КЕРІВНИЦТВА АУДИТОРСЬКОЇ ФІРМИ ЗА ОРГАНІЗАЦІЮ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ НАДАННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ	464
<i>В. І. Чижова, А. О. Комар</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	467
<i>О. О. Шапуров, Ю. А. Сагань</i> ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ОСНОВІ КОМПЛЕКСНОЇ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ	470
<i>М. С. Шапкіна</i> ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО–ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	472
<i>Н. М. Шмиголь, А. А. Антонюк</i> УПРАВЛІНСЬКО-ПОДАТКОВИЙ АНАЛІЗ ЯК МЕХАНІЗМ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ	475
<i>О. П. Шульга</i> ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	477

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ

<i>О. Gusliakova</i> THE ANALYSIS OF THE CONTRIBUTION OF ITS TO THE TOURISM INDUSTRY	480
<i>О. В. Бахрушин, С. В. Никоненко</i> ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ КЛІЄНТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ ДОСТУПУДО ВЕБ-СЕРВІСІВ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ MOODLE	483
<i>Ю. В. Гончаренко, Т. С. Венгілевська</i> РОЗРОБКА ВЕБ-СЕРВІСУ “ЕЛЕКТРОННИЙ ЩОДЕННИК ЗНВК № 77”	485
<i>В. В. Горбач, С. Л. Хрипко</i> ПРОБЛЕМЫ РЕАЛИЗАЦИИ АГЕНТА КОММЕНТАРИЕВ	488
<i>П. В. Гудзь, М. М. Хандога</i> ПОБУДОВА ГРАФІЧНОЇ МОДЕЛІ РЕГІОНАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ОСНОВІ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ЗАСОБАМИ ПРОГРАМИ ALLFUSION PROCESS MODELLER.....	491
<i>О. І. Крюков</i> ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ДЕРЖАВИ ЯК ЧИННИК ПОБУДОВИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	493
<i>І. В. Куна</i> МІСЦЕ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	495
<i>І. М. Нацюк, В. В. Сторожук</i> РОЗРОБКА ШКІЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ: ЕЛЕКТРОННИЙ ЖУРНАЛ	497
<i>Р. А. Полюлях</i> МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕЛЕКТРОННОЮ МЕДИЦИНОЮ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ОСНОВИ	502
<i>Д. В. Сидоров</i> ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ	506
<i>А. А. Ситніков</i> СУЧАСНИЙ СТАН І ШЛЯХИ ПРИСКОРЕННЯ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУ В УКРАЇНІ	508
<i>Ю. М. Тесля, Т. В. Латшєва</i> МАТРИЧНИЙ ПІДХІД ДО ДЕКОМПОЗИЦІЇ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯМИ В БУДІВЕЛЬНИХ КОМПАНІЯХ.....	511
<i>О. В. Толмачов</i> ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ РАЙОННОГО РІВНЯ	514
<i>П. Ю. Шаров</i> СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	516
<i>Л. М. Шокотько</i> ЗАСТОСУВАННЯ КВАНТОВО-МЕХАНІЧНИХ МЕТОДІВ У КРИЗИС-МЕНЕДЖМЕНТІ	517

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ

Н. Б. Александрова

кандидат технічних наук, доцент
Класичний приватний університет

ПРОБЛЕМИ СКЛАДАННЯ ІНДЕКСНИХ КАДАСТРОВИХ КАРТ ПРИ ВЕДЕННІ ДЕРЖАВНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ

Одним з основних завдань ведення Державного земельного кадастру є вироблення єдиної системи просторових координат і системи ідентифікації земельних ділянок.

Відповідно до Закону України “Про Державний земельний кадастр”, під індексною кадастровою картою розуміють картографічний документ, що відображає місцезнаходження, межі і нумерацію кадастрових зон і кварталів та використовується для присвоєння кадастрових номерів земельним ділянкам і ведення кадастрової карти (плану).

Протягом багатьох років на території України склався адміністративно-територіальний розподіл на області, області на райони, райони на сільські ради. Саме такий адміністративно-територіальний розподіл виявився найбільш сприйнятливим і наочним для формування індексних карт. Індексним картам сміло можна дати назву кадастрових, оскільки з формуванням індексної карти області, міста, населеного пункту з’являється поняття кадастрової одиниці: кадастрова зона, кадастровий квартал, кадастровий номер ділянки.

Для забезпечення унікальності кадастрового номера земельної ділянки застосовується підхід, який базується на ієрархічній фрагментації території України. При цьому виникає питання щодо оптимального з точки зору присвоєння кадастрових номерів поділу території України на окремі фрагменти та їх кодування. Деякі вітчизняні фахівці останнім часом пропонують використовувати спеціальний для цих цілей поділ території України на кадастрові регіони, секції, райони, зони, квартали, блоки, які збігаються або не збігаються з межами адміністративно-територіальних утворень. У деяких випадках вважають за доцільне проводити межі “по основних магістралях та гідрографічних об’єктах” і “не пов’язувати межі населених пунктів та кадастрових зон”, інколи пропонують “заморожувати” межі цих утворень тощо [1].

При створенні кадастрових індексних карт найбільш складним завданням є визначення зовнішніх меж кадастрових кварталів, кадастрових зон, а як результат і зовнішніх меж КОАТУУ. При цьому особливе значення має підхід до встановлення меж кадастрових кварталів. За межі кварталів можна приймати осьові лінії доріг, лінії тротуарів, межі землеволодінь, червоні лінії та ін. Межа кварталу моделюється полігоном (або полілінією), що проходить через характерні точки (вузли) з фіксованими координатами. До недоліків такого підходу можна віднести просторову нестабільність зазначених ліній, пов’язану з реконструкцією шляхів, планувальними роботами, змінами в містобудівній документації та ін. Крім того, при такому підході в межах кадастрового кварталу знаходяться як землі землекористувань, так і землі загального використання, причому останні частково, бо вони розділені осьовими чи іншими лініями на кілька частин. Це при-

зводить до певних труднощів, пов'язаних із необхідністю перевизначення координат вузлів меж кварталів, ускладнення розрахунку балансу площ кадастрових кварталів, кадастрових зон тощо [2].

Для створення індексно-кадастрових карт використовуються ортофотоплан, який являє собою фотографічний план місцевості на точній геодезичній опорі, отриманий шляхом аерофотозйомки з подальшим перетворенням аерознімків (з центральної проекції в ортогональну) на основі ефективного методу їх диференційного ортофототрансформування.

Формування індексних кадастрових карт відноситься до виду довгострокових робіт. Адміністративно-територіальний розподіл постійно змінюється і тому необхідний один раз початі роботи постійно оновлювати, зберігаючи при цьому вихідний варіант (вести історію розвитку індексних кадастрових карт). Якщо коректування кадастрових матеріалів не вести постійно, то ефект початої роботи по створенню кадастрових планів може через рік – два звестися до нульового результату.

Виходячи з усього вищесказаного, слід зазначити що формування індексних кадастрових карт є першим етапом у створенні ГІС міста чи області, що покликана вирішувати такі завдання:

- створення єдиного порядку автоматизованого ведення державного земельного кадастру;
- створення автоматизованої системи обліку платників (фізичних і юридичних осіб) земельного податку;
- впровадження системи державної реєстрації земельних ділянок.

Рішення такої задачі тісно пов'язано з роботами по інвентаризації земель. Після виконання робіт з інвентаризації земель можна сформувати географічні границі кадастрових одиниць, що пройшли інвентаризацію і перенести індексні номери з індексної карти на реальну масштабну карту кадастрової одиниці.

Отже, надзвичайно важливе місце в системі державного земельного кадастру належить планово-картографічному матеріалу, що забезпечує прийняття ефективних управлінських рішень. Застосування програмних засобів ГІС дає можливість швидко та ефективно вирішувати землевпорядні завдання, аналізувати поточний стан задокументованого землекористування, виявити раніше допущені недоліки та помилки, формувати масиви відомостей про земельні ділянки та певних землекористувачів.

Існуюча технологія цифрового картографування орієнтована на видання паперової топографічної карти певного масштабу, в умовних позначеннях. В зв'язку з цим виникає розбіжність у представленні просторових даних цифрового картографування з моделлю даних в геоінформаційній системі. Тому дані цифрового картографування потребують інструментів трансформації їх в інформаційне середовище геоінформаційної системи.

Список використаної літератури

1. Тітова С. В. Індексно-кадастрові карти як основа створення автоматизованої системи ведення державного земельного кадастру / С. В. Тітова, Н. О. Гаман // Часопис картографії. – 2011. – Вип. 2. – С. 63–73.
2. Методичні рекомендації щодо складання індексних карт і присвоєння кадастрових номерів земельним ділянкам та об'єктам нерухомості / А. С. Даниленко, Ю. Д. Білик, В. В. Кулініч, М. Г. Лихогруд, М. Н. Калюжний. – Київ : Урожай, 2003. – 28 с.

О. О. Александрович

здобувач

Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ
при Президентіві України

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ: ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ, НАПРЯМКИ МОДЕРНІЗАЦІЇ

На даний час науковцями запропоновано декілька підходів до встановлення принципів і напрямків модернізації чинної системи державного фінансового контролю (СДФК), Пропозиції, наведені у вітчизняній науковій літературі, спрямовані переважно на визначення головного органу державного фінансового контролю, розмежування повноважень між органами контролю від законодавчої та виконавчої гілок влади або вдосконалення нормативно-правової бази їх діяльності. Деякі загальні питання щодо побудови *системи державного фінансового контролю* залишаються невирішеними.

На активізацію інтересу вітчизняних науковців до проблем, пов'язаних з перспективами формуванням єдиної системи державного фінансового контролю та утворення повноважного Вищого органу державного аудиту (ВОДА) вплинули, на нашу думку, два зовнішніх чинника. По-перше, у 2011-2014 рр. Генеральна Асамблея ООН рекомендувала державам-членам посилити увагу до ролі вищих органів державного аудиту в процесі вдосконалення публічного управління на засадах принципів належного врядування [6]. По-друге, у 2012-2013 рр. Кабінет Міністрів України затвердив два керівні документи – Концепцію розвитку державного внутрішнього фінансового контролю та Стратегію розвитку системи управління державними фінансами. У першому з них йдеться про вдосконалення системи управління державними фінансами, а в другому – вказано передумови інституціонального розвитку Рахункової палати саме як органу незалежного зовнішнього аудиту [3, 4].

Для комплексного забезпечення нормативно-правових та організаційних засад модернізації СДФК необхідно: по-перше, з'ясувати сутність державного фінансового контролю як державно-управлінського феномену; по-друге, виокремити провідні етапи формування та розвитку СДФК у незалежній Україні, й, по-третє, визначити найбільш перспективні напрями її модернізації в контексті імплементації світового досвіду.

Існує багато визначень поняття системи державного фінансового контролю, що були запропоновані вітчизняними дослідниками, такими як І. А. Ангеліна, С. В. Бардаш, В. В. Глущенко, Є. В. Дейнего, Л. В. Дікань, І. С. Микитюк, В. Ф. Піхоцький, Л. А. Савченко, І. Б. Стефанюк, А. В. Хмельков та інші. За узгодженою точкою зору система державного фінансового контролю визначає ієрархію, місце і роль органів державного фінансового контролю, відповідно до їх статусу, функцій та повноважень, їх підзвітність та підконтрольність, а також механізм взаємодії між цими органами. СДФК в цілому складається з наступних елементів: мета чи головне завдання (місія контролю), суб'єкт контролю (хто контролює); об'єкт контролю (кого контролюють); предмет контролю (що контролюють); принципи контролю; метод контролю; механізм контролю тощо.

Досліджуючи розвиток СДФК в Україні, В.О. Шевчук у 1998 р. виокремив два етапи цього процесу: перший – становлення (1990-1997 рр.) – формування базових умов для створення системи контролю та мережі контролюючих органів; другий – удосконалення (з 1998 р.) – реформування та подальший розвиток

контролюючих, інституцій у державній сфері та громадянському суспільстві [5, с. 183–185]. П.П. Андреев назвав такі етапи еволюції *внутрішнього* фінансового контролю за часів незалежної України: 1991-2002 рр. – створення Державної контрольно-ревізійної служби України (ДКРСУ), визначення основних засад внутрішнього контролю; 2003-2008 рр. – ухвалення Стратегії розвитку системи державного фінансового контролю, що здійснюється органами виконавчої влади та Концепції розвитку державного внутрішнього фінансового контролю, де закріплені основні напрями реформування внутрішнього державного фінансового контролю; з 2009 р. – реорганізація ДКРСУ у Державну фінансову інспекцію України, запровадження поділу на внутрішній аудит та контроль, ухвалення ряду нормативно-правових актів щодо наближення внутрішнього державного фінансового контролю в Україні до міжнародних стандартів [1, с. 7].

На нашу думку, враховуючи хронологію прийняття системообразуючих нормативно-правових актів та пов'язаних з ними найважливіших подій, доцільно визначити такі основні етапи розвитку системи державного фінансового контролю незалежної України (1991–2015 рр.).

Початковий етап – період формування інститутів державного фінансового контролю (1991–1997 рр.), який починається вилученням із Конституції України згадувань про Комітет народного контролю радянських часів (28 серпня 1991 р.) та завершується створенням провідних органів державного управління, що опікувалися здійсненням державного фінансового контролю (Державної податкової служби, Державної контрольно-ревізійної служби, Державного казначейства, Національного аудиторського комітету, Рахункової палати України).

Другий етап – період розбудови засад національної системи державного контролю (1998-2005 рр.), протягом якого ухвалені урядові Стратегія розвитку системи державного фінансового контролю, що здійснюється органами виконавчої влади (2003 р.), Концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю (2005 р.), Стратегія застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні (2007 р.), Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі (2007 р.); здійснено вступ України до Міжнародної (INTOSAI) та Європейської (EUROSAI) організацій вищих органів державного аудиту (1998-1999 рр.); встановлено засади модернізації системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів (у т. ч. у державному секторі); Головному контрольно-ревізійному управлінню України (КРУ) надано статусу центрального органу виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю (2000 р.); затверджено концептуальні засади системи державного фінансового контролю, побудованої на імплементації міжнародних стандартів аудиторської діяльності та бухгалтерського обліку.

Третій етап – формування системи державного фінансового контролю (2005–2013 рр.), а саме: Головне контрольно-ревізійне управління України реорганізовано у Державну фінансову інспекцію України (2010 р.); законодавче закріплено повноваження Державної фінансової інспекції України (ДФІ) як центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері державного фінансового контролю (2012-2014 рр.); офіційно визначено державний фінансовий аудит різновидом державного фінансового контролю (2012–2013 рр.); встановлено засади роботи структурних підрозділів внутрішнього аудиту Центральних органів виконавчої влади (2011-2012 рр.), контроль за якістю діяльності яких покладено на ДФІ.

Нарешті, сучасний етап – модернізація системи державного фінансового контролю (аудиту) на засадах імплементації міжнародних стандартів INTOSAI (2013–2015 рр.). До визначних подій цього етапу відносяться такі: встановлення цілей євросоціації України, зокрема, у галузі зовнішнього аудиту і державного внутрішнього фінансового контролю (2014 р.); надання Рахунковій палаті контрольних повноважень, що відповідають стандартам INTOSAI (2015 р.); реформування повноважень ДФІ в контексті переходу до парламентсько-президентської моделі державного устрою; набрання чинності затверджених Міністерством фінансів України національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку в державному секторі, гармонізованих із міжнародними стандартами (частково з 1 січня 2015 р., частково з 1 січня 2016 р.); визначення механізму проведення ДФІ державного фінансового аудиту, встановлення переліку господарських операцій, що підлягають аудиту, та переліку відповідних суб'єктів господарювання тощо.

Особливістю сучасного етапу розвитку СДФК є законодавчо врегульований перехід від традиційної моделі державного фінансового контролю як діяльності спеціалізованих інституцій виконавчої влади, що здійснюють переважно внутрішній фінансовий контроль в органах державного управління, органах місцевого самоуправління та сумісних господарських структурах, до державного фінансового аудиту, сутність якого полягає у підвищенні ефективності діяльності органів публічної влади за допомогою вдосконалення механізмів їх фінансової діяльності. Перша модель, яку умовно можна назвати *адміністративно-бюрократичною*, оскільки вона акцентує увагу на ролі адміністративних органів, що монопольно здійснюють контрольні функції від імені держави, орієнтована, перед усім, на виявлення відповідних недоліків, компенсацію державних втрат та покарання винних. Напроти, друга модель ґрунтується на принциповому визнанні пріоритету *функцій* контрольних органів та професійних стандартів діяльності відносно їх *інституціональної побудови* та адміністративних повноважень. Такий підхід властивий економічно розвинутим країнам зі сталою демократичною традицією, яка серед іншого проявляється у великій ролі організаційно оформленого громадського впливу на органи публічного врядування. Дану систему державного фінансового контролю доцільно визначити як *публічно-аудиторську*.

Остаточне ухвалення Верховною Радою України нової редакції Закону України “Про Рахункову палату” 2 липня 2015 р. [2] означає, на нашу думку, початок здійснення практичних кроків щодо імплементації засад незалежного зовнішнього фінансового контролю – державного аудиту публічних фінансів, як того вимагають установчі документи Міжнародної організації вищих органів державного аудиту (INTOSAI) та правовстановлюючі документи Європейського Союзу.

Список використаної літератури

1. Андреев П. Еволюція внутрішнього державного фінансового контролю в Україні / П. Андреев // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Економіка. – 2013. – № 8 (149). – С. 5–8.
2. Про Рахункову палату : Закон України від 02.07.2015 р. № 576-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 36. – Ст. 360.
3. Концепція розвитку системи управління державними фінансами, схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2012 р. № 633-р // Офіційний вісник України від 14.09.2012 р. – № 67. – Ст. 2752.
4. Стратегія розвитку системи управління державними фінансами, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 р. № 774-р. // Офіційний вісник України від 01.11.2013 р. – № 82. – Ст. 3052.

5. Шевчук В. О. Контроль господарських систем в суспільстві з перехідною економікою: Проблеми теорії, організації, методології : монографія / В. О Шевчук. – Київ : Київ. держ. торг.-економ. ун-т, 1998. – 371 с.

6. Resolution adopted by the General Assembly on 19 December 2014 № 69/228. Promoting and fostering the efficiency, accountability, effectiveness and transparency of public administration by strengthening supreme audit institutions [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.un.org/es/comun/docs/index.asp?symbol=A/RES/69/228&referer=/spanish/&Lang=E>.

Б. Т. Ахметова

старший преподаватель
Академия “Болашак”

ОЦЕНКА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕГИОНОВ КАЗАХСТАНА

Наиболее важным, с точки зрения экономической безопасности, нам представляется весь продукт, произведенный за год в регионе, т. е. валовый региональный продукт (ВРП). Показатель ВРП по своему экономическому содержанию является близким региональным аналогом показателя валового внутреннего продукта (ВВП) страны, рассчитанного производственным методом на уровне республики.

Как известно, с точки зрения производства, ВВП представляет собой сумму валовых добавленных стоимостей, созданных за определенный период резидентными экономическими единицами. Система национальных счетов (СНС) в Казахстане внедряется на республиканском уровне, однако регионы также испытывают потребность в современной статистической обобщающей модели, ориентированной на требования рыночной экономики, совместимой с СНС республиканского уровня и отвечающей международным стандартам. В силу ряда особенностей, присущих региональной экономике, и ограничений информационного плана с которыми сталкиваются территориальные органы государственной статистики, система современных национальных счетов не может быть реализована на региональном уровне в полном объеме.

Тем не менее, в последнее время начата регулярная и систематическая работа по внедрению на региональном уровне расчетов ряда обобщающих показателей, методологически основанных на принципах и определениях СНС. Главным среди них является ВРП. /1/

ВРП – определяется как сумма добавленных стоимостей отраслей, расположенных в регионах. Добавленная стоимость отрасли определяется как разность между стоимостью товаров и услуг, произведенных в отчетном периоде (выпуском), и стоимостью товаров и услуг, потребленных в том же периоде в процессе производства (промежуточным потреблением).

Для оценки рыночного выпуска товаров и услуг применяется два вида цен:

– цена производителя – цена, получаемая производителем за единицу товара или услуги, включая подлежащие уплате налоги на продукты (кроме НДС, акциза и налога на прибыль) и исключая подлежащие получению субсидии на продукты и на импорт;

– основная цена – цена получаемая производителем за единицу товара и услуги, исключая любые подлежащие уплате налоги на продукты и включая субсидии на продукты (кроме субсидий на импорт).

Рыночный выпуск реальнее оценивать в основных ценах. Если на основе отчетности по регионам данные о выпуске представлены в ценах производителя, то для его оценки в основных ценах необходима следующая корректировка:

$$V_{\text{оц}} = V_{\text{цп}} - N + S_{\text{прод}}; \quad (1)$$

где $V_{\text{оц}}$ – выпуск в основных ценах;
 $V_{\text{цп}}$ – выпуск в ценах производителя;
 N – налоги на продукты, включенные в цену производителя;
 $S_{\text{прод}}$ – субсидии на продукты.

Информационной базой для расчета выпуска большинства отраслей экономики, занятых производством товаров и оказанием услуг, являются, в основном, отраслевые формы по учету продукции, отчетность Национального банка, Министерства финансов, Министерства Экологии и биоресурсов. Рассчитанный объем выпуска по отраслям экономики необходимо корректировать на величину скрытой и неформальной деятельности, согласно существующих методологий. Для оценки ВРП в ретроспективе (внедрение СНС начато в Казахстане с 1993 года) необходимо проведение расчетов на базе основных показателей баланса народного хозяйства, в том числе валового общественного продукта, чистого общественного продукта, потребления основного капитала.

Для производства ВРП необходимы экономические ресурсы, используемые в процессе производства товаров и услуг, т. е. производственные факторы: труд, капитал, земля и природные ресурсы, предпринимательские способности. Экономические ресурсы достаточно тесно переплетены, мобильны и взаимозаменяемы.

В рыночной экономике каждый из экономических ресурсов представляет собой ресурсный рынок: рынок труда, рынок капитала, состоящий, в свою очередь, из множества локальных и конкретных рынков.

Как известно, иллюстрацией к переплетению и альтернативности экономических ресурсов является простая, основанная на двух производственных факторах, модель Кобба-Дугласа [2, с.57], которая выглядит следующим образом:

$$Q = AK^{\alpha}L^{\beta} \quad (2)$$

где:

Q – объем производства;

K – размер капитала;

L – затраты труда;

A – вид функции;

α и β – показатели эластичности производства Q по отношению соответственно к труду и капиталу. (они показывают на сколько процентов должно увеличиваться Q , если или K , или L возрастают на один процент).

С методологической точки зрения такой принципиальный подход применим и к региональным системам, где валовый региональный продукт, грубо говоря, является функцией использования таких трех производственных факторов как: труд, земля и капитал, принимающих участие в процессе воспроизводства региональной экономики и производстве ВРП.

Таким образом, можно утверждать, что основным результирующим показателем состояния экономической безопасности региональных систем является показатель, отражающий динамику ВРП за ряд лет или индекс валового регионального продукта.

Факторными показателями экономической безопасности, определяющими динамику ВРП, являются показатели использования факторов *труда, капитала и природных ресурсов* в динамике. Принципиальную взаимосвязь между этими показателями можно представить в виде функции:

$$WRP=f(K^a; L^b; Z^c) \quad (3)$$

где:

WRP – валовый региональный продукт;

K – размер капитала;

L – затраты труда;

Z – размер использования земли и использованных ресурсов;

a, b, c – соответственно коэффициенты уравнения, отражающие эластичность ВРП по отношению к каждому из факторов.

Немаловажным является также определение воздействия вышеназванных факторов на состояние социального развития регионов, которое в рыночных условиях, при снижении патерналистских функций государства в большей мере определяется динамикой уровня жизни населения. С нашей точки зрения, индикаторами показателя уровня *социального развития* регионов можно выбрать:

- отношение среднемесячного дохода к прожиточному минимуму;
- вклады на депозиты на душу населения.

Реализация процесса моделирования предполагает создание условий, обеспечивающих адекватность модели и имитируемого объекта – региональной системы. Необходимая адекватность достигается реализацией четкого, логичного описания объекта, процесса или явления путем последовательного приближения процедур их формализованного описания к конечным результатам. Этапная реализация этих процедур выглядит следующим образом (рис. 1).

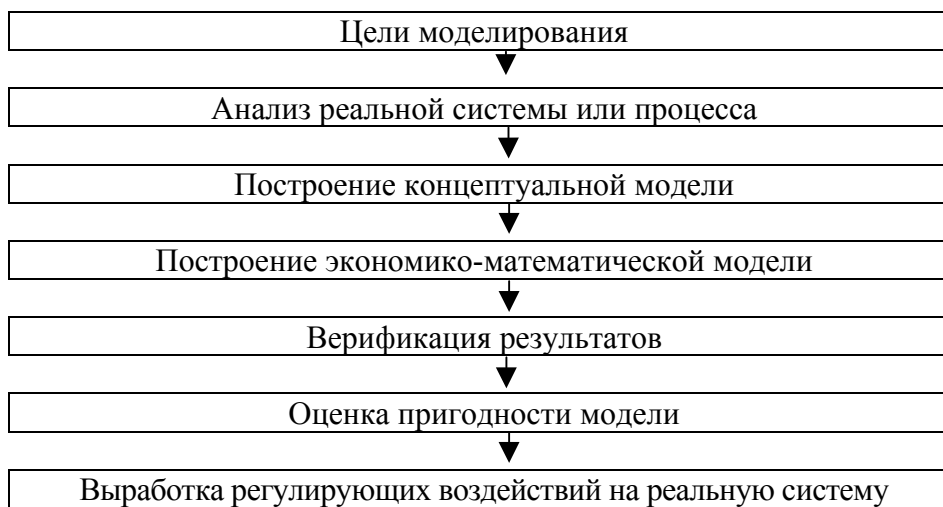

Рис. 1. Этапы реализации процесса моделирования

Следует учитывать, что модель, как правило, является упрощенным представлением реальной системы и должна отражать только те её черты, которые важны для целей исследования. При моделировании сложных систем (каковой является и региональная система) часто могут возникать вопросы, связанные с завышением усилий на моделирование, с излишней детализацией тех частей системы, которые достаточно ясны, и наоборот, с агрегацией в модели слабо изученных сторон, которые при последующей работе с моделью могут оказаться более важными. Кроме того для реализации модели на основе использования методов корреляционно-регрессионного анализа количество возможных к использованию факторов воздействия (индикаторов ЭБ) на основной показатель ЭБ (ВРП) - ограничено и не должно превышать трех.

Список использованной литературы

1. Валовой региональный продукт за 2010–2015 гг.: основные понятия. общие методические положения по расчету ВРП. Агентство РК по статистике. 18.06.2015 г. № Э/1-036/2.
2. Экономика : учебник / под ред. А. С. Булатова. – 3-е изд. перераб. и дополн. – Москва : Юрист, 2011. – 896 с.

Т. І. Биркович

доктор наук з державного управління, доцент
Київський університет культури

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ЯКІСТЮ ОСВІТНЬОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Одним з найважливіших стратегічних завдань на сучасному етапі модернізації системи вищої освіти України є забезпечення якості підготовки фахівців на рівні міжнародних вимог. Це пов'язано з розширенням освітнього простору, посиленням мобільності як студентів, так і викладачів вищих навчальних закладів, а також з інтернаціоналізацією ринку праці. Все вищезазначене зумовлює необхідність створення так званої “взаємної довіри” до якості освітніх послуг конкретного вищого навчального закладу. Держава здійснює діагностику рівня вищої освіти за допомогою вимірювання значень показників якості освіти, набутої особою та визначення ступеня їх відповідності значенням, встановленим Державним стандартом вищої освіти.

Для визначення ефективності, дієвості освіти необхідно оцінити якість освітніх послуг, які пропонує та надає певний заклад (наприклад, якість професійної підготовки майбутнього фахівця закладом вищої освіти). Таке оцінювання має здійснюватися з позиції людей, які безпосередньо навчаються в цьому навчальному закладі або закінчили його; по-друге, важливо, на нашу думку, оцінити соціальну позицію, цілі, установки та орієнтації тих, хто навчає: по-третє, це зовнішнє оцінювання, тобто оцінювання споживачів продукції цих закладів освіти, іншими словами, оцінювання роботодавців щодо якості професійної підготовки фахівців.

Діюча система контролю якості дуже складна і передбачає проведення чотирьох різних процедур: ліцензування спеціальностей (напрямів), акредитацію спеціальностей (напрямів), акредитацію закладу в цілому, атестацію. Таким чином, можна стверджувати, що комплексної системи забезпечення якості вищої освіти в Україні не створено. Її тимчасовим замінником виступають системи ліцензування та акредитації, інспектування вищих навчальних закладів ззовні та ректорський контроль всередині інституцій. На жаль, названі компоненти як самостійно, так і сукупно не забезпечують системного впливу на всі процеси організації навчальної діяльності та її змісту, не створюють ефекту постійного поліпшення якості освіти.

Вітчизняна система ліцензування та акредитації досі виконує лише функцію одного з головних інструментів державного управління галуззю, а не виступає базовою технологією стимулювання підвищення якості вищої освіти. Державне інспектування навчальних закладів спрямоване на виявлення відхилення від суто формальних і часто суперечливих вимог до діяльності освітніх інституцій без врахування реального контексту їх діяльності. Найбільш розповсюдженою формою внутрішньо-університетської оцінки якості освіти виступає ректорський контроль, який має на меті підготувати навчальний заклад до зовнішнього контролю та надати імпульс для короткотермінової мобілізації внутрішніх ресурсів академічної спільноти.

Національних стандартів внутрішнього забезпечення якості вищої освіти в Україні досі не існує. У вищих навчальних закладах застосовуються різноманітні моделі моніторингу, аудиту та управління якістю, проте усталеної системи вони не формують.

Функції зовнішніх стандартів забезпечення якості освіти формально виконують система стандартів вищої освіти, Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти, Вимоги до акредитації напряму (спеціальності) підготовки фахівців за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями, окремі вимоги інших нормативно-правових актів. Сукупність цих документів не створюють цілісної, адекватної та відповідної європейським рекомендаціям системи забезпечення якості освіти.

Проблеми якості вищої освіти, значною мірою, зумовлені розривом між сферами праці та освіти. Роботодавці вважають вищі навчальні заклади занадто консервативними та громіздкими для швидкого реагування на зміни в умовах та технологіях праці. Університети розраховують на додаткове фінансування від співпраці з роботодавцями, які, у свою чергу, вважають сплату податків виконанням своїх обов'язків з фінансування освіти або розраховують з цього на податкові преференції, які не передбачені законодавством.

Належна система забезпечення якості передбачає створення розвинених інструментів мотивації до неї навчальних закладів, викладачів та студентів. З одного боку, найбільш зацікавленою стороною в отриманні високоякісної освіти є студентство. Сприйняття студентів як об'єкту впливу, а не самостійного учасника освітнього процесу, позбавляє освітню систему шансів на успіх. З іншого боку, повернення наукового дослідження в освітнє поле повинно стати надійним підґрунтям забезпечення якості вищої освіти як основного засобу технологічного прориву України.

Говорячи про ефективність освіти, слід звернути увагу також на ціннісні орієнтації самих учасників навчального процесу, зокрема студентів. Іншими словами, в чому вони вбачають користь здобутої освіти, який, на їх думку, соціальний статус можна здобути, маючи певну загальну чи професійну підготовку. Оскільки повноцінна освіта це необхідна умова досягнення молоддю бажаного соціального статусу, для нас актуальним залишається питання встановлення залежності між соціальною (визначення людиною свого місця в системі суспільних відносин, вибір бажаного соціального стану та шляхів його досягнення) та професійною (свідомий вибір людиною серед професій, які пропонує суспільство, найпрестижнішої, найкращої) орієнтаціями. Зрозуміло, що соціальна та професійна орієнтація взаємопов'язані, оскільки соціальний стан людини в суспільстві визначається характером та змістом її професійної діяльності. З вищеназваною проблемою тісно пов'язане питання щодо встановлення мотивів навчання.

В той же час, слід визнати, що сьогодні викладач університету є ключовою фігурою у проектуванні сучасного освітнього середовища. Завдяки плідній праці й високій відповідальності за рівень якості вищої освіти перед суспільством вектор його професійної діяльності повинен бути спрямований на підготовку кадрів з вищою освітою за зовсім новою моделлю, яка повинна забезпечити:

- створення умов для підтримки мотивації молоді до професійного самовизначення, що базується на виборі професії з урахуванням здібностей, бажань та інтересів, реалізації особисто-орієнтованого підходу до навчання, виховання та розвитку особистості;

- виховання активної життєвої позиції, професійної адаптованості, готовності до неперервної професійної вищої освіти, конкурентної боротьби на рин-

ку праці, потреби ініціативно долучатися до системи нових економічних відносин у підприємницькій діяльності;

– формування соціальної, комунальної, інформаційної, наукової, технічної та технологічної компетенції випускників на професійному рівні.

Ці обставини вимагають від держави й суспільства формування сильної освітньої політики, яка має розглядатися не окремо, а як один із найважливіших напрямів соціальної політики взагалі.

Отже, модернізація управління якістю освітньої галузі передбачає: оптимізацію організаційно-управлінських структур; зміни в технології реалізації управлінських функцій; упровадження інформативно-управлінських, комп'ютерних технологій; ефективний перерозподіл функцій і повноважень між центральними органами влади та органами місцевого самоврядування; упровадження нової етики управління – партнерський, рівноправний стиль відносин, відмова від декларативного спілкування та дріб'язкової опіки; зміну форм і методів контролю, націленість на допоміжний, випереджальний контроль, підвищення його компетентності, зміщення акцентів на кінцевий результат; створення центральних і регіональних систем моніторингу якості освітніх послуг; демократизацію процесу призначення керівників навчальних закладів; удосконалення процедури ліцензування, атестації та акредитації закладів освіти; підготовку й перепідготовку управлінців усіх рівнів, лідерів в освіті; активне залучення до управлінської діяльності талановитої молоді. Відкритість системи управління якістю освіти зорієнтована на цілісний неподільний світ, його глобальні проблеми, усвідомлення пріоритетності загальнолюдських цінностей над класовими, інтеграцію у світові освітні структури.

Список використаної літератури

1. Борецька Н. О. Реалізація державної освітньої політики в контексті європейської інтеграції / Н. О. Борецька // Економіка та держава. – 2012. – № 10. – С. 112–114.

2. Вікторов В. Г. Моніторингові системи і програми оцінки якості освіти / В. Г. Вікторов // Вища освіта України. – 2006. – № 1. – С. 42–50.

3. Євтушевський В. Маркетинг освітніх послуг у системі вищої освіти України / В. Євтушевський, Н. Бутенко // Вища освіта України. – 2004. – № 3. – С. 49–55.

4. Співаковський О. В. Про моделі управління якістю підготовки студентів / О. В. Співаковський // Комп'ют. у шк. та сім'ї. – 2005. – № 6. – С. 7–12.

В. В. Бирюков

доктор економічних наук, доцент

Карагандинский государственный индустриальный университет

Республика Казахстан

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ ГОСУДАРСТВА

Социальная политика, как и вся система общественных отношений, претерпела за годы реформ кардинальные изменения. В социалистической экономике она трактовалась как система организационных мер, направленных на конкретные преобразования в социальной сфере (рост масштабов жилищного строительства, численности врачей и учителей, увеличение численности школ и т. д.). При этом система социальной защиты, как важнейшая часть социальной политики, включала в себя:

- право на труд;
- гарантированное государством пенсионное обеспечение;
- гарантированные государством пособия по временной нетрудоспособности, беременности и родам и т. п.

- административно регулируемые цены, обеспечивающие доступность основных товаров и услуг;
- бесплатность образования, здравоохранения и многих форм досуговой активности;
- бесплатность предоставления жилья и символичность коммунальных платежей и т. д.
- множество социальных пособий для нетрудоспособных членов общества.

Все эти положения позволяли считать социальную политику СССР и социальную политику государства всеобщего благосостояния на Западе чуть ли не аналогами. Но на самом деле, при отсутствии институтов гражданского общества, человек полностью зависим от государства, и воспринимает все социальные блага как его неотъемлемую и обязательную функцию, которая не зависит от состояния экономической системы и финансов государства и от собственной трудовой активности. При описании преимуществ социализма термин “социальная защищенность не использовался”, а применялись категории “социальные гарантии”, “социальная справедливость”, “социальное обеспечение”.

Некоторые авторы считают, что объектом социальной политики является “положение классов и социальных групп, наций и народностей, социально-классовые и национальные отношения, положение личности в обществе и её связи с ним, все аспекты народного благосостояния, присущий обществу и составляющим его классам образ жизни”. Такое определение социальной политики более соответствует традициям социологии, делая акцент на положение социальных групп и образ жизни.

Другие авторы считают, что изучение дифференциации населения и сосредоточение социальной политики только на материальном положении полярных групп не учитывает “показателей социальной активности населения: характера трудовой деятельности, участия или неучастия в общественно-политической жизни, уровню девиантного поведения и другим признакам”. Такая точка зрения представляется аргументированной, так как в обществе переходного периода отчетливо формируются социальные группы с совершенно разными моделями поведения и системой ценностей, имеющие в корне различный образ жизни. И предназначением социальной политики в таких условиях является воздействие как на интересы и поведение высших классов, так и решение проблемы бедности, которая не является только лишь проблемой низкого уровня жизни. Это проблема сужения базы для высококвалифицированной рабочей силы, ухудшения здоровья и образованности населения и т. п.

Российские авторы В. Лексин и А. Швецов понимают под социальной политикой “законодательное установление и обеспечение социальных обязательств государства, совокупность которых призвана гарантировать конституционно закрепленные социальные права граждан и их реализацию в законодательно установленных направлениях, сферах и областях”. При этом социальные обязательства авторами определяются как “конституционно или законодательно зафиксированная совокупность социальных благ (услуг, льгот, субсидий и т. п.), которые государство обязуется сделать доступным для своих граждан. Причем гарантируя для определенной их части и по определенному кругу этих благ бесплатность последних, т. е. предоставление их за счет общественных, чаще всего бюджетных, ресурсов”.

Но социальная политика это более емкая категория, включающая социальную защиту как одно из направлений деятельности. В то же время, социальная политика может включать такие направления деятельности как:

- развитие и становление демократических механизмов управления в обществе, способствующих уравниванию интересов различных социальных групп;
- выравнивание доходов представителей одной профессиональной группы в частном и государственном секторе (например, ученых, программистов и т. п.);
- пропаганду здорового образа жизни и рационального питания;
- формирование интеллектуального уровня средств массовой информации;
- развитие самоуправления в жилищных кооперативах;
- политика воспроизводства населения;
- разработку и законодательное утверждение механизмов участия работников в управлении корпорациями и т. д.

Все эти и задачи не относятся к социальным рискам, но соответствуют принципам социального государства. Последняя задача, например, направлена на уравнивание интересов наемных работников и собственников корпорации. На наш взгляд, социальная политика решает сложную систему задач, не все из которых непосредственно связаны с процессами производства, распределения, обмена и потребления. Многие являются косвенными факторами, неоднозначно влияющими на производительность экономической системы (например, воспроизводство населения, уровень культурных норм и др.)

Социальная политика, на наш взгляд, может быть определена как совокупность преобразующих действий государства на основе принципов социального государства в целях совершенствования положения или защиты своих граждан (представленных определенными социальными группами) с использованием подходящих для каждой конкретной задачи институтов.

Термин “инфраструктура” в своей наиболее распространенной трактовке исходит из буквальной интерпретации латинских слов – низкие строения, что позволяет переводить этот термин как “фундамент”, “основание”. Традиционно экономический анализ выделял производственную и социальную инфраструктуру, которая нередко отождествлялась с понятием “социальная сфера”.

Социальная инфраструктура, по мнению казахстанских авторов, включает совокупность отраслей, деятельность которых заключается в непосредственном воздействии на человека и общество в целом, как единый социальный организм. Основное её назначение состоит в создании реальных условий для воспроизводства человека и повышения уровня активности его жизнедеятельности путем четкого функционирования отраслей этой сферы.

В отраслевой состав социальной инфраструктуры современные классификации статистика включают:

- государственное управление и охрану общественного порядка;
- формирование научного мировоззрения и общественного сознания (наука, культура, искусство, образование)
- здравоохранение и обеспечение рекреационного отдыха;
- жилищно-коммунальное хозяйство и бытовое обслуживание;
- услуги связи и транспорта для населения;
- индивидуальные социальные услуги, в том числе социальная защита населения.

Категория социальной защиты тоже имеет определенные разночтения в научной литературе.

Можно встретить точку зрения, согласно которой социальная защита - это “помощь тем частям населения, которые либо совсем не могут принимать участие в рыночном процессе, либо могут принимать ограниченное участие по причинам связанным с возрастом и здоровьем, недостаточной возможностью трудоустройства и т. д.”

По мнению других авторов, отражающих сложившуюся в социалистической экономике традицию, “система социальной защиты (социального обслуживания) опирается на принцип заботы государства о социально-уязвимых членах общества и социальной благотворительности. Она предусматривает дифференцированный подход к определению малообеспеченных групп населения по степени нуждаемости и бесплатное представление им социальной помощи”.

По этому вопросу основополагающим документом, видимо, следует считать Конвенцию МОТ № 102 о минимальных нормах социального обеспечения, вступившую в силу с 1955 года. Именно в этом документе употреблен термин “социальная защита”, где содержится перечень видов социальной защиты и определен их уровень. Далее МОТ были приняты Конвенции о равноправии и сохранении прав в области социального обеспечения (№ 118, 1962г. и № 157, 1982 г. и др.). Конвенция 1962 года признает и объединяет девять видов социальной защиты: медицинское обслуживание, пособия по безработице, пенсии по старости, пособия по производственному травматизму, пособия по инвалидности, пособия в связи с потерей кормильца, пособия по беременности и родам, пособия по болезни, семейные пособия.

По нашему мнению, если система социальной защиты – это система снижения рисков, то её основная функция заключается в помощи человеку, находящемуся в трудном социальном положении, или в том, чтобы предвидеть возможные трудности и помочь противостоять им. Причины, вызывающие возможности возникновения трудных социальных положений лежат в самой основе рыночной экономической системы. Они относятся к классу неустраняемых противоречий и необходимости сочетать экономический порядок, основанный на личной свободе и социальное развитие.

Социальная защита – это система институтов, снижающих, нейтрализующих или предотвращающих социальные риски трудоспособного и нетрудоспособного населения страны в сфере производства, распределения, обмена и потребления, согласно критериям социального государства и официальной социальной политике.

В этом смысле социальная защита будет состоять из институтов официального рынка труда, института социального страхования и института социальной помощи.

Системы социальной помощи (денежные и натуральные пособия), представляют собой механизмы нейтрализации риска, позволяющие государству уменьшить последствия устойчиво низкого дохода для бедных и нетрудоспособных граждан.

Как показывает опыт цивилизованных стран, формирование адекватной уровню экономического развития и нацеленной на достижение перспективных целей системы социальной защиты усиливает потенциал экономического роста, интенсифицирует воспроизводственный процесс квалифицированных трудовых ресурсов, улучшает здоровье и работоспособность граждан. С точки зрения социальной политики эффективная социальная защита увеличивает стабильность общества, способствует уравниванию интересов различных социальных групп.

В. А. Боклаг

кандидат наук з державного управління, доцент
Класичний приватний університет

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Розвиток відносин з Європейським Союзом у довгостроковій перспективі повинен залишатися одним із пріоритетів зовнішньоекономічної політики України. Упродовж останнього десятиріччя наша країна наполегливо прагне наблизитися до європейських стандартів. Стратегією подальшої діяльності у сфері європейської та євроатлантичної інтеграції є активний перехід на сучасні європейські методи роботи, сприяння розвитку міжвідомчої взаємодії на горизонтальному рівні, розширення повноважень середньої та нижньої управлінських ланок у сфері обміну інформацією, заохочення ініціативності, глибокої продуманості пропозицій і бачення кінцевих результатів їхньої реалізації, вивчення та трансляція корисного досвіду інших європейських країн у сфері державного управління інтеграційними процесами.

Успіх на шляху просування України цим курсом та надання відносинам Україна – Європейський Союз якісно нового статусу залежатиме від здійснення послідовного та виваженого реформування економічної і соціальної сфер, ефективності процесу наближення законодавства України до законодавства ЄС, реалізації положень Угоди про партнерство та співробітництво між Україною й ЄС та його членами. Не менш важливими є сприяння розвитку земельної політики України, забезпечення підґрунтя для взаємовигідного економічного, соціального, фінансового, громадського, науково-технологічного та культурного співробітництва, а також підтримка зусиль у розвитку економіки та завершення переходу до ринкової економіки.

Наразі в Україні загострилася проблема планування використання земельних ресурсів як у межах країни в цілому, так і в окремих регіонах. На відміну від європейських країн, де планування є основним інструментом управління земельними ресурсами і для цього існує відповідна нормативно-правова основа, в Україні відсутні як загальнодержавна програма використання та охорони земель, так і відповідні регіональні програми. Отже, в першу чергу, існує нагальна потреба у прийнятті таких законодавчих актів, як б відповідали екологічним вимогам сьогодення, а також враховували європейські вимоги і стандарти.

В межах адміністративного реформування системи державного управління цікавим є також досвід європейських країн у плані децентралізації системи державного управління, в тому числі й земельними ресурсами. Крім того, останнім часом у світі спостерігається активна тенденція децентралізації функцій управління і контролю щодо використання природних ресурсів – передача окремих повноважень на місцевий (локальний) рівень шляхом реструктуризації державних органів управління. Такий підхід покращує організацію державного апарату управління, даючи можливість врахувати особливості окремих адміністративних районів і стабілізувати стан сільських місцевостей, а також добробут місцевих жителів. Місцеві жителі та їх громади, володіючи самобутніми знаннями, методами, традиціями і культурою природокористування, зокрема у плані використання обмежених земельних ресурсів, повинні відігравати провідну роль в екологічному управлінні.

Децентралізація управління природокористуванням сьогодні розглядається на глобальному рівні. Децентралізоване управління земельними ресурсами

стосується всіх соціальних груп, ідентифікує їх потреби у контролі та повноваженнях і вирішує, за допомогою яких засобів (методів) можна ефективно задовольнити потреби кожної групи. Це, у свою чергу, вимагає чіткого визначення суб'єкта власності та захисту права власності.

Вважаємо, що при плануванні використання земельних ресурсів особлива увага повинна бути приділена землям, які є основним засобом виробництва в сільському господарстві (від них залежить продовольча політика країни) і які можуть бути перспективою для розвитку інвестиційної політики України. Зокрема, на нашу думку, одним із заходів, що сприятиме вдосконаленню виробництва сільськогосподарської продукції, покращенню умов праці в сільському господарстві, кращій охороні ґрунтів, поліпшенню структури землі і допоможе регіональному розвитку є консолідація земель сільськогосподарського призначення.

На практиці консолідація земель сільськогосподарського призначення в Україні може здійснюватися шляхом:

- обміну земельними ділянками;
- об'єднання суміжних земельних ділянок для ведення товарного сільськогосподарського виробництва за згодою власників;
- розробки проектів землеустрою щодо впорядкування існуючих землеволодінь і землекористувань.

Сьогодні серед пріоритетів національних інтересів України особливо виділяється забезпечення екологічно та техногенно безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження і відновлення навколишнього природного середовища. Відомо, що Європейський Союз висуває до країн, які претендують на входження до нього, великий перелік вимог якості в різних сферах життєдіяльності, багато з яких стосуються і досягнення певного рівня фінансового забезпечення політики щодо охорони довкілля. Основи для співпраці між Україною і Європейським Союзом у сфері охорони довкілля було закладено ще в 1994 р. з прийняттям Угоди про партнерство і співробітництво між ЄС та його державами-членами та Україною.

Необхідність тісної співпраці з європейською спільнотою у сфері охорони навколишнього середовища зумовлена не тільки визначеними нею екологічними імперативами її стратегії, але й потребами самої України у подоланні того стану, який можна охарактеризувати як кризовий, що формувався протягом тривалого періоду через нехтування об'єктивними законами розвитку та відтворення її природно-ресурсного комплексу. У 2012 р. була парафована Угода про асоціацію між Україною та ЄС, а наприкінці того ж року було оприлюднено її проект. Важливим елементом співпраці у сфері охорони довкілля, як і в багатьох інших сферах співпраці, що визначаються Угодою, є поступове наближення законодавства України до політики та законодавства ЄС. Окремим додатком до Угоди визначаються конкретні директиви, які потрібно адаптувати, а також встановлюються часові межі. Такі зобов'язання України є дуже важливими з огляду на необхідність наближення до норм та стандартів ЄС, в тому числі і в екологічній політиці.

Екологічна політика в нашій країні здійснюється у складній економічній ситуації. Дедалі частіше порушується питання еколого-економічної кризи, вихід з якої не можна знайти за допомогою традиційних методів управління через адміністративно-правові важелі. Подолати екологічну кризу можна лише тоді, коли одночасно з економічною здійснюватиметься й екологічна реформа, коли в усі ланки економічної реформи будуть упроваджені екологічні вимоги, а захист природи сприйматиметься як можливість подальшого нарощування економічної могутності держави.

Реалізація екологічної політики потребує ефективного функціонування системи законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища, спрямованого на досягнення національних пріоритетів. Основними вимогами до такого законодавства є його відповідність Конституції України, наближення до відповідних директив ЄС, забезпечення впровадження багатосторонніх екологічних угод (конвенцій, протоколів тощо), стороною яких є й Україна. Законодавство має сприяти гнучкому застосуванню відповідних економічних інструментів для стимулювання впровадження інноваційних екологічних технологій, розв'язанню екологічних проблем на місцевому рівні.

Отже, наразі досить важливим для України є здійснення на своїй території екологічної політики, спрямованої на збереження безпечного для існування живої і неживої природи, захист її від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання та відтворення природних ресурсів, в тому числі й земельних.

В. В. Боклаг

аспірант

Класичний приватний університет

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ

В соціально-економічному розвитку суспільства земельним ресурсам завжди належала провідна роль. Тому характер і масштаби земельних перетворень слід розглядати як один із вирішальних чинників, які визначають темпи та ефективність розвитку національної економіки, формування ринкових відносин тощо. Проте реформування земельних відносин та системи землекористування до цього часу, з одного боку, не дало позитивних виробничих результатів і не вирішило основного завдання – забезпечення раціонального, еколого-безпечного та ефективного використання і всебічної охорони земельних ресурсів, з другого – налагодження дійової системи державного управління та регулювання земельних відносин. Відтак зазначені проблеми слід вважати надзвичайно актуальними і такими, що вимагають невідкладного вирішення.

Земельні відносини як складова виробничих відносин посідають особливе місце в суспільному виробництві і потребують цілеспрямованої координації дій, адекватним формам власності на землю, формам господарювання на ній та способам використання землі у всіх галузях економіки. Виходячи із цього, використання землі, а в широкому розумінні земельних ресурсів, потребує цілеспрямованого управління. Крім того, в Україні управління земельними ресурсами є ключовою проблемою земельної реформи, яка до останнього часу не знайшла кінцевого вирішення, що в свою чергу пов'язано з вирішенням питання про шляхи ефективного використання земельних ресурсів.

Управління земельними ресурсами охоплює весь спектр суспільних відносин – від соціального до економічного, правового, екологічного і інших видів управління. Разом з тим, земельні ресурси мають ряд властивостей і особливостей, які не залежать від системи суспільних відносин і які не притаманні іншим засобам виробництва. Зокрема, те, що земля є продуктом природи і виникла та існує незалежно від волі і свідомості людини. По-друге, земля на відміну від інших засобів виробництва, в процесі використання не зношується, не зменшує свої корисні властивості. По-третє, використання землі пов'язане з просторовою

постійністю місця та обмеженістю території, в той час як інші засоби виробництва в міру розвитку продуктивних сил кількісно збільшуються і якісно видозмінюються.

Основна мета управління земельними ресурсами – забезпечення потреб суспільства, що задовольняються на основі використання властивостей землі. Мета відображає перспективний стан земельних ресурсів і процесу їх використання. Саме використання землі виникає при безпосередній дії суспільства або окремих суб'єктів на землю. При цьому у кожній такій дії є певна мета, пов'язана з конкретним властивостями землі. Суспільство не в змозі повністю контролювати мету окремих суб'єктів земельних відносин через їх багаточисленність і різноманіття, тому управління таким процесом означає встановлення загальних правил і меж використання землі. Такі межі існують згідно встановленим і юридично оформленим (у вигляді правових норм) правилам використання, що регламентують земельні відносини і систему землекористування. Такі положення характерні для будь-якої форми і режиму використання землі та являються загальними для всього різноманіття системи земельних відносин.

В умовах розвитку ринкової економіки відбулася переорієнтація за рахунок економічного аспекту, тобто досягнення максимуму економічного ефекту, який досить часто набуває вигляд максимуму грошових надходжень до бюджету і окупності витрат без врахування соціальної складової. Таким чином, основна мета управління земельними ресурсами – створення і функціонування системи земельних відносин і землекористування, що дозволяє при забезпеченні достатнього рівня екологічних і соціальних умов життя, розвитку ефективної підприємницької, громадської та іншої діяльності, формуванні умов збереження і відновлення властивостей землі отримувати максимум надходжень фінансових засобів до державного, регіонального та місцевих бюджетів.

Однією з визначальних умов стабільного політичного, соціального і економічного розвитку нашої країни є створення і практична реалізація цілісної системи державного управління земельними ресурсами, до складу яких входять крім землі технологічно або функціонально міцно пов'язані з нею об'єкти нерухомості (будівлі, споруди і т. п.), надра, лісовий фонд і покриті водою території. Земельні ресурси володіють трьома фундаментальними властивостями, що визначають їх виняткову цінність: життєзабезпечення (як частина екологічної системи), чинника виробництва (у аграрному секторі, будівництві, гірничорудній промисловості, лісовому господарстві) і цивільного обороту (земляно-майнові відносини).

Державне управління земельними ресурсами полягає у використанні органами влади організаційно-економічного механізму безпосередньої дії, що включає зміни законодавства, оподаткування, процентних ставок, цільових нормативів, соціальних стандартів, критеріїв ефективності тощо, на діяльність суб'єктів господарювання у сфері володіння, розпорядження і користування земельними ресурсами. Для цього необхідно розробити і реалізувати на всіх рівнях влади взаємопов'язану систему правових, адміністративних і економічних заходів, об'єднаних єдиною політикою державного регулювання земельно-майнових відносин, яка повинна забезпечувати стабільний, збалансований і ефективний розвиток всіх об'єктів земельної власності незалежно від їх організаційно-правової форми на користь окремих землекористувачів і економіки країни в цілому.

Успішне реформування земельно-майнових відносин в Україні багато в чому залежить від становлення повноцінного земельного ринку як сфери циві-

льного обороту земельних активів і земельно-фінансових інструментів. Держава в процесі управління земельним ринком виступає в ролі, по-перше, його регулятора, що створює і контролюючого єдині правила поведінки для всіх учасників ринку, по-друге, безпосереднього його учасника як найбільшого власника і продавця земель і міцно пов'язаних з ним об'єктів нерухомості, по-третє, гаранта по окремих видах земельних цінних паперів і інвестиційних кредитів.

Згідно з Конституцією України територіальний устрій України гарантується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, естетичних і культурних традицій. Земельні ресурси в межах держави служать територіальною основою його суверенітету. Ця спрямованість функціонування землі виражається в державно-політичному положенні держави, визначається першою особою держави. У всі часи державне управління територією було найважливішим у зовнішній та внутрішній політиці.

Здійснення угод із землею вимагає глибоких і систематичних знань про особливості землі як об'єкта нерухомості, зумовлених специфікою "земельна ділянка (власність) – товар". Залучення земель або прав користування ними в узаконені ринкові відносини стимулює ділову й інвестиційну активність, підвищує ефективність використання земельної власності, яка як об'єкт підприємницької діяльності слугує певною гарантією стабільності бізнесу і відтворення капіталу з приростом, що в умовах ринку є визначальним для землевласників і землекористувачів.

Таким чином, основна проблема організації системи управління земельними ресурсами, яка відповідає вимогам ринкової економіки, полягає у забезпеченні відповідною науковою базою. Відчувається гострий дефіцит знань про раціональні масштаби державного втручання в процес розподілу, використання і відновлення земельних ресурсів, ефективні механізми поєднання адміністративних і ринкових способів регулювання цих процесів, оптимальні організаційні структури і форми управління ними.

Однією з особливостей управління земельними ресурсами в умовах ринкової економіки є те, що земля стала об'єктом ринкових відносин, але на відміну від інших засобів виробництва, земля є товаром, який становить особливу цінність для країни і має ряд властивостей і особливостей, які не притаманні іншим засобам. Отже, для більш ефективного використання землі, як засобу виробництва, а також операційного базису для господарюванню суб'єктів різних форм власності та видів господарської діяльності, необхідно виявити вклад землі в загальний валовий продукт, який створюється на конкретній території, і встановити фактори, що забезпечують максимальний такий вклад.

Формування ефективної державної земельної політики на регіональному рівні потребує застосування системного підходу, методологічною основою якого повинна стати концепція управління земельними ресурсами в регіоні, що також є особливістю управління. Реалізація концепції повинна бути організована в рамках комплексної програми, що систематизує взаємопов'язані цільові програми, кожна з яких визначає економічно обґрунтовані механізми (моделі) вирішення конкретних управлінських завдань. Важливою компонентою такої комплексної програми є створення (вдосконалення) економічного механізму управління земельними ресурсами шляхом виявлення дійсної цінності земельної ділянки як економічного ресурсу, ціна якого залежить від сукупності факторів і соціально-економічних явищ.

Є. В. Боярін

аспірант

Класичний приватний університет

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ: ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Одним із напрямів сучасної політики зайнятості в державі має стати політика щодо працевлаштування молодого населення, яка має сприяти тому, щоб допомогти молоді, особливо тій, яка зіштовхується з проблемами пошуку першого робочого місця, одержати інформацію щодо сучасного ринку праці та можливостей працевлаштування, набуті необхідні навички та досвід роботи, а також має забезпечувати гнучкий перехід молодого фахівця з системи освітніх послуг до системи ринку праці держави.

Різні аспекти працевлаштування молоді на ринку праці висвітлюються в роботах О. О. Дорошко, І. В. Тарасюк, Н. Є. Скрипник, А. В. Майковської, Н. В. Подобєд, А. П. Домашової, І. Винник та ін. У наукових працях наголошується на тому, що державна політика у сфері працевлаштування молоді має бути націленою на: розв'язання кризи безробіття серед молоді, що склалася у сучасних умовах; збільшення попиту на молодих фахівців та збільшення числа робочих місць; збільшення інвестицій в освіту, підготовку молодих фахівців та їх адаптацію до умов ринку праці; надання фінансової допомоги безробітній молоді; заохочення роботодавців до навчання та працевлаштування молодих фахівців; посилення взаємозв'язку ринку освітніх послуг та ринку праці тощо.

У міжнародній практиці розрізняють три типи державної політики в сфері працевлаштування молоді:

– політика, яка стимулює пропозицію молодих фахівців на ринку праці – реалізується урядом з метою впливу на рівень кваліфікації безпосередньо молодих людей через освітню політику або навчальні програми, в результаті чого підвищується конкурентоспроможність молодих фахівців на ринку праці;

– політика, яка стимулює попит на молодих фахівців на ринку праці – політика, що заохочує роботодавців наймати молодих людей (шляхом надання державою підприємствам субсидій, податкових пільг тощо);

– політика, яка має за мету координацію попиту та пропозиції молоді на ринку праці – в основному реалізується через служби зайнятості та інші установи, які спрямовані на пошук молодими фахівцями відповідних місць працевлаштування.

Актуальним питанням в державі залишається проблема безробіття молодого населення (молодь віком від 15 до 24 років, яка не працює та не навчається). Так, світовий рівень безробіття цієї категорії населення у 2013 р. оцінювався на рівні 12,6% та охоплював 73 млн. осіб [1]. Разом з тим, показник неофіційного рівня безробіття є ще більшим. Також серед ключових проблем, пов'язаних із зайнятістю молоді наразі залишаються питання, пов'язані з пошуком першого робочого місця, міграція молоді за кордон з метою подальшого навчання та працевлаштування тощо.

Окрім державних органів влади на реалізацію політики у сфері працевлаштування молоді, як у вітчизняній, так і в міжнародній практиці суттєво впливає наявність в державі спеціалізованих молодіжних структур, до яких відносяться:

– молодіжні центри праці;

- молодіжні агентства праці;
- молодіжні бізнес-центри;
- молодіжні кадрові агентства;
- молодіжні громадські об'єднання.

Також у зарубіжній практиці широкого поширення набувають програми підтримки з боку держави самозайнятості молоді. Так, за даними ОЕСР 40% молодого населення цієї групи країн має інтерес до самостійної підприємницької діяльності, а уряд держав в свою чергу пропонує низку програм для молоді, яка прагне розпочати свій бізнес, включаючи такі інструменти, як бізнес-освіта та навчання, консультування та коучінг, фінансова підтримка, створення бізнес-інкубаторів, молодіжних ділових мереж та ін.

Основними проблемами, які спричиняють безробіття серед молодого населення є послаблення державного контролю за працевлаштуванням та розподілом молодих спеціалістів, відсутність прогнозування державою потреб економіки у спеціалістах з вищою освітою тощо. А недосконалість законодавчих актів стосовно регулювання ринку праці молоді не дозволяє ефективно організувати відносини між учасниками даного процесу.

Сучасні тенденції на вітчизняному ринку праці молодих фахівців свідчать й про те, що в умовах нестабільності молоді робітничі кадри можуть бути скороченими з підприємств через брак відповідного досвіду (до 10–20%), працівники фінансових установ – через зменшення обсягу операцій та зниження рівня доходу (до 9–12%), менеджери середньої ланки – через оптимізацію організаційних структур суб'єктів господарювання, що пов'язано із уповільненням темпів ділової активності (до 8–10%), працівники державних установ – через скорочення чисельності держапарату (на 20%) тощо [2, с. 51].

Окремою проблемою працевлаштування молоді в Україні є нездатність сучасної системи освіти вчасно й ефективно реагувати на потреби ринку праці. Так, кількість молодих вітчизняних працівників, які намагаються працевлаштуватися за кордоном після отримання освіти на Україні постійно зростає, що свідчить про несприятливі умови на вітчизняному ринку праці та недоліки у роботі уряду, який встановлює обсяги держзамовлення без фактичного аналізу реальних потреб ринку праці.

Таким чином, перспективними напрямками реалізації державної політики працевлаштування молоді в Україні можна вважати посилення взаємодії між ринком освітніх послуг та ринком праці в державі, стимулювання роботодавців до працевлаштування молодих фахівців, розвиток програм самозайнятості молоді, що одночасно може додатково розв'язувати проблему першого робочого місця тощо.

Список використаної літератури

1. OECD work on Youth [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.oecd.org/youth.htm>.
2. Богоявленська Ю. В. Адміністративно-правові механізми управління зайнятстю молоді в Україні в умовах фінансової кризи / Ю. В. Богоявленська // Економіка та держава. – 2009. – № 3. – С. 44–54.
3. Іваницька С. Б. Регіональні проблеми працевлаштування молоді та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] / С. Б. Іваницька // Ефективна економіка. – 2014. – № 10. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3420>.

А. О. Бубнов

аспірант

Класичний приватний університет

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Аналіз тенденцій розвитку ринку страхування в Україні свідчить про необхідність його стійкого розвитку та функціонування, збільшення його ємності для забезпечення надійного та доступного страхового захисту громадян та організацій. Адже страхування стосується соціальних аспектів розвитку суспільства. З огляду на це, особливу увагу необхідно приділяти фінансовій стійкості та платоспроможності страхових організацій, збільшенню їх власного капіталу. У сучасних умовах дуже актуальним стає питання використання засад державно-приватного партнерства у розвитку страхової галузі в Україні.

Вагомий внесок у дослідження теоретичних аспектів, методичних підходів, а також практики державного регулювання страхової діяльності зробили такі вітчизняні вчені, як В. Базилевич, О. Барановський, Н. Внукова, О. Жабинець, Д. Кондратенко, С. Осадець, В. Фурман, Я. Шумелда та ін. Засади формування та реалізації державно-приватного партнерства у наукових працях досліджували К. Федичева, Д. Карамішев, С. Антонюк, Л. Єфімова, М. Дерябіна, Б. Данілішин та ін.

У вузькому розумінні державно-приватне партнерство уявляє собою механізм довгострокової взаємовигідної взаємодії влади та підприємницьких структур, що полягає в інвестуванні приватних фінансових ресурсів в об'єкти державної власності та подальшому спільному управлінні ними. У широкому розумінні державно-приватне партнерство є інститутом довгострокової стійкої легальної кооперації фінансово-інвестиційних, організаційно-управлінських, а також інтелектуальних ресурсів органів державної влади й приватного підприємництва для спільного розв'язання соціально значимих завдань.

Зарубіжний досвід розвинених страхових ринків (Франції, Китаю, Бельгії, Японії) вказує не тільки можливість, але й необхідність використання системи державно-приватного партнерства в області страхування, що може бути реалізоване через встановлення державою обов'язкових видів страхування із соціально значущих об'єктів, регулюванні страхового ринку шляхом створення державних перестраховальних компаній або спеціальних фондів з державними гарантіями для вирішення соціально важливих завдань. За допомогою державно-приватного партнерства можливим є часткове звільнення комерційних страховиків та держави від великих та непередбачуваних ризиків, а також створення тим самим додаткової ємності для традиційних видів страхування.

В Європейських державах майже всі успішні бізнес-моделі страхування реалізуються у співробітництві з державою. Так, наприклад, реабілітаційний центр може належати приватному підприємству, але мати контракти з пенсійними фондами й іншими подібними організаціями. У багатьох країнах створено державні контролюючі органи, що ретельно вивчають різноманітні аспекти впровадження бізнес-партнерства у сфері надання медичних послуг. Розроблено численні моделі як простих інфраструктурних проектів участі бізнесу в наданні немедичних послуг (будівництво, готельні та комунальні послуги, технічне переоснащення тощо), так і складних інтегрованих моделей, що передбачають передачу частини важливих державних функцій приватному партнеру (стратегічне

планування, високоспеціалізована медична допомога, наукові дослідження, медична освіта тощо).

У країнах, в яких запроваджена страхова медицина, кошти на оплату медичної допомоги надходять з відповідних фондів медичного страхування, які формуються за рахунок страхових внесків пацієнтів. Послуги з медичного обслуговування при страховій медицині оплачуються страховими компаніями за фактично надану медичну допомогу пацієнту за ринковими цінами. Такий підхід безумовно забезпечує якісну медичну допомогу, оскільки дозволяє формувати прибуток, який забезпечує гідну оплату праці лікарю і дає можливість закуповувати сучасне обладнання.

Через систему державно-приватного партнерства існує можливість створення механізму здійснення мікрострахування, що включає в себе невеликий пакет базових і дешевих страхових продуктів для малозабезпечених осіб. Такий пакет може використовуватися населенням, якщо будуть надаватися субсидії з бюджету. Така страхова модель на основі соціального захисту малозабезпечених верств населення існує в Індії, Індонезії та Лаосі.

У цілому, створення державно-приватного партнерства у сфері обов'язкового страхування зможе принести значний економічний ефект для всіх його суб'єктів, серед яких страховики, держава і суспільство. Такий ефект полягатиме в тому, що суспільство буде отримувати більш якісні страхові послуги, страховики зможуть зменшити витрати на здійснення своєї діяльності та мати державну підтримку, що буде виражатися в зменшенні економічних наслідків та спрощення нормативного регулювання, а держава, в свою чергу, зможе перекласти ризик настання негативних подій на страховиків, зменшивши витрати, пов'язані з врегулюванням негативних явищ (стихійних лих, аварій тощо). До того ж, партнерства сприяють розвитку ринкових відносин та підприємництва в державі. Розвиток таких партнерств сприятиме поліпшенню взаємовідносин між державою та страховиками, стимулюватиме створення нових механізмів державного регулювання страхової діяльності.

П. Н. Бузаубаева

слухатель магистратуры

А. Б. Байтасова

слухатель магистратуры

К. К. Рахимжанова

слухатель магистратуры

Р. Толеубаева

слухатель магистратуры

Академия “Болашак”

ИННОВАЦИОННЫЙ БИЗНЕС В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Начало XXI века экономика Республики Казахстан характеризуется неустойчивой динамикой и до сих пор ориентирована в основном на добывающие отрасли, что не позволяет обеспечить переход на новый качественный уровень развития и инновационный характер изменений в экономике, повышение её конкурентоспособности, позитивные структурные сдвиги. Мировой финансово-экономический кризис и противоречивые итоги осуществляемых рыночных реформ, с одной стороны, усложнили и без того неустойчивое социально-экономическое положение страны, а с другой, - предоставили дополнительные

возможности трансформации экономики в инновационно-ориентированные, конкурентоспособные экономические системы. Чтобы эти возможности реализовать, необходимо четко определить инновационные цели, сформировать институциональные условия, мобилизовать инновационный потенциал для перехода к новому типу развития.

Инновационные технологии всегда считались прерогативой крупного бизнеса, серьезные научные исследования под силу тем компаниям, которые могут позволить себе направлять значительную часть средств на внедрение инноваций.

Мировой опыт показывает, что если государство хочет развиваться динамично и устойчиво, то его социально-экономические программы должны обязательно включать меры по стимулированию малого и среднего бизнеса. Сегодня в развитых странах на долю МСБ приходится от 40% до 90% объема внутреннего валового продукта (ВВП). А потому вполне естественно, что правительства этих государств уделяют первостепенное внимание поддержке данного сектора.

Есть ли возможность у малого и среднего бизнеса заниматься инновационными разработками?

Малый инновационный бизнес развит, прежде всего, в сфере научно-технических разработок, доводки и внедрения в производство открытий и изобретений, различных инноваций, имеющих рисковый, но перспективный характер. Термин “инновация” в мировой экономической литературе интерпретируется как конечный результат инновационной деятельности, получивший воплощение в виде нового или усовершенствованного продукта, внедренного на рынке, нового или усовершенствованного технологического процесса, используемого в практической деятельности.

Малый инновационный бизнес в инновационном процессе выполняет консолидирующую функцию, взаимодействуя не только с крупными корпорациями, но и научным сектором (университетами, академическими институтами, государственными лабораториями и т. д.). Именно создание малых фирм позволяет реализовать определенный объем новых знаний, возникающих в научно-исследовательских учреждениях.

Таким образом, мы видим, что малые и средние инновационные фирмы являются технологическими лидерами в зарождающихся отраслях экономики, открывающие новые сегменты рынка, развивающие новые производства, повышающие наукоемкость и конкурентоспособность производства и тем самым способствующие формированию новых технологических укладов. С учетом сложившихся современных условий развития экономики и наблюдаемой тенденции усиления зависимости благосостояния страны от инновационного потенциала возникает необходимость создания малых предприятий нового типа, соответствующих инновационной экономике, это могут быть малые инновационные предприятия.

Основным двигателем индустриально-инновационного развития является частный сектор, а государство выступает катализатором и инициатором в вопросах повышения конкурентоспособности экономики, и способствует созданию и модернизации малых и средних предприятий вовлекая их в инновационный процесс.

Преимущества малых и средних предприятий в области нововведений:

– быстрая адаптация к изменяющимся внешним условиям хозяйственной деятельности;

– гибкость управления процессом производства, достигающаяся за счет минимизации формальных критериев оценки и упрощением различного рода процедур;

– гибкость внутренних коммуникаций;

– узкая специализация научных поисков и разработка небольшого круга творческих идей.

Возникновение и развитие инновационного предпринимательства в сфере малого бизнеса вызвано рядом социально-экономических факторов:

1) ограниченность крупных корпораций в сфере разработки и освоения инноваций (бюрократия, особенности организационной структуры, значительный рост затрат и др.);

2) возникновение новейших наукоемких секторов экономики, где способен оперировать малый бизнес и существует возможность получения высоких прибылей;

3) способность малого бизнеса к осуществлению инновационной деятельности на необходимом уровне на основе использования передовых достижений НТП и склонность к использованию таких достижений;

4) повышение требований к гибкости, ликвидности, мобильности бизнеса;

5) комплексная государственная поддержка с целью ускорения инновационного процесса, увеличения занятости;

6) сегментация потребительского спроса на высокотехнологическую продукцию (индивидуализация запросов потребителей).

Изучение зарубежного опыта имеет больше значение. Можно выделить следующие структурные источники экономического развития страны:

1. развитие на основе факторов производства;

2. развитие на основе инвестиций;

3. развитие на основе инновационной деятельности.

Казахстан принимает успешный опыт развитых стран, ведь совершенствование механизмов государственной поддержки малого и среднего бизнеса находится в постоянном центре внимания Главы государства и Правительства страны.

Новое качество роста должно обеспечиваться переходом на инновационное содержание развития. В этой связи Президент РК Н.А. Назарбаев заострил внимание на правильном понимании инновации. Это – новая технология, которая ощутимо улучшит качество жизни населения и снизит цену доступа к этому качеству по сравнению с той старой технологией, которая была.

Развития, поддержка и защита МСБ, а также инновационного развития очень хорошо отражены в ежегодных посланиях Главы государства РК народу Казахстана, Государственной программе форсированного индустриально-инновационного развития 2010–2014гг, Программе “Дорожная карта бизнеса 2020”, “Концепции развития инновационной деятельности до 2020 года”. К 2015 году должна полноценно функционировать Национальная инновационная система, а к 2020 году - она уже должна давать результаты в виде разработок, патентов и готовых технологий, внедряемых в стране”.

Особую роль в дальнейшей развитии малого инновационного бизнеса в Казахстане сыграет международная выставка ЕХРО 2017, которая пройдет в Астане. Новый серьезный импульс к развитию получит малый и средний бизнес. Ожидается высокая активность в развитии определенных направлений: внедрение инноваций в государственном секторе, формирование инновационной сре-

ды, повышение эффективности науки, развитие эффективной системы коммерциализации технологий, стимулирование инновационной активности бизнеса, построение региональных инновационных систем, развитие инновационной инфраструктуры и международная интеграция для развития инноваций.

Для владельцев малого и среднего бизнеса проведение “ЕХРО-2017” в Астане может стать хорошей возможностью для ознакомления и последующего внедрения новых энергосберегающих технологий, для поиска инвесторов и идей дальнейшего развития бизнеса. Таким образом, роль малого инновационного бизнеса определяется такими важными аспектами как вклад в производство ВВП, влияние на структуру экономики, создание конкурентной среды, рост платежеспособного спроса, развитии научно-технического прогресса, а также в решении социальных и политических проблем.

Таким образом, малый и средний бизнес выступает основой стабильности современного гражданского общества, и от его развития будет зависеть благосостояние всех казахстанцев. МСБ не только выполняет огромную социальную роль, поддерживая экономическую активность большей части населения, но и обеспечивает значительные налоговые поступления в бюджет. В нынешней непростой ситуации именно МСБ может выступить в качестве стабилизатора, а потому вправе рассчитывать на соответствующее внимание общества и государства.

Список использованной литературы

1. Морозов Ю. П. Инновационный менеджмент : учеб. пособ. для вузов / Ю. П. Морозов. – Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. – 446 с.
2. Гончаров В. В. Новые прогрессивные формы организации в промышленности / В. В. Гончаров. – Москва : МНИИПУ, 1998. – 45 с.
3. Тургимбаева А. Н. Инновации и риски : учеб. пособ. / А. Н. Тургимбаева. – КазНУ, 2008. – 37 с.
4. Послание Президента Республики Казахстан – Лидера нации Нурсултана Назарбаева народу Казахстана 14 декабря 2012г. “Стратегия “Казахстан-2050”: новый политический курс состоявшегося государства

О. О. Бутник

кандидат наук з державного управління, доцент
Київський національний університет культури і мистецтв

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

На порозі ХХІ століття стає очевидним, що світова культура як духовна основа людського життя не менш, ніж моральні, етичні цінності, зазнає серйозної кризи. Економічний прагматизм, витіснення гуманітарного начала із суспільного життя, перетворилися у повсякденну практику і політику.

У вітчизняній і зарубіжній спеціальній літературі нерідко висловлюється теза, що культура менше за інші сфери громадського життя піддається інституціональному впорядкуванню і державному управлінню. Найчастіше таку думку висловлюють самі творці культурних цінностей, аргументуючи це тим, що через особливу роль творчого начала в соціокультурних процесах культура, передусім, пов’язана з індивідуальною діяльністю художників і мислителів, письменників і артистів, яка не вкладається в спроби її регламентації [1].

Проте держава все ж є особливою сферою життя суспільства, що діє за своїми законами і живе за своїми інтересами. Тому ані сутність, ані динаміка держави не співпадають прямо з динамікою культури, між ними є тертя і конф-

лікти, в яких держава може тимчасово брати верх, але, маючи власні тенденції, культура переважно виявляється довговічнішою. XX ст. дало немало прикладів, коли в розвитку культури демократичних держав виникали колізії між тенденціями до централізації культурної діяльності з боку державних інститутів і її демократизацією, яку вимагали неурядові організації, інститути громадянського суспільства. Відтак, питання державного регулювання сферою культури досі залишається дуже актуальним.

За роки, що спливили відтоді як Україна проголосила державну незалежність і висловила наміри інтегруватися до Європейської спільноти, у країні відбуваються істотні трансформаційні процеси, що охопили й сферу культури.

Можна виокремити кілька ключових елементів сучасної культурної трансформації в Україні: ідеологічна трансформація (трансформація систем цінностей); економічна трансформація (поступове запровадження ринкових засад та приватного підприємництва, що відбувається паралельно з постійним скороченням бюджетного фінансування державних культурних закладів); правова та адміністративна трансформація (зокрема в галузі культури - створення бази для розвитку недержавних культурних інституцій); технологічні зміни, найпомітніші у швидкому зростанні недержавних електронних медіа, фонограмної індустрії, Інтернету тощо; трансформація щоденних культурних практик сучасних українців, спричинена як суспільно-політичними, так і технологічними інноваціями [2].

Таким чином, кризова ситуація в культурі і мистецтві в даний час характеризується:

- зниженням потреб у традиційних видах мистецтва, певною втратою інтересу до вітчизняної культури;
- збільшенням потреби у продукції масової культури різних жанрів: літератури, кіно, музики, видовищних видів діяльності (табл.1) [3].

Таблиця 1

**Основні показники розвитку сфери культури України
за роки незалежності [4]**

	Кількість театрів	Кількість відвідувань театрів за рік, млн.	Кількість концертних організацій	Кількість слухачів на концертах за рік, млн.	Кількість музеїв	Кількість відвідувань музеїв за рік, млн.	Кількість бібліотек тис.	Бібліотечний фонд, млн. примірників
1990	125	17,6	44	15,0	214	31,8	25,6	419
1995	136	8,3	53	7,3	314	17,4	23,8	370
2000	131	5,7	61	3,8	378	16,0	20,7	343
2005	135	6,2	78	4,4	437	18,9	19,8	330
2010	140	6,6	83	4,2	546	21,7	19,5	326
2014	113	5,4	73	2,4	543	14,2	16,9	258

Таким чином, культура, як складник гуманітарного розвитку та європейської інтеграції України, має відігравати свою роль за кількома важливими напрямками:

- збереження культурно-історичної спадщини;
- розширення доступу до культурних надбань, у тому числі до надбань усіх світових культур;

- розвиток творчого потенціалу суспільства;
- сприяння культурному плюралізму в сучасному суспільстві.

Отже, основними шляхами оптимізації механізмів державного регулювання розвитку культури, є [2]:

- актуалізація важливості зміни змісту культурної політики. Оскільки на практиці політика з питань культури в Україні спрямована переважно на подолання негативних проявів у функціонуванні культури, отже, є реакцією на наявні негативні явища, що мають місце в цій сфері життєдіяльності суспільства, очевидно постає необхідність переходу від політики реагування на ті чи інші суспільні виклики до політики еволюції державного регулювання культури та саморегуляції соціокультурних систем;

- для інтенсифікації механізмів саморегуляції розвитку національної культури потрібно створити умови для мобілізації більшої кількості не лише фінансових, а й людських ресурсів. Як правило, молоде покоління краще ставиться до змін у культурі, аніж покоління тих, хто приймає рішення щодо напрямів сучасної державної культурної політики. Тому необхідно активізувати відкритий суспільний діалог для обговорення всіма цієї актуальної проблеми - в іншому випадку у своєму культурному розвитку країна може обрати традиційний шлях, тим самим відстаючи від прогресивних країн.

Забезпечення умов повноцінної, рівноправної участі громадян у культурному процесі створить ситуацію, за якої культурний розвиток регулюватиметься не лише втручанням держави, а й з урахуванням культурних, творчих потреб членів суспільства. Важливою в цьому аспекті є участь громадських структур у прийнятті управлінських рішень щодо культурних проблем [2].

Список використаної літератури

1. Дорош Т. Л. Основні принципи державного управління сферою культури / Т. Л. Дорош // Актуальні проблеми державного управління. – № 2 (40). – С. 1–8.
2. Необхідність державного регулювання розвитку культури та мистецтва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroua.net/economics/documents/category-6/doc-19/>.
3. Культурна політика в Україні. Аналітичний огляд / за ред. О. Гриценка. – Київ : УЦКД, 2007. – 160 с.
4. Офіційні дані Державної служби статистики України [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

В. Є. Воротін

доктор наук з державного управління, професор
Інститут законодавства Верховної Ради України

ЕКОНОМІЧНА ОСНОВА КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ

Економічною основою корупції та її основним мотивом виступає бажання отримати додаткову вигоду: для виробників це додаткова рента, для державних службовців це не законний засіб отримання грошових надходжень, для звичайних громадян це лобіювання власних інтересів “потрібними” людьми та подалася адміністративних перепон, економія грошей, часу та інших ресурсів для вирішення особистих проблем.

Як зазначено в Щорічному Посланні Президента України до Верховної Ради України “Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році”, що закони про очищення судів та органів влади були першою природною реакцією

Парламенту після злочинів, вчинених проти учасників мирних протестів. Завдання нової Верховної Ради – створити дієві механізми захисту прав і свобод людини від зловживань та корупції з боку осіб, наділених виконавчою й судовою владою.

Прийняття низки антикорупційних законів у 2014–2015 рр. започаткувало нову антикорупційну політику. За результатами відкритого конкурсу сформоване керівництво Національного антикорупційного бюро України. Тепер спільна відповідальність влади – створити середовище, в якому корупційні вчинки стикатимуться з нульовою толерантністю, а органи, задіяні в антикорупційній політиці, матимуть необхідні ресурси й перебуватимуть поза політичним впливом.

Зазначимо, що економічною рентою називають виплати власнику засобів виробництва які перевищують вартість його послуг, суспільну користь виробленого товару. На нашу думку, теорію ренти можливо використовувати як економічний інструментарій щодо розуміння корупційної поведінки окремих чиновників, які використовують право доступу до загальних ресурсів і монопольне прийняття рішень за відсутності належного контролю за такими діями. Такі дії окремих чиновників вигідні по відношенню до крупного бізнесу та стримують розвиток малого та середнього господарського сектору економіки, особливо на регіональному рівні. Від цього страждають регіональні бюджети, знижуються можливості фінансування територій, рівень зайнятості, посилюються диспропорційні тенденції розвитку.

Аналіз практично будь-якого соціально-економічного процесу або явища вимагає від суспільних наук комплексного підходу, без претензій на універсальність якої-небудь однієї теорії або науки, а при дослідженні корупції досить часто акцент зроблений виключно на організаційно-правовій складовій як самої проблеми, так і її вирішення. Економічна реальність часто трактується у відриві від системного аналізу економічних інтересів, що її обумовлюють, хоча економічні інтереси формують саме визначення корупції, розкривають її сутність як економічного явища.

Вищенаведене свідчить про значущість теоретичного осмислення проблеми корупції, формування методологічних підходів до її аналізу як економічної категорії, про необхідність подальшого наукового дослідження питань протидії корупції в контексті формування гармонійної системи економічних інтересів на основі реалізації економічних заходів придушення корупції в сучасних умовах господарювання, що й зумовило вибір теми нашого матеріалу.

Відзначимо, що необхідно розмежовувати корупцію як явище та рівень корупції. Якщо корупція може бути утлумачена як об'єктивний прояв людських взаємовідносин, а рівень корупції - це ступінь її прояву по відношенню до соціально-економічних процесів у рамках законів, норм і правил. Цей ступінь можливо та необхідно регулювати. Необхідно не просто боротись з корупцією, а регулювати її рівень в інтересах держави та суспільства.

В цілому, корупція – це дезорганізаційний процес, який розбалансовує суспільні взаємовідносини та заважає розвитку реальних ринкових відносин у господарській системі. За своєю формою корупція може бути організована та неорганізована.

Традиційно у вітчизняній науці проблема корупції та пов'язаних з нею злочинів розглядається в контексті протиправної ураженості гілок державної влади. В нашій роботі ми пропонуємо, в порядку дискусії, відступити від розу-

міння корупції як соціально-владної “хвороби” та неоригінальних заяв про ураженість корупцією “від голови до хвоста” всього господарського організму, та поглянути на зазначену явище як реально існуючу економічну категорію. Адже для цього є всі передумови, оскільки в багатьох корупційних схемах (імпорт за кошти держбюджету, енергопостачання, отримання адміністративних послуг та ін.) корупційна грошова (фінансова) складова, власне забезпечує функціонування як самої схеми, так і досягнення соціальних результатів.

Історія розвитку людського суспільства, особливо з моменту формування та становлення державності, надає низьких різноманітних прикладів корупції та тіньової економічної діяльності в країнах з різним рівнем розвитку ринкових відносин. Подібно іншим антисоціальним негативно явищам, їх руйнуюча дія визнана давно та завжди засуджувалася суспільством. Разом з тим, незважаючи на постійну протидію корупції та тіньовій економіці, іноді найжорстокіші заходи, аж до катування (наприклад, у сучасному Китаї), існують в різних формах і масштабах.

Особливої гостроти означені явища набули у країнах з перехідними економіками, зокрема в Україні. Для більшості республік, що стали незалежними державами, корупція та тіньова економіка, якщо не набули ознак визнаної загальноприйнятої норми життєдіяльності, то практично наближаються до її меж. Це обумовлено рядом причин, але найбільш вагомими з них, пов'язані із тим, що корупція та тіньова економіка стали випереджальними в процесі первісного нагромадження капіталу, тобто виконала роль економічного базису, на якому сформувались трансформаційні економіки. Нажаль це стало найпотужнішим гальмом подальшого ринкового розвитку таких держав. Якщо не подолати ці явища, практично не можливо провести реальні економічні реформи, подолати непривабливий імідж країни як у політичному, так і в ринково-інвестиційному плані.

Відзначимо позицію офіційних документів, що Верховна Рада повинна ухвалити закони, які встановлять процедуру притягнення до відповідальності за корупційні правопорушення осіб, які мають імунітет, забезпечать прозорість фінансування політичних партій і виборчих кампаній, розмежують адміністративну та кримінальну відповідальність за корупційні правопорушення. Відповідальність Уряду – прийняття деталізованого Плану (Програми) дій Уряду у сфері протидії корупції. Обов'язковим складником такого плану має бути участь громадських організацій у втіленні й моніторингу антикорупційних програм. Зі свого боку, Президент гарантує притягнення до відповідальності посадових осіб, причетних до корупційних дій або неспроможних ефективно боротися з корупцією.

Здійснення антикорупційної політики вимагає просування реформи прокуратури. Відповідний Закон є на розгляді Верховної Ради, й від рішення народних депутатів залежить стан захищеності прав людей, інтересів держави та гарантування верховенства права.

Відзначимо, що корупція в світі залишається соціально-економічним явищем, на подолання якого направлені зусилля багатьох держав із різним рівнем розвитку ринкових відносин. Тісній зв'язок, який існує між корупцією та легалізацією (відмиванням) злочинних доходів, потребує зосередження на проблемі корупції як джерелі формування злочинних доходів, які можуть легалізуватись і використовуватись на фінансування тероризму та сепаратизму. Такі явища ми спостерігаємо і в національній економіці.

У найзагальнішому вигляді корупцію можна визначити як навмисне недотримання принципу незалежності сторін з метою одержання за це жодних переваг для себе чи для інших осіб, з якими встановлені особисті стосунки.

Якщо розглядати корупцію як юридичну категорію, то в сучасних дослідженнях вона, найчастіше, визначається як злочинна діяльність у сфері політики або державного управління, яка полягає у використанні посадовими особами довірених їм прав і владних можливостей для особистого збагачення. У кримінальному законодавстві корупція є не самотійним, а збірним складом злочину, що охоплює ряд посадових злочинів, таких як хабарництво та зловживання службовим становищем. Однак, протидія корупції виключно за допомогою кримінального переслідування посадових осіб є малоефективним для цілей зниження загального рівня корупції. Цілком імовірно, що в силу складності корупції як соціального явища точного й чіткого її визначення сформулювати взагалі неможливо, що створює додаткові труднощі у протидії корупції. Крім того, корупційна діяльність може здійснюватися без порушення законодавства, в рамках наданих посадовим особам повноважень, і далеко не завжди існує можливість юридично довести особисту вигоду для цих посадових осіб, пов'язану з вчиненням таких дій. Більшість сучасних визначень корупції не розглядають її лише як вид економічного, кримінально-караного злочину.

Одним з найбільш повних визначень корупції на сьогоднішній день є вживане в практичній діяльності органів Європейського Союзу. У відповідність з яким, корупція - це використання державними, муніципальними або іншими публічними посадовими особами та службовцями (наприклад, депутатами) або посадовими особами та службовцями комерційних чи інших організацій (у тому числі міжнародних) свого статусу для незаконного отримання грошей або якихось переваг (майна, прав на нього, послуг або пільг, в тому числі немайнового характеру) або надання останнім таких переваг. Хоча дане визначення носить описовий характер, воно, тим не менше, краще, ніж чисто юридичне, відображає сучасне розуміння корупції.

Однак подібна трактування є далеко не єдиною. Сучасні міжнародні нормативні документи дають різні визначення корупції. У документах ООН про міжнародну боротьбу з корупцією остання визначається як зловживання державною владою для одержання вигоди в особистих цілях. Це поняття включає і хабарництво (дачу винагороди за відступ від професійного обов'язку), і непотизм (заступництво на основі особистих зв'язків), і незаконне привласнення публічних коштів для приватного використання.

Для економіки України істотно важливо зрозуміти коріння нинішньої корупції. Однією з основних рис командно-адміністративної системи був колосальний дефіцит. Він мався на всіх стадіях відтворення (виробництво, розподіл, обмін і споживання). Корупція може в цих умовах розвиватися тому, що державні службовці, що перерозподіляють матеріальні блага, можуть це робити на користь конкретних підприємств або в особистих інтересах. Враховуючи значну різницю між внутрішніми та міжнародними цінами на сировину, природний газ, метали та інші природні ресурси участь в експорті цих продуктів давало величезні доходи людям, що мають потрібні зв'язки, службовцям видобувних підприємств і корумпованим бюрократам.

Навколо цих "експортних" джерел доходів сформувалися впливові лобі-групи. Вони служать інтересам найбільших фінансово-промислових угруповань у сфері кланово-бюрократичних структур і систем державного контролю.

У нашій країні вивезення капіталів давно стало проблемою економіки та фінансової системи. Істотну частину цього потоку становлять незаконно отримані доходи, у тому числі від корупційних оборудок.

Корупція в Україні вже давно перевищила всі допустимі межі, розвиток корупційної діяльності, різноманіття її форм і проявів ставлять перед державою та суспільством проблему зниження її масштабів до скільки-небудь прийняттого середньоєвропейського рівня. В іншому випадку будь-які економічний розвиток буде відчувати руйнівний вплив корупції, сприятиме закріпленню дисфункціональності національної економіки.

На сьогоднішній день, фахівці серед основних причин розвитку корупції, як правило, виділяють економічні проблеми та політичну нестабільність, недосконалість законодавства, низьку ефективність інститутів влади та низький рівень розвитку інститутів громадянського суспільства.

Відзначимо, що сьогодні держава формує механізми протидії корупції, однак для їх ефективності необхідна опора на інститути громадянського суспільства. Інститути громадянського суспільства повинні мати дієві інструменти впливу на діяльність чиновників, мати повноваження щодо внесення змін до законів, які б робили владу прозорою, які припускали б громадську участь у владних процесах, в тому числі в процесах законотворення, а також у бюджетному та виборчому процесах.

По суті, протидія корупції являє собою свідому боротьбу кожного окремого громадянина за свої права, прагнення до життя в правовій та відкритій державі.

У цьому зв'язку кардинальне зниження рівня корупції – це, звичайно, стратегічне завдання, яке стоїть перед країною. Її рішення безпосередньо пов'язане і з захистом права власності в країні, і зі зміцненням правової системи, судової системи, розширенням свободи підприємництва.

Одна з головних причин цього полягає в тому, що більшість сучасних вітчизняних розробок з протидії корупції стосується лише окремих напрямків, аспектів, сфер такої боротьби, причому, як правило, у відриві від вирішення економічних проблем, без усунення економічних передумов виникнення корупційних відносин.

Корупція – складне, багатофакторне явище, яке пронизує всі сфери діяльності людини та функціонує в якійсь “прикордонній зоні”, яка відділяє легальну економіку від тіншової. Це явище супроводжує економічні відносини з самого початку їх зародження, а це означає, що корупцію слід відносити не тільки до соціальної, але і до економічної категорії “з протилежним знаком” по відношенню до легальної економіки і про неї можна говорити, як про “невеликовну хворобу” суспільства. Однак це не означає, що з нею не треба боротися. Коли ми говоримо про “розгул” тіншової економіки, ми визнаємо її зростання. При цьому корупція, як шкідливий мікроб, постійно присутній в “прикордонних” економічних відносинах, яка повинна придушуватися до такої міри, коли вона не буде заважати розвитку легальної економіки. Це - основне завдання всіх держав і України, зокрема.

Таким чином, корупція, як економічна проблема, породжена: участю державних чиновників у комерційній діяльності для одержання особистого чи корпоративного прибутку; використанням службового становища для направлення державних коштів і матеріальних цінностей у комерційні структури; наданням пільг для своєї корпоративної групи (політичної, національної, кланової та ін.) з відтягненням державних ресурсів; лобіювання при прийнятті нормативних актів в інтересах питань комерційної торгівлі угруповань тощо.

Н. П. Гаврилова

слухач магістратури

Класичний приватний університет

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

Зміни суспільства в процесі його динамічного розвитку формують усе більші вимоги до влади. Це є характерною рисою всіх сучасних демократичних суспільств. Даний процес не може бути одностороннім, він вимагає зусиль і постійної роботи з боку як влади, так і суспільства. Мабуть, тільки тоді можна встановити між владою і суспільством якісно нові, партнерські, конструктивні відносини – ось мета, яка останнім часом стала найактуальнішою і пріоритетною у процесі соціального управління. Я вважаю, що основні зусилля на цьому шляху має зробити влада, і тільки від неї залежить, чи буде знайдено порозуміння.

На мою думку, важливим завданням для нашої держави на шляху до євроінтеграції є приведення усіх нормативно-правових документів до загальноприйнятих в Європі стандартів у всіх сферах суспільного життя, у тому числі в державному управлінні та державній службі. Запорукою успішних реформ, що пов'язані з упровадженням нових європейських стандартів у діяльність державної служби, є гуманізація управлінської діяльності на всіх рівнях владних структур. Адаптувати державну службу до стандартів ЄС потрібно тому, що наш головний внутрішньополітичний пріоритет – побудова сучасної правової держави європейського типу. У такій моделі держави роль державної служби особлива, вона забезпечує законність політичних рішень, що приймаються; цілісність держави як інституту, тобто – внутрішню безпеку держави; реалізації суспільного договору, яким, по суті, є конституція, шляхом стабільного і безперервного надання громадянам публічних послуг, гарантованих державою. Уміння жити за європейськими нормами і стандартами, що є загальновизнаними у більшій частині світу, необхідне нам аби дати європейську якість життя громадянину, а країну в цілому зробити конкурентоздатною в умовах глобальної економіки.

Низька якість державного управління – головне гальмо економічного розвитку, особливо в сучасних умовах. Успіх економічних зв'язків нашої держави залежить насамперед від якості роботи адміністративної машини.

Однак, на теперішній час існують проблеми, які не дозволяють забезпечити належну якість функціонування інституту державної служби в Україні. До цих проблем відносяться:

– нерозмежованість адміністративних і політичних посад у державному управлінні (насамперед, у системі органів виконавчої влади). Слід зазначити, що принцип поділу політичних та адміністративних посад є ключовим для систем державної служби всіх без винятку розвинених країн. На сьогодні в Україні у центральних органах апаратом керує один із заступників керівника. Разом з тим, у міністерствах усі кадрові питання вирішує міністр, який є політиком. У місцевих державних адміністраціях – апарат очолює керівник апарату (а в обласних він ще є і заступником голови), при цьому він складає повноваження новопризначеному голові.

– недосконале правове регулювання відносин у системі державної служби, унаслідок того, що на державних службовців, насамперед, поширюється дія Кодексу законів про працю, а закон “Про державну службу” визначає лише особливості їх статусу.

– корупція на державній службі, відсутність конкретних показників, за якими її можна було б реально оцінити. Антикорупційна боротьба органів влади та численних міжвідомчих робочих груп є безуспішною, а антикорупційні заходи переписуються з року в рік і виконуються лише формально.

– недосконала система оплати праці державних службовців. Основною ознакою системи оплати праці країн ЄС та інших розвинених країн є її прозорість та передбачуваність, що досягається шляхом законодавчого врегулювання системи оплати праці та її чіткої прив'язки до системи класифікації посад. Закони про державну службу більшості країн – членів ЄС та всіх нових членів ЄС – містять визначення структури заробітної плати державних службовців (перелік елементів, з яких вона складається), а саме: посадовий оклад, доплати і надбавки, премія. Кожній категорії посад відповідає певна шкала посадових окладів, що передбачає можливість підвищення оплати праці залежно від результатів діяльності та вислуги років. Окремих доплат за вислугу років не існує. Преміювання можливе лише за результатами щорічного оцінювання діяльності державного службовця. Наші реалії – посадові оклади державних службовців та сама система оплати праці визначена не законом, а урядовими рішеннями. Саме тому ми маємо негативні наслідки, про які вже було сказано. Крім того, така система відносно державної служби є дестабілізуючим фактором і обумовлює в ній корупційні прояви. Те, що система оплати праці регулюється урядовими рішеннями, дає можливість окремим органам влади створювати для своїх працівників окремі – привілейовані порівняно з іншими органами – умови оплати праці. Отже, єдиним можливим варіантом вирішення цього питання є законодавче врегулювання питань оплати праці державних службовців.

– недосконала система підвищення кваліфікації державних службовців. Заснована на підготовці університетського типу, вона дозволяє слухачам оволодіти глибокими теоретичними знаннями, недостатньо враховуючи при цьому необхідність вироблення практичних навичок у роботі.

Наслідком цих проблем є висока плінність кадрів на державній службі. Результат – поступова депрофесіоналізація державної служби. Крім того, слід зазначити, що українська адміністративна культура, яка базується на централізації, непрозорості й відсутності чітких регламентів прийняття рішень, призводить до зростання іноді невинуватених видатків, збільшення апарату управління, ускладнення суспільних відносин. Саме розрив між сучасними вимогами суспільства і діяльністю державного апарату є ризиком втрати довіри суспільства до влади, а як результат – несприйняття кроків Уряду у сфері реформи державного управління, яка, на відміну від демонстрованої млявості і непослідовності, має бути рішучою та радикальною.

Вирішення вищезазначених проблем, на моє переконання, дасть змогу перейти до рішучого реформування державного управління, адаптувати державну службу до стандартів ЄС та, як наслідок, досягти європейського рівня життя громадян України.

В. Г. Горник

доктор наук з державного управління, професор
Київський національний університет культури і мистецтв

РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Державна політика в галузі вищої освіти в Україні спрямована на реформування освітньої галузі на національних традиціях з урахуванням світових

освітніх тенденцій та економічних можливостей держави з метою забезпечення всебічного розвитку людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розквіту її таланту, підвищення її освітнього рівня, забезпечення національної економіки кваліфікованими фахівцями.

Необхідність перегляду реалізованих механізмів в управлінні освітою зумовлена зміною соціальної ролі системи освіти та кризою її результативності. Про зміну ролі освіти в українському суспільстві можна судити з основних позицій освітньої політики. Трансформації, що відбуваються з людиною в результаті одержання освіти, розглядаються як засіб досягнення деяких життєвих цілей, оцінюються з позиції корисності. Диверсифікованість освітніх послуг і розмаїтість їх якості повинні сприяти свободі вибору людиною індивідуальної освітньої траєкторії. Іншими словами, проектування нових властивостей освітньої системи, впровадження відповідних планів, програм розвитку в практику – це об'єктивна необхідність. Досягнення потрібної якості освіти в даний момент вимагає управлінського втручання в розвиток української освіти. Варто визнати, що, незважаючи на певні позитивні результати, еволюційний рух освітньої системи відстає від сучасних потреб соціуму.

При цьому потрібно відзначити, що консерватизм освітньої системи практично виключає можливість проектування соціально затребуваного розвитку всередині самої системи. Стійкі позитивні зміни в освіті можуть відбуватися, якщо їхнє проектування здійснювалося в широкому соціальному контексті, з використанням методів і засобів комплексу наук, тому що традиційна опора тільки на досягнення педагогічної науки у виборі напрямків розвитку освіти, що превалювала в попередні роки, сьогодні показала свою неспроможність.

Зазначимо, що при реформуванні вищої освіти ураховуються пріоритети збереження культурної різноманітності національних систем освіти, а також поліпшується міжнародна співпраця, розширюється мобільність, забезпечується працевлаштування студентів у європейському чи міжнародному ареалі, активізується міжнародна конкурентоспроможність закладів вищої освіти тощо. Слід відмітити, що на шляху реформування вищої освіти європейських країн виникає значна кількість проблем, які можуть бути умовно розділені на чотири групи:

- внутрішні проблеми, пов'язані з реалізацією основних функцій вищих навчальних закладів (проведення наукових досліджень, організація навчального процесу, ефективне методичне забезпечення);
- зростання конкурентоспроможності вищих навчальних закладів;
- рівень та якість управління вищими навчальними закладами;
- зміна умов, у яких функціонують вищі навчальні заклади (фінансові обмеження, потреба суспільства в неперервній освіті, зменшення кількості абітурієнтів в європейських країнах).

Вказані проблеми спонукають європейські країни знаходити нові підходи, створювати нову політику і законодавчу базу у сфері вищої освіти. Залучаючись до Болонського процесу, Україна має враховувати й ту обставину, що розвиток крупними вузами самостійних зв'язків із закордонними науково-освітніми центрами, надання ліцензії їхнім експериментальним базовим навчальним програмам нерідко суперечать діючим в Україні державним стандартам вищої освіти, не сприяє створенню єдиного освітнього простору країни. При цьому стимулюється відтік тих спеціалістів, які задіяні у таких програмах. Слід зазначити, що на сьогодні існує нагальна потреба по-новому осмислити структуру і зміст

діяльності системи вищої освіти України, суттєво її переглянути у контексті сприяння з боку держави на шляху її пристосування до нових умов надання освітніх послуг, до нових умов функціонування.

Вважаємо, що основні завдання для України на шляху входження до європейського простору вищої освіти, які потрібно впровадити в системі вищої освіти, можна сформулювати таким чином:

- широкомасштабна довгострокова стратегія системної модернізації всієї системи освіти;
- система якості освіти, яка відповідає стандартам ЄС, потребам ринкової економіки, внутрішнього розвитку держави та суспільства;
- законодавчо підсилені умови для полегшення працевлаштування українських громадян в Європі та міжнародній конкурентоспроможності системи вищої освіти України;
- законодавче закріплення умов для забезпечення мобільності шляхом усунення перешкод на шляху ефективного використання права на вільне пересування з безпосередньою метою: 1) забезпечення студентам доступу до навчальних можливостей, а також до відповідних освітянських послуг; 2) забезпечення визнання та зарахування часу, який викладач, дослідник чи член адміністративного персоналу провів у європейському навчальному закладі, проводячи дослідження, викладаючи та виконуючи відповідну до свого фаху роботу, зі збереженням їхніх законних прав; 3) сприяння європейському співробітництву щодо забезпечення якості освіти з метою вироблення порівняльних критеріїв та методологій.

Зазначимо, що адаптація системи вищої освіти до умов європейського освітнього простору – це її пристосування до змісту і вимог, що диктуються Болонською декларацією про європейський простір вищої освіти. Отож, ВНЗ в Україні повинні засвоїти цю специфіку, одночасно успадковуючи ті вміння і навички, той історичний досвід виробництва освітнього продукту, який накопичувався в Європі і передавався в провідних університетах з покоління в покоління. Інша сторона адаптації полягає в тому, що органи державного управління повинні організувати безперервний, невичерпний процес розвитку і збереження системи вищої освіти в Україні.

Отже, державне управління вищою освітою має будуватись на основі усвідомлення перспектив розвитку європейського освітнього простору, тобто враховувати їх на рівні держави та регіону в стратегії розбудови вітчизняної освітньої галузі і базуватися на постійному аналізі ситуації та коригуванні дій на основі запитів і потреб населення та громадських інституцій.

Список використаної літератури

1. Бондарчук Н. Проблеми реформування вищої освіти в контексті реалізації вимог Болонського процесу / Н. Бондарчук // Актуальні проблеми державного управління на новому етапі державотворення : матер. наук.-практ. конфер. за міжнар. участю (31 травня 2005 р., м. Київ) : у 2 т. – Київ : Вид-во НАДУ, 2005. – Т. 1. – С. 321–322.
2. Поступна О. В. Нормативно-правове забезпечення вищої освіти в Україні в контексті європейської інтеграції [Електронний ресурс] / О. В. Поступна // Державне будівництво ; вид. Харк. регіонального ін-ту держ. упр. НАДУ при Президентіві України. – 2007. – № 2. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua>.
3. Степко М. Ф. Модернізація вищої освіти України і Болонський процес / М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, К. М. Левківський та ін. // Вища школа. – 2004. – № 2–3. – С. 97–125.

4. Сікорська І. М. Удосконалення державного управління вищою освітою в контексті європейської інтеграції : дис. ... канд. держ. упр. : 25.00.02 / І. М. Сікорська. – Донецьк, 2006. – 217 с.

О. О. Гревцев

аспірант

Класичний приватний університет

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Електроенергетика є базовою галуззю національної економіки, ефективне функціонування якої є необхідною умовою сталого економічного розвитку, забезпечення енергетичної безпеки й енергетичної незалежності. В той же час, сьогодні можна констатувати, що електроенергетична галузь знаходиться в критичному стані. Багаторічне зволікання з реформуванням енергетичного сектору, низький рівень ефективності енерговиробництва та енергоспоживання, монополне становище в певних секторах енерговиробництва та розподілу енергії, відсутність реальної диверсифікації джерел енергопостачання, суттєва зношеність основних виробничих фондів енергогенерації є основними причинами такого становища.

Проведення кардинальних реформ в електроенергетичній галузі є вкрай актуальним та невідкладним заходом. Крім того, завдання реформування галузі обумовлене необхідністю адаптації національного законодавства до енергетичного законодавства ЄС та виконання зобов'язань в межах Договору про Енергетичне Співтовариство [1]. Один із ключових моментів реформування енергетичної галузі пов'язаний з впровадженням нової моделі функціонування ринку електроенергії та інтеграцією української енергосистеми в мережу європейських систем ENTSO-E.

ENTSO-E є мережею, в яку входить понад 40 системних операторів передачі електроенергії з 34 країн Європи. ENTSO-E була створена під егідою ЄЕС у 2009 році з метою подальшої лібералізації ринків електроенергії Євросоюзу. ENTSO-E сприяє тісній співпраці системних операторів передачі електроенергії Європи з метою підтримки та втілення в життя енергетичної політики Євросоюзу. ENTSO-E також є центром інтеграції відновлюваних джерел енергії (сонячної та енергії вітру) в єдину енергетичну систему.

Для забезпечення можливості паралельної роботи об'єднаної енергетичної системи (ОЕС) України з енергетичним об'єднанням країн Європи (ENTSO-E) необхідно виконати значний обсяг організаційно-технічних заходів, спрямованих на модернізацію, економічний та технологічний розвиток національного електроенергетичного комплексу. Зокрема, це стосується заходів, пов'язаних з підвищенням надійності роботи та ефективності використання існуючої енергетичної інфраструктури за рахунок усунення проблемних місць та збільшення гнучкості керування режимами ОЕС України. Членство України у Енергетичному Співтоваристві вимагає приведення ОЕС України у повну відповідність до загальноствановлених стандартів цього товариства, зокрема, щодо безпечного та ефективного функціонування систем транспортування та постачання електроенергії.

До головних проблем електроенергетичної галузі України слід віднести наступне:

- високий рівень фізичного та морального зносу основного та допоміжного обладнання електростанцій, об'єктів магістральних і розподільчих мереж;
 - руйнування енергетичної інфраструктури на Сході України;
 - існування перехресного субсидування;
 - порівняно низький рівень регульованих цін для кінцевих споживачів;
 - відсутність членства вітчизняного системного оператора з передачі електроенергії в ENTSO-E, відповідно до вимог третього енергопакета ЄС;
 - дефіцит регулюючих потужностей в ОЕС України;
 - неготовність електричних мереж до розвитку відновлюваних джерел енергії (ВДЕ);
 - зростаючі обсяги заборгованості споживачів за електричну енергію, заборгованості на Оптовому ринку електроенергії (ОРЕ);
 - наявність привілейованої цінової політики для конкретних груп споживачів і відсутність єдиних принципів ціноутворення для всіх груп споживачів;
 - відсутність економічно обґрунтованих тарифів для передачі електроенергії в мережах й дерегуляції цін на електричну енергію;
 - потреба в більш чіткому визначенні соціально вразливих споживачів електроенергії відповідно до рекомендацій Енергетичного Співтовариства і перехід прийняття рішень щодо застосування в тому чи іншому випадку системи захисного фінансування вразливих категорій споживачів від посадовця до порядку адресного використання коштів державного бюджету;
 - відсутність механізмів реалізації заходів щодо обмеження викидів великих спалювальних установок в електроенергетиці;
 - не достатнє фінансове забезпечення заходів з підвищення безпеки АЕС та захист енергетичної інфраструктури в цілому;
 - відсутність фінансового забезпечення будівництва нових енергоблоків АЕС;
 - відсутність потужностей для власного виробництва ядерного палива.
- До головних завдань електроенергетики слід віднести наступне:
- необхідність імплементації енергетичних директив і регламентів ЄС в рамках другого та третього енергетичних пакетів, включаючи його інституційні аспекти, засновані на незалежності регулюючих органів;
 - розробка та прийняття Плану дій з інтеграції ОЕС України до об'єднання з енергосистемами сусідніх країн та ЄС – на першому етапі з енергосистемою Молдови і, на другому етапі, з об'єднаними енергосистемами країн-членів ЄС (синхронізація з ENTSO-E);
 - проведення техніко-технологічної підготовки об'єктів ОЕС України до інтеграції з ENTSO-E;
 - доопрацювання та імплементація законодавства для ринку електричної енергії у відповідності до вимог енергетичного законодавства ЄС в рамках членства України в Договорі про заснування Енергетичного Співтовариства;
 - забезпечення повного циклу переробки радіоактивних відходів з моменту їх створення до моменту захоронення.

Сьогодні державна політика України щодо розвитку електроенергетичної галузі спрямована на синхронізацію енергосистем України та Європи. Це знаходить відображення в розробках та реалізації планів розвитку електричних мереж, будівництві нових і модернізації та реконструкції існуючих джерел генерації електричної енергії, здійснення яких відбувається з врахуванням як європейсь-

кого досвіду, так і європейських вимог щодо організаційних, технологічних, екологічних та суспільних аспектів. Належним чином технічно та економічно обґрунтовані заходи з розвитку енергетичної галузі, де основним користувачем послуг є споживач, спрямовані на підвищення надійності роботи ОЕС України, сталої передачі та постачання електричної енергії для забезпечення потреб як визначальних галузей національної економіки (промисловість, сільське господарство, транспорт, машинобудування і т. д.), так і кожному без виключення побутовому споживачу з дотриманням належних показників якості і надійності.

Основою електроенергетичного комплексу країни є об'єднана електроенергетична система, яка забезпечує виробництво, передачу і розподіл електричної енергії, а також взаємодію з енергосистемами сусідніх країн при здійсненні експорту, імпорту та транзиту електричної енергії. Магістральні електричні мережі є найважливішою складовою, що забезпечують зв'язок між генеруючими потужностями та розподільчими електричними мережами областей і регіонів України. За допомогою магістральної електричної мережі передається понад 90% електричної енергії, яка виробляється на атомних, теплових, гідравлічних, а останнім часом і вітрових та сонячних електричних станціях. Крім того, за допомогою міждержавних електричних мереж здійснюється обмін електричною енергією між ОЕС України та енергосистемами Росії, Білорусі та Молдови, а також експорт електричної енергії в європейському напрямку (використовуючи острівні або направлені схеми). Відповідно, розвинені та надійні, економічні та високотехнологічні, сучасні і керовані магістральні та міждержавні електричні мережі є запорукою надійного функціонування та розвитку всіх без виключення галузей економіки держави, забезпечення соціальних та комунально-побутових потреб країни, що створює відповідні передумови для якомога швидшої інтеграції ОЕС України в європейське електроенергетичне об'єднання.

Основним завданням Управління перспективного розвитку та євроінтеграції є забезпечення планомірного, економічно обґрунтованого та виваженого розвитку електроенергетичної галузі країни з урахуванням положень європейських директив, норм та правил для створення передумов щодо включення на паралельну роботу ОЕС України з європейською енергосистемою ENTSO-E. Об'єднання європейської та української енергосистем дозволять забезпечити доступ як українських так і європейських споживачів на спільні ринки електричної енергії, які будуть сформовані за принципами прозорого та економічно обґрунтованого ціноутворення, конкурентного середовища та відкритого доступу кожного споживача до будь-якого необхідного енергетичного ресурсу, розташованого в межах енергетичного об'єднання. Крім того, європейський ринок електричної енергії забезпечує максимальну відкритість, де інформація щодо тарифів і вартості послуг доступна будь-якому споживачеві не тільки в частині величини, а й структури ціноутворення, що дає можливість обирати постачальників послуг, які пропонують найнижчі ціни та найякісніші послуги. Окремо варто звернути увагу на надзвичайно високий рівень наукового, технічного та економічного потенціалу енергетичного сектору європейського співтовариства, доступ до якого буде надано в разі об'єднання енергосистем України та Європейського союзу. Водночас варто пам'ятати, що вже сьогодні європейське енергетичне об'єднання зацікавлене в українській електричній енергії, яка за своєю ціною є достатньо конкурентною порівняно з електричною енергією, яка виробляється на електричних станціях, розташованих в європейських країнах. Експортування

української електричної енергії дозволить забезпечити стабільну роботу електричних станцій держави, їх довгоочікувану модернізацію та реконструкцію, створення додаткових робочих місць в видобувних та пов'язаних з енергетичною (гірнична, машинобудівна, сфери виробництва енергетичного обладнання) галузях економіки, підвищувати заробітну плату робітників енергетичних підприємств та, насамкінець, покращувати сальдо зовнішньоторговельного балансу держави або, просто кажучи, забезпечити приток валютних надходжень, що матиме стабілізуючий ефект для курсу національної валюти. Тобто, енергетична галузь в змозі забезпечити стабільний розвиток національної економіки країни та підвищення добробуту громадян держави, з досягненням найбільшого ефекту за рахунок безпосередньої співпраці та інтегрованості в європейські енергетичні ринки.

Список використаної літератури

1. Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства: Закон України від 15.12.2010 р. № 2787-VI.

А. В. Гришук

аспірант

Класичний приватний університет

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ІНСТИТУЦІЙНОЇ ТА ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ОСВІТИ ДОРΟΣЛОГО НАСЕЛЕННЯ В ДЕРЖАВІ

Важливою складовою державної освітньої політики у сучасних умовах є освіта дорослих. За класифікацією А. Харківської виокремлюють 3 моделі навчання дорослого населення країни за типом його організації:

- без відриву від виробництва;
- з відривом від виробництва;
- дистанційне навчання [4].

Колектив авторів В. Захарченко, С. Калашнікова, В. Кремень, В. Луговий, А. Ставицький, Ю. Рашкевич, Ж. Таланова дотримуються думки, що освіту дорослих за спеціалізацією можна розподілити на:

- формальну освіту – освіту, що інституціолізована, цілеспрямована, спланована за участю державних і визнаних приватних організацій, та призводить до присудження національно визнаних кваліфікацій у межах певного освітнього рівня (етапу, циклу) і здійснюється в закладах освіти;
- неформальну освіту – додаткову освіту, що доцільно організована, інституціолізована, проте не завершується наданням кваліфікації певного рівня (етапу, циклу) формальної освіти;
- інформальну освіту – неофіційне, не інституціолізоване цілеспрямоване (самонавчання) або нецілеспрямоване навчання (зокрема, спонтанне, випадкове, що відбувається під час поза навчальної діяльності);
- випадкове (спонтанне, побічне) навчання – різноманітні форми навчання, що не організовані або відбуваються за комунікації, не створеної спеціально для навчання (може відбуватися під час повсякденної діяльності, під час ділових й інших зустрічей, перегляду телепередач тощо) [1, с. 14; 26; 40; 67].

Якщо в Україні більшою популярністю користуються програми формального навчання, які завершуються здобуттям певного кваліфікаційного рівня, то для європейської практики характерним є переважаючий інтерес дорослого населення до програм неформального навчання (тренінгів, курсів, майстер-класів

тощо). Аналіз структури суб'єктів, які надавали дорослому населенню послуги з неформального навчання дав змогу встановити, що третина дорослого населення, отримувала у 2011 р. цю послугу від роботодавців (32%), на другому місці – неофіційні освітні та навчальні установи (17,7%), на третьому – комерційні установи, для яких освітня та навчальна діяльність не є основною (10,9%) (рис. 1).

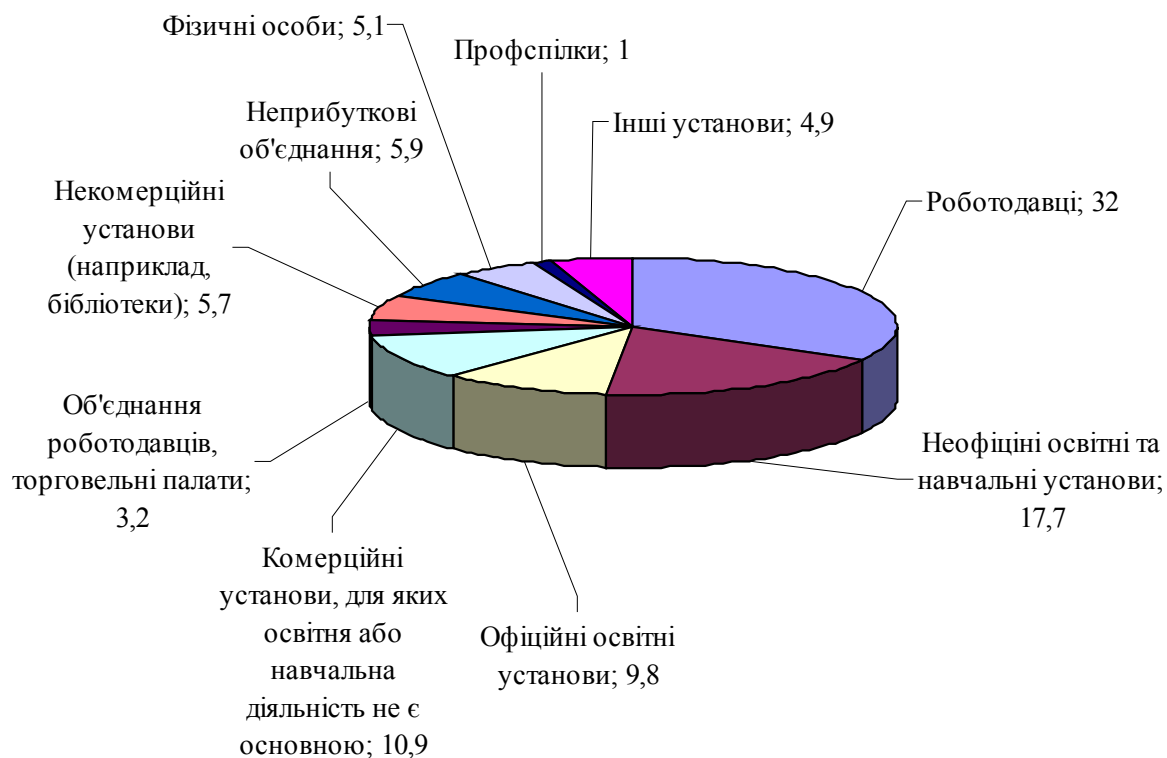

Рис. 1. Розподіл суб'єктів, які надають послуги з неформального навчання в країнах ЄС – 28, % *

* Складено на основі джерела: [7]

На думку В. Полуйко, в Україні інституційну основу системи освіти дорослих мають скласти чотири групи організацій: Інститути підвищення кваліфікації та Інститути післядипломної освіти, вечірні школи, центри зайнятості, а також громадські й релігійні організації [2].

На сучасному етапі в Україні найбільша частка наданих послуг в сфері навчання дорослого населення належить закладам післядипломної освіти. Однак, платна основа цих послуг та низька платоспроможність населення знижує попит на заходи з підвищення професійної кваліфікації. На підтвердження цього факту доцільним є наведення структури середніх витрат домогосподарств в місяць (дані Державної служби статистики України станом на кінець 2014 р.): 37,5% – продукти харчування та безалкогольні напої; 12,6% – житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива; 11,7% – транспорт; 7,8% – алкогольні напої та тютюнові вироби; 5,4% – різні товари та послуги; 5,1% – одяг і взуття; 5,1% – охорона здоров'я; 4,3% – відпочинок і культура; 4,1% – предмети домашнього вжитку, побутова техніка та поточне утримання житла; 2,7% – зв'язок; 2,5% – ресторани та готелі; 1,2% – освіта [3]. Таким чином, стаття видатків домогосподарств на освіту є найменшою та в грошовому еквіваленті складає з урахуванням офіційних даних щодо середньої суми витрат одного домогосподарства у розмірі 3814 грн. лише близько 550 грн. на рік.

Свідченням низької спроможності населення сплачувати за навчання є також загальний показник рівня якості життя в Україні, який станом на середину 2015 р. складає 12,36 (при цьому в аналогічному періоді 2014 р. він становив 20,07). Для порівняння в Польщі цей показник в 11,4 рази вище, в Німеччині – в 19,7% рази [6].

Однак, навіть у провідних державах роль цього інструменту для розвитку освіти категорії населення віком від 25 до 65 років не до кінця усвідомлена. Наприклад, у Сполучених Штатах державні видатки на одну дорослу особу, яка навчається, в середньому на рік становить близько 800 дол. США, у той час як річні витрати на підготовку одного учня початкової або середньої школи сягають понад 10 тис. дол. США. Програми навчання дорослого населення менше ніж на 10% фінансуються з державного, федеральних та місцевих бюджетів (у частині отримання дорослим населенням середньої освіти) та менше ніж на 5% (у частині отримання вищої освіти) [5]. В Україні також переважна частка коштів, виділених державою на освіту припадає на підготовку учнівської та студентської молоді.

Аналіз досвіду реалізації фінансового інструменту в інших країнах дав змогу виокремити такі позитивні аспекти:

- часто державне фінансування навчання дорослих здійснюється не лише з бюджету профільного Міністерства (наприклад, Міністерства освіти), але й з бюджетів галузевих Міністерств (зайнятості, промисловості, сільського господарства, охорони здоров'я, оборони тощо) в залежності від профілю фахівців, підготовка яких фінансується;

- широке використання системи ваучерів (сертифікатів на певну суму коштів, виділених від держави, яку особа може використати для навчання, яке надається державними або приватними освітніми установами);

- поширеною практикою є спільне фінансування навчальних програм дорослих (поєднання державних коштів, коштів місцевих бюджетів, роботодавців, фізичних осіб, міжнародних організацій тощо);

- значна частина навчальних програм для дорослого населення фінансуються за рахунок роботодавців, які розглядають цю статтю витрат, як інвестиції в людський капітал своїх працівників (з боку держави мотиваційним механізмом для підтримки підприємств, які здійснюють вкладення в розвиток своїх працівників, є зниження податкового навантаження);

- використання системи “оплачуваної відсутності на робочому місці” (система, при якій роботодавець виплачує фахівцеві заробітну плату у тому числі за дні відсутності його на роботі через проходження навчання, навіть якщо воно не пов'язане з професійною необхідністю, а підготовка реалізується для власних потреб);

- у більшості країн розвиненою є система приватного фінансування освіти, тобто оплата навчання за рахунок самих слухачів (особи з достатнім рівнем доходу здійснюють оплату з власних коштів, а ті, дохід яких є невисоким, мають можливість отримання кредиту, який передбачається виплатити за рахунок більш високого доходу, отриманого в майбутньому через зростання компетенції фахівця).

З огляду на досвід європейських держав основними напрямками вдосконалення фінансового забезпечення освіти дорослих в країні має стати: перегляд структури фінансування освіти дорослих з державного бюджету з перерозподі-

лом на фінансування з бюджетів не тільки профільного, а й галузевих міністерств; продовження практики надання ваучерів, розширення переліку програм, фінансування яких вони можуть передбачати, включаючи короткострокові програми та категорій дорослого населення, яким вони можуть надаватись; стимулювання роботодавців до інвестицій в людський капітал своїх працівників шляхом зниження податкового тиску та іншого роду пільг.

Список використаної літератури

1. Національний освітній глосарій: вища освіта / В. М. Захарченко, С. А. Калашнікова, В. І. Луговий, А. В. Ставицький, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова / за ред. В. Г. Кременя. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : Плеяди, 2014. – 100 с.

2. Освіта дорослих [Електронний ресурс] / Ресурсний центр Гурт. – Режим доступу: <http://gurt.org.ua/adultseducation/>.

3. Структура сукупних витрат домогосподарств [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ-2007/gdvdg_rik/dvdg_u/strukt2010_u.htm.

4. Харківська А. А. Lifelong learning – сучасні проблеми та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс] / А. А. Харківська. – Режим доступу: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-09/08kharpwd.pdf>.

5. Adult Ed Facts [Electronic resource] / World education. – Mode of access: <http://www.worlded.org/WEInternet/us/adult-ed-facts.cfm>.

6. Cost of living [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.numbeo.com/cost-of-living/>.

7. Lifelong learning statistics [Electronic resource] / Eurostat Statistics Explained. – June 2015. – Mode of access: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Lifelong_learning_statistics.

С. А. Гуляк

аспірант

Класичний приватний університет

ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНА БАЗА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ

Стратегічною правовою базою управління земельними ресурсами є сучасна Конституція України, прийнята Верховною Радою 28 червня 1996 року, яка визначає правові норми регулювання відносин власності на землю: всі суб'єкти права власності на землю є рівними перед законом (ст. 14); закріплює основні принципи використання землі громадянами, юридичними особами (ст. 13, 41); визначає основні засади державного регулювання відносин власності на землю, користувань земельними ділянками, охорони земель (ст. 13, 41, 92). Тому процес управління земельними ресурсами повинен впливати з “середини” Конституції України. Прийняття будь-яких управлінських рішень поза межами Конституції є нелегітимним.

Одним із основних законодавчих актів України, що регулює земельні відносини Земельний кодекс України, який дозволяє визначити: мету і завдання державної політики у сфері регулювання земельних відносин при використанні та охороні земель; принципи формування земельних відносин; основи державної політики по регулюванню охорони земель та управлінню земельними ресурсами; законодавче регулювання окремих категорій земель, повноваження органів місцевого самоврядування в регулювання земельних відносин. Враховуючи вітчизняний та зарубіжний досвід розвитку земельного законодавства, у Земельному кодексі висвітлено співвідношення прав індивіда та прав суспільства (в особі держави), цивільного та земельного права, сучасної дії проблем урбанізації, екології на земельні відносини.

Формування земельного законодавства фактично започатковане прийняттям 25 жовтня 2001 року чинного Земельного кодексу, але й досі не завершене, а потенціал Кодексу повною мірою не реалізований. Більше того, окремі положення Земельного кодексу до цього часу не набули чинності. Так, через мораторій не діють статті, які регулюють продаж земель сільськогосподарського призначення. А через не завершення розмежування земель державної та комунальної власності не діють статті, які визначають компетенцію територіальних громад сіл, селищ і міст та відповідних рад як суб'єктів права комунальної власності на землю.

До нормативно-правових актів, що регулюють земельні відносини в Україні відносяться також ряд законів, які були прийняті за роки проведення земельної реформи. Серед таких законів можна відзначити такі як Закон України “Про землеустрій”, “Про державний земельний кадастр”, “Про оцінку земель”, “Про охорону земель”, “Про державний контроль за використанням та охороною земель”, “Про особисте селянське господарство”, “Про оренду землі”, “Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)”, “Про іпотеку”, “Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень” та інші.

На нашу думку, незважаючи на ряд нормативно-правових актів, які були прийняті з метою реалізації завдань земельної реформи, головні зусилля з розвитку земельного законодавства України в найближчій перспективі слід сконцентрувати на розробці та прийнятті законів, які або прямо впливають з тексту Земельного кодексу, або необхідні для деталізації ряду його положень. До них належать закони: про ринок земель сільськогосподарського призначення, про відчуження земель приватної власності для суспільних потреб, про зонування земель, про сільськогосподарські землі та агроландшафти, про рекультивацию земель, про консервацію земель.

Поряд з нормативними правовими актами земельного законодавства до джерел земельного права відносять також нормативні акти інших галузей законодавства, якщо вони містять правові норми, що стосуються управління земельними ресурсами. Тісна природна взаємодія землі та інших природних ресурсів (надр, вод, лісів, навколишнього природного середовища в цілому) передбачає наявність норм, що регулюють відносини, пов'язані з землею, в джерелах таких галузей права, як водне, лісове, гірниче і природоохоронне. Норми, які містяться в таких джерелах, що регулюють відносини щодо землі, підпорядковані нормам земельного права.

Так, відповідно Кодексом України про надра передбачено, що проектування гірничодобувних об'єктів провадиться після попереднього погодження у встановленому законодавством порядку питань про надання земельної ділянки і гірничого відводу. Надання земельних ділянок для потреб, пов'язаних з користуванням надрами, провадиться в порядку, встановленому земельним законодавством України.

Лісовий кодекс України містить норми щодо поділу земель лісового фонду, особливостей їх надання у постійне та тимчасове користування, користування земельними ділянками лісового фонду, їх оренди. Значна частина норм регулює користування земельними ділянками лісового фонду з метою використання лісових ресурсів для потреб мисливського господарства, культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних і туристичних цілей, проведення науково-дослідних робіт на природно-заповідних територіях і об'єктах, у лісах населених пунктів, у прикордонній смузі. Норми Водного кодексу України визначають склад земель водного фонду, підстави та порядок користування ними, встановлюють відповідність за порушення вимог використання цих земель.

Закон України “Про фермерське господарство” регулює порядок надання земельних ділянок для ведення фермерського господарства, визначає її розміри, визначає плату за землю, право на будівництво житлових, виробничих та інших будівель і споруд тощо.

Право користування земельною ділянкою на умовах оренди регулює Закон України “Про оренду землі”. Цей закон регламентує порядок користування землею на правах оренди як особливої форми реалізації права та господарського використання землі; визначає статус орендарів та орендодавців у земельних правовідносинах; передбачає зміну, припинення і поновлення договору оренди землі.

Згідно з Конституцією України Президент України видає укази і розпорядження, які є обов’язковими до виконання на всій території України. А фоні швидких змін в політичних, економічних, соціальних, екологічних відносинах у земельному законодавстві виникають прогалини, які усуваються саме Указами Президента України. Неповний перелік указів Президента України щодо регулювання земельних відносин вказує на місце цього виду джерел права у формуванні земельних відносин в останні роки. Серед указів, що справляють значний вплив на розвиток земельних відносин можна назвати такі: Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробництва” від 10 листопада 1994р. № 666; “Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям” від 8 серпня 1995р.; “Про захист прав власників земельних часток (паїв)” від 21 квітня 1998р.; “Про приватизацію та оренду земельних ділянок несільськогосподарського призначення для здійснення підприємницької діяльності” від 12 липня 1995р.; “Про продаж земельних ділянок несільськогосподарського призначення” від 19 січня 1999 р.; “Про приватизацію земель сільськогосподарського призначення” від 3 грудня 1999 р..

В Законі України “Про охорону земель” ст. 28 визначено, що стандартизація і нормування в галузі охорони земель полягають у забезпеченні екологічної та санітарно-гігієнічної безпеки громадян шляхом визначення вимог щодо якості земель, родючості ґрунтів і допустимого антропогенного навантаження та господарського освоєння земель.

Головною законодавчою проблемою в частині запровадження ринку земель є відсутність законодавства, прийняття якого було передбачено Кодексом, а саме: законів про державний земельний кадастр та про ринок земель. Крім цього, можна констатувати, що на пострадянському просторі Україна все ще залишається єдиною країною, де не ухвалено закон про кадастр. Адже його головна мета – створення правової бази проведення земельно-кадастрової діяльності, ведення державного земельного кадастру, ефективного механізму державного управління земельними ресурсами. Як зазначалося вище, на сьогоднішній день не ухвалений і закон про ринок земель. Проте, саме цей закон має чітко встановлювати особливості обігу земель сільськогосподарського призначення.

Також документ має виписувати, хто має переважне право на придбання земельної ділянки сільськогосподарського призначення, якою має бути площа цих ділянок, як встановлюється ціна продажу, які існують обмеження тощо.

Для подальшого розвитку системи управління земельними ресурсами в Україні необхідно створити повноцінне земельне законодавство, спрямоване на комплексне регулювання правові відносини щодо землі як об’єкту земельного права. Виходячи з особливостей цього об’єкту, можна виділити наступні основні направлення в формуванні правової системи управління земельними ресурсами: правове регулювання земель як основного природного ресурсу (питання раціонального

використання і охорони земель); правове регулювання земель як об'єкту права власності (встановлення особливостей обороту земельних ділянок); правове регулювання земель як основи життя і діяльності народів, що проживають на території України (державний контроль у державне регулювання земельних відносин).

Крім цього, необхідно на рівні законодавства забезпечити сприятливі умови для запровадження іпотеки земель, завершити створення законодавчо-нормативних та інфраструктурних передумов для скасування мораторію або послаблення його дії на продаж земель сільськогосподарського призначення, серед яких важливе значення має утворення сільських товариств з регулювання обігу земель сільськогосподарського призначення.

С. С. Дарибеков

кандидат экономических наук, доцент
КарГУ им. Е. А. Букетова

ОЦЕНКА ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Инвестиционная привлекательность конкретной страны, или инвестиционный климат, определяется комплексом факторов, характерных для данной страны и определяющих возможности и стимулы хозяйствующих субъектов к активизации и расширению масштабов деятельности путем осуществления продуктивных инвестиций, созданию рабочих мест, активному участию в глобальной конкуренции. К основным факторам инвестиционной привлекательности относятся факторы, показанные на рисунке 1.

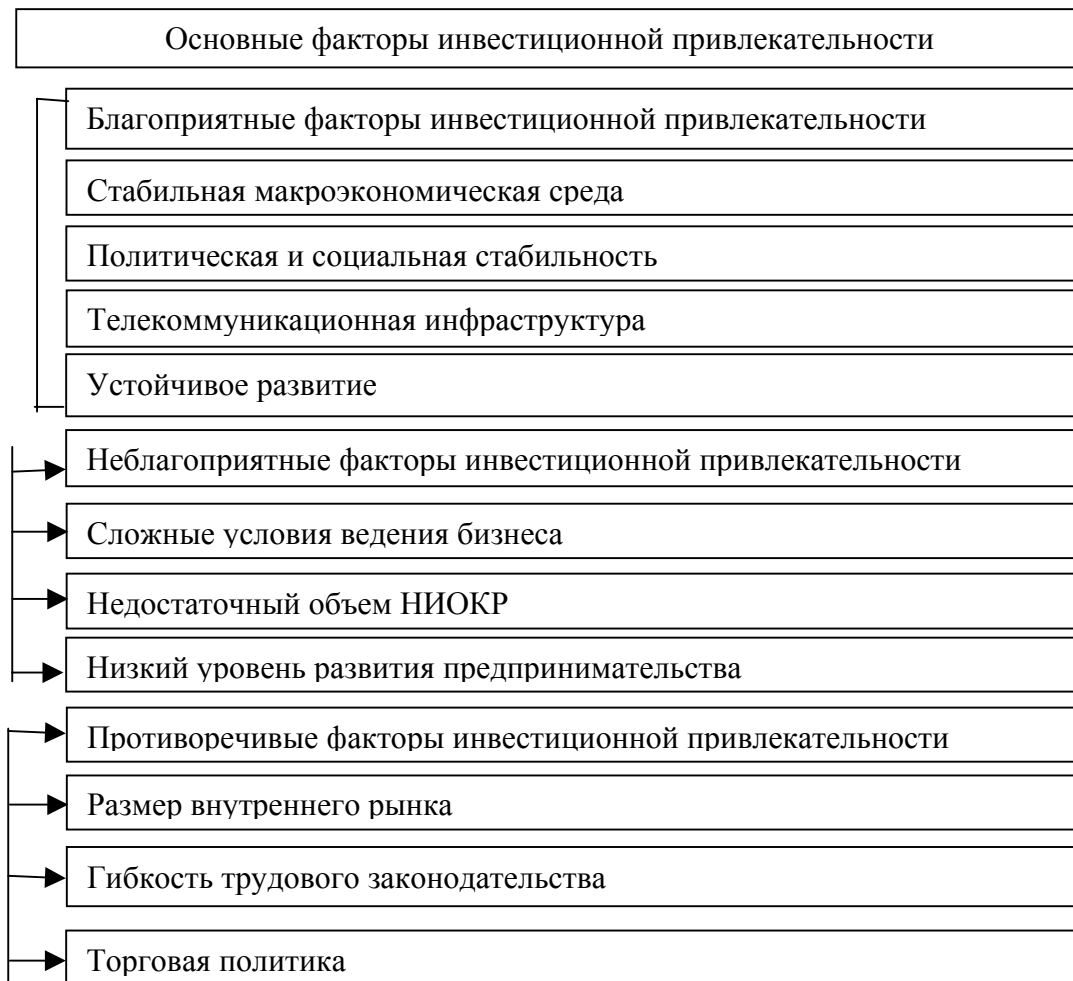

Рис. 1. Основные факторы инвестиционной привлекательности

Мировой экономический кризис не обошел Казахстан стороной, приведя к замедлению темпов экономического роста, снижению доступности банковских кредитов для компаний и сокращению ликвидности. Несмотря на существенный спад в мировой экономике, Казахстану удалось обеспечить рост ВВП на 1,2% в 2009 году и добиться значительного роста ВВП за четыре последующих года (на 7,3%, 7,5%, 5% и 6% в 2010, 2011, 2012 и 2013 годах соответственно) [1].

Согласно подготовленному Всемирным экономическим форумом (ВЭФ) докладу “Глобальная конкурентоспособность, 2012–2013 годы” (Global Competitiveness Report 2012–2013), Казахстан занимает 16-е место среди 144 стран в рейтинге макроэкономической стабильности [2].

Согласно докладу Economist Intelligence Unit “Индекс политической нестабильности 2012–2013” Казахстан входит в число 50 самых политически стабильных стран. Правительство Казахстана стремится сохранить конструктивные взаимоотношения с иностранными государствами. С целью создания более благоприятных экономических и социальных условий правительство начало реализацию ряда крупномасштабных инициатив, включая следующие: Стратегия “Казахстан-2050”: включение в число 30 самых развитых стран мира к 2050 году; программа партнерства “Зеленый мост”: создание обширного рынка для экологичных товаров и услуг, а также разработка новых технологий ответственного отношения к окружающей среде в странах с динамично развивающимися рынками; международный форум G-Global: формат сотрудничества в поддержку площадок G8 и G20, который позволит разработать комплексную экономическую политику, способствующую росту, инновационному развитию и процветанию.

Согласно докладу ВЭФ “Глобальная конкурентоспособность, 2012–2013 годы”, Казахстан находится на 20-м месте из 144 стран по количеству абонентов сотовой связи [3]. Анализ объемов связи показан в таблице 1. Из таблицы 1 видно, что объем услуг связи увеличивается. Так, если в 2012 г. объем услуг связи составлял 599656,9 млн. тг., то в 2013 г. произошел рост услуги связи на 47674,6 млн. тг. или 7,9%. Уровень проникновения сотовой связи в Казахстане достиг почти 100% в 2013 году, а широкополосного Интернета – 118,8% в 2013 году по сравнению с 2012 г.

Таблица 1

Анализ объемов связи в Республике Казахстан

Наименование	2011 г.	2012 г.	2013 г.	2013 г. к 2012 г., %
1	2	3	4	5
Объем услуг связи	582 740,4	599 656,9	647 331,5	107,9
в том числе				
услуг междугородной и международной телефонной связи	44 434,9	40 354,0	42 590,4	105,5
из них международной	10 798,3	10 653,9	12 965,8	121,7
услуг местной телефонной связи	41 467,2	45 241,4	51 553,0	113,9
предоставления оборудования в аренду	3 128,1	2 748,1	3 577,3	130,2
услуг по передачи данных	14 322,7	15 002,5	20 340,0	135,6
услуг по распространению программ по инфраструктуре кабельной, по сетям беспроводным и через спутник	12 221,4	14 139,7	18 192,0	128,6

Продолжение таблицы

1	2	3	4	5
услуг сети Интернет	96 324,4	116 006,6	137 864,7	118,8
услуг мобильной связи	294 721,1	297 647,1	296 615,2	99,6
из нее услуг сотовой связи	293 884,3	296 837,5	295 695,0	99,6
прочих услуг связи	76 120,6	68 517,3	76 598,9	111,8
Из общих объемов услуг связи - услуги оказанные населению	398 370,0	404 453,1	431 462,1	106,7
Примечание - Составлено автором по источнику [1]				

В последние годы в Казахстане достигнут значительный прогресс в области совершенствования нормативно-правовой среды. Это подтверждается уверенным повышением позиции Казахстана в рейтинге Всемирного банка “Индекс легкости ведения бизнеса”: страна переместилась с 56-го места в 2012 году на 49-е в 2013 году [3]. Несмотря на высокий уровень политической стабильности, страна сталкивается с такими проблемами, как коррупция и бюрократия. Согласно составляемому Transparency International “Индексу восприятия коррупции за 2014 год”, Казахстан входит в категорию наиболее коррумпированных стран, занимая 126-е место среди 177 возможных [4].

Наличие и качество НИОКР является малопривлекательным фактором с точки зрения ведения бизнеса в стране. Затраты на исследования и разработки являются одним из главных показателей инновационной деятельности на “входе”. Наблюдается рост объема внутренних затрат на исследования и разработки на 20,3%, который составил 61,7 млрд. тенге в 2013 г. (51,3 млрд. тенге в 2012 году). При этом их доля к ВВП незначительно возросла до 0,17% (2012 год – 0,17%) [1]. Мировой опыт показывает, что в развитых странах расходы на научные исследования и разработки постоянно растут, достигая во многих из них 2,5 – 3,7% ВВП, при этом доля государства в этих расходах составляет в среднем 25-34%. К таким странам, прежде всего, относятся Израиль (4,86% ВВП), Финляндия (4,01%), Швеция (3,75%), Япония (3,42%) и Корея (3,37%). Пороговое значение расходов на научные исследования и разработки по отношению к ВВП как одного из показателей экономической безопасности страны принято считать равным 2%. Рекомендуемая Международным академическим советом доля расходов на науку для развивающихся стран составляет 1-1,5% от ВВП. В технологически развитых странах расходы предпринимательского сектора на научные исследования (60-70%) гораздо превосходят государственные затраты на НИОКР. В Казахстане пока еще сохраняется структура с ключевой ролью государственного сектора финансирования НИОКР [5].

Рейтинг проекта “Doing Business” объективно оценивает благоприятность условий стран для ведения бизнеса, нормативно-правовые акты, регулирующие предпринимательскую деятельность, и обеспечение их соблюдения [6]. Рейтинг экономик стран СНГ по бизнес регулированию “Doing Business 2013” представлен в таблице 2. Как видно из таблицы 2, из 185 стран наиболее инвестиционно привлекательной страной по версии “Doing Business” является Грузия, наименее легкой для ведения бизнеса из стран постсоветского пространства, ненамного опережая Таджикистан, признан Узбекистан. Казахстан занимает четвертое место, уступая Грузии, Латвии, Армении. Инвесторы считают, что развитию бизнес партнерства с местными компаниями препятствуют такие факторы, как неэффе-

ктивная структура корпоративного управления, недостаточная прозрачность бизнес-практики

Инвестиционная привлекательность страны тесно взаимосвязана с конкурентоспособностью национальной экономики. Так, по итогам анализа индекса конкурентоспособности стран мира, являющейся наиболее всесторонней оценкой национальной конкурентоспособности во всем мире, Республика Казахстан занимает 51 место из 144 стран мира, тогда как Россия -67, Грузия -77, Кыргызская Республика – 127.

Таблица 2

Рейтинг экономик стран СНГ по бизнес регулированию “Doing Business 2013”

Страна	легкость ведения бизнеса	регистрация предприятия	получение разрешения на строительство	подключение систем электро снабжения	регистрация собственности	кредитование	Защита инвесторов	Международная торговля	Исполнение контракта	Разрешение платежей
Грузия	9	7	3	50	1	4	19	38	30	81
Латвия	25	59	113	83	31	4	70	16	24	33
Армения	32	11	46	101	4	40	25	107	91	63
Казахстан	49	25	155	80	28	83	10	182	28	55
Беларусь	58	9	30	171	3	104	82	151	13	56
Азербайджан	67	18	177	175	9	53	25	169	25	95
Кыргызстан	70	15	67	177	11	12	13	174	47	155
Россия	112	101	178	184	46	104	117	162	11	53
Украина	137	50	183	166	149	23	117	145	42	157
Таджикистан	141	77	180	181	82	180	25	184	43	79
Узбекистан	154	90	152	167	138	154	139	185	46	73

Исходя из индекса тарифного ограничения торговли (TTRI) по режиму наибольшего благоприятствования (РНБ), условия для торговой деятельности, созданные в Казахстане, являются более благоприятными, чем во многих странах Центральной Азии и Европы. Казахстан заключил ряд двусторонних торговых соглашений с соседними государствами. Кроме того, ожидаемое вступление Казахстана в ВТО будет способствовать формированию стабильной и прозрачной торговой политики. Однако Казахстану необходимо усовершенствовать существующие процедуры международной торговли. В отчете Всемирного банка “Ведение бизнеса-2013” Казахстан занял 182-е место из 185 стран по показателю “Международная торговля”. На оформление экспортной поставки в Казахстане требуется 81 день по сравнению с 26 днями для стран Восточной Европы и Центральной Азии или 10 днями для государств ОЭСР. При этом расходы, связанные с экспортом одного контейнера, составляют 4685 долларов США, что вдвое больше, чем в странах Восточной Европы и Центральной Азии [7].

Таким образом, предпринимаемые шаги по развитию инвестиционной политики стран постсоветского пространства нельзя рассматривать как простой процесс существующего механизма привлечения инвестиций. Государству необ-

ходимо постоянно приспосабливаться к непрерывно изменяющимся условиям мировой экономической системы, так как на современном этапе экономического развития происходит усиление глобализации мировой экономики, изменение отраслевой и региональной структуры, проявляются качественно новые субъекты хозяйствования, меняется сил в экономическом противостоянии различных государств.

Список использованной литературы

1. Статистические данные Комитета по статистике Министерства Национальной экономики Республики Казахстан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.stat.gov.kz.

2. Анализ Казахстан в Индексе глобальной конкурентоспособности ВЭФ 2012–2013 гг. АО “Институт экономических исследований” [Электронный ресурс]. – Режим доступа: economy.kz/about/WEF2012-2013.pdf.

3. Исследование инвестиционной привлекательности Казахстана за 2013 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [//www.analitika.kz/images/Gulden/2c03290-6edb836bce65998e863a1c686.pdf](http://www.analitika.kz/images/Gulden/2c03290-6edb836bce65998e863a1c686.pdf).

4. Индекс восприятия коррупции: Казахстан на 126 месте [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://babki.kz/novosti/corruption-index-2014.html>.

5. Отчет о тенденциях развития инноваций в Республике Казахстан и в мире за 2013 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.nif.kz/download/Otc-het_o_tendensyah.pdf

6. Оторчиева А. Ж. Особенности формирования инвестиционной привлекательности в странах с трансформирующейся экономикой / А. Ж. Оторчиева // АльПари. – 2013. – № 1–2. – С. 92–94.

7. Инвесторы оценивают потенциал Казахстана // Kazakhstan. – 2014. – № 5. – С. 78–83.

А. С. Дарибекова

кандидат экономических наук, доцент
Академия “Болашак”

НАЛОГОВЫЕ РИСКИ И МЕТОДЫ УПРАВЛЕНИЯ ИМИ

Одним из эффективных механизмов государственного управления в условиях современной экономики является управление финансовыми рисками. Государственный налоговый менеджмент при этом не исключение. В процессе управления налогами необходимо учитывать фактор риска, всегда присутствующий при исполнении бюджетов разных уровней Республики Казахстан.

Налоговый риск государства представляет собой возможность недоимок фактических налоговых поступлений по сравнению с планом (прогнозом), как в целом по налоговым доходам бюджета, так и по отдельным видам и группам налогов.

Так, Президент Казахстана, на встрече с представителями бизнеса отметил, что “уже сейчас мы видим ухудшение ситуации с нашим бюджетом, недопоступление в доход республиканского бюджета в 2015 году оценивается в размере 264 млрд. тенге.”^{1/}. Как известно, в середине июля 2015 г., Национальным банком Казахстана был расширен коридор колебания курса тенге до 170-198 тенге за один американский доллар. Представители Национального банка мотивировали это снижением стоимости нефти и ухудшением внешней конъюнктуры. “Сложилась непростая ситуация в экономике, уже сейчас мы видим падение конкурентоспособности наших предприятий, это сказывается на трудящихся, которые работают на предприятиях”- заявил Президент Республики Казахстан.

Поэтому с 20 августа 2015 г. правительство Казахстана совместно с Национальным банком заявило о переходе к реализации новой денежно-кредитной политики, основанной на режиме инфляционного таргетирования. Она подразумевает отмену валютного коридора и переход к свободно плавающему обменному курсу/2/.

Наибольшая степень риска в современных условиях присуща налоговым формам, непосредственно связанным с обложением доходов хозяйствующих субъектов и физических лиц. Поэтому степень риска недоимок должна быть заложена в плановых налоговых поступлениях, что обеспечит более точное исполнение бюджетов разных уровней.

Целью определения налогового риска является повышение эффективности управления налогами в масштабе всего государства или его отдельных территорий. Налоговый риск связан с событием, которое может произойти или не произойти. В случае совершения такого события в государстве возможны проявления трех экономических результатов:

- нулевой (совпадение запланированных и полученных значений);
- положительный (получение налоговых доходов, выше плановых показателей);
- отрицательный (недопоступление налоговых доходов).

Налоговые риски можно классифицировать по следующим признакам:

1. по времени действия:

- временные риски – действующие в течение одного бюджетного периода (года) (например, риск недоучета вновь введенных налоговых льгот в налоговый Кодекс РК);

- постоянные – многолетние, циклические (например, риск уклонений от уплаты налогов и уход в теневую экономику);

2. по важности результата:

- основные риски (влекущие за собой значительные финансовые диспропорции, например, риск недоимок по косвенным налогам, особенно НДС);
- второстепенные – оказывающие меньшее воздействие (например, риск просрочки платежей по налогу на имущество физических лиц);

3. по уровню бюджетной системы:

- риски республиканского бюджета;
- риски местного бюджета.

В зависимости от причин, вызвавших тот или иной налоговый риск, можно также выделить следующие их группы:

1) налоговый риск экономического кризиса. Возникает в ситуации резкого и трудно предсказуемого изменения экономической ситуации в стране в течение бюджетного года. Такой риск может привести к значительному изменению не только отдельных показателей бюджета, но и к полной переделке всего бюджетного плана. Такую ситуацию мы наблюдаем в настоящее время в Республике Казахстан.

2) налоговый риск инфляции. Наиболее разработанный в современной хозяйственной практике вид риска, но традиционно применяемый только в коммерческой сфере деятельности. Оценка риска инфляции при налоговом менеджменте позволит обеспечить реальное наполнение объемов ассигнований в течение всего бюджетного года.

3) налоговый риск снижения платежеспособности налогоплательщиков в течение бюджетного периода. Представляет собой последствие сокращения объ-

ема свободных денежных средств у хозяйствующих субъектов. Падение платежеспособности налогоплательщиков, как правило, носит постепенный характер. Выражается такой риск в постепенном росте задолженности платежей в бюджет.

4) налоговый риск изменения правовой базы возникает при внесении соответствующих поправок в налоговое законодательство.

5) налоговый риск задержки налоговых и других перечислений. Возникает он при увеличении сроков прохождения платежных документов в банковской системе. В данном случае создается сложная ситуация, когда налогоплательщик считается исполнившим свои обязательства перед бюджетом, а в бюджет деньги не поступили.

6) налоговый риск ошибки планирования. Ошибкой планирования может стать не только техническая ошибка, но и некорректный учет любого обстоятельства, в том числе предположения о значимости и величине любого из рассматриваемых рисков.

Управлять налоговыми рисками – это значит прогнозировать наступление либо положительного, либо отрицательного результата и заранее принимать меры к снижению степени риска. В связи с тем, что налоговый риск определяется вероятностными показателями, характеризующими возможные финансовые потери (но возможно получение дополнительного дохода), возникает необходимость разработки специальных процедур и методик оценки и прогнозирования управления таких рисков. Мероприятия по управлению налоговыми рисками показаны на рисунке 1.

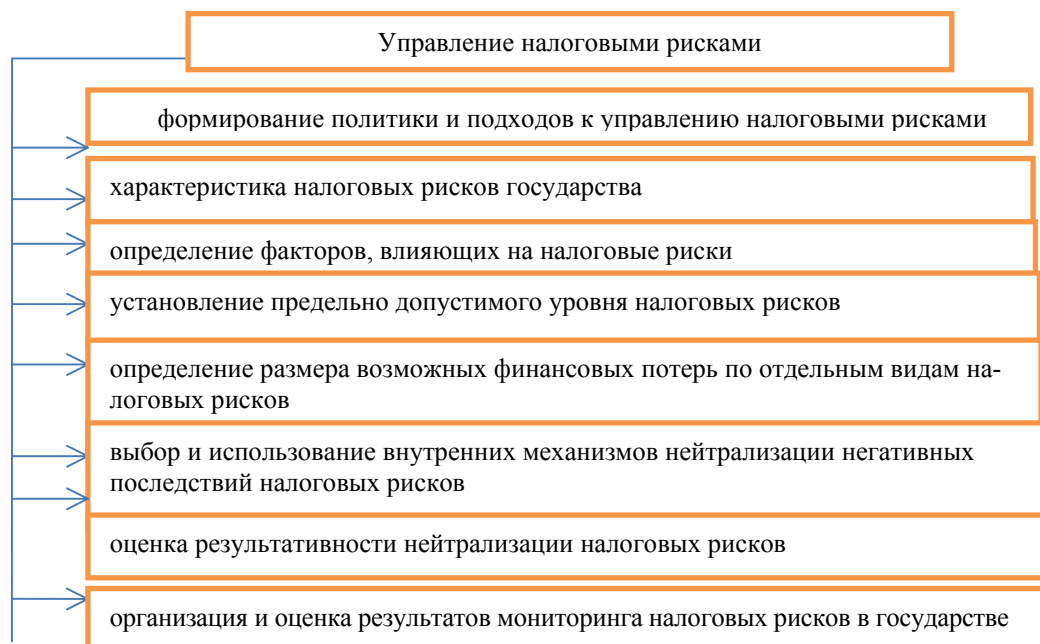

Рис. 1. Управление налоговыми рисками

Для государственного налогового менеджмента необходимо выбирать такую стратегию налогового управления, которая позволит уменьшить налоговые риски. Располагая информацией о возможном налоговом риске Министерство государственных доходов должно принимать меры по более эффективному управлению налоговыми потоками.

Список использованной литературы

1. У Казахстана не было альтернативы, кроме введения плавающего курса тенге [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://headline.kz/>.

2. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://tengrinews.kz/kazakhstan_news/nazarbaev-obyuasnil-prichinyi-perehoda-svobodno-279553/.

3. Барулин С. В. Налоговый менеджмент : учеб. пособ. / С. В. Барулин. – Москва : Омега-Л, 2007.

4. Налоги и налоговый менеджмент в России: Л. В. Дуканич – Санкт-Петербург : Феникс, 2008. – 608 с.

Н. С. Дарибекова

доцент

Академия “Болашак”

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ УПРАВЛЕНИЯ НАЛОГОВОЙ БАЗОЙ ПОДОХОДНОГО НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Индивидуальный подоходный налог (ИПН) является самым перспективным в свете его продуктивности: при прочих равных условиях он налоговым органам легче контролируем; от его уплаты сложнее уклониться недобросовестным налогоплательщикам.

Доля ИПН в государственном бюджете прямо зависит от уровня развития экономики, от уровня развития промышленности, сельского хозяйства, торговли и т. д.

При планировании поступлений налоговых платежей от ИПН в местные бюджет регионов Казахстана, необходимо учитывать факторы, оказывающие непосредственное влияние на собираемость налога, представленные на рисунке 1.

Рис. 1. Основные факторы, оказывающие влияние на поступление ИПН в бюджетную систему Республики Казахстан

Вопросы изучения влияния различных факторов, оказывающих влияние на поступление ИПН в бюджетную систему регионов Казахстана не получили должного внимания в отечественной научной и экономической литературе. Фак-

торы, могут оказывать как положительное, так и отрицательное воздействие на динамику поступления налога на доходы физических лиц.

Сформированное налоговое законодательство по налогу на доходы физических лиц обеспечивает его легитимность. В разделе 6 главы 18 Налогового кодекса РК регламентируется порядок исчисления и уплаты индивидуального подоходного налога, где определены общеустановленные элементы налогообложения в отношении исследуемого налога. В процессе прогнозирования поступления ИПН в региональные бюджеты необходимо руководствоваться данной главой налогового законодательства, учитывая характеристику элементов налога. Основные элементы, которые оказывают влияние на поступление ИПН в бюджет регионов являются: налогоплательщики (статус резидентства), объект налогообложения, ставки, налоговые вычеты, механизм уплаты. Кроме того, на поступления в бюджет от ИПН оказывают свое воздействие такие факторы, как: изменение объемов ВВП, продукции и услуг базовых отраслей экономики, объемов инвестиций в основной капитал; динамика розничного и внешне торгового оборота, финансовые результаты деятельности предприятий, изменение мировых цен на нефть и газ, количество налогоплательщиков, объем произведенной продукции, выполненных работ (оказанных услуг), фонд заработной платы, денежные доходы населения и т. д.

Одним из наиболее важных факторов, определяющих объем начисления ИПН в налоговой практике, выступают доходы казахстанских граждан (резидентов), а также нерезидентов, получающих доходы от источников на территории Республики Казахстан.

В структуре денежных доходов населения Казахстана заработная плата составляет более 85%. Рассмотрим динамику формирования среднемесячной номинальной заработной платы в Республике Казахстан и соотнесем ее с реальной заработной платой за период 2005-2014, представленной в таблице 1.

Таблица 1

Соотношение среднемесячной начисленной и реальной заработной платы в Республике Казахстан за период 2005–2014 гг.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Среднемесячная начисленная заработная плата, тенге	17303	20323	23128	28329	34060	40790	52479	60805	67333	77611
Темп роста в %		117,5	113,8	122,5	120,2	119,8	128,7	115,9	110,7	115,3
Реальная начисленная заработная плата, %	111,1	110,9	107	114,6	111,7	110,3	116,1	99	103,2	107,6
Отклонение (+/-)		-0,2	-3,9	7,6	-2,9	-1,4	5,8	-17,1	4,2	4,4
Отклонение темпов роста реальной заработной платы к темпам роста среднемесячной заработной плате		-6,6	-6,8	-7,9	-8,5	-9,5	-12,6	-16,9	-7,5	-7,7

Примечание – составлена автором на основе данных с официального сайта Агентства РК по статистике.

Анализ представленных данных таблицы 1 свидетельствует о том, что налоговая база по ИПН, используемая для расчета налога в виде среднемесячной заработной платы увеличивалась ежегодно в среднем на 18,3%, однако темпы роста данного показателя были неоднородны: в 2006г. к 2005г. - 117,5%; 2007г. к 2006г. - 113,8%; в другие периоды на уровне - 110-122%. В 2013 году на фоне мирового финансового кризиса, оказавшего свое влияние и на экономику Казахстана, темпы роста исследуемого показателя сложились на самом низком уровне - в 110,7%. Эти факты свидетельствуют о том, что при начислении индивидуального подоходного налога с физических лиц можно ожидать роста налоговых поступлений за счет роста номинальной заработной платы.

Относительно темпов роста реальной заработной платы в экономике, следует отметить их замедленный характер, так как отклонение темпов роста реальной заработной платы к темпам роста среднемесячной заработной платы составляет за весь период: от -7-12% (2010-2011, 2013 гг.) до 16,9% (2012г.) и 6,6% (2006г.) и 6,8% (2007г.), 7-8% (2008, 2009 гг.). Эти факты свидетельствуют о замедлении темпов роста реальной заработной платы по отношению к номинальной заработной плате в среднем на 7-16% в Казахстане.

Относительно поступлений ИПН в бюджет РК, можно отметить, что данный вид налогового поступления подвержен более резким колебаниями достаточно сильно реагирует на рыночную конъюнктуру.

Для оценки влияния экономических и социальных факторов на поступления ИПН в бюджет был проведен корреляционный анализ. Сильное положительное влияние на поступления ИПН в бюджет оказывает средняя номинальная заработная плата, номинальный денежный доход, объем промышленного производства, объем торговли. Слабое положительное влияние оказывает объем сельскохозяйственной продукции.

Рассмотрим исполнение государственного бюджета по налоговым поступлениям в целом, и в частности по поступлениям индивидуального подоходного налога. Общая сумма налоговых поступлений в государственный бюджет Республики Казахстан выросла за 2011-2014 гг. на 796,6 млрд. тенге и составила на конец анализируемого периода 4 779 млрд. тенге. В структуре налоговых поступлений в государственный бюджет доля поступлений индивидуального подоходного налога варьируется в пределах 9-10%, занимая третье место после корпоративного подоходного налога (21-26%) и налога на добавленную стоимость (21-28%). В среднем, как показывает анализ, ежегодный рост индивидуального подоходного налога за трехлетний период составляет 31,03%, при этом минимальный прирост наблюдался в 2014 году – 12,4% по сравнению с 2012 годом, максимальный - 16,5% по сравнению с 2012 годом.

При этом следует отметить, что в динамике удельный вес ИПН в налоговых поступлениях государственного бюджета колебался незначительно - в среднем его доля составляла около 10% в период с 2012 по 2014 годы. Минимальная доля наблюдалась в 2012 году (9,45%), максимальный удельный вес был в 2014 году - 10,7% (рисунок 2).

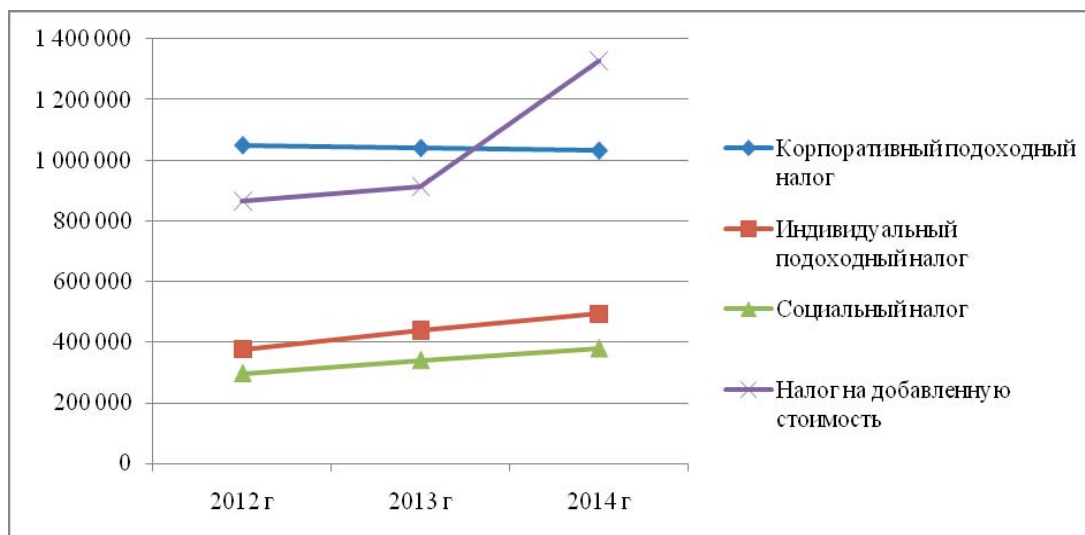

Рис. 2. Динамика поступлений основных налогов в государственный бюджет РК в 2012–2014 гг, тыс. тенге

Итак, хотелось бы сделать акцент на значимости индивидуального подоходного налога в государственном бюджете в целом, так как доля данного налога является наиболее весомой по сравнению с другими налоговыми поступлениями. При низком уровне дохода населения страны главным источником обложения является заработная плата работников, а размеры поступлений других видов доходов труднее оценить потому, что не создано более четкой правовой базы. Так же, требуется определенное время для того, чтобы удержания с этих видов доходов стали более эффективными налоговыми рычагами.

Практически невозможно рассчитать и обложить налогом условный доход, который получают налогоплательщики от использования собственной квартиры или, например, автомобиля. Вследствие чего, индивидуальный подоходный налог является не единственным налогом с граждан, он дополняется другими налогами, к примеру земельным, налогом на имущество, и так далее. Но в то же время, является наиболее важной составляющей и неотъемлемой частью, как бюджета нашего государства в целом.

Основными причинами низкого удельного веса налога на доходы физических лиц в Казахстане следует считать исторически сложившуюся тенденцию получения большинством населения низких доходов, зависящую, главным образом, от уровня развития экономики страны; небольшого удельного веса заработной платы в издержках производства; сокрытия официально выплачиваемой заработной платы; искусственного сдерживания тарифных ставок, должностных окладов и доплат в организациях, находящимся на бюджетном финансировании.

Поэтому для роста налоговых поступлений от ИПН необходимо:

1) провести легализацию всех видов доходов налогоплательщиков (от реализаций ценных бумаг, по договорам гражданско-правового характера, от дивидендов, от сдачи имущества в аренду и т. д.),

2) усилить налоговое администрирование с целью выявления организаций, не заключающих с работниками трудовых или гражданско-правовых договоров, а также организаций, в которых официальная заработная плата работников ниже реально получаемого;

3) реализация мероприятий по снижению уровня безработицы и других негативных факторов, влияющих на объем налоговой базы по ИПН.

Список использованной литературы

1. Умирбекова Г. Мировой опыт: система налогообложения в США / Г. Умирбекова // Вестник налоговой службы Республики Казахстан. – 2005. – № 11 (75). – С. 23.

2. Давыскиба Е. В. Регулятивный потенциал индивидуального подоходного налога в контексте реализации государственной социальной политики / Е. В. Давыскиба. – Москва : БИЗНЕС ИНФОРМ, 2010. – № 5 (1). – С. 130–132.

О. В. Денисюк

здобувач

Національний університет цивільного захисту України

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

До основних тенденцій розвитку ринку фінансових послуг в Україні відносяться інформатизація, глобалізація і зміна менталітету населення.

Інформатизація сфери фінансових послуг призводить до дистанційного керування процесом укладання і виконання угод, широкому використанню електронних грошей, кредитних карт нового покоління, що вимагає розвитку нових форм контролю, регулювання і захисту безпеки.

Глобалізація фінансових послуг підвищує їх роль в стимулюванні економічного зростання, але одночасно створює “новий хаос”, посилює ризик фінансових криз і спекулятивних угод, що суперечать інтересам більшості учасників фінансового ринку, що особливо представляють периферійні (віддалені від глобальних фінансових центрів) держави і сектори економіки.

Менталітет українських споживачів пов’язаний з розширенням числа учасників і споживачів фінансових послуг, підвищенням інформованості і довіри до суб’єктів ринку фінансових послуг у міру зростання прибутків населення і стабілізації державної фінансової політики [2].

Вітчизняний фінансовий сектор за роки свого становлення досяг певного рівня розвитку. В Україні на початку 2011 року діяло 175 банків, 482 страхові компанії, 765 кредитних спілок, 323 ломбардів, 324 компанії з управління активами, 90 недержавних пенсійних фондів та близько 900 інвестиційних фондів різного типу. Було випущено в обіг цінних паперів загальним обсягом 424,3 млрд. грн. Активи вітчизняної банківської системи становили близько 618 млрд. грн., майже 80% яких припадало на кредитні операції банків. Активи страхових компаній досягли 32,3 млрд. грн. Активи кредитних спілок сягнули 5,36 млрд. грн. Активи інших небанківських кредитних установ склали 1,14 млрд. грн. Ними було надано майже 164 тисячі кредитів загальним обсягом 1,3 млрд. грн. Наприкінці минулого року в Україні діяло 39 фінансових компаній, що мали право надавати послуги з факторингу та 27 фінансових компаній, які отримали дозвіл на укладання договорів з фінансового лізингу. Усього упродовж року ними було укладено договорів факторингу на суму 485 млн. грн., а обсяг діючих договорів з фінансового лізингу склав 20,2 млрд. грн. Ліцензію на право залучати кошти установників управління майном з метою фінансування будівництва житла мали 101 фінансова компанія, які упродовж року створили 70 Фондів з фінансування будівництва (ФФБ) та залучили коштів на загальну суму 5,92 млрд. грн. Усього в Україні на кінець року діяло 311 ФФБ та 5 Фондів для проведення операцій з нерухомістю [1].

У цілому фінансовий сектор розвивається досить динамічно. Разом з тим слід зазначити, що цей розвиток має дискретний та непропорційний характер, а загальний його рівень не відповідає зростаючим потребам національної економіки та суттєво відстає від середньоєвропейських параметрів. Попри досить високу динаміку свого формування, фінансовий ринок України, поки що не став головним та зручним механізмом реалізації інвестиційних програм держави, суб'єктів підприємницької діяльності та домашніх господарств [3].

У структурі українського фінансового ринку невідповідно малою є частка небанківського фінансового сегменту, на яку припадає тільки 7% загального обсягу активів фінансових установ. Торгівельно-розрахункова інфраструктура фондового ринку є незручною, витратною і до кінця не сформованою. Як наслідок більше 90% усього обсягу цінних паперів, емітованих в Україні, обертаються на неорганізованому позабіржовому ринку. Фінансові установи України надають клієнтам досить вузький спектр фінансових послуг, більшість яких має незадовільний рівень якості, а законні права та інтереси споживачів цих послуг погано захищені.

Таким чином, одним з головних чинників такого стану справ є недосконале правове середовище та вади державного регулювання. Нормативно правова база, що покликана регулювати різні аспекти професійної діяльності на фінансовому ринку, є досить суперечливою та не повністю сформованою.

Розпорошення державного регулювання і нагляду унеможливорює комплексний підхід до розвитку ринку як цілісної системи та не дозволяє забезпечити ефективного контролю за діяльністю фінансових конгломератів та консолідованого нагляду за професійними учасниками різних сегментів ринку.

Список використаної літератури

1. Україна. Фінансовий сектор та економіка: нова стратегія реформ: матер. конфер. 22–23 червня 2006 р. – Київ: Козаки, 2006. – 124 с.
2. Стефанюк І. Державне управління фінансовими ресурсами у сфері підприємництва / І. Стефанюк // Економіка. Фінанси. Право. – 1999. – № 7. – С. 6–8.
3. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком / Д. М. Стеченко: навч. посіб. – Київ: Вища школа, 2000. – 223 с.

А. О. Дегтяр

доктор наук з державного управління, професор
Харківська державна академія культури

ЕВОЛЮЦІЯ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

У сучасних умовах розвитку соціально-економічної системи все більшого значення набуває гуманітарна функція державного регулювання, що полягає у формуванні соціальної спрямованості економічної політики.

Перехід української економіки на нові принципи функціонування та участі у світогосподарських зв'язках зажадав постановки і рішення українською економічною наукою найважливіших проблем, пов'язаних з підвищенням рівня і якості життя населення України, з виробленням соціальної складової економічних перетворень, з формуванням соціальної політики, спрямованої на успішне їх вирішення.

За роки реформ в Україні склалася ринкова економіка. Проте створений ринок ще недосконалий: відсутні різноманітні зв'язки між суб'єктами ринку, між державою і громадянським суспільством, не сформовані в остаточному ви-

гляді законодавче середовище і необхідна інституційна інфраструктура, що забезпечують соціальну спрямованість розвитку економіки.

На початковій стадії ринкових перетворень соціальна політика в Україні не розглядалась в якості одного з ключових елементів загальної економічної стратегії. Це призвело до цілого ряду негативних явищ у розвитку соціальної сфери, а ціна економічних перетворень виявилася занадто високою, про що свідчить падіння рівня і якості життя населення на початку реформ.

Економічні відносини реалізуються в Україні в умовах багаторівневої структури територіальної організації, а поєднання принципів централізму і місцевого самоврядування на практиці виявляє неузгодженість у вирішенні багатьох проблем соціально-економічного розвитку країни. Це вимагає проведення широких досліджень взаємодії соціальних та економічних перетворень. Практика показує, що розвиток галузей соціальної сфери на основі тільки приватної власності або не вигідний, або неможливий. Тому витіснення держави й ослаблення її регулюючої ролі не відповідає економічним інтересам України. У сучасних умовах державі слід вирішити ряд найважливіших завдань: зберегти наявний потенціал продуктивних сил; розвивати ринкове середовище; знизити соціальну напругу, а також налагодити нові економічні відносини і т. ін. Для успішного вирішення зазначених завдань потрібно посилення економічної ролі держави. Відмова від регулюючої ролі держави, на думку більшості вчених, негативно відбилася на результатах реформування народного господарства та створенні ефективної соціально-орієнтованої ринкової економіки.

Недооцінка економічної ролі держави, як свідчить досвід перших років реформування економіки в нашій країні, породжує негативні наслідки.

Початковою інтеграційною функцією держави є розробка і здійснення соціальної політики, орієнтованої на служіння суспільству, забезпечення соціальної безпеки, задоволення потреб населення.

Поняття соціальної політики належить до числа таких, які широко використовуються в практиці державного будівництва, вживаються в офіційних документах. Соціальна політика слугує предметом досить широких наукових дискусій, причому обсяг поняття і його зміст у різних дослідників значно відрізняються.

Гострота дискусій обумовлена тим, що соціальна політика є найбільш значущою сферою інтересів сучасного суспільства і найважливішою частиною діяльності сучасної держави. Практична реалізація моделі соціальної політики залежить від політичного устрою, рівня економічного розвитку, відносин власності, структури управління, культури, моралі, особливостей історії і традицій. Складність людської природи обумовлює складність взаємодії соціальної політики з іншими видами політик, а, зрештою, складну діалектику взаємозв'язку мети і засобів соціальної політики.

Економічні відносини в соціальних галузях, напрямки соціальної політики мають особливості в кожній країні, пов'язані з історично сформованими формами організації різних видів соціальних послуг, з формами державного регулювання.

Еволюцію держави можна простежити за еволюцією соціальних функцій. Додержавні форми соціальної діяльності були обумовлені раціональними й ірраціональними причинами. Раціональні, диктуються життєвою необхідністю, пов'язані із завданнями виживання. Ірраціональні причини засновані на моральності, почутті співпереживання і милосердя. З виникненням держави ірраціональні мотиви не змінюються. Протягом тривалого періоду становлення соціаль-

них функцій держави вони залишаються головним джерелом соціальної активності в суспільстві. Соціальна активність такого роду до функцій держави не відноситься. Також не можна віднести до соціальних функцій держави і патерналізм, так як згуртованість суспільства, що досягається заступництвом держави, відрізняється від згуртованості, обумовленої солідарністю членів суспільства перед лицем соціальних ризиків.

Цей етап можна позначити як період стихійної благодійності, який поширюється на часовий пласт з моменту формування сімейно-родових громад до кінця середньовіччя.

Наступний етап розвитку соціальної діяльності держави характеризується подальшим розвитком громадської благодійності і формуванням у держави ставлення до злиднів і соціальної ущербності як до пороку. В основі політики держави, в даному випадку, лежить раціональне уявлення про злиднів як осередок соціальної нестабільності і визнання пріоритету суспільних цінностей над індивідуальними. Проте істотним тут є те, що держава не бере на себе фінансові зобов'язання і соціальні функції, але всіляко сприяє їх розвитку. Таким чином, на даному етапі держава розглядає соціальну функцію в контексті милосердя, а основою її політики залишається ставлення до соціальних проблем як до пороку.

У сімнадцятому столітті починають зароджуватися концепції природного права, суспільного договору, солідарності та справедливості. 1678 року Лейбніц вперше протиставив принцип розподільної справедливості, що означає (за Арістотелем) розподіл загальних благ пропорційно внеску кожного члена суспільства, принципу комутативної або зрівняльної (за Платоном) справедливості, що ґрунтується на рівності. У цій же роботі (*Essay de quelques raisonnemens nouveaux sur la nature humaine*) Лейбніц запропонував ідею соціального страхування в якості інструменту досягнення справедливості.

Третій етап, який визначається як етап громадського піклування, охоплює період з другої половини XVIII століття до 70-х років XIX століття. Він характеризується формуванням державно-адміністративної системи громадського піклування. За висловом П. Розанваллона: “У цю епоху з'являються три моделі осмислення суспільних зв'язків: суспільний договір (що впливає з політичного торгу різних суспільних груп); ринок (що розглядається як невидима рука Провидіння, покликана зв'язувати людей економічно) і страхування (зрозуміле як невидима рука суспільної солідарності)”.

Четвертий етап, що характеризується переходом соціальних функцій від суспільства до держави, розпочався у другій половині XIX століття. Розвиток продуктивних сил вимагав потужної соціальної інтеграції суспільства, прийняття державою цілей і інтересів індивіда як своїх власних.

Після цього почалося формування моделей соціальної держави (етапів її становлення). Перший етап (з 70-х років XIX століття до 30-х років XX століття) – прийняття соціальних законів та впровадження в політику багатьох країн принципів соціальної держави – характеризують як соціалістичний.

Потім, завдяки різкому підвищенню рівня життя в розвинених країнах, коли система страхування соціальних ризиків практично повністю компенсувала невизначеність майбутнього, виникає держава загального благоденства, розвиток якої відбувався успішно аж до середини 70-х років в умовах безкризового економічного розвитку. Однак енергетична та структурна кризи 70 і 80-х років оголили раніше приховані негативні тенденції соціальної системи держави загального добробуту і різко посилили їх. З розвитком державного патерналізму розбухав бюрократичний апарат, зайнятий соціальними програмами. У цьому

зв'язку треба відзначити, що розвиток держави загального добробуту характеризувався виникненням суперечливого явища, коли зростання суспільних витрат не супроводжувалося подоланням бідності.

Якість соціальності притаманна будь-якій державі, населення якої розділяє сучасні гуманістичні цінності. Для таких країн характерно визнання власної “зони відповідальності”, як індивідів, сімей, громад, так і держави. Іншими особливостями її є визнання зобов'язань держави перед громадянами, визнання необхідності стартової рівності, перерозподіл доходів через податки і соціальні програми. Механізм же реалізації цілей соціальної держави розрізняється залежно від пануючої ідеології і втілюється в соціальній політиці. Соціальна політика слугує одним з найважливіших напрямів державного регулювання економіки, оскільки кінцевою метою діяльності держави є досягнення високого рівня добробуту суспільства та створення умов для його подальшого розвитку, а соціальна політика має безпосереднє відношення до вирішення цього завдання.

Список використаної літератури

1. Дегтяр О. А. Державне регулювання розвитку соціальної сфери: концептуальні засади та практика : монографія / О. А. Дегтяр. – Харків : С. А. М., 2014. – 508 с.

О. А. Дегтяр

доктор наук з державного управління, доцент

Харківський національний університет міського господарства ім. О. М. Бекетова

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Реалізація соціальної політики та розбудова соціальної сфери відповідно до пріоритетів національного, суспільного, культурного і духовного відродження обумовлює необхідність державного регулювання розвитку соціальної сфери. Сфера соціальної політики – частина політики держави, яка своїми діями пом'якшує негативні наслідки індивідуальної і соціальної нерівності, соціально-економічних потрясінь у суспільстві. Будь-яка сфера у своїй взаємодії з іншими може виступати не тільки як причина, вона може виступати і як наслідок. Усі сфери – матеріально-виробнича, політична, культурно-духовна, складові її середовища, так само як і інформаційні умови, в яких вона функціонує, повинні розглядатися як самостійні фактори її розвитку.

В інформаційному просторі соціальна сфера черпає сили для поповнення і розвитку своїх компонентів. При цьому, інтегруючи можливості інших сфер життєдіяльності суспільства соціальна сфера перетворює кожену із них, впливаючи на них відповідно до власної природи. Вони ж, у свою чергу, впливають на соціальну сферу, змушуючи її перебудовуватися, нейтралізувати або асимілювати ці впливи. Таким чином, інформаційний простір – це необхідне підґрунтя, на якому і за опосередкованої участі якого розгортається функціонування соціальної сфери. З іншого боку, специфіка соціальної сфери, її сутність визначаються насамперед внутрішньою природою компонентів, які її утворюють, характером їхньої внутрішньої взаємодії. Зовнішні інформаційні впливи переломлюються через внутрішні властивості соціальної сфери, через властиві їй внутрішні протиріччя. Взаємозв'язок і взаємовплив інформаційної сфери з соціальною сферою та її середовища мають постійний характер. Інформаційний механізм державного регулювання розвитку соціальної сфери, будучи однією із передумов економічного і соціального розвитку суспільства й особливою формою управління, виступає як найважливіша складова соціально-економічної політики держави.

Можна сказати, що ми будемо сучасне інформаційне суспільство, де важливість інформації важко переоцінити, а точніше, вона є однією із базисних основ, які цементують суспільство. “Хто володіє інформацією, той володіє світом” – ця аксіома набуває особливо важливого значення для органів державного управління у сфері соціальної політики, забезпечуючи її раціональність і ефективність. Інформаційне забезпечення є основою, на якій будується управлінська діяльність щодо соціальної сфери держави [3].

Інформація, яка циркулює в органах державного управління, різноманітна. Вона може належати до зовнішньополітичної, економічної, соціально-політичної і екологічної обстановки. Ці види інформації мають відповідну цінність також для певних регіональних управлінських структур, коли вони виступають як органи, що приймають рішення в межах своєї компетенції. Крім того, вона є основою для нормативних документів. Інформацію в органах державного управління можна класифікувати на різних підставах.

Тобто, інформація може бути як офіційна, так і неофіційна, загальна і галузева, горизонтальна і вертикальна, регіональна [2]. При поділі інформації всередині органу управління на перше місце ставиться інформація для керівника, на друге – для посадових осіб. Таким чином, ми можемо визначити головну мету державного управління соціальною сферою в інформаційному просторі. Вона полягає в тому, щоб на основі зібраних вихідних даних отримати кінцеву, оброблену інформацію, яка є основою для прийняття соціально-управлінських рішень. Дана мета досягається вирішенням певних завдань: збір первинної інформації; її збереження; розподіл між структурними підрозділами органу управління та їх працівниками; підготовка до її відпрацювання та усвідомлення; власне опрацювання соціальної інформації; надання органів управління в опрацьованому вигляді; забезпечення прямих і зворотних зв'язків у її циркуляції.

Виходячи з цього інформацію, що циркулює в органах державного регулювання розвитку соціальною сферою, потрібно класифікувати спочатку на рівні структурних підрозділів. Потім варто виділити і розглянути специфічні види соціальної статистики, даних соціального розвитку, різних повідомлень та фактів, які характеризують інформацію, що проходить через органи управління [1, с. 44].

Інформацію в структурних підрозділах органу державного регулювання розвитку соціальною сферою можна класифікувати за такими основними ознаками:

- функціональним призначенням та характером діяльності структурних підрозділів;

- типовим зв'язком структурного підрозділу і зовнішнього середовища (здійснюється прямий і зворотний зв'язок з обміну інформацією шляхом налагодження постійних контактів із соціальним середовищем, проведення прес-конференцій, брифінгів, інформаційних зустрічей);

- стосовно цільової функції структурного підрозділу;

- логічним змістом.

Відповідно до цього ми можемо визначити вимоги щодо інформації як засобу підвищення ефективності державного регулювання соціальною сферою [1]:

1. Інформація – це стратегічний ресурс. Вона повинна бути повною, актуальною, достовірною, охоплювати весь спектр соціального управління як на державному, так і на регіональному рівні, збиратися регулярно, з певною періодичністю й у необхідних обсягах.

2. Інформація повинна відповідати комбінації цілей, що ставить перед собою управлінська структура, з тими засобами, якими вона має намір їх досягти. Її якість і достатність надають можливість органам державного управління мати

перед собою діючий план, визначати реальні й максимально точні цілі соціально-управлінських впливів.

3. Систематизація, обробка, акумулювання й експертиза. Організацію цієї роботи, а також аналіз інформації, яка надходить, її обсяг, якість і актуальність можна покласти на відповідний орган, наприклад інформаційно-аналітичну групу чи відділ. Такий підрозділ поряд із визначенням результативності інформації, яка надходить, повинен прогнозувати її вплив на діяльність органу державного управління соціальною сферою. Говорячи про функціональні обов'язки даної служби, можна виділити наступні побажання: відстеження інформації; узагальнення інформації з конкретного питання; систематизація оцінок конкретної соціальної проблеми; формулювання висновків.

4. Крім офіційної інформаційної системи, повинна використовуватися і неформальна (неофіційна) система. Неформальна система на відміну від формальної не пов'язана структурними обмеженнями і послідовністю окремих операцій.

5. Аксиомою є той факт, що інформація має насамперед потенційну можливість стати корисною для користувача. Реальна цінність інформації виявляється після її використання, часто через кілька років. Отже, принцип, якого дотримуються японські менеджери, є єдино правильним – не поділяти первинну інформацію на потрібну і непотрібну, а збирати всю. В органах державного управління соціальною сферою даний умовивід набуває особливо глибокого змісту.

6. Серед технологічних нововведень, що обіцяють зростання продуктивності праці як рядових співробітників, так і керівної ланки державного управління, хотілося б відзначити наступне нововведення – розширення можливості управління базами даних. Система управління базами даних – це пакет програм, призначений для того, щоб забезпечити системний і гнучкий підхід до організації даних і доступ до них. Існує технологія, що дозволяє накопичувати дані в одній центральній базі і забезпечувати доступ співробітників, фахівців до інформації, яка належить до їх компетенції.

Таким чином, безумовний той факт, що інформаційні системи, інформаційні технології можуть привести до підвищення продуктивності державного регулювання соціальною сферою. Однак технологія – це не сам успіх, необхідне компетентне, енергійне, відповідальне керівництво.

Список використаної літератури

1. Дегтяр А. О. Управлінські рішення в органах державної влади : монографія / А. О. Дегтяр, В. Ю. Степанов, С. В. Тарабан ; за заг. ред. А. О. Дегтяра. – Харків : С. А. М., 2010. – 275 с.

2. Урсул А. Д. Природа информации / А. Д. Урсул. – Москва : Политиздат, 1968. – С. 245–288.

3. Урсул А. Д. Проблема информации в современной науке / А. Д. Урсул. – Москва : Наука, 1975. – С. 118–288.

В. М. Дівнич

аспірант

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Сучасні глобалізаційні процеси, що відбуваються у світі, кидають виклики учасникам державно-управлінських відносин, гостро ставлячи перед ними питання постійного підвищення ефективності процесів управління державою.

Актуальність даної теми зумовлена насамперед тим, що у процесах управління державою попри практичну частину реалізації державних управлінських

рішень, на перший план виходить теоретична частина, яка б становила наукову основу таких рішень.

Саме тому, дослідження проблематики державної підтримки та механізмів її здійснення набуває особливої важливості.

Система державного управління за своєю суттю є складним поняттям, зміст якого складається з ряду елементів, а саме: суб'єктів управління, тобто органів державної влади, об'єктів управління, тобто сфер і галузей суспільного життя, що перебувають під організуючим впливом держави та управлінської діяльності, тобто самого процесу, в ході якого реалізуються численні прямі та зворотні зв'язки між суб'єктами і об'єктами управління. Саме останній елемент цієї системи являє собою сукупність певного роду суспільних взаємовідносин, які об'єднуються поняттям "державне управління" і саме через призму цих взаємовідносин можна розкрити проблематику поняття "державна підтримка" та механізмів її здійснення.

Отже, за визначенням, яке дається в Енциклопедичному словнику з державного управління: державне управління – це діяльність держави (органів державної влади), спрямована на створення умов для якнайповнішої реалізації функцій держави, основних прав і свобод громадян, узгодження різноманітних груп інтересів у суспільстві та між державою й суспільством, забезпечення суспільного розвитку відповідними ресурсами [1, с. 150]. При цьому механізми державного управління являють собою способи розв'язання суперечностей явища чи процесу в державному управлінні, послідовну реалізацію дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності із використанням відповідних їй форм і методів управління [1, с. 421].

Як показав аналіз вітчизняного законодавства та наукової літератури, цілісне і точне тлумачення поняття "державна підтримка" є відсутнє, попри те, що даний термін досить часто вживається у наукових джерелах. Найчастіше про підтримку з боку держави говорять в тих випадках, коли сфера чи галузь перебувають на стадії формування й становлення та необхідними є комплексні дії зі сторони державних органів влади, які були б спрямовані на створення сукупності сприятливих умов по досягненню поставлених цілей в державних інтересах. Зазвичай, такі комплексні дії втілюються у державних програмах підтримки, що затверджуються Кабінетом Міністрів України. До основних програм державної підтримки, які здійснюються в Україні, належать: програма державної підтримки населення до переходу на альтернативне опалення, програми державної підтримки підприємництва в Україні, програми державної підтримки українського експорту, державної підтримки фермерських господарств тощо.

На нашу думку, державна підтримка – це комплекс дій і заходів органів державної влади, спрямований на створення сукупності умов, які слугували б опорою і сприяли досягненню поставлених цілей, мети чи інших кінцевих результатів в інтересах держави [3, с. 132].

Якщо ж розглядати всю систему державного управління, то, перш за все, слід відзначити, що державна підтримка є поняттям значно вужчим і входить до складу механізмів державного управління. Оскільки не існує єдиного підходу до класифікації механізмів державного управління, тому досить складно сформулювати структуру механізмів державного управління, яка би була однозначною, поєднувала і відображала усі особливості різних підходів до своєї класифікації. Проте, аналізуючи сутність понять "механізми державного управління" та

“механізми державної підтримки” та співставляючи їх, приходимо до висновку, що державна підтримка є знаряддям у системі державного управління, а механізми державної підтримки є різновидом цільових механізмів державного управління, тобто таких, що спрямовані на досягнення певної мети.

Кожний цільовий механізм державного управління являє собою сукупність спеціально підібраних для розв’язання наявних суперечностей і вирішення проблемної ситуації взаємоузгоджених методів управління, через використання яких здійснюється практичний вплив органів державної влади на соціально-економічну територіальну систему країни, її підсистем або елементів для забезпечення досягнення конкретної мети, що сприятиме розвитку всієї системи або її складових в обраному стратегічному напрямі із додержанням низки визначальних принципів [2, с. 250]. Проте, і у класифікуванні методів державного управління також відсутній єдиний загальноприйнятий підхід, який би дозволив чітко розмежувати наявні методи державного управління. Попри це, в контексті нашого дослідження, доцільно зауважити, що сучасна філософія державного управління в основу впливу на людину ставить не примус, а переконання та стимулювання – позитивні регулятори, побудовані на врахуванні психологічних особливостей людини. Ці позитивні регулятори ще називають “м’якими” методами впливу. Ця група методів пов’язана зі створенням державою фінансових і матеріальних стимулів, здатних впливати на економічні інтереси суб’єктів господарювання та зумовлювати їхню поведінку, зберігаючи право на вільний вибір, а також вони пов’язані з умовами праці, побуту, відпочинку людей, надання їм соціальних послуг, залученням у процес владних відносин, розвитком громадянської та політичної активності. За своєю суттю вищеописані методи дуже близькі до змісту державної підтримки, а тому можна зробити висновок, що державна підтримка є елементом цільового механізму державного управління, а механізми державної підтримки реалізуються через методи державного управління “м’якого” впливу.

Тому, механізми державної підтримки можна визначити як сукупність методів, способів, важелів та інструментів “м’якого” впливу прямої й опосередкованої дії суб’єкта державного управління на об’єкт з метою створення умов, які сприяли б реалізації завдань і функцій держави [3, с. 132].

Дослідження механізмів державної підтримки в системі державного управління дозволяє зробити висновок, що ці поняття не слід розглядати окремо одне від одного, оскільки система державного управління сама по собі є механізмом, який завжди конкретний і включає усю сукупність взаємозв’язків між своїми елементами, починаючи від постановки цілей, прийняття рішень, вибору методів впливу, реалізації конкретних дій і закінчуючи результатами та їх порівнянням з тими цілями, які ставилися спочатку. А механізм державної підтримки виступає одним із елементів в цій системі, який починає функціонувати на етапі вибору методів впливу. Проте, державна підтримка, як і решта механізмів державного управління, повинна бути націлена на досягнення одних і тих же результатів, що і вся система державного управління.

Список використаної літератури

1. Енциклопедичний словник з державного управління / укл.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – Київ : НАДУ, 2010. – 820 с.

2. Ковбасюк Ю. В. Державне управління : підручник : у 2 т. / Ю. В. Ковбасюк ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова),

К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) та ін. – Київ ; Дніпропетровськ : НАДУ, 2012. – Т. 1. – 564 с.

3. Малімон В. І. Співвідношення механізмів державного управління й механізмів державної підтримки / В. І. Малімон, В. М. Дівнич // Право і суспільство. – 2015. – № 5. – Ч. 2. – С. 127–133.

Є. Ю. Дідик

слухач магістратури

Класичний приватний університет

СПРАВЛЯННЯ ОРЕНДНОЇ ПЛАТИ ЗА КОРИСТУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ ДІЛЯНКАМИ

Згідно зі ст. 14 Конституції України земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. У ст. 206 Земельного кодексу України встановлено, що використання землі в Україні є платним. Такий підхід сприяє раціональному використанню та охороні земель.

Громадяни України можуть виступати власниками, користувачами або орендарями земельних ділянок. Оренда землі – це засноване на договорі строкове платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідною орендареві для проведення підприємницької та інших видів діяльності. Відносини, пов'язані з орендою землі, регулюються Земельним кодексом України, Цивільним кодексом України, Законом “Про оренду землі”, іншими нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до них, а також договором оренди землі. Об'єктами оренди є земельні ділянки, що перебувають у власності громадян, юридичних осіб, комунальній або державній власності. Договір оренди землі – це договір, за яким орендодавець зобов'язаний за плату передати орендареві земельну ділянку у володіння і користування на певний строк, а орендар зобов'язаний використовувати земельну ділянку відповідно до умов договору та вимог земельного законодавства.

Договір оренди землі укладається у письмовій формі і за бажанням однієї із сторін може бути посвідчений нотаріально. Істотними умовами договору оренди землі є:

- об'єкт оренди (кадастровий номер, місце розташування та розмір земельної ділянки);
- строк дії договору оренди;
- орендна плата із зазначенням її розміру, індексації, способу та умов розрахунків, строків, порядку її внесення і перегляду та відповідальності за її несплату.

Орендна плата за землю – це платіж, який орендар вносить орендодавцеві за користування земельною ділянкою. Плата за землю є прямим, загальнодержавним обов'язковим платежем, який сплачується на всій території України фізичними і юридичними особами. Розмір, форма і строки внесення орендної плати за землю встановлюються за згодою сторін у договорі оренди.

Обчислення розміру орендної плати за землю здійснюється з урахуванням індексів інфляції, якщо інше не передбачено договором оренди. Річна орендна плата за земельні ділянки, які перебувають у державній або комунальній власності, надходить до відповідних бюджетів, розподіляється і використовується відповідно до закону і не може перевищувати 10 відсотків їх нормативної грошової оцінки.

Орендна плата може справлятися у формі:

- грошовій - коли платіж виражений певною сумою коштів;

– натуральній - коли платіж є визначеною кількістю чи часткою продукції, одержуваної з орендованої земельної ділянки;

– відробітковій - шляхом надання орендарем певних послуг орендодавцю.

Сторони можуть передбачити в договорі оренди поєднання різних форм орендної плати. Якщо орендні платежі передбачаються у натуральній формі, то у договорі оренди повинен визначатися перелік продукції, її якісні показники, вартість, місце, умови, порядок та строки поставки. Якщо орендні платежі передбачаються у відробітковій формі, то у договорі оренди визначаються види послуг, їх вартість, місце і строки надання.

Орендна плата за земельні ділянки державної і комунальної власності, які передані в оренду для сільськогосподарського використання, переглядається один раз на три роки в порядку, встановленому законом або договором оренди. У багатьох країнах орендна ставка дорівнює 3-5% від податкової вартості земельної ділянки. Зразком цього може бути грошова оцінка присадибної земельної ділянки площею 1000 м² становить 24000 грн., а орендна ставка визначена на рівні 3%, то річна орендна плата дорівнюватиме 720 грн. (24000 грн. x 0,03). При визначенні ставок орендної плати повинні враховуватись здійснення поліпшення землі (зрошення, осушення, хімічні меліорації), а також будівлі, споруди, водойми тощо та об'єкти рухомого майна, які забезпечують функціонування орендованої земельної ділянки за визначеним цільовим призначенням. У цьому випадку у розмірі орендної плати включається процент на капітал, вкладений в землю:

$$O_3 = O + K * P$$

де O_3 – орендна плата за забудовану земельну ділянку або (та) за земельну ділянку, де проведені поліпшення землі; O – орендна плата за земельну ділянку; K – капітал, вкладений в земельні поліпшення та забудову; P – ставка доходу на вкладений капітал.

Розмір орендної плати – важлива умова орендної угоди, який в свою чергу залежить від інших істотних умов договору оренди:

- місця розташування та розміру земельної ділянки;
- терміну договору оренди;
- цільового призначення, умов використання і збереження якості землі;
- умов повернення земельної ділянки орендодавцеві;
- існуючих обмежень і обтяжень щодо використання земельної ділянки;
- сторони (орендодавця чи орендаря), яка несе ризик випадкового пошкодження або знищення об'єкта оренди чи його частини;
- відповідальності сторін.

До категорій громадян, звільнених законодавством від сплати орендної плати, відносяться:

- інваліди 1-ої і 2-ої груп;
- громадяни, які виховують трьох і більше дітей;
- громадяни, члени сімей яких проходять строкову військову службу;
- пенсіонери;
- громадяни, яким у встановленому порядку видане посвідчення про те, що вони постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

З розвитком ринку оренди землі, передусім вторинного ринку, де орендодавцями виступають громадяни та юридичні особи, які мають у власності земельні ділянки, все більшого значення набуватиме ринкова орендна плата.

В основі ринкового механізму встановлення розміру орендної плати лежить економічна концепція одержання населенням чи підприємством максимальної вигоди в межах доходів, які вони мають. Тобто орендна плата за земельну ділянку, яка характеризується певним місцем розташуванням, визначатиметься тим розміром, який спроможні сплатити сім'ї різного достатку, зберігаючи свій попередній життєвий рівень, чи підприємства за умови збереження ними максимального прибутку.

Розмір ринкової орендної плати коливається між мінімальною границею, визначається фактичним рентним доходом із земельної ділянки, та максимальною, яку потенційний орендар готовий заплатити, виходячи з очікуваних доходів від її облаштування і забудови та пов'язаних з цим витрат.

Інакше кажучи, ринкова орендна плата – це, з одного боку, той мінімальний розмір плати, за який орендодавець може надати земельну ділянку в оренду, а з другого – той максимальний розмір плати, за який орендар може взяти земельну ділянку в оренду.

Тому для визначення ринкової орендної плати має бути проведено аналіз найтипівіших умов оренди, для місцевого ринку земельних ділянок конкретного призначення. При зіставленні орендних ставок з метою визначення вартості оренди на відкритому ринку необхідно зробити поправки до значень орендних ставок, виходячи з припущення, що:

- власник готовий надати земельну ділянку в оренду;
- перед датою оцінки був достатній період (який враховував характер земельної власності та стан ринку) для належним чином організованого маркетингу та угоди щодо орендної плати й інших умов надання в оренду і для завершення угоди стосовно оренди;
- стан ринку, рівня цін та інші обставини були на будь-яку попередню дату укладання угоди про оренду такими ж, що й на дату оцінки;
- не береться до уваги будь-яка додаткова пропозиція ціни можливим орендарем з особливим інтересом;
- встановлений строк, істотні та інші умови договору оренди не є надто обтяжливими або вигідними для оренди даного типу земельної власності;
- орендарю не надаються пільги, і будь-який період безплатного користування можливий лише за час, який знадобився б орендарю, який вступає в свої права, для підготовки земельної ділянки до використання;
- обидві сторони в угоді діяли компетентно, зважливо та без примусу.

Таким чином, ринкова орендна ставка – це найбільш ймовірна величина орендної плати, за яку обізнаний та незобов'язаний надавати свою земельну ділянку в оренду орендодавець згодився б надати, а обізнаний та незобов'язаний – орендувати орендар погодився б узяти цю земельну ділянку в оренду.

Д. М. Долбунов

аспірант

Класичний приватний університет

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В МЕЖАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО НАПРЯМУ

Останні хвили розширення (у 2004 та 2007 рр.) найбільшого та найрозвиненішого в світі інтеграційного об'єднання, Європейського Союзу, призвели до того, що наразі ЄС маючи потужний транскордонний потенціал та значний дер-

жавний кордон з країнами Східної Європи, у т. ч. з Україною, зумовили додаткові можливості для розвитку механізмів міждержавного співробітництва в економічній, торгівельній, соціокультурній та інших сферах у межах реалізації політики Східного партнерства. Крім того, підписання у червні 2014 р. Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, яка наразі знаходиться на стадії ратифікації державами-учасницями об'єднання, вимагає диверсифікації форм співробітництва між державами й окремими її регіонами та поглиблення такої співпраці через двосторонню регіональну взаємодію. В європейському досвіді широкого розповсюдження набула практика співпраці між окремими регіонами через реалізацію сумісних проектів, що, з одного боку, є перспективним напрямом взаємодії та, з іншого, інструментом залучення коштів ЄС.

Різні аспекти застосування механізмів співробітництва в європейській політиці сусідства досліджувались такими вітчизняними вченими, як: Л. В. Акуленко, В. В. Баштанник, Ю. О. Волошин, Н. А. Гнидюк, І. А. Грицяк, Я. Й. Малик, Л. Л. Прокопенко, О. М. Рудік, І. Д. Шумляєва та ін. Також підґрунтям для обраної сфери дослідження стали праці зарубіжних авторів, зокрема, Д. Бейлі, П. Волтера, М. Емерсона, К. Ленга та ін.

Правові засади співробітництва у сфері регіонального розвитку та регіональної й транскордонної взаємодії між Україною та державами ЄС містяться: у статті 70 Угоди про партнерство і співробітництво; у розділі “Прикордонне та регіональне співробітництво” Порядку денного Асоціації між Україною та ЄС; у Меморандумі про взаєморозуміння для встановлення діалогу про регіональну політику між Міністерством регіонального розвитку та будівництва України й Європейською комісією [2].

Низку важливих елементів для реалізації успішного, плідного та змістовного міжнародного регіонального співробітництва можна представити через наступні форми взаємодії:

- взаємодія в системі „людина – людина” – посилення співробітництва між місцевими й регіональними органами влади, неурядовими організаціями та іншими групами громадянського суспільства, університетами й школами, торговельними палатами тощо;
- сприяння забезпеченню належного рівня управління в місцевих і регіональних органах влади, зміцнення потенціалу місцевих і регіональних органів влади, агентств, неурядових організацій;
- сприяння регіональній інтеграції/координації через регіональні об'єднання й довгострокове співробітництво на рівні установ (між інститутами, університетами, науковими співтовариствами, недержавними інституціями, місцевими/обласними адміністраціями і агентствами, неурядовими організаціями і т. д.);
- використання й розвиток інформаційних та комунікаційних технологій з метою збільшення ефективності проекту, регіональна інтеграція, координація та спільна діяльність, націлена на досягнення синергійного ефекту;
- сприяння гендерній рівності та різного роду можливостям для молоді (включаючи підтримку міжнаціонального молодіжного руху тощо).

Основними напрямками взаємодії між Україною та ЄС на рівні регіонів є [1]:

1. Транскордонне співробітництво та участь територіальних громад у єврорегіонах – сприяння економічному та соціальному розвитку, а також розв'язанню спільних проблем у сфері охорони навколишнього середовища, охорони здоров'я, безпеки і т. д. прикордонних територій. Рівень фінансування

проектів транскордонного співробітництва між Україною та ЄС (за своїм змістом це, переважно, великомасштабні інфраструктурні проекти) у період з 2011 р. по 2015 р. становив близько 55,3 млн. євро, у т. ч. грантова частина для України – 40,4 млн. євро.

2. Реалізація проектів на регіональному рівні за рахунок фінансових інструментів ЄС (зокрема, Європейський інструмент сусідства і партнерства), а також фінансових установ ЄС (наприклад, Європейський банк реконструкції та розвитку, Європейський інвестиційний банк). До реалізації такого роду проектів залучені Волинський, Закарпатський, Івано-Франківський, Львівський, Одеський, Рівненський, Тернопільський, Чернівецький регіони, а також АР Крим. При цьому загальна координація роботи в сфері реалізації проектів за рахунок коштів ЄС здійснюється Міністерством економіки і торгівлі України.

3. Створення преференційних економічних режимів, які функціонують у вигляді безмитних зон, бізнес-інкубаторів, транскордонних технопарків, які підвищують рівень залучення іноземних інвестицій у прикордонні території, стимулює новітні технології та сприяє збільшенню імпорту високотехнологічного обладнання, що в свою чергу активізує транскордонний бізнес та призводить до диверсифікації транскордонних ринків.

Список використаної літератури

1. Приходько В. П. Міжнародна співпраця регіонів в контексті зближення України та ЄС: зовнішньоекономічні, інвестиційні та управлінські аспекти : аналіт. записка [Електронний ресурс] / В. П. Приходько / Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1554/>.

2. Регіональне співробітництво між Україною та ЄС [Електронний ресурс] / Постійне представництво України при ООН. – Режим доступу: <http://un.mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/european-integration/eu-regional-cooperation>.

3. Black Sea Basin 2014–2020 / European Neighborhood Instrument Cross-Border Cooperation. – 2015. – 123 р.

Н. М. Драгомирецька

доктор наук з державного управління, професор

Одеський регіональний інститут державного управління НАДУ при Президентові України

СУЧАСНА СОЦІАЛЬНА ІНЖЕНЕРІЯ: ДЕРЖАВНОУПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ

Традиційно соціальна інженерія розуміється в контексті планування соціальних відносин, як самостійного виду проектної діяльності. У 80-х роках минулого століття з'являються три категорії, які активно використовуються і по теперішній час: “соціальне проектування”, “соціальне планування” та “соціальна інженерія”. Першу категорію співвідносили з розробкою науково обґрунтованої моделі раціональних характеристик конкретних соціальних організмів при вирішенні окремих соціальних завдань. Другу – з розвитком соціальної активності і розвитку особистості. Третю – зі створенням цілісної системи, яка тісно переплетена з плануванням, управлінням, програмуванням, прогнозуванням й організаційною діяльністю. Здебільшого це стосувалось планування інфраструктури нових міст з певним соціально-виробничим кліматом.

Виокремлюється декілька напрямів сучасної соціальної інженерії. Перше, і найважливіше, на наш погляд стосується розвитку науки. Зарубіжні фахівці відзначають [1], що якби світ було відображено у відповідності з тим, як багато

наукових та науково-дослідницьких робіт проведено у кожній державі, то він би мав нерівномірний вигляд. Стверджується, що такий стан речей свідчить про складності глобальної нерівності у виробництві знань та обміні ними: є провідні держави, і є ті, хто відстає і намагається використати інші здобути, не виробляючи їх. Вважається, середні наукові дослідження і розробки для держав мають мати 2,4% від ВВП держави. Втім, тільки деякі держави, що розвиваються досягли 1%. Зазначається, що без достатніх національних коштів, дослідники багато часу витрачають на збір коштів і на роботу з грантовими організаціями за межами своїх університетів, дослідницьких та навчальних закладів. Як наслідок – вони менше часу витрачають на проведення дослідження та на перевірку достовірності його результатів. З'явився такий термін, як “нерівність знання”.

Наголошується на наявності великої кількості дисбалансів. Одним з таких глобальних дисбалансів є той факт, що більшість наукових досліджень не є нейтральними. Наприклад, дослідження, які викладені у журналах щодо управління та суспільних наук привертають увагу багатьох дослідників з різних держав світу. Втім, ці емпіричні сайти були розміщені в Європі та Північній Америці. Наука держав, що розвиваються, слабо представлені у світових наукових журналах, особливо, що стосується соціальних, суспільних та політичних проблем. Ці дослідження відносять до “невидимої зони”.

Аналітики [2] наголошують на тому, що держави можуть покращити свої наукові досягнення у наступному десятиріччі і стати провідними державами, це: *Фінляндія Швеція Японія Сінгапур Данія Норвегія США Австралія Канада Нова Зеландія* (наукові й інженерні дослідження на душу населення); *США Японія Швейцарія Фінляндія Ізраїль Швеція Германія Канада Данія Гонконг* (патенти на душу населення). Одним з важливих критеріїв впливу науки на суспільство та розвиток держави, її могутності та впливовості у геополітичному просторі вважаються витрати на науку (табл. 1).

Таблиця 1

Витрати на наукові дослідження у державах світу

<i>США</i>	\$436 000 000 000	<i>Туреччина</i>	\$9,7 млрд
<i>Китай</i>	\$198900000000	<i>Сінгапур</i>	\$8,8 млрд
<i>Японія</i>	\$157600000000	<i>Бельгія</i>	\$8,6 млрд
<i>Німеччина</i>	\$90600000000	<i>Фінляндія</i>	\$7,7 млрд
<i>Південна Корея</i>	\$56400000000	<i>Мексика</i>	\$6,8 млрд
<i>Франція</i>	\$51100000000	<i>Данія</i>	\$6,6 млрд
<i>Великобританія</i>	\$42400000000	<i>Польща</i>	\$5,7 млрд
<i>Індія</i>	\$41300000000	<i>Південна Африка</i>	\$5,5 млрд
<i>Бразилія</i>	\$30 млрд	<i>Норвегія</i>	\$5,1 млрд
<i>Канада</i>	\$28600000000	<i>Чехія</i>	\$4,3 млрд
<i>Росія</i>	\$26900000000	<i>Аргентина</i>	\$4,2 млрд
<i>Італія</i>	\$24,4 млрд	<i>Португалія</i>	\$4,1 млрд
<i>Тайвань</i>	\$22,3 млрд	<i>Малайзія</i>	\$3,3 млрд
<i>Австралія</i>	\$21,8 млрд	<i>Ірландія</i>	\$3,2 млрд
<i>Іспанія</i>	\$20400000000	<i>Угорщина</i>	\$2,4 млрд
<i>Швеція</i>	\$ 14,4 млрд	<i>Індонезія</i>	\$2,4 млрд
<i>Нідерланди</i>	\$13,7 млрд	<i>Румунія</i>	\$1,8 млрд
<i>Швейцарія</i>	\$10,4 млрд	<i>Саудівська Аравія</i>	\$1,8 млрд
<i>Ізраїль</i>	\$10,3 млрд	<i>Нова Зеландія</i>	\$1,6 млрд
<i>Австрія</i>	\$9,9 млрд	<i>Греція</i>	\$1,6 млрд

Також є наголоси на тому, що *перспективи наукових досліджень у майбутньому в галузі “державне управління”* [3] стосуються таких проблем державного управління, як: *глобалізм; спільне управління державами у XXI сторіччі; світове громадське управління; роль інформаційних технологій в управлінні; дорадча демократія та участь громадськості; організація майбутнього; освіта та підготовка майбутніх лідерів*. Наголошується, що державне управління різнобарвне у світі, який швидко змінюється та глобалізується. Це передбачає велику кількість об’єктів та суб’єктів дослідження з різними типами та галузями знань. Мова йде про інтелектуальний розвиток державного управління.

На це спрямовано декілька провідних організацій, які відносять до “фабрик думок” [4] (табл. 2).

Таблиця 2

Провідні організації, які відносять до “Фабрик думок”

<i>Американське об’єднання державного управління (ООРА)</i>	Провідна організація суспільних послуг, що “просуває” мистецтво, науку, викладання, практику громадської та адміністративної некомерційної діяльності
<i>Центр по бюджетуванню і пріоритетам політики</i>	Організація, яка проводить дослідження й аналіз, спрямований на сприяння формування публічних дебатів з питань бюджетної та податкової політики, щоб забезпечити інтереси сімей з низьким рівнем доходів та осіб з фізичними вадами при розгляді політиками цих питань і участі такої категорії громадян у самих дебатах
<i>Міжнародна мережа державного управління (IPMN)</i>	Це добровільна мережа і некомерційна корпорація, яка забезпечує форум для обміну ідей, концепцій і результатів наукових досліджень і практики в галузі державного управління, а також стимулювання критичного мислення про альтернативні підходи до рішення проблем й прийняття рішень у державному секторі.
<i>Національна академія державного управління</i>	Заснована у 1967 р. Це не комерційна, незалежна коаліція верхівки державного управління і організаційних лідерів, які вирішують найбільш важливі і складні проблеми держави.
<i>Національний інститут досліджень покращення (NIRA)</i>	Забезпечує систематичне введення в самих відомих і інноваційних у світі державних політик науково-дослідних інститутів або “мозкових центрів”
<i>Партнерство для державної служби</i>	Це некомерційна організація, яка працює задля активізації федеральних урядів США, залучає до процесів управління нове покоління, щоб працювати у державній службі і покращувати її роботу
<i>Інститут суспільної політики Каліфорнії</i>	Приватна некомерційна організація, спрямована на інформування і підвищення рівня державної політики в Каліфорнії шляхом незалежних, об’єктивних, безпартійних досліджень. Публікує різнопланові звіти політики і наукових досліджень
<i>Інтернет мережі Організації Об’єднаних Націй в галузі державного управління і фінансів</i>	Місія UNPAN – сприяння обміну знаннями, досвідом і передовою практикою у всьому світі щодо безпечних державних політик, ефективного державного управління і ефективних громадських служб, шляхом нарощування потенціалу і співробітництва між державами-членами.

Сучасність характеризується високим впливом на всі сфери життєдіяльності інформаційних технологій. Багато зарубіжних фахівців характеризують їх у контексті “соціальної інженерії”. Можна виділити групу зарубіжних фахівців, які розглядаються соціальну інженерію як мистецтво маніпуляції, зокрема: M. Rouse [5] говорить про соціальну інженерію у контексті використання різноманітних соціальних маніпулятивних тактик через ІТ-взаємодію; L. Criddle [6] зазначає, що соціальна інженерія є мистецтвом маніпуляції людьми, щоб вони відмовились від конфіденційної інформації; фахівці [7] визначають, що соціальна інженерія є по суті мистецтвом отримання доступу до систем або даних; деякі фахівці [8] вважають, що соціальні засоби масової інформації швидко стали частиною інструментарію соціальної інженерії; популярними є певні платформи соціального управління [9], основними завданнями яких є централізація завдань для всіх користувачів (організації) і забезпечення широкого доступу для великої аудиторії користувачів.

У теоретичному плані головний акцент робиться на те, що соціальна інженерія у значній мірі спирається на взаємовідносини людей, ґрунтується на природних слабостях людей (потребу бути корисною; жадібність; бажання влади; марнославство тощо), використовується нездатність людей йти в ногу з культурою запровадження інформаційних технологій і не є технічним засобом.

Для державного управління низкою документів ЄС передбачається формування нових взаємовідносин держави і суспільства, а також використання досвіду і проблем бізнес-середовища при формуванні нових навичок державних службовців та ролі суб’єктів державного управління.

Так, European eGovernment Action Plan 2011-2015 [10] передбачає 4 основні політичних пріоритети: розширення прав і можливостей громадян і бізнесу; посилення мобільності у єдиному ринковому європейському просторі; ефективність і результативність; створення необхідних ключових компонентів і попередніх умов для формування трансграничних електронних послуг електронного європейського уряду громадянам та підприємствам не залежно від держави їх походження.

При підготовці робочих програм ЄС 2020, Європейська комісія провела консультації, які висвітлено у Results of the Public consultation on directions for ICT-driven public sector innovation at European Union level Research and innovation in Horizon 2020 [11] задля забезпечення впровадження дослідницької та інноваційної діяльності на рівні ЄС у сфері ІКТ за підтримки інновацій у державному секторі за участю: національних адміністрацій, підприємств, дослідників, новаторів, наукових кіл, зацікавлених користувачів тощо.

В Orientation paper: research and innovation at EU level under Horizon 2020 in support of ICT-driven public sector Horizon 2020 in support of ICT-driven public sector innovation [12] відзначається, що: інноваційне управління в державному секторі на основі ІКТ – це відкриті дані, відкриті послуги та відкрита участь; це передбачає створення суспільної цінності, суспільного значення, що зменшить втрати та дублювання функцій і дій, а також спростить загальнодержавні моделі і структури урядів; також це підтримка правових, структурних, організаційних і людських факторів змін, які необхідні для досягнення відкритого управління.

В Expert workshop report: research and innovation at EU level under Horizon 2020 in support of ICT-driven public sector innovation [13] акцентується увага на тому, що існує 2 типи бар’єрів щодо розробки основ відкритого управління і обміну.

Список використаної літератури

1. A World Map Based on Scientific Research Papers Produced [Electronic resource] (карты 7/13/15 6:30 утра). – Mode of access: <http://io9.com/a-world-map-based-on-scientific-research-papers-produce-1717444215>.
2. Scientific Research and Development in the U.S. and Around the World By Global Research News Global Research, October 30, 2013 [Electronic resource]. – Режим доступу: <http://www.globalresearch.ca/scientific-research-and-development-in-the-u-s-and-around-the-world/5356181>.
3. Public Management and Change series. The Future of Public Administration around the World. The Minnowbrook Perspective [Rosemary O’Leary, David M. Van Slyke, and Soonhee Kim, Editors] [Electronic resource]. – Mode of access: <http://press.georgetown.edu/book/georgetown/future-public-administration-around-world>
4. Public Administration & Policy *: Organizations/Think Tanks Last Updated: Sep 11, 2015 8:09 AM URL: [Electronic resource]. – Mode of access: <http://libguides.usc.edu/publicadmin>.
5. Margaret Rouse. Social Engineering [Electronic resource]. – Mode of access: <http://searchsecurity.techtarget.com/definition/social-engineering>.
6. Linda Criddle. What is Social Engineering? [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.webroot.com/hk/en/home/resources/tips/online-shopping-banking/secure-what-is-social-engineering>
7. Social Engineering: The Basics [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.csoonline.com/article/2124681/security-awareness/social-engineering-the-basics.html?null>.
8. Media: A Growing Factor in Project Success / By Frank Schettini & Brian Weiss [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.ciainsight.com/c/a/Expert-Voices/Social-Media-a-Growing-Factor-in-Project-Success-806642/>.
9. Social task management vs. project management tools for your SMB / By Will Kelly in IT Consultant [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.techrepublic.com/blog/it-consultant/social-task-management-vs-project-management-tools-for-your-smb/>.
10. European eGovernment Action Plan 2011–2015 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/european-egovernment-action-plan-2011-2015>.
11. Results of the Public consultation on directions for ICT- driven public sector innovation at European Union level Research and innovation in Horizon 2020 [Electronic resource]. – Mode of access: <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/european-egovernment-action-plan-2011-2015>.
12. Orientation paper: research and innovation at EU level under Horizon 2020 in support of ICT-driven public sectorHorizon 2020 in support of ICT-driven public sector innovation [Electronic resource]. – Mode of access: <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/european-egovernment-action-plan-2011-2015>.
13. Expert workshop report: research and innovation at EU level under Horizon 2020 in support of ICT-driven public sector innovation [Electronic resource]. – Mode of access: <http://ec.europa.eu/digital-agenda/en/european-egovernment-action-plan-2011-2015>.

В. В. Дроков

аспірант

Класичний приватний університет

ПЕРЕДУМОВИ ТА ЧИННИКИ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ТРУДОВУ МІГРАЦІЮ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Несприятливі макроекономічні умови в Україні, політична нестабільність та інші чинники соціально-економічного характеру спричиняють останніми роками в Україні збільшення рівня трудової міграції, особливо серед молодого на-

селення, яке ще під час навчання має тенденцію до виїзду за кордон з метою отримання у подальшому робочого місця.

Сфери працевлаштування українських трудових мігрантів за кордоном у 2012 році розподілялися таким чином: будівництво – 46%, діяльність домашніх господарств – 18%, сільське господарство – 11%, оптова і роздрібна торгівля – 9%, промисловість – 4%, готельно-ресторанна справа – 4%, сфера транспорту та зв'язку – 4%, інші сфери – 4%. При цьому основними приймаючими країнами для емігрантів були: Російська федерація (43%), Польща (14%), Чеська республіка (13%), Італія (13%), Іспанія (5%), Німеччина (2%) [1].

Основною причиною трудової міграції українського населення є прагнення до отримання більш високого доходу, який пропонує іноземний роботодавець проти скорочення заробітної плати в Україні. Хоча номінально середня заробітна платня в державі у 2014 році зростала, однак інфляція, яка становила майже 25% і в 2015 році продовжувала зростати, призвела до її реального зниження. Середня реальна зарплатня в грудні 2014 року становила 86,6% проти рівня грудня 2013 року. Разом із тим, протягом 2014 року відбувалося стрімке подорожчання комунальних послуг, продуктів, послуг транспорту тощо. У результаті на початку 2015 року в державі було зафіксовано зменшення не лише реальної, а й номінальної заробітної плати в багатьох галузях. Так, у лютому 2015 р. реальна зарплата впала до 82,2% показника 2014 року. Порівняння рівня заробітної плати в Україні із зарубіжними країнами дає змогу встановити, що середня зарплата в Україні трохи перевищує 100 євро, що є майже у 20 разів менше, ніж в Італії, в 6 разів менше, ніж у Польщі, майже в 4 рази – ніж в Росії [2].

Серед інших чинників трудової міграції населення України виокремлюють політичну нестабільність, корумпованість усіх гілок влади, відсутність культури (традиції) виконання законів, безвідповідальність вищих посадових осіб органів державної влади, недіючі правові механізми захисту прав власності тощо [3].

У найближчій перспективі можливим є збільшення потоків трудових мігрантів через можливе скасування візового режиму з боку країн ЄС, що вимагає пошуку шляхів врегулювання цього питання. Однак, на законодавчому рівні це не є регламентованим.

Також проблемою для України залишається виїзд за кордон талановитої молоді, а також науковців. Так, за період з 1996 по 2011 роки з України на постійне місце проживання за кордон виїхали 1622 учених. Найбільше вчені виїжджали у США, Німеччину й Росію. Також українські студенти все частіше мають бажання навчатися за кордоном. Згідно із соціологічними опитуваннями 41% працівників у віці від 18 до 29 років визнають, що готові виїхати з України заради добре оплачуваної та перспективної роботи [4].

Зарубіжний досвід розвинених країн свідчить про наявність в них на державному рівні програм повернення трудових мігрантів [5]:

- програми співпраці з країнами-експортерами працівників (Франція, Німеччина), які мали за мету заохочення мігрантів через фінансову допомогу при поверненні в державу, а також передбачали укладання контрактів щодо кінцевого терміну повернення мігранта в державу;

- програми повернення наукових кадрів у державу (Німеччина), в ході реалізації яких у країні створюється розвинена наукова інфраструктура (університети, наукові лабораторії тощо) та налагоджується система фінансування здійснення наукових досліджень, що дозволяє реалізовувати науковцям потенціал в межах країни;

– програми повернення колишніх трудових мігрантів пенсійного віку (Нідерланди, Бельгія, Норвегія, Швеція, Швейцарія, Іспанія, Італія) – надання певної фінансової допомоги мігрантам пенсійного віку, які повернулися в державу (у вигляді одноразової допомоги, довгострокових виплат, компенсації транспортних витрат тощо);

– програми повернення талановитої молоді (Туреччина, Індія, Південна Корея, Німеччина, Франція) – направлення студентів на навчання або працю в країни Європи або США з обов'язковим поверненням в державу.

Разом із тим, державна політика повернення трудових мігрантів має комплексно реалізовуватись одночасно з розв'язанням проблем у країні, які трудову міграцію спричиняють, зокрема, стабілізація політичного та соціально-економічного становища, підвищення рівня добробуту населення, зростання заробітної плати тощо.

Список використаної літератури

1. Сирочук Н. А. Міжнародна трудова міграція українців до країн Європейського Союзу: фактори впливу [Електронний ресурс] / Н. А. Сирочук. – 2014. – Режим доступу: <http://economy.kpi.ua/uk/node/622>.

2. Малиновська О. Сучасний стан та проблеми трудової міграції з України [Електронний ресурс] / О. Малиновська // Міграція: всеукр. інформ.-аналіт. щомісячна газета. – 2014. – Режим доступу: <http://migraciya.com.ua/news/migrant-workers/ua-present-situation-and-problems-of-labor-migration-from-ukraine-continued/>.

3. Надточій А. О. Причини зовнішньої трудової міграції та оцінка її наслідків для економіки України [Електронний ресурс] / А. О. Надточій // Теорія та практика державного управління. – 2015. – Вип. 1 (48). – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2015-1/doc/2/06.pdf>.

4. Лук'янова Л. М. Проблеми регулювання трудової міграції населення України [Електронний ресурс] / Л. М. Лук'янова. – 2014. – Режим доступу: http://nspp-cernivci.at.ua/publ/socialno_trudovi_vidnosini/5-1-0-33.

5. Гнатюк Т. О. Добровільна зворотна міграція: досвід країн ЄС та перспективи України [Електронний ресурс] / Т. О. Гнатюк // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Політологія. – 2011. – Т. 175, Вип. 163. – С. 22–25. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npchdupol_2011_175_163_6.pdf.

О. В. Жадан

доктор наук з державного управління, професор

Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ

при Президентіві України

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В РЕГІОНІ

У житті суспільства соціально-трудова відносина реально проявляються у виникненні протиріч і забезпеченні взаєморозуміння та узгодження інтересів окремих учасників трудової діяльності в процесі їх подолання. Це знаходить своє безпосереднє вираження в принципах і формах подолання протиріч між сторонами соціального діалогу і захисту інтересів трудящих, а отже, у формуванні певної соціальної політики і механізму її реалізації; У цьому контексті соціально-трудова відносина слід розглядати як елемент соціальної структури держави та її соціальної політики.

Соціально-трудова відносина виконують двояку роль у суспільстві. З одного боку, вони є дзеркалом соціальної політики держави, покликаної формувати основи соціального благополуччя суспільства – знижувати і пом'якшувати

соціальні контрасти, забезпечувати досить прийнятний життєвий рівень, що сприятиме утриманню рівня соціальної напруженості в припустимих межах. З іншого боку – соціально-трудові відносини виконують роль важеля, що реалізує конкретні соціальні цілі і стандарти. Реалізація принципів і цілей соціальної держави неможлива без формування такого типу і моделі соціально-трудових відносин, які були б адекватні рівню розвитку соціально-економічної системи і характеризувалися досить високим рівнем демократизації та відповідності міжнародним нормам.

Вступ в нове тисячоліття в західному світі ознаменувалося переходом від індустріального до соціально орієнтованого постіндустріального суспільства, в якому соціальна політика набуває іншої спрямованості і покликана вирішувати нові завдання. На думку зарубіжних дослідників, вона спрямована на гарантування життєзабезпечення всіх громадян суспільства, спрямування позитивного впливу інновацій на умови життя і праці, врахування нових реалій суспільного розвитку, пов'язаних з необхідністю визнання пріоритету людського фактора і більш повного врахування інтересів трудящих і суспільства в цілому, усвідомлення цінності інтелектуального потенціалу [1, с. 167]. Разом, з тим, для соціальної політики XXI століття характерна орієнтація на міжнародні норми і тенденції розвитку соціально-трудових відносин та їх гармонізація з міжнародними вимогами.

Нарешті, державна соціальна політика покликана стати складовою частиною і провідною ланкою в процесі розробки та вирішенні таких глобальних проблем як гідна праця і життя, безпека, захист екології тощо. Це передбачає неминучість орієнтації на стандарти і норми соціально-трудових відносин, визнаних світовою спільнотою, що знаходять своє цілісне відображення в діяльності Міжнародної організації праці, прийнятих нею конвенціях і рекомендаціях, а також у роботі інших міжнародних організацій.

В сучасних умовах однією з головних вимог до формування та функціонування механізму державного регулювання соціально-трудових відносин є максимальне врахування особливостей перехідного періоду та реалій української економіки. В цьому контексті першочергового значення набуває визначення пріоритетних напрямків державного регулювання соціально-трудових відносин, а також шляхів і методів її реалізації.

Серед основних напрямків державного регулювання соціально-трудових відносин на загальнодержавному та регіональному рівні слід виділити наступні:

- пошук шляхів вирішення проблем зайнятості з урахуванням особливостей економічного розвитку України;
- забезпечення гідного рівня оплати праці як однієї з вимог реструктуризації економіки та соціально-економічної політики в цілому;
- підтримання досягнутих стандартів соціального захисту громадян та забезпечення їх підвищення;
- розвиток організаційно-правових основ соціального діалогу на всіх рівнях соціально-економічного управління.

З наведених вище напрямків державного регулювання соціально-трудових відносин головним і визначальним слід вважати формування політики у сфері зайнятості та основних механізмів її реалізації.

Для економічно розвинених країн протягом останнього десятиріччя характерною була відмова від пасивної політики боротьби з безробіттям і перехід до

активної політики у сфері зайнятості, спрямованої на проведення системи заходів щодо скорочення безробіття. На цьому фоні для України основним напрямком вдосконалення соціально-трудова відносин є формування таких програм соціально-економічного розвитку, які б передбачали вирішення конкретних проблем у сфері зайнятості. Це означає, що регулювання ринку праці та зайнятості являє собою процес впливу на трудову сферу для досягнення цілей, нормативно визначених суб'єктом регулювання.

На загальноукраїнському рівні Харківська область характеризується порівняно високим рівнем добробуту населення, ємним ринком праці та високим трудовим потенціалом. Регіон забезпечує 7% обороту роздрібною торгівлі України [2].

Разом із тим, протягом останніх років в області спостерігається низка негативних тенденцій. Передусім, це відставання за середнім рівнем оплати праці, нарощування зайнятості у неформальному секторі економіки (майже третина працездатного населення офіційно не працює), низька зайнятість серед молоді, наявність територіальних та структурних диспропорцій між попитом і пропозицією робочої сили, посилення депресивних тенденцій у структурі споживання населення.

При достатньо стабільному рівні зайнятості, що спостерігався в області протягом останніх п'яти років, рівень безробіття за методологією МОП у 2014 р. у порівнянні з 2013 р. підвищився на 1,3% і склав 8,1% економічно активного населення працездатного віку [3].

Причому проблема безробіття в регіоні має ядро виражені територіальні, гендерні та вікові диспропорції:

- найбільша кількість безробітних громадян сконцентрована у Балаклійському, Ізюмському, Куп'янському, Лозівському та Первомайському районах області;

- найвищий рівень безробіття – у Борівському, Дворічанському, Кегичівському, Коломацькому та Первомайському районах. Найнижчий – у Центральній урбанізованій зоні;

- більше половини усіх безробітних – жінки у вікових категоріях від 25 до 39 років;

- майже кожен третій безробітний – це молода людина у віці до 35 років;

- найвищий рівень безробіття (17,7% до економічно активного населення відповідного віку) – серед молоді у віці від 15 до 24 років, яка не зайнята у навчанні. У цій категорії рівень безробіття серед чоловіків вищий майже вдвічі.

Виходячи із загальноєвропейських тенденцій, слід зазначити, що регулювання соціально-трудова відносин в сфері зайнятості повинно мати переважно адресний характер. До теперішнього часу політика в сфері зайнятості в Україні обмежується переважно заходами щодо сприяння занятості, тобто системою заходів з реєстрації безробітних і надання допомоги у працевлаштуванні або професійному навчанні.

Іншим стратегічно важливим напрямком удосконалення державного регулювання соціально-трудова відносин є створення механізму регулювання оплати праці. Як економічна категорія заробітна плата в сучасних умовах передбачає забезпечення і підтримку трудових доходів населення на гідному рівні і їх своєчасну виплату.

Підвищення рівня оплати праці слід розглядати не тільки як реалізацію економічних прав трудящих, а й як економічний інструмент, що сприяє розши-

ренню внутрішнього попиту на товари національного виробництва та підвищенню темпів економічного зростання.

За темпами зростання заробітної платні Харківська область відстає від середньоукраїнського показника, і цей розрив дедалі збільшується. Якщо у 2005 році середньомісячна номінальна заробітна платня по Україні була вищою, ніж у Харківській області, на 5,8%, то у 2013 році – вже на 8,8% [4].

Механізм державного регулювання соціально-трудова відносин в сфері оплати праці повинен включати визначення національних трудових стандартів та систему заходів щодо їх забезпечення і поступового підвищення, в тому числі:

- регулювання мінімальних розмірів оплати праці з урахуванням вартості життя населення;
- перехід до нормативного встановлення частки оплати праці у валовому внутрішньому продукті;
- встановлення частки доходу підприємства в процентах до фонду оплати праці та включення цих нормативів до колективних договорів;
- скорочення диференціації заробітної плати.

Самостійним напрямком удосконалення державного регулювання соціально-трудова відносин та їх демократизації слід вважати створення основ для активізації соціального діалогу і конструктивного двостороннього вирішення трудових питань. Без соціального партнерства неможливе формування національної концепції досягнення консенсусу в соціальній сфері.

Для успішного функціонування даного механізму необхідна сучасна законодавча база і наявність сильних суб'єктів соціального діалогу – об'єднань профспілок та об'єднань роботодавців. По суті, мова йде про постійно діючий механізм колективно-договірної регулювання з метою задоволення і узгодження взаємних інтересів.

Отже, комплексне вивчення соціально-трудова відносин в Україні та їх ролі у механізмі реалізації державної соціальної політики на регіональному рівні передбачає не тільки дослідження національних аспектів їхнього розвитку, але і всебічний аналіз міжнародних чинників впливу. Це означає розгляд сформованих соціально-трудова відносин та міжнародних систем захисту прав і свобод людини, заснованих на документах ООН, Європейської конвенції про права людини, Європейської соціальної хартії та діяльності спеціальної міжнародної організації з захисту прав трудящих, створеної на основі трипартизму – Міжнародної організації праці.

Список використаної літератури

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл ; пер. с англ. – Москва : Academia, 1999. – 956 с.
2. Стратегія розвитку Харківської області на період 2020 року [Електронний ресурс] / Харківська обласна державна адміністрація, 2015. – Режим доступу: <http://kharkivoda.gov.ua>.
3. Економічна активність населення у 2014 році Експрес-випуск [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України, 2015. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Заробітна плата та стан її виплати у грудні 2014 р. Експрес-випуск [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України, 2015. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

О. М. Заскалкіна

аспірант

Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ
при Президентіві України

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ ЗА КОРДОНОМ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ ПІДХІД

Державна підтримка аграрного сектора економіки, з погляду забезпечення ефективного господарювання на землі, повинна базуватися на дієвості його інституціонального середовища. З огляду на те, що останнім часом Україна посилює свої позиції на світовому ринку сільськогосподарської продукції та продовольства, необхідним є вивчення та узагальнення існуючого закордонного досвіду державної аграрної політики. Адже адаптація кращих практик до умов України є вкрай актуальною на сучасному етапі трансформації аграрного сектору, активізації процесів становлення інституціонального середовища в ньому, модернізації системи державного регулювання.

Державне регулювання аграрного сектору за кордоном носить комплексний характер і базується на збалансованому підході до стійкого розвитку сільського господарства як однієї з найпріоритетніших галузей економіки. Роль держави полягає створенні правил і визначенні меж діяльності суб'єктів господарювання, забезпечення досягнення інтересів суспільства на основі побудови системи коротко-, середньо- і довгострокових пріоритетів розвитку галузі. Так, до загальних рис державного регулювання аграрного сектору економіки за кордоном можна віднести:

- дотаційність та субсидювання суб'єктів аграрного сектору;
- сприяння розширенню ємності національного аграрного ринку і стимулювання експорту аграрної продукції на світовий ринок;
- цінове регулювання та квотування виробництва певних видів сільськогосподарської продукції;
- податкове регулювання, спрямоване на стимулювання розвитку аграрних підприємств;
- кредитна підтримка через механізм здешевлення відсотків і відстрочення платежів основної суми заборгованості;
- державне фінансування найважливіших програм розвитку аграрного сектору;
- інвестиційна політика щодо придбання інноваційних засобів виробництва для сільського господарства;
- використання переваг державно-приватного партнерства та надання державних грантів для підтримки молодих товаровиробників;
- надання допомоги малозабезпеченим верствам населення задля стимулювання підвищення загального рівня доходів;
- сприяння всебічному розвитку аграрної науки задля підвищення ефективності галузі (табл.).

Таблиця

Інструменти державного регулювання аграрного сектору економіки за кордоном

Заходи підтримки	Країни ЄС	США	Канада	Китай	Японія
1	2	3	4	5	6
Прямі платежі	+	+	+	+	+
Субсидії товаровиробникам	+	+	+	-	+

1	2	3	4	5	6
Протекціонізм національного товаровиробника	+	+	+	+	+
Цінове регулювання	+	+	+	+	+
Пільгове кредитування	+	+	+	+	+
Пільгове оподаткування	+	+	+	+	+
Розвиток сільської інфраструктури	+	+	+	+	+
Підтримка страхування	+	+	+	+	+
Сприяння інвестиціям	+	+	+	+	+
Програмно-цільове регулювання	+	+	+	+	+
Підтримка аграрної науки	+	+	+	+	+

Дослідження зарубіжного досвіду показало, що на першому місці в системі державному регулюванні аграрного сектора економіки знаходиться підтримання цін, що забезпечує стабільність доходів виробників і цінову рівновагу у відносинах сільського господарства із суміжними галузями. За цим напрямком витрачається до 60% всіх субсидій. На другому місці – прямі виплати фермерам (23%), на третьому – решта видів підтримки (17%) [1].

Такий підхід дозволяє створити ефективно діюче інституціональне середовище, що полягає в максимальному врахуванні та реалізації інтересів всіх учасників аграрної сфери та забезпечує конкурентоспроможність галузі та громадського контролю з боку неурядових організацій (рис.).

Рис. Інтереси учасників інституціонального середовища в аграрному секторі економіки за кордоном
Інформаційне джерело: доповнене автором за [3].

Важливо зазначити, що у всіх країнах з розвинутою економікою активно використовують програми по страхуванню врожаю. Система компенсаційних платежів з державного бюджету страхує фермерів на випадок несприятливих погодних умов, повеней, епідемій і т. д. Також існують бюджетні платежі, пов'язані з “регіональною підтримкою”, завдяки яким у фермерів з'являється можливість ведення сільськогосподарського виробництва на розширеній основі в зонах з несприятливими погодними умовами [2].

Поряд з тим, за кордоном практично всі напрями діяльності агропідприємств є складовими сільськогосподарської кооперації. Так, функціонують наступні види кооперативів: обслуговуючі, збутові, кооперативи з фінансово-кредитного та страхового забезпечення, кооперативи з соціального обслуговування, з менеджменту тощо.

Таким чином, досвід розвинених країн свідчить про комплексне використання прозорої системи інструментів державного регулювання аграрного сектору, принципово нову схему взаємодії держави і господарських суб'єктів. Цей підхід пов'язаний з прямим вирішенням економічних проблем через створення діючих механізмів. Аграрний сектор економіки України в частині державної підтримки отримує значно менше, ніж країни ЄС, США, Канада, Китай та Японія. Саме тому державні заходи щодо регулювання аграрного сектора економіки повинні відображати не тільки ринкове спрямування (підтримка чи обмеження попиту і пропозиції), вони також повинні мати на меті визвати структурні зрушення в разі необхідності збалансування внутрішньо та міжгалузевого розподілу.

Вважаємо, що вітчизняна державна аграрна політика, подібно до розвинених країн, має сприяти розвитку сільської місцевості та аграрної інфраструктури, екологічної спрямованості регулювання та захисту довкілля, а також забезпечення національної продовольчої безпеки. Надзвичайно актуальним є досвід надання державних грантів для підтримки сільськогосподарських товаровиробників продукції на початкових стадіях ведення бізнесу, а також побудови сільськогосподарської кооперації. На наш погляд, залучення кращих практик з використання дієвих інструментів державної підтримки сприятиме модернізації аграрного сектору економіки України, формуванню цілісного інституціонального середовища, реалізації інтересів всіх його учасників з використанням переваг колективних переговорів, швидкому пристосуванню до змін щодо підвищення ефективності та конкурентоспроможності галузі.

Список використаної літератури

1. Левченко Н. М. Принципи державного регулювання розвитку АПК в умовах інтеграції до європейського простору / Н. М. Левченко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ Магістр, 2011. – № 1 (32). – С. 145–149.

2. Майстро С. В. Сутність та напрями державного регулювання аграрного ринку в зарубіжних країнах [Електронний ресурс] / С. В. Майстро – Режим доступу: <http://academy.gov.ua/ej/ej3/txts/GALUZEVE/06-MAYSTRO.pdf>.

3. Чужиков В. Модернізація аграрної політики ЄС [Електронний ресурс] / В. Чужиков, О. Вінська. – Режим доступу: http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/-4849/1/2011_5_Chuzhikov-Vinska.pdf.

С. Г. Захарова

доцент

Класичний приватний університет

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯКОСТІ ГОТЕЛЬНИХ ПОСЛУГ ПРОЦЕДУРАМИ СЕРТИФІКАЦІЇ

Сьогодні у світі налічується більше 300 тис. готелів. Усі вони надають клієнтові послуги розміщення, проте якість цих послуг сильно розрізняється. Вирішуючи в подорож, турист, безумовно, хоче бути упевнений, що рівень сервісу в заброньованому для нього готелі відповідає його очікуванням. Найвищим рівнем такого визнання стає сертифікація, яка гарантує, що послуга, що надається, відповідає ряду вимог певної якості.

Досвід інших країн свідчить про те, що цей метод державного контролю є досить ефективним, адже вже під час підготовки до сертифікації послуг керівництво й персонал підприємства докладають максимальних зусиль до вдосконалення показників якості обслуговування, ставлячи за мету отримання сертифікату вищого рівня.

Сертифікація – це сукупність дій і процедур, проведених з метою підтвердження того, що продукт або послуга відповідають певним стандартам або технічним умовам, саме сертифікація гарантує, що послуга (продукт) відповідає певним вимогам і має відповідну якість.

Сертифікація готельних послуг здійснюється з метою:

- не допустити реалізацію послуг, товарів, окремих видів робіт, небезпечних для життя, здоров'я споживачів, їхнього майна і навколишнього середовища;
- сприяти споживачам у свідомому виборі послуг, товарів та видів робіт;
- забезпечення дотримання обов'язкових норм, правил, вимог з охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки;
- гармонізації стандартів, норм і правил з міжнародними стандартами, рекомендаціями, нормами і правилами, що стосуються вимог до об'єктів розміщення і туристичних послуг.

На території України діє обов'язкова і добровільна сертифікації.

Обов'язкову сертифікацію готельних послуг в Україні мають право проводити підприємства (організації, установи) державної форми власності, акредитовані як органи сертифікації готельних послуг в системі УкрСЕПРО.

Ці органи детально проінформовані про порядок проведення сертифікації на основі довідника УкрСЕПРО, виданого Держкомстандартом України.

Об'єктами обов'язкової сертифікації є готельні послуги, що надаються суб'єктами туристичної діяльності – засоби розміщення (готелі, мотелі, туристичні бази, гірські притулки, кемпінги, заклади здоров'я, заклади відпочинку та інші), а також процес надання послуг.

На відміну від обов'язкової сертифікації добровільна сертифікація, як правило, проводиться за ініціативою заявників з метою підтвердження відповідності продукції вимогам технічних умов, рецептур та інших галузевих або державних стандартів.

Добровільна сертифікація можлива тоді, коли суворе дотримання вимог існуючих стандартів або інших нормативно-технічних документів на продукцію не передбачено, тобто в них не закладені вимоги безпеки і вони носять добровільний характер для виробників.

При добровільній сертифікації товарів і послуг необхідно надати ті ж документи, що і для обов'язкової сертифікації, але при цьому замовник сам визначає, за якими параметрами випробувати продукцію.

О. М. Іваницька

доктор наук з державного управління, професор
Київський національний торговельно-економічний університет

**ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ НАДАННЯ
ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ І ЇЇ МОНІТОРИНГУ В ЄС ТА УКРАЇНІ**

В умовах поглиблення євроінтеграційних процесів Україна має робити конкретні кроки щодо гармонізації національної політики з європейською. Найважливішими напрямками наближення до європейських норм і стандартів є визначення обсягів, форм, процедур та інструментів надання державної допомоги українським підприємствам, галузям, територіям відповідно до правил, що прийняті в Європейському Союзі. Мають бути ретельно відпрацьовані державні механізми надання державної допомоги, які б приводили до економічного розвитку та сприяли задоволенню інтересів більшості страт українського суспільства.

В ЄС державна допомога поділяється на ту, що надається для реалізації цілей, які становлять спільний інтерес, а також допомогу окремим секторам економіки (сільському господарству, вугільній промисловості, транспорту) або сферам діяльності (мале підприємництво). Уповноважені структури окремо розглядають питання щодо реструктуризації економіки та підтримки фінансового сектора, який потерпає від руйнівних наслідків фінансової та економічної кризи.

Загальним принципом надання такої допомоги є обґрунтування її доцільності та мінімізація порушення конкурентних умов господарювання порівняно з очікуваним ефектом.

Базовими документами, які регулюють питання надання державної допомоги та перевірки її відповідності правилам ЄС, є Угода про Європейський Союз, Угода про функціонування ЄС, Акт Європейської Ради № 994/98 від 07.05.1998 р., Акт № 733/2013 від 22.07.2013 р. Останнім внесено зміни та доповнення, зокрема щодо прийняття блоку виключень з питань регулювання державної допомоги. Норми надання державної допомоги регулярно переглядаються, а зміни затверджуються після обговорення з країнами-членами ЄС¹.

Основними формами державної допомоги є гранти, гарантії, процентні та податкові пільги; субсидії виробникам суспільно значимої продукції; дозволи на вироблення товарів або послуг із застосуванням преференцій; преференції на вибірковій основі певним підприємствам, виробничим секторам, галузям і територіям; пільгове використання державних ресурсів; збільшення державної частки в активах; дотації; інтервенції, які можуть впливати на торговельні відносини між країнами-членами тощо.

Держави-члени повідомляють про наміри щодо надання допомоги, яка може бути здійснена після затвердження Європейською Комісією (ЄК). Встановлені чіткі правила, коли держава-член ЄС не зобов'язана повідомляти про свої наміри: зокрема, коли допомога належить до блоку виключень; допомога, розмір якої не перевищує 200 тис євро на період більше 3 фінансових років (100 тис. щодо транспортного шляхового сектора); допомога, яка надається за схемою, що була впроваджена ЄК.

¹ European commission. State aid control overview [Electronic resource]. – Mode of access: <http://ec.europa.eu/competition/stateaid/overview/indexen.html>.

Європейська Комісія аналізує кожний окремий випадок і виносить вердикт або розпочинає слідство щодо доцільності такої підтримки. Як приклад, наведемо останні рішення ЄК в цій сфері. Було вирішено, що податкові пільги для FIAT в Люксембурзі та мережі кав'ярень Starbucks в Нідерландах не відповідають правилам, що регулюють процеси надання державної допомоги в ЄС і не мають економічно доцільного підґрунтя. Водночас, Комісія затвердила рішення щодо обґрунтованості отримання британською компанією Reaction Engines Limited від урядовців Великої Британії гранту на суму в 50 млн євро. Гроші були спрямовані на реалізацію дослідницького проекту SABRE щодо розробки інженерних рішень по запуску сателітів на низьку навколосеземну орбіту.

Зазначимо, що у випадку, коли допомога вже була надана без узгодження з ЄС, Комісія передбачає процедури примусової компенсації особам, які постраждали внаслідок порушення конкурентних умов. Також підкреслимо наявність жорсткого контролю над використанням коштів в умовах повної прозорості та підзвітності.

Обсяги державної допомоги у країнах ЄС доволі значимими: щороку витрачається на зазначені цілі близько 70 млрд. євро, що становить більше 0,5% від ВВП ЄС. Левова частка державної допомоги в ЄС являє собою так звану горизонтальну допомогу – фінансування заходів для досягнення спільних для всіх країн ЄС цілей (енергозбереження, сприяння розвитку інновацій, захист довкілля, підтримка малого та середнього бізнесу тощо), що здійснюється через спільні фонди ЄС.

В Україні сьогодні в умовах перманентної кризи зрозуміло, що добре відпрацьовані механізми надання державної допомоги та контролю за її ефективністю є напроцуд важливими. Перші кроки щодо створення інституціональної бази розробки відповідних рішень вже зроблено. Верховна Рада України 1 липня 2014 року прийняла Закон України “Про державну допомогу суб’єктам господарювання” (№ 1555-VII), набрання чинності якого (по більшості норм) відбудеться у серпні 2017 року. Текст Закону був узгоджений із ключовими положеннями законодавства ЄС.

Відповідно до частини 7 статті 11 Закону України “Про державну допомогу суб’єктам господарювання” за результатами розгляду справи про державну допомогу Уповноважений орган з питань державної допомоги приймає рішення щодо: допустимості нової державної допомоги для конкуренції, у тому числі внаслідок внесення надавачем державної допомоги змін до умов її надання; допустимості нової державної допомоги для конкуренції за умови виконання надавачем та отримувачами державної допомоги встановлених Уповноваженим органом зобов’язань; визнання нової державної допомоги недопустимою для конкуренції; припинення та повернення незаконної державної допомоги, визнаної недопустимою для конкуренції.

Водночас зауважимо, що деякі норми та процедури надання державної допомоги в Україні та контролю її доцільності потребують уточнення та конкретизації. Зокрема, необхідно вдосконалити детермінацію понять та методологію надання державної допомоги, а саме: принципи (зокрема, прозорість та підзвітність процедур), пріоритети, інструменти надання допомоги, критерії відбору підприємств (сфер діяльності, територій) для надання допомоги. У Законі недостатньо чітко прописано поділ державної допомоги на горизонтальну та секторальну. Доцільно детальніше вписати порядок звітування об’єкту, що отримав допомогу, за її цільове використання, зокрема встановити спеціальні форми звітності.

Отже, розробка в Україні механізмів регулювання державної допомоги, реформування відповідної системи контролю та моніторингу за її наданням та використанням буде значним кроком на шляху створення прозорої та ефективної системи державної допомоги з урахуванням вимог СОТ та стандартів ЄС.

О. О. Кабанець

аспірант

Класичний приватний університет

НЕДОЛІКИ ПРОВЕДЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ ТА АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Понад 20 років триває земельна реформа в Україні, основним результатом якої стало подолання монополії держави на земельну власність і започаткування прав власності на землю. Однак досі не сформовано механізми які в змозі забезпечити ефективний перерозподіл земель на основі ринкової саморегуляції. Більшість цілей реформи залишаються не досягнутими з причин системних прорахунків авторів і виконавців земельної реформи та недостатнього ресурсного забезпечення, а саме:

- система землеволодіння залишається не ефективною із-за заборони продажу земельних ділянок сільськогосподарського призначення, замість удосконалення земельних відносин у сільськогосподарському виробництві здійснена тотальна парцеляція земельних ділянок;

- приватизація земель територіальних громад є причиною безсистемної урбанізації та ускладнення умов просторового розвитку містобудівних систем;

- іпотечне кредитування носить обмежений характер, здійснюється тільки для земельних ділянок несільськогосподарського призначення, а його обсяги зв'язку з фінансово-економічною кризою мають тенденцію до істотного скорочення;

- неефективний механізм справляння плати за землю, запроваджений ще у 1992 році, не дозволяє розглядати земельний податок як повноцінну фінансову основу місцевого самоврядування та регіонального розвитку;

- землевпорядне забезпечення проведення земельної реформи зводиться до розробки проектів відведення при наданні земельних ділянок та оформлення правостановлюючих документів на земельні ділянки;

- створена система державного управління земельними ресурсами приділяє основну увагу перерозподілу землі як майна, а проблеми охорони земель не вирішує;

- нормативно-правова та методична база розвитку земельних відносин залишається недосконалою [1].

Згідно з результатами опитування в рамках проекту “Барометр земельної реформи”, яке було проведене у липні 2012 року, визначено, що:

- більшість опитаних негативно ставляться до зняття мораторію на продаж сільгоспземлі, проте серед сільгоспвиробників більше тих, хто допускає продаж землі після досягнення необхідних умов;

- землевласники не бажають продавати землі, хіба що за умови отримання всієї суми коштів відразу. Проте це є найбільшою перешкодою для сільгоспвиробників, які мають бажання купити землю: вони розраховують на розстрочку і знижену ціну;

- 23,6% землевласників не знають, де розташована їхня земельна ділянка;

- більшість сільгоспвиробників повністю або частково оплачують оренду в натуральному вигляді: послугами та продукцією;
- найчастіше сільгоспвиробники потребують юридичної допомоги з такими питаннями, як оформлення договорів щодо земельних ділянок, оцінка землі та вирішення суперечок з орендодавцями;
- землевласники вказують на брак коштів для того, щоб заплатити за виготовлення державного акту та проблеми із процедурою звернення до районного органу земельних ресурсів;
- помітно більше землевласників, які зустрічалися з корупцією, вказують на існування складнощів у процедурі оформлення прав власності на землю;
- найбільш бажаний формат юридичних консультацій для землевласників – безкоштовні консультації за місцем проживання [2].

Отже, зважаючи на зазначені недоліки у проведенні земельної реформи та погляди учасників ринку землі, доцільними вважаємо такі напрями реформування земельних відносин в Україні:

- зняття мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення, що дозволить залучити додаткові інвестиції, цивілізовано регулювати попит і пропозицію на купівлю-продаж землі;
- на законодавчому рівні посилити роль територіальних громад в управлінні земельними ресурсами, звузити перелік випадків, коли земельні ділянки державної та комунальної власності можуть надаватися у власність або користування без проведення земельних торгів;
- створення прозорої й ефективної системи іпотечного кредитування під заставу землі;
- встановлення ставок орендної плати за земельні ділянки державної та комунальної власності у формі фіксованих величин. Запровадження нових методик нормативної грошової оцінки земель, що дозволить здійснювати оцінку у автоматичному режимі із застосуванням наявних даних Державного земельного кадастру;
- законодавчо закріпити цільове використання коштів від надходження плати за землю для реалізації економічного стимулювання раціонального використання земель;
- спростити процедуру оформлення прав власності на землю задля подолання корупції в цій сфері;
- запровадити систему безкоштовних юридичних консультацій для землевласників та сільгоспвиробників на базі територіальних органів Держгеокадастру.

Список використаної літератури

1. Крисак А. І. Проблеми нормативного забезпечення регулювання земельних відносин [Електронний ресурс] / А. І. Крисак // Молодий вчений. – 2014. – № 1 (04) січень. – С. 27–30. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal-/2014/1-1/05.pdf>.
2. Федець І. Погляд на земельну реформу учасників ринку землі: Звіт за результатами першої хвилі опитування землевласників та керівників сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / І. Федець, О. Кузяків // Барометр земельної реформи. – Київ : Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2012. – Вип. № 2. – 22 с. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files/publications/barometer/-LRB_2012_04____.pdf.

Г. А. Кадырова

кандидат экономических наук, доцент
Академия “Болашак”

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РЕНТНЫХ ПЛАТЕЖЕЙ ОТ НЕДРОПОЛЬЗОВАНИЯ

Представления науки о ренте прошли значительную эволюцию вслед за развитием общества и мирового хозяйства: от земельной дифференциальной, абсолютной ренты до квазиренты и осмысления возможности ее проявлений в различных видах деятельности, в частности, не связанных с использованием природных ресурсов. Любой доход, будь то процент на капитал, прибыль или даже часть зарплаты, в современном понимании ученых считается рентой, если его уровень значительно превышает соответственно текущую норму процента, нормальную прибыль или среднюю заработную плату. В целом, рента – это доход, получаемый в той или иной сфере.

В настоящее время, в состав горной ренты ученые (Ю. Разовский, С. Кимельман и другие) включают ренту, образующуюся при добыче всех видов недровых ресурсов, в том числе и нефтяную ренту.

Горная рента, по определению Ю. Разовского [1], это доход от платы за хозяйственное, коммерческое или иное использование недр, извлечение запасов полезных ископаемых. Тонкопий М. отмечает, что горная рента возникает при реализации продуктов недропользования [2, с. 281]. Глазьев С., Петров Ю. считают, что при определении горной ренты необходимо учитывать и доходы, получаемые в обрабатывающей промышленности [3]. Авторы работы [4, с.31], напротив, отрицают наличие горной ренты в перерабатывающих отраслях, таких как металлургическая, нефтеперерабатывающая промышленность и других, в связи с тем, что к условиям возникновения горной ренты относятся горно-геологические и социально-экономические факторы добычи полезных ископаемых. В основном, ученые сходятся во мнении, что в состав горной ренты следует включать ренту, получаемую при добыче всех видов минерально-сырьевых ресурсов. Горная рента образуется в добывающей промышленности и обусловлена горно-геологическими и социально-экономическими факторами добычи недровых ресурсов.

Вопросы образования ренты являются основными при исследовании доходов от эксплуатации природных ресурсов. Проблемам ренты, вопросам ее исследования были посвящены работы Адама Смита, Давида Рикардо, К. Маркса и других ученых.

Важность исследования А. Смитом рентных отношений была подчеркнута еще К. Марксом, причем А. Смит явился первым исследователем горной ренты. В разделе “О сельскохозяйственном продукте, который иногда дает ренту, а иногда не дает ее” [5], написанном им при исследовании земельной ренты, А. Смит говорит также о полезных ископаемых и минералах, содержащихся в недрах земли, на примерах угольных и серебряных рудников. В этой работе он пишет о влиянии неопределенности и риска в разработке рудников на величину горной ренты, а также о зависимости цен продукта рудников от конкурентной среды.

Д. Рикардо открыл существование дифференциальной ренты в горнорудной промышленности. В своей работе “Начала политической экономии и налогового обложения” [6], в главе, которую он озаглавил “О ренте с рудников”, Д. Рикардо обосновывает возникновение горной ренты вообще, отмечая, что

“рудники, как и земля, обыкновенно дают их владельцу ренту... Если бы имелись в изобилии одинаково богатые рудники, которыми каждый мог бы завладеть, они не могли бы давать никакой ренты; стоимость их продукта зависела бы от количества труда, необходимого для извлечения металла из земли и доставки его на рынок”.

Д. Рикардо отмечает в этой же работе, что “... рента – это та доля продукта земли, которая уплачивается землевладельцу за пользование... Ее, однако, часто смешивают с процентом и прибылью на капитал...”. В этом высказывании Д. Рикардо определяет сущность ренты как платы землепользователя землевладельцу, считая, что рента никоим образом не имеет отношения ни к прибыли, ни к проценту на капитал.

Исследовав труды А. Смита и Д. Рикардо, К. Маркс подробно рассмотрел природу ренты в своей работе “Капитал” [7].

Основной первопричиной образования ренты К. Маркс называет собственность на землю, а присвоение ренты считает формой реализации земельной собственности. Земельную ренту, происхождение которой не зависит от различий в плодородии различных категорий земель или последовательных затрат капитала на одной и той же земле, и которая отличается от дифференциальной ренты, он называет абсолютной рентой. В главе “Дифференциальная рента. Общие замечания” он пишет: “Именно потому, что этот избыток происходит не от его (автор – капиталиста) капитала как такового, а от пользования естественной силой, отделимой от его капитала, могущей быть монополизированной, ограниченной в своих размерах, именно потому этот избыток превращается в земельную ренту”.

Как бы то ни было, пишет К. Маркс, дифференциальная рента со всякой земли, по сравнению с наихудшей землей, зависит от цены. Таким образом, отпадает та неверная предпосылка дифференциальной ренты, которую доминирует у Уэста, Мальтуса, Рикардо, что дифференциальная рента необходимо предполагает переход к все худшей и худшей земле, или же постоянно уменьшающуюся производительность земледелия. Дифференциальная рента, замечает он, может иметь место при переходе к все лучшей и лучшей земле; дифференциальная рента может иметь место, если низшую ступень занимает лучшая земля вместо прежней худшей; она может быть связана с растущим прогрессом земледелия. Условием же ее появления К. Маркс считает неравенство различных категорий земель.

Актуальным и в настоящее время является высказывание К. Маркса, что если предположить, что дифференциальная рента перейдет государству, цены сельскохозяйственных продуктов остались бы прежние при условии сохранения существующего способа производства. Важность этого высказывания К. Маркса, в первую очередь заключается в том, что он уже тогда предполагал возможность изъятия ренты государством без особого ущерба для общества, а при правильном ее распределении и использовании, наоборот приносящей нации дополнительные выгоды. В главе “Вторая форма дифференциальной ренты” К. Маркс пишет: “.. до сих пор мы рассматривали дифференциальную ренту лишь как результат различной производительности одинаковых затрат капитала на равных земельных участках различного плодородия, так что дифференциальная рента определялась разностью между продуктом капитала, вложенного в наихудшую, не приносящую ренты землю, и продуктом капитала, вложенного в лучшую зем-

лю. При этом мы предполагали, что капиталы затрачивались одновременно на различных участках земли... Но по существу дифференциальная рента являлась в конце концов лишь результатом различной производительности равных капиталов, вложенных в землю. Если капиталы различной производительности вкладываются один после другого на одном и том же участке земли, то возникают условия для образования дифференциальной ренты второго рода. К. Маркс приходит к выводу о природе образования дифференциальной ренты II, говоря, что “при дифференциальной ренте в форме II к различию плодородия присоединяются различия в распределении капитала”.

В главе “Рента за строительные участки. Рента с рудников. Цена земли” он писал, что “ повсюду, где существует вообще рента, образуется дифференциальная рента... Эта рента характеризуется, во-первых, тем преобладающим влиянием, которое здесь на дифференциальную ренту оказывает местоположение; во-вторых, очевидной и полнейшей пассивностью собственника, активность которого заключается (в особенности по отношению к рудникам) просто в эксплуатации общественного прогресса, в который собственник ничего не привносит и в котором он ничем не рискует, - хотя бы в той мере, как промышленный капиталист... Собственно рента с рудников определяется совершенно так же, как земледельческая рента...”.

Таким образом, К. Маркс, как и Д. Рикардо, справедливо полагал, что рента, получаемая от эксплуатации рудников, то есть горная рента по своему экономическому содержанию ничем не отличается от земельной ренты.

Заслугой К. Маркса является то, что, дав конкретные определения абсолютной ренте, дифференциальной ренте I и II, после подробного анализа он приходит к выводу о существенном отличии дифференциальной ренты II от дифференциальной ренты I, в то же время отмечая, что дифференциальная рента I является основой, или достаточным условием образования дифференциальной ренты II. Необходимым же условием ее образования всегда является дополнительное вложение капитала.

Все большую роль в добыче и обогащении полезных ископаемых играют капиталосберегающие технологии, и объем ренты не так тесно коррелирован с объемом добываемого продукта.

Изначально была определена следующая типология природной ренты, при которой выделялась абсолютная и дифференциальные (I и II) виды рент. Существуют различные определения этих понятий.

Так, под абсолютной рентой понимают доход, получаемый недропользователем от разработки созданного природой месторождения вне зависимости от его качества [4, с. 31].

Ю. Разовский пишет, что абсолютная горная рента – это доход от использования недр и месторождений полезных ископаемых с худшими характеристиками, а дифференциальная горная рента – это доход от использования недр, обусловленный их лучшими характеристиками [1, с. 60].

С нашей точки зрения, отличие абсолютной ренты от дифференциальной заключается в том, что абсолютная рента образуется независимо от дифференциации условий добычи на источниках природных ресурсов, поэтому под абсолютной рентой следует понимать весь доход недропользователя независимо от худших или лучших условий добычи и его качественных характеристик.

В классическом понимании рента как экономическая категория предполагает наличие дифференциальной ренты I и II рода, причем первая связывается с различиями участков по местоположению и качеству извлекаемых ресурсов, дифференциальная рента II появляется из-за различия капитальных вложений в один и тот же участок земли.

Дифференциальная рента – это разница в уровне издержек труда при использовании лучших и худших природных ресурсов (по качеству, продуктивности, местоположению), причем дифференциальной рентой I является дифференциальный доход, который образуется за счет использования полезных ископаемых месторождений в лучших природных и экономико-географических условиях, а дифференциальная рента II – это дифференциальный горный доход, являющийся дополнительным в результате дополнительного расхода производственных ресурсов при использовании, за счет более совершенных средств производства, эффективной технологии добычи и переработки минерального сырья и других факторов [2]. Дифференциальная рента должна учитывать все виды дифференциации, от которых зависит и различается доход недропользователя.

В целом, исходя из рассмотренных взглядов различных ученых и их логического анализа, можно дать следующее определение дифференциальной ренты, появляющейся в недропользовании – это дифференциальный горный доход, возникающий в связи с различиями в уровне издержек предприятия при использовании лучших и худших природных ресурсов (по качеству, продуктивности, местоположению), который образуется за счет использования полезных ископаемых месторождений в лучших природных и экономико-географических условиях.

Список использованной литературы

1. Разовский Ю. Горная рента / Ю. Г. Разовский. – Москва : Экономика, 2000. – 221 с.
2. Тонкопий М. С. Экология и экономика природопользования / М. С. Тонкопий. – Алматы : Экономик’С, 2003. – 592 с.
3. Глазьев С. Рентные доходы бюджета как ресурс возрождения России / С. Глазьев, Ю. Петров // Мировая энергетическая политика. – 2002. – № 5. – С. 6.
4. Кимельман С. Проблема горной ренты в современной России / С. Кимельман, С. Андрюшин // Вопросы экономики. – 2005. – № 2. – С. 30–42.
5. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит ; отв. ред. акад. М. И. Абалкин. – Москва : Наука, 1993. – 572 с.
6. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения / Д. Рикардо // Соч. – Москва : Госкомлитиздат, 1955. – Т. 1. – С. 65–67.
7. Маркс К. Капитал / К. Маркс // Соч. – 2-е изд. – Москва, 1976. – Т. 26. – Ч. II. – С. 143.

Б. М. Какимжанова

слушатель магистратуры
Академия “Болашак”

ПРИВЛЕЧЕНИЕ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ СТРАНЫ

Для развития экономики государства необходимо привлечение и эффективное использование иностранных инвестиций, что является основой, одним из направлений взаимовыгодного экономического сотрудничества между странами. С помощью иностранных инвестиций можно улучшить производственную структуру экономики Казахстана, создать новые высокотехнологические производства, модернизовать основные фонды и технически перевооружить многие пред-

приятия, подготовить специалистов и рабочих, внедрить передовые достижения менеджмента, маркетинга и ноу-хау, наполнить внутренний рынок качественными товарами отечественного производства с одновременным увеличением объемов экспорта в зарубежные страны.

В перечень основных объектов иностранных инвестиций входят:

- недвижимое и движимое имущество и соответствующие имущественные права, денежные средства и вклады;
- ценные бумаги;
- имущественные права;
- права на результаты интеллектуальной деятельности, часто определяемые как права на интеллектуальную собственность;
- права на осуществление хозяйственной деятельности, предоставляемые на основе закона или договора.

Существуют различные формы иностранных инвестиций. Прежде, чем выбрать ту или иную форму вложения капитала, иностранные инвесторы должны быть уверены в том, что страна реципиент имеет благоприятный инвестиционный климат, который определяется уровнем политической и экономической стабильности, инвестиционной политикой, устойчивостью денежной единицы и прочими факторами.

Опыт многих развивающихся стран свидетельствует о том, что инвестиционный бум в экономике часто начинается с прихода иностранного капитала. Однако для национальных экономик иностранный капитал может иметь неоднозначные последствия. С одной стороны, при эффективном использовании иностранных инвестиций, страна быстрее преодолевает кризис, интегрируется в мировую экономику; с другой стороны, привлечение иностранного капитала накладывает определенные обязательства, создает многообразные формы зависимости страны - заемщика от кредитора.

В современных условиях выявление влияния инвестиций на экономический рост исследуется посредством определения инвестиционного потенциала страны. Инвестиционный потенциал отождествляется с понятиями инвестиционной емкости или инвестиционной потребности. Также инвестиционный потенциал рассматривается с точки зрения сберегательной квоты.

Повышение инвестиционного потенциала предполагает создание такой гипотетически оптимальной бюджетно-налоговой, финансово-экономической, организационно-правовой системы, поддерживающих трансформацию сбережений в инвестиции и далее в доход, которая изначально будет привлекать инвестиционные ресурсы в официальный сектор экономики, минуя теневой. Существование теневой экономики, и связанных с ней оттоков части ресурсов является объективно признанной реальностью. А для повышения инвестиционного потенциала, способствующего устойчивому экономическому росту, необходимо минимизировать отрицательное влияние теневого рынка.

Для инновационного развития экономики важна роль иностранных инвестиций, через которые происходит трансферт передовых технологий и методов современного менеджмента. В настоящее время вся инвестиционная деятельность регулируется Законом Республики Казахстан “Об инвестициях”, принятым 8 января 2003 г.

Иностранные прямые инвестиции и официальная помощь развитию представляют собой важнейшие источники для обеспечения устойчивого экономического роста и повышения общественного благосостояния.

Привлечение иностранных инвестиций имеет важное значение для ускорения экономического роста каждой страны. Спрос на иностранные инвестиции всегда превышает их предложение. Создание конкурентоспособной экономической структуры требует активного использования всех национальных ресурсов и национальных преимуществ. Поскольку внутренних ресурсов, как правило, недостаточно, то особого внимания требуют инвестиционные источники, которые находятся за пределами страны и которые способны усилить темпы ее экономического роста.

Для национальных экономик именно привлечение и использование иностранных инвестиций определяет базовые долгосрочные, и, как правило, необратимые механизмы экономического развития. Потребность в иностранных инвестициях объясняется низкой инвестиционной активностью собственных товаропроизводителей, необходимостью технической и технологической модернизации, как самого производства, так и всей рыночной и социальной инфраструктуры с помощью импорта современных машин и оборудования, внедрения во все формы хозяйственной жизни новых методов управления, менеджмента и маркетинга.

Основные способы получения иностранного капитала:

- прямые инвестиции через создание предприятий с иностранным капиталом, в том числе совместных предприятий;
- кредиты, займы и гарантии международных финансовых институтов и т. д.

На потоки иностранных инвестиций оказывают влияние факторы инвестиционной привлекательности страны, определяющие прибыльность вложения инвестиций. К ним, прежде всего, относятся потенциальные возможности той или другой страны принимать капитал в определенных объемах, условия его использования с обеспечением достаточного для инвестора уровня прибыли при допустимом уровне риска.

Инвестиции оказывают существенное влияние на социально-экономическое развитие страны. Инвестиции на макроуровне являются основой для осуществления политики расширенного воспроизводства, структурной перестройки производительного сектора и сбалансированного развития всех отраслей экономики, внедрения инноваций, обеспечения конкурентоспособности экономики страны. Инвестиции на микроуровне необходимы для расширения и развития производства, повышения его технического уровня, снижения морального и физического износа основных фондов, повышения качества и конкурентоспособности продукции, а также уменьшения экологического воздействия на окружающую среду.

Потенциальные выгоды от прямого инвестирования инвестиций (далее – ПИИ) чрезвычайно разнообразны.

Во-первых, ПИИ – источник дополнительного производительного капитала – крайне дефицитного ресурса в условиях глубоких структурных реформ в постсоциалистических экономиках. Иностранные инвестиции выступают в этом смысле как действенный фактор структурной трансформации экономики.

Во-вторых, прямые зарубежные инвестиции являются развитой формой международного экономического сотрудничества и в силу этого рассматриваются как эффективный способ интеграции национальной экономики в мировую экономику. Они, как правило, содействуют росту внешнеторгового оборота принимающей страны, увеличению объемов и разнообразию форм производственного и научно-технического сотрудничества. Иностранные инвестиции можно

рассматривать как важный фактор трансформации экономики в сторону ее открытости мировому рынку.

В-третьих, ПИИ обеспечивают трансферт технологии, ноу-хау, передовых методов управления и маркетинга и тем самым способствуют повышению эффективности использования производственных ресурсов как в компаниях с иностранным участием, так и в национальных фирмах принимающей страны. Последнее может реализовываться через различные каналы. В качестве первого канала можно назвать рыночное приобретение технологических компонентов и ноу-хау (лицензионные соглашения); диффузия новой производственной технологии, технологии менеджмента и маркетинга (соглашения о производственной кооперации, соглашения о менеджменте, мобильность квалифицированных специалистов между иностранными и национальными компаниями) представляет собой еще один путь технологического трансферта.

В-четвертых, в условиях экономической трансформации ПИИ способствуют становлению новой институциональной структуры рыночной экономики, укрепляют зарождающиеся на рыночной основе хозяйственные связи между экономическими субъектами. В этом смысле ПИИ следует рассматривать как действенный фактор институциональной трансформации в переходных экономиках Центральной и Восточной Европы и в частности Казахстана.

ПИИ могут поддерживать и активизировать другие формы финансирования и обладают рядом преимуществ перед национальными источниками капитала и средствами международных фондов: они сочетают в себе капитал с одновременным переносом практических навыков и управленческого мастерства и со взаимовыгодным обменом ноу-хау (включая выход на международные рынки). Их мультипликативный эффект может активизировать виртуальный инвестиционный цикл, что позитивно отразится не только на производстве, но также на других секторах экономики (“тянущий” эффект для сельского хозяйства, “толкающий” – для сферы услуг). ПИИ активизируют конкуренцию и могут способствовать развитию среднего и малого бизнеса (СМБ).

При правильной организации, стимулировании и размещении ПИИ могут ускорить восстановление профилирующих отраслей и регионов; они способствуют общей социально-экономической стабильности и снижению уровня экономической преступности, стимулируя производственные инвестиции в материальную базу (станки, оборудование, производственные технологии) в противовес спекулятивными нестабильным портфельным инвестициям, которые могут внезапно быть выведены с крайне негативными последствиями для экономики в целом.

Таким образом, иностранные инвестиции оказывают существенное влияние на социально-экономическое развитие страны.

Главной особенностью ПИИ является то, что в современной экономической науке феномен прямого зарубежного инвестирования исследуется в рамках различных теоретических подходов, чего нельзя сказать, например, о внутренних (национальных) инвестициях.

Привлечение иностранных инвестиций в экономику Казахстана является объективно необходимым процессом. Мировой опыт многих стран свидетельствует, что приток иностранного капитала и государственное регулирование его использования позитивно воздействуют на экономику. Инвестиции содействуют становлению и укреплению частного предпринимательства в странах со средним и низким уровнями экономического развития, мобилизуют капитал для реализа-

ции серьезных проектов, создания смешанных компаний, рынков ссудного капитала. От того, насколько успешно экономика Казахстана будет интегрироваться в мирохозяйственные связи, зависит стратегия и тактика преодоления кризиса.

Список использованной литературы

1. Избасаров Е. Д. принципы привлечения использования иностранных инвестиций / Е. Д. Избасаров // Казахстан: журнал Вестник КазНУ. – Алматы, 2008. – № 6. – С. 170.

2. Горшков А. В. Прямые иностранные инвестиции как фактор экономического роста / А. В. Горшков // Казахстан: журнал Транзитная экономика. – 2008. – № 2. – С. 47.

3. Турсынов К. Т. Инвестиционная стратегия и проблемы привлечения иностранных инвестиций в реальный сектор экономики / К. Т. Турсынов // Аль-Пари. – 2010. – № 2. – 74 с.

О. М. Калюжний

слухач магістратури

Класичний приватний університет

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ШЛЯХ ДО ДОБРОЧЕСНОГО ПУБЛІЧНОГО СЛУЖБОВЦЯ

Однією з причин революції гідності, на мою думку, було те, що корупція та всездозволеність на всіх рівнях та у всіх сферах державної влади сягнули величезних масштабів, підриваючи тим самим інститут державної влади, позбавляючи її довіри й поваги з боку народу. Внаслідок цього, в першу чергу, позбавлялися поваги державні службовці, які безпосередньо в силу своїх службових обов'язків, втілювали в життя державну політику. Ще до недавнього часу, на моє переконання, відчувався загальний занепад моральних принципів і цінностей, у зв'язку з цим поглибленої уваги заслуговує роль морально-етичних норм (особистісного фактора), адміністративної культури, компетентності і професіоналізму осіб, уповноважених на виконання функцій держави. Невипадково і в Україні, і в розвинутих країнах світу питання професіоналізму, етики і кодексу поведінки державних службовців визнали сферою, яка набуває дедалі більшого значення.

Метою цієї роботи є актуалізація уваги до ролі державного службовця в українському суспільстві та до підвищення ролі морально-етичних засад, професіоналізму і професійної культури в цілому управлінських кадрів на сучасному етапі розвитку інституту державної служби в Україні на шляху до добродесного публічного службовця.

Кризові явища в бюрократичному середовищі стають сьогодні предметом обговорення серед науковців, професіоналів - практиків, широкої громадськості. Гостра дискусія точиться стосовно шляхів реформування державної служби, необхідності перегляду традиційної веберівської моделі бюрократії. Однією з центральних тем дебатів стає з'ясування ролі та місця державної служби в Україні як чинника гуманізації державного управління.

На теперішній час, українське суспільство прагне жити за нормами прибутковими Європейському Союзу та США. Виходячи з цього, основним критерієм шляху до добродесного публічного державного службовця є перенесення досвіду побудови інституту ефективною державною служби у провідних європейських країн та США на український ґрунт.

На мою думку, необхідно ввести навчальні дисципліни, наприклад “Деонтологія державного службовця” чи “Деонтологія управління” до викладання у системі вищих навчальних закладів, які готують майбутніх державних службовців.

Професійна культура державного службовця – це культура виконання професійних обов'язків.

До складових професійної культури різні автори відносять: політичну культуру, правову культуру, етичну (моральну) культуру, управлінську (адміністративну) культуру, особисту культуру, культуру поведінки, психологічну, інформаційну, естетичну культуру, професіоналізм, позитивний імідж тощо. Визначені й основні принципи та норми професійної культури. Наріжними для державної служби будь-якої сучасної демократичної країни визнані принцип ефективності і принцип етичності.

На моє переконання, лише етична влада здатна здійснювати ефективне управління. Українське суспільство повинно здійснювати постійний контроль і робити все можливе для того, щоб дії та поведінка осіб, уповноважених на виконання функцій держави, були бездоганні. Важко не погодитись з тезою О. Ю. Оболенського, про те, що влада повинна завжди відчувати, що її контролюють і це повинно стати головним принципом діяльності чиновників. Чим вище посада, тим більше обмежень.

Такі соціальні очікування означають, що крім різносторонніх спеціальних знань, умінь і навичок, професійно-необхідних особистих рис і якостей, що відповідають особливому характеру державної служби, державний службовець як представник влади має володіти системою морально-етичних цінностей: чесність, гуманність, відданість суспільним інтересам, відповідальність, доброспорядність, толерантність, чесність тощо.

Теоретично (в ідеалі), державна кадрова політика має будуватися на основі принципу праксеологізму – до управління залучаються виключно професіонали, оцінюються, в першу чергу, їх професійні якості, а не ідеологічні переконання. Основними вимогами до управлінців визнано: патріотизм, професіоналізм, порядність.

Пріоритетними напрямками подальшого розвитку державної служби України, на мій погляд, залишаються:

- створення та підтримка сталого позитивного іміджу державного службовця, державної служби в цілому (бути професіоналом має бути престижно і почесно);

- підвищення рівня професійної культури, патріотизму, морально-етичних засад діяльності державних службовців, внаслідок забезпечення подальшого розвитку законодавства з питань державної служби;

- запобігання проявам корупції на державній службі. Державний службовець має дбати про авторитет органів державної влади і державної служби в цілому, дорожити своїм ім'ям та статусом, а Держава повинна гідно піклуватись про потреби державних службовців.

Досягти вершин професіоналізму і відповідного рівня етики поведінки неможливо без певних знань. Тому система освіти є одним із ключових соціальних інститутів формування професійної культури осіб, уповноважених на виконання функцій держави. Тим більше, що серед основних причин неморальної поведінки службовців називаються саме недоліки їх виховання і навчання. Утвердження патріотичних та гуманістичних засад у підготовці кадрів, посилення значення морально-етичних настанов і цінностей є вкрай важливим завданням у процесі забезпечення ефективного державного управління, становлення позитивного іміджу держави.

Навчання – це одна складова. Інша складова – це зміна відношення держави до державного службовця. Слід чітко усвідомити, що державна служба – державна довіра, довіра держави до державних службовців, довіра громадян до державних службовців і до держави, яку вони представляють.

Необхідно створити систему спеціального “етичного” законодавства, відповідно до якого і на підставі якого утворити державні структури головним завданням яких стане регулювання й розслідування неетичних діянь державних службовців. Розробити спеціальні процедури вирішення справ, щодо порушення норм професійної етики і механізми примусового застосування етичних норм.

Сучасний державний службовець, на мій погляд, має бути здатним проявляти самостійність, творчість і підприємливість на основі та у межах закону, бути готовим на особистий ризик заради державної справи, дотримання та захисту прав і свобод людини й громадянина, повинен бути не просто кваліфікованим спеціалістом, а людиною із широким світоглядом, діловими й високими моральними якостями, бути готовим та здатним до гнучкого реагування на фактори мінливого соціального, економічного та політичного середовища.

На законодавчому рівні належить запровадити та забезпечити неперервність та обов’язковість навчання всіх службовців. Єдина система навчання державних службовців за умови її випереджаючого характеру дасть змогу спрямувати його на розробку та впровадження інноваційних рішень та досліджень у справі реалізації повноважень державної служби.

Результати навчання і підвищення кваліфікації повинні бути обов’язковою умовою для просування по службі та присвоєння чергового рангу, кваліфікаційного розряду, чину, звання, підвищення заробітної плати та надання пільг у межах чинного законодавства, як це практикується у розвинутих державах (Франції, Німеччині, США тощо.).

Проблема нестачі спеціально підготовлених керівників може бути частково вирішена за допомогою підготовки у магістратурі, аспірантурі та докторантурі, а це вимагає розробки системи спеціальної підготовки та мережі закладів, що могли б надати такі освітні послуги, створення інформаційно-кваліфікаційних центрів та їх науково-методичне забезпечення.

Слід виділити також не менш вагомі завдання, на вирішення яких повинна бути спрямована державна кадрова політика:

- удосконалення кадрових технологій – добору і відбору, оцінювання, атестування, ротатії, професійного навчання, роботи з кадровим резервом, мотивації, формування кар’єрного середовища державної служби;
- створення механізму адаптації зарубіжного досвіду професіоналізації державної служби, який полягає у заснуванні системи заслуг, пільг і мотивації;
- удосконалення системи безперервного навчання;
- створення незалежних центрів оцінювання державних службовців.

Ефективність функціонування державної влади у суспільстві стає можливим тільки тоді коли є позитивне схвалення з боку громадськості, адже потрібно підтримувати та формувати у суспільному уявленні позитивний імідж державного службовця, як особи, яка захищає інтереси держави та суспільства.

Безперечно, професійна діяльність державного службовця повинна його задовольняти й надавати впевненості у важливості своєї місії. А тому слід розглядати державного службовця як особистість з індивідуально-психологічними особливостями, світоглядом тощо, що має враховуватись під час організації його професійної діяльності.

Можна зробити висновок, що кадрова політика у сфері державної служби повинна бути спрямована на предметно-практичну діяльність та укомплектування органів виконавчої влади професійно підготовленими працівниками, які здатні на рівні сучасних вимог і на засадах закону здійснювати в межах своїх посадових повноважень завдання та функції цих органів.

Вихідним на мою думку є принцип патріотизму – заснований на любові до своєї держави, відданості традиціям та історичній долі України, велику роль повинен грати і принцип гуманізму, тобто шанобливого, без упередження, ставлення до кожної особистості, орієнтація на її особисту гідність, врахування індивідуальних особливостей. З ним поряд іде принцип професійного оптимізму, який ґрунтується на вірі в людину, вірі в побудову правової, соціальної, демократичної України.

Професійна етика службовця повинна включати і такий важливий принцип, як сміливість в думках і вчинках. Вона повинна поєднуватися з бажанням перемогти догідливість, тверезою оцінкою ситуації, витримкою і терпимістю в досягненні поставленої мети, вмінням переносити особисті неприємності та службові невдачі.

Згідно із Загальною декларацією прав людини, ст. 3 Конституції України, людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканість та безпека визначаються в державі найвищою соціальною цінністю. Тому службові функції державних службовців, майже у всьому обсязі, так чи інакше пов'язані із забезпеченням прав і свобод людини, її інтересів та потреб, зі здійсненням владних повноважень стосовно громадян, які бажають скористатися послугами державної служби.

Враховуючи вищевикладене, вважаю, що потрібна кардинальна зміна основ державної служби як чинника гуманізації державного управління, яка має торкатися всіх її форм, радикально змінити пріоритети розвитку державної служби в контексті її гуманізації, патріотизму, спрямування на потреби людини та громадянина, створити умови для наближення стандартів державної служби України до тих, що застосовуються у країнах-членах Європейського Союзу та США.

Т. В. Карлов

здобувач

Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ
при Президентіві України

ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД ДО ВИРІШЕННЯ КОНФЛІКТІВ У СУЧАСНИХ МОДЕЛЯХ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Співробітництво та діалог в найбільшій мірі відповідає сучасним уявленням про конструктивну та довгострокову взаємодію між людьми і є соціально-психологічним потенціалом конструктивної взаємодії в конфлікті органів влади і громадськості.

Особливо актуальним є застосування співробітництва в публічному управлінні, так як це є одним з основних умов політичної стабільності та економічного прогресу. Дослідження співробітництва на міжособистісному рівні представлено в науці підходами Томса-Кілмена (класифікація стратегій взаємодії в конфлікті), В. Горяніна та Н. Казарінова (продуктивних та непродуктивних стратегій взаємодії в конфлікті), О. Крутій (дослідження діалогової взаємодії органів влади та громадськості), Л. Васильченко (управлінська культура і компетентність керівника), О Радченко (політична культура) та ін. [1; 3; 7; 8].

На ефективність діяльності організації, окрім чіткого і ясного розуміння її місії, впливають й інші внутрішні чинники, що характеризують робочі процеси, безконфліктну взаємодію усередині організації, неконфліктну структуру управління тощо. Для визначення “критичності” того чи іншого чинника для ефективності діяльності органів державної виконавчої влади в дослідженні автора експертам було запропоновано оцінити “розрив”, що існує між наявною та бажаною ситуацією по декількох внутрішніх чинниках: типу організаційної структури, стилю керівництва, відкритості діяльності, її зорієнтованості, взаємодії з населенням, спеціалізації працівників, за системою прийняття рішень, різниці у підходах до добору працівників, за мотивацією через оплату праці та характеру роботи працівників [7].

При цьому використовувався метод вибору альтернатив, який передбачає, що по кожному із запропонованих чинників наводяться два протилежних альтернативних варіанти й експерт повинен вибрати один з них або запропонувати свій.

Аналіз відповідей експертів показує, що існуюча організаційна структура місцевих органів влади характеризується недостатньою гнучкістю, що знижує ефективність роботи організації. Більшість з них вказують на необхідність відходу від жорстко-ієрархічної організаційної структури органів влади і цей показник, як за кількісною, так і якісною характеристикою суттєво відрізняється в досліджуваних регіонах.

За результатами відповідей експертів, спостерігається домінування жорсткого стилю керівництва в місцевих органах державної влади зазначених регіонах. При цьому результати стосовно бажаної ситуації, а це перехід до ліберального стилю керівництва, співпадають у досліджуваних регіонах. Такий шлях підвищує можливість діалогу та співробітництву представників влади та громадськості.

Стосовно відкритості діяльності місцевих органів державної виконавчої влади слід наголосити на необхідності її поширення. Так, 58% респондентів у Харківській області й 59% – у Львівській вказують на необхідність абсолютної прозорості діяльності влади. З цим показником абсолютно не можна погодитися, але безумовно, ефективність вирішення суспільно-значущих проблем буде вище при умовах співпраці влади і громадськості. При цьому показник відкритості реально діючої місцевої влади у Львівській області вище, ніж у Харківській (47 проти 38%).

За результатами відповідей експертів можна відмітити, що такі характеристики нової моделі державного управління як зорієнтованість діяльності органів влади на кінцевий результат, а не на процес, не є домінуючими в роботі місцевих органів влади зазначених регіонів, однак є бажаним. При чому, у Львівській області такий показник діяльності, як зорієнтованість на задоволення потреб та інтересів населення, є дещо вищим, ніж у Харківській (47% у Львівській проти 38% у Харківській), що свідчить про більшу готовність даних представників влади до діалогових форм управління.

Аналогічні характеристики діяльності представників місцевих органів влади відмічаються стосовно підтримки і розвитку зв'язків з населенням. Постійна підтримка і розвиток діалогу та співробітництва влади та громадськості скоріше є ситуацією бажаною аніж реальною. Порівняльні дані за досліджуваним регіонами розподіляються таким чином: 38% респондентів у Харківській

області вважають, що існує достатня співпраця між представниками влади та громадськості, 47% – у Львівській.

Стосовно децентралізації прийняття управлінських рішень, ситуація є схожою в обох регіонах. Як у Харківській, так і у Львівській областях систему прийняття рішень місцевих органів державної виконавчої влади характеризує централізоване управління. Спираючись на характеристики основ публічного менеджменту як нової моделі державного управління, де децентралізація прийняття управлінських рішень є одним з параметром ефективності діяльності організації, необхідно відмітити, діючий стиль управління ускладнює розвиток діалогу з населенням регіону. Ці дані показують, що на практиці роботу працівників місцевих органів державної виконавчої влади характеризує індивідуальний, а не командний стиль, при чому, він більше виражений у респондентів Харківської області.

Робота в команді, готовність до співпраці та діалогу залишається бажаним стилем діяльності, хоча він є умовою підвищення ефективності діяльності організації в цілому і в конфліктних ситуаціях конкретно.

Наведені результати дозволяють зробити декілька висновків. По-перше, переваги, які висловили респонденти під час вибору альтернатив стосовно того, що повинно характеризувати місцеві органи державної виконавчої влади, свідчать, що опитані працівники місцевих державних адміністрацій спрямовані на перехід у своїй діяльності до більш ефективних принципів, що сприяє конструктивному вирішенню кризових ситуацій та конфліктів у взаємодії влади та громадськості. Так, у дослідженнях було вибрано такий “набір” альтернатив:

- наявність гнучкої організаційної структури;
- абсолютна прозорість діяльності;
- зорієнтованість на задоволення потреб та інтересів населення;
- постійна підтримка і розвиток зв'язку з населенням;
- децентралізована система прийняття рішень;
- в основному командна робота працівників [2; 7].

Це саме ті риси, що є притаманними моделям “нового публічного менеджменту”, які забезпечують високу ефективність діяльності органів влади в сучасних умовах. Хоча без “української специфіки” не обійшлося, – поряд із зазначеними альтернативами експерти надали перевагу жорсткому стилю керівництва організацією, що, безумовно, є наслідком звички працювати в умовах командно-адміністративної системи.

Отже, психологічне дослідження рівня діалогічної взаємодії представників органів влади показує, що вони не готові до застосування співробітництва в конфлікті. Однак, віддаючи перевагу неконструктивним формам міжособистісної взаємодії в конфлікті (суперництву запобіганню та пристосування), у профілі особистості суб'єктів взаємодії представлені такі комунікативні стратегії, як компроміс і співробітництво, які притаманні діалогу та співробітництву, але вони мають приблизно однакові показники з попередніми стратегіями, що вказує на ймовірність будь-якої моделі взаємодії (в тому числі й неконструктивної) при розв'язуванні конфліктів.

По-друге, переваги, які висловили респонденти під час вибору альтернатив стосовно того, що характеризує ефективність роботи та налагодженість на конструктивну взаємодію в конфлікті представників органів державної виконавчої влади та громадськості, свідчать, що опитані працівники місцевих державних

адміністрацій спрямовані на перехід у своїй діяльності до більш ефективних принципів, а саме гнучкої організаційної структури, прозорості діяльності влади, зорієнтованості на задоволення потреб та інтересів населення, постійної підтримки і розвитку зв'язку з населенням, децентралізованої системи прийняття рішень, командної роботи в організації.

При порівнянні суб'єктивної позиції, яка декларується та реальної, яка виявляється при взаємодії, спостерігається розбіжність між бажаною та актуальною позицією публічних службовців. Тобто, стратегія суперництва, яка визнається не конструктивною, широко застосовується у конфлікті, навпаки, компроміс та співробітництво залишається лише бажаною моделлю поведінки. Це підвищує необхідність удосконалення соціально-психологічного механізму для запобігання конфліктам у взаємодії представників влади і громадськості..

Список використаної літератури

1. Адлер А. Практика и теория индивидуальной психологии / А. Адлер. – Москва : Мир, 1995. – 389 с.
2. Актуальний стан справ в українському суспільстві (травень 2015 р.): Результати соціологічного дослідження Київського міжнародного інституту соціології [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports-&id=529&page=2>.
3. Васильченко Л. В. Управлінська культура і компетентність керівника / Л. В. Васильченко. – Харків : Основа, 2007. – 170 с.
4. Зеркин Д. П. Политический конфликт и оппозиция / Д. П. Зеркин // Социально-политический журнал. – 1998. – № 5. – С. 44–58.
5. Скотт Дж. Г. Конфликты. Пути их преодоления / Дж. Г. Скотт. – Київ : Либідь, 1991. – 489 с.
6. Елохина Т. Психология политического сотрудничества в России / Т. Елохина. – Санкт-Петербург : Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2004. – 260 с.
7. Крутій О. М. Діалогова взаємодія органів державної влади та громадськості : монографія / О. М. Крутій . – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2008. – 236 с.
8. Крутій О. М. Публічний діалог в системі політичної культури демократичного суспільства : монографія / О. М. Крутій, О. В. Радченко. – Харків : АДНДУ, 2015. – 396 с.
9. Психологические тесты / под. ред. А. А. Карелина : в 2 т. – Москва : ВЛАДОС, 2002. – Т. 1. – 312 с. ; Т. 2. – 248 с.

Н. Килыбай

слухатель магистратури
Академия “Болашак”

ПРОБЛЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ БАНКОВСКИМИ РИСКАМИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

Развитие риск-менеджмента в банковской деятельности происходит непрерывно. Но данный процесс сопровождается рядом проблем, решение которых требует определенных действий и ведет к его совершенствованию.

В банковском секторе Республики Казахстан наблюдается невысокая степень диверсифицированности кредитного портфеля банковского сектора по отраслям экономики, что приводит к излишней концентрации кредитных рисков. В данном случае банкам рекомендуется осуществить отраслевую диверсификацию через прямое установление лимитов доли отраслей в абсолютной сумме или по удельному весу в сегменте кредитного портфеля банка. Это будет способствовать как снижению концентрированности рисков, так и развитию малокредитуе-

мых на сегодняшний день отраслей экономики. Так же банкам следует пересмотреть кредитную политику, отличающуюся повышенной рискованностью, снизить уровень кредитования отраслей с высоким уровнем просроченной задолженности, к которым относятся строительство, которое уже традиционно возглавляет топ “черного” списка, связь, торговля и промышленность. Так, при разработке прогноза размера кредитного портфеля и размера просроченной задолженности, было выявлено, что при соблюдении динамик роста, рост кредитного портфеля может произойти на 2 653,13 млрд. тенге (на 22,8%), в то время как просроченная задолженность может вырасти на 1 385,59 млрд. тенге (на 35,9%).

Следующей проблемой является региональный дисбаланс в кредитовании, так, на сегодняшний день на город Алматы приходится 63% от всех кредитов, выданных казахстанской экономике. Высокая концентрация кредитной активности наблюдается и в городе Астана и Карагандинской области. Банковскому сектору необходимо усилить работу в области расширения географии осваиваемых регионов, уделить внимание осваиванию новых альтернативных регионов.

Существенной проблемой для банков Республики Казахстан является высокая доля неработающих кредитов, что говорит о низком качестве ссудного портфеля. Банкам следует более активно заниматься очисткой балансов от проблемных активов в целях повышения конкурентоспособности на финансовом рынке. Инструментами такой очистки являются АО “Фонд проблемных кредитов” и передача проблемных кредитов в организации по управлению стрессовыми активами, создаваемые при банках. Определенное место в управлении рисками необходимо уделять тщательной обоснованности оценки надежности возвратности ссуд. Так же действующим методом может стать внедрение перспективной диагностической оценки качества активов банков.

У банков Казахстана наблюдается низкий уровень покрытия неработающих займов сформированными провизиями и неадекватность формирования провизий принимаемым рискам. Следовательно, банкам следует проводить адекватную оценку достаточности сформированных провизий по сомнительным активам, необходимых для возмещения возможных потерь. Банкам надлежит перейти на подход к формированию провизий, основанный на ожидаемых потерях, что позволит создать так называемую дополнительную “подушку безопасности”, которая поможет при поглощении убытков в последующие периоды сжатия. То есть резервирование должно иметь предупредительный характер, нацеленный на непредвиденные потери, которые неизбежны в долгосрочной перспективе.

Для совершенствования банковского риск-менеджмента необходимо разрабатывать комплексный подход к управлению рисками и в первую очередь, речь идет о системе управления рисками. Система управления рисками должна позволять не только эффективно оценивать уровень рисков по отдельным сделкам и портфелям, но и заранее определять общий уровень риска, приемлемый для банка. Система должна учитывать риски при формировании политики управления. Каждое структурное подразделение банка должно отвечать за управление рисками в рамках своих полномочий. Существующие западные методологии риск-менеджмента имеют определенные принципы. Чтобы проследить взаимосвязь функционирования системы управления рисками с работой отделов банка, далее представлены рекомендации и принципы по совершенствованию управления рисками в их взаимосвязи в соответствии с западной практикой. Данные предложения по совершенствованию системы риск-менеджмента могут

помочь банкам оптимизировать свою работу в области управления рисками, и, соответственно, достойно конкурировать в условиях постоянно меняющегося рынка.

Следующей существенной проблемой в построении современной системы риск-менеджмента является высокая степень формализма в управлении рисками - значительная доля банковского риск-менеджмента сводится к выполнению нормативных требований Национального банка. Таким образом, в ряде банков риск-менеджмент вырождается до подгонки ситуации под нормативы Национального Банка, подменяя полноценное управление рисками. Банкам необходимо больше внимания уделять развитию собственных систем риск-менеджмента, соблюдающих основные нормативные требования и отражающие общую специфику работы каждого банка.

В банковской деятельности зачастую наблюдается практика не коллегиальности или волевого принятия управленческих решений - часто ключевые решения принимаются одним человеком, что существенно повышает вероятность возникновения субъективных ошибок и генерации экстремальных неконтролируемых рисков. Одними из ключевых принципов риск-менеджмента должны быть коллегиальность и специализация. Так, решения, связанные с управлением рисками, должны приниматься в рамках комитета, включающего не только руководство компании, но и профильных специалистов, непосредственно отслеживающих уровень риска, который принимается на себя.

Многолетний опыт, накопленный банкирами-лидерами в решении задач корпоративного риск-менеджмента, свидетельствует о том, что для эффективного управления рисками нужна децентрализация функций по принятию управленческих решений. Решения, связанные с риском, не должны приниматься одним человеком, или, если это необходимо, полномочия такого лица должны быть ограничены в разумных пределах. Как правило, такой коллегиальный орган управления формируется из наиболее разносторонних и опытных руководителей высшего и среднего руководящего звена /1/.

Еще одно ограничение, с которым сталкиваются казахстанские банки в процессе создания системы оптимизации банковских рисков – это догматизм, то есть приверженность какому-либо одному методу оценки рисков, зачастую не самому прогрессивному. Некоторые экономисты в своих трудах высказывают приверженность так называемым “облегченным” стандартным или традиционным, а также не адекватным на сегодняшний день методикам оценки рисков. Вместе с тем, как правило, только более сложные способы оценки рисков, предлагаемые банковской практикой высокоразвитых стран, могут обеспечить исчерпывающую и достоверную информацию о контрагентах и состоянии денежных рынков/2/.

В основе процесса управления неопределенностью в банковской сфере должна быть индивидуально разрабатываемая банками собственная система оценки различных видов рисков, основанная на зарубежном опыте и одновременно учитывающая специфику макроэкономической среды осуществления своей деятельности, занимаемого банком сегмента рынка банковских услуг – клиентской базы выполняемых операций, размера собственного капитала и активов банка.

Одна из самых ярких современных тенденций в банковском секторе - переход к электронному способу ведения дел. Развитие новых технологий ведет к кардинальному изменению соотношения между различными видами риска, с ко-

торыми и сталкиваются банки. Эта проблема привлекла к себе пристальное внимание международных финансовых организаций, Центральных банков развитых стран и крупнейших рейтинговых агентств.

Базельский комитет по банковскому надзору при Банке международных расчетов сформулировал 14 принципов управления рисками в сфере электронных банковских услуг. Свод этих правил не является обязательной директивой, однако де-факто все солидные банки в развитых странах соблюдают данные требования. Принципы управления рисками сгруппированы в три крупные категории – категории А, Б, В (рисунок 1).

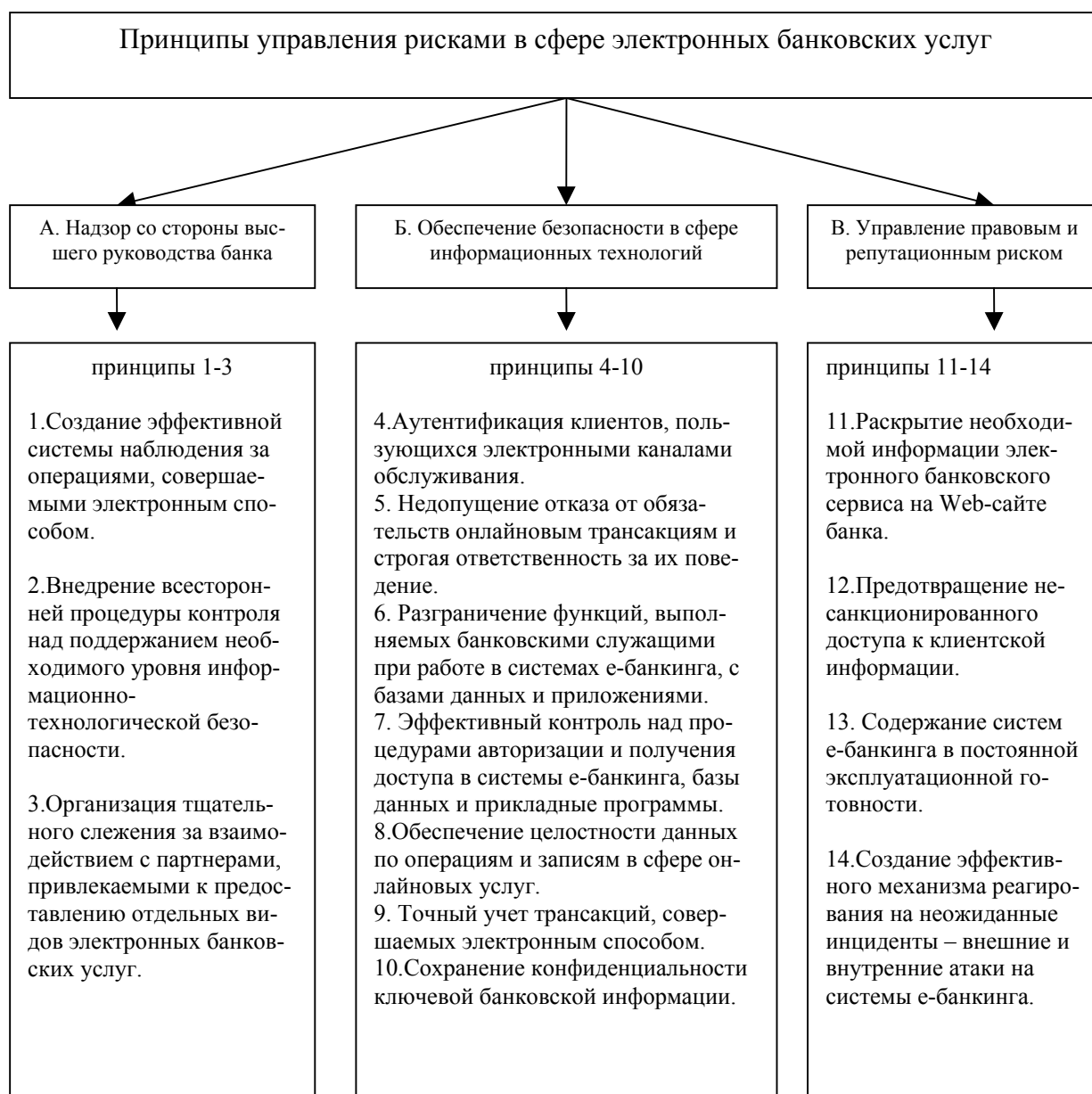

Рис. 1. Принципы управления рисками в сфере электронных банковских услуг

Еще одним ограничивающим развитие риск-менеджмента фактором, можно назвать недостаток эффективного программного обеспечения. Проблемы связаны с высокой стоимостью программных продуктов. Приблизительная стоимость некоторых программных продуктов:

- до 500 тисяч долларов: FRS Financial Analytics (FRS), Risk Weighted Capital (Peoplesoft), RiskPro Credit Risk (IRIS), Flex-Finance Basel II (Fernbach);
- от 500 тисяч до 2 миллионів долл.: Algo Credit BIS 2 (Algorithmics), Kamakura Risk Manager (Kamakura), Credient (Sungard), SAS Credit Risk Solution (SAS).

Одна из главных целей внедрения Базеля III заключается в приведении банковского регулирования и надзора банковского сектора к международным стандартам в этой области. Для Казахстана необходимо повышение кредитных рейтингов банков, которое позволит им стать полноправными участниками международных операций и более эффективно управлять и снижать кредитные риски. Повышение качества управления рисками в банковском деле является главной целью соглашения Базель III. Улучшение качества банковского риск-менеджмента, в свою очередь, должно способствовать укреплению стабильности всей финансовой системы в целом.

Таким образом, введение данных стандартов по всему миру, в том числе и в Казахстане, потребует больших временных и финансовых затрат, но, по мнению разработчиков, у банковских систем нет другого выхода. В банковских системах должны будут произойти значительные корректировки в бизнес моделях, внесены изменения в стратегии планирования управления банковскими рисками и достаточностью собственного капитала.

Список использованной литературы

1. Бейбарсов А. В Казахстане внедряется новый инструмент оценки кредитных рисков. Был бы эмитент, а рейтинг найдется [Электронный ресурс] / А. В. Бейбарсов // Информационно-аналитический портал “Республика. кз”. – Режим доступа: <http://www.respublika.kz>.
2. Смирнов В. Базельский вызов: новые подходы, новые расходы / В. Смирнов // Банковское дело. – 2004. – № 2. – С. 27–28.

О. В. Кіктенко

доктор наук з державного управління, професор
Класичний приватний університет

ЗАХОДИ ДЕРЖАВИ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕОФШОРИЗАЦІЇ НА ФОНДОВОМУ РИНКУ

Розробці ефективної політики деофшоризації на фондовому ринку заважає відсутність спільної позиції його окремих установ. Необхідно ввести обмеження на здійснення угод на цьому ринку між держструктурами і комерційними організаціями, в котрих великими акціонерами або керівними працівниками є близькі родичі керівників відповідних державних структур; перевіряти та проводити моніторинг компаній з державною участю на предмет наявності корупційних схем та відмивання грошей через офшори.

В цілому можна виділити різні проблеми деофшоризації на фондовому ринку. У відношенні до вивезення в офшори капіталів, отриманих нелегальним шляхом, наявна різко негативна консолідована позиція, яка повністю відповідає міжнародним трендам антиофшорної політики. Хоча найчастіше нелегальний капітал трансформується за допомогою офшорних фінансових мереж на легальний. Відносно агресивної мінімізації оподаткування корпоративним сектором з використанням офшорних мереж відсутня єдина точка зору. Ця позиція досить дискусійна. Поряд з противниками заохочення такої політики є явні її прихильники, які стверджують, що застосування схем мінімізації оподаткування тради-

ційне для міжнародної практики, воно підвищує конкурентоспроможність фондового ринку.

Крім того, використання офшорів слугує захистом власності від рейдерських захоплень силовими структурами і криміналом. У офшорних юрисдикціях існує незалежна судова система, зрозумілі та зручні закони для ведення бізнесу, більша довіра іноземних банків та інших інвесторів. Нарешті, ще одним аргументом прихильників офшорів є твердження, що зароблений ними капітал не може бути сьогодні ефективно використаний в економіці. Інакше кажучи, без використання офшорів у сучасній Україні поки що не обійтись, але така думка лобіюється тіншовими структурами. Така точка зору частини бізнесу і багатих громадян цілком з'ясовна і повинна змусити органи державної влади розпочати активніше вирішувати проблеми деофшоризації на фондовому ринку. Однак не можна не відзначити, що прихильники використання офшорів прагнуть створити податковий оазис (наприклад, інвестиційні компанії, інноваційні фонди тощо), які дозволили б частково компенсувати інвестиційний клімат України.

Деофшорні структури на фондовому ринку – це, в першу чергу, центри концентрації прибутку, який вони повинні отримувати в Україні і вивести з-під оподаткування. І надійні сейфи для станів, отриманих як законним, так і кримінальним шляхом. Багато в чому під впливом проофшорної точки зору формується і деякі офіційні державні програми м'якої деофшоризації. Вони передбачають скасування усіляких заборон і розвиток ринку капіталу, що дозволяє розміщувати акції компаній в рамках приватизації на ринку, забезпечуючи тим самим йому ліквідність, стимулювання довгострокового страхування та добровільних пенсійних заощаджень, поліпшення інфраструктури фінансових ринків і т.ін.

А підвищення авторитету суду та інших інститутів не може бути здійснене без серйозних реформ політичної системи. Нарешті, згорання розміщення українських акцій на закордонних майданчиках призведе до значного скорочення обсягів залучених за рахунок цього коштів, бо на українських фінансових ринках сильно недорозвинені, а іноземні інвестори не будуть довіряти такому суду. Цей захід також не врятує від ризику фактичного виведення українських активів за кордон за допомогою тих же офшорних фінансових мереж.

Диспропорції вітчизняного фондового ринку, що потребують коригування, є такими: діагностика основних етапів моніторингу фондового ринку; істотне переважання неорганізованого фондового ринку над організованим, а зовнішніх інвесторів – над внутрішніми; домінування міркувань дотримання корпоративного контролю на ринку акцій та інвестиційна обмеженість його вторинного сегмента; висока питома вага підприємств базових галузей економіки (зокрема, ПЕК) у загальній капіталізації та у пулі вітчизняних “голубих фішок”; значна концентрація ринку (домінування невеликої групи емітентів) як за обсягами торгівлі, так і за показниками капіталізації; недооцінка ринком багатьох компаній емітентів внаслідок неповного розкриття інформації про результати їх діяльності та інвестиційні наміри.

Впровадження деофшоризації на фондовому ринку дасть змогу державі посилити захист прав інвесторів, що є стратегічним завданням України, а також зміцнити вітчизняний фондовий ринок та підвищити рівень довіри до нього з боку населення. Деофшоризація впливає на: прогнозування інвестиційного капіталу як окремий інструмент механізму; вдосконалення державного регулювання

в частині контролю та моніторингу, тобто нагляду за профучасниками. Вона спрямована на забезпечення прозорості в роботі професійних учасників фондового ринку відповідно до їхнього капіталу та зв'язків з офшорними компаніями, а також врегулювання процедури отримання повної й достовірної інформації про інвестиційний капітал, пов'язаний з офшорними компаніями, шляхом розміщення таких даних у загальнодоступній базі регулятора.

Є. О. Коваленко

кандидат наук з державного управління, доцент

Класичний приватний університет

ВЗАЄМОДІЯ ДЕРЖАВИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Україна встановила приєднання до Європейського Союзу як свою довгострокову мету. Вплив, якого зазнає споживчий сектор в умовах європейської інтеграції, особливо помітний, тому що він має наслідки для торгівлі та вільного переміщення товарів і послуг. Існує багато причин, через які Україна мала б прийняти правила ЄС у споживчому секторі та визнати європейські стандарти. Так, наприклад, якщо українські виробники слідуватимуть гармонізованим стандартам і дотримуватимуться директив ЄС, можна буде знизити витрати на проведення ділових операцій із країнами ЄС.

Розвинуті країни світу мають національні органи по захисту прав споживачів. У Канаді існує управління з захисту прав споживачів, у Польщі – управління захисту конкуренції та споживача. В деяких європейських країнах захистом прав споживачів займаються незалежні громадські організації. Організований рух споживачів із захисту своїх інтересів виник у 60–80 рр. XIX ст. Він отримав у зарубіжних країнах назву “консьюмеризм”. Консьюмеризм (від англ. *consumer* – споживач) – всесвітній рух громадськості і державних органів на підтримку прав та можливостей споживачів у їхніх відносинах із виробниками та постачальниками товарів, робіт, послуг. Захист споживчих прав – це складова частина захисту прав людини. У державах із розвинутою економікою споживач здійснює керівну функцію на споживчому ринку. А це можливо лише за активної життєвої позиції кожного громадянина країни та підтримки з боку держави.

Нині споживчим громадським організаціям належить провідна роль у справі пропаганди споживчих знань у суспільстві, захисті населення від монополістів і несумлінних виробників, вирішенні питань безпечного виробництва, пропаганді ідей раціонального споживання і розв'язанні проблеми взаємодії людини і навколишнього середовища. Громадські організації із захисту прав споживачів тісно співпрацюють з іншими об'єднаннями, наприклад, з радами ветеранів Великої Вітчизняної війни, організаціями інвалідів, клубами автолюбителів, регіональними центрами стандартизації, метрології і сертифікації, незалежними експертами, державними органами із захисту прав споживачів.

Пріоритети політики консьюмеризму полягають у задоволенні основних потреб людей, зокрема справедливий розподіл природних ресурсів між світовим населенням, доступ громадськості до інформації та участь у процесі ухвалення рішень, зменшення цін на продукцію до прийняттого рівня, формування соціально-відповідального бізнесу, вироблення загальноєвропейської та світової стратегії енергозбереження тощо.

У ЄС існують три основних типи споживчих організацій:

1. Повністю незалежні неурядові організації (НУО). Найбільші з них публікують великими накладками масові журнали з порівняльними тестами, що забезпечує їм надходження значних коштів від передплатників. Певну частину цих грошей вони використовують для забезпечення загальних послуг для споживачів – проведення кампаній на підтримку прав споживачів і розвиток споживчої політики, можливо, на освіту зі споживчих питань або на громадські консультаційні центри. Більшість із них були започатковані 40–50 років тому. Вони є неприбутковими організаціями – тобто вони не мають акціонерів, але вони використовують гроші, які заробляють, на виконання більшого обсягу роботи для споживачів.

Незалежні видавці журналів відіграють важливу роль у Великобританії, Нідерландах, Франції, Бельгії, Італії, Іспанії та Португалії. Журнали у Бельгії, Італії, Іспанії та Португалії видаються однією й тією ж групою, яка заснована при бельгійській організації – власній багатонаціональній компанії споживачів (яка також видає журнал у Бразилії). Жоден із цих журналів не розміщує реклами; їхня мета – надавати споживачам незалежні консультації про продукцію та послуги; якщо вони братимуть гроші від виробників за розміщення реклами, читачі можуть поставити під сумнів, чи це не могло вплинути на їхні рекомендації – тобто їхні прибутки надходять лише від споживачів.

У Європі існує багато менших незалежних споживчих організацій, які переважно працюють у галузі надання консультаційних послуг або проведення кампаній (або в обох цих сферах). До їхнього складу входять члени, які сплачують членські внески, але вони також у значній мірі залежать від грантів – від національних чи місцевих органів влади, від ЄС або від інших агенцій. Невеликі групи, які часто діють на місцевому рівні, є типовими для Іспанії та Італії, але вони існують також і в більшості країн, поряд із великими організаціями, що видають свої журнали; групи такого типу існують також у практично всіх країнах – нових членах ЄС.

2. Інститути та організації, підтримувані урядом. В Австрії, Німеччині, Франції та Данії існують напівнезалежні організації, які видають журнали з результатами порівняльних тестів. Таким же чином, як і незалежні журнали, вони не розміщують реклами і беруть передплату, але користуються також певною фінансовою підтримкою з боку уряду.

3. Урядові споживчі організації. У Швеції та Норвегії, споживча політика, журнали з результатами тестувань, консультаційні центри, споживча освіта, послуги омбудсменів є частинами урядової структури, і практично повністю фінансуються за рахунок держави. Так, наприклад, у Польщі найвпливовішими громадськими організаціями, що отримують спільно фінансування з державного бюджету, є Польська федерація споживачів та Асоціація споживачів Польщі. Громадські організації пропонують консультації, у тому числі з правових питань, забезпечують публікацію відповідних матеріалів, організують інформаційні кампанії. Споживачі можуть скористатися можливостями медіації та арбітражу (Альтернативної системи вирішення спорів, також відомої як “позасудові механізми вирішення спорів”), низько витратною та ефективною альтернативою офіційному розгляду справи у суді, який може тривати досить довго. На рівні Торгових інспекцій воєводств функціонує мережа арбітражних судів із розгляду справ, пов’язаних із порушенням прав споживачів. Наразі працюють 16 арбітражних судів, що мають 15 місцевих представництв. Інші компоненти Альтернативної системи вирішення спорів: банківський омбудсмен, омбудсмен

у галузі страхування, Арбітражний суд при Управлінні електронного зв'язку та омбудсмен при Управлінні, що здійснює регулювання енергетичного ринку.

У Німеччині та Великобританії також існують агентства, що повністю фінансуються державою, створені з метою представництва споживачів у процесі розробки політики, а також (у Німеччині) для управління загальнонаціональною мережею консультаційних центрів. У деяких країнах також існують важливі спеціалізовані групи, що фінансуються за рахунок держави, які представляють споживачів у галузі громадських послуг, таких, наприклад, як постачання енергії, залізничного транспорту, телекомунікацій.

4. Урядові департаменти та регуляторні органи. Такі органи розробляють політичні рішення та забезпечують виконання законів. У деяких країнах виконання законів щодо безпеки споживачів покладено на місцеві органи влади, в інших – на місцеві відділи національних органів.

Перелічені варіанти споживчих організацій працювали краще чи гірше в різні роки, і немає правильних чи неправильних способів організації та сприяння захисту та інформування споживачів. З огляду на вищезазначене можливо зробити висновки про те, що взаємодія держави та громадськості щодо захисту прав споживачів ґрунтується на наступних принципах:

- лише уряди можуть приймати законодавчі рішення, і лише урядові органи можуть забезпечувати виконання законів;

- незалежні НУО є важливою складовою частиною ефективної споживчої структури. Серед прав споживачів є право на висловлення своєї думки у процесі розробки політики, і споживачі повинні мати змогу представляти себе безпосередньо, а не через посередників, призначених урядом;

- здатність споживачів до дій залежить від інформації, освіти та консультування. Загалом, незалежні НУО забезпечують це краще, ніж урядові органи, не в останню чергу через те, що споживачі схильні більше їм довіряти – вони не мають інших поточних інтересів, які впливали б на їхню роботу;

- через те, що значна частина освіти та консультацій забезпечується споживачам безкоштовно, незалежні НУО звичайно не можуть знайти ресурсів для виконання широкомасштабної роботи. Важливо розглянути варіанти, через які уряди можуть забезпечити здатність НУО надавати ефективні послуги в інтересах усього суспільства.

Найцінніші споживчі консультації – це результати порівняльних тестів. На жаль, досвід різних країн світу показує, що дуже важко заснувати самоокупний журнал, який може забезпечити високі витрати на проведення порівняльних тестів та інших досліджень, не беручи плати за розміщення реклами. Схоже, що журналам у Західній Європі, а також подібним виданням у США, Австралії та Новій Зеландії пощастило – їх було започатковано тоді, коли вони могли привернути значні аудиторії, не витрачаючи значних коштів на маркетинг. Зусилля, спрямовані на їх копіювання у таких різних країнах, як Росія, Чеська Республіка, Індія, Бразилія, Аргентина та Канада, досягли дуже незначного успіху. В результаті цього, “Консьюмерз Інтернешнл” заохочує своїх членів до пошуку інших способів залучення коштів та нових учасників, перш ніж витратити час і ризикувати з виданням журналу. “Консьюмерз Інтернешнл” (Consumers International) – це міжнародна організація, що об'єднує 220 організацій споживачів з 115 країн світу, метою якої є захист і сприяння розвитку прав споживачів у всьому світі через сприяння діяльності національних споживчих груп і проведення кампаній на міжнародному рівні.

Європейські споживчі організації співпрацюють двома способами. Переважна більшість їх є членами Європейської споживчої організації (Bureau Europeen des Unions de Consommateurs – BEUC), яка розміщується у Брюсселі. Це є політичний і лобістський орган, покликаний представляти точку зору споживачів перед керівними органами Європейського Союзу – Єврокомісією, Парламентом і Радою Міністрів. BEUC частково фінансується Єврокомісією, а також за рахунок членських внесків від організацій, які входять до неї. Вони також співпрацюють у структурі Групи міжнародних досліджень і тестування (International Consumer Research and Testing), створеної з метою координації проведення спільних тестів, під час яких продукція, що продається у декількох країнах, випробовується один раз, а результати тестування повідомляються через різні організації. Це дозволяє значно скоротити витрати, забезпечуючи при цьому наявність інформації для споживачів у всьому ЄС.

Стаття 42 Конституції України та стаття 24 Закону України “Про захист прав споживачів” проголошують, що держава розвиває та підтримує споживчі організації. З іншого боку, держава їх не фінансує. Якби уряд України зміг забезпечити базову підтримку головних організацій і/або діяльності та проєктів споживчих організацій на тендерній основі, це стало б значним кроком на шляху до європейської інтеграції. Іще одним важливим заходом з боку уряду стало б удосконалення відкритого діалогу зі споживчими організаціями та більша довіра до них. Цього можна було б досягти, провівши серії консультативних засідань або регулярних політичних консультацій. Бажано було б також, щоб певну політику у деяких сферах здійснювали споживчі організації. Наприклад, це може бути діяльність, пов’язана з освітою споживачів, інформуванням споживачів або визначенням рівня задоволеності споживачів тощо.

В. В. Коврегін

кандидат технічних наук, доцент

Національний університет цивільного захисту України

МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВНЗ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Як представник сфери державної підтримки внз отримує і зобов’язаний виконати державне замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою і об’єм державно-договірних робіт у рамках фундаментальних програм і планових досліджень. Головною особливістю відношення внз на ринку інтелектуальної продукції є те, що результати його діяльності, є товаром.

Аналізуючи систему стосунків вищої школи з ринковою і неринковою сферою, можна дійти висновку про те, що її основна ланка - вищий навчальний заклад може мати і має прямі зв’язки з ринковими сферами, але разом з економічними стосунками з державними органами через їх бюджети входить в прямі стосунки з усіма структурами, складовими ринкових сфер і з областями, що прямо не входять в ринок. Ця обставина примушує засумніватися в правильності відношення вищої школи до неринкової сфери. Вищий навчальний заклад швидше більше тяжіє до ринку, ніж до “не ринку”, здійснюючи стосунки з бюджетами. Крім того, такі категорії ринку як “попит”, “пропозиція”, “витрати”, “ціна”, “прибуток” та ін. вже зараз визначають економічну політику внз, особливо в науково-технічній сфері. Інша справа, що ці категорії мають деякі специфічні особливості, що відрізняють внз. Так попит на навчально-педагогічну діяльність формується, виходячи з кон’юнктури самих внз, а оформляється одночасно

з укладенням договору між внз і замовником, а пропозиція визначається реальними потребами клієнтів. І в цьому сенсі було б правомірним розповсюдити на внз “закон ринків”, а саме: “Продукт не може бути створений без того, щоб в той же момент він не породив ринку для інших продуктів на повну суму своєї вартості” [1]. Якщо у ряді випадків цей закон проблематичний для ринку товарів, то для ринку послуг, вироблюваних внз, теоретично воно чи не безперечне.

Інша справа, що в результатах діяльності внз дуже важко виділити суть товару. Тобто автор має на увазі основну, навчальну сторону цієї діяльності. І якщо з науково-технічною продукцією усе більш або менш ясно, то з навчальною продукцією є окремі непорозуміння, які полягають в тому, що ця продукція повинна вважатися товаром, створивши її, внз задовольняє потреби клієнта, виконує соціальне замовлення, договір на який відбувся “дещо” раніше. Суть дискусії, що має місце, полягає в осмисленні того, що продає внз, кому, за якою ціною, як формується попит - пропозиція.

З приводу суті товару є дві точки зору. Перша полягає в тому, що продукцією внз є фахівець. Друга точка зору, що розділяється автором більшою мірою, чим перша, полягає в тому, що предметом купівлі-продажу людина вважатися не може, а продається сукупність знань і навичок, переданих людині як носієві замовлення за певною програмою. Ця точка зору посилюється у тому випадку, коли особа, абітурієнт вступає до вузу самого для себе з метою здобуття освіти.

Опоненти другої точки зору стверджують, що у разі, якщо замовлення зроблене і сплачене підприємством, то воно купує фахівця, а витрати внз на освіту, отриману індивідуумом відшкодовуються внз державою і в цьому випадку товаром бути не можуть. Вихід з положення, що створилося, може бути знайдений в аналізі властивостей товару з тією лише відмінністю від класичного трактування товару, що у внз він нематеріальний.

Простежимо за логікою створення товару у внз. Отже, споживачеві відомо, що деяка організація (внз) може зробити інтелектуальну послугу; замовник, знаючи про пропозицію внз, формує попит на цю послугу. Після виконання ряду формальних операцій відбору потрібної “сировини” (абітурієнта), внз формує послуги, вкладаючи в майбутнього фахівця абстрактну і конкретну працю, яка відповідно формує вартість товару. Потім відбувається перевірка якості послуги, після чого замовлення вважається виконаним і товар: а) разом з носієм поступає в розпорядження замовника, або б) залишається у індивідуума. Отже, з деякими умовностями усі типові умови ринкової угоди дотримані. Що ж до ціни, то вона може мати стабільний (державна ціна) характер, або переважно договірною (ринкова ціна за договором). Помітимо, що нами розглянутий найскладніший з видів товару внз - навчально-педагогічна продукція, виступаюча у формі інтелектуальної послуги, і ця послуга вже як товар реалізується зовсім не на ринку робочої сили, а на ринку інтелектуальної продукції. Інші види продукції внз менш проблематичні з позицій віднесення їх до категорії “товар” [2].

Маючи на увазі історичні тенденції розвитку економічного механізму, відмітимо, що внз України проходять ряд етапів вдосконалення свого економічного устрою, різні концепції якого можуть бути коротко викладені таким чином.

1. Концепція внз як єдиної державної організації, що фінансується з державного і інших бюджетів з незначним залученням засобів, що жорстко фіксуються, по господарських договорах. Ця концепція проіснувала приблизно до 1986-1987 років, після чого устрій внз почав поступово видозмінюватися у зв'язку з

переходом вітчизняної економіки, а також науково-дослідної сфери на господарський розрахунок.

2. Концепція внз як “подвійної організації”, що являється одночасно і державно-бюджетною освітньою установою і госпрозрахунковою науково дослідницькою установою. Застосування цієї концепції дозволило виявити ряд істотних економічних протиріч усередині внз, викликаних різними, і одночасно вимушено об’єднаними у рамках однієї інтелектуальної установи. Помітимо, до речі, що саме на цьому етапі у внз з’явилися перші паростки приватизації. Бо у рамках госпрозрахункової науково-технічної і дослідно-конструкторської діяльності у внз уперше з’явилося поняття “прибуток”, частина якого по суті була піддана приватизації у рамках організації фонду матеріального заохочення. Нехай дуже боязка, нормативно стримана, але приватизація частини прибутку здійснювалася приватно-колективним рішенням (рішенням трудового колективу лабораторії, кафедри або окремого творчого колективу) в приватно-індивідуальних інтересах. Паралельно з цим процесом почалося бурхливе зростання кооперативного руху у внз, де вже не так боязко здійснювалася приватизація не лише госпрозрахункового доходу, але і частини коштів виробництва, хоча до базових стосунків власності відносно землі і нерухомості справа ще не дійшла.

Концепція ця проіснувала приблизно до 1991 року і її змінила нова.. концепція внз як “багатопрофільного спеціалізованого навчально-наукового і виробничого комплексу”, що дозволяє взаємопов’язано вирішувати поточні і перспективні проблеми в інтересах внз в цілому і його окремих трудових колективах. Ця концепція успішно “мусирується” в найвищих органах управління, хоча стає очевидним, що в період входження в ринок без ринкових методів і інститутів обійтися досить складно.

Таким чином, з поступовим і неминучим переходом до ринкових стосунків у вищій школі усе більш і більш проявляється тенденція до комерціалізації діяльності вищих навчальних закладів.

Список використаної літератури

1. Управление в образовании: проблемы и подходы: Практическое руководство / под ред. П. Каретанье, К. Ушакова. – Москва : Сентябрь, 2007.

2. Стратегія розвитку освіти в Україні: проблеми і перспективи / О. Коловійкова, Ю. Луковенко, В. Нікітін [та ін.] // Психологія і суспільство. – 2005. – № 2. – С. 100–141.

В. І. Когут

асистент

Національний університет “Львівська політехніка”

ДЕРЖАВНІ ТА НЕДЕРЖАВНІ ОРГАНІЗАЦІЇ СФЕРИ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ

Актуальність теми зумовлена тим, що на етапі становлення в Україні громадянського суспільства дедалі більшої ваги у функціонуванні суспільства набувають громадські організації у цілому і ті з них, що займаються соціальною роботою зокрема. Виникає необхідність налагодження ефективної співпраці державних та недержавних організацій як в цілому, так і в соціальній сфері зокрема.

Дана проблема досліджується у працях Г. Новічкова, Л. Лойко, Н. Гайового, А. Колодія, О. Онищенко. Питанню становлення громадянського суспільства та ефективного функціонування його основних інститутів, в тому числі громадських об’єднань, присвячені праці О. Онищенко, О. Скрипнюка,

О. Максименко, В. Савки, О. Гілеті. Серед зарубіжних вчених можна виділити праці Д. Тернера, П. Бергмана, Т. Лукман, які досліджували соціальне конструювання реальності.

Система державних соціальних послуг в Україні значною мірою успадкувала патерналістські підходи та загалом мало відповідає сучасним потребам. Основними характеристиками діяльності державних організацій соціальної сфери можна вважати такі: рівномірне охоплення ними всієї території країни, завдяки їх „вмонтованості” у систему органів влади та, відповідно, централізоване управління системою державних соціальних служб; у більшості випадків обов’язковість звертання самого клієнта до служби; система попереднього відбору клієнтів на основі співвіднесення їх потреб з існуючими соціальними стандартами; чітке визначення кола клієнтів; лояльна поведінка клієнтів щодо служб з одного боку, а з іншого – примус щодо клієнтів, поведінка яких трактується як девіантна.

Ці твердження дають змогу зробити висновок, що державні служби характеризуються комплексним підходом до здійснення соціальної політики міста, але одностороннім підходом до вирішення проблем конкретної людини.

Своєю чергою громадські організації прийнято відносити до інститутів громадянського суспільства, або іншими словами – третього сектору. Поняття “третій сектор” трактують по-різному, зокрема зустрічають такі терміни, як “допоміжний”, “сектор соціальних корпорацій”, “сектор соціальної держави”, “цивільні структури”, “сектор вільних асоціацій”, “структури громадянського суспільства”, “неприбутковий”, “благодійний” і “філантропічний”, “незалежний”, “неурядовий”, “недержавний” [4]. На відміну від державних організацій, недержавні організації (далі НДО), втілюють у діяльності індивідуалізований підхід до кожного клієнта організації та діють за принципом: “рівний – рівному”, а не “державний службовець – прохач”, що і стало передумовою більшої довіри між тим, хто надає допомогу, і тим, хто її отримує. Залучення до вирішення проблем все більшої кількості нових учасників, зокрема волонтерів з числа представників місцевої громадськості, забезпечує вищий рівень контрольованості роботи організації як самими клієнтами, так і працівниками та громадськими активістами. [5, с. 75–76].

Як держава, так і недержавні суб’єкти регулювання соціальних проблем, користуються різними інструментами впливу на соціальну ситуацію у країні. Під інструментами слід мати на увазі інституціолізовані засоби впливу, що мають системний, внутрішньо впорядкований характер та визначену організаційну структуру, засновані на певній правовій базі і спрямовані на регулювання соціальних відносин.

Державні соціальні послуги надаються відповідно до прийнятої та сформованої моделі соціальної політики. Роль держави у наданні соціальних послуг може варіюватися від значної - Україна, Росія, Швеція та більшість країн Скандинавії, до незначної – у ліберальній моделі США, Канади, Австралії, де основна роль відводиться неурядовим організаціям. Загалом на думку П. Спікера втручання держави у вирішення соціальних проблем у демократичних країнах є обґрунтованим у трьох ситуаціях: там, де необхідно підтримувати мінімальні соціальні стандарти, там, де необхідний соціальний контроль, там, де робота саме державних служб дозволяє досягнути економії ресурсів [6]. Такий же підхід обґрунтовано у працях П. Друкера, який вважає: “Завдання держави – розробляти правила і вводити їх в дію силою закону, бізнесу – заробляти гроші. Завдання

організацій соціального сектора (в нашому контексті – громадських організацій) – сприяти здоров'ю та добробуту людини” [3]. Також важливим аспектом діяльності НДО є функція діяльності уряду, являючи собою елемент системи політичних противаг. Громадські організації, зайняті лобізмом, забезпечують представницькі функції для всіх соціальних груп і дають широку можливість брати участь у процесі вироблення та прийняття рішень, формують громадську думку. Саме некомерційний сектор розглядається як організаційна основа громадянського суспільства – такого стану соціально-політичних відносин в державі, при якому громадяни мають достатньо підстав бути впевненими у тому, що уряд діє в їхніх інтересах і досить ефективно.

В Україні, яка перебуває на шляху євроінтеграції, необхідним вбачається кардинальна реформа системи соціальних послуг. Саме принципи соціального партнерства повинні стати визначальними у процесі реформування соціальної політики в Україні. Прикладом такого підходу є Польща, де Основний Закон зазначає, що держава бере на себе лише ті завдання, вирішення яких не може бути покладено на громадян та їх об'єднання через публічність та необхідність запозичення значних ресурсів на їх виконання [1, с. 127].

Держава повинна делегувати частину повноважень щодо надання соціальних послуг до сфери діяльності НДО, шляхом забезпечення розвитку такої діяльності організацій фінансовими ресурсами з державного бюджету. Така можливість не передбачена чинними законами в Україні. Загалом, держава зацікавлена в ефективній співпраці з недержавними організаціями, зокрема, на думку Н. Гаєвої, причини зацікавленості держави та органів місцевого самоврядування у взаємодії із Третім сектором полягають у тому, що більшість громадських організацій створені для вирішення тих же завдань, з якими повсякденно мають справу державні та муніципальні органи. Це турбота про малозабезпечених, хворих, соціально неблагополучних громадян, сприяння вихованню та освіті дітей і підлітків, збереження і розвиток культури, реальний захист прав і свобод, гарантованих Конституцією України, і багато іншого з того, що не може бути забезпечено на суто комерційній, ринковій основі. Існування Третього сектора перш за все тим і обумовлено, що найбільш активні члени суспільства прагнуть зробити свій внесок у вирішення поставлених перед ним проблем, не тільки виконуючи прямі обов'язки, покладені державою на всіх громадян, але і роблячи щось “понад обов'язки” – добровільно. У зв'язку із цим очевидна необхідність об'єднання і координації зусиль. [2, с. 27]

Таким чином, процес реформування соціальних послуг в Україні перебуває лише на початковому етапі. Проте, впровадження управлінських механізмів, які підтвердили свою ефективність у країнах Західної Європи та США, створює сприятливі передумови побудови ефективної системи соціальних послуг в Україні. Така система повинна базуватись на принципах соціального партнерства, які передбачають побудову такої системи соціальних послуг, яка б відповідала наявним проблемам у суспільстві, була гнучкою, динамічною та швидко реагувала на потреби, які змінюються. Чого, на жаль, на даний час недостатньо у сучасній системі соціальних послуг в Україні.

Список використаної літератури

1. Взаємодія органів місцевого самоврядування та недержавних організацій у Польщі та Україні: порівняльний аналіз / О. Слобожан, Г. Монастирський // Наука молоді. – 2006. – № 6. – С. 126–130.

2. Гаєва Н. П. Взаємодія органів державної влади та об'єднань громадян / Н. П. Гаєва // Держава і право : зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. – Київ, 2002. – Вип. 17. – С. 139.

3. Друкер П. Ф. Задачи менеджмента в XXI веке : учеб. пособ. / П. Ф. Друкер ; пер. с англ. – Москва : Вильямс, 2001. – 272 с.

4. Комаров Е. И. Менеджмент социальной работы / под ред. Е. И. Комарова, А. В. Войтенко. – Москва : ВЛАДОС, 1999. – 225 с.

5. Савка В. Є. Державні та громадські організації соціальної сфери: проблеми співпраці / В. Є. Савка, Т. С. Лещук // Молодіжна політика: проблеми та перспективи : матер. IV Міжнар. наук.-практ. конфер. 11–12 квітня 2007 р. – Дрогобич : Вимір, 2007. – С. 73–77.

6. Спікер П. Соціальна політика: теми та підходи / П. Спікер ; пер. з англ. – Київ : Фенікс, 2000. – 400 с.

Д. Л. Комар

аспірант

Класичний приватний університет

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Маючи вигідне місце розташування в Східноєвропейському регіоні та власний вихід до морських шляхів, Україна є своєрідною сполучною ланкою між європейськими та азійськими державами. Близько 25% всіх міжнародних перевезень з Європи в Азію здійснюються саме через Україну. Однак, незважаючи на це, транзитний потенціал країни використовується не в повному обсязі.

Крім того, з огляду на те, що європейська інтеграція є одним з основних пріоритетів української державної політики. Проте транспортна система країни все ще не відповідає стандартам і вимогам ЄС і відзначається суттєвим відставанням щодо інфраструктури, обладнання і норм. Україна задекларувала готовність здійснити все можливе для модернізації своєї транспортної системи шляхом підписання та ратифікації низки відповідних міжнародних конвенцій, а також участі в міжнародних організаціях, гармонізації внутрішніх норм і стандартів щодо роботи транспорту з європейськими вимогами.

Правовою основою, що регулює відносини вантажовласника та перевізника при внутрішніх і зовнішніх перевезеннях, служать міжнародні договори, постанови уряду, Кодекс торговельного мореплавства, Статут залізничного, автомобільного, річкового транспорту, Повітряний кодекс, а також різні інструкції й положення міжвідомчого характеру. Крім того, на сьогоднішній день діяльність автоперевізників на території СНД визначають двосторонні угоди.

Світовий досвід в сфері державного регулювання свідчить те, що спочатку транспортна галузь використовувалась як інструмент державної економічної політики. Згодом відбувся розвиток національної транспортної політики в різних напрямках, залежно від географічних та економічних умов і політики держав. Наприклад, у залізничному секторі національна транспортна політика та загальнонаціональна економічна політика розвивались у взаємозв'язку. А фінансування інфраструктури було практично ідентичним. Так, Італія потужно інвестувала в свою залізничну транспортну систему з метою підтримки розвитку південних регіонів країни. Будівництво автодоріг також значною мірою залежить від державного фінансування [2].

Основними проблемами державного регулювання транспортних перевезень в Україні є [1]:

- технічне і технологічне відставання транспортної системи України в порівнянні з розвиненими країнами, яка не готова до застосування сучасних технологій, насамперед, контейнерних;
- зростаючий попит на вантажні перевезення стримується нерозвиненістю транспортно-логістичної системи країни;
- на низькому рівні залишається транспортно-експедиційне обслуговування населення і економіки;
- у країні відсутнє високошвидкісне залізничне сполучення;
- у зв'язку із зростанням транспортних тарифів останніми роками виникли певні обмеження транспортно-економічних зв'язків;
- через високу транспортну складову знижується конкурентоспроможність вітчизняної продукції не лише на зовнішньому, але і на внутрішньому ринках.

Серед основних напрямів підвищення ефективності транспортної системи України можна виокремити наступні [3, с. 18-19]:

- забезпечення більшої відкритості транспортної сфери для входження нових транспортних компаній, залучення приватного капіталу, розвитку конкуренції в усіх галузях транспорту (включаючи рухомий склад залізниць), залишаючи лише елементи натуральної монополії, необхідні для забезпечення належного рівня безпеки на транспорті;
- держава має здійснювати моніторинг ефективності роботи усіх видів транспорту та запобігати диспропорцій у конкуренції між ними (так, на відміну від країн ЄС, де наразі відбувається широке поширення автомобільних перевезень, в Україні 80% вантажів перевозиться залізницею, що є певною перевагою, яку варто підтримувати);
- державні органи влади мають здійснити аналіз правової системи, яка регламентує транспорт і пов'язане з транспортом будівництво, екологічні та інші питання на предмет її відповідності законодавству ЄС з метою внесення поправок через які можна б було здійснити необхідні зміни для більшої відкритості української транспортної системи.

Як результат, перевагами, здобутих Україною від транспортної інтеграції, можуть стати: збільшення можливостей доступу до ринків, збільшення обсягів перевезень та експорту транспортних послуг, приток капіталу, модернізація інфраструктури, пряме постачання ресурсів з ЄС, бюджетна підтримка, покращений розподіл продуктивних факторів, перерозподіл пасажиро- та вантажопотоків, покращення ефективності економічних процесів транспортних та обслуговуючих підприємств, підвищення стандартів надання транспортних послуг та рівня безпеки транспорту, скорочення бар'єрів у відносинах з державами ЄС.

Список використаної літератури

1. Матійко С. А. Особливості державного регулювання розвитку транспортного комплексу України [Електронний ресурс] / С. А. Матійко // Державне управління: удосконалення та розвиток: електрон. наук. фах. вид. – 2010. – № 6. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/? op=1&z=150>.
2. Онищенко О. А. Теоретичні засади міжнародно-правової регламентації транспортних перевезень [Електронний ресурс] / О. А. Онищенко // Держава та регіони. Серія: Право. – 2010. – № 3. – Режим доступу: <http://firearticles.com/mizhnarodne-pravo/231-teoretichn-zasadi-mzhnarodno-pravovoyi-reglamentacyi-transportnih-perevezen-onischenko-o-a.html>.
3. Транспортна політика України та її наближення до норм Європейського Союзу / Т. Сирийчик, А. Фургальські, Ч. Клімкевич, М. Камола, Т. Дяченко та ін. ; за ред. Марчіна Свенчіцькі. – Київ : аналітично-дорадчий центр Блакитної стрічки, 2010. – 102 с.

Г. Ю. Корякіна
слухач магістратури
Класичний приватний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЧИННОЇ МОДЕЛІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ

На всіх етапах історичного розвитку суспільства соціальний захист був індикатором громадянської позиції держави. Його ефективна організація є гарантом стабільності суспільства. У складний час, який переживає сьогодні наша країна, головним пріоритетом державної соціальної політики має стати намагання зробити якомога більше для того, щоб кожний, хто потребує допомоги, відчув увагу та підтримку з боку держави. Це визначається орієнтирами суспільного розвитку, закладеними в Стратегії сталого розвитку “Україна-2020” (Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015), Програмі діяльності Кабінету Міністрів України (Постанова Верховної Ради України від 11 грудня 2014 р. № 26-VIII), Угоді про коаліцію депутатських фракцій “Європейська Україна” (далі – Коаліційна Угода) від 21 листопада 2014 р.

Існуюча система соціального захисту не досить ефективна, а фінансові можливості держави не відповідають її соціальним зобов’язанням. Можна констатувати, що наразі не повною мірою дотримуються положення Конституції України, в якій Україна визначається як соціальна держава, адже суттєво знижується життєвий рівень основної маси населення.

На сьогодні основною метою соціального захисту є забезпечення виживання соціально-незахищених верств населення та першочерговий захист окремих категорій громадян (військовослужбовців, вимушених переселенців, постраждалих та ін.). Як перспективну необхідно розглядати мету, що відповідає ст.46 Конституції України, згідно з якою громадяни мають право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та інших випадках, передбачених законом.

Відсутність перспективної ідеології та методології соціального захисту в 90-ті рр. ХХ ст. призвела до формування конфліктної моделі соціального захисту. Основними недоліками чинної моделі соціального захисту в Україні є: переоцінка ролі і можливостей держави в соціальному захисті (дисбаланс бюджету, неможливість забезпечити гідний життєвий рівень і т.ін.); ігнорування потенціалу самопомоги окремих груп соціально незахищеного населення; недооцінка можливостей ринкової економіки в соціальному захисті. Науковці виділяють основні підсистеми системи соціального захисту: підсистему, що здійснює управління процесом соціального захисту (планування, координація, технологія тощо); оперативна підсистема, що об’єднує механізми соціального захисту (інституціональний, організаційно-функціональний, економічний) та здійснює конкретні процедури із соціального захисту.

Модель соціального захисту, що сформована в Україні, вимагає зміни, оскільки наразі більшість здійснюваних у її рамках заходів є пасивними. Це знижує мотивацію населення до самостійного забезпечення свого матеріального благополуччя. Патерналістська модель соціального захисту, що склалася, породжує у людей утриманські настрої. Тому її реформування має відбуватися у двох напрямках.

З одного боку, соціальна держава, яку прагне побудувати Україна, повинна проявляти велику турботу про своїх громадян, а з другого боку – мають виявлятися механізми, які спонукають людей до активного пошуку джерела доходів і прагнення самим піклуватися про власний добробут.

Виявлення нових пріоритетів соціальної політики є найважливішою передумовою реформування чинної моделі соціального захисту в цілому.

Реформування системи соціального захисту, визначене Стратегією сталого розвитку “Україна-2020”, передбачає її заявно-адресний характер, забезпечений шляхом уможливлення обміну даними між різними органами влади, зокрема спрощення оформлення субсидій.

Вважаємо, що важливою складовою реформування системи соціального страхування та пенсійного забезпечення є посилення контролю за витратами фондів з боку держави і представників громадянського суспільства, соціальний захист зайнятого населення. В цих умовах особливо значущою стає розробка державних стандартів у сфері соціального захисту, спрямованих на встановлення єдиних вимог до гарантованого базового рівня надання соціальної допомоги, зокрема: обсягу та якості послуг, порядку і умов їх надання, чим забезпечується єдність соціально-реабілітаційного простору України.

Л. В. Кривонос

аспірант

Національна академія державного управління при Президентіві України

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДЕРЖАВНИХ МЕХАНІЗМІВ ДЕТИНІЗАЦІЙ ДОХОДІВ ГРОМАДЯН

Функціонування державних механізмів детінізації доходів громадян, як і будь-яка управлінська діяльність, реалізується сукупністю уповноважених на те суб'єктів. Саме від злагодженої роботи органів державної влади у досліджуваній сфері залежить їх ефективність і результат.

Під механізмами детінізації доходів громадян ми передусім розуміємо порядок взаємодії державних і недержавних інституцій, здатних формувати або впливати на прийняття рішень у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Іншими словами, йдеться про владні повноваження, масштаб і рівень яких залежить від обсягу компетенції, авторитету та спроможності здійснювати їх на практиці.

На сучасному етапі розвитку державотворення в Україні функціонує низка органів, завданнями яких є профілактика, попередження, виявлення та припинення легалізації незаконно одержаних доходів. Для одних таке завдання є основним, для інших – другорядним. При цьому, кожен з них функціонує в системі органів державної влади відповідно до визначених законодавством сфер державного впливу, завдань та функцій.

Система – це набір взаємопов'язаних і взаємозв'язаних частин, складених у такому порядку, що дозволяє відтворити ціле. Унікальною характеристикою при розгляді систем є внутрішні відносини між частинами.

Отже, інституційне забезпечення державних механізмів протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом здійснюється сукупністю уповноважених законодавством органів державної влади, які, крім спільної функції попередження та припинення легалізації незаконних доходів, мають свої окремі завдання та функції.

Зазначені механізми мають наступні ознаки:

- це сукупність органів державної влади та їх посадових осіб;
- одним з визначених законодавством завдань є протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом;
- їх діяльність направлена на досягнення спільного результату в досліджуваній сфері;
- порядок їх взаємодії та функції визначені відповідними нормативно-правовими актами.

Необхідно також відмітити, що до вказаних державних механізмів належать як національні суб'єкти, так і міжнародні організації. Серед науковців панує думка, що до них належать:

- суб'єкти, основними функціями яких є протидія легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом;
- суб'єкти, які здійснюють протидію легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом, в межах напрямку боротьби з організованою злочинністю;
- суб'єкти, які здійснюють протидію легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом, в межах покладених на них основних функцій.

Згідно з даною точкою зору, до першої групи належать органи державної влади, спеціально утворені для протидії легалізації незаконно одержаних доходів, а саме: Державна служба фінансового моніторингу, Рада з питань дослідження методів та тенденцій у відмиванні доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванні тероризму.

До другої групи належать суб'єкти, основним завданням яких є попередження, виявлення та розкриття організованої злочинності. До них належать органи, визначені ч. 2 ст. 5 Закону України “Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю”:

- 1) координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України;
- 2) спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України;
- 3) спеціальні підрозділи по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України.

До третьої групи можна віднести суб'єктів, на які, поряд з виконанням інших завдань, покладається завдання протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом. Їх поділяють на три групи:

- 1) правоохоронні органи;
- 2) органи, що мають контрольні повноваження щодо суб'єктів фінансової діяльності;
- 3) суб'єкти первинного фінансового моніторингу;
- 4) спеціально визначені суб'єкти первинного фінансового моніторингу.

Крім того, у наведеній класифікації суб'єктів протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, не зазначені органи, що мають найвищу силу: Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України, адже саме вони визначають засади державної політики в досліджуваній сфері та здійснюють регулюючий вплив на інших суб'єктів.

Таким чином, перераховані органи державної влади мають організаційні, управлінські та контрольні повноваження у сфері протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом.

Крім того, у наведеній структурі суб'єктів протидії легалізації незаконно отриманого прибутку не враховано їх поділ за територіальним принципом, тобто не виділені окремо органи, повноваження яких поширюється лише на територію окремої адміністративно-територіальної одиниці (місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування, територіальні управління міністерств та інших центральних органів виконавчої влади).

Таким чином, з урахуванням вищенаведеного, структура суб'єктів протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, має виглядати наступним чином:

1. Національні суб'єкти.
2. Міжнародні суб'єкти:

Таким чином, враховуючи функціональну специфіку діяльності кожного суб'єкта державних механізмів детінізації доходів громадян, їх усіх можна класифікувати за декількома критеріями.

Щодо завдань і функцій, які вони виконують, їх можна поділити на суб'єктів, які:

1) визначають засади державної політики у сфері протидії легалізації злочинно одержаних доходів (Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України);

2) проводять перевірки фінансових операцій, здійснюють ідентифікацію клієнтів (суб'єкти державного та первинного фінансового моніторингу);

3) не допускають та припиняють будь-які фінансові операції, що вчиняються з використанням доходів, одержаних злочинним шляхом (суб'єкти фінансового моніторингу, правоохоронні органи);

4) контролюють діяльність суб'єктів протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, що здійснюють безпосередню протидію такій діяльності (Міністерство фінансів України, Державна служба фінансового моніторингу України, тощо).

За територією, на яку поширюються повноваження суб'єктів протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, їх можна поділити на:

1) міжнародні (повноваження поширюються на територію країн-учасниць);

2) загальнодержавні (повноваження поширюються на територію України);

3) регіональні (повноваження поширюються на територію декількох адміністративно-територіальних одиниць);

4) місцеві (повноваження поширюються на територію однієї адміністративно-територіальної одиниці).

За характером участі в протидії легалізації (відмиванню) доходів вказаних суб'єктів можна поділити на тих, які:

– безпосередньо реалізують заходи з такої протидії;

– формують державну політику в даній сфері;

– узагальнюють інформацію та розробляють пропозиції щодо покращення такої протидії;

– здійснюють контроль та нагляд за виконанням безпосередніх заходів з протидії легалізації злочинно одержаних доходів.

Крім того, суттєвий вплив на ефективність та результативність ефективності структури державних механізмів протидії легалізації (відмиванню) дохо-

дів, одержаних злочинним шляхом має система комунікацій, ієрархія влади і підпорядкування, усталені процедури прийняття рішень, прозорість у діяльності державних структур, забезпечення зворотнього зв'язку, характер взаємодії відповідних державних органів, загальна і спеціальна підготовка кадрів тощо.

О. М. Крутій

доктор наук з державного управління, професор
Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ
при Президентіві України

МЕХАНІЗМИ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В СУЧАСНОМУ ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

Розвиток прогресивних тенденцій в житті суспільства неможливий без налагодженого соціального діалогу. Брак знань в цій галузі проявився сьогодні, коли в країні загострилися соціальні, політичні, міжособистісні та інші види конфліктів. Співробітництво та діалог в найбільшій мірі відповідає сучасним уявленням про конструктивну та довгострокову взаємодію між людьми.

В Україні вже створено умови для соціального діалогу, але вони потребують нових засобів впровадження для подальшого розвитку суспільства. Органи влади вже здійснюють певну взаємодію з громадськістю. Проблема полягає в наданні вже наявній взаємодії діалогового характеру. В системі органів державної влади України існують окремі підрозділи та, навіть, цілі органи, чийм головним (а іноді і єдиним) завданням є організація здійснення соціального діалогу.

Так існує така форма соціального діалогу як соціальне партнерство (С. п.). Це система інститутів і механізмів щодо узгодження інтересів учасників виробничого процесу: працівників і працедавців, яка основана на рівному співробітництві. Розвиток С. п. в його різних формах важлива складова процесу посилення соціальної направленості сучасної ринкової економіки, її соціалізація. В системі С. п. інтереси працівників представлені, як правило, профспілками, інтереси працедавців - спілками виробників. В так званому трипартиському її варіанті третім безпосереднім учасником процесу узгодження інтересів виступає держава, яка одночасно є гарантом виконання прийнятих домовленостей. Узгодження інтересів досягається шляхом переговорного процесу, в ході якого сторони домовляються про умови праці та її оплату, про соціальні гарантії працівникам та їх ролі в діяльності підприємства. Розвиток системи С. п. сприяє можливості досягнення відносного балансу інтересів працівників і працедавців на основі співробітництва, компромісу, веде до соціального консенсусу. Ця система є дієвим інструментом поєднання економічної ефективності і соціальної справедливості. В розвинених країнах С. п. приймає різні форми. Так звана корпоративіська система пропонує використання спеціальних інституцій, процедур, механізмів. Ця система отримала розповсюдження в Австрії, Швеції, Японії, ФРН, Швейцарії, Нідерландах. В Австрії та Франції, наприклад, С. п. реалізується через широку мережу консультативних рад і комітетів, паритетних комісій, як на загальнонаціональному рівні, так і на галузевому. В країнах, де спеціальні інститути соціального партнерства відсутні, діє так звана плюралістична система (Великобританія, США, Канада). Узгодження протиріч здійснюється на рівні суспільства за допомогою звичайного політичного процесу (партій, парламентів, профспілок) і розвитку співробітництва працівників та працедавців на рівні окремих компаній.

С. п. можна розглядати у широкому або вузькому розумінні, як форму і як процес соціального діалогу. У широкому розумінні соціальне партнерство це си-

стема взаємодії між суспільними секторами, в процесі якої відбувається пошук спільного вирішення соціально значущих проблем та досягнення соціального консенсусу. Партнерами є держава (представники органів державної влади та місцевого самоврядування), комерційний сектор, громадські об'єднання та громадяни ("третій сектор"). У вузькому розумінні, соціальне партнерство є взаємодією у сфері соціально-трудова відносин, яка охоплює таких суб'єктів як робітники – роботодавці (біпартизм) або робітники – роботодавці – держава (трипартизм) і спрямована на врегулювання соціально-трудова відносин.

Попри зміну суб'єктів та форм С. п., сутність цього феномену та основні закономірності його функціонування залишаються незмінними. С. п. базується на принципах рівноправ'я, взаєморозуміння та автономності суб'єктів взаємодії, здійснюється спільними зусиллями його учасників і спрямований на отримання взаємовигідного для них результату за допомогою гуманних засобів. При цьому під гуманними засобами розуміються інститут права та моральні норми, пріоритет договірних методів рішення спірних суспільних проблем над силовими.

Організаційно-правовий механізм необхідний та важливий елемент вирішення трудових конфліктів, це дієвий майданчик для ведення переговорів та вирішення трудових спорів, однак недостатній. Без урахування суб'єктивного фактору а саме психологічних механізмів соціального діалогу, тобто готовності суб'єктів соціального діалогу до взаємодії та співробітництва, повноцінного вирішення цього питання неможливе!

Аналіз причин недосконалої співпраці влади та громадськості свідчать про те, що існують об'єктивні фактори, такі, як відсутність налагодженої системи співпраці, недосконалий механізм фінансування та нормативно-правової бази, яка б створювала умови для відкритості влади та більшої інформованості громадськості, а також суб'єктивні фактори – недостатня професійна підготовка лідерів громадських організацій, соціально-психологічна неготовність до діалогу та недостатня мотивація до співпраці, як представників влади так і громадськості.

За результатами психологічного дослідження стратегічних пріоритетів міжособистісної взаємодії суб'єктів державного управління, (слайд) можна відмітити що державні службовці суттєву перевагу надають суперництву, а не партнерству, що свідчить про їх неготовність до діалогу.

Відмінною рисою більшості досліджень, які присвячені проблемі діалогової взаємодії, є те, що під діалогом розуміється вміння вести розмову, бесіду між двома суб'єктами зазвичай, тобто фактично передбачається і детально аналізується тільки раціональний рівень діалогу. Така редукція є епістемологічно некоректною, оскільки ця взаємодія може здійснюватися не тільки за діалоговою стратегією, але й за будь-якою іншою, наприклад, за авторитарною, маніпулятивною, конформною, індиферентною тощо.

На сьогоднішній день для найбільш повного системного опису діалогу відповідає таке його визначення як - діалог це комунікативне явище, що має багаторівневу структуру, охоплюючи мотиваційний, емоційний, раціональний, рефлексивний та творчий рівні і втілює таку комунікативну парадигму, що відповідає наступним параметрам: симетричність, розуміння, розвиток і автономія (слайд).

Основа соціально-психологічного механізму розвитку готовності до діалогу складають характеристики особистості, як суб'єкта взаємодії та характеристики самого процесу діалогової взаємодії (слайд).

Характеристика особистості суб'єкта діалогової взаємодії охоплює регулятивні та операціональні компоненти, що спрямовують діяльність суб'єктів ді-

алогової взаємодії та забезпечують використання інструментарію успішного здійснення діалогової взаємодії.

Регулятивна компонента охоплює систему мотивації, яка сприяє успішному здійсненню діалогової взаємодії та систему якостей особистості, які забезпечують спрямування взаємодії в бік діалогічного сценарію її здійснення. Операціональна компонента охоплює систему компетенцій, які забезпечують повноту реалізацію діалогового сценарію взаємодії та систему якостей особистості, що пов'язані з успішним засвоєнням необхідної компетенції.

Навчити діалогу в традиційному розумінні цього поняття неможливо. Для цього потрібна спеціальна форма навчання. Найбільш вдалою формою є транситуаційне навчання діалогу.

Характеристики суб'єктів взаємодії і компоненти самого процесу діалогу мають стати предметом цілеспрямованого формування для забезпечення повноцінного функціонування організаційно-правового механізму. Саме вказані ідеї і лягли в основу авторської розвивальної програми діалогової взаємодії. Програма розвитку здатності до діалогової взаємодії суб'єктів державного управління включає чотири блоки. (див. слайд).

Перший – мотиваційний, метою якого є забезпечення позитивного відношення до участі в розвивальній програмі. Другий - інформаційний - де відбувається діагностика професійної підготовки до партнерства суб'єктів соціального діалогу та забезпечення засвоєння інформації про розкриття змісту поняття діалогова взаємодія і усвідомлення її необхідності та можливостей реалізації у взаємодії влади і громадськості. Третій – інструментальний, де відбувається навчання та засвоєння психологічних умінь та навичок діалогової взаємодії. Четвертий – діяльнісний, який можна визначити як блок - "цілісної дії, де проводяться тренінги за спеціальними програмами з метою отримання досвіду роботи з конкретними ситуаціями, соціальними проектами на партнерських засадах.

Важливим є те, що в кожному блоці мета поділяється на дві складові – перша стосується державно управлінського аспекту діалогової взаємодії, друга – власне психологічного. Комплексне оволодіння технологічною базою та системою інструментарію діалогової взаємодії в рамках запропонованої програми є необхідною умовою корекції і формування особистісних установок, мотивів, компетенцій у сфері міжособистісної діалогової взаємодії, що є системоутворюючим фактором успішного здійснення організаційно-функціонального аспекту діалогу органів влади і громадськості на всіх рівнях державного управління.

Отже, використання об'єктивних і суб'єктивних факторів підвищення ефективності соціального діалогу має сприяти подальшому вдосконаленню партнерських відносин між суб'єктами при вирішенні проблем державного управління через створення гнучкої системи управління та застосування ефективних методів адміністративного менеджменту замість звичних бюрократичних процедур.

А. А. Кудінкова

слухач магістратури

Класичний приватний університет

РОЗВИТОК СИСТЕМИ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ТА ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

Нині найбільші дискусії відбуваються в наукових аграрних колах під час оцінки процесу кредитування сільськогосподарських підприємств та його впливу на прибутковість, потенціал, перспективи подальшого розвитку.

За їх значного вкладу в дослідження проблем кредитування сільськогосподарських підприємств водночас виклики сьогодення вимагають формування нових індикаторів і підходів щодо пошуку та вибору розмаїття варіантів кредитування діяльності аграрних підприємств та окреслення горизонтів якісної розбудови механізму кредитування. Вказане зумовлює значимість, актуальність та важливість обраної теми.

У розвитку сільського господарства вирішальну роль відіграють кредитні ресурси. Це зумовлено сезонним розривом між вкладенням і надходженням коштів та безперервністю процесів відтворення. Значна проблема в оборотному капіталі за недостатності власних коштів перетворює кредит у вагоме джерело формування фінансових ресурсів і зумовлює необхідність пошуку шляхів кредитного забезпечення. Разом з тим отримання кредитів для підприємств аграрної сфери залишається проблемним. В значній мірі проблеми кредитування зумовлені:

1) зменшенням обсягів державної підтримки сільського господарства; 2) недостатністю кредитних ресурсів для сільськогосподарських підприємств через високі відсоткові ставки; 3) ігноруванням при кредитуванні сезонності робіт.

З подальшим розвитком ринкових відносин зросла залежність функціонування сільськогосподарського господарства від фінансово-кредитної системи і продовжує ще більше зростати. При цьому сезонність виробництва у сільському господарстві за нормального відтворювального процесу вимагає забезпечення раціонального співвідношення між власниками і залученими коштами.

Дослідження процесу кредитування за останні роки свідчить про нестабільну ситуацію в кредитуванні сільського господарства. Так, суттєво скоротилось кредитування сільськогосподарських підприємств в кризовому 2009 році. Наступний же 2010 рік характеризувався зростанням загального обсягу кредитів наданих сільському господарству. Їх сума становила 26900 млн. грн., або біля 6% від загального обсягу наданих кредитів в економіку країни. Зріс загальний обсяг кредитування на 1,4 млрд. грн. в 2011 році порівнюючи з 2010 роком і на 5,7 млрд. грн. у порівнянні з 2009 роком. Однак щодо 2008 року відзначається все ще значний спад у кредитуванні. На початок 2013 року, за даними Національного банку України, загальний обсяг наданих кредитів в сільське господарство становив 34953,99 млн. грн.

Слід підкреслити, що незалежно від обсягу кредитів, наданих сільському господарству, лише тут досягнуто найбільше зростання обсягів виробництва валової продукції в порівнянні з іншими галузями економіки, що в значній мірі свідчить про ефективне використання фінансових ресурсів.

Об'єктивна необхідність використання кредитних відносин в аграрній сфері економіки пов'язана з особливостями сільськогосподарського виробництва, нерівномірністю руху оборотних засобів підприємств, значним відхиленнями потреби в оборотних засобах від їхньої фактичної наявності.

До основних специфічних відмінностей кредитування сільськогосподарських позичальників слід віднести:

- залежність результатів діяльності галузі від кліматичних умов;
- залежність від державної політики регулювання аграрного ринку;
- циклічність надання й погашення кредитів, обумовлена сезонністю виробництва і реалізації продукції та періодичним коливанням у підприємств потреб у додатковому оборотному капіталі. Це веде до великого розриву у часі між здійсненням витрат на виробництво продукції та отримання доходу від її реалі-

зації, створюючи нестачу обігових коштів, що, в свою чергу, зумовлює необхідність її покриття за рахунок короткострокових кредитів;

- використання сільськогосподарськими підприємствами землі як основного засобу виробництва;
- значна зношеність основних засобів;
- низька рентабельність та збитковість аграрних підприємств;
- низька прибутковість, чи навіть збитковість сільськогосподарських підприємств;
- негативний вплив природних факторів, а саме: несприятливих погодних умов, хвороб, паразитів тощо, які можуть зменшити урожайність рослин і продуктивність тварин, що, в свою чергу, призведе до недоотримання запланованого фінансового результату.

Вказані особливості вимагають від банків адаптації внутрішніх процедур і кредитних продуктів до специфіки сільського господарства. Так, кредитування банками сільського господарства має певні атрибути, визначені специфікою аграрного бізнесу. Кредитна політика банків, які займаються кредитуванням сільськогосподарських підприємств, повинна мати й певні відмінності, що враховують особливість сільськогосподарських позичальників, галузеву специфіку агропромислового комплексу країни та ринку продовольства.

Сучасний етап розвитку кредитних відносин характеризується започаткуванням з 2000 року процесу відновлення кредитного забезпечення аграрного сектора економіки України та розбудови його на якісно нових засадах з урахуванням специфіки сільськогосподарського виробництва та ринкових умов господарювання.

Важливим фактором, що впливає на організацію кредитних відносин в аграрному секторі економіки, є багатогалузевий характер сільськогосподарської діяльності. Як відомо, основною передумовою отримання кредиту є прибутковість підприємства. Банки мають бути впевненими, що позичальник спроможний оплатити кредит. Проте, якщо підприємство займається, скажімо, двома видами діяльності, варто при визначення кредитоспроможності позичальника враховувати рентабельність виробництва не в цілому, а за окремими видами сільськогосподарської продукції. Якщо аграрний товаровиробник прагне отримати кредит для розширення виробництва рентабельної продукції, банк може бути зацікавлений в наданні кредиту даному клієнту, оскільки вірогідно, що використання кредитних ресурсів у цьому випадку дасть можливість оплатити кредит і мати від його використання додаткові прибутки.

Такий підхід дасть можливість розірвати коло проблем, де, з одного боку аграрні підприємства є неприбутковими тому, що вони не можуть отримати кредит, а з іншого боку, вони не отримують кредит бо є неприбутковими.

Для адаптування кредитної системи до умов сільського господарства важливе значення має встановлення об'єктивних відсоткових ставок, а також термін надходження кредитів. Ця вимога пов'язана з особливостями ведення аграрного виробництва, коли більшість технологічних операцій повинні виконуватися у конкретно встановлені строки. Наступна вимога пов'язана з поверненням кредитів. Сезонність виробництва й уповільнений обіг авансових коштів вимагають подовження періоду використання кредитних ресурсів.

Головною передумовою динамічного розвитку банківського кредитування сільського господарства є забезпечення повернення кредиту за умови дотриман-

ня прав кредиторів та позичальників. Неповорнення кредитів сільськогосподарськими підприємствами нині зумовлене різними причинами, основні з яких, як зазначалося висока ризикованість ведення господарської діяльності в галузі, стійких, накопичений у продовж багатьох років дефіцит фінансових ресурсів у переважній більшості сільськогосподарських товаровиробників, несвоєчасне отримання ними банківських кредитів і, відповідно, їх неефективне використання та брак коштів для розрахунків за цими кредитами, значний вплив суб'єктивних чинників на процес прийняття рішення про видачу кредитів тощо. У зв'язку з цим доцільно запропонувати ввести страхування ризиків неповорнення кредитів банкам сільськогосподарськими виробниками.

Досліджуючи питання кредитування сільськогосподарських підприємств, слід підкреслити, що кредитне забезпечення сільського господарства – це цілісна система взаємопов'язаних елементів, яка передбачає надходження кредитних ресурсів суб'єктам господарювання на ринкових умовах з урахуванням об'єктивних особливостей галузі.

Крім того до основних напрямів формування повноцінної системи кредитування сільськогосподарських товаровиробників належать: зміна нормативно-правової бази у сфері кредитування АПК, зокрема удосконалення механізму надання часткової компенсації; законодавче врегулювання прав і обов'язків учасників кредитного процесу, забезпечення належної державної підтримки у сфері пільгового кредитування.

О. В. Кучерява

слухач магістратури

Класичний приватний університет

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО: СВІТОВИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

За останні роки питання запровадження інституту державно-приватного партнерства (далі-ДПП) стало одним із головних пріоритетів урядових стратегічних програм розвитку, індикатором успішної взаємодії бізнесу та структур державної влади, альтернативним способом відновлення та модернізації національної економіки.

Під терміном Public-Private Partnership (PPP) або, як зазначено в українському законодавстві, державно-приватне партнерство зазвичай розуміється особлива форма взаємодії бізнесу та держави. Характер цієї взаємодії, методи та конкретні форми такої співпраці суттєво відрізняються залежно від національних особливостей ринкових відносин та правових систем.

Фахівці виділяють декілька етапів розвитку проектного фінансування, які стали основою державно-приватного партнерства.

По-перше, механізми фінансування проектів видобутку корисних копалин (нафта, газ, вугілля тощо) вперше були застосовані в Техасі у 30-х роках ХХ ст. у нафтодобуванні, а також під час підготовки проектів розробки нафтових покладів в Північному морі в 70-х роках ХХ ст. та проектах, пов'язаних з видобутком газу та інших корисних копалин в Австралії й деяких інших країнах.

По-друге, фінансування незалежних енергетичних проектів у секторі енергопостачання, вперше застосоване в США в 1978 р., сприяло розвитку комбінованих (спільних) підприємств, відомих сьогодні як спільна діяльність.

Фінансування громадської інфраструктури (дороги, транспорт, громадські будівлі) розвинулось у Великобританії завдяки Закону про приватне фінансу-

вання Private Finance Initiative (PFI) на початку 90-х років ХХ ст., і зараз такі проекти відомі як класичні проекти державно-приватного партнерства.

В Україні 1 липня 2010 року був прийнятий Закон України “Про державно-приватне партнерство” № 2404-VI (далі – Закон), який набрав чинності 31.10.2010 р. та визначив організаційно-правові засади взаємодії державних партнерів із приватними партнерами та основні принципи державно-приватного партнерства на договірній основі.

Відповідно до Закону під державно-приватним партнерством розуміється співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних органів державної влади та органів місцевого самоврядування (державними партнерами) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, або фізичними особами – підприємцями (приватними партнерами), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому цим Законом та іншими законодавчими актами.

До ознак ДПП відповідно до Закону належать:

1. Забезпечення вищих техніко-економічних показників ефективності діяльності, ніж у разі здійснення такої діяльності державним партнером без залучення приватного партнера;
2. Довготривалість відносин (від 5 до 50 років);
3. Передача приватному партнеру частини ризиків у процесі здійснення державно-приватного партнерства;
4. Внесення приватним партнером інвестицій в об’єкти партнерства із джерел, не заборонених законодавством.

Крім того, до визначальних ознак ДПП прийнято відносити виключно конкурентний спосіб вибору приватного партнера. Більше того, успіх реалізації проекту у формі державно-приватного партнерства напряму залежить від прозорості проведеного конкурсу, оскільки тільки такий спосіб забезпечує вибір найбільш економічно-вигідного проекту та надійного партнера.

До основних принципів здійснення державно-приватного партнерства належать:

- рівність перед законом державного та приватного партнера;
- заборона будь-якої дискримінації прав державних чи приватних партнерів;
- узгодження інтересів державних та приватних партнерів з метою отримання взаємної вигоди;
- незмінність протягом усього строку дії договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства, цільового призначення та форми власності об’єктів, що перебувають у державній або комунальній власності, переданих приватному партнеру;
- визнання державними та приватними партнерами прав та обов’язків, передбачених законодавством України та визначених умовами договору укладеного в рамках державно-приватного партнерства;
- справедливий розподіл між державним та приватним партнерами ризиків, пов’язаних з виконанням договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства.

В Україні, подібно до багатьох держав із недостатнім правовим регулюванням ДПП, прогалини в законодавстві можуть бути виправлені в окремих контрактах. Відповідно, якщо Україна зацікавлена у проектах ДПП, і державний

партнер дійсно прагне їх здійснити, є шанс успішного запуску та імплементації такого проекту навіть в умовах існуючої правової та політичної ситуації.

О. М. Лазько

здобувач

Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ
при Президентіві України

МЕТОДОЛОГІЯ ПОДОЛАННЯ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ ТА КОНФЛІКТІВ У ПОЛІЕТНІЧНІЙ ДЕРЖАВІ ЯК МЕХАНІЗМ ЕФЕКТИВНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Динаміка сучасних етнополітичних процесів на національному, регіональному і глобальному рівні, міжнародні зобов'язання України, зростання етнокультурної самосвідомості, як українського етносу, так і інших етнічних груп, вимагають удосконалення і конкретизації механізмів державної політики відносно проблем етнічних громад. Як відомо, конфлікт є груповим конфліктом, і, як такий, підпадає під загальноконфліктологічну типологізацію. Належність етнічного конфлікту до ряду групових соціальних явищ робить його феноменом, пов'язаним з різними суспільними сферами і протиріччями – економічними, соціальними, політичними, культурними, ідеологічними. При вивченні механізмів подолання етнічних конфліктів можна використовувати діалектичний метод. На його користь промовляє, насамперед, феноменологічна специфіка етнічного конфлікту. Такий конфлікт цілком виразно проявляється як діалектичне явище у процесі свого виникнення, розвитку і розгортання, у зв'язку з переходом від однієї якості до іншої на різних етапах існування.

Зважаючи на багатоаспектність прояву етнічних протиріч і конфліктів та їхніх взаємозв'язків з іншими суспільними явищами, при їх вивченні важливо використовувати також відомі загальнонаукові методи і прийоми пізнання. Будь-які протиріччя і конфлікти можуть бути описані, зокрема, на основі спостереження, з використанням прийомів, що їх американські дослідники Дж. Мангейм і Р. Річ визначають як “операціоналізація” (збирання даних про обстежуване явище) та “інструменталізація” (уточнення дій, які треба зробити під час спостереження) [1, с.73].

Дослідження загального стану етноконфліктності в суспільстві потребує вивчення кожного з наявних конфліктів у всіх його проявах. Врахування своєрідних, притаманних саме досліджуваному етнічному конфліктові властивостей є обов'язковою умовою застосування таких взаємопов'язаних методів, як аналіз і синтез. Аналіз вже за самим своїм визначенням і функціональним призначенням передбачає виокремлення складових цілого і з'ясування своєрідності та взаємозв'язків кожного з елементів конфлікту, його анатомію, причини виникнення і чинники розвитку досліджуваного явища та склад його учасників. З іншого боку, виокремлення нових типів протиріч і конфліктів, встановлення притаманних цим феноменам загальних властивостей і закономірностей може бути досягнуте лише методом синтезу, в результаті вивчення і порівняння їх сторін та ознак, узагальнення отриманих результатів [2].

Протиріччя являє собою різноспрямованість розвитку суспільних явищ, у тому числі соціальних. Цим зумовлюється об'єктивна природа суперечливості суспільних інтересів. Ототожнення протиріччя з конфліктом змушує стати на позицію визнання неминучості кожного конкретного конфлікту. Тим часом у зародженні й розвитку будь-якого суспільного конфлікту найчастіше однією з

головних причин є неадекватне суб'єктивне сприйняття його учасниками (конфліктантами) виниклої ситуації і позиції протилежної сторони, наслідком чого є неадекватна політична поведінка. Протиріччя за своїм змістом, коли вони вірно зафіксовані, внаслідок своєї тривалості, а в багатьох випадках – сталості в історичному часі, частіше стають предметом дедуктивно-логічних побудов, ніж власне конфлікт. Вивчення останнього потребує наголосу на емпіричному спостереженні, вимагає постійної фіксації змін у взаємодії його учасників, у їхніх позиціях. Тому ще одним важливим методом дослідження етнічних конфліктів є індуктивний. Саме він у сполученні з методом порівняльного аналізу створює основу для синтезуючого приведення у теоретичну цілісність різноманіття специфічних етноконфліктних ситуацій.

Індуктивний метод, зрозуміло, не може бути самодостатнім при вивченні конфліктів між етнічними групами внаслідок неповноти і проблематичності індуктивного знання. Так само важливо усвідомлювати, що вірно зрозуміти поодинокий факт можна лише тоді, коли його образ включають в уже усталену систему понять. Тож індуктивне знання має перевірятися дедуктивним методом, і навпаки. Це означає, що розроблення методики етноконфліктології не може бути увільненим від загальної вимоги поєднувати індуктивний та дедуктивний методи.

При застосуванні індуктивного і дедуктивного методів дослідження важливо пам'ятати, що перший з них ґрунтується на емпіричному вивченні явища і якнайглибшому пізнанні історії та особливостей конфлікту. Таким чином реалізується історичний підхід, важливість якого зумовлена, зокрема, тим, що в неекспериментальних науках експеримент замінюється побудовою моделі об'єкта, а остання співвідноситься зі знанням про виникнення та розвиток досліджуваного явища. Необхідність поєднання індуктивного і дедуктивного методів актуалізує питання про моделювання як спосіб пізнання сутнісної сторони етнічного конфлікту з урахуванням моделей специфіки перебігу відповідних суспільних процесів [2].

Спираючись на методологію цивілізаційного аналізу А. Тойнбі, відомий американський соціолог С. Хантінгтон обґрунтував геополітичну гіпотезу про зіткнення цивілізацій як один з головних чинників можливого майбутнього людства. Цивілізація, за визначенням С. Хантінгтона, є найвищим культурним утворенням і рівнем культурної самобутності, яке об'єднує людей. Вона визначається як загальними об'єктивними елементами, такими як мова, історія, релігія, звичаї, суспільні інституції, так і об'єктивною самоідентифікацією людей [3, с. 17].

С. Хантінгтон наводить результати 100 порівняльних досліджень про цінності, прийняті у різних суспільствах. Ці дослідження показали, що цінності, які найбільш важливі на Заході, є найменш важливими в загальносвітовому масштабі. Ідеї індивідуалізму, лібералізму, конституціоналізму, прав людини, рівності, свободи, влада закону, демократія, вільний ринок, відокремлення церкви від держави мають слабкий резонанс в ісламській, конфуціанській, японській, індійській, буддійській або православній культурах (цивілізаціях) [3, с. 23–24].

Перелічені європейсько-цивілізаційні ідеї, як відомо, разом з відповідними культурно-етнічними цінностями були важливими чинниками консолідації європейських націй і надалі впливають на їхнє життя. Так само ідеї і цінності неєвропейських цивілізацій визначають становлення і розвиток націй відповідної цивілізаційної ідентичності. Не випадково А. Тойнбі наголошував, що нація є складником одиниці більшого масштабу – тобто частиною цивілізації – і містить в собі відмітні риси останньої.

Таке розуміння ролі цивілізаційних чинників у розвитку етнічного життя відповідає реаліям людської історії. Воно долає згадану обмеженість формаційної і техноцивілізаційної парадигми пізнання соціальної дійсності, уточнює і збагачує методологічні засади етнополітичних досліджень.

Застосування методології цивілізаційного вивчення суспільних процесів може бути корисним при дослідженні етнічних протиріч і конфліктів. Це повною мірою стосується етнонаціональних відносин у сучасній Україні [с.2 115-117].

Присутність цивілізаційного, культурно-ціннісного чинника в етнічних протиріччях і конфліктах надає теорії вивчення цих феноменів певної методологічної специфіки. Політичні науки, приміром, у процесі порівняльного теоретичного аналізу політичних систем визначають предмет вивчення таким чином, щоб абстрагуватися від впливів духовної культури на політичні системи, оскільки, на думку дослідників, культурні особливості спотворюють результат.

Психологічні особливості конфліктантів, разом з їхнім культурно-цивілізаційним підґрунтям, проявляються і в діях, і в аргументах сторін. Вимога об'єктивності при вивченні конфлікту, інтересів і поведінки його учасників нагадує про важливість неупередженого ставлення до культурних засад і ціннісних пріоритетів кожного з конфліктантів. Водночас, слід вказати, що будь-який здобуток наукового пошуку є суб'єктивним через суб'єктивний вибір використовуваних джерел [2, с.118-119].

Виходячи з вищевикладеного, слідує, що і в Європі, і у світі все більше уваги приділяється виробленню в тому або іншому вигляді таких загальних орієнтирів і стандартів, які набувають особливого значення для реалізації державної політики у сфері міжетнічних відносин.

Список використаної літератури

1. Мангейм Дж. Политология: методы исследования / Дж. Мангейм, К. Рич ; пер. с англ. – Москва, 1997. – С. 73.

2. Концептуальні засади безпекової політики у сфері національної ідентичності та міжетнічних відносин в Україні [Електронний ресурс] // Наукова доповідь національного інституту стратегічних досліджень. – Режим доступу: http://old.niss.gov.ua/Table/30092010/0930_dop.pdf.

3. Хантінгтон С. Зіткнення цивілізацій / С. Хантінгтон // Філософ. і соціолог. думка. – 1996. – № 1–2. – С. 11.

М. А. Латинін

доктор наук з державного управління, професор

В. П. Суворов

здобувач

Харківський регіональний інститут державного управління
при Президентіві України

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ОРГАНІЗАЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ПРИ ПЛАНУВАННІ ТА ЗАБУДОВІ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ

Земля є національним багатством українського народу, що перебуває під особливою охороною держави [5]. Ефективне та раціональне використання земельних ресурсів, в тому числі для містобудівних потреб, є одним з основних завдань влади будь-якої розвинутої держави. В умовах стрімкого розвитку міських територій створення ефективних складових механізмів державного регулю-

вання земельних відносин в населених пунктах України є однією з найважливіших завдань державної та місцевої влади.

Відносини у сфері містобудівної діяльності регулюються Конституцією України [5], Цивільним [7], Господарським [1] і Земельним [4] кодексами України, законами України “Про регулювання містобудівної діяльності” [6], “Про основи містобудування” [3], “Про землеустрій” [7], іншими нормативно-правовими актами.

Існуюча система органів державної влади та місцевого самоврядування не відповідає потребам часу, оскільки є занадто бюрократизованою, закритою та корумпованою. Такий стан речей призводить до підвищення недовіри до дій та рішень керівництва держави, центральних та місцевих органів влади та місцевого самоврядування зі сторони суспільства та міжнародних партнерів.

Отже, вдосконалення адміністративно-організаційного механізму державного управління має бути одним з важливих елементів державної політики.

Ефективному функціонуванню адміністративно-організаційного механізму державного регулювання земельних відносин у сфері містобудування, на наш погляд, заважають ряд проблем. Нами визначено, що проблеми існують на інституціональному рівні, зокрема: існує велика кількість задіяних суб’єктів у земельних відносинах, наявна значна кількість допоміжних установ, організацій та органів влади, які беруть участь у процесі державного регулювання земельних відносин. Кожен орган державної влади має внутрішні та зовнішні проблеми адміністративно-правового спрямування. Нами класифіковано наступні види проблем. До внутрішніх проблем віднесено проблеми у сфері надання адміністративних послуг, проблеми структури органів влади у сфері земельних відносин, проблеми комунікації, проблеми технічного забезпечення, проблеми кадрового забезпечення, проблеми у сфері документообігу та обміну інформацією. До зовнішніх проблем віднесено проблеми міжвідомчої взаємодії, проблеми комунікації з суб’єктами земельних відносин, проблеми політичні, проблеми правового регулювання та правозастосування. Наявність вказаних проблем має бути врахована при винайденні напрямів удосконалення вказаного механізму державного регулювання.

Сформовані напрями вдосконалення адміністративно-організаційного механізму державного регулювання земельних відносин у сфері містобудування, полягають у: підвищенні рівня дотримання принципів права під час реалізації заходів державного регулювання земельних відносин у сфері містобудування; формуванні організаційних заходів спрямованих на створення системи мотивації для посадових осіб, які беруть участь у державному регулюванні земельних ресурсів в містобудуванні; формуванні організаційних заходів спрямованих на зниження рівня корупційних ризиків під час регулювання земельних відносин в містобудуванні; виробленні адміністративно-організаційних заходів спрямованих на підвищення рівня практичного правозастосування при реалізації державної політики у сфері земельних відносин в містобудуванні; формуванні адміністративно-організаційних заходів спрямованих на поліпшення рівня роботи органів прокуратури щодо нагляду за додержанням земельного та містобудівного законодавства та унормування заходів організаційного спрямування такого нагляду; вдосконаленні організаційного рівня захисту прав та законних інтересів учасників земельних правовідносин у сфері містобудування; підвищенні рівня забезпечення необхідними засобами та фінансами органів влади – учасників земельних відносин, через внесення змін до чинного законодавства.

Список використаної літератури

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Про землеустрій : Закон України від 22.05.2003 р. № 858-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 36.
3. Про основи містобудування : Закон України від 16.11.1992 р. № 2780-XII // Відомості Верховної Ради. – 1992. – № 52.
4. Земельний кодекс України : Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
5. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.
6. Про регулювання містобудівної діяльності [Електронний ресурс]: Закон України від 17 лютого 2011 р. № 3038-VI. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?page=3&nreg=3038-17>.
7. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

С. О. Левченко

здобувач

Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ
при Президентіві України

НАПРЯМИ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОЇ МОДЕЛІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Постановка проблеми. Соціальні трансформації, що відбуваються в українському суспільстві в останні роки, повною мірою оголили вади наявної системи публічного управління: її громіздкість, низьку ефективність, відірваність від потреб та інтересів суспільства, нерозвиненість демократичних процедур керівництва. Саме тому значна частина сучасних науковців погоджується з думкою, що ключовою проблемою сучасної України є невідповідність якості і рівня управлінської діяльності існуючим соціальним вимогам і потребам [2; 3]. Дослідники відзначають, що існуюча в Україні система управління вже не тільки не здатна адекватно і результативно регулювати глобальні зміни і спрямовувати їх розвиток в напрямку бажаних для суспільства соціально-економічних перетворень, але і своєчасно розуміти поточні процеси і правильно оцінювати перспективи розвитку [4; 5]. Саме тому нагальною стає проблема впровадження нової моделі публічного управління, адекватної суспільним очікуванням і реаліям сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання адаптації нових моделей публічного управління до вітчизняної практики знаходять відображення у працях багатьох вітчизняних вчених, зокрема, В. Бакуменка, В. Дзюндзюка, Д. Карамішева, В. Князева, В. Корженка, О. Крутій, П. Надолішнього, Д. Олійника, О. Радченка, І. Розпутенка, В. Солових, Ю. Шарова та ін. Між тим, сучасні геополітичні процеси та виклики, з якими стикається Україна в останні декілька років, вимагають нових науково обґрунтованих підходів щодо модернізації системи публічного управління.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні склалася об'єктивна потреба перевести реформи системи публічного управління на нову траєкторію розвитку, зв'язавши їх не тільки з розвитком самих органів державної влади та управління, а й із соціально-економічним розвитком українського суспільства. Нова концеп-

туальна модель публічного управління повинна впроваджуватися за кількома ключовими пріоритетними напрямками.

1. *Забезпечення постійного урахування в управлінській діяльності змін об'єкту управління (внутрішнього середовища)* моніторингу проблем і протиріч, виробленні своєчасних заходів щодо їх вирішення на основі подальшої демократизації політичної системи та активізації участі українських громадян в управлінській діяльності. При чому модернізація управлінської діяльності має бути спрямована націлена на консолідацію українського соціуму, на його поступальний розвиток.

2. *Сприяння розвитку соціального капіталу.* Система публічного управління в новій парадигмі свого розвитку повинна описуватися не тільки в рамках таких категорій як “ефективність” і “результативність”, на що зараз акцентовано основну увагу, а й у контексті понять “соціальна справедливість”, “соціальне благополуччя”, “соціальна відповідальність”. Саме останнім якостям соціальних відносин у даний час приділяється недостатня увага під час реформування системи публічного управління в Україні. У зв'язку з цим *розвиток соціального капіталу* та людського потенціалу, запобігання і вирішення гострих соціальних конфліктів, подолання соціальної напруженості набувають у сучасних умовах пріоритетного значення і стають головними цільовими орієнтирами і критеріями ефективності модернізації всієї системи публічного управління.

3. *Гнучкість економічної політики.* Варто відзначити, що для досягнення соціальних ефектів поступального розвитку, активізації соціальних механізмів громадської саморегуляції та забезпечення ресурсів подальшого зростання необхідно гнучко поєднувати різні *управлінські стратегії економічного розвитку*. З одного боку, є нагальна необхідність стимулювання та державної підтримки галузей, що знаходяться на спаді, надання їм найбільш сприятливого режиму розвитку. З іншого боку, потрібно активне адміністративне регулювання галузей, які знаходяться на стадії підйому і найвищого розвитку, щоб вони виступили локомотивами розвитку інших сфер суспільного життя.

Очевидно, що зі зміцненням економіки методи і масштаби державного втручання в дану сферу повинні скорочуватися. Нова модель управління передбачає активне залучення до регулювання економічних процесів некомерційних асоціацій виробників, громадських організацій, що захищають права споживачів, інших інститутів громадянського суспільства, які можуть взяти на себе частину управлінських функцій, які зараз здійснює держава.

4. *Підтримка науки та інновацій.* Відзначимо, що майбутнє України, успіх усіх перетворень, які йдуть у країні, буде значною мірою визначатися забезпеченням прориву на пріоритетні напрями розвитку науки, техніки і технологій, забезпеченням конкурентоспроможності вітчизняної науки і освіти, підвищення їх ролі в економічному і соціокультурному розвитку країни. Інтеграція науки і освіти дозволить забезпечити конкурентоспроможність та сталий розвиток національної інноваційної системи України. Таке об'єднання можливе на основі ефективного функціонування науково-освітніх структур як центрів передової науки, створення перспективних інновацій та підготовки висококваліфікованих фахівців.

Ключове значення у формуванні нової моделі управління наукою та освітою має усунення існуючих сьогодні зайвих адміністративних і правових бар'єрів. Не менш важливо забезпечити державне сприяння інституційному розвитку науково-освітніх структур, з використанням інструментів державно-

приватного партнерства, таких як венчурні фонди, банки розвитку, інноваційні майданчики та інкубатори. За своєю сутністю нова модель орієнтована на розвиток кадрового потенціалу науки, на ефективне заповнення та підвищення якісного рівня науково-дослідних і адміністративно-управлінських кадрів.

5. *Упровадження нової управлінської культури.* Істотною проблемою на шляху модернізації публічного управління стає протиріччя між творчим потенціалом особистості і його слабкою затребуваністю з боку суб'єктів управління. У зв'язку з цим ключовими питаннями модернізації управлінської діяльності стають проблеми сприйняття інновацій з боку управлінських кадрів, ставлення до творчої активності особистості, формування нового стилю мислення, що відповідає новим вимогам соціальної організації.

Ключове значення набуває орієнтація управлінських кадрів не на думку вищого керівництва, а на чітке виконання своїх функціональних обов'язків, свою громадянську позицію, на свою відповідальність за результати роботи перед громадянами. Формування сучасної культури управління можливо на основі синтезу вже існуючих управлінських парадигм, на об'єднанні і приведення у відповідність до сучасних вимог розвитку трьох типів управлінських культур: адміністративної, інформаційно-аналітичної; гуманітарно-орієнтованої [3, с. 24].

6. *Розвиток громадянського суспільства.* Стосовно розвитку самого українського суспільства важливе місце належить досягненню високого рівня самоорганізації і саморегуляції соціуму на основі зрілої громадянської позиції, що виражається в розвиненому почутті громадянської відповідальності, у формуванні вимог до влади щодо ефективної діяльності на благо суспільства. Без досягнення даних якостей українське суспільство не зможе вирішувати соціальні завдання, пов'язані з організацією багатьох важливих аспектів економічного, соціального, культурного життя, звільняючи від цього державні структури, націлюючи діяльність останніх на вирішення стратегічних завдань національного розвитку, де потрібна участь держави.

Побудова розгалуженої системи самоврядних організацій дозволить зміцнити демократичні засади управління, повніше розкрити творчий потенціал особистості, сприятиме розвитку самого громадянського суспільства, модернізації всієї системи публічного управління.

7. *Децентралізація влади.* Модернізація публічного управління передбачає не тільки перерозподіл управлінських функцій між державою і суспільством, а й між владою і бізнесом, центром і регіонами. Децентралізація державного управління та передача частини економічних, соціальних та інших функцій, які зараз перебувають у віданні держави, некомерційним асоціаціям і партнерам дозволить значно оптимізувати всю систему управління, підняти її ефективність і якість на новий рівень.

8. *Розвиток публічно-приватного партнерства.* Він дозволить скоротити загальну кількість чиновників за рахунок передачі багатьох допоміжних управлінських функцій, які раніше виконували державні органи, бізнес-структурам. Велику роль у його розвитку відіграють такі його форми, як аутсорсинг, лізинг, оренда, державні контракти, договори про концесію та розподіл продукції. Створення великих державно-приватних корпорацій дозволить акумулювати національні ресурси економічного розвитку на найбільш проривних напрямках, підвищувати конкурентоспроможність українських компаній на глобальному ринку. Розвиток взаємовигідних відносин між бізнесом та органами публічного

управління корисні не лише двом сторонам взаємодії, але і має соціально значимий характер, сприяючи вирішенню важливих соціальних, економічних, соціально-культурних завдань.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Модернізація публічного управління в Україні є нагальною суспільно-політичною та соціально-економічною проблемою. Основними напрямками модернізації публічного управління на сучасному етапі суспільних перетворень є: розвиток сучасних методів державного управління та впровадження нової демократичної управлінської культури, сприяння розвитку соціального капіталу, підвищення рівня взаємодії державних, регіональних і місцевих органів публічного управління, державних структур та організацій громадянського суспільства, формування соціального партнерства та взаємної відповідальності влади і бізнесу на основі розвитку публічно-приватного партнерства. При цьому децентралізація, активний розвиток громадянського суспільства стають не менш важливими завданнями ніж адміністративна реформа, а також підвищення соціальної відповідальності та соціальної ефективності публічного управління.

Список використаної літератури

1. Васильченко Л. В. Управлінська культура і компетентність керівника / Л. В. Васильченко. – Харків : Основа, 2007. – 170 с.
2. Ворона П. В. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : підручник для студ. вищ. навч. закл. / П. В. Ворона, А. М. Мучник. – 2-е вид., перероб. і допов. – Полтава : Шевченко Р. В., 2010. – 100 с.
3. Глобальні виклики сучасності. Суспільно-географічний вимір : монографія / Б. П. Яценко та ін. ; за ред. В. К. Кіптенко, Б. П. Яценка ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ : Київ. ун-т, 2012. – 255 с.
4. Громадянське суспільство в Україні за доби глобалізації: ціннісно-нормативне та інституційне забезпечення його розбудови / О. Білий та ін. ; відп. ред. А. Єрмоленко ; Міжнар. фонд “Відродження” ; Ін-т ліберал. сусп-ва ; Ін-т філос. ім. Григорія Сковороди НАН України ; Укр. феноменол. т-во. – Київ, 2007. – 317 с.
5. Євтушенко О. Н. Державна влада і місцеве самоврядування в політичній системі суспільства : монографія / О. Н. Євтушенко. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2010. – 513 с.

О. О. Лісовський

аспірант

Класичний приватний університет

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ВИКОРИСТАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

Реформування земельних відносин в Україні розпочалося 18 грудня 1990 року з прийняттям Верховної Радою постанови “Про земельну реформу”. Ця реформа продовжилась у 2005 році, пізніше налагодження дієвої системи державного управління земельними ресурсами відбувалося у 2011 році. Проте здійснені земельні перетворення на сьогоднішній день ще не вирішили багатьох завдань: забезпечення раціонального використання земельних ресурсів та охорони земель від їх деградації. Цілком очевидним стає той факт, що для зміни становища земельних ресурсів необхідним є новий підхід до контролю за їх використанням.

Найважливішим суб’єктом контролю у сфері земельних відносин виступає держава. Загальне положення стосовно контрольної функції держави у цій сфері містить ст. 188 Земельного кодекса України (надалі – ЗК України), в якій зазначається, що “державний контроль за використанням та охороною земель здійс-

нюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері здійснення державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі, а за додержанням вимог законодавства про охорону земель – центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів”. Деталізуються завдання, повноваження державних органів, пов’язані з контролем використання земельних ресурсів, у Законі України “Про державний контроль за використанням та охороною земель”. Проаналізувавши положення цих законів, можна охарактеризувати державний контроль за використанням і охороною земель як діяльність компетентних органів держави, що спрямована на додержання вимог земельного законодавства, гарантування реалізації земельно-правових норм та утвердження законності у земельних відносинах. Цей контроль дає змогу не лише виявити і усунути наслідки земельних правопорушень, а й застосовувати у випадках порушення земельного законодавства необхідні заходи відповідальності. Він охоплює усі категорії земель незалежно від форм власності та видів землекористування і поширюється на всіх суб’єктів земельних відносин.

Поряд з державними органами, завдання контролювати раціональне використання земельних ресурсів постає і перед органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями, що прямо закріплено у ст. 189 і 190 ЗК України. Самоврядний контроль за використанням і охороною земель розуміється у науці земельного права як діяльність відповідних органів сільських, селищних, міських, районних і обласних рад, спрямована на виконання вимог земельного законодавства, створення і забезпечення гарантій реалізації земельно-правових норм та утвердження законності. Органи місцевого самоврядування є недержавними, проте їх наділяють значним обсягом повноважень у галузі здійснення контролю за використанням і охороною земель. Щодо громадського контролю за використанням та охороною земельних ресурсів законодавець чітко вказує, що він здійснюється громадськими інспекторами, які призначаються відповідними органами місцевого самоврядування, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері здійснення державного нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, і діють на підставі положення, затвердженого центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сферах нагляду (контролю) в агропромисловому комплексі, охорони навколишнього природного середовища. Повноваження цих органів не мають чіткої правової регламентації, тому контрольна роль таких органів зведена до мінімуму. Як наслідок на даному етапі актуалізується питання створення та функціонування ефективної системи громадського контролю за використанням та охороною земель.

На нашу думку, на сьогодні відсутня чіткість у сфері розподілу повноважень центральних і місцевих органів влади, тому наявна небезпека, що така невизначеність надасть реальну можливість органам влади давати власне тлумачення своїх повноважень не на користь громадян і юридичних осіб. Неоднозначність і невизначені формулювання спричиняють зловживання владою. Одним із варіантів вирішення цієї проблеми можна розглянути збалансування системи контрольних повноважень у сфері земельних відносин між виконавчою владою та

місцевим самоврядуванням, встановлення комплексної рівноваги та взаємного контролю.

Перед законодавцем постає завдання визначити об'єкти громадського та державного контролю, адже суб'єкти здійснення державного контролю в державі самостійні та не підпорядковуються жодним іншим суб'єктам.

Такий стан речей дозволяє зробити наступний висновок - у державі відсутня належна система регулювання та координації функції контролю на вищому державному рівні та на місцевому рівні. Також існує потреба остаточно розмежувати землі державної та комунальної власності й створити чітко регламентований порядок управління цими землями для раціонального й ефективного їх використання та зменшення кількості зловживань у цій сфері.

Д. І. Лобко

слухач магістратури

Класичний приватний університет

АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Реклама охоплює майже усі сфери життя: економіку, суспільні відносини, політику, соціальні стандарти, культуру та ін. За останні два десятиріччя реклама в Україні трансформувалася з суто економічної галузі в інституціональну структуру, яка відображає соціальні цінності та торкається майже усіх прошарків сучасного суспільства. За умов відчутного впливу процесів глобалізації, з одного боку, та кризового становища Української держави, з іншого, потребує особливої уваги питання зміцнення потенціалу реклами щодо сприяння вирішенню соціально-економічних проблем, що постають перед суспільством.

Як відомо, на сьогодні найбільший осередок інформаційного простору займає Всесвітня мережа Інтернет. Отже, слід зазначити, що інтернет-реклама займає найвигіднішу позицію серед реклами в ЗМІ. Ця теза обґрунтовується тим, що інтернет-реклама охоплює широке коло реципієнтів, серед яких більшу частину становить аудиторія з найвищою споживчою спроможністю молодь та активні, сучасні особи. При цьому уникнути її та відокремити від потрібної інформації є неможливим. Споживання цього виду реклами є мало не умовою користування мережею Інтернет. Український сегмент у мережі Інтернет визначено в частині ієрархічного адресного простору, який має унікальну назву Домен UA, що її й ідентифікує.

У цьому сегменті рекламна діяльність в Інтернеті регулюється чинним Законом України “Про рекламу”, побічно Законом України “Про телекомунікації” та постановою Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2012 р. № 295 “Про затвердження Правил надання та отримання телекомунікаційних послуг”. Але такий рівень регулювання має певні недоліки, оскільки ідентифікувати особу, яка незаконно розповсюджує рекламу у мережі Інтернет, майже неможливо. Одним із таких негативних явищ є так званий спам – масове розсилання рекламних повідомлень без попередньої згоди (замовлення) споживача. У зазначеній постанові Кабінету Міністрів України викладено заборони щодо розповсюдження, замовлення та пропонування розсилання спаму, але слід констатувати, що відповідальність за ці дії має декларативний характер. Такий стан речей передбачає застосування превентивних заходів (програм) на сайтах з позитивною репутацією, які побажали захистити своїх клієнтів від впливу незаконного розсилання, шляхом

ідентифікації відправника (людина чи програма) або ідентифікації самого повідомлення як спаму.

Таким чином, необхідно приділити увагу формулюванню вимог он-лайн □ реклами, яка має певні особливості. На сучасному етапі комп'ютеризації суспільства та розвитку соціальних мереж в Інтернеті існує тенденція безкоштовного розміщення реклами та рекламних оголошень у соціальних мережах (Вконтакті, Фейсбук, Однокласники тощо). У цьому разі реклама розміщена на приватній сторінці користувача і може мати будь-який зміст за бажанням власника цієї сторінки. Все частіше останній перетворює свій акаунт на інтернет-магазин з продажу різних товарів і навіть послуг. Отже, подібна практика не має ніякого правового забезпечення. В цьому контексті науковці слушно зазначають, що у Законі України “Про рекламу” слід розширити визначення недобросовісної реклами, а саме додати положення щодо ненадання в інтернет-рекламі розумної підстави для підтвердження інформації, наведеної у рекламі (принцип “доказування”); стосовно ненадання рекламодавцем можливості відповіді отримувачем рекламного повідомлення. Потрібно забезпечити, аби товари та послуги в онлайн-рекламі описувалися правдиво і споживачі отримували те, за що вони сплачують кошти.

Зазначений спосіб розповсюдження має отримати формалізацію в Законі України “Про рекламу”, де бажано було б відобразити критерії правомірності, підстави обмеження, а у деяких випадках і підстави відповідальності за порушення у цій сфері.

Т. М. Лозинська

доктор наук з державного управління, професор

Р. Ю. Руденко

здобувач

Полтавська державна аграрна академія

ВИКОРИСТАННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ РОЗВИТКУ ВІДНОВЛЮВАЛЬНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ В УКРАЇНІ

У контексті підвищення економічної безпеки України та конкурентоспроможності вітчизняних підприємств особливого значення набувають питання удосконалення у сфері енергозабезпечення, енергоефективності та енергоощадності, а отже і формування відповідної державної політики. Така політика має гармонійно поєднувати інтереси держави та кожної територіальної громади щодо забезпечення енергетичними ресурсами потреб їхньої життєдіяльності.

До цих пір помітною складовою державної політики в сфері енергозабезпечення було субсидування внутрішніх цін на електроенергію і тепло. Це не сприяло появі на ринку енергоресурсів енергії, отриманої з відновлюваних джерел, вартість якої залишалася порівняно вищою. З 2015 р. спостерігається переосмислення державної енергетичної політики, що, у першу чергу, знайшло відображення у зростанні цін на енергоносії та поступовому скороченні субсидій. Відповідні трансформації створюють мікроекономічні стимули для ефективного використання енергії та покращення рамкових умов щодо розвитку відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). Завдяки розширенню потенціалу відновлювальних енергетичних джерел можна не лише задовольняти власні потреби підприємств в ресурсах, а й сприяти диверсифікації джерел енергопостачання в межах формування енергетичної безпеки країни. Державна політика сприяння викорис-

танню енергії відновлюваних джерел, наприклад, в Німеччині, яка є одним із європейських лідерів енергоощадності й енергоефективності, привела до появи так званих “енергетичних фермерів”, у структурі доходів яких переважають доходи від продажу електроенергії, тепла і газу, отриманих за рахунок перероблення біомаси – побічного продукту основного виробництва [1].

Як показує світовий досвід, увага державних інститутів до проблем розвитку відновлюваних джерел енергії, а головне практичні дії в цьому напрямку дають досить серйозні результати. Кількісні індикатори щодо використання ВДЕ, на які до сьогодні орієнтувалися країни світу, зростають. Так, у Китаї, де у 2000 році планували досягти до 2020 р. 3% ВДЕ в енергетичному балансі йдеться вже про 17% ВДЕ. На саміті ЄС 9 березня 2007 року було схвалено план створення нової Енергетичної політики для Європи. Головною метою, окресленою у затвердженому документі ЄС, стало збільшення виробництва енергії з ВДЕ до 20% на 2020 рік.

Нова Директива ЄС, запропонована Європейською Комісією 23 січня 2008 р., також присвячена використанню ВДЕ. Цілі досягнення 20% ВДЕ стали обов’язковими. Для їх виконання зроблено розподіл між країнами ЄС квот обов’язкового використання ВДЕ в залежності від стартових умов та економічного розвитку. Гнучкий механізм досягнення визначених цілей дозволяє використовувати потенціал інших країн-учасниць, якщо там відновлювана енергія виробляється за нижчими цінами.

У багатьох європейських країнах розробляються Державні програми розвитку відновлюваних джерел енергії. Завдяки таким програмам узгоджуються науково-технічні, енергетичні, екологічні, соціальні та освітні завдання. Досягнення поставлених цілей забезпечується заходами державної підтримки, зокрема пільгового оподаткування, державної фінансової підтримки через науково-технічні програми, пільгового кредитування, створення інформаційної мережі, системи освіти, стажувань, просування високих технологій, створення робочих місць на виробництвах і підготовки громадської думки. Наприклад, Федеральне міністерство економіки і енергетики Німеччини ухвалило рішення в довготривалій перспективі розвивати енергоефективність в Німеччині на основі ВДЕ, в рамках так званої “нової енергетичної політики”.

В 2012 році Німеччина зекономила 36 млрд євро за рахунок реалізації заходів з енергоефективності та генерації електроенергії із відновлювальних джерел, а у цій галузі було створено близько 371 400 робочих місць [2].

Забезпечення енергоефективності та розвиток альтернативної енергетики відповідають концепції сталого розвитку економіки. Сталий розвиток – загальноекономічна концепція щодо встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їх потребу в безпечному і здоровому довкіллі.

Враховання світового досвіду сприяло розробленню в Україні цілого ряду заходів державної підтримки альтернативної енергетики, зокрема:

- звільнення від сплати податку на додану вартість і митних зборів на імпорт устаткування, пов’язаного з виробництвом електроенергії з відновлюваних джерел, яке міститься в переліку, затвердженому урядом України;
- звільнення від сплати податку на прибуток, отриманий від основної діяльності компанії, що виробляє електроенергію виключно з відновлюваних джерел енергії, на період до 01.01.2021 р.;
- 75-відсоткове зниження податку на землю, яка використовується під потужності електростанцій, що виробляють електроенергію з відновлюваних джерел.

Однак, механізми державної підтримки відновлювальної енергетики потребують удосконалення, без чого гальмується створення умов для розроблення інноваційних технологій та обладнання; формування цільових науково-технічних та інноваційних програм; розроблення системи визначення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності [3].

Таким чином, існує соціальне замовлення на розробку теоретичних засад та прикладних аспектів важливої державноуправлінської проблеми, розв'язання якої сприятиме підвищенню енергетичної безпеки країни.

Список використаної літератури

1. Розробка енергетичної стратегії України на період до 2030 р. Пріоритетні напрями та обсяги енергозбереження : звіт / наук. кер. В. А. Жовтянський. – Київ : ДП МЦЕГ, 2003. – 26 с.

2. Праховник А. Управління енерговикористанням: проблеми, завдання та методи вирішення / А. В. Праховник. – Київ : Альянс за збереження енергії, 2001. – С. 169–191.

3. Суходоля О. М. Перешкоди реалізації політики енергозбереження в Україні: політичні та економічні аспекти / О. М. Суходоля // Менеджер: Вісник держ. акад. упр. – 2003. – № 3. – С. 35-40.

І. М. Лопатченко

аспірант

Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ
при Президентіві України

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ СОЦІАЛЬНОГО СИРІТСТВА В УКРАЇНІ

З метою забезпечення реалізації кожною дитиною права на виховання в сім'ї, зростання в безпечному сімейному оточенні, підвищення ефективності роботи державних органів та органів місцевого самоврядування із запобігання соціальному сирітству, вдосконалення системи надання соціальних послуг дітям і сім'ям була затверджена Національна стратегія (далі Стратегія) профілактики соціального сирітства на період до 2020 року.

Головним завданням Стратегії є раннє виявлення сімей, у яких є ризик опинитися у складних життєвих обставинах, та вчасне надання їм якісних соціальних послуг. З урахуванням заключних зауважень Комітету ООН з прав дитини, які Україна отримала в січні 2011 року за результатами свого звіту за п'ять попередніх років реалізації Конвенції ООН про права дитини планувалося на першому етапі реалізації Стратегії (до 2015 року) зменшити кількість дітей-сиріт щонайменше на 10 тисяч; також значно скоротити кількість дітей, які виховуються в інтернатних закладах, підвищити ефективність роботи органів влади, соціальних служб. Крім того, Національна стратегія передбачає надавати сім'ї не лише матеріальну допомогу, а також і психологічну, педагогічну, юридичну та інші можливі види допомоги нематеріального характеру [2].

Реалізація стратегії держави щодо профілактики соціального сирітства в Україні сприяє підтримки виховного потенціалу родини, ранньому виявленню можливих криз з метою збереження родин. Особлива роль в цьому процесі належить місцевим органам влади, які максимально наближені до проблем і потреб конкретних сімей. Це дозволяє не допустити вилучення дитини у батьків за рахунок своєчасного втручання в сім'ю і прийти на допомогу родинам якомога раніше, коли батьки ще можуть і хочуть подолати труднощі.

За останніми даними Міністерства соціальної політики робота щодо створення умов для забезпечення належного соціального захисту дітей та підтримки сімей з дітьми, які опинилися в складних життєвих обставинах здійснюється у наступних напрямках:

- виявлення сімей з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах;
- запровадження якісно нових соціальних послуг для дітей з підготовки їх до повернення в біологічну сім'ю після тривалого перебування у закладах державного утримання;
- запровадження нових форм та методів роботи щодо забезпечення соціального супроводу батьків, у яких діти відібрані без позбавлення батьківських прав, а також батьків, які позбавлені батьківських прав і мають намір звернутися до суду з позовом про їх поновлення;
- розвиток сімейних форм виховання. Удосконалення соціальної адаптації дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, із числа випускників інтернатних закладів [2; 3].

Відмічено, що за останні роки в Україні продовжує спостерігатися тенденція до зменшення чисельності дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: з 95 956 осіб у 2011 році до 83 716 осіб у 2014 році (без урахування АР Крим, м. Севастополь). В усіх регіонах України спостерігається збільшення кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які охоплені сімейними формами виховання (опіка, піклування, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу), з 73 345 у 2011 році до 73 255 осіб у 2014 року (без урахування АР Крим, м. Севастополь).

Станом на 01.01.2015 року в Україні функціонує (без урахування АР Крим, м. Севастополь):

- 918 дитячих будинків сімейного типу, в яких виховується 6081 дитина;
- 4123 прийомні сім'ї, в яких виховується 7449 дітей.

У прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу станом на 01.01.2015 року виховується 13530 дітей.

У сім'ях опікунів, піклувальників виховується 59725 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [3].

Однак, у зв'язку з подіями на сході України загострилися соціально-економічні проблеми вразливих громадян. Більш ніж 900 тисяч вимушених переселенців, кожний шостий з яких є дитиною, наразі потребують допомоги та підтримки. Тисячі сімей втратили годувальників, збільшується кількість неповних сімей. Першочергового значення набули питання безпеки, збереження життя і здоров'я дітей, особливо тих, які продовжують перебувати в зоні АТО, забезпечення їх права на виховання в сімейному середовищі [3].

Значна кількість дітей, які були евакуйовані з територій збройного конфлікту, перебувають без супроводу батьків у оздоровницях, інтернатах, у сім'ях родичів, знайомих, проживають на вулицях. Непоодинокими є випадки втрати зв'язків дітей зі своїми батьками, законними представниками, братами, сестрами.

Отже, незважаючи на прогрес у сфері соціального захисту дітей і сімей з дітьми, досягнутий останніми роками, водночас наголошується на актуальності питання впровадження нових технологій соціальної роботи з дітьми та сім'ями, які сьогодні опинилися у складних життєвих обставинах. Національна стратегія профілактики соціального сирітства до 2020 року та План її реалізації потребує

перегляду та відповідних змін і доповнень, що відповідали б на нові загрози та враховували процеси децентралізації, нові міжнародні стандарти захисту дітей та розвитку соціальних послуг.

Список використаної літератури

1. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей : Закон України від 24.01.1995 р. № 20/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80>.

2. Про Національну стратегію профілактики соціального сирітства на період до 2020 року : Указ Президента України 22.10.2012 р. № 609/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/609/2012>.

3. Про стан виконання Плану заходів з реалізації Національної стратегії профілактики соціального сирітства у 2014 році : Звіт Мінсоцполітики за 2014 27 квітня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: info@mlsp.gov.ua.

С. В. Майстро

доктор наук з державного управління, професор
Національний університет цивільного захисту України

ДЕРЖАВНА СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Сучасні реалії розвитку глобальної економіки потребують певного переосмислення напрямків формування та реалізації державної соціальної політики. Адже вигоди глобалізації розподіляються в світі дуже нерівномірно. На тлі безпрецедентного багатства – гнітюча бідність і нерівність між країнами та всередині країн. Майже половина населення світу змушена жити менш ніж на 2 долара США на день, а 1,2 млрд. осіб існують менш ніж на 1 долар. Із загальної чисельності робочої сили в світі (приблизно 3 млрд. осіб) – 140 млн. трудящих взагалі не мають роботи. Нерівність відбувається і в розподілі доходів: 1 млрд. осіб, які живуть в розвинених країнах, одержують 60% усіх доходів світу, а 3,25 млрд. осіб у країнах з низьким рівнем доходів заробляють менше 20% доходів [3].

Тобто, вигоди й можливості глобалізації залишаються сконцентрованими у відносно невеликій кількості країн, і навіть в межах цих країн розподіляються нерівномірно. Крім того, поглибилась невідповідність між успішними зусиллями з розробки правил, які сприяли б відкритості і розширенню глобальних ринків, і не дуже активними діями на підтримку соціальних цілей, таких як умови праці, права людини, скорочення масштабів бідності тощо.

Директор програми глобалізму і соціальної політики Б. Дікон застерігає: “Коли відбулися глобальні переміщення капіталу, а уряди внаслідок цього втратили управління, капітал, в принципі, зміг “купити режим” і здійснити “соціальний демпінг” [2].

Тобто, дослідження процесу глобалізації економіки свідчить, що він справляє неоднозначний вплив на соціальну сферу. Лібералізація обміну, нові форми міжнародного поділу праці, зростання руху капіталів, посилення конкурентної боротьби дозволяють досягати економічного зростання в багатьох країнах світу, сприяють розширенню зайнятості, зниженню рівня бідності і підвищенню добробуту. При цьому якість життя більшої частини населення світу покращилася внаслідок зростання доходів на душу населення, збільшення тривалості життя і підвищення рівня освіти. Частка населення світу з середнім рівнем розвитку людського потенціалу зросла з 55 % в 1975 р. до 66 % в 1997 р., а з низьким – скоротилася за цей період з 20 % до 10 % [4].

З іншого боку, зростання обсягів торгівлі та капіталовкладень на глобальному рівні здійснюється з великою швидкістю, але в основному в інтересах більш динамічних і могутніх країн. Для великої кількості працюючих глобалізація означає невпевненість у збереженні робочого місця та погіршення умов праці. Як у бідних, так і у багатих країнах, економічна перебудова і послаблення інститутів соціального захисту призвели до посилення нестабільності зайнятості і доходів. Конкуренція на світових ринках примушує роботодавців використовувати більш гнучку політику в галузі праці і укладати з працівниками не вигідні трудові угоди. Закони про звільнення працівників пом'якшені в Бельгії, Франції, Німеччині і Великій Британії. В Нідерландах, Іспанії та Великій Британії децентралізована система укладання колективних договорів про оплату праці сприяла зростанню безробіття [5].

Отже, прогресуючий процес глобалізації економіки, надаючи першість економічній ефективності та доцільності, може супроводжуватися негативними соціальними наслідками. В зв'язку з цим дедалі більшого значення набуває формування та реалізація відповідної державної соціальної політики.

Досвід розвинених країн підтверджує, що глобалізація світової економіки та зростання відкритості національних економік приводять не до згортання економічної ролі держави, а до посилення її управлінських функцій. За умов лобювання керівництвом розвинених країн інтересів своїх товаровиробників, що широко практикується останнім часом, ключова роль держави має полягати в стимулюванні використання переваг глобалізації з однієї сторони і в протидії її негативному впливові – з іншої. Така політика має сприяти посиленню конкурентних переваг національної економіки та ефективності соціальної політики. Вона має стати невід'ємною складовою системи забезпечення національної безпеки держави.

Тобто, на сучасному етапі світового економічного розвитку соціальний захист, що раніше трактувався і практично здійснювався в межах окремих країн, набирає наднаціонального та транснаціонального характеру. Це сталося з кількох причин. Економічна конкуренція між державами змушує їх скорочувати кошти на соціальний захист з метою підвищення конкурентоспроможності (соціальний демпінг). Міжнародний міграційний тиск змушує перерозподіляти доходи між країнами, щоб запобігти політичним наслідкам масових міграцій. Спільність ринків капіталу та праці сприяє виникненню наднаціональних органів, що забезпечують на наднаціональному рівні захист громадянських прав, які заперечуються або ігноруються на національному рівні [6].

Наднаціональний характер соціального захисту набирає принаймні дві форми: наднаціональний перерозподіл доходів і наднаціональне правове регулювання. Наднаціональний перерозподіл доходів, як одна з форм міжнародного соціального захисту на субглобальному рівні ефективний у Європейському Союзі, коли фонди цього утворення забезпечують певний рівень підтримки бідніших регіонів за рахунок заможніших. Це ще раз доводить тотожність підходів дослідників процесів розвитку і тих, хто наголошує на необхідності створення глобального рівня управління. У щорічній доповіді ООН "Людський розвиток" декларується: "Людське суспільство дедалі більше набуває глобального виміру. Рано чи пізно воно створить глобальні організації, які забезпечать систему прогресивного оподаткування (від багатих до бідних націй), яку підтримує ООН" [1].

Отже в умовах глобалізації політичні, економічні, технологічні, екологічні зміни, що є необхідною передумовою розвитку людини, спричиняють трансграничний рух капіталу, виробничих потужностей, товарів і послуг та переміщення робочої сили, викликаючи певні зміни в соціальній сфері. Як наслідок, на початку XXI століття глобалізація, підвищуючи ефективність економіки, потенційно загрожує демонтажем всієї створеної протягом минулого сторіччя соціальної надбудови, що може призвести до нового загострення класових відносин, але тепер вже в планетарному масштабі.

Світове співтовариство, в тому числі Україна, має враховувати соціальні аспекти процесу глобалізації, особливо при розробці правил, норм і політики управління глобальною економікою. А це об'єктивно вимагає розвитку міжнародних інститутів з регулювання цих процесів в інтересах всього суспільства. Тобто зростає роль регуляторів і координаторів соціальної політики на регіональному і глобальному рівні, зокрема, ООН, Міжнародної організації праці, Всесвітнього банку, Міжнародного валютного фонду, СОТ.

Список використаної літератури

1. Глобалізація соціального захисту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://referatua.org.ua/category_content.php?c=state_regulation&id=200&s=2.
2. Дікон Б. Глобальна соціальна політика. Міжнародні організації й майбутнє соціального добробуту / Б. Дікон, М. Халс, П. Стабс ; пер. з англ. – Київ, 1999. – 256 с.
3. Кисільова Т. М. Соціальна політика в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / Т. М. Кисільова. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/table/jalilo18/011.htm>.
4. Лукашевич В. М. Глобалистика : учеб. пособ. / В. М. Лукашевич. – 3-е изд., перераб. и дополн. – Львов : Новий світ – 2000, 2006. – 540 с.
5. Сіденко С. В. Соціальні проблеми глобалізації [Електронний ресурс] / С. В. Сіденко. – Режим доступу: <http://ecolib.com.ua/article.php?book=19&article=2298>.
6. Скуратівський В. А. Основи соціальної політики : навч. посіб. / В. А. Скуратівський, О. М. Палій. – Київ : МАУП, 2002. – 200 с.

О. Г. Мордвінов

доктор наук з державного управління, професор
Класичний приватний університет

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Зайнятість населення для всіх країн світу посідає провідне місце у системі соціальних та економічних проблем і разом з показниками рівня життя є важливим індикатором соціальних процесів. Більш повна і ефективна зайнятість досягається завдяки її державному регулюванню.

В Україні державне регулювання зайнятості населення в основному спрямоване на допомогу традиційним групам ризику та особам, які знаходяться під загрозою звільнення з промислових та інших підприємств. Питання ж найбільш цінної з людської точки зору, довгочасної економічної віддачі частини трудового потенціалу залишається невирішеним. Реальну небезпеку для країни становить деградація структури робочих місць і людського потенціалу внаслідок скорочення зайнятості у галузях, що потребують праці високої якості, і зростання зайнятості в торгівлі та посередницькій діяльності переважно у неформальному секторі. Крім того, характерним є збільшення довгострокового безробіття.

Зайнятість населення – це соціально-економічна категорія, що характеризує залучення населення в суспільне виробництво. Вона розкриває один з найважливіших аспектів соціально-економічного життя людини, пов'язаний із задово-

ленням її потреб у сфері праці, відображає потреби людей не лише в заробітках, але й у самореалізації через суспільно-корисну діяльність. Зайнятість – це діяльність людей, пов’язана із задоволенням особистих і суспільних потреб, яка приносить їм дохід у грошовій чи іншій формі.

Державне регулювання зайнятості населення – системне явище, в якому структурними компонентами найвищого рангу є три підсистеми: суб’єкти, механізми, об’єкт регулювання. Суб’єкти державного регулювання зайнятості населення – це органи державної влади і управління, які мають компетенцію у сфері зайнятості, та організаційна інфраструктура. Організаційну інфраструктуру державного регулювання зайнятості населення утворює сукупність організацій, тобто установ, фірм різних форм власності та організаційно-правових форм створення, які спеціалізуються на наданні послуг у сфері праці та зайнятості; з одного боку, вони допомагають державним органам регулювати процеси зайнятості та підконтрольні їм, з іншого, – надають послуги безробітним та іншим категоріям населення.

Механізм державного регулювання зайнятості населення можна визначити як сукупність методів і засобів впливу державних органів та суб’єктів організаційної інфраструктури на суспільні відносини у сфері зайнятості населення. Доцільно розрізнити правовий, адміністративний, організаційний та економічний механізми державного регулювання зайнятості.

Формування правового механізму державного регулювання зайнятості населення в Україні відбувалося в три етапи: перший етап (1991-1993 роки) характеризувався визначенням головних суб’єктів трудових відносин, а саме: найманих працівників, працедавців та держави, “роздержавленням” профспілок, створенням законодавчої та нормативно-правової бази регулювання зайнятості; другий етап (1994-1999 роки) відзначався освоєнням суб’єктами трудових відносин нових способів соціальної взаємодії на основі демократичних принципів міжнародних трудових норм та національного законодавства, ратифікацією низки конвенцій Міжнародної Організації Праці; третій етап (з 2000 року до теперішнього часу) характеризується усвідомленням суб’єктами трудових відносин необхідності взаємодії на основі трипартизму.

Основні недоліки чинного правового забезпечення державного регулювання зайнятості населення полягають у такому: застарілих нормах трудового законодавства та значній кількості підзаконних нормативних актів, які подекуди суперечать законам України; слабкій системі правозастосування, тобто обов’язковості чи селективності виконання законодавства; можливості використання працедавцями неформальних або напівформальних засобів мінімізації витрат на найм робочої сили, що виявляється у встановленні більш жорстких умов зайнятості для надлишкових працівників, зниженні оплати праці працівників нижче альтернативної величини на ринку праці, впровадженні практики строкових трудових договорів та неформальної зайнятості.

Удосконалення правового механізму державного регулювання зайнятості населення в Україні пов’язане, насамперед, з оновленням законодавства у сфері праці і соціально-трудова відносин шляхом прийняття Трудового кодексу, який би зняв плутанину і суперечності в чинному трудовому законодавстві, чітко визначив права і обов’язки найманих працівників і працедавців, посилив роль профспілок в регулюванні трудових відносин. Основні напрями удосконалення правозастосування мають бути такі: усунення прогалин і юридичних колізій у трудовому праві, створення належних умов для здійснення громадського нагляду, позбав-

лення працедавців можливостей зловживати становищем, посилення та застосування штрафних санкцій за порушення вимог законодавства про працю, створення необхідних умов для виведення сфери соціально-трудова відносин з тіні.

Адміністративний та організаційний механізми державного регулювання зайнятості населення в управлінську практику втілюються державними органами і суб'єктами організаційної інфраструктури. Важливим суб'єктом організаційної інфраструктури в Україні є Державна служба зайнятості, яка здійснює, головним чином, поточне регулювання зайнятості і не включає підрозділи, які відповідали б за прогнозування безробіття, співпрацю з недержавними операторами ринку праці, вивчення регіональних диспропорцій на ринку праці та формування політики трудової міжрегіональної міграції.

Функціонування економічного механізму державного регулювання зайнятості населення передбачає використання економічних засобів та методів їх практичної реалізації. До основних таких засобів належать: інвестиції, сукупний попит, заробітна плата, допомога по безробіттю, податки та пільги з оподаткування, ставка рефінансування. Усі вони залучені в українську практику державного регулювання зайнятості населення, проте методи їх реалізації мають чимало недоліків.

В Україні упродовж останніх років відбулася переорієнтація інвестиційних потоків зі сфери промислового виробництва у сферу фінансових послуг та послуг, пов'язаних з операціями з нерухомим майном. Від'ємної динаміки набуло інвестування інфраструктурних галузей економіки. Зокрема, у сфері транспорту та зв'язку іноземні інвестиції скоротилися майже вдвічі. На низькому рівні залишалися бюджетні видатки на розвиток людського капіталу. Частка Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття у ВВП була в багато разів менша, ніж у країнах з розвинутою економікою, що свідчить про недостатність фінансової бази для розв'язання проблем зайнятості в нашій країні.

В системі економічного механізму державного регулювання зайнятості населення важливу роль відіграє і заробітна плата. Штучне її стримування призвело до того, що витрати на заробітну плату в Україні, в розрахунку на одиницю ВВП, майже вдвічі нижчі, ніж у країнах з розвинутою економікою. Це спричиняє збереження прихованого безробіття та нерегламентованої зайнятості, загострює проблему відпливу кваліфікованої робочої сили за кордон, знижує мотивацію до праці.

Згідно з рекомендаціями Міжнародної Організації Праці, розмір допомоги у зв'язку з безробіттям має становити 60% від середньої заробітної плати. Проте, згідно статистичних даних, мінімальний розмір допомоги по безробіттю в Україні за період 2004-2013 рр. становив від 13,4% до 21,9% для незастрахованих осіб і від 16,3% до 30,5% для застрахованих осіб [1].

Закон України "Про зайнятість населення" від 05.07.2012 року вперше встановив економічні стимули для працедавців щодо працевлаштування безробітних, у тому числі й недостатньо конкурентоздатних на ринку праці осіб. Вони полягають у наданні певних пільг зі сплати єдиного соціального внеску. Проте, досить високі вимоги, встановлені Законом для отримання пільг, істотно звужують коло працедавців, які можуть скористатися такими пільгами, а число працевлаштованих є невеликим.

Покращення організації прогнозування попиту та стратегічного планування пропозиції робочої сили на ринку праці України може відбутися за рахунок посилення наукового забезпечення цих процесів та розмежування функціональної компетенції окремих міністерств задля уникнення дублювань в їх діях. Для цього

доцільно: прогнозування попиту на робочу силу віднести до компетенції відділу соціально-економічних проблем праці Інституту економіки та прогнозування НАН України; розробку стратегічних планів пропозиції робочої сили закріпити за Міністерством економіки України; формування держзамовлення, на основі цих планів, на перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів доручити Міністерству соціальної політики України, а визначення перспективних обсягів держзамовлення на підготовку фахівців затребуваних на ринку праці професій і кваліфікацій – МОН України.

Перспективи функціонування в Україні системи соціального страхування на випадок безробіття полягають у такому: зниженні рівня тінізації ринку праці, неофіційних і неврахованих виплат заробітної плати; збільшенні розміру допомоги по безробіттю; зниженні розміру єдиного внеску на загальне обов'язкове державне соціальне страхування та скорочення ухилинь від його сплати. Для забезпечення подальшого розвитку системи соціального страхування на випадок безробіття важливим також є усунення дублювання функцій фондами соціального страхування і нераціонального витрачання страхових засобів за допомогою створення єдиної установи соціального страхування, державне стимулювання створення корпоративних страхових систем.

Список використаної літератури

1. Основні показники ринку праці (річні дані). Держстат України, 1998–2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

В. М. Мороз

доктор наук з державного управління, професор
Національний технічний університет “Харківський політехнічний університет”

СКАСУВАННЯ ТРУДОВИХ КНИЖОК: ПЕРСПЕКТИВИ ТА НАСЛІДКИ

Підставою для підготовки цієї публікації стало оприлюднення змісту проекту Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо спрощення ведення кадрової роботи платниками податків)”. Серед об'єктів законотворчої ініціативи авторів законопроекту, норми щодо скасування трудових книжок позиціонують на рівні найбільш значущих та актуальних. У пояснювальній записці до проекту Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо спрощення ведення кадрової роботи платниками податків)” міститься порівняно змістовне обґрунтування необхідності прийняття відповідного нормативно-правового акту. Наприклад, законодавець на користь думки щодо необхідності скасування трудових книжок наводить таку аналітичну інформацію:

– на адміністрування кожної трудової книжки підприємством в середньому витрачається 1 година праці відповідного спеціаліста (бухгалтера, спеціаліста відділу кадрів, HR-спеціаліста) в рік, то скасування трудових книжок дозволить зекономити трудові затрати на їх адміністрування в розмірі майже 290 млн. грн. (83.4 млн. грн. для великих підприємств, 106.8 млн. грн. для середніх, 99.5 млн. грн. для малих);

– зобов'язання підприємств щодо необхідності збереження трудових книжок своїх найманих працівників обумовлює витрати бізнесу на архіваріусів (в залежності від кількості найманих працівників середні та великі підприємства зможуть зекономити щорічно близько 220 млн. грн. на зберігання трудових книжок);

– загальний економічний ефект для бізнесу внаслідок відміни трудових книжок становить близько 500 млн. грн.

Крім того, автори законопроекту звертають увагу на позитивний соціальний ефект від скасування трудових книжок, який, безумовно, відобразиться на взаємовідносинах між працедавцями та найманими працівниками (з одного боку, підприємці зекономлять часові та грошові витрати на утримання кадрових співробітників, а з іншого боку, після скасування трудових книжок у випадках незаконного звільнення у працівника не буде необхідності звертатися до суду для зміни формулювання звільнення в трудовій книжці) [3]. З огляду на важливість наведеного вище проекту нормативно-правового акту для регулювання сфери суспільно-трудова відносин та не погоджуючись з висновком авторів законопроекту щодо фінансово-економічного обґрунтування, а саме з тезою, що “прийняття проекту Закону України не потребує додаткових фінансових витрат з державного та місцевого бюджетів України”, а також піддаючи сумніву зміст формулювання факту про те, що “реалізація зазначеного акта надасть можливість суб’єктам підприємництва сконцентруватись на своїй господарській діяльності шляхом зменшення паперового документообігу”, спробуємо розглянути деякі з аспектів порушеної проблематики.

По-перше, за результатами аналізу результатів спілкування з керівниками підприємств, можемо стверджувати, що факт скасування трудових книжок не матиме відчутного впливу на ефективність функціонування підприємства, адже частка трудовитрат на адміністрування трудових книжок у межах кадрової роботи є незначною. Крім того, слід враховувати й той факт, що скасування трудових книжок вплине на якість оцінювання кандидатів які претендують на зайняття вільної вакансії, адже кадрова служба буде позбавлена можливості отримати офіційну інформацію щодо трудової діяльності того чи іншого кандидата. Цілком очевидно, що втрата якості в проведенні кадрових процедур неминуче відіб’ється на рівні ефективності функціонування та розвитку організації.

По-друге, наявність трудової книжки у найманого працівника є своєрідною гарантією від можливого свавілля роботодавця. Відповідно до існуючих норм роботодавця, при звільненні працівника, зобов’язаний вказати у трудовій книжці причину звільнення, яка може бути оскаржена у судовому порядку. Іншими словами, факт можливості звернення колишнього працівника до суду, суттєво впливає не лише на рівень діловодства в організації, а й на зміст управлінських рішень керівника організації.

По-третє, трудова книжка, на цей час, є універсальним документом, комплексний зміст якого забезпечує суттєве заощадження часу власника цього документу щодо підтвердження фактів трудової діяльності, наприклад, для підтвердження нарахувань окремих соціальних виплат (відсутність необхідності збирати різноманітні довідки з підприємств у межах організаційних структур яких, людина здійснювала трудову діяльність).

Приймаючи до уваги вище наведене, а також з огляду на суттєву суспільно-економічну значущість порушеної проблематики, вважаємо за необхідне розглянути історичний та суспільно-політичний контекст введення в дію такого документу як трудова книжка.

У межах інституціонального простору України трудова книжка, як документ що засвідчує стаж та досвід трудової діяльності людини, була введена в дію Постановою Ради народних комісарів СРСР від 20.12.1938 р. №1320 “Про введення трудових книжок”. Введення в дію цього нормативно-правового документу передбачало скасування норм Постанови Ради народних комісарів СРСР від 21.09.1926 р. “Про трудові списки” та встановлювало новий порядок впорядко-

ування обліку працівників у межах організаційної структури державних і кооперативних підприємств та установ. Законодавець регламентував не лише порядок оформлення та ведення трудових книжок, а також встановлював відповідальність за порушення відповідних норм та правил. Слід звернути увагу, що ідея використання трудових книжок була апробована в РРФСР ще у 1918 р. (Декрет Ради народних комісарів РРФСР від 05.10.1918 р. “Про трудові книжки для непрацюючих”). З огляду на відсутність паспортів трудові книжки досить часто використовувались на рівні документу що посвідчує особу. Саме наявність трудової книжки надавало право людині на отримання продовольчого пайка (харчування). Трудова книжка поряд з інформацією про трудову діяльність людини містила дані про її сімейний стан та військовий обов’язок. Пізніше, Постановою ради Міністрів СРСР від 06.09.1973 р. № 656 “Про трудові книжки робітників і службовців” та Інструкцією про порядок ведення трудових книжок на підприємствах, в установах і організаціях, зміст якої було затверджено постановою Держкомпраці СРСР від 20.07.1974 р. № 162, визначено, що трудова книжка є не лише основним документом про трудову діяльність робітників і службовців, а і обов’язковим, тобто працевлаштування робітників і службовців без пред’явлення трудової книжки не допускається. Сучасні норми щодо порядку ведення трудових книжок, їх зберігання, виготовлення, постачання і обліку регулюються постановою Кабінету Міністрів України від 27.04.1993 р. № 301 “Про трудові книжки працівників” та Інструкцією про порядок ведення трудових книжок працівників, затвердженої наказом Міністерства праці України від 29.07.1993 р. № 58. Отже, трудова книжка, у сучасному розумінні її форми та змісту існує майже 90 років, хоча сама ідея документального закріплення працівників за окремим роботодавцем була сформована задовго до вище наведених нормативно-правових актів. Перша згадка про існування аналогів сучасних трудових книжок датується серединою XVIII століття. Наприклад, у Франції починаючи з 1749 року, від людини яка претендувала на зайняття вільної вакансії, роботодавці були повинні вимагати документ, зміст якого мав би засвідчувати факт попереднього місця роботи найманого працівника. На думку авторів запровадженої норми, таке правило повинно було запобігти розповсюдженню бродяжництва, яке набувало все більшого поширення. Безумовно, такий документ не мав форми та змісту трудової книжки у сучасному її розумінні, а уявляв з себе разовий документ, правова сила якого обмежувалась, як правило, часом прийняття на нову роботу. Така незручність (обмеження часу дії документу, тобто його одноразовість) у забезпеченні документування факту працевлаштування була усунута вже у 1781 році, коли замість одноразових документів були запроваджені так постійні трудові книжки. У межах Російської імперії, до складу якої частково входила й територія сучасної України, починаючи з XVIII ст. використовувався так званий формулярний список, зміст якого містив інформацію про проходження людиною державної або військової служби. За дослідженнями Ю.І. Палехи, вдосконалення форми формулярного списку відбулось у 1827 році (уточнення інформації стосовно різновидів майна чиновника), у 1835 році (внесення інформації про віросповідання чиновка), у 1849 році (введення норми щодо обов’язку чиновника підписувати складений на нього формулярний список) [2, 34]. Норми щодо обов’язковості наявності трудової книжки зберігали свою чинність до 1908 року. За дослідженнями фахівців аналогічні до трудової книжки документи існували в Данії (з 1832 року), Німеччини (з 1892 року) та деяких інших країнах. На цей час, трудові книжки зберігали правову силу документу ли-

ше у країнах СНД. Слід звернути увагу, що інституціональні норми переважної більшості країн, які мають сталий рівень розвитку державних та ринкових інститутів, не передбачають обов'язковості наявності будь-яких документів які б засвідчували так звану трудову історію людини. Разом з тим, цей факт не свідчить про відсутність норм щодо юридичного оформлення трудових відносин між працівником та його роботодавцем. Використання контрактної форми оформлення трудової угоди, як правило, задовольняє більшості з вимог щодо обліку часу трудової діяльності людини. Разом з тим, у межах інституціональних просторів деяких з європейських країнах, наприклад, таких як Німеччина, Італія, Австрія, Франція, сьогодні використовують так звану трудову картку, який за своїм змістом може бути порівняна з трудовою книжкою, тобто є її аналогом. Власник трудової картки, керуючись виключно власним бажанням, має можливість пред'являти документ роботодавцю та вимагати внести до нього інформацію про трудову діяльність у відповідній організаційній структурі.

Приймаючи до уваги вище наведене можемо констатувати, що трудова книжка:

- ідентифікує власника трудової книжки, адже містить інформацію про прізвище, ім'я та по батькові, дату народження (вказується працівником кадрової служби на підставі паспорта або свідоцтва про народження);
- дозволяє отримати інформацію щодо місця, посади та періоду роботи людини у межах тієї чи іншої організаційної структури, а також інформацію про отримані заохочення і нагороди;
- дозволяє обрахувати загальний, безперервний та спеціальний стаж у тому числі й для нарахування страхових виплат.

Разом з тим, слід розуміти, що трудова книжка, не дивлячись на свою значущість для фіксування трудової діяльності людини, все далі частіше втрачає свою актуальність щодо позиціонування на рівні обов'язкового документу. Наприклад, трудова діяльність може здійснюватися людиною на підставі цивільно-правових договорів про працю (договір підряду, договір про надання послуг). У цьому випадку трудовий стаж, так само як і факт відрахування соціальних виплат, підтверджується окремими (разовими) документами. Цілком очевидно, що протягом трудового життя людина може здійснювати свою трудову діяльність без використання трудової книжки. Безумовно, наявність трудової книжки полегшує роботу органів соціального захисту населення щодо обрахування стажу роботи та прийняття до уваги його специфіки. Власник трудової книжки не повинен вирішувати питання про необхідність отримання та зберігання чисельних довідок з місць попередньої роботи щодо розмірів відрахувань на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (відрахування до: Пенсійного фонду; фондів страхування на випадок безробіття; із тимчасової втрати працездатності; від нещасних випадків на виробництві). Отже, можемо припустити, що наявність трудової книжки не лише не обтяжує людину, а й сприяє систематизації інформації щодо її трудової діяльності. Разом з тим, слід прийняти до уваги й вплив суто психологічного фактору, зміст якого пов'язано з виникненням ефекту так званого закріплення людини за відповідною організацією. За певних абстрагувань, ми можемо вести мову про втрату свободи особистістю, на значущість якої для реалізації трудового потенціалу соціальним об'єктом ми звернули увагу у попередніх публікаціях [1, 372–373].

Приймаючи до уваги вище наведене можемо констатувати, що не дивлячись на необхідність скасування трудових книжок у недалекому майбутньому, проект Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів Украї-

ни (щодо спрощення ведення кадрової роботи платниками податків)” не відповідає рівню розвитку суспільно-трудових відносин (випереджує час), а також умовам їх розвитку. Важчаємо за необхідне ініціювати дискусію навколо порушеної проблематики, до участі у якій запросити не лише представників наукової спільноти, а й представників профспілок, кадрових служб тощо.

Список використаної літератури

1. Мороз В. М. Мотиваційний механізм стимулювання трудової активності: державно-управлінський аспект : монографія / В. М. Мороз. – Харків : С. А. М., 2012. – 408 с.

2. Палеха Ю. І. Історія впровадження трудових книжок та особової документації / Ю. І. Палеха // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2009. – № 4. – С. 30–38.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо спрощення ведення кадрової роботи платниками податків) : пояснювальна записка до проекту Закону України [Електронний ресурс] // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e80c7b56-59a5-4ca5-b88d-295e7f75dc90>.

С. А. Мороз

здобувач

Національний університет цивільного захисту України

АНАЛІЗ ЗМІСТУ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ПІДГРУНТЯ ЩОДО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Проведення аналізу змісту нормативно-правових актів, спрямованість дії яких тим чи іншим чином впливає на функціонування та розвиток об'єкту державного управління, є обов'язковим та вкрай важливим напрямом в організації наукових пошуків щодо відповідного предмету наукової уваги. Розуміння предмету наукової проблематики вимога від дослідника не лише усвідомлення його змісту в контексті існуючих взаємозв'язків та тенденцій розвитку, а у тому числі і розуміння норм та правил відповідно до змісту яких власно і відбувається його трансформація. Слід визнати, що у межах державно-управлінської науки, “об'єктом якої є державне управління як вид професійної діяльності, а предметом залежно від змісту науково-практичного завдання – ті чи інші технологічні або аксіологічні її виміри” [2, с. 3], проведення аналізу змісту нормативно-правових актів набуває окремої значущості для розбудови наукового дослідження. За дослідженнями В.Д. Бакуменко, серед тематичних напрямів в організації досліджень діяльності органів влади, проблематика інституціонального забезпечення відповідного процесу, у тому чи іншому прояву свого складного та багатогранного змісту, є однією з найбільш поширених у межах наукових розвідок з державного управління. Наприклад, серед 337 напрямів наукових пошуків, аналіз спрямованості змісту яких було проведено вченим, майже кожна четверта робота була пов'язана з дослідженням відповідності нормативно-правового підґрунтя сучасним умовам розвитку соціально-економічної системи суспільства та її основних елементів (удосконалення управління, організація діяльності, забезпечення ефективності, інституціональне забезпечення, реформування, контроль, програмування тощо) [1, с. 10]. Крім того, більшість з сучасних дослідників державно-управлінських відносин, розглядає нормативно-правові акти на рівні одного з обов'язкових елементів правового механізму державного управління, що досить переконливо свідчить про їх значущість для системи державного управління. На переконання В. Ю. Назаренко, зміст організаційно-правового ме-

ханізму державного управління може бути розглянутий через “сукупність публічних інституцій (включаючи як органи влади, так і інститути громадянського суспільства), які створені для розв’язання певних суперечностей, подолання чи попередження проблем у суспільстві та діють на основі конституційно-правових норм прийнятих у державі” [4, с. 3]. Досить схоже за своїм змістовним спрямуванням визначення організаційно-правового механізму, ми можемо зустріти у В. М. Хропанюка який розглядає відповідну категорію через “систему правових засобів, за допомогою яких здійснюється упорядкування суспільних відносин відповідно до мети й завдань правової держави” [5, с. 341]. Цілком очевидно, що у межах вище наведених тлумаченнях, нормативно-правові акти розглядаються дослідниками у нерозривному зв’язку з іншими елементами організаційно-правового механізму. На входження нормативно-правових актів до структури механізму правового регулювання вказує С. І. Лекарь. На переконання вченого, серед структурних елементів механізму правового регулювання слід виділити “норми права та нормативні акти; юридичні факти; акти застосування права, реалізації прав і обов’язків; принципи та інструменти, методи регулювання, процедури й алгоритми реалізації діяльності, включаючи техніки і технології управління; відповідне забезпечення (політичне, правове, інформаційне тощо)” [3, с. 130].

Отже, залишаючи поза увагою проблематику організаційно-правового механізму державного управління, принаймні у межах цього напрямку наукового пошуку, можемо констатувати, що норми права та нормативні акти повинні розглядатись не лише на рівні структурних елементів механізму правового регулювання, а у тому числі і у якості підґрунтя для розбудови системи державного управління. Таким чином, з’ясування змісту окремих нормативно-правових актів щодо проблематики функціонування та розвитку предмету наукового дослідження є виправданим та вкрай необхідним кроком в організації наукових пошуків у межах науки “Державне управління”.

Повертаючись до предмету нашої безпосередньої уваги, спробуємо визначити ті з нормативно-правових актів, рефлексія на дію яких з боку систем трудового потенціалу ВНЗ, є найбільш відчутною. Безумовно, запропонований нами нижче перелік (рисунок 1) не є бездоганим, та таким, що претендує на повноту проведеного аналізу, а отже може бути доопрацьований під час подальших наукових досліджень.

Крім того, слід прийняти до уваги той факт, що інституціональне середовище у межах якого відбувається формування, використання та розвиток системи трудового потенціалу ВНЗ не перебуває у статичному стані, а отже його зміни також суттєво впливають на якість опрацьованого нами переліку.

Приймаючи до уваги вище наведене, можемо сформулювати такі попередні висновки.

По-перше, переважна більшість нормативно-правових актів, зміст яких пов’язано з процесами формування використання та розвитку трудового потенціалу ВНЗ, забезпечує реалізацію компетенції держави щодо прямого та безпосереднього впливу на систему та структуру трудового потенціалу ВНЗ. Крім того, слід визнати, що нормативно-правове підґрунтя щодо державного управління розвитком трудового потенціалу ВНЗ є сформованим, а його якість, в цілому, здатна забезпечити розвиток якісних та кількісних характеристик трудового потенціалу ВНЗ. Разом з тим, окремі інституціональні норми потребують на удосконалення. Серед першочергових кроків щодо удосконалення змісту нормативно-правових актів слід звернути увагу на необхідність встановлення норм щодо: граничного віку перебування на посадах науково-педагогічних працівників; обов’язковості наявнос-

ті серед науково-педагогічних працівників ВНЗ представників наукової спільноти з інших країн світу; наявності у ВНЗ внутрішнього рейтингу професорсько-викладацького складу з опрацюванням на державному рівні критеріїв його оцінювання; формування загальнодержавної інформаційної бази щодо вакантних посад науково-педагогічних працівників; запровадження функціонування системи так званого сліпого (незалежного) рецензування якості дисертаційних робіт тощо.

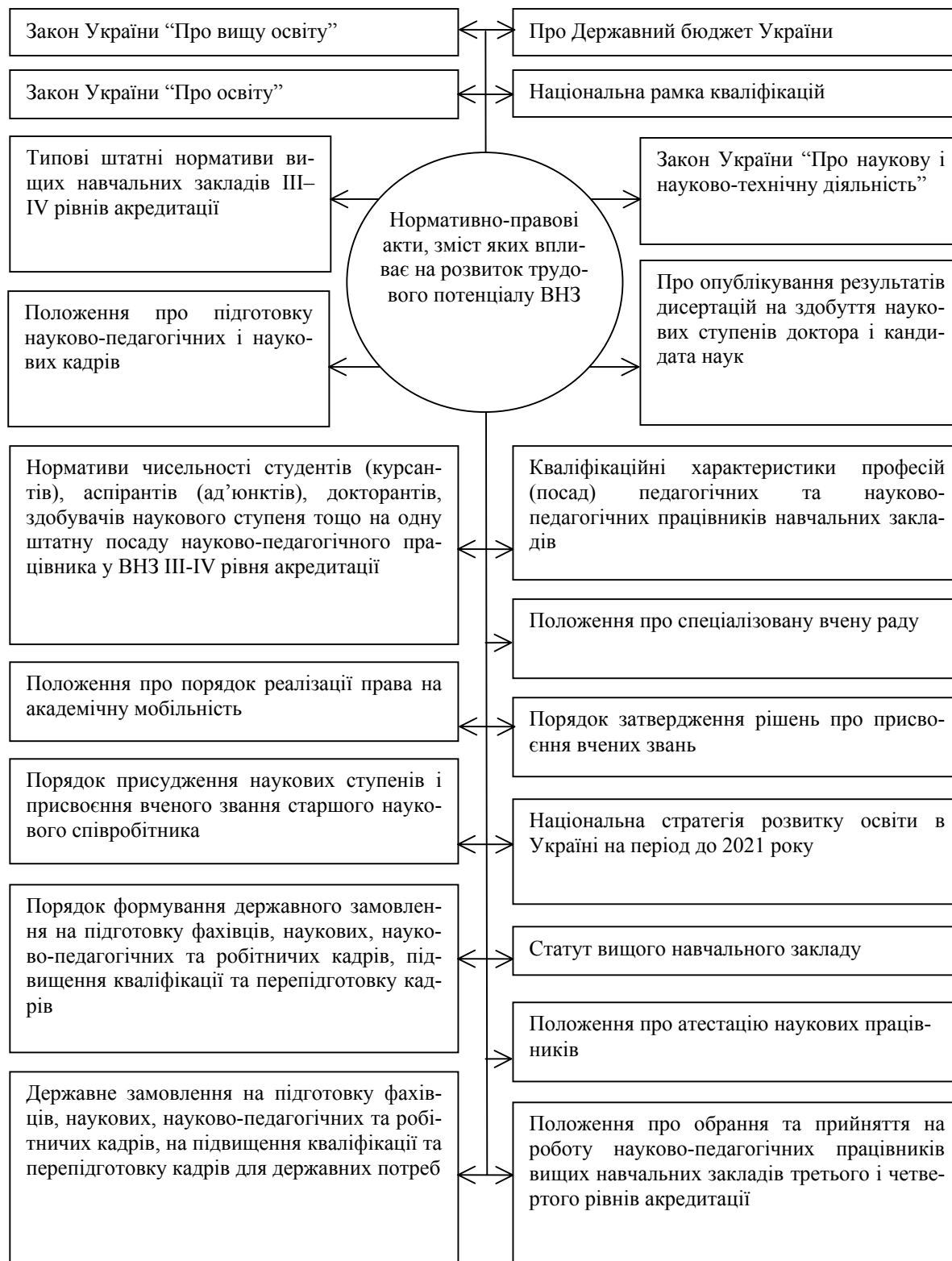

Рис. 1. Основні нормативно-правові акти, зміст яких впливає на умови формування, використання та розвитку трудового потенціалу ВНЗ

По-друге організаційно-правовий механізм державного управління формуванням, використанням та розвитком трудового потенціалу ВНЗ має потужні важелі впливу на систему та структуру трудових можливостей ВНЗ. Переважна більшість публічних інститутів та інституцій, незалежно від їх змісту та природи утворення, тим чи іншим чином пов'язані з системою трудового потенціалу ВНЗ. Крім того, проведений аналіз змісту нормативно-правових актів щодо державного управління розвитком трудового потенціалу ВНЗ переконливо свідчить про існування двох основних ієрархічних рівнів позиціонування суб'єктів, від впливу яких, у кінцевому випадку, залежить ефективність розвитку системи трудових можливостей ВНЗ. На наше переконання, державне управління розвитком трудового потенціалу ВНЗ здійснюється переважно на вищому і центральному рівнях організації влади в Україні, а також на рівні безпосереднього керівництва ВНЗ. Вплив держави на регіональному (місцевому) рівні державного управління є дещо обмеженим, а отже його значущість для розвитку систему трудового потенціалу ВНЗ є опосередкованою.

Цілком очевидно, що вище наведені висновки не вичерпують змісту проблематики аналізу окремих нормативно-правового підґрунтя щодо державного управління розвитком трудового потенціалу вищих навчальних закладів, а лише створюють підґрунтя для організації подальших наукових пошуків за напрямом удосконалення відповідних інституціональних норм.

Список використаної літератури

1. Бакуменко В. Д. Основні напрями та тенденції наукових розвідок з державного управління щодо діяльності органів влади [Електронний ресурс] / В. Д. Бакуменко, Д. В. Бакуменко // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління. – 2013. – Вип. 4. – С. 8–16. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvamu_upravl_2013_4_3.pdf.

2. Галузь науки “Державне управління” в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку: нац. наук. доп. / Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін. ; за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка. – Київ : НАДУ, 2012. – 184 с.

3. Лекарь С. І. Адміністративно-правовий механізм забезпечення економічної безпеки держави / С. І. Лекарь // Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України (економіка, право). – 2012. – № 3 (58). – С. 128–133.

4. Назаренко В. Ю. Організаційно-правовий механізм державного управління пожежною безпекою в Україні [Електронний ресурс] / В. Ю. Назаренко // Теорія та практика державного управління. – 2013. – № 3 (42). – Режим доступу: <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2013-3/doc/2/14.pdf>.

5. Хропанюк В. Н. Теория государства и права / В. Н. Хропанюк. – Москва : Элиста, 1995. – 377 с.

А. К. Мусанова

кандидат экономических наук, доцент

А. М. Джапарова

слушатель магистратуры
Академия “Болашак”

СУЩНОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ТРАНСПОРТНОЙ СИСТЕМЫ ЭКОНОМИКИ

В современных условиях регулирующее воздействие на экономику оказывает не только государство, но и частные монополии. Таким образом, регулирование экономики осуществляется на двух уровнях: макроуровне (субъект – госу-

дарство) и микроуровне (субъект – частные фирмы). От того, какую экономическую политику проводит государство, зависит рыночная стратегия фирмы.

Государство и частные компании выполняют свои функции по регулированию хозяйственной жизни не отдельно друг от друга, а в тесном единстве. Чем больше компаний под воздействием развития производительных сил объективно способствуют повышению степени обобществления производства, тем чаще они вынуждены прибегать к помощи государства для сохранения своего господства и тем более тесным становится их взаимодействие.

Государственный инструментарий регулирования экономических процессов включает в себя три важных средства: собственный бюджет, систему государственных банков и государственный сектор экономики. Через них государство воздействует на функционирование хозяйства, стимулируя экономический рост и НТП, поддерживая внешнеэкономическую деятельность компаний и т. д.

Взаимодействие между частномонополистическим и государственным регулированием имеет целью не только приспособление к изменяющимся условиям, но и осуществление структурных сдвигов, необходимых для дальнейшего экономического развития общества.

Государство на современном этапе своего развития, осуществляя регулирование социально-экономических процессов, использует систему методов и инструментов, которые меняются в зависимости от экономических задач, материальных возможностей государства, накопленного опыта регулирования.

Все негативные стороны рыночной экономики могут служить объяснением причин усиления роли государства в экономике. Именно сглаживание, предотвращение отрицательных последствий действия рыночных регуляторов – цель экономической деятельности государства.

Исходя из вышеизложенного, можно определить следующие основные экономические функции государства:

- обеспечение правовой базы функционирования частного бизнеса;
- защита конкуренции. Господство монополий наносит вред всему обществу, поэтому антимонопольная деятельность и поддержание конкуренции становятся функциями государства;
- перераспределение доходов через систему прогрессивного налогообложения и систему трансфертных платежей (пенсии, пособия, компенсации и т. п.);
- финансирование фундаментальной науки и охрана окружающей среды;
- изменение структуры производства в целях корректировки распределения ресурсов;
- контроль и регулирование уровня занятости, цен, темпов экономического роста;
- финансирование производства или непосредственное производство общественных товаров и услуг.

Государственное влияние на экономику осуществляется по двум основным направлениям:

- через государственный сектор;
- посредством воздействия на функционирование частного сектора экономики с помощью разнообразных экономических инструментов (государственное регулирование экономики).

Под объектом воздействия государственного регулирования экономики означает деятельность по регулированию трех взаимосвязанных частей воспрои-

зводственного процесса: регулирование ресурсов, регулирование производства, регулирование финансов.

Общая стратегия государственного регулирования экономики базируется на следующих принципах:

- при прочих равных условиях предпочтение следует отдавать рыночным формам организации экономики. На практике это означает, что государство должно финансировать только те социально значимые отрасли, которые не привлекают частный бизнес (из-за малой прибыльности);

- государственное предпринимательство должно не конкурировать, а помогать развитию частного бизнеса. Игнорирование этого принципа способно привести к искусственному доминированию государственных предприятий над частными;

- государственная финансовая, кредитная и налоговая политика должна способствовать экономическому росту и социальной стабильности;

- государственное вмешательство в рыночные процессы более эффективно, если оно имеет рыночную форму;

- усиление государственного регулирования осуществляется в целях контроля общехозяйственных кризисов, а также процессов в сфере межгосударственных экономических отношений.

Можно назвать следующие инструменты государственного регулирования экономики:

- административно-правовые инструменты;

- финансовая (налоговая) система;

- кредитно-денежная система государства;

- государственная собственность;

- государственный заказ.

Наряду с перечисленными инструментами государственного регулирования экономики, имеющими внутриэкономическую направленность, существует арсенал средств внешнеэкономического регулирования.

Практически все рычаги воздействия на процесс воспроизводства внутри страны оказывают существенное влияние на внешнеэкономические связи: изменение учетной ставки, налогообложения; новые льготы и субсидии на инвестиции в основной капитал; и др.

Целями государственного регулирования являются:

- обеспечение баланса интересов потребителя (доступной цены) и регулирования предприятий (финансовые ресурсы, привлекаемые для кредитов и новых инвесторов);

- определение структуры тарифов на основе принципов справедливости и эффективного отнесения издержек на тарифы для различных типов потребителей;

- стимулирование предприятий к сокращению издержек и излишней занятости, улучшению качества обслуживания, повышению эффективности инвестиций и т. д.;

- создание условий для развития конкуренции.

Методы достижения этих целей подразделяются на:

- прямые (или дирижистские);

- косвенные (или экономические).

Прямые методы государственного регулирования экономики основываются на административно-правовых способах воздействия на деятельность тех или иных субъектов хозяйствования (меры запрета, разрешения, ограничения).

Косвенные регуляторы отличаются от дирижистских методов тем, что они не ограничивают свободу экономического выбора, а наоборот, дают дополнительные стимулы при принятии рыночного решения. Основная область их применения - вся экономическая среда. Косвенные методы регулирования предполагают использование средств и возможностей финансовой и кредитно-денежной систем страны. Указанные методы взаимосвязаны.

Исследование проблем регулирования транспортной сферы требует знаний и анализа специальной литературы по нескольким направлениям: макро- и микроэкономики, теории государственного регулирования и естественных монополий, теории отраслевых рынков и инновационного менеджмента, логистики и т. п. Транспортная система экономики любой страны является системообразующим фактором государства. Железнодорожный транспорт долгое время был монопольной сферой многих стран мира.

Транспорт, в частности железнодорожный, является важнейшей сферой общественного производства и занимает особое место в системе хозяйственного комплекса страны. Будучи основой разделения труда в обществе он осуществляет многообразную связь между производством и потреблением, промышленностью и сельским хозяйством, добывающей и обрабатывающей промышленностью, между различными экономическими районами.

Устойчивое и эффективное функционирование транспорта для многих стран является необходимым условием стабилизации и подъема экономики, обеспечения целостности государства, экономической безопасности и обороноспособности страны. Опосредованно транспорт оказывает влияние и на другие составляющие национальной безопасности: внешнеэкономическую, внутривнутриполитическую, экологическую, антитеррористическую, информационную, научно-техническую и другие.

Транспортное производство является основой рыночной экономики. В этом качестве оно выступает как объект рыночных отношений, от эффективной деятельности которого зависит нормальное функционирование и развитие всех обслуживаемых транспортом отраслей народного хозяйства, их объединений и предприятий. Транспорт предлагает услуги по перевозке грузов и пассажиров, поэтому транспортное производство одновременно выступает и в роли субъекта рыночных отношений, особенно при формировании спроса на перевозки и распределении их между взаимодействующими видами транспорта, а также при установлении взаимовыгодных хозяйственно-правовых отношений с грузовладельцами и пассажирами.

Государственное регулирование осуществляется через регулирование тарифной политики и ценообразования, нормативно-законодательной базы, менеджмент инновационного поведения предприятия, создание особого инвестиционного климата и др.

Механизмами госрегулирования являются:

- финансирование НИР,
- выступление в роли заказчика и потребителя результатов НИР;
- законодательное регулирование, установление норм и стандартов;
- налоговые льготы, льготное кредитование инновационных проектов;
- выступление в роли посредника между компаниями, НИИ, университетами и др.

В железнодорожном транспорте применяется модель регулирования, которая опирается на жесткое ограничение потолка тарифов на длительный период с индексом инфляции. В Казахстане также ограничен потолок тарифов на длительный период.

Проектирование и оценка вариантов решений включает оценку издержек принятия решений: оценку издержек для государства, оценку издержек для бизнеса; для потребителей, для общества в целом.

Таким образом, основы теории государственного регулирования, анализа отраслевых рынков активно используются при управлении развитием транспортной сферы.

Список использованной литературы

1. Алшинбай А. М. Рынок и ценообразование : учеб. пособ. / А. М. Алшинбай - Алматы: Экономика, 2008. - 190 с.

2. Бутыркин А. Я. Естественные монополии: теории и проблемы регулирования / А. Я. Бутыркин. – Москва : Новый век, 2003. – 152 с.

Д. В. Нехайчук

кандидат економічних наук, доцент, докторант

Одеський регіональний інститут державного управління НАДУ

при Президентіві України

ЩОДО ПИТАНЬ УДОСКОНАЛЕННЯ СУЧАСНОГО ПОДАТКОВОГО МЕХАНІЗМУ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Протягом тривалого часу проблематика місцевого оподаткування займає важливе місце в дослідженнях як зарубіжних, так і вітчизняних вчених. Але, варто відзначити, що не дивлячись на актуальність, тема місцевого оподаткування не знайшла достатнього висвітлення в економічній та правовій літературі. Фактично, питання правового регулювання місцевого оподаткування, як правило, розглядаються лише при аналізі податкової системи України в цілому, або в аспекті загальної характеристики податків і зборів щодо їх основних елементів. На проблемах справляння місцевих податків і зборів юристи в галузі фінансового права практично не акцентували уваги.

Частково проблеми, пов'язані із механізмом справляння місцевих податків і зборів, розглядалися у працях вчених-економістів В. П. Вишневського, С. Д. Герчаківського, О. М. Піхоцької, Л. Л. Тарангул, І. Ф. Щербини [1–5] та інших.

Сьогодні також багато розмов ведеться про проблематичність системи місцевого оподаткування. При цьому, неодноразово, як з боку наукових кіл, так і з боку політичних діячів констатується факт її невідповідності загальноновизнаним світовою практикою критеріям самодостатності та економічної доцільності.

Але, насамперед, чи не найважливішою проблемою у цій сфері являється недосконалість законодавчого забезпечення, що, як наслідок, породжує і безліч інших проблематичних аспектів у сучасній системі місцевого оподаткування. Так, хоча і за період з 1993 року по даний час податкове законодавство динамічно вдосконалювалося, проте, система місцевих податків і зборів практично постійно залишалася осторонь, що і призвело до парадоксальної ситуації, коли місцеві податки і збори справляються до місцевих бюджетів фактично за правилами, які абсолютно не відповідають вимогам сьогодення та не враховують низки сучасних економічних реалій.

Сьогодні, впевнено можна стверджувати, що фактично, інститут місцевих податків і зборів як структурна частина податкового права ще не отримав доста-

тнього науково-теоретичного обґрунтування. Недостатньо вирішеними залишаються питання вдосконалення співвідношення центру і регіонів щодо регулювання відносин у сфері місцевого оподаткування, забезпечення єдиного державного підходу до вирішення цих питань; наукового аналізу природи місцевих податків і зборів та їх відмінностей від загальнодержавних тощо. Серйозною проблемою на сьогодні є і те, що законодавчо закріплені місцеві податки і збори загалом, та їх ставки зокрема, не враховують реальних можливостей платників, а отже, не виконують стимулюючої функції.

Передусім зупинимось на нормативно-правовому забезпеченні у напрямку внесення змін у Податковий кодекс задля розширення дохідної бази бюджету завдяки місцевим податкам та зборам.

Із року в рік зменшується частка місцевих податків і зборів у складі доходів загального фонду місцевих бюджетів (від 3,4% у 2001 році до 1% – у 2011). Питома вага місцевих податків і зборів в податкових надходженнях місцевих бюджетів залишається незначною і в 2010 році становила всього 1,3%. В той же час в більшості країн ЄС місцеві податки становлять 5-30% усіх податкових надходжень до зведених бюджетів. Місцеві податки та збори становлять значну частку доходів органів місцевого самоврядування в країнах ЄС, зокрема у Великобританії – 37%, у Німеччині – 46%, у Франції – 67%. Слід зазначити, що за 2011 рік питома вага місцевих податків і зборів в податкових надходженнях місцевих бюджетів склала трохи більше 3%. Таке зростання забезпечено віднесенням до місцевих єдиного податку, питома вага якого в надходженнях від місцевих податків і зборів складає 80%. Однак, органи самоврядування практично не мають реального впливу на базу оподаткування цим податком, його ставки, правила адміністрування, які визначаються на центральному рівні.

Податковий кодекс істотно вплинув на фінансовий ресурс місцевого самоврядування. Але при його розробці не було дотримано основних принципів побудови місцевої фіскальної політики, визначених у рекомендаціях Ради Європи щодо виконання Європейської хартії місцевого самоврядування, що зокрема, передбачають:

- віднесення до місцевих тих податків та зборів, що є локалізованими, прив'язаними до конкретної території, сплати яких важко уникнути;
- наділення органів місцевого самоврядування правом встановлювати розміри ставок в певних, але суттєвих межах, достатніх для забезпечення фінансування місцевих програм;
- визначення пільг та звільнень щодо місцевих податків та зборів виключно рішеннями представницьких органів місцевого самоврядування, а не законом;
- повсюдність бази оподаткування для більшості адміністративно-територіальних одиниць відповідного рівня.

Надходження до місцевих бюджетів від запровадженого податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки є мізерними, оскільки базою його оподаткування визначено лише житлову нерухомість. При цьому вилучено житло площею до 120 кв. м., тобто майже вся нерухомість цієї категорії. Отже, запроваджений в існуючому вигляді податок на нерухоме майно є дуже неефективним і незначним фінансовим ресурсом для місцевого самоврядування. Для прикладу, надходження ринкового збору в 2010 р. становили 0,5 млрд. грн., а надхо-

дження від запровадженого податку на нерухоме майно в 2012 р. становитиме лише 0,09 млрд. грн.

Віднесення плати за землю до загальнодержавних податків є необґрунтованим, оскільки за своєю суттю вона відноситься до податків місцевих. Так, у Бюджетному кодексі цей вид доходів у повному обсязі віднесено до доходів бюджетів місцевого самоврядування, які не беруться для розрахунку міжбюджетних трансфертів, тобто власних доходів. Крім того, орендна плата як складова частина плати за землю, практично повністю відповідає ознакам місцевих податків та зборів. Відсутність у органів місцевого самоврядування можливості впливати на визначення пільг та ставки земельного податку створює дисбаланс динамічного нарощування номінальних надходжень орендної плати за повільнішого зростання надходжень земельного податку, не сприяє розвитку ринку землі та зростання надходжень до місцевих бюджетів. Необхідність щорічної індексації ставок на відмінну від підходу щодо їх прив'язки до розміру мінімальної заробітної плати, не сприяє ефективності адміністрування земельного податку.

В більшості країн ЄС, органи місцевого самоврядування розглядають земельний податок як найбільш ефективний з огляду на можливість розширення бази оподаткування та впливу на ставки, важливість його ролі як регулюючого та стимулюючого податку.

Отже, якщо після прийняття в 2010 році нового Бюджетного кодексу за розрахунками експертів очікувалося 20,8 млрд. грн. додаткових надходжень до місцевих бюджетів, то прийняття Податкового кодексу призвело до втрати місцевими бюджетами біля 17,6 млрд. грн. надходжень. Отже, сальдо від прийняття Бюджетного та Податкового кодексу для місцевих бюджетів хоч є позитивним, але складає лише 3,2 млрд. грн. Ця сума і на половину не покриває втрат доходів місцевих бюджетів від інфляції в 2011 році.

Враховую зазначене, існує гостра необхідність розширення переліку місцевих податків та зборів, зміни об'єктів та бази оподаткування ними, надання можливості органам місцевого самоврядування регулювати ставки у прив'язці до розміру мінімальної заробітної плати.

Тому необхідно прийняти Закон України “Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо місцевих податків та зборів”. На нашу думку, такий закон України дає можливість посилення фінансової самодостатності місцевих бюджетів.

Список використаної літератури

1. Вишневецький В. П. Місцеві податки і збори у ринковій економіці / В. П. Вишневецький, В. В. Рибак // Фінанси України. – 2007. – № 1. – С. 11–20.
2. Герчаківський С. Д. Місцеве оподаткування в Україні: традиції, реалії та напрями удосконалення / С. Д. Герчаківський // Фінанси України. – 2006. – № 2. – С. 44–49.
3. Піхоцька О. М. Місцеві податки і збори в Україні / О. М. Піхоцька // Фінанси України. – 2008. – № 5. – С. 46–51.
4. Тарангул Л. Л. Основні напрями удосконалення законодавчої бази оподаткування місцевими податками і зборами / Л. Л. Тарангул // Економіст. – 2009. – № 3. – С. 18–22.
5. Щербина І. Ф. Бюджетний моніторинг: аналіз виконання бюджету / І. Ф. Щербина // Казна. – 2009. – № 2. – С. 89–119.

Д. С. Обдимко
слухач магістратури
Класичний приватний університет

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Земля є основним елементом національного багатства і головним засобом виробництва у сільському господарстві. Саме тому, раціональне та ефективне використання земельних ресурсів має велике значення для розвитку національної економіки в цілому, а також для виробництва сільськогосподарської продукції.

Формування ефективної організаційно-економічної системи використання земель проходить через подолання допущених у реформуванні помилок та упущень. Стає все більш очевидним, що особлива увага повинна приділятися обґрунтуванню пропозицій щодо вдосконаленню умов і механізмів ефективного землекористування. Вивчення проблем сформованої системи землекористування у сільському господарстві та напрямки його регулювання стають гострою необхідністю. Унікальний земельно-ресурсний потенціал України обумовлює її особливе місце серед інших європейських країн. Земля завжди була, є і буде обмеженим ресурсом. Дбаючи про успішне майбутнє країни, ми повинні розумно та ощадливо розпоряджатися національним багатством – українською землею, забезпечувати ефективність її використання.

Якщо виходити з того, що “корисні властивості землі” – це продукт природного походження, то доводиться задуматися над питанням, що означає “ефективне” її використання – завдання, яке ставиться перед землекористувачами. Для них “ефективне”, коли продукт виробництва коштує більше, ніж витрати на його виготовлення та продаж. Коли мова йде про об’єкти основних засобів виробництва, що є результатом попередньої праці, питання вирішується через накопичення коштів амортизаційних відрахувань, що спрямовуються потім на їх відновлення та заміну. Земля ресурс іншого роду, її властивості природні, амортизація її не передбачена, але вона, як засіб виробництва, теж вимагає відновлення родючості. З цієї причини ми не ототожнюємо “раціональне” та “ефективне”.

Раціональність використання землі слід розуміти, як екологічну складову землекористування, виражену вимогою збереження вихідних властивостей сільськогосподарських угідь, як природного ресурсу, що визначаються встановленою в цих цілях системою кількісних та якісних показників, динаміку яких можна вважати вираженням оцінки раціонального їх використання. Засноване на землі аграрне виробництво, де земля виступає в якості основного засобу виробництва, супроводжується витратами грошових і матеріальних засобів та орієнтоване на отримання певного результату. Порівняння величини таких вкладень і результату означає ефективність виробництва, що трактується як ефективність використання землі.

Під ефективністю використання земель у сільському господарстві необхідно розуміти економічний результат від використання сільськогосподарських земель, який характеризується відношенням отриманого ефекту (вираженого у натуральних та вартісних показниках) та площі з урахуванням якості та віддаленості земельної ділянки.

Використання землі, як складової аграрного виробництва, підпорядковується законам, що регулюють організацію та економіку галузі сукупністю орга-

нізаційних, економічних та правових механізмів, стимулюючи її природоохоронне використання. Сукупність таких законодавчо встановлених механізмів (організаційних та економічних) або правил використання землі визначає зміст земельних відносин, направляючи дії людей із землею у потрібних для суспільства напрямках, формах, способах і методах використання. Виділення їх в якості самостійного предмета вивчення – об'єктивна необхідність, обумовлена багатофункціональністю земельних ресурсів та їх значенням не тільки як місця розселення людей, але і як джерела для них засобів життєзабезпечення.

До організаційних та організаційно-адміністративних заходів тут можна віднести: зонування територій, землеустрій, інформаційне забезпечення, встановлення меж розміру земельної ділянки, порядок перереєстрації земельної власності та угод із землею, обмеження технологій, видів і форм використання землі.

Економічні заходи регулювання земельних відносин передбачають використання вартісних вимірників для орієнтації землекористувачів у виборі системи ведення господарства, що забезпечує отримання рентного доходу і зберігає якісні властивості землі.

Умови використання землі формуються і здійснюються за допомогою адекватних завданням правових, економічних, організаційних, соціальних інститутів, складаючи у сукупності цілісний взаємоузгоджений в деталях механізм регулювання дій із землею.

Правові акти законодавчо закріплюють заходи, обґрунтовані наукою і перевірені практикою, роблять їх нормами, обов'язковими для користувачів землею сільського господарства.

Отже, результати дослідження вказують на важливість ефективного використання земель сільськогосподарського призначення. Регулювання земельного обороту з метою подальшого його розвитку має стати першочерговим завданням держави і бути спрямоване на забезпечення раціонального та ефективного використання всіх категорій земель, на захист прав власників, користувачів, на охорону земель шляхом нормативно-правового забезпечення, адміністративного та економічного впливу. Одночасно з цим кожне сільгосп підприємство повинно ефективно використовувати землю, бережно ставитися до неї, підвищувати її родючість, не допускати ерозії ґрунтів, заболочування, заростання бур'янами і т. д. Всі ці заходи дозволять зберегти головне багатство нашої країни – родючість землі.

Основними документами, що забезпечують реалізацію заходів із землеустрою земель у сільському господарстві на довготривалу перспективу, повинні стати цільові програми (державного, регіонального та місцевого рівнів).

І. І. Облєс

кандидат педагогічних наук, доцент
Класичний приватний університет

ГОТОВНІСТЬ ВИКЛАДАЧА ВНЗ ДО УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

У зв'язку з інтернаціоналізацією освіти, її глобалізацією та небажанням нашої країни бути осторонь міжнародних процесів надання освітніх послуг громадянам інших країн, актуальною проблемою для сучасних українських ВНЗ є досягнення конкурентоспроможного науково-професійного рівня підготовки іноземних студентів, що неможливо без організації відповідного управління навчально-виховною діяльністю з боку адміністрації і кожного викладача особисто.

У статтях 75, 76 Закону України “Про вищу освіту” основними напрямками міжнародного співробітництва у сфері вищої освіти визначені надання послуг, пов’язаних із здобуттям вищої та післядипломної освіти, іноземним громадянам в Україні; основними напрямками зовнішньоекономічної діяльності вищого навчального закладу зазначені організація підготовки осіб з числа іноземних громадян до вступу у вищі навчальні заклади України та провадження освітньої діяльності, пов’язаної з навчанням іноземних студентів, а також підготовка наукових кадрів для іноземних держав.

Незважаючи на важке геополітичне становище, за даними Українського державного центру міжнародної освіти на 2014-2015 навчальний рік, в нашій країні навчається більше 63 тисяч іноземних студентів, серед яких: з країн СНД – 49% (Туркменістан, Азербайджан, Грузія), Африки – 18% (Нігерія, Марокко, Гана), Близького Сходу – 16% (Ірак, Йорданія, Туреччина), Азії – 12% (Індія, Корея, Китай, В’єтнам), з країн ЄС – 2,3%.

У зв’язку з особливістю адаптації до умов життя, навчання та спілкування в новому соціально-культурному середовищі, саме організація кваліфікованого управління на рівні адміністрації ВНЗ і кожного викладача особисто зможе поліпшити психофізіологічний та емоційний стан особистості, сприятиме більш швидкому включенню іноземних студентів до студентського середовища, полегшить процес навчання, налагодить міжособистісні стосунки, допоможе у вирішенні проблем соціально-комунікативного та соціально-психологічного характеру, подоланні культурного шоку, попередить дискримінаційні ситуації чи ксенофобії щодо іноземних студентів як соціальної групи тощо.

І якщо для студента важливими у процесі професійної підготовки виступають, насамперед, рівень знання мови навчання та рівень базової підготовки, особливості національного менталітету й індивідуальна здатність до навчання, від викладача вимагається не тільки предметна, мовленнєва та міжкультурна компетентність, а й готовність взяти на себе відповідальність за результати спільної діяльності “викладач-студент”.

Саме викладач повинен здійснювати свідоме, системне управління, бути готовим до організації навчально-виховного процесу не тільки зі студентами, які повністю чи частково сприйняли соціокультурне середовище, звичаї, традиції, цінності України, а й керувати тими, хто відмовився, “відокремився” від культурних норм.

Неготовність викладача до ефективного управління навчально-виховною діяльністю студентів-іноземців – явище доволі розповсюджене. З боку тих, хто навчається, причиною створення дисонансу у співпраці “викладач-студент” виступають різні фактори: непристосованість до нового соціокультурного середовища, до нових кліматичних і побутових умів, до нової освітньої системи, до нової мови спілкування, до інтернаціонального характеру навчальних груп тощо.

Перепонами для організації повноцінної навчально-виховної діяльності з боку викладача можуть стати проблеми, пов’язані зі слабкою базовою підготовкою іноземних студентів; незнанням ними української мови або низьким рівнем знання англійської чи інших іноземних мов самим викладачем; відсутність сучасних комп’ютерних та мережевих технологій у викладацькому арсеналі; різниця (або неприймання) віросповідання, світоглядних позицій студентів; відсутність позитивної мотивації до навчання тощо.

До того ж, не всі вузи України мають підготовчі відділення для іноземних студентів, які призовані сприяти прискореній адаптації за рахунок, насамперед,

інтенсивного вивчення української або російської мов; знайомства з культурою, традиціями, звичаями України шляхом проведення позааудиторної роботи (відвідування історичних і краєзнавчих музеїв, пам'яток культури та мистецтва); залучення до культурно-масових, наукових, спортивних заходів (конкурси, концерти, олімпіади, змагання); налагодження соціально-психологічних контактів з викладачами та співкурсниками (обмін досвідом життя в різних країнах, розуміння вимог до норм поведінки, навчальної діяльності); адаптація до матеріально-побутових та економічних умов (проживання у гуртожитку, самостійне харчування) тощо.

Відсутність первинної адаптації при дефіциті підготовчих відділень для іноземних абітурієнтів іноді доповнюється негативним фактором щодо комплектування навчальних груп. Не завжди керівництво дотримується правил окремого навчання, об'єднуючи малокомплектні групи студентів-іноземців з україномовними групами, організація процесу отримання знань, контролю за їх рівнем при цьому значно ускладнюється. І причина не тільки в комунікативно-мовленнєвому бар'єрі, а й у різниці мети, мотивації до навчання, очікуваних результатів фахової підготовки. Зрозуміло, що за таких умов якість навчально-виховної діяльності та надання освітніх послуг в цілому не матиме достатнього рівня. А управління навчально-виховним процесом з боку адміністрації і кожного викладача особисто значно ускладнюється.

Враховуючи особливості викладацької діяльності, її багатоаспектність, поліфункціональність, комунікативний характер, специфічні умови реалізації (особливості організації освітнього процесу у ВНЗ, вікові та психологічні особливості студентів як суб'єктів освітнього процесу тощо), досить складно гарантувати готовність педагога (як обов'язкову, фундаментальну умову успішного виконання ним будь-якої діяльності) до управління навчально-виховним процесом студентів-іноземців.

Навчаючи іноземних студентів, викладач повинен: вибирати методику викладання відповідно до мовленнєвих навичок, рівня базової підготовки, можливостей застосування індивідуального та особистісно-орієнтованого підходів; використовувати різні дидактичні системи та технології (в тому числі, власні) навчання; проводити велику індивідуальну (як навчальну, так і виховну) роботу, яка сприятиме мотивації за рахунок орієнтації на успішність; використовувати комп'ютерні, мережані та Інтернет технології.

Щодо управління виховною діяльністю студентів-іноземців, перш за все, викладачеві необхідно знати особливості їх національної культури та менталітету; створити атмосферу співпраці, взаємодії, емоційного комфорту у групі; постійно "тримати руку на пульсі" щодо змін у настрої чи психічному стані студентів; коригувати особистісну, групову та власну поведінку; контролювати комунікативне середовище, старатися, щоб учасники спілкування були відкриті і толерантні один до одного тощо.

Отже, оскільки підготовка іноземних студентів має політичну і соціально-економічну значущість для країн, які надають освітні послуги, сучасний український педагог має бути готовим до специфіки роботи з іноземними студентами, вміти ефективно управляти їх навчально-виховною діяльністю, надавати психологічну та педагогічну підтримку, виводити процес фахової підготовки на новий, інтернаціональний рівень, що допоможе підвищити не тільки рівень вітчизняної вищої освіти, а й міжнародну репутацію країни в цілому.

Н. П. Овчар

аспірант

Національна академія державного управління при Президентові України

**ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАСАДАХ
ЗБАЛАНСУВАННЯ ІНТЕРЕСІВ ЇЇ СУБ'ЄКТІВ**

Інтерес до проблеми формування ефективних механізмів державного регулювання господарської діяльності на засадах збалансування інтересів її суб'єктів є традиційним для науки державного управління, але таким, що еволюціонує. Традиційна парадигма державного регулювання господарської діяльності, в якій домінували мотиви ідеальної організації, виходила з різноманіття суб'єктів господарювання, складності відносин між ними і необхідності механізмів захисту їх інтересів. Прибічники такого підходу виходили з розуміння державного регулювання як мистецтва і важливої складової науки державного управління. У відповідність з теоретичними настановами формувалися й інститути ухвалення рішень, які опікуються забезпеченням узгодження і врахування інтересів різних суб'єктів господарювання в процесі ухвалення регуляторних актів: показні обговорення, в яких мають бути представлені інтереси всіх соціальних прошарків суспільства, громадські організації, що лобіюють інтереси підприємницьких структур, коаліційні уряди чи профільні органи державного управління, що приймають рішення виходячи з інтересів всіх груп соціуму.

На зміну традиціоналізму науки державного управління і ученим, зайнятим пошуком досконалої організації державного регулювання господарської діяльності, прийшов неотрадиціоналізм, прибічники якого запропонували жорсткіший аналіз механізмів не стільки узгодження, скільки зіткнення інтересів суб'єктів господарювання, у вигляді концепцій корпоративізму і неокорпоративізму. Проте і цей підхід змінила ще раціональніша інтерпретація відносин в державному регулюванні господарської діяльності. В рамках жорсткого раціоналізму піддавалась критиці і була оголошена взагалі помилкою теза про те, що люди, що здійснюють державного регулювання господарської діяльності, одержимі прагненням до суспільного блага.

Конструктивнішим вважаємо традиційні підходи до аналізу механізмів узгодження і врахування інтересів в державному регулюванні господарської діяльності і самі, механізми, що реалізуються на користь суспільства і держави. Ідеальна модель державного регулювання недосяжна, але сам факт прагнення до неї творчий і дозволяє досягти важливих проміжних цілей.

Як у теоретичному, так і практичному аспектах, є видимою конкуренція двох стратегічних підходів. Згідно першому підходу, управлінська діяльність із державного регулювання господарської діяльності повинна ґрунтуватися на організованому соціальному замовленні громадянського суспільства і лише переводити вимоги суспільства, на мову конструктивних регуляторних актів. Друга стратегія базується на тому, що суспільство консервативне, інертне і не здатне сприймати, а тим більше; народжувати управлінські інновації. Тому держава повинна нав'язувати свою волю громадянам, навіть всупереч їх опору, в ім'я їх же блага. На наш погляд, в демократичній державі повинні не лише формально мати місце, але і ефективно функціонувати механізми конверсії переваг і потреб суб'єктів господарювання, а регуляторні органи мають бути готові і здатні до узгодження інтересів між собою і пошуку оптимальних рішень на користь власних громадян.

Управлінський досвід західних демократій, побудованих на врахуванні і узгодженні інтересів своїх громадян, привабливий і для української системи державного регулювання господарської діяльності, що декларує необхідність активізації громадянського суспільства. Влада народу представляється світоглядним ідеалом і політичною цінністю, які не піддаються сумніву в теорії, але практично конструюється у кожному конкретному випадку по-різному. Найважливішим елементом цього конструювання має бути ефективний механізм узгодження інтересів в державному регулюванні господарської діяльності.

Практика державного регулювання господарської діяльності ставить особливі вимоги до державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, політичних лідерів, які прагнуть до врахування і узгодження суспільних інтересів в процесі ухвалення рішення: високий освітній рівень, рівень загальної, управлінської і політичної культури, високо етична державницька мотивація приходу на терени управлінської діяльності, компетентність і професіоналізм, уміння знаходити оптимальні рішення в нестандартних ситуаціях, схильність до компромісу, неухильне дотримання закону, здатність підніматися вище за свої власні інтереси і максимально розуміти позиції людей з протилежними поглядами, не відмовляючись водночас від своїх власних позицій.

Модель державного регулювання господарської діяльності раніше за своєю природою не передбачала механізму врахування і узгодження різних суспільних інтересів. Ухвалення управлінських рішень здійснюється з позиції односторонньої відносної раціональності. Проте така категоричність може бути істотно змінена за рахунок цілеспрямованого використання дорадчих процедур, опитів, колективних обговорень. Консенсусна модель передбачає, що регуляторні норми реалізується на основі досягнення згоди, консенсусу. В цьому випадку для управлінської практики мають пропонуватись певні форми, методи і процедури врахування і узгодження інтересів.

Підхід, підставою якого є наявність організованого соціального замовлення з боку громадянського суспільства на положення державного регулювання господарської діяльності, також не однорідний. У цьому підході співіснують дві позиції, кожна з яких має право на існування: традиційна і нетрадиційна. Згідно традиційному підходу, держава сприяє формуванню системи інститутів, за допомогою яких громадяни взагалі і у складі підприємницьких структур, дістають можливість заявляти про свої проблеми і вимагати уваги з боку держави. Згідно менш традиційному підходу, держава через “перевантаження” здатна реагувати лише на добре організовані інтереси, які відстоюються безпосередньо, минувши посередників.

В результаті проведеного дослідження ми приходимо до висновку про те, що в Україні нормативно і інституціонально закріплені демократичні механізми узгодження і врахування суспільних інтересів. Є всі необхідні передумови для того, щоб державні, місцеві і політичні інститути працювали на узгодження інтересів, а не були лише фасадом. В результаті проведеного дослідження нами виявлений ряд особливостей, що розкривають специфіку інституційних механізмів узгодження інтересів в практиці державного регулювання господарської діяльності. Специфіка виходить з того, що, з одного боку, українська влада орієнтується на цінності західної демократії, у відповідність з якими суспільство і держава розділені і вступають у взаємодію як нерівноправні суб’єкти в механізмі державного регулювання господарської діяльності: держава знаходиться на службі громадянського суспільства, покликана обслуговувати його інтереси. Однак, з іншого боку, для України розді-

лення суспільства і держави не характерне через традицію. Як правило, суспільство і держава розглядаються як єдиний організм, де представники державної влади повновладно розпоряджаються долями своїх громадян. У суспільстві, головним чином в його частині, що управляє, слабо виражені поведінкові орієнтації, покликані відтворювати інститути і наповнювати їх демократичним змістом.

Як наслідок вищесказаного, субстанціональне наповнення інститутів узгодження частенько авторитарне. Сприяють відтворенню авторитарних тенденцій і закони, за допомогою яких задається певний формат суспільним відносинам і процесам. З цих причин ефективність інститутів узгодження інтересів невисока. Українські механізми узгодження інтересів в державному регулюванні господарської діяльності формально більшою мірою відповідають дорадчій моделі, в реальності ж - плюральній.

В зв'язку з цим не можна не відзначити наступне. Науковий дискурс відносно проблем узгодження інтересів і українська практики державного регулювання господарської діяльності мають різноспрямовану динаміку. Представники академічного середовища орієнтовані на цінності західної демократії, що проголошують необхідність широкого діалогу влади, підприємництва і громадян. Практика державного регулювання господарської діяльності стійко демонструє ефект шагреневої шкіри - звужується поле результативної нормотворчості і комунікативний простір у трикутнику: влада, підприємницькі структури і суспільство.

Механізм узгодження інтересів в Україні має істотну інституційну базу і підсилюється достатньою соціальною активністю знизу. Проте, аби механізм державного регулювання господарської діяльності функціонував ефективно, необхідний зустрічний рух і знизу від громадян, підприємницьких структур і зверху від влади. Управлінська еліта повинна відтворювати політичну волю до компромісу, консенсусу, до узгодження і врахування різнобічних інтересів.

Найуразливішим пунктом в ході обговорення існуючих механізмів врахування і узгодження інтересів в процесі ухвалення управлінського рішення у сфері державного регулювання господарської діяльності є відсутність результативних напрацювань щодо наукового супроводу процесів узгодження різнобічних інтересів, положення про стимул-реакції і мотиви толерантної і помірної поведінки державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, політиків, спрямованих до досягнення благополуччя суспільства і стабільності економіки держави на основі принципів соціальної солідарності, що означає здійснення політики на користь більшості членів суспільства. Реально і механізми узгодження і врахування соціальних інтересів у сфері державного регулювання господарської діяльності, що ефективно діють, в процесі ухвалення управлінського рішення через норми того чи іншого регуляторного акту дозволять викликати потужну соціальну енергію на користь української держави. Суспільство зможе зрозуміти і прийняти регуляторну політику держави у сфері господарської діяльності в тому випадку, якщо вона буде заснована на цінностях і інтересах соціуму не лише декларативно, але й реально.

Є. С. Огнар'ов

аспірант

Класичний приватний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Якщо до недавнього часу зростання економіки асоціювалося переважно з технологічним та інноваційним розвитком у технічних галузях (індустріальне

суспільство), то з обранням Україною курсу на перехід до інформаційного суспільства (постіндустріальне суспільство) сфера культури виходить на якісно новий рівень розвитку та комунікацій. Надання культурних послуг все більш перетворюються в „індустрію культури”, в якій створюються та розповсюджуються культурний продукт. У цьому контексті важливим завданням Міністерства культури має стати активізація та укріплення унікальних місцевих традицій і звичаїв, заохочення процесу відродження та розвитку традиційних для України народних ремесел.

Культурно-мистецька політика у незалежній Україні передбачає сукупність принципів і норм, адміністративних і фінансових видів діяльності та процедур, які забезпечать основу дій держави у культурно-мистецькій сфері. Як багаторівнева сфера діяльності державних органів культурно-мистецька політика має кілька аспектів [1]:

- політичний аспект – пов’язаний із визначенням національних пріоритетів, головних засад діяльності в галузі культури і мистецтва, а також фізичних та юридичних осіб, які здійснюють культурну діяльність чи реалізують владні повноваження у сфері культури, виробляють критерії соціального успадкування продуктів художньої творчості;

- соціальний аспект – пов’язаний із забезпеченням для населення рівноправного доступу до культурних благ, а також із підтримкою і збереженням культурної ідентичності української нації та національних меншин України;

- інституціональний аспект – пов’язаний із діяльністю, спрямованою на створення і розвиток системи державних установ культури (театрів, музеїв, творчих колективів, а також галерей, кіновиробництва, книговидання тощо) з метою задоволення культурно-мистецьких запитів громадян;

- економічний аспект – пов’язаний із використанням культурної привабливості територій для стимулювання ділової активності, зокрема, розвитку туризму, сфери послуг і розваг, транспорту тощо, а також із регулюванням культурних індустрій (медіа, реклама, мода і т. д.) і ринком художніх цінностей.

Реалізація державної культурно-мистецької політики має відбуватися на засадах [2, с. 467]:

- прозорості і публічності (відповідні рішення та проекти рішень органів місцевого самоврядування оприлюднюються в засобах масової інформації);

- демократичності (залучення суб’єктів діяльності у сфері культури до розробки, здійснення та контролю за реалізацією державної культурної політики);

- деідеологізації і толерантності (формування культурної політики на плюралістичних засадах, які відображають загальносуспільні цінності, закріплені в Конституції України; неприпустимість дискримінації за ознаками раси, кольору шкіри, за політичними, релігійними та іншими переконаннями, статтю, етнічним походженням, соціальним та майновим станом, місцем проживання, за мовними та іншими ознаками);

- системності та ефективності (реалізація культурної політики здійснюється в руслі загальної державної політики, спираючись на факторний аналіз проблем галузі, а ресурсний метод планування комплексу інструментів, механізмів, програм, заходів, здатних своєчасно й ефективно вирішити проблеми в галузі культури і мистецтва);

- інноваційності (сприяння розробці, впровадженню та реалізації нових форм і методів діяльності у сфері культури і мистецтва).

У сучасних умовах одним із проявів інноваційних зрушень у культурно-мистецькій галузі є політика культурної дипломатії, орієнтована на сприяння і популяризацію української культури за кордоном. Саме розширення можливостей представлення національної культури у світовому просторі видається стратегічним пріоритетом України з огляду на ті перспективи, які воно відкриває для розвитку української культури у контексті євроінтеграційного курсу України. Від ефективності окресленої політики залежить вирішення наступних питань: зміцнення міжнародного іміджу та утвердження авторитету України як успішної держави; налагодження багатовекторної плідної співпраці з іноземними партнерами та реалізація на регулярній основі різноманітних спільних проектів; підвищення конкурентоспроможності національних мистецьких та культурних продуктів на світовому культурному ринку [3].

Таким чином, державна культурно-мистецька політика залежить від історичних, суспільно-політичних, господарчих, етнокультурних особливостей держави та конкретних особливостей певного етапу її існування. Така політика повинна виробити гнучку стратегію розвитку, що повинна включати такі складові [4]: сприяння розвитку культурної самобутності української нації; консолідація культурних груп українського суспільства в націє- та державотворчому процесі України; реалізація прав народу, культурних груп, людини в просторі культури; унеможливлення монополізації національного культурного простору обраними суб'єктами; здійснення політики підтримки "слабких" суб'єктів культури у просторі національної культури; формування національної культурної самобутності у системі європейських цінностей; розвиток національних культурних індустрій як проміжних ланок між усіма суб'єктами секторами національної культури; позиціонування національної культури у світовому культурному просторі; забезпечення національних інтересів на міжнародній арені шляхом співробітництва з європейськими та іншими міжнародними організаціями з питань культурної політики; розробка механізму підтримки культурних ініціатив на місцевому рівні; розвиток аналітично-інформаційної підтримки творчих проектів.

Список використаної літератури

1. Антонюк О. В. Культурно-мистецька політика в Україні [Електронний ресурс] / О. В. Антонюк, О. В. Рожок // Культурологія. – Режим доступу: http://knmau.com.ua/-chasopys/06_NBUV/docs/21_Antonyuk-Rozhok.pdf.
2. Богуцький Ю. П. Українська культура в європейському контексті / Ю. П. Богуцький, В. П. Андрущенко, Ж. О. Безвершук, Л. М. Новохатько; за ред. Ю. П. Богуцького. – Київ: Знання, 2007. – 610 с.
3. Розумна О. П. Оптимізація посилення культурної присутності України в Європі [Електронний ресурс] / О. П. Розумна. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1522/>.
4. Малімон В. І. Культурна політика Україна на сучасному етапі розвитку суспільства [Електронний ресурс] / В. І. Малімон. – 2011. – Режим доступу: http://kobzar1814.blogspot.com/2011/11/blog-post_24.html.

К. О. Омельчак

старший викладач

Класичний приватний університет

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЛІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

На сьогоднішній день існує ряд певних теоретичних та практичних проблем у сфері правового регулювання грошової оцінки земельних ділянок в

Україні. Аналіз досвіду зарубіжних країн, які мають давню історію розвитку земельно-оціночної діяльності, дасть змогу розробити чіткі пропозиції з удосконалення законодавства і вирішенню відповідних проблем.

Світова практика розрізняє два види грошової оцінки земельних ділянок: масова й індивідуальна. Як правило, масова оцінка здійснюється з метою оподаткування, тоді як індивідуальна використовується при здійсненні операцій, які пов'язані з землею.

Основними сферами застосування земельних ділянок в різних країнах світу є: визначення розміру земельного податку, втрат сільськогосподарського та лісогосподарського виробництва, стягнення державного мита, інших платежів при здійсненні цивільно-правових угод із землею, страхуванні та приватизації [1, с. 92].

Говорячи про зарубіжний досвід правового регулювання грошової оцінки земельних ділянок, не можна не згадати діяльність Міжнародного комітету стандартів оцінки IVSC (International Valuation Standard Committee), який об'єднав провідні організації оцінювачів Європи і Америки та Європейську асоціацію оцінювачів TEGoVA (The European Group of Valuers ' Associations). Оцінювачі різних країн світу об'єдналися навколо цих організацій, результатом чого стало впровадження в національне законодавство зарубіжних країн стандартів оцінки майна, а також нерухомості. Саме це стало визначальним в розвитку всієї оціночної діяльності.

Сполучені Штати Америки. Зародження грошової оцінки земельних ділянок у США розпочалося ще в 30-х рр. минулого століття і базувалося на саморегулюванні цієї діяльності. Враховуючи автономність штатів країни у прийнятті рішень і регулюванні внутрішніх питань, особливості оцінки в тому чи іншому штаті прописані в їх конституціях. Ще в 1932 року в США був створений Інститут оцінки (The Appraisal Institute), який на сьогодні об'єднує майже 23000 спеціалістів з 60 країн світу. даний Інститут популяризує професіоналізм і дотримання етичних стандартів оцінювачами.

На наш погляд, результативним є підхід, коли в процесі експертної оцінки землі залучають спеціалістів з різних галузей знань. Це і економісти, і агрономи, і ґрунтознавці, геодезисти, картографи, юристи, фермери, які мають необхідні теоретичні або практичні знання. Адже один оцінювач не завжди володіє всіма спеціальними знаннями, які можуть знадобитися в процесі оцінки землі.

В кінці ХХ століття основи регулювання оцінки майна в США були змінені, враховуючи збитки американських кредитних інститутів з причини неякісної оцінки майна [2, с. 25]. Тому ввели ліцензування та сертифікацію оцінювачів і, таким чином, США поповнили групу країн, для яких характерне змішане регулювання оціночної діяльності, яке базується на принципах державного регулювання та саморегулювання цієї сфери.

Німеччина. Одним із основоположних актів у сфері оцінки майна є Будівельний кодекс Німеччини. Ним передбачено обов'язкове ведення збірників цін купівлі-продажу, в яких реєструються та оцінюються угоди з земельними ділянками [2, с. 14]. Саме німецька модель оцінки майна була запозичена для втілення в Україні. В обох країнах ринкова вартість складається з двох окремих елементів вартості землі та вартості будівель і споруд, розташованих на ділянці і визначається шляхом застосування трьох методів.

Великобританія. Оскільки Великобританія – країна, якій притаманне саморегулювання оціночної діяльності, більшість покладених на оцінку функцій

виконує експертна оцінка. Нормативна оцінка слугує для стягнення майнового податку і являє собою суму передбачуваного річного доходу від здачі землі в оренду [3, с. 276]. Цей податок поповнює місцевий бюджет приблизно на третину. Платниками податку є власники або орендодавці земельної ділянки. Все майно поділяється на групи, оцінка його переглядається орієнтовно не рідше ніж один раз на 10 років.

Республіка Білорусь. Як відзначають вчені, на сучасному етапі розвитку Республіка Білорусь – це країна, якій притаманне державне регулювання оціночної діяльності, оскільки атестація оцінювачів здійснюється Державним комітетом майна Республіки Білорусь, ведеться державний облік оцінювачів, розробка та прийняття стандартів професійної діяльності здійснюється державними органами влади. Станом до 2006 р. мало уваги надається саме правовому регулюванню оцінки майна. Оцінка здійснювалась згідно з методичними рекомендаціями, які носили не обов'язковий, а рекомендаційний характер. В 2006 році прийнятий Указ Президента „Про оціночну діяльність в Республіці Білорусь”, яким затверджувалось Положення про оцінку вартості об'єктів цивільних прав в Р. Білорусь. Також цим Положенням встановлювались загальні принципи оцінки та методи її проведення.

З вищезазначеного можна зробити такі висновки: правове регулювання грошової оцінки земельних ділянок в більшості зарубіжних країн здійснюється шляхом прийняття одного або декількох нормативно-правових актів. Перший з них, зазвичай, являє собою закон, в якому закріплені загальні принципи оцінки земель, тоді як інший – це підзаконний нормативно-правовий документ, який містить стандарти оцінки майна, методи і підходи. В більшості країн ці стандарти прийняті з урахуванням міжнародних або європейських стандартів оцінки, що свідчить про гармонізацію внутрішнього законодавства країн з відповідними стандартами.

Список використаної літератури

1. Мельничук В. О. економічні засади грошової оцінки земельних ділянок сільськогосподарського призначення : дис. ... екон. наук : спец. 08.00.06 / В. О. Мельничук. – Київ, 2011. – 260 с.
2. Сравнительный анализ международного и российского законодательства в области оценочной деятельности / А. В. Верховина, М. А. Федотова. – Москва : ИНТЕР-РЕКЛАМА, 2003. – 368 С.
3. Оценка земли : учеб. пособ. / Ф. П. Румянцев, Д. В. Хавин, В. В. Бобылев, В. В. Ноздрин. – Нижний Новгород, 2003. – 288 с.

А. О. Павленко

аспірант

Класичний приватний університет

КОНТРОЛЬ У СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Державний контроль є важливою ознакою змісту державного управління. Контроль явище багатогранне і багатопланове. Залежно від того, на якому рівні та стосовно чого розглядається, контроль може бути охарактеризований як форма чи вид діяльності, як принцип, як функція.

Діяльності по забезпеченню законності надається державно-правовий характер, а органи, що її здійснюють (органи виконавчої влади, міліція, прокуратура, різні державні інспекції, служби, суди, деякі громадські утворення та ін.), наділяються юридично-владними повноваженнями. Такого роду діяльність вва-

жають способами забезпечення законності. Кожний з цих способів має притаманні тільки йому риси, закріплені відповідними нормативними актами, та реалізується за допомогою спеціальних методів. Разом з тим ці способи пов'язані між собою єдністю мети – забезпечити суворе додержання вимог законності і дисципліни усіма суб'єктами державного управління.

Забезпечення законності і дисципліни в державному управлінні досягається в процесі повсякденної діяльності державних органів і знаходить своє зовнішнє відображення в припиненні порушень законів і дисципліни; здійсненні заходів щодо ліквідації причин і умов, які їх породжують; відновленні порушених прав і законних інтересів громадян, громадських організацій; притягненні до відповідальності і покарання осіб, винних у порушенні законності і дисципліни; створенні атмосфери невідворотності покарання за порушення вимог законності і дисципліни; вихованні працівників апарату управління в дусі суворого додержання існуючих правил. Цим забезпечується додержання законності кожною ланкою державного управління, кожним службовцем з метою організації їх чіткої роботи, підтримання державної дисципліни, а також охорони і захисту прав і свобод громадян, інтересів юридичних осіб у повсякденній діяльності апарату управління.

У системі засобів забезпечення законності у державному управлінні державний контроль посідає важливе місце, оскільки його метою є забезпечення злагодженої, чіткої роботи органів державної влади усіх рівнів і ланок, сумлінне і якісне виконання, раціональне використання її посадовими особами та державними службовцями, усім складом працівників наданих їм прав та відповідальне ставлення до виконання своїх обов'язків у відносинах з громадянами.

Загалом контроль використовується для перевірки відповідності діяльності учасників суспільних відносин встановленим приписам, в рамках і межах яких вони мають діяти. Мета контролю полягає у встановленні результатів діяльності певних суб'єктів, допущених відхилень від прийнятих вимог, принципів організації, виявленні причин цих відхилень, а також у визначенні шляхів подолання перешкод для ефективного функціонування всієї системи. За допомогою контролю, який у науці управління називають “зворотним зв'язком”, суб'єкт управління отримує інформацію про результати діяльності, а також про ті помилки та зміни ситуації, що можуть призвести до невиконання поставлених завдань чи отримання зовсім інших результатів. Маючи таку інформацію, можна оператив-но втрутитися, привести важелі управління у відповідність з умовами, що виникають, та попередити небажані наслідки.

Сутність державного контролю полягає у спостереженні та перевірці розвитку суспільної системи й усіх її елементів відповідно до визначених напрямів, а також у попередженні та виправленні можливих помилок і неправомірних дій, що перешкоджають такому розвитку. Контроль тісно пов'язаний з іншими видами державної діяльності й може входити до їх складу як певна частина. Водночас як самостійна функція управління контроль має специфічний характер. Тому контроль як певний вид діяльності можна розглядати як самостійне явище або як складову інших видів діяльності держави та функцій її органів.

Поряд з контролем державні органи здійснюють такі близькі до нього види діяльності, як нагляд і моніторинг. З огляду на це необхідно відзначити відмінності між названими явищами. Так, до найбільш характерних особливостей нагляду належать:

– нагляд здійснюється державними органами щодо об'єктів, які їм організаційно не підпорядковані, тоді як контроль стосується організаційно підпорядкованих суб'єктів (хоча в окремих випадках він здійснюється і щодо непідпорядкованих об'єктів);

– у процесі нагляду застосовуються заходи адміністративного впливу, тоді як за результатами контролю можуть застосовуватися і заходи дисциплінарні;

– адміністративний нагляд здійснюється за дотриманням відповідними суб'єктами спеціальних норм і правил, тоді як контроль – за діяльністю підконтрольних об'єктів у цілому чи окремими її аспектами. Отже, нагляд слід розглядати як окремий вид (форму) контролю, застосування якого при виявленні порушень може супроводжуватися заходами впливу державно-владного характеру.

Що ж стосується моніторингу, який на практиці останнім часом знаходить дедалі ширше застосування, то тут ми маємо справу також з різновидом контролю, певною його формою, котру порівняно з наглядом, за наслідками впливу, можна віднести до його пасивної форми.

Застосування моніторингу пов'язують з відслідковуванням ситуації чи процесу в сфері управлінської діяльності, впливу прийнятих управлінських рішень, правових актів на суспільні відносини. При цьому використовуються методи не стільки перевірок, ревізій, скільки спостереження та аналізу. Місце і роль контролю у державному управлінні з розуміння суті контролю в державному управлінні як здійснення перевірки відповідності діяльності керованого об'єкта приписам керуючого суб'єкта та усунення виявлених недоліків впливає, що контроль є самостійною функцією державного управління (далі – управління). Функція контролю перебуває у тісному зв'язку з іншими функціями управління, вона полягає в оцінці відповідності здійснення цих функцій завданням, що стоять у цілому перед системою управління. Контроль дає можливість не лише коригувати управлінську діяльність, а й допомагає передбачити перспективи подальшого розвитку та досягнення конкретного результату.

В сучасних умовах виникла потреба у нових підходах до системи державного контролю, системи органів державного контролю та її законодавчого забезпечення. Існування такої системи пояснюється тим, що в перехідний період у суспільстві не поменшало недоліків у сфері державного управління, а управлінські рішення не стали ефективнішими. Розглядаючи місце і роль контролю в державному управлінні, слід зазначити існування відмінностей між поняттями “система державного контролю” і “система органів державного контролю”. Функцію контролю в державному управлінні здійснюють у різних обсягах та формах більшість державних органів. Процес демократизації вніс зміни у співвідношення централізації та децентралізації управління, призначення контролю та форми і методи його здійснення. Із засобу покарання контроль перетворився на засіб інформаційно-аналітичного характеру, став невід'ємним фактором подальшого розвитку управління. На рівні органів виконавчої влади контроль трансформується у функцію, яка може бути як основною їх діяльністю, так і виступати складовою ширшої діяльності. Система державного контролю в сфері управління не вичерпується і не зводиться до системи органів. Вона набагато ширша, оскільки включає і органи та осіб, для яких контроль не є основною діяльністю (а таких органів набагато більше), а також різноманітні форми його проведення. Отже, система державного контролю включає органи і посадові особи, наділені державною контрольною повноваженнями щодо органів державного управління, фор-

ми і методи контрольної діяльності, взаємозв'язки між ними. На відміну від системи державного контролю система органів державного контролю є вужчим поняттям, оскільки включає лише державні органи, для яких контроль є основною діяльністю, і здійснюється у відповідній сфері чи стосується певної функції, конкретних питань. Органи державного контролю наділяються контрольними повноваженнями, які поширюються на відповідну сферу чи галузь.

Держава є одним з головних суб'єктів здійснення контрольної функції у суспільстві. Адже вона наділена реальними повноваженнями для впливу на суспільство, при здійсненні якого вона покладається і на засоби контролю. Отже, державний контроль є важливим видом діяльності держави, що здійснюється уповноваженими державними органами, посадовими особами і спрямований на забезпечення законності й дисципліни.

Р. Б. Пісоцький

аспірант

Класичний приватний університет

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ І ОХОРОНОЮ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

Свою економіку суспільство найчастіше розвивало шляхом використання природних ресурсів, що призвело до глобальних екологічних проблем, вирішення яких залежить від спільних зусиль людства. В наш час проблема охорони навколишнього природного середовища і раціонального природокористування розв'язується по двох основних напрямках – в рамках окремих країн шляхом удосконалення відповідного національного законодавства та укріплення всього механізму управління сферою природокористування, а також через систему міжнародного співробітництва.

Державне управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища – це виконавчо-розпорядча діяльність державних органів, спрямована на забезпечення раціонального природокористування і ефективної природоохорони. Державне управління полягає в організації належних природокористування і природоохорони. Адже управляти – це перш за все організувати і від рівня організації залежить успіх у будь-якій справі.

Особливо висока організація необхідна у сфері використання природних ресурсів: землі, вод, лісів, надр землі та атмосферного повітря, тому що від цього залежить стан економіки держави, благополуччя нашого народу, його здоров'я і добробут. Ось чому управління природокористуванням займає одне з головних місць в екологічних відносинах. Воно має велике теоретичне та практичне значення. Якби управління природокористуванням відповідало потребам життя, Україна мала б здорову екологічну обстановку і в основному задовольняла б свої потреби в сировині.

Розрізняють два види державного управління: загальнодержавне і відомче. Загальнодержавне управління має територіальний характер. Воно розповсюджується на всіх природокористувачів і всі об'єкти природи в межах держави в цілому або певної адміністративно-територіальної одиниці. В основі державного управління лежить законодавча діяльність, яка створює нормативну базу для діяльності органів держави з виконання управлінських функцій у галузі природокористування і природоохорони. За останні роки правове регулювання в цій галузі значно поліпшилось. Були прийняті закони та інші правові акти, присвячені

регулюванню відносин у використанні, відтворенні і охороні природних ресурсів, а саме: Закони України “Про охорону навколишнього природного середовища”, “Про природно-заповідний фонд України”, “Про тваринний світ”, “Про охорону атмосферного повітря”, “Програма перспективного розвитку заповідної справи в Україні”, яка затверджена Верховною Радою України 22 вересня 1994 р., “Національна програма екологічного оздоровлення басейну Дніпра та поліпшення якості питної води”, що затверджена постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1997 р. тощо.

В екологічних законодавчих актах визначені функції управління, система державних органів, які здійснюють управління, і їх компетенція. Отже, щоб розкрити зміст державного управління природокористуванням і охороною природи, треба з'ясувати зміст функцій управління, систему державних органів, що здійснюють ці функції, і їх компетенцію. До функцій управління відносяться: облік природних ресурсів; планування використання і охорони природних ресурсів; проведення екологічної експертизи; стандартизація і нормування в галузі охорони навколишнього природного середовища; здійснення контролю за використанням і охороною природних ресурсів.

Облік природних ресурсів ведеться головним чином за допомогою відповідних державних кадастрів. У ст. 23 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” зазначено, що для обліку кількісних, якісних та інших характеристик природних ресурсів, обсягу, характеру та режиму їх використання ведуться державні кадастри природних ресурсів.

Дуже важливою функцією управління природокористуванням і охороною природи є планування цих двох основних екологічних дій. Від якісного і своєчасного планування багато в чому залежить раціональність використання і надійність охорони природних ресурсів. Планування здійснюється на всіх рівнях – від підприємства до держави в цілому. У державних планах економічного і соціального розвитку України є окремі розділи, присвячені питанням природокористування і охорони навколишнього природного середовища. Відповідні міністерства складають плани використання і охорони земель, вод, лісів, надр, тваринного світу, атмосферного повітря і природно-заповідного фонду. Використання природних ресурсів і їх охорона планується також підприємствами та іншими господарськими організаціями.

Відповідно до законодавства України здійснюється загальне і спеціальне використання природних ресурсів. Загальне використання природних ресурсів гарантується громадянам України для задоволення життєво необхідних потреб (естетичних, оздоровчих, рекреаційних, матеріальних тощо) і здійснюється безкоштовно, без закріплення ресурсів за окремими особами і без надання відповідних дозволів, за винятком обмежень, передбачених законодавством України. Спеціальне використання природних ресурсів передбачає надання громадянам, підприємствам, установам і організаціям природних ресурсів у володіння, користування або оренду на підставі спеціальних дозволів. Це право використання надається для здійснення виробничої та іншої діяльності за плату, а у випадках, передбачених законодавством, – на пільгових умовах.

Поряд з плануванням використання природних ресурсів планується їх охорона, в основі якої лежить екологічне законодавство. Саме в законодавчих актах передбачені ті засади і напрями планування, які знаходять конкретизацію в експлуатаційних і охоронних планах державних органів управління, відомчих і

внутрішньогосподарських планах. Недоліком є те, що планування природоохорони ще не стало обов'язковим для всіх суб'єктів екологічних відносин, а там, де такі плани є, вони не завжди виконуються. Це свідчить про те, що охоронна спроможність права в екологічних відносинах реалізується недостатньо. Однак наша сьогоднішня дійсність вимагає виправлення такого становища.

Управлінню у сфері природокористування і охорони навколишнього природного середовища притаманна така функція, як стандартизація і нормування. Все це проводиться для встановлення комплексу обов'язкових норм, правил, вимог щодо охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. Державні стандарти в галузі охорони навколишнього середовища є обов'язковими для виконання і визначають поняття і терміни, режим використання й охорони природних ресурсів, методи контролю за станом навколишнього природного середовища, вимоги щодо запобігання шкідливому впливу забруднення навколишнього природного середовища на здоров'я людей, інші питання. Екологічні стандарти розробляються і вводяться в дію в порядку, що встановлюється законодавством України.

Основні напрями державної політики України у сфері охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки розроблено відповідно до статті 16 Конституції України, якою визначено, що забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави. Державна політика як у сфері екології, так і в будь-якій іншій повинна базуватися на стабільній системі законодавства, актів, нормативів. Ця система повинна бути еластичною, тобто вміти швидко реагувати на зміни навколишніх компонентів, вміти пристосовуватися до змін занадто складного середовища. І це є дуже ефективним засобом подолання екологічної кризи та забезпечення природоохоронної функції держави.

І. В. Поліщук

аспірант

Національна академія державного управління НАДУ
при Президентіві України

РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЯК МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ

Серед цілей стійкого розвитку до 2030 року, які були визначені під час засідання ООН 25–27 вересня, 2015 року, – забезпечити стійке економічне зростання, продуктивну зайнятість та достойні робочі місця. Як ми бачимо, соціально-економічний розвиток передбачає продуктивність праці, яка залежить безпосередньо від працівників. Багатьма останніми дослідження доведено, що крім умов праці для продуктивності важливою є підтримка та розвиток особистісних якостей. Державні службовці, як категорія людей, які відповідають за втілення державних програм, потребують особливої уваги до їх особистісного розвитку, адже вони визначають своєю професійною діяльністю темп просування соціальних, економічних та культурних реформ.

Розвиток особистісних якостей співвідноситься з поняттям особистісно-розвивального потенціалу. С. Братченко у своїх дослідженнях розглядає особистісно-розвивальний потенціал як “самоактуалізацію і розвиток всіх основних

особистісних атрибутів”. “Якщо є необхідні умови, то у людини актуалізується процес саморозвитку, наслідком якого будуть зміни у напрямку її особистісної зрілості” [62, с. 36].

В основі особистісного розвитку лежить принцип саморозвитку, що детермінує здатність особистості перетворювати власну життєдіяльність на предмет практичного втілення та призводить до вищої форми життєдіяльності – творчої самореалізації, і у підсумку – життєтворчості та мотивації [52, с. 89].

Для України особливо важливо зрозуміти досвід інших країн у розвитку особистісних якостей державних службовців, адже будучи на етапі реформування державної служби потрібно розуміти всі можливі варіанти подальшого розвитку для цього інституту. Досвід Польщі є особливо цікавим для України з точки зору ментальної та історичної близькості двох народів. До того ж, особливістю Польщі є те, що ця країна проходила також повне реформування державної служби, а також професійного навчання державних службовців.

Розвиток особистісних якостей державних службовців в Польщі характеризується такими ключовими принципами:

- стратегічне управління кадровими ресурсами;
- інвестиції в людський розвиток через професійне навчання та підвищення кваліфікації управлінських кадрів;
- гнучка система управління людськими ресурсами;
- тренінгова система для формування у державних службовців навичок адаптації до новацій;
- встановлення системи управління ефективністю діяльності державних службовців, яка слугує механізмом мотивацій та винагород за розвиток особистісних якостей;
- покращення системи прийняття рішень з метою забезпечення повного набору навичок і можливостей для державних службовців [3].

Окрім тренінгів з лідерства, прозорості державного управління, державних фінансів та здійснення державних закупівель, нормативно-правової бази ЄС, кадрового менеджменту та тренінгів з вивчення іноземних мов, розвиток особистісних якостей державних службовців в Польщі втілюється через етичний кодекс та розвиток лідерських якостей. Етичний кодекс в Польщі є важливою основою професійної діяльності державних службовців.

Польський етичний кодекс окреслює 5 принципів:

- служіння народу;
- надійність;
- індивідуальний розвиток (навички, підвищення рівня індивідуального розвитку);
- неупередженість та політичний нейтралітет [1].

Згідно з польським баченням, основні компетенції, які мають бути притаманними гарному лідеру такі:

- долучення до процесу формування, безпосередня розробка та втілення принципів та цілей організації;
- критична оцінка інформації перед формуванням остаточних висновків;
- формулювання широкої стратегії за допомогою зрозумілих термінів для загалу;
- створення спільного розуміння того, що має бути досягнуто;

– розробка та передбачення шляхів втілення змін в навколишньому середовищі, яке рухається в швидкому темпі [2].

Отже досвід Польщі свідчить про те, що розвиток особистісних якостей державних службовців забезпечується шляхом впровадження у їх професійну діяльність етичних норм, а також шляхом професійного навчання та розвитку лідерських якостей. При цьому, лідерство трактується не абстрактно, а має конкретні критерії, такі як безпосереднє залучення державних службовців до визначення стратегічних цілей інституцій, критичне мислення, формування зрозумілих ідей, адаптивність тощо. Важливим досвідом для України виступають принципи, за рахунок яких відбувається розвиток особистісних якостей державних службовців в Польщі. Основними характерними рисами цієї системи є гнучкість, наявність тренінгів та системи мотивацій.

Список використаної літератури

1. Civil Service Code of Ethics (Poland) (2003.04.05). [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.osi.hu/lgi/publications/dp/html/08.html>.

2. Herma Kuperus, Anita Rode (2008). Top Public Managers in Europe. Management and Working Conditions of the Senior Civil Servants in European Union Member States [Electronic resource] / European Institute of Public Administration. – Mode of access: http://www.eupan.eu/files/repository/Study_on_Senior_Civil_Service2.pdf.

3. Професійна діагностика / Упорядник Т. Гончаренко. – Київ : Ред. Загальнопед. газ., 2004. – 120 с.

4. Стасюк М. Особливості організації розвивальної роботи під час особистісно професійного зростання педагога [Електронний ресурс] / М. Стасюк. – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/608>.

І. М. Пузирь

аспірант

Класичний приватний університет

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Одним із інструментів реалізації державної екологічної політики України є екологічний контроль, основне завдання якого відповідно до ст. 34 Закону України “Про охорону навколишнього природного середовища” полягає у забезпеченні додержання вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища всіма державними органами, підприємствами, установами та організаціями, незалежно від форм власності і підпорядкування, а також громадянами.

Екологічний контроль залежно від системи органів, які реалізують зазначену функцію можна класифікувати таким чином:

– державний – здійснюється уповноваженими державними органами, спрямований на контроль діяльності всіх суб’єктів господарювання незалежно від форм власності та організаційно-правових форм (реалізується Державною екологічною інспекцією та іншими спеціальними підрозділами Міністерством екології та природних ресурсів України);

– відомчий – реалізується через окремі міністерства та служби, що здійснюють управління окремими природними об’єктами, та сфера контролю яких поширюється на підпорядковані їм суб’єкти у межах своєї галузі (так, наприклад, Державна служба гірничого нагляду та промислової безпеки України здійснює нагляд у сфері охорони надр, здійснює контроль за дотриманням екологічних норм та вимог при видобуванні корисних копалин тощо);

– виробничий – проводиться з метою перевірки дотримання вимог законодавства в сфері екології окремими підприємствами, організаціями, установами (функції цього виду контролю покладені на природоохоронні відділи, лабораторії й інші спеціальні підрозділи окремого суб'єкту господарювання);

– самоврядний – вид контролю, який передбачається переважно щодо земельних ресурсів (виконується через органи місцевого самоврядування);

– громадський – здійснюється громадськими інспекторами з охорони навколишнього природного середовища.

Нормативно-правовою базою в сфері реалізації державної екологічної політики в Україні стала низка прийнятих документів:

– національного характеру – Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” (від 26.06.1991 р.), Закон України “Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року” (від 21.12.2010 р.), Розпорядження КМУ “Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011 – 2015” (від 25.05.2011 р.), Концепція національної екологічної політики України на період до 2020 року (затверджена розпорядженням КМУ від 17.10.2007 р.);

– міжнародного характеру – Рамкова Угода між Урядом України та Комісією Європейських Співтовариств (ратифікована Законом України від 03.09.2008 р.), Угода між Україною та ЄС про фінансування програми “Підтримка реалізації Стратегії національної екологічної політики України на період до 2020 року”, Базовий план адаптації екологічного законодавства України до законодавства Європейського Союзу (затверджений наказом Мінприроди 17.12.2012 р.).

Серед основних нормативних документів, що регламентують сферу екологічного контролю та аудиту в Україні слід виокремити такі: наказ Мінприроди “Про затвердження Положення про проведення реєстру екологічних аудиторів та юридичних осіб, що мають право на здійснення екологічного аудиту” (від 27.03.2007 р.), Наказ Мінприроди “Про затвердження Положення про сертифікацію екологічних аудиторів” (від 29.01.2007 р.), Постанова КМУ “Про затвердження Технічного регламенту з екологічного маркування” (від 18.05.2011 р.), “Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів у сфері здійснення державного екологічного контролю” (від 18.03.2015 р.) та ін.

Останнім часом важливого значення набуває пошук взаємозв'язку індикаторів екологічного характеру з показниками розвитку окремих підприємств, організацій, установ, регіонів та країни в цілому. Зокрема, у міжнародній практиці, знайшла реалізацію система екологічних індикаторів, запропонована ОЕСР, яка включає:

– екологічні показники, які дають змогу оцінити ефективність діяльності в сфері охорони навколишнього природного середовища;

– галузеві показники, що передбачають імплементацію питань, пов'язаних із охороною навколишнього середовища, в галузеву політику;

– показники, які виводяться із природоохоронної звітності.

Результати досліджень в межах програми “Екологізація економік країн Східного партнерства Європейського Союзу” за сприяння ОЕСР свідчать про те, що рівень обізнаності вітчизняного бізнесу щодо екологічних вимог не є високим та найчастіше дізнається про них у ході безпосереднього контакту з екологічними інспекторами під час їх візиту (67,5%), більше ніж третина суб'єктів гос-

подарування дізнаються щодо питань екологічного характеру з Інтернет-джерел (37,6%). Результати цього опитування свідчать також про те, що 54,4% підприємств за останні три роки жодного разу не перевіряли органи державного контролю, 34,6% – перевірка з боку контролюючих органів здійснювалась 1 – 2 рази, 11% – 3 та більше разів.

У цілому, незважаючи на відсутність жорсткого екологічного контролю в Україні з боку державних, відомчих, самоврядних, громадських та інших інститутів, випадки порушення вимог екологічного законодавства спостерігаються не часто. Разом із тим, актуальним залишається адаптація екологічних вимог та норм національного законодавства до європейських стандартів, а також встановлення взаємозв'язку між результатами екологічної оцінки з індикаторами соціально-економічного розвитку підприємств, установ, організацій, окремих регіонів та країни в цілому.

Список використаної літератури

1. Марушевський Г. Б. Стратегічна екологічна оцінка: навч. посіб. / Г. Б. Марушевський / Національна академія державного управління при Президентові України. – Київ: К.І. С., 2014. – 88 с.

2. Нормативно-правові акти України [Електронний ресурс] / Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>.

3. Матеріали семінару ОЕСР в рамках EaP GREEN [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ecoukraine.org/news/zastupnik_golovi_go_e_ekologija_vzjav_uchast_v_roboti_seminaru_oesr_v_ramkakh_eap_green/2015-05-21-132.

О. І. Пурський

доктор фізико-математичних наук, професор

Київський національний торговельно-економічний університет

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МОНІТОРИНГ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Соціально-економічний розвиток регіонів та розробка і реалізація регіональних стратегій розвитку не може здійснюватися без періодичного, регулярного моніторингу соціальних і економічних процесів, що відбуваються. Останніми десятиліттями моніторинг, контроль та оцінювання соціально-економічних показників набули широкого використання і є одним з найбільш ефективних інструментів управлінської діяльності. Уніфікованість інструментарію, загальні методичні положення реалізації, повторюваність і періодичність досліджень властиві моніторингу надають дослідникам можливість проведення системного аналізу об'єктів, процесів і механізмів їх функціонування та відтворення. Моніторингові дослідження дозволяють оперативно оцінювати характер і направленість змін, що відбуваються, приймати адекватні до цих змін управлінські рішення, здійснювати прогнозування і моделювання розвитку об'єкту аналізу. Найбільш важливим аспектом практичного застосування соціально-економічного моніторингу є інформаційне забезпечення процесу управління регіональним розвитком [1]. У цьому сенсі принципово важливою позицією є відкритість та доступність інформації. Суттєвою перевагою впровадження системи соціально-економічного моніторингу є можливість порівняння соціально-економічних показників, що входять до складу інформаційної бази [2], як в рамках одного регіону за визначені періоди часу, так і між різними регіонами.

Моніторинг володіє такими важливими характеристиками як складність і націленість на досягнення результату. Він володіє характеристиками як процесу,

так і системи. Розглядаючи моніторинг як процес, можна виділити його послідовність, направленість, функцію збору інформації, систематизацію інформації, оцінку і аналіз об'єкта дослідження, що використовуються для прийняття ефективних управлінських рішень, а також для обґрунтування прогнозу розвитку об'єкта дослідження. Моніторинг як система складається із сукупності взаємопов'язаних елементів: суб'єкта і об'єкта дослідження, мети дослідження, оціночних параметрів і критеріїв, а також відповідної методологічної бази. В той же час, моніторинг є підсистемою системи управління. Елементи в системі моніторингу володіють властивостями структурованості і організованості, що визначаються ступенем управління зв'язками між елементами системи і зв'язками системи з оточуючим середовищем. Специфіка організації взаємодії елементів системи на пряму відображає властивість організованості системи. Системність є важливою характеристикою регіонального соціально-економічного моніторингу. Системний характер соціально-економічного моніторингу значить, що він є постійно діючим інформаційним процесом. Результати моніторингу можуть безпосередньо впливати на прийняття управлінських рішень, в той же час управлінське рішення, як засіб регулювання соціально-економічним розвитком, може впливати на процес моніторингу, змінюючи його задачі і акценти. На відміну від існуючих уявлень про процес моніторингу, в представлену в дослідженні схему додано зворотній зв'язок, іншими словами введено такий важливий механізм функціонування управлінських систем як реакція на умови, що змінюються, тобто наочно показаний взаємозв'язок між моніторингом і управлінням. Існує постійний і неперервний зв'язок моніторингу і системи управління, оскільки управління включає в себе також функції спостереження за об'єктом управління, моделювання і прогнозування, на основі яких розробляються стратегії регіонального розвитку і приймаються відповідні управлінські рішення.

Особливістю розвитку сучасного суспільства є велике значення інформації як найбільш важливого стратегічного ресурсу управління. Вибір пріоритетних напрямків регіонального соціально-економічного розвитку потребує впровадження і використання перспективних методів і інструментаріїв оцінки та діагностики соціально-економічного стану регіону. Одним з найважливіших таких інструментів, на сьогодні, є соціально-економічний моніторинг. Безпосередню роль моніторингу як складової частини процесу управління, зокрема у вирішенні комплексу задач управління соціально-економічними системами, можна зрозуміти звернувши більш детальну увагу на структуру управління соціально-економічною системою, яка включає в себе наступні етапи:

1. Моніторинг і аналіз поточного стану соціально-економічної системи, необхідний для отримання "точки відліку", відносно якої буде здійснюватися оцінка розвитку соціально-економічної системи із урахуванням управлінських впливів або без них. Порівняння поточного стану соціально-економічної системи, на основі проведеного моніторингу, з тими показниками, що відображають її запланований стан дозволяють здійснити оцінку ефективності її функціонування.

2. Прогноз розвитку системи, який здійснюється без врахування управляючих впливів, дозволяє робити висновки щодо динаміки поведінки системи, наскільки вона відхиляється від запланованих показників, якщо не здійснювати додаткових заходів.

3. Визначення мети передбачає формулювання загальних цілей розвитку, а також критеріїв ефективності, що відображають відповідність поточного або майбутнього стану соціально-економічної системи цілям її розвитку.

4. На етапі планування здійснюється визначення набору конкретних задач – дій, заходів та ін., що дозволяє досягнути і максимально наблизитися до поставлених задач в існуючих або прогнозованих умовах.

5. Визначений в результаті моніторингу набір заходів вимагає, окрім розподілу функцій між учасниками системи, відповідного забезпечення ресурсами, включаючи мотивацію, інформаційні, фінансові, кадрові та інші ресурси, що, по суті, є однією з основних функцій (забезпечення) управління розвитком соціально-економічної системи. В системі управління, також не варто забувати про такий важливий чинник як мотивація (стимулювання) персоналу, що задіяний в реалізації запланованих заходів.

6. Контроль за розвитком соціально-економічної системи полягає у постійному моніторингу змін стану системи, що спричинені діями керованих суб'єктів, які здійснюються у відповідності до запланованих показників, а також у виявленні відхилень від цих запланованих показників. Оскільки розвиток соціально-економічної системи є постійним у часі процесом, то у міру надходження нової інформації (за рахунок постійного моніторингу і контролю) про стан вирішення задач розвитку регіону, може виникнути необхідність внесення коригуючих впливів, що по суті є оперативним управлінням. Якраз в цьому процесі (оперативному управлінні), найбільш яскраво проявляється роль моніторингу в управлінні розвитком соціально-економічної системи.

7. По завершенню кожного із запланованих етапів розвитку соціально-економічної системи, включаючи етап планування, для успішної реалізації наступних етапів вкрай необхідним є аналіз внесених змін і узагальнення досвіду розвитку, що в подальшому повинно використовуватися при формуванні регіональної стратегії розвитку соціально-економічної системи.

Згадані етапи, які відповідають основним функціям управління, можуть повторюватися, утворюючи управлінський цикл, також можливе тимчасове повернення до попередніх етапів з метою їх корегування. Виділяють чотири основні функції управління: планування, організація, стимулювання і контроль. Моніторинг є інформаційною базою для реалізації функцій управління і в той же час залежить від управління. Враховуючи, що моніторинг є однією із загальних функцій управління, можна стверджувати, що він також є основою для реалізації інших функцій управління, зокрема планування, організації, контролю та ін.

Дані моніторингових досліджень є інформаційною основою для розробки місцевих бюджетів та програм соціально-економічного розвитку регіонів, дозволяють сформулювати стратегічні цілі і пріоритетні напрямки розвитку, підвищити ефективність прийняття управлінських рішень, розробити комплекс першочергових заходів, щодо виявлення і усунення негативних тенденцій і загроз в регіоні. Таким чином, моніторинг є важливою складовою частиною інформаційного забезпечення процесу управління і об'єднує такі важливі функції управління як спостереження, аналіз, оцінка, прогнозування.

Список використаної літератури

1. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком / Д. М. Стеченко. – Київ : Вища школа, 2000. – 223 с.

2. Калачова І. В. Використання соціологічних даних при здійсненні соціального моніторингу / І. В. Калачова // Статистика України. – 2006. – № 2. – С. 11–21.

В. Р. Радіонов

слухач магістратури

Класичний приватний університет

ЕКОНОМІЧНЕ СТИМУЛЮВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

Досягнення необхідних результатів господарювання на землі у сфері аграрного виробництва безпосередньо залежить від способів стимулювання раціонального використання і охорони земель, що забезпечується шляхом різноманітних форм спонукання до більш продуктивної праці. На сьогодні метою економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель повинно бути збільшення виробництва сільськогосподарської продукції, частина якої стає повною власністю виробників.

Раціональне землекористування означає максимальне залучення до господарського обігу всіх земель та їх ефективне використання за основним цільовим призначенням, створення найсприятливіших умов для високої продуктивності сільськогосподарських угідь і одержання на одиницю площі максимальної кількості продукції за найменших витрат праці та коштів. У свою чергу, охорона земель передбачає сукупність науково обґрунтованих заходів, спрямованих на ліквідацію надмірного вилучення земельних фондів із сільськогосподарського обігу внаслідок господарської діяльності.

Економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель можна трактувати як підвищення зацікавленості власників землі і землекористувачів, спрямоване на збереження та відтворення родючості ґрунтів, захист земель від негативних наслідків виробничої діяльності з метою збільшення виробництва сільськогосподарської продукції та самостійного розпорядження належної їм кількості від загального обсягу.

На даний час існує багато невирішених проблем законодавчого та нормативного характеру, пов'язаних із екологобезпечним використанням земель сільськогосподарських підприємств, які потребують державного втручання. Оскільки покращення використання земель з екологічної позиції є важливою проблемою регулювання земельних відносин з боку держави, то екологічні методи державного регулювання повинні зводитися до покращення якості земель за рахунок раціонального використання і охорони земель у напрямі максимального залучення до господарського обігу продуктивних земель та їх ефективного використання за основним цільовим призначенням, створення найсприятливіших умов для високої продуктивності сільськогосподарських угідь і одержання на одиницю площі максимальної кількості продукції за найменших витрат праці та коштів.

Здійснюючи функції регулювання земельних відносин у сфері раціонального використання земель та їх охорони, держава в особі компетентних органів повинна встановлювати правила й норми, що стосуються організації використання земельних ресурсів сільськогосподарських підприємств. Зокрема, реалізація державної політики, спрямованої на високотехнологічне екологобезпечне землекористування, що відповідає характеру регульованої, соціально орієнтованої ринкової економіки, має стати базисом управління земельними ресурсами. Держава повинна регулювати процес раціонального використання земель у напрямі економічного стимулювання землевласників та надання коштів на заходи з під-

вищення продуктивності земельних ділянок. Основною метою такого стимулювання має бути збільшення виробництва конкурентоспроможної продукції сільськогосподарськими виробниками за мінімальної екологічної шкоди земельним ресурсам.

Перш за все, потрібно наголосити на необхідності існування загальнодержавної програми охорони сільськогосподарських земель, яка повинна передбачати впровадження екологічно безпечних технологій господарювання та ощадливого використання земель.

Також реалізація положень економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель потребує врегулювання на загальнодержавному рівні питання плати за землю, адже вона у сучасних умовах не лише стимулює раціональне використання земель, а навпаки – завдає значної шкоди землекористувачам. Головна причина полягає в тому, що кошти від плати за землю не використовуються на фінансування заходів, спрямованих на поліпшення використання та охорони земель. Вони йдуть на погашення бюджетних боргів держави й інші цілі, не пов'язані з вирішенням земельних проблем. Тому власники сільськогосподарських земель не одержують кошти на відтворення родючості ґрунтів, внаслідок чого знижується продуктивність угідь і погіршується їх екологічний стан.

Тому, певну стимулювальну роль у використанні земель мають відігравати пільги щодо плати за землю. На даний час законодавство не передбачає механізму пільгового кредитування громадян та юридичних осіб, які здійснюють за власні кошти заходи, передбачені загальнодержавними та регіональними програмами використання і охорони земель, хоча потреба у розробці такого механізму існує. На наш погляд, його основою повинно бути надання коштів державного бюджету на зворотній безоплатній або частково оплатній основі для здійснення заходів з використання і охорони земель.

Отже, перелічені заходи щодо економічного стимулювання підприємців як власників землі і землекористувачів до збереження продуктивних земель повинні бути присутні у процесі сільськогосподарського виробництва. Разом з тим, у випадку зниження родючості землі з вини господарюючих суб'єктів, ті повинні нести відповідальність за їх допущення, що має вирішуватися на основі адміністративних методів державного регулювання.

Так, на рівні окремих підприємств як землевласників, так і землекористувачів, варто встановити конкретні розміри штрафних санкцій в залежності від величини змиву чи пошкодження верхнього шару ґрунту, який допустив той чи інший суб'єкт господарювання. Також на законодавчому рівні слід запровадити розмір земельного податку в залежності від еколого-технологічного зонування за інтенсивністю використання земель сільськогосподарськими підприємцями при впровадженні контурно-меліоративної організації території.

Для запровадження таких заходів потрібно розробити на рівні Кабінету Міністрів України нормативну базу, що стане стимулом до більш бережливого ставлення підприємців до використовуваних ними угідь, особливо на умовах оренди. Також постає необхідність нормативного врегулювання екологічних обмежень щодо використання земель, тобто розробка на рівні уряду нормативів екологічно безпечного землекористування сільськогосподарських підприємств, оптимального співвідношення сільськогосподарських угідь окремого підприємства, якісного стану ґрунтів та їх гранично допустимого забруднення, показників деградації земель тощо.

Крім того, державне регулювання земельних відносин у сфері екології повинно передбачати: контроль і нагляд за виконанням законів, постанов і розпоряджень у центрі і на місцях; попередження земельних правопорушень, пов'язаних з нераціональним використанням земель; експертизу зміни якості ґрунту; консервацію деградованих і забруднених сільськогосподарських земель. У разі виявлення нераціонального використання земельних ділянок чи використання їх не за цільовим призначенням, а також засобів, які призвели до погіршення земель, посадова особа, яка здійснює державний контроль за використанням і охороною земель, має давати попередження з визначенням відповідного терміну щодо їх усунення. У разі повторного виявлення зазначених правопорушень винна особа повинна притягатися до адміністративної чи кримінальної відповідальності.

Окремо слід згадати систему оподаткування за використання сільськогосподарських земель, яка є необхідним елементом економічного регулювання державою земельних відносин. Середня ставка земельного податку на сьогодні є дуже мізерною, тому практично не відіграє жодної стимулюючої ролі. Тому, встановлення ставки податку за використання земель залежно від їх якості та місцеположення може бути стимулом до виробництва оптимальних обсягів продукції.

Таким чином, основною метою економічного стимулювання раціонального використання і охорони земель має стати високоефективне землеволодіння, всебічна охорона та розширене відтворення родючості ґрунтів і формування сталого екологічного землекористування сільськогосподарських підприємств. Застосування державою заходів екологічного впливу на підприємців-землевласників та землекористувачів повинно відбуватися в гармонії з дією загальних ринкових механізмів – лише у такому поєднанні буде максимальний ефект як у сфері сільськогосподарського виробництва, так і у сфері екологобезпечного й раціонального використання та охорони земель.

Н. Ю. Розумовська

слухач магістратури

Класичний приватний університет

АСПЕКТИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ТА КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Основними документами, що регулюють сферу відповідальності осіб у сфері державних закупівель, є Закон України “Про здійснення державних закупівель” від 10.04.2014 № 1197 (із змінами) далі – Закон), Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X (далі – КупАП), Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III (далі – ККУ), Закон України “Про захист економічної конкуренції” від 11.01.2001 № 2210-III, Кодекс Законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII (далі – КЗпП), Закон України “Про запобігання корупції” від 14.10.2014 № 1700-VII та інші нормативно-правові акти.

Разом з чинними законодавчими актами дане питання регулюють локальні акти установи, підприємства чи організації (договір про матеріальну відповідальність, посадові інструкції тощо).

Звільнена особа може бути притягнута до кримінальної, адміністративної та матеріальної відповідальності. Дисциплінарна відповідальність неможлива в даному через те, що відповідно до трудового законодавства вона насамперед через те, що відповідно до трудового законодавства вона насамперед можлива у

вигляді догани або звільнення особи. Інші додаткові види стягнень і впливу (зауваження, пониження в класному чині, посаді чи спеціальному званні, затримка до одного року у присвоєнні наступного рангу чи в призначенні на вищу посаду тощо), що можуть бути віднесені локальними актами до дисциплінарної відповідальності, також можуть бути застосованими лише впродовж виконання особою її функціональних обов'язків.

Стаття 164-14 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі за текстом – КУпАП) передбачає притягнення до адміністративної відповідальності посадових осіб за порушення законодавства при здійсненні закупівлі товарів, робіт і послуг за державні кошти:

– здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг за державні кошти без застосування визначених законом процедур;

– застосування процедур закупівлі з порушення законодавства про здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг за державні кошти, у тому числі оформлення документації конкурсних торгів (кваліфікаційної документації) з порушенням законодавства про здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг за державні кошти, оцінка пропозицій конкурсних торгів (кваліфікаційних пропозицій) не за критеріями та методикою оцінки для визначення найкращої пропозиції конкурсних торгів (кваліфікаційної документації), укладення з учасником, що став переможцем торгів, договору про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти за цінами і в обсягах, які не відповідають вимогам документації конкурсних торгів (кваліфікаційної документації);

– неоприлюднення або порушення порядку оприлюднення інформації щодо закупівлі товарів, робіт і послуг за державні кошти відповідно до вимог законодавства, неподання в установленому порядку звіту про результати здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг відображення недостовірних відомостей у звіті про результати здійснення зазначеної процедури;

– ненадання інформації, документів та матеріалів у випадках передбачених законом, тощо.

За такі порушення передбачено накладення штрафу на посадових осіб (від 11 900 до 17 000 грн. – за першою частиною та від 17 000 до 25 500 грн. – у разі скоєння повторного правопорушення протягом року).

Кримінальна відповідальність у сфері державних закупівель настає з підстав, що зазначені в Кримінальному кодексі України, а саме ст. 210 – нецільове використання бюджетних коштів, ст. 364 – зловживання владою або службовим становищем, ст. 366 – службове підроблення, ст. 367 – службова недбалість, ст. 368 – прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою.

В. Л. Роменська

слухач магістратури

Класичний приватний університет

СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ МАРКЕТИНГ ТА МЕНЕДЖМЕНТ

Політична діяльність за будь-яких умов, суспільно-політичних систем і типів державного устрою спрямована на завоювання та утримання контролю над ринком, але ринком специфічним – ринком влади, а через нього – над політичною та іншими сферами суспільства.

Демократичні процеси, які відбуваються в Україні, потребують нових методів та інструментів дослідження політичної сфери. Це пов'язано, зокрема, з

розвитком ринкових відносин, які торкнулися усіх сфер суспільного життя. Для успішного просування політичного “товару”, для оптимізації діяльності політичних суб’єктів необхідним стає всебічний аналіз як самого політичного ринку, так і технологій, використовуваних для його дослідження та вдосконалення. Саме тому політичний ринок України, який сьогодні перебуває на стадії формування та інституціоналізації, привертає особливу увагу дослідників.

Актуальність зумовлена також загостренням в українському суспільстві протиріччя між об’єктивною необхідністю вдосконалення політичного ринку і недостатньою результативністю використовуваних технологій політичного маркетингу. В умовах посилення конкурентної боротьби і технологічної складової політичних процесів більше шансів досягти успіху з’являється у тих політичних лідерів, партій, організацій, які керуються виваженими маркетинговими рішеннями.

Політична діяльність за будь-яких умов, суспільно-політичних систем і типів державного устрою спрямована на завоювання та утримання контролю над ринком, але ринком специфічним – ринком влади, а через нього – над політичною та іншими сферами суспільства. За тоталітарних і диктаторських режимів боротьба точиться переважно силовими методами, аж до фізичного знищення опонентів.

В умовах більш-менш демократичного суспільства, за наявності демократичних механізмів і процедур формування представницької, виконавчої та судової гілок влади в державі, відповідної політичної культури та ментальності політична діяльність також може розглядатися як змагання за певними правилами за контроль над ринком влади. Зрозуміло, ці правила мають бути зафіксовані в нормах законодавства, традиціях політичної поведінки виборців і претендентів на політичну владу.

Отже, за умов цивілізованого змагання за право управляти політичною сферою суспільства під політичним маркетингом розуміється сукупність форм, методів і технологій дослідження, проектування, регулювання та впровадження у суспільно-політичну практику тих чи інших настанов суспільної свідомості з метою завоювання та утримання контролю за ринком влади.

Політичний менеджмент охоплює систему управління політичною сферою суспільства на основі використання форм, методів і технологій правового менеджменту та політичного маркетингу. Він передбачає безпосередній розгляд, ухвалення та втілення в життя політичних рішень.

Цю функцію покладено на спеціалізовану групу людей (політична, правляча еліта), яка домагається необхідної поведінки людей – членів суспільства – за допомогою правових норм, умовлянь і маніпулювання. Ці види соціотехніки управління називають ще інструментами регулювання впливу на людей.

За порушення суб’єктом або об’єктом політики правових норм (законів, постанов, указів та інших нормативних актів), керівна група вдається до санкцій: звільнення з роботи, заборона на професію, обмеження певних прав (поїздки за кордон, публікування своїх праць тощо), обструкція в засобах масової інформації, судове та адміністративне переслідування.

Крім санкцій, керівна група використовує і засоби заохочення: доступ до матеріальних благ і послуг, популяризація в засобах масової інформації та ін. Такі види впливу на громадськість часто застосовують для розколу суспільних груп, які не поділяють домінуючих норм поведінки, моральних цінностей, оцінок суспільно-політичної ситуації. Вплив на суб’єкти та об’єкти політики за до-

помогою умовлянь здійснюють тоді, коли намагаються їх переконати в необхідності певного політичного вибору. Техніка умовлянь передбачає залучення раціональної та нераціональної аргументації, використання статистичних даних, фактів, прагматичних аргументів, результатів соціологічних і соціопсихологічних досліджень. Під час нераціональної аргументації покладаються не на істинність аргументів, а на особистісні якості людей, котрі поділяють аналогічні думки, на авторитети, думки більшості громадян тощо. Використовують і техніку формування емоційного компонента, коли звертаються до стереотипів, національних інтересів, висміювання, залякування та ін.

Маніпулювання суспільною свідомістю використовують за потреби вплинути на суб'єкти, об'єкти політики, впливових кіл. Засоби маніпулювання поділяють на мовні та немовні. Мовні передбачають використання певних штампів, термінів, ідеологічних і політичних кліше тощо. До немовних належать маніпулювання інформацією: блокування “невигідної” інформації, затримання її або викладення в сприятливому для себе контексті. Найчастіше використовують фрагментарність інформації, що унеможливлює оцінку певної події в повному обсязі, об'єктивно. Це пасивний варіант маніпуляції. До активних належить насадження стереотипів, “правильних” норм і цінностей.

Дослідження суспільно-політичних структур, політико-психологічної та правової культури суспільства, інформаційного банку лідерів проводиться передусім з метою виокремлення, описування, класифікації та аналізування політичних і соціально-психологічних настанов електорату, політичної та правлячої еліти суспільства.

Відповідно до цих настанов розроблюють і впроваджують адекватні іміджі певних соціальних, політичних інститутів, окремих лідерів, особистостей, ідей, доктрин, програм і т. ін.

К. В. Рудь

аспірант

Класичний приватний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОСВІТНЬО-ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ТУРИЗМУ ЯК СПЕЦИФІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ТА ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗЕЙ УКРАЇНИ

Світовий досвід свідчить про те, що сучасний туристичний ринок багатьох країн пропонує широкий спектр послуг, які підпорядковані ідеї “розумного” відпочинку. Так, наприклад, популярністю серед ділової частини населення Європи користуються поїздки до інших країн з метою отримання бізнес-освіти або вдосконалення окремих професійних навичок, опанування окремих дисциплін або вивчення іноземної мови у неформальній обстановці. Серед молоді поширеною практикою є відпочинок у літніх школах та у волонтерських таборах. Також змінюються вподобання українського населення у виборі формату відпочинку – сучасна молодь та доросле населення часто прагне не просто відпочити, а з огляду на динамічність сучасного життя, одночасно вдосконалити окремі навички, отримати нові знання, сприяти особистісному зростанню тощо. Саме тому, формування практики “інтелектуального” відпочинку в Україні є перспективним та затребуваним напрямом, оскільки держава має як потужний рекреаційний потенціал, так і значний освітній ресурс. Однак, розвиток зазначеного напрямку, як специфічної складової освітньої та туристичної галузей України вимагає втручання з боку державних органів влади.

Найчастіше у наукових працях вітчизняних вчених зазначений напрям визначається як “освітній туризм”, серед основних напрямків якого в сучасних умовах виокремлюють: навчальні подорожі з метою вивчення іноземної мови або окремих спеціальних предметів; відвідування підприємств, організацій та установ з метою підвищення кваліфікації; стажування на підприємствах, в організаціях та установах з навчальними або науковими цілями; участь у конференціях, семінарах, конгресах, з’їздах тощо з метою обміну досвідом та професійною інформацією; екскурсійно-ознайомчі подорожі по різних містах, країнах та природних зонах. Згідно іншого підходу окремим напрямом туристичної галузі є навчальний туризм, який в свою чергу включає в себе освітній, науковий та інтелектуальний. Вважаємо, що сучасні тенденції ринку туристичної галузі свідчать про широкий спектр послуг, що пропонується, й саме тому можливим є визначення специфічного напрямку туристичної галузі, який може вважати одночасно й окремим напрямом освітньої галузі, як “освітньо-інтелектуального туризму”. При цьому освітня складова передбачає як коротко- так і довгострокові навчальні поїздки, стажування, виїзд в іншу країну з метою здобуття освіти тощо. Інтелектуальна складова стосується подорожей з науковими цілями, а також “інтелектуальне” дозвілля.

Державне регулювання освітньо-інтелектуального туризму має бути спрямоване на:

- популяризацію та розвиток “освітньо-інтелектуального” туризму на території держави як перспективного напрямку туристичної індустрії та сучасної складової діяльності освітніх установ, що сприяє підвищенню рівня їх конкурентоспроможності;
- сприяння поєднанню рекреаційного та освітнього ресурсу країн з метою досягнення синергетичного ефекту;
- посилення міжкультурних та освітніх зв’язків і відносин між дорослим населенням, молоддю, у т. ч. студентською та учнівською, волонтерами та іншими категоріями населення;
- підвищення загального рівня культури населення, “прищеплення” культури “інтелектуального” відпочинку;
- сприяння постійному професійному та особистісному розвитку різних верств населення у межах концепції “безперервної освіти”.

Організаційне забезпечення державного регулювання туристичної галузі в Україні формують державні та недержавні структури, які здійснюють регулювання туристичної галузі в межах своїх повноважень. Зокрема, на загальнодержавному рівні – Кабінет Міністрів України, Міністерство культури і туризму, Державна служба туризму і курортів; на міжрегіональному рівні – організаційні структури, створені на основі договорів співробітництва в галузі туризму між окремими адміністративно-територіальними одиницями України (областями, районами, містами тощо); на регіональному рівні – управління культури і туризму обласних державних адміністрацій, відділи культури і туризму районних державних адміністрацій, управління культури і туризму міст, селищ, сіл. На нашу думку, основні завдання державного регулювання безпосередньо освітньо-інтелектуального туризму мають бути включені у державну стратегію розвитку туризму і курортів, а також регламентуватись регіональними стратегіями розвитку відповідної галузі. Організаційно реалізації основних цілей розвитку “освітньо-інтелектуального” туризму в Україні мають сприяти структури регіо-

нального рівня. Також значні перспективи в цьому контексті має транскордонний та євроінтеграційний рівень регулювання, оскільки все більшого розвитку в сучасних умовах набувають проекти регіонального розвитку, які можуть охоплювати також і зазначену сферу.

У цілому, ефективне державне регулювання в сфері освітньо-інтелектуального туризму сприятиме як задоволенню потреб українського населення в послугах “інтелектуального” дозвілля, так і спонукатиме іноземних громадян до розвитку міжнародних культурних та освітніх зв’язків між країнами. Це прискорить у найближчій перспективі процес наближення українського населення до європейських стандартів життя.

Список використаної літератури

1. Біль М. Механізм державного управління туристичною галуззю: регіональний аспект: наук. розробка / М. Біль, Г. Третяк, О. Крайник. – Київ : НАДУ, 2009. – 40 с.

2. UNWTO Tourism Highlights, 2015 Edition [Electronic resource] / World Tourism Organization. – Mode of access: <http://mkt.unwto.org/publication/unwto-tourism-highlights-2015-edition>.

М. О. Сакварелідзе

слухач магістратури

Класичний приватний університет

ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ОРЕНДНО-ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В АГРАРНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Становлення ринкових відносин в аграрному секторі економіки України передбачає формування цивілізованого ринку сільськогосподарських земель. Земельні ресурси є джерелом національного багатства, від його використання залежить сталий економічний розвиток країни, рівень життя і здоров’я нації.

Формуванню земельного ринку належить щільне місце в аграрній реформі, передбачає реформування відносин власності і визнання землі товаром.

Ринок землі реалізується за допомогою таких ринкових операцій, як купівля-продаж, оренда, іпотека, обмін. На сучасному етапі становлення ринку сільськогосподарських земель купівля-продаж земельних ділянок сільськогосподарського призначення не здійснюється, громадяни України можуть купувати і продавати лише ті ділянки, які вони отримали у приватну власність для ведення особистого підсобного господарства, садівництва, присадибних ділянок та дачного і гаражного будівництва. Неможливість купівлі-продажу сьогодні пояснюється, по-перше, відсутністю платоспроможного попиту на землю з боку більшої частини населення, нерегульованістю багатьох питань земельних відносин, по-друге, відсутністю відповідної ринкової інфраструктури та ефективної системи ціноутворення на землю, по-четверте, неготовністю сільського населення брати участь у купівлі-продажі земель та існуючою упередженістю щодо соціально-економічної небезпеки купівлі-продажу землі.

Становлення орендних відносин в Україні розпочалося з проголошенням незалежності. Цьому сприяла постанова Верховної Ради України від 18 грудня 1990 року “Про земельну реформу”, в якій всі землі України було оголошено об’єктом земельної реформи та передбачалася їх передача громадянам і підприємствам у постійне володіння. Після проведення розпаювання сільськогосподарських угідь широкого розвитку набула оренда земельних часток (паїв) на основі Указу президента України від 10 листопада 1994 р. “Про невідкладні заходи щодо прискорення земельної реформи у сфері сільськогосподарського виробницт-

ва”, в якому право на земельну частку (пай) визнавалося об’єктом купівлі-продажу, успадкування, дарування, обміну та застави. З прийняттям Земельного кодексу України та Закону України “Про оренду землі” створено законодавчо-правову базу орендних відносин, це дало змогу широко використовувати їх під час створення нових агроформувань. У статті 3 Закону України “Про оренду землі” оренда трактується як платне володіння і користування земельною ділянкою, необхідною орендареві для здійснення підприємницької та іншої діяльності. Закон визнав об’єктами оренди земельні ділянки з насадженнями, будівлями, спорудами, водоймами, які перебувають у державній та комунальній власності, а також у власності фізичних чи юридичних осіб, що розширило можливості орендаря у виборі форм і напрямів здійснення підприємницької діяльності. Він визнає право на спадкування, заставу чи інше відчуження земельної ділянки, а також передачі її у суборенду. Орендні відносини здійснюються на основі договору оренди, який укладається між орендарем та орендодавцем за визначеною в Законі формою, після чого здійснюється його державна реєстрація.

У розвитку орендних відносин зацікавлені як орендарі, так і власники земельних ресурсів, адже для обох сторін вона має надзвичайно важливе значення. Для підприємців, які не мають достатньо коштів на купівлю землі, оренда є надійним інструментом збільшення обсягів землекористування. Вона є важливим засобом акумуляції фінансових ресурсів для орендодавців. Вагомою причиною, що спонукає селян здавати землю в оренду, є неспроможність самостійно її обробляти через відсутність техніки та інших ресурсів і коштів на їх придбання.

Згідно зі Законом України “Про оренду землі”, орендна плата за землю може здійснюватися в грошовій, натуральній та відробітковій формі або у їх поєднанні обсяг, форми та терміни виплати орендної плати встановлюються за домовленістю сторін та зазначають у договорі оренди. Величину орендної плати визначають у відсотках від грошової оцінки землі з урахуванням коефіцієнтів індексації, якщо інше не передбачено у договорі.

В Україні з метою створення сприятливих умов для ефективного господарювання, посилення захисту права власності селян на землю, формування сталого землекористування Указом Президента України Про додаткові заходи щодо захисту власників земельних ділянок та земельних часток (паїв) ” від 19 серпня 2008 р. № 725 внесено зміни до Указу Президента України від 2 лютого 2002 р. № 92 “Про додаткові заходи щодо соціального захисту селян-власників земельних ділянок та часток (паїв)”. Змінами запропоновано збільшити мінімальний розмір орендної плати з 1,5% до не менш, ніж 3% визначеної відповідно до законодавства вартості земельної ділянки, земельної частки (паю). Ця плата має поступово збільшуватися залежно від результатів господарської діяльності та фінансово-економічного стану орендаря.

Отже, оренда є визначальним чинником впливу на виробничу діяльність новостворених підприємств, який сприяє успішному їх розвитку, спонукає до підвищення ефективності використання земель, є важливим джерелом прибутку орендодавця. Тому в сучасних умовах розвитку, оренда стала найпоширенішим засобом використання сільськогосподарських земель.

Орендні відносини в нашій державі наразі не характеризуються достатньо високою соціально-економічною та екологічною ефективністю. Тому, на мій погляд, в Україні на сучасному етапі розвитку, коли орендні відносини залишаються переважною формою земельного обігу, варто запровадити дієвий механізм

державного регулювання оренди землі, спрямований на забезпечення ефективного землекористування та вирішення соціальних проблем сільського населення.

Пріоритетним завданням держави має стати захист прав орендодавців та орендарів. З цією метою необхідно в чинному законодавстві України передбачити: механізм подальшого викупу орендарем орендованої земельної ділянки; збільшення рівня орендної плати; заставу права оренди, що сприятиме залученню сільськогосподарськими товаровиробниками додаткових фінансових ресурсів; створення спеціальних консалтингових підприємств, які інформуватимуть потенційних орендодавців та орендарів про попит, пропозицію та поточні ціни на оренду землі, надаватимуть рекомендації стосовно рівня орендної плати, проводитимуть земельні торги за право оренди земельних ділянок тощо; створення об'єднань власників земельних часток (паїв); сувору відповідальність орендарів за порушення умов договору оренди; проведення постійного контролю за дотриманням орендарями умов орендних договорів, чинних стандартів та нормативів раціонального й ефективного землекористування; створення відповідного механізму страхування ризиків, пов'язаних з орендою сільськогосподарських земель; створення Державного Земельного Фонду, який здійснював би викуп земельних часток (паїв) у землевласників, які неефективно працюють з метою їх подальшого перепродажу або передачі у довготермінову оренду на конкурентній основі більш ефективним господарям тощо.

Реалізація усіх цих заходів створить сприятливі умови для сталого та ефективного розвитку земельно-орендних відносин, що сприятиме концентрації та інтеграції сільськогосподарського виробництва, раціональному та ефективному землекористуванню, вирішенню соціально-економічних проблем сільського населення. З цією метою необхідно якнайшвидше прийняти Закони України “Про ринок землі”, “Про державний земельний кадастр”, внести зміни до Закону України “Про оренду землі”

О. В. Свиридова

аспірант

Класичний приватний університет

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Складна ситуація, що склалася в даний час у сфері земельних відносин в Україні, обумовлена дією наступних факторів: відсутністю виваженої державної земельної політики та механізму її реалізації, низькою ефективністю системи фінансово-економічного та землевпорядного регулювання земельних відносин; непослідовною політикою щодо комплексного розвитку земельного законодавства і створенню сприятливого інвестиційного клімату у сфері землекористування.

Державна земельна політика повинна визначати, хто має законне право власності на земельні ресурси, і виражати розподіл владних повноважень між державою, її громадянами та місцевими органами влади. Метою державної земельної політики є розподіл прав на землю, забезпечення захисту цих прав, підтримка розвитку всіх форм землекористування. Вона повинна визначати принципи, правила і процедури управління правами власності на землю, способи розпорядження інформацією про землеволодіння, законні методи доступу, використання, підтвердження та відчуження цих прав, а також визначати інституції, які відповідають за реалізацію державних інтересів.

Відповідно до Конституції України та Цивільним кодексом України український народ є власником усіх земель в межах території України. Від імені українського народу права власника реалізують органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Однак, ні земельне, ні цивільне законодавство не визначають механізмів здійснення права власності Українського народу на землю, що знижує ефективність правового регулювання і свідчить про законодавчу незавершеності концепції права власності на землю в Україні.

Державна політика у сфері земельних відносин реалізується шляхом складання та виконання державних цільових програм. В. Лобанов відзначає, що цільові програми – це комплекс науково-дослідних, дослідно-конструкторських, виробничих, соціально-економічних, організаційно-господарських та інших заходів, з чітко визначеними ресурсами, виконавцями і термінами здійснення, який забезпечує ефективне рішення завдань у сфері державного, економічного, екологічного, соціального і культурного розвитку держави.

Цільові державні програми – це один з основних способів реалізації на практиці державних рішень. Вони дозволяють забезпечити певну концентрацію фінансових і виробничих ресурсів для вирішення пріоритетних питань розвитку національної економіки. Розробка державних програм дає можливість визначити довгострокові цілі і розробити стратегію на довготривалий період, а також залучити до її реалізації зацікавлені організації. Слід зазначити, що в даний час в Україні ефективність багатьох державних програм є низькою з причин недостатнього фінансування, слабого контролю виконання, недосконалості моніторингу та оцінки соціального та інших ефектів від їх реалізації, а також недосконалості науково-методичного забезпечення.

Одним з напрямків державної політики регулювання земельних відносин є інфраструктурне її забезпечення. Формування та реалізацію державної політики у сфері земельних відносин в Україні забезпечують Верховна Рада України, Кабінет Міністрів, Міністерство екології та природних ресурсів, Міністерство аграрної політики і продовольства, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства, інші міністерства та відомства, Державна служба з питань геодезії, картографії та кадастру, територіальні підрозділи центральних органів виконавчої влади, місцеві державні адміністрації. Різного роду послуги у сфері землекористування надають державні підприємства “Центр державного земельного кадастру”, “Головний науково-дослідний та проектний інститут землеустрою”, 29 топографо-геодезичних і картографічних підприємств, а також колективні та приватні підприємства.

Фінансово-економічний стан державних підприємств “Центр державного земельного кадастру”, інститутів землеустрою, топографо-геодезичних підприємств незадовільне, характеризується високою плінністю керівних кадрів і низькою ефективністю роботи персоналу. Фактично діяльність державних підприємств стимулюється органами державної влади, а їх “конкурентною перевагою” на ринку є монопольний доступ до державних баз даних, архівної землевпорядної документації та документації з оцінки земель, яка була складена на початку земельної реформи за бюджетні кошти або за кошти землевласників і землекористувачів. Таким чином, інфраструктурне забезпечення реалізації державної політики у сфері земельних відносин можна вважати неефективним. Для його вдосконалення необхідна реструктуризація системи державних і науково-дослідних інститутів шляхом: корпоратизації та продажу державних інститутів

землеустрою та державних топографо-геодезичних підприємств відповідно до Державної програми приватизації; перетворення в бюджетні установи та передачі національним академіям наук науково-дослідних і проектних інститутів землеустрою, які змогли зберегти науково-технічна та науково-дослідний потенціал.

Державна земельна політика повинна визначати принципи, правила і процедури управління правами власності на землю, способи розпорядження інформацією про землеволодіння, законні методи доступу, використання, підтвердження та відчуження цих прав, а також визначати інституції, які відповідають за реалізацію державних інтересів.

На даний момент основними упущеннями в процесі реалізації державної земельної політики в Україні, на наш погляд, є: відсутність чіткого визначення механізмів здійснення права власності Українського народу на землю; невиконання принципу доступності інформації Державного земельного кадастру органам державної влади та місцевого самоврядування; недостатнє фінансування, слабкий контроль виконання, недосконалість моніторингу та оцінки соціального та інших ефектів від реалізації державних цільових програм, а також недосконалість їх науково-методичного забезпечення; неефективне інфраструктурне забезпечення реалізації державної політики у сфері земельних відносин.

З метою усунення виявлених проблем реалізації державної земельної політики необхідно: усунути законодавчу незавершеність концепції права власності на землю в Україні шляхом внесення змін до відповідних законодавчих актів; відкрити вільний доступ до землевпорядної документації на офіційному сайті Держгеокадастру України, забезпечивши при цьому захист персональних даних; підвищити якість розробки, виконання та фінансування державних цільових програм у сфері землекористування та охорони земель; провести реструктуризацію системи державних і науково-дослідних інститутів землеустрою.

О. В. Світлицький

аспірант

Класичний приватний університет

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ НА ПРИКЛАДІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

В умовах сучасного реформування державного апарату постає необхідність удосконалення державного регулювання туристичної галузі, а згідно до Постанови Верховної Ради України від 31 серпня 2015 року “Про попереднє схвалення законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади” [1], необхідно розробити нові методи управління цієї галузі на місцевому рівні. Діючі механізми регулювання туристичного сегменту економіки України повинно забезпечувати розвиток національного туризму, виконуючи при цьому аналіз та прогноз розвитку найбільш ефективних перспектив та проблем галузі, який буде відповідати як потребам місцевого та національного туризму в цілому. „Водночас кожен регіон як частина території держави залишається об’єктом державного управління” [2]. На даний час в Україні є невизначеними центральні органи державної влади з питань туристичних об’єктів та курортів, а також розподіл регуляторних повноважень і функцій щодо управління туристичним сектором на державному рівні, відсутні механізми державного управління на регіональному рівні. Станом на 2015 рік, органами місцевого самоврядування тільки починають створювати спеціальні самостійні підрозділи з питань туризму і курортів для розвитку внутрішнього туризму.

Сьогодні постає класифікаційна проблема механізмів державного регулювання туристичного сегменту спираючись на важелі та методи державного управління та зважуючи на те, що цю проблему необхідно достатньо дослідити в науковій та практичній сфері, обґрунтувати необхідні та можливі інструменти впливу на галузь. На даний момент, не були в повній мірі проведені вибіркові дослідження відповідно до визначення складу механізмів державного управління туристичною галуззю та їх гнучкості і відповідності до специфічних особливостей певної області. В процесі аналізу було встановлено відсутність досліджень, що відображали в повній мірі роботу механізму державного управління туристичною галуззю, переваги та недоліки функціонування та розвитку туристичного сегменту в певному регіоні з позиції удосконалення ефективності механізмів управління туризму в регіоні, а також організації міжобласного, включно міжнародної кооперації в даній секції. Аналіз академічних праць цієї сфери дозволяє з'ясувати, що дослідники цього питання пропонують різноманітні механізми державного регулювання: регламентуючі, соціальні, нормативно-правові, організаційно-економічні, організаційні, контролюючі, коригуючі, економічні, інвестиційні, стримуючі, адміністративні, інформаційно-аналітичні, соціально-психологічні. Виходячи з цього ми можемо поділити механізми державного управління України на адміністративний, організаційний, економічний механізми.

Взявши за приклад Запорізьку область, зважаючи на великий туристичний потенціал, можна стверджувати, що впливаючи на всі ці механізми управління можливо досягти пікової ефективності та повного розкриття туристичного потенціалу. За даними Запорізької обласної держадміністрації Запорізькій області на державному обліку перебуває 8315 пам'яток, з них 6563 – пам'ятки археології, 1700 – історії, 32 – монументального мистецтва, 20 – науки і техніки; 12 об'єктів культурної спадщини регіону (3 пам'ятки історії і 9 – археології) занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України національного значення [3], але найбільш туристично привабливими вважаються заповідники, що за сучасної європейською тенденцією вважається застарілим. Тож, в адміністративній сфері пропонується ввести додаткові розпорядження про розвиток туристичного бізнесу в Запорізькій області, створюючи більш прозорі методи створення туристичної інфраструктури. Економічний механізм можна вдосконалити запроваджуючи спеціальні субсидії на розвиток українізації та розвиток особливостей регіону (наприклад Запорізької Січі, Дніпрогесу, Хортиці тощо), що в умовах націоналізації та економічної кризи 2014 - 2015 років можуть значно стимулювати внутрішній туризм. Також особливої уваги слід приділити фінансуванню створення нової інфраструктури, реконструкції та відновлення головних вулиць та туристичних об'єктів міста та області. В організаційному механізмі потребується негайна популяризація запорізьких традицій і формування іміджу Запоріжжя, як колиски козацтва, історичного, соціального та індустріального центру. Необхідно зазначити, що на теперішній стан вже створені первинні комітети туристичного управління, але вони потребують реформування та розширення повноважень. Як одне з найважливіших передумов розвитку туристичного сегменту, необхідно зазначити узгоджену кооперацію з іншими державними установами та відомствами, що регулюють відновлення та обслуговування існуючої інфраструктури.

Отже, первинний аналіз туристичної сфери Запорізької області встановив необхідність докорінної децентралізації, формування попиту на туристичну продукцію і послуги, стимулювання внутрішнього туризму та інтеграцію в всеук-

раїнську туристичну політику. Було констатовано велику недосконалість туристичної інфраструктури, що вказує на недостатню організованість існуючих механізмів державного управління і потребу реформування на місцевому рівні.

Список використаної літератури

1. Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/656-19>.

2. Нижник Н. Співвідношення державного регулювання регіонального розвитку та регіонального управління / Н. Нижник, В. Керецман, В. Саєнко // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2004. – № 1. – С. 275–279.

3. Офіційний вебсайт Запорізької обласної державної адміністрації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zoda.gov.ua/article/61/kultura-i-turizm.html>.

Р. О. Седель

аспірант

Київський національний торговельно-економічного університету

ДЕРЖАВНІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Інтеграція нашої держави до світової господарської системи започаткувала ланцюгову реакцію кардинальних соціально-економічних реформ, що напряму пов'язані із реформуванням механізмів державного управління. Зовнішньоторговельна діяльність країни є і критерієм і, водночас, “вихідною точкою” для залучення інвестицій, розвитку підприємництва та створення нових робочих місць, передумовою щодо практичного приєднання України до єдиного європейського економічного простору.

Розвиток системи зовнішньоторговельної діяльності України на сучасному етапі гальмується низкою застарілих і “відживших” інструкцій, бюрократичних заборон і суперечливих нормативних актів. Не відповідає сучасним реаліям і забюрократизована структура державного управління цієї сфери.

Україна завжди мала та має значний експортний потенціал, що викликає зацікавленість іноземних партнерів. Важливість дослідження експортних можливостей країни зросла після переходу підприємств до ринкових відносин і багаторазово посилилась в умовах євроінтеграційних змін.

Формування в Україні нового державного механізму реалізації експортного потенціалу, процес та спрямованість його удосконалення набуває для науки “державне управління” особливої актуальності, вагомого теоретичного та практичного значення.

Серед провідних західних дослідників міжнародної економічної інтеграції та розвитку зовнішньоторговельних відносин слід відзначити таких, як: М. Алле, Б. Баласса, Р. Купер, А. Маршалл, Г. Мюрдаль, Ф. Перу, Дж. Піндер, В. Репке, С. Рольф, У. Росту, Р. Санвальд, П. Стрітен, Я. Тіненберг, А. Філіп, І. Штолер та ін. Серед вітчизняних дослідників цієї проблематики назвемо праці І. Бураковського, Б. Губського, Д. Лук'яненка, А. Мокія, А. Поручника, А. Філіпенка, В. Чужикова.

Питанням торговельно-економічних відносин у контексті розвитку експортного потенціалу присвячено доволі багато праць вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема: Л. Абалкіна, В. Андрійчука, Дж. Бхагваті, В. Будкіна, Є. Волкодавовой, В. Геєця, Т. Гордєєвої, О. Євдоченко, В. Капіцина, А. Кредісова, В. Леонтєва, А. Мазаракі, Т. Мельник, А. Панагарія, Ю. Пахомова,

В. Рогачова, Дж. Сакса, М. Сейфуллаєвої, Т. Скорнякової, Дж. Стігліца, Т. Циганкової та інших.

Проте чимало питань теорії та практики формування експортного потенціалу лишаються нерозв'язаними внаслідок високої динаміки зміни сучасних світогосподарських умов, зокрема формування та активізації державного механізму реалізації експортного потенціалу України.

У науці державного управління питання державного регулювання зовнішньоторговельної діяльності в Україні досліджували Алімова О. О., Борисенко О. П., Світлична Ю. О., Письмаченко Л. М. та інші.

Однак, незважаючи на глибину пророблення тематики, лишаються невирішеними проблеми вдосконалення та впровадження державних механізмів реалізації експортного потенціалу України як таких, що відповідають сучасним вимогам. Отже, системне дослідження розвитку експортного потенціалу в інтеграційній стратегії країни є надзвичайно важливим як у теоретичному, так і у практичному плані.

Наразі набувають важливого значення питання дослідження державних механізмів реалізації експортного потенціалу України, серед яких виділено інституціональний, економічний, інституційний, фінансовий.

У 2013 р. Кабінетом Міністрів України було схвалено Концепцію створення системи державної підтримки експорту України, реалізацію якої передбачається здійснити протягом 2013–2015 рр. [1]. Проаналізувавши основні положення цієї Концепції, можна відзначити її суто декларативний характер. Вона не дає основні меседжі щодо здійснення державної політики підтримки експорту в сучасних умовах. У цьому документі відсутня оцінка зовнішніх та внутрішніх ризиків для розвитку вітчизняного експорту та шляхів їх мінімізації.

Інші законодавчі та нормативно-правові документи, які регламентували би функціонування в Україні інституційних, організаційних, інформаційних, фінансових умов забезпечення державної підтримки експорту, існують лише у формі проектів і не можуть слугувати правовою базою для формування системи державної підтримки експорту [2].

У програмі дій уряду на 2015-2016 роки, що базується на узгоджених політичних позиціях і програмних завданнях коаліції депутатських фракцій у Верховній Раді України, одним із завдань є практичне просування експорту та захист внутрішнього ринку. Зокрема, визначена необхідність:

- максимального використання переваг режиму вільної торгівлі з державами - членами ЄС;
- підписання до 2018 року з урахуванням національних інтересів угод про створення зони вільної торгівлі з Канадою, Туреччиною, Ізраїлем, Радою співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ), Економічним співтовариством держав Західної Африки (ЕКОВАС);
- проведення наступальної політики Торговим представником України;
- збільшення удвічі обсягів експорту товарів вітчизняного виробництва до 2019 року [3].

Зазначимо, що не всі задачі є реальними щодо їх виконання. Зокрема, збільшення удвічі обсягів експорту товарів за чотири наступні роки навряд чи можливе в умовах значного скорочення чисельності суб'єктів господарювання та падіння ВВП. Деякі пункти, що зазначені в документі, неконкретизовані. Отже, можна зазначити, що наша країна немає чіткої стратегії реалізації національного експортного потенціалу.

Отже, Україні потрібно ухвалити Експортну стратегію та докласти максимум зусиль, щоб компенсувати втрату ринків збуту на сході – в РФ та окремих країнах СНД. Але, щоб реалізувати ці завдання, необхідно прийняти чимало додаткових законів, змінити самі правила ведення українського бізнесу. Сама ж реалізація експортного потенціалу країни має базуватися на засадах державно-приватного партнерства, економічного патріотизму, а пріоритети надаватися не сировинним галузям, а високотехнологічній продукції з високою доданою вартістю [4].

Як зазначає А. Веселовський, за розрахунками Світового банку частка високотехнологічного експорту в країнах, де економіка швидко зростає, досягає 40%, у розвинених країнах – 25%. В Україні ця частка складає лише 6%, причому в останні роки спостерігається тенденція до зниження й цієї величини. Видобування і вивезення сировини не тільки виснажують землю й надра, вони перетворюють Україну з майстра на підручного. З усіма наслідками для кваліфікації та оплати праці [5]. Отже, потрібна переорієнтація українського виробництва на експорт продукції.

Зазначимо, що встановлення пріоритетів експорту – окреме важливе питання. Його комплексно досліджували експерти київського Інституту суспільно-економічних досліджень. Використовуючи методіку міжнародних економічних організацій, вони дійшли висновку, що сучасні галузі економіки України можна поділити умовно на чотири категорії: стратегічні лідери, потенційні лідери, поточні лідери і проблемні галузі. До першої належать, наприклад, комп'ютерне програмування, виробництво машин і устаткування, до другої – фармацевтична продукція і телекомунікації, до третьої – металургія, сільське господарство, хімічне виробництво. Четверта категорія – малоперспективні галузі видобування вугілля чи виробництво текстилю. Отже, лише концентрація зусиль на виробництві та експортуванні товарів першої та другої категорій роблять український експорт наступальним і сприяють залученню інвестицій.

Зрозуміло, що для того, щоб Україна стала паритетним партнером в сфері міжнародних економічних відносин, необхідно значно підвищити конкурентоспроможність національних підприємств на світовому ринку.

Висновки. Україна має досить значний експортний потенціал, який не використовується повною мірою. Для нарощування обсягів експорту в Україні мають бути ретельно відпрацьовані державні механізми реалізації експортного потенціалу.

Під час побудови нової моделі застосування державних механізмів реалізації експортного потенціалу України в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів необхідно врахувати об'єктивні зміни в гео економічній і геополітичній ситуації у світі, інтереси окремих країн-партнерів, міжнародні правові норми тощо.

Успіх у реалізації національного експортного потенціалу може бути досягнутий при здійсненні таких заходів:

1. Вдосконалення структури експорту на основі вивчення пропозицій іноземних держав, місцевих бізнес-структур, пропозицій місцевих самоврядних органів і громадянського суспільства.

2. Запровадження дієвих державних інструментів та заходів стимулювання експортерів.

3. Розробка та впровадження Урядом України стратегії з розвитку та реалізації експортного потенціалу України до 2020 року.

4. Підвищення інвестиційної привабливості України шляхом приведення процедур і практики міжнародної торгівлі в Україні у відповідність до положень Угоди СОТ.

Список використаної літератури

1. Про схвалення Концепції створення системи державної підтримки експорту України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 1.08.2013 р. № 586-р // Урядовий кур'єр. – 2013. – № 54 / № 175.

2. Пріоритетні напрями державної фінансової підтримки експорту. Аналітична записка: Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1794/>.

3. Про Програму діяльності Кабінету Міністрів України: Постанова Верховної Ради України від 11.12.2014 р. № 26-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/26-19>.

4. Кінах А. К. Україні терміново потрібна Експортна стратегія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ebooktime.net/book_295.html.

5. Веселовський А. І. Експортний потенціал України: шлях до відродження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ises.org.ua/news/ekspornii-potentsial-ukrayini-shliakh-do-vidrodzhennia>.

І. С. Семененко

здобувач

Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ

при Президентові України

ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК ІНСТРУМЕНТ СУЧАСНИХ МОДЕЛЕЙ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Реформування державного управління в Україні має відбуватися на основі сучасних орієнтирів та ціннісних пріоритетів розвитку світового співтовариства у цій сфері. Основний зміст управлінських сучасних тенденцій в Європі характеризується як державний менеджеризм. Йдеться про зміну парадигми державного управління, формування нової культури та нового стилю діяльності публічних органів, орієнтованих на підвищення якості послуг для громадян, підвищення відповідальності за розподіл послуг і ресурсів.

Державне управління, що орієнтоване на ціннісні та культурні чинники, а не на бюрократичні правила і норми, вимагає нового інструментарію. Одним із важливих інструментів сучасних моделей державного управління є формування та розвиток організаційної культури, про що свідчать успіхи управління різних країн світу. Вони декларують основні норми, принципи та правила корпоративної культури, визнаючи її ключовим фактором розвитку та конкурентоспроможності управління державою. В Україні організаційна культура найчастіше залишається поза увагою, фактично відсутні фахівці з питань формування та розвитку організаційної культури, відсутні механізми розповсюдження передового досвіду у цій сфері.

Наявність великої кількості суперечливих визначень і класифікацій організаційної культури створює додаткові труднощі для її визначення та прикладного використання її методів в державному управлінні. Тому актуальним є уточнення та впорядкування термінологічного арсеналу, визначення співвідношення понять організаційної та корпоративної культури в теоретичних і прикладних дослідженнях державного управління.

Теоретичні основи організаційної культури в державному управлінні висвітлені у працях таких дослідників, як В. Веснін, О. Віханський, К. Камерон,

Р. Куїнн, В. Лапідус, М. Магура, В. Маслов, А. Наумов, Ю. Палеха, Т. Соломанідіна, А. Співак, Е. Шеїн, Г. Хаєт, Г. Хофштеде. Окремі проблеми щодо змісту організаційної культури в державному управлінні та місцевому самоврядуванні висвітлено в роботах О. Антонової, О. Бабича, О. Бобровської, В. Воронкової, Л. Воронько, Б. Гаєвського, В. Єганова, Ш. Єсимової, І. Ібрагімової, В. Князева, Н. Липовської, М. Нинюк, О. Оболенського, О. Окіса, Л. Пашко, Ж. Писаренко, М. Пірен, В. Пожалока, Г. Райта, А. Рачинського, В. Ребкала, М. Рудакевич, Н. Сорокіної, В. Тертички, С. Яромич [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11].

Впровадження та застосування в державному управлінні України ефективних систем організаційної культури дозволить ефективно вирішувати існуючі проблеми державного управління та приймати обґрунтовані управлінські рішення. Визначення співвідношення понять організаційної та корпоративної культури в теоретичних і прикладних дослідженнях управлінської діяльності дозволить подолати труднощі прикладного використання отриманих знань.

Наявність великої кількості суперечливих визначень і класифікацій організаційної культури створює додаткові труднощі для її визначення, викладання та прикладного використання отриманих знань. Варто докласти зусиль з метою уточнення та впорядкування термінологічного арсеналу. Сказане насамперед відноситься до змісту, елементного складу організаційної та корпоративної культур. Зробити це необхідно ще й тому, що в літературі часто зустрічаються описові визначення, що не містять структурованих дефініцій. Що ж стосується наукових публікацій, то нерідко справа обмежується описом культуральної області, яка формується залежно від конкретних цілей дослідження. До того ж у нашій країні наукове осмислення цього явища знаходиться ще на стадії первинного узагальнення, якій властивий широкий плюралізм підходів.

У наукових публікаціях поняття “організаційна культура” і “корпоративна культура” часто вживаються як синоніми. Даний підхід базується на класичній теорії менеджменту, в якій терміном “організація” позначаються, насамперед, ділові організації, у тому числі корпорації. Відповідно у сфері бізнесу організаційну культуру часто називають корпоративною. У зарубіжній літературі подібне трактування зустрічається в роботах Р. Акоффа, Т. Діла, А. Кеннеді, Дж. Коттера та інших фахівців. При цьому культура розглядається як інструмент мотиваційної мобілізації персоналу в корпораціях-спільнотах на реалізацію заявлених цінностей (корпоративна філософія), які задають орієнтири поведінки та дії.

Важливим є розглянути співвідношення понять організаційної та корпоративної культур в теоретичних і прикладних дослідженнях державної служби, оскільки і в даній області спостерігаються термінологічні розбіжності. Зміст поняття “організаційна культура державної служби” охоплює культуру організаційних внутрішньо службових взаємовідносин. Автор, звертаючись до різних нормативних документів, підкреслюють такі важливі моменти у визначенні організаційної культури державної служби, як соціокультурна система, нормативно зафіксовані форми і способи організації діяльності державних службовців, гармонізації її підсистем (професійної культури, культури організації, інформаційної культури) [9].

Розглядаючи обґрунтованість даної дефініції, необхідно визначити поняття “державна служба”, яке серед фахівців розглядається з різних позицій - діяльнісного та інституційного. Виходячи з представлених підходів, говорити про ор-

ганізацію можна відносно державного органу. Державний орган (від грец. organon - знаряддя, інструмент) являє собою державну структуру, має організаційну єдність, власну компетенцією і спеціальне призначення [9]. Він виступає в якості організації, що здійснює цілеспрямований вплив на суспільство для виконання поставлених перед нею цілей і завдань. Державний орган виконує частину функцій держави, закріплених за ним законодавством країни, наділяється державними повноваженнями, тобто нормативно закріпленими правами, обов'язками, і володіє статусом юридичної особи. Отже, говорити про організаційну культуру державної служби видається некоректним. Культура державної служби в цілому за змістом і структурою є корпоративною, а культура конкретного державного органу - організаційною. Державна служба здійснюється в багатьох організаціях, державних органах центрального та регіонального рівнів, що володіють власними, відмінними один від одного культурами. У той же час вони об'єднані єдиною мережею понять і принципів, як формально зафіксованих у нормативно-правових документах, так і неформальних норм корпоративної культури. Отже, культуру державної служби пропонується позначати терміном "корпоративна", а культуру конкретних державних органів (таких, наприклад, як міністерства, їх територіальні органи, адміністрації (уряду, регіональних суб'єктів) – терміном "організаційна культура".

Реформування адміністративних систем державного управління та публічної служби спочатку за кордоном, а тепер і в Україні, має в якості пріоритетних цілей прискорення прямого і зворотного зв'язків між державною службою і суспільством, що відображується у вимогах дебіюрократизації державної служби та надання відповідним категоріям службовців великих можливостей для ініціативи, самостійності і свободи у виборі методів професійної діяльності для ефективного рішення завдань та досягнення соціально значущих результатів. Це є проявом культуральних особливостей широких форми життєдіяльності суспільства, в той же час як і організаційна та корпоративна культури є проявом ефективності державно управлінської діяльності.

Список використаної літератури

1. Бала О. І. Рейтинг корпоративної культури: зміст та визначення / Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми, перспективи, ризики : зб. тез допов. II Міжнар. наук.-практ. конфер. – Львів : НУЛП, 2008. – С. 22–24.
2. Баюра Д. О. Методологічні підходи до формування корпоративної культури у системі корпоративного управління [Електронний ресурс] / Д. О. Баюрд // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2011. – № 4 (12). – Режим доступу: [http://www.nvisnik.geci.cn.ua/pdf/2011/nv_4\(12\)/024-028.pdf](http://www.nvisnik.geci.cn.ua/pdf/2011/nv_4(12)/024-028.pdf)
3. Бутинець Ф. Ф. Світовий бізнес : навч. посіб. / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : Рута, 2004. – 498 с.
4. Додон Н. Конфлікт культур і духовних цінностей / Наталія Додон // Східні слов'яни: історія, мова, культура, переклад : збірка статей. – Дніпродзержинськ : ДДТУ, 2007. – С. 100–111.
5. Лютенс Ф. Организационное поведение / Ф. Лютенс ; пер. с англ. – Москва : Инфра-М, 1999. – 215 с.
6. Корпоративна культура : навч. посібник / Т. І. Євтухова, Ю. В. Легенько, О. В. Родіонов, О. М. Руденко. – Київ : [б. в.], 2013. - 185 с.
7. Маматова Т. В. Оцінювання організаційної культури як інструмент системи надання якісних послуг органами державного контролю / Т. В. Маматова, Е. О. Сергієнко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Донецьк : ДРІДУ НАДУ, 2007. – Вип. 2 (28). – С. 91–102.

8. Рюттингер В. Культура предпринимательства / В. Рюттингер. – Москва : ЭКОМ, 1992. – 213 с.

9. Субочев Н. С. Социальная культура как предмет социологии / Н. С. Субочев // Глобализация и социальные изменения в современной России : тезисы докладов и выступлений на Всероссийском социологическом конгрессе. – Москва : Альфа-М, 2000. – Т. 6. – С. 112–118.

10. Савчук Л. Развитие корпоративной культуры в Украине / Л. Савчук, А. Бурлакова. // Персонал. – 2005. – № 5. – С. 86–89.

11. Сергієнко Е. О. Організаційна культура в публічному управлінні: термінологічні проблеми / Е. О. Сергієнко // Ефективність державного управління : зб. наук. праць. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2009. – Вип. 18/19. – С. 361–367.

М. Ю. Сердюк

аспірант

Класичний приватний університет

СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Стан громадського здоров'я є важливим фактором соціально-економічного розвитку держави, що оцінюється за демографічними показниками (народжуваність, смертність, природний приріст тощо) та показниками медичної статистики (захворюваність, інвалідність тощо) [4, с. 1]. Проблеми збереження і зміцнення здоров'я населення України настільки актуальні, що становлять одну з найважливіших внутрішніх функцій нашої держави. Структура захворюваності в Україні є результатом традиційної орієнтації системи охорони здоров'я (далі - ОЗ) на лікування, а не на профілактичні заходи) [4, с. 6]. Основним завданням уряду для створення умов ефективної роботи системи ОЗ є забезпечення вільного доступу всіх громадян до медичного обслуговування незалежно від рівня прибутку. Суспільні потреби з оптимізації діяльності системи ОЗ України в епоху глобалізації вимагають пошуку нових шляхів щодо формування та реалізації державної політики в галузі ОЗ з використанням інноваційних підходів та передового зарубіжного досвіду. Основними вирішальними факторами впливу на здійснення реформ в Україні є запозичення досвіду реформування у більш розвинених країнах та безпосередньо рівень соціально-економічного розвитку країни, але запозичення зарубіжного досвіду реформування сфери ОЗ без адаптації до власних умов, критичного аналізу запозиченої системи та без врахування оптимального моменту для запровадження реформ не призводить до бажаних результатів - очікуваних змін у сфері ОЗ в Україні.

Застосування зарубіжного досвіду реформування сфери ОЗ в Україні передбачає дотримання двох принципів. Перший – це принцип солідарності. Коли утримання сфери охорони здоров'я має бути солідарно розподілено між членами соціуму залежно від їхніх прибутків. Чим вищий прибуток людини, тим більші її зобов'язання. При цьому рівень та якість медичних послуг не мають залежати від статку людини. Другий принцип – плюралізм і лібералізм, що розкривається у праві кожної людини обирати тип послуг і медичний заклад, до якого ця людина може звертатися [2, с.8].

Напрямами втілення закордонного досвіду реформування сфери ОЗ в Україні можуть бути: розподіл медичних й профілактичних послуг, а саме: фінансування лікувальної частини за рахунок страхування, а профілактичної – за рахунок загального податку; встановлення тісного взаємозв'язку між системою

ОЗ і місцевою владою; управління більшістю послуг ОЗ місцевими органами влади (досвід Японії); вироблення політики у сфері ОЗ за активної участі громадськості; забезпечення загальнодоступності медичної допомоги завдяки державній системі медичного страхування, яка забезпечується за рахунок доходів від загального оподаткування і цільового прибуткового податку; сильна керівна роль уряду, зміна співвідношення державного і приватного секторів з метою зміцнення ринку, відданість принципам суспільної солідарності та справедливості (досвід Австралії) [3, с. 103–121].

Модернізація реформованої системи ОЗ України має бути головною метою і завданням, що здатне втілити суспільні цінності та прагнення в кращих традиціях сучасної демократичної Європи, право людини на здоров'я повинно бути сумісним з економічним і соціальним розвитком і політичною стабільністю та спрямоване на запобігання зайвих витрат та корупції. Контроль як інфекційних, так і неінфекційних захворювань потребує доступу і використання якісних профілактичних, діагностичних та лікувальних технологій. Відповідно до стратегії Уряду та Міністерства охорони здоров'я щодо вирішення проблем галузі передбачається створення Генерального плану лікарень, згідно з яким лікарні можуть виконувати функцію постачальників послуг у державному секторі (зливаючись або не зливаючись), які з них можуть бути приватизовані, які з них повинні розвиватися як заклади інтенсивної терапії, а які повинні бути перепрофільовані у лікарні планового або хронічного лікування [1, с. 1]. Потужна національна інфраструктура громадського здоров'я (включаючи ЦПМСД, центри контролю за захворюваннями та центри здоров'я) може зіграти ключову роль у досягненні короткострокових задач шляхом вибіркового вирішення “першочергових проблем”.

Для успішного подальшого розвитку реформування системи ОЗ в Україні можна запропонувати наступне: значно збільшити кількість сучасних транспортних засобів ШМД та бригад ШМД до задоволення потреб населення; повне медичне обстеження 1 раз на півроку для своєчасної профілактики і діагностики різних захворювань; заохочення до донорства усіх людей, які не мають протипоказань й збільшення кількості станцій переливання крові; відрахування 5-10% від заробітної плати в залежності від її розмірів у спеціальні медичні фонди задля надання медичної допомоги тим, хто її потребує, але не має достатню кількість коштів на необхідне обстеження й лікування; закупівля засобів індивідуального захисту для робітників підприємств з метою нівелювання шкідливих чинників від промислових підприємств, які сприяють поширенню професійних захворювань.

Сподіваємося, що комплексний підхід до аналізу й оцінки діяльності системи ОЗ з урахуванням нових умов, викликів і ризиків, а також наявних і нових інноваційних технологічних та організаційних можливостей дозволить визначити чіткі пріоритети, обґрунтувати стратегії розвитку і досягти глобальних цілей здоров'я та благополуччя.

Список використаної літератури

1. Гавва О. Основні принципи реформи охорони здоров'я [Електронний ресурс] / О. Гавва. – Режим доступу: <http://m.mechnikova.com/clients/docl/index.nsf/%28mobile-%29/C4B5C4851DAD6A8DC2257DDB00243602>.
2. Дейниховська К. А. Європейські принципи та методи функціонування системи охорони здоров'я (на прикладі Франції та Іспанії) / К. А. Дейниховська // Державне будівництво. – 2008. – № 2. – С. 12–15.

3. Державне управління охороною здоров'я в Україні: генеза і перспективи розвитку : кол. моногр. / кол. авт.; упоряд. Я. Ф. Радиш ; передм. Т. Д. Бахтеевої ; за заг. ред. М. М. Білинської, Я. Ф. Радиша. – Київ : НАДУ, 2013. – 424 с.

4. Кризина Н. П. Державна політика галузі охорони здоров'я в контексті Концепції розвитку охорони здоров'я населення України [Електронний ресурс] / Н. П. Кризина, Я. Ф. Радиш. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej2/txts/-galuz/05knpznu.pdf>.

О. В. Сінгуцький

слухач магістратури

Класичний приватний університет

СУЧАСНІ ЗАСАДИ УПОВІЛЬНЕННЯ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Україна у останній час переживає складні часи в економічній, політичній, соціальній сферах. Тому зараз потрібно приділяти увагу всім складовим цих сфер як в державі як вцілому так і в окремо по регіонах. Регіони відіграють значну роль у стабільності та економічній стійкості країни. Кожен регіон є невідокремленою частиною держави і не може в повній мірі функціонувати відокремлено.

В останні часи ми стали свідками глобальних впливів на інші держави і Україна опинилась епіцентрі міжнародної політики. Нестабільна ситуація в нашій країні виявила велику кількість проблемних зон у економічній, соціальній та політичних сферах таких як:

- олігархія і вплив її на всі сфери життєдіяльності країни;
- децентралізація, незбалансоване розподілення ресурсів між регіонами та державою;
- корупція на всіх рівнях влади;
- монополізація ринку у найбільш прибуткових галузях;
- відсутність реформ у всіх сферах життєдіяльності країни.

У демократичній країні з ринкової економікою більшість населення повинен складати середній клас, мале підприємництво – це невід'ємний елемент конкуренції та розвитку країни. В країні в якій більшість фінансових ресурсів зосереджено у вищому класі не може бути розвитку. Держава повинна регулювати через законодавство розподілення фінансових ресурсів та створювати конкуренцію. Вплив олігархії на державу всеосяжний та охоплює економічну, соціальну, політичну, інформаційну, законодавчу, виконавчу та навіть міжнародну сфери. Вплив на економічну сферу здійснюється шляхом створення монополій, на соціальну сферу скороченням чисельності робочих місць зниженням соціальних гарантій та зменшенням заробітної плати. Вплив на політичну сферу здійснюється шляхом просування “своїх” політичних сил, партій, депутатів, які лобіюють інтереси окремо взятих фінансово корпоративних груп. Вплив на інформаційний простір здійснюється безпосередньо через агітації, окремі ЗМІ які лояльні до окремих фінансових груп. Тому держава не повинна представляти інтереси олігархії, а створювати умови для розвитку економічної сфери через такі інститути як антимонопольних комітет, профспілки щодо захисту трудової діяльності робітників, через законодавство, створюючи при цьому сприятливі умови для розвитку бізнесу, насамперед для малого та середнього.

Одним з найголовніших питань сьогодення є децентралізація влади. Децентралізація – це передача значних повноважень та бюджетів від державних органів органам місцевого самоврядування. Так, аби якомога більше повноважень

мали ті органи, що ближче до людей, де такі повноваження можна реалізовувати найбільш успішно. Найголовнішою метою децентралізація повинна стати система розподілення бюджетів регіонів. До цього моменту значна частина регіонального бюджету надходила до центрального, а потім за потребами кожних розподілялась відповідно з центрального бюджету, створюючи при цьому дисбаланс розподілення за потребами регіонів. Це уповільнювало розвиток як окремо взятих областей так і держави взагалі. Якщо більша частина бюджету при децентралізації залишатиметься в окремому регіоні та використовуватиметься за потребами щодо розвитку окремо взятих областей, це насамперед сприятиме економічному, соціальному розвитку регіонів і державі вцілому.

Корупція та відсутність реформ уповільнює зростання будь якої держави. Саме слово корупція означає зловживання, яке полягає у використанні законодавства чи публічної влади в приватних інтересах одних на шкоду приватним інтересам інших. Законодавство і публічна влада – це інструменти, призначені для забезпечення порядку у суспільному житті людей, заснованого на природних законах. Цей порядок є основою справедливості в розподілі соціальних благ між людьми. Зловживання законодавством і публічною владою є свавіллям, яке полягає в порушенні порядку, заснованого на природних законах суспільного життя людей, а значить і в порушенні соціальної справедливості. Тому корупція – це завжди використання особою законодавства чи публічної влади на шкоду своїм ближнім.

Корупція сьогодні в Україні має особливості, які відрізняють її від корупції в розвинутих країнах. Без виявлення цих особливостей не можна розробити адекватні заходи протидії їй. Корупція сьогодні в Україні має ту особливість, що це – корупція кризового типу. Зазначений тип корупції полягає в тому, що це корупція, яка: а) породжується кризою сучасного українського суспільства (а не лише недосконалістю кримінальної юстиції), б) здатна поглиблювати кризу українського суспільства, маючи властивість зводити нанівець будь-які політичні, економічні, правові, моральні реформи в Україні. У цьому її загроза для національної безпеки України.

Відсутність протидії корупції та реформуванням всієї влади свідчить про зацікавлення певних фінансово корпоративних груп, які лобіюють інтереси у владних структурах. Насамперед розвиток держави залежить від суспільства тобто як народ реагує на ті чи інші закони, реформи, кого обирає в органи влади, всі ці чинники змушують говорити про певну кризу в українському суспільстві. Криза українського суспільства – це наслідок кризи соціальної культури громадян, яка включає в себе, зокрема, політичну, економічну, правову, моральну культуру громадян. Існує наступна закономірність: “Яка соціальна культура громадян – таке й суспільне життя”. Отже, корупція кризового типу, що вразила сучасну Україну, має своїм фундаментом значний прошарок громадян, позбавлених належної соціальної культури і тому уражених сваволею та ілюзіями, що проявляються у вигляді корупції. Коли значна частина населення не буде відокремлювати себе від держави та створювати контроль над гілками голками влади, це неодмінно вплине на значний розвиток України та українського суспільства у всіх сферах.

І. В. Сороколіт
слухач магістратури
Класичний приватний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Зайнятість – головна характеристика ринку праці, саме вона визначає соціально-економічний розвиток країни. В умовах нестабільної економічної та політичної ситуації в країні, яка негативно впливає на ринок праці, зайнятість населення є однією із найважливіших проблем, від розв’язання якої залежить соціальна стабільність у суспільстві.

На теперішній час до основних проблем, що потребують вирішення державою для забезпечення стабільного функціонування національного ринку праці, належать:

- високий рівень тіньової зайнятості. Чисельність офіційно працюючих зрівнялася з чисельністю пенсіонерів, відповідно збільшується навантаження на державний бюджет, унеможлиблюється забезпечити гідні пенсії та інші соціальні виплати. Крім того, громадяни, які працюють в неформальному секторі економіки, позбавлені соціального захисту у разі настання страхового випадку;

- високий рівень економічно неактивного населення працездатного віку (за даними обстежень економічної активності населення, що здійснюються державними органами статистики у I півріччя 2015 року – 6,9 млн. осіб). За умови створення сприятливого середовища на ринку праці частина з них може розглядатися як суттєвий ресурс для відновлення трудового потенціалу держави;

- низький рівень зайнятих у співвідношенні до всього населення (у I півріччя 2015 року - 56,6%);

- дисбаланс між попитом та пропозицією робочої сили практично за всіма групами професій. Особливо позначається нестача кадрів на високотехнологічних промислових виробництвах;

- суттєвий рівень безробіття серед молоді. Це пов’язано, зокрема, з недоліками існуючої системи професійного навчання, відсутністю належної співпраці між навчальними закладами, роботодавцями та місцевими органами виконавчої влади, незадовільними умовами праці, недостатньою мотивацією молодих громадян до оволодіння робітничими професіями, низьким рівнем їх професійної адаптації на виробництві тощо;

- низький рівень підприємницької ініціативи громадян, що, зокрема, свідчить про необхідність приділити більшу увагу механізмам державної підтримки підприємницької діяльності громадян;

- відсутність механізмів співпраці та взаємодії між Державною службою зайнятості та приватними агентствами зайнятості, база вакансій та шукачів роботи яких значно більша. При цьому інформація, яка міститься в Єдиній інформаційно-аналітичній системі державної служби зайнятості обмежується вільними вакансіями з непривабливою заробітною платою та шукачами роботи з числа неконкурентоспроможних осіб.

Вищезазначені факти свідчать про зниження рівня життя населення, недоотримання надходжень до бюджетів усіх рівнів і фондів державного соціального страхування, зниження рівня соціальної захищеності працюючих та інших категорій населення. Все це призводить до зростання соціальної напруги у суспільстві.

тві, що в умовах складної економічної та політичної ситуації загрожує можливим соціальним вибухом.

За таких обставин виникла нагальна необхідність в удосконаленні державної політики зайнятості в Україні.

Стратегічною метою системи регулювання зайнятості населення є досягнення повної, ефективної та продуктивної зайнятості, тому що саме вона надає можливість кожному громадянину своєю працею забезпечити собі та своїй сім'ї пристойне існування; сприяє зростанню ефективності суспільного виробництва; створює умови для розвитку особистості працівників. Повна, ефективна та продуктивна зайнятість є кінцевим результатом, до якого прагне система державного регулювання зайнятості населення.

Умовою ефективної реалізації державної політики зайнятості населення є забезпечення соціальної орієнтації економічної політики на збереження та розвиток трудового потенціалу та наявність достатнього рівня ресурсного забезпечення: правового, фінансового, адміністративно-організаційного, наукового, інформаційного.

Підвищення ефективності реалізації регіональної політики зайнятості населення повинно базуватися в посиленні мотиваційного механізму активізації даної політики, розробці методів інвестиційного регулювання зайнятості, формуванні нормативно – правового середовища, сприятливого для самореалізації індивіда через трудову діяльність. Доцільно впровадження мотиваційного механізму активізації регіональної політики зайнятості населення, який би був взаємопов'язаним з усіма напрямками соціально-економічної політики в країні, що є активізуючими чинниками успішної її реалізації.

Для підвищення ефективності реалізації регіональної політики зайнятості населення необхідно:

- заохочувати роботодавців для збереження існуючих та створення нових робочих місць для громадян, які недостатньо конкурентноспроможні;
- сприяти забезпеченню молоді першим робочим місцем;
- створювати умови для активного самопошуку роботи безробітними, активізувати їх власні зусилля;
- розширювати базу даних наявних вакансій робочих місць в обласних, міських та районних центрах зайнятості (зобов'язати всі зареєстровані підприємства, товариства, організації, учбові заклади надавати свої вакансії робочих місць до центрів зайнятості).

Удосконалення регіонального управління зайнятістю населення доцільно здійснювати шляхом чіткої координації зусиль місцевих органів влади, роботодавців, громадських організацій до розробки та реалізації регіональної політики зайнятості.

Н. А. Сорочишина

аспірант

Класичний приватний університет

ДЕРЖАВНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Інноваційна діяльність є одним з найважливіших системних чинників сталого розвитку держави, формування її конкурентних переваг та забезпечення національної безпеки. Рівень зростання ВВП, в числі інших причин, залежить і

від того, наскільки у державі використовуються досягнення науково-технічного прогресу. Для успішного практичного вирішення складних державних завдань, пов'язаних з інноваційною діяльністю можливе використання такого напряму, як державний маркетинг, який цілком можна віднести до переліку механізмів державного регулювання інноваційного розвитку.

Державний маркетинг обумовлений природною необхідністю влади в особі державних інститутів здійснювати “спілкування” з суспільством і бізнесом на основі взаємного обміну ідеями, цінностями, принципами, нормами і правилами життєдіяльності. Тому державний маркетинг – це спеціальна концепція ринкового регулювання відносин між суб'єктами державного управління різними об'єктами, яка характеризується загальною спрямованістю на досягнення цілей, та створена для встановлення взаємозв'язків між ними на основі відносин обміну.

Не дивлячись на неоднозначність і відсутність єдності в розумінні терміна “державний маркетинг”, ряд українських вчених і практиків (Е. Ромат, Б. Братаніч, Є. Г. Морозова, А.Р. Сафін), що є прихильниками використання маркетингових підходів у державному управлінні, вважають, що тут найважливішою функцією маркетингу виступає необхідність посилення ролі державного регулювання, стимулювання економічного зростання, формування і реалізації національних інтересів. Однак проблема використання державного маркетингу обговорюється лише на рівні загального поняття “державне управління”, таким чином ігноруються різні сфери діяльності суспільства, бізнесу і держави. До того ж, не приділяється увага впровадженню методів державного маркетингу в інноваційну діяльність. Таким чином, можна стверджувати, що концепція державного маркетингу в даний час знаходиться в стадії розвитку. Тому існує необхідність розробки теоретико-методичних засад удосконалення державного регулювання інноваційного розвитку в сучасних умовах через впровадження в процеси його реформування маркетингових підходів.

Через важке економічне становище та нестабільну ситуацію в країні, уряд не може здійснювати безпосередній вплив на інноваційний розвиток країни. Тому, вважаємо, підвищити ефективність державного управління інноваційною діяльністю з-за складності ринкових процесів без активного використання державного маркетингу, як методу непрямого впливу, буде для України досить проблематичним. Важливість використання державного маркетингу зумовлена ще тим, що на сьогодні конкурентоспроможність країни визначається не тільки наявністю інноваційних технологій, але і швидкістю їх впровадження, просування, використання, а також індивідуальністю цих самих інноваційних технологій. І в цьому може допомогти весь комплекс “маркетинг менеджменту”.

Для інноваційної сфери України використання державного маркетингу може визначатися такими чинниками:

- розвиток ринкових тенденцій і ринкових механізмів, та їх вплив на науково-технічну діяльність та сучасну модернізацію виробництва;
- розвиток України як сучасної демократичної та ринкової держави, що забезпечує потреби свого населення, тобто виконує роль “підприємства”, орієнтованого на споживача, що в свою чергу служить інструментом адміністративних реформ;
- впровадження маркетингових підходів до регулювання відносин між державою і інноваційним бізнесом на сучасному науково-практичному рівні, тобто з використанням маркетингових досліджень, комунікацій, технологій і ін.

Державний маркетинг в інноваційній сфері має вивчати потреби і інтереси держави і суспільства, суть, структуру, пріоритети, чинники і тенденції та комунікації інноваційного розвитку. Суб'єктом державного маркетингу виступає держава та її компоненти: центральні, регіональні та місцеві органи влади; органи законодавчої та виконавчої влади; галузеві органи управління. В якості об'єктів державного маркетингу, як справедливо вважає Е. Ромат, можуть виступати все суспільство і весь бізнес України і їх певні категорії і групи.

Держава як третій суб'єкт маркетингу поряд з продавцями і споживачами інноваційних технологій виконує на інноваційному ринку специфічну роль. Не задовольняючи безпосередньо потреби споживачів, воно має регулювати інноваційний процес та сприяти ефективному досягненню компромісу інтересів з мінімальними затратами для себе і суспільства. Це обумовлено необхідністю розглядати інноваційні, економічні і соціальні процеси в єдності та взаємодії. При цьому держава на відміну від окремого підприємства зацікавлена в ефективному функціонуванні економіки і країни в цілому. І таким чином державу можна розглядати з точки зору надання в інноваційній діяльності важливих фінансових, адміністративних, правових та інших державних послуг, як специфічне підприємство.

Необхідність використання маркетингу органами державної влади в інноваційній діяльності пов'язана зі складною економічною ситуацією в країні і процесами глобалізації у світі. Тому використання державного маркетингу в інноваційному розвитку має вирішувати в першу чергу такі основні завдання:

- роз'яснення цілей і завдань інноваційного розвитку, забезпечення економічного зростання в державі, вибір пріоритетних напрямів інноваційної діяльності;
- аналіз інноваційного ринку, його структуризація, аналіз і прогнозування інноваційного розвитку;
- регулювання експорту та імпорту інноваційних продуктів залежно від стану внутрішнього і зовнішнього ринків з допомогою маркетингових інструментів, стимулювання міжнародної науково-технічної й інноваційної кооперації, регулювання міжнародного трансфера нововведень;
- стимулювання інновацій, підвищення конкурентоспроможності власних інноваційних виробників і захист внутрішнього ринку;
- формування позитивного іміджу держави, як держави-інноватора;
- всебічна допомога вітчизняним інноваційним підприємствам для виходу на зовнішні ринки, використання державних структур для просування інноваційних продуктів на зовнішніх ринках (наприклад, дипломатичні представництва), тобто використання економічної дипломатії;
- активне і превентивне використання PR-технологій в інформаційній роботі органів державного управління та проведення рекламних заходів на державному рівні з метою просування ідей інноваційного розвитку країни в суспільні маси, підвищення суспільного статусу інноваційної діяльності, впізнаваності винахідників і виробників інноваційних технологій, пропаганди науково-технічних досягнень, широкого і відкритого обговорення планів і програм державної інноваційної політики;
- сприяння формуванню оптимальних міжгалузевих і регіональних пропорцій в інноваційній діяльності, розвиток конкуренції, забезпечення необхідних умов для стимулювання бізнесу, який займається інноваційною діяльністю;

– законодавче забезпечення та створення відповідних умов для реалізації законів, спрямованих на регулювання інноваційної діяльності в області формування інноваційного підприємництва, державно-приватного партнерства, комерціалізації результатів інноваційної діяльності і трансферу технологій, розвитку інтелектуальної власності, захисту від недобросовісної конкуренції і так далі;

– формування науково-інноваційної структури на принципах створення та управління мережами взаємодоповнюючих партнерів і маркетингових каналів, де можливе використання інтегральних маркетингових комунікацій, і де держава може виконувати ряд важливих маркетингових функцій: забезпечувати діяльність інформаційних систем - одного з основних каналів розширення нововведень, виступати посередником між інноваційними суб'єктами, надавати допомогу в пошуку партнерів, укладання договорів, пропонувати юридичні, ділові, консультаційні послуги і так далі.

Сьогодні необхідність використання маркетингу органами державної влади пов'язана зі складною економічною ситуацією в країні і процесами глобалізації у світі, проте не завжди вони носять комплексний і цілеспрямований характер, а для їх практичного втілення часто не вистачає необхідних ресурсів. Сьогодні ще важко сказати, чи готова державна влада виконувати ті чи інші функції маркетингу. Зрозуміло, що методи діяльності та розроблені заходи для органів державного управління зазвичай будуть відрізнятися від діяльності маркетингових підрозділів суб'єктів підприємництва. Але суть полягає не тільки в цьому, а в переході на маркетингову концепцію державного управління, яка передбачає широке використання маркетингових методів на всіх стадіях прийняття та реалізації управлінських рішень. При цьому в комплексі повинні бути задіяні всі важелі державного управління: правові, організаційні, фінансові, тощо.

А. Е.Тайлак

магістр економічних наук, старший преподаватель
Академия “Болашак”

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ СИСТЕМЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РЫНКА ЦЕННЫХ БУМАГ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

В условиях структурных преобразований в экономике и ее нестабильности повышается роль государства в экономической жизни общества, что находит отражение в пересмотре экономической политики государства. В полной мере необходимость усиления роли государства относится к рынку ценных бумаг для того, чтобы обеспечить выполнение основной функции этого рынка – функции перераспределения временно свободных инвестиционных ресурсов в реальный сектор экономики. В этой связи первая и самая важная задача, которая стояла перед государством в период перехода к рыночному хозяйству и стоит на современном этапе развития экономики, заключается в создании благоприятных условий для мобилизации внутренних инвестиционных ресурсов. Политика многих постсоветских государств на рынке ценных бумаг, ориентированная на краткосрочный спекулятивный капитал, привела к структурным диспропорциям, которые во многом усугубили последствия кризиса 1997–1998 годов в этих государствах.

В настоящее время, в условиях мирового финансового кризиса, для того, чтобы обеспечить конкурентоспособность фондового рынка на международном уровне и условия повышения его эффективности, от государства и финансового

сообщества требуется принятие мер по улучшению макроэкономических, микроэкономических и инфраструктурных составляющих. Осуществленные в комплексе меры могут действительно повысить эффективность фондового рынка, а, следовательно, привести к тому, что фондовый рынок начнет играть существенную роль в качестве действенного механизма, способствующего долгосрочному росту экономики.

Государственное регулирование рынка ценных бумаг имеет целью защиту прав и законных интересов всех субъектов рынка ценных бумаг, создания единых правил функционирования данного вида рынка. Государство должно выполнять на рынке ценных бумаг, прежде всего, системообразующую функцию и нести ответственность за состояние его экономической безопасности.

Основным органом государственного регулирования финансового рынка Казахстана является Комитет по контролю и надзору финансового рынка и финансовых организаций Национального Банка Республики Казахстан (далее Комитет).

По состоянию на 1 января 2015 года действуют 92 лицензии на осуществление деятельности на рынке ценных бумаг Республики Казахстан, в том числе: брокеров и (или) дилеров - 50, кастодианов – 11, управляющих инвестиционным портфелем – 27, трансфер-агентов – 2, организаторов торгов с ценными бумагами – 1, организаций, осуществляющих клиринговую деятельность по сделкам с финансовыми инструментами на рынке ценных бумаг – 1. Кроме того, на рынке ценных бумаг функционируют единый регистратор и центральный депозитарий ценных бумаг, которые осуществляют профессиональную деятельность на рынке ценных бумаг без лицензии [1].

В целом, в 2014 году совокупные финансовые показатели профессиональных участников рынка ценных бумаг по сравнению с 2013 годом увеличились: по совокупным активам – на 50,8%, по капиталу – на 69,8%. Увеличение совокупных финансовых показателей профессиональных участников рынка ценных бумаг обусловлено совокупным увеличением уставного капитала брокеров и (или) дилеров и управляющих инвестиционным портфелем в 2014 году.

По состоянию на 1 января 2015 года количество эмитентов негосударственных эмиссионных ценных бумаг составило 1636, при этом общее количество акционерных обществ с действующими выпусками акций составило 1569. В течение 2014 года Комитетом было зарегистрировано 24 выпуска акций.

Количество действующих выпусков облигаций по состоянию на 1 января 2015 года составило 387 с суммарной номинальной стоимостью 7387,2 млрд. тенге, из которых 202 выпуска включены в категорию “долговые ценные бумаги с рейтинговой оценкой” официального списка АО “Казахстанская фондовая биржа”, 54 выпуска – в категорию “долговые ценные бумаги без рейтинговой оценки первой подкатегории”, 11 выпусков – в категорию “долговые ценные бумаги без рейтинговой оценки второй подкатегории” и 4 выпуска – в категорию “буферная категория”.

Кроме того, в 2014 году было зарегистрировано 14 облигационных программ с объемом выпуска 2061 млрд. тенге, 63 выпуска негосударственных облигаций с общим объемом 1598 млрд. тенге.

В течение 2014 года сохранялась тенденция неустойчивого финансового состояния эмитентов облигаций, допустивших дефолты по ранее выпущенным облигационным займам. Так, по состоянию на 1 января 2015 года количество

эмитентов, не погасивших свою задолженность по выплате купона и погашению основного долга по облигациям, то есть находящихся в дефолте, составило 35, что на 8,6% больше, чем на аналогичную дату 2014 года.

По состоянию на 1 января 2015 года на рынке ценных бумаг действовало 80 паевых инвестиционных фондов, из которых 61 – закрытые (активы – 396,2 млрд. тенге), 10 – открытые (активы – 0,3 млрд. тенге) и 9 – интервальные (активы – 0,7 млрд. тенге), а также 28 акционерных инвестиционных фондов (активы – 46,9 млрд. тенге) [1].

Среднегодовые соотношения капитализации рынков акций и корпоративных облигаций к ВВП на конец 2014 года составили 11,9% и 17,5%, соответственно (на конец 2013г. – 12,3% и 15,4%, соответственно). Данные индикаторы существенно ниже средних показателей – 40-45% (для рынка акций) и 130-135% (для рынка облигаций), характерных для стран с развитыми рынками капиталов.

В настоящее время серьезными проблемами рынка ценных бумаг Казахстана остаются его низкая капитализация и ликвидность, недооценка предприятиями реального сектора экономики фондового рынка как механизма привлечения инвестиций.

Для преодоления негативных тенденций в развитии рынка ценных бумаг Казахстана Национальным банком Казахстана предпринимаются определенные меры. Так, в 2014 году в рамках повышения ликвидности рынка ценных бумаг были приняты следующие меры:

- реформирована структура официального списка фондовой биржи путем упрощения сектора “акции” с трех категорий до двух, сектора “долговые ценные бумаги” с трех категорий и двух подкатегорий до трех категорий;
- усилена роль фондовой биржи как саморегулируемой организации путем перевода на уровень внутренних документов фондовой биржи основных требований, предъявляемых к эмитенту для допуска его ценных бумаг к обращению на торговой площадке биржи;
- упрощены требования к аудиторским организациям, осуществляющим аудит листинговых компаний, что существенно снижает издержки для потенциальных эмитентов;
- реализован первый этап по внедрению системы расчетов на рынке ценных бумаг по схеме T+n в соответствии с международными стандартами и Принципами построения инфраструктур финансового рынка;
- предусмотрен допуск банковских и небанковских брокерских организаций к первичному рынку государственных ценных бумаг;
- упрощены процедуры выпуска ценных бумаг международными финансовыми организациями, номинированными в национальной валюте, а также порядка раскрытия информации на сайте депозитария финансовой отчетности и фондовой биржи [2].

В рамках защиты прав потребителей приняты меры, направленные на пресечение недобросовестной практики на рынке ценных бумаг путем пересмотра критериев признания сделок, как заключенных в целях манипулирования на организованном рынке ценных бумаг. Также был предусмотрен порядок признания сделок, заключенных на неорганизованном рынке ценных бумаг, как заключенных в целях манипулирования.

В рамках совершенствования пруденциального регулирования Национальным Банком в 2014 году были приняты меры по:

– совершенствованию порядка расчета пруденциального норматива “Коэффициент достаточности собственного капитала” организаций, осуществляющих брокерскую и (или) дилерскую деятельность на рынке ценных бумаг, включая добровольные НПФ, совмещающие деятельность по управлению инвестиционным портфелем с брокерской и (или) дилерской деятельностью, управляющих инвестиционным портфелем, совмещающих деятельность по управлению инвестиционным портфелем с брокерской и (или) дилерской деятельностью;

– приведению перечня ликвидных активов в соответствие с новыми листинговыми требованиями, введенными в действие с 1 января 2015 года;

– исключению дисконтирования ликвидных активов, то есть взвешивание всех активов производится по 100% балансовой стоимости. Также оптимизирован процесс регистрации сделок с ценными бумагами финансовых организаций в рамках реорганизации.

К основным мерам, которые необходимо предпринять государству для дальнейшего развития фондового рынка Казахстана, относятся:

1) повышение роли государства в увеличении предложения финансовых инструментов на фондовом рынке в рамках “Народное IPO” и приватизации государственных активов;

2) сочетание прагматичного регуляторного протекционизма на рынке ценных бумаг с либерализацией листинговых требований и процедур доступа;

3) расширение регуляторных возможностей для квалифицированных инвесторов по инвестиционным операциям и принятию рисков с повышением требований к их управлению и достаточности капитала;

4) вложений внутренних и внешних инвесторов в капитал [3].

Таким образом, в целях обеспечения конкурентоспособности отечественного рынка ценных бумаг на международном уровне и повышения его эффективности требуется реализация действенных мер, в том числе дальнейшее внедрение международных стандартов и усиление взаимодействия, как со стороны государства, так и финансовых структур. Принятие вышеуказанных мер позволит повысить ликвидность фондового рынка посредством повышения количества розничных местных и иностранных инвесторов, снизить административные и материальные издержки эмитентов и усовершенствовать инфраструктуру фондового рынка.

Список использованной литературы

1 Текущее состояние рынка ценных бумаг Казахстана по состоянию на 01.01.2015 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://afn.kz/>.

2 Сайт Национального банка Республики Казахстан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://nationalbank.kz>.

3 Постановление Правительства Республики Казахстан “Об утверждении Концепции развития финансового сектора Республики Казахстан до 2030 года” от 27 августа 2014 года № 954 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://adilet.zan.kz/rus/docs>.

Н. І. Тахтаджієва

аспірант

Класичний приватний університет

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЕРЖАВНО-ГРОМАДСЬКОГО УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ

Сучасний шлях розбудови України ставить перед вітчизняною наукою і практикою державного управління важливе завдання: вимагає пошуку ефектив-

них механізмів державного управління соціально-економічним розвитком країни, у тому числі уніфікованих механізмів державного і громадського управління вищою освітою узгоджених з європейською спільнотою, зміни неефективних існуючих чи створення нових норм і правил на основі врахування загальноєвропейського досвіду, що дасть змогу забезпечити реалізацію головних завдань побудови відкритого європейського простору вищої освіти.

Дослідження зарубіжного досвіду є важливим моментом з точки зору визначення напрямів руху вітчизняної науки з вирішення поставлених проблем. Насамперед це пов'язано з тим, що більшість західних, зокрема європейських, країн мають значно більшу історію і традиції участі громадськості у вирішенні загальнодержавних справ. Україна ж лише знаходиться на шляху до побудови справжнього громадянського суспільства.

В європейських країнах на державному рівні активно ведеться робота стосовно приведення системи професійної освіти у відповідність із потребами регіональних ринків праці. З цією метою використовуються інституційні інструменти, які координують спільну діяльність між сферами освіти та зайнятості. Створюються та розвиваються різні представницькі органи (на державному, регіональному, місцевому рівнях; на рівні навчальних закладів та підприємств), до яких входять усі зацікавлені сторони. Прикладами таких органів є наглядові ради при навчальних закладах, фондах, а також консультативні органи при міністерствах освіти. Вони особливо плідно працюють за умови існування сильних організацій роботодавців (Economic Chamber в Німеччині, Country Enterprise Boards (CEBs) в Ірландії).

Механізмом співробітництва між роботодавцями та державою у сфері професійної освіти у Великобританії є укладання Галузевих угод щодо професійних знань, умінь та компетенцій, згідно з якими представники бізнесу беруть активну участь у визначенні переліку загальних умінь, знань та навичок, орієнтованих на вирішення виробничих завдань, у формуванні варіативних планів навчання. У Великобританії діють секторні або регіональні ради, які визначають вимоги до професійної підготовки фахівців відповідно до реальних потреб різних секторів зайнятості і публікують щорічну "Заяву про вимоги до кваліфікації у вищій освіті", яку розробляють разом з академічним співтовариством, представниками роботодавців, профспілок і держави [1, с.29]. У Великобританії діє близько 150 організацій, до компетенції яких входить сертифікація відповідних професійних кваліфікацій. Вони є незалежними недержавними структурами, частина з них має статус промислових освітніх організацій. Основними розробниками кожної кваліфікації є представники промисловості, профспілки, держава. Навчальний заклад, що має сертифікат від відповідної організації, сам визначає вид, тривалість і місце навчання, насамперед, виробничого. Рада з фінансування вищої освіти Великобританії вивчає можливості більш повного врахування думки організацій, які є представниками бізнесу та державного сектору, відносно реальних досягнень і практичних можливостей університетських програм з метою стимулювання подальшого вдосконалення роботи вузів [2].

У Нідерландах організовано Національні організації професійної освіти та навчання (National Bodies - недержавні некомерційні організації), що забезпечують узгодження вимог роботодавців до якості професійної освіти. Вони формуються із представників системи освіти, промисловості, бізнесу та конфедерації профспілок [2]. У Нідерландах існує чіткий розподіл повноважень між державою

і громадською спільнотою у сфері вищої освіти, зокрема щодо моніторингу її якості: Інспекція з вищої освіти, яка є частиною міністерства освіти, оцінює загальний стан вищої освіти в країні і ситуації з моніторингом її якості; Асоціація співробітництва університетів Нідерландів – незалежний і фінансований самими вищими навчальними закладами орган, здійснює процес поглибленої зовнішньої оцінки університетів; подібний до попереднього орган – Рада не університетської освіти здійснює таку саму оцінку закладів не університетського типу. Крім того у практику цієї країни впроваджено залучення до роботи таких організацій експертів-іноземців, які добре обізнані із системою вищої освіти Нідерландів [3, с. 175].

У Німеччині вища освіта традиційно управляється і фінансується державою. Держава здійснює і бюрократичний контроль за вищою освітою. Однак важливу роль відіграють і такі організації, як Асоціація університетів і інших закладів вищої освіти Німеччини, що співпрацюють з державними органами, наприклад, Акредитаційною радою (не здійснює акредитації як такої, а відповідає за сертифікацію органів, відповідальних за акредитацію нових програм від імені ради), з питань управління освітою [4, с.84]. Німецький досвід поєднання державного і недержавного компонентів в управлінні вищою освітою можна побачити на прикладі так званого “учнівства” (дуальна система професійної освіти – паралельна підготовка кадрів у професійних школах і на виробництві), яка базується на спільній роботі міністерств освіти окремих земель з Торгово-промисловими палатами, які представляють інтереси роботодавців. Ця система передбачає механізми спільного прийняття рішень стосовно змісту програм, чіткої та прозорої схеми фінансування.

Цікавим є досвід Франції, де поширеними формами взаємодії між навчальними закладами і представниками бізнесу є: організація стажувань на підприємстві; допомога в модернізації навчального обладнання; участь професіоналів у процесі навчання; програми спільної підготовки спеціалістів ВНЗ і компаніями (взаємодія на етапі організації навчального процесу); участь роботодавців певної галузі в управлінні державними ліцеями (сільськогосподарська освіта); упровадження структур інформації (Союз вугільної та металургійної промисловості організовує “уроки виробництва”); створення професійних консультативних комісій, до яких входять представники промисловості, навчальних закладів, органів управління освітою, місцевих адміністрацій, робітників підприємств, які розробляють зміст навчальних програм за різними спеціальностями; сприяння працевлаштуванню випускників шляхом розподілу, за допомогою служб працевлаштування ВНЗ, пошук місця для стажування студентів самим навчальним закладом [2]. Ці форми для України також не є новими, однак на практиці застосовуються складно і не в повній мірі. Тому необхідно, щоб їх використання за сучасних економічних та соціальних умов мало систематичний, законодавчо та фінансово підкріплений характер.

У Польщі важливим показником діяльності ВНЗ вважається його автономія, а в управлінні вишами зроблено законодавчі кроки щодо чіткого урівноваження можливості виконавчої влади університетів з повноваженнями вчених рад різних рівнів (наприклад, через жорсткі обмеження термінів перебування осіб на одній посаді з метою запобігання клановості у ВНЗ). Беручи до уваги інноваційні та технологічні процеси, вищі навчальні заклади розвивають свої відносини з виробництвом. У вищих навчальних закладах державної форми власності зв’язок

з ринком праці здійснюється на рівні конвенту, до якого входять роботодавці і профспілки [3, 5].

Аналізуючи зарубіжний досвід, неможна не розглянути співпрацю владних і громадських структур в сфері вищої освіти, вищих навчальних закладів з точки зору діяльності загальноєвропейських утворень, які становлять своєю метою створення загальноєвропейського освітнього простору, відкритої системи вищої освіти. Наприклад, діяльність наглядової ради Великої університетської хартії (Magna Charta Universitatum – документ, який окреслює фундаментальні демократичні принципи, якими мають керуватися університети, щоб забезпечити розвиток освіти і інноваційний рух у швидко змінному світі), ініціаторами якої стали Болонський університет і Конфедерація спілок ректорів. За їх задумом Наглядова рада хартії має відстежувати виконання зазначених в хартії принципів, допомагати університетам посісти центральне місце в суспільстві і виявити їх відповідальність щодо інших закладів, урядів, компаній та громадських організацій. У своїй діяльності Наглядова рада спирається на роботу правління, члени якого опікуються справами матеріального забезпечення, та колегії, яка аналізує втілення принципів хартії в суспільстві, на систематичні контакти з 450 закладами, що підписали хартію, підтримує зв'язки з організаціями, які опікуються правами та обов'язками університетів, такими як Зальцбургський семінар в Австрії, Міжнародна асоціація університетів зі штаб-квартирою ЮНЕСКО в Парижі та Рада Європи [5, с. 53–54].

Аналіз зарубіжного досвіду дає можливість зробити наступні висновки. Вищі навчальні заклади Європи мають значно ширшу автономію, порівняно з Україною, і функціонують в умовах громадянського суспільства, при наявності великої кількості професійних асоціацій і громадських організацій. В європейських державах активно ведеться робота стосовно приведення системи професійної освіти у відповідність із потребами регіональних ринків праці. Використання конкретної форми партнерства залежить від культурних, історичних, інституційних особливостей кожної країни. В країнах Європи створюються та розвиваються різні представницькі органи (на державному, регіональному, місцевому рівнях; на рівні навчальних закладів та підприємств), до яких входять усі зацікавлені сторони. Поширеною є діяльність галузевих, наглядових рад. Для наглядових рад університетів західних країн характерним є управлінський і контролюючий характер діяльності та широкі повноваження щодо здійснення освітньої політики, яка є їх головним обов'язком і за яку вони безпосередньо відповідають.

Зарубіжний досвід державно-громадського управління вищою освітою є дуже корисним в умовах реформування системи вищої освіти України в контексті глобалізації і вимог входження в єдиний європейський освітній простір. Нажаль, в практичному досвіді України мали місце такі негативні моменти, як спроба простого копіювання закордонних здобутків та перенесення їх на українські реалії без врахування національних особливостей нашого суспільства, чи то без здійснення належної підготовки до їх впровадження, що створювало додаткові проблеми і незручності для всіх учасників відповідних процесів. Зважаючи на це повинне здійснюватися всебічне вивчення існуючих позитивних моментів і недоліків світових здобутків і їх критична оцінка з врахуванням національних особливостей на сучасному етапі розвитку вітчизняного суспільства.

Список використаної літератури

1. Діденко Н. Г. Удосконалення механізмів державного управління в розвитку партнерства між ВНЗ та роботодавцями в контексті входження країни до загальноєвро-

пейського простору вищої освіти / Н. Г. Діденко // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2007. – № 2. – С. 25–29.

2. Дяків О. В. Європейський досвід регулювання взаємодії освіти та ринку праці [Електронний ресурс] / О. В. Дяків // Державне управління: теорія та практика. – 2010. – № 1. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/e-journals/Dutp/2010_1/index.htm.

3. Шевченко С. О. Механізми державного та громадського управління якістю вищої освіти: зарубіжний досвід / С. О. Шевченко // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2007. – № 3. – С. 171–176.

4. Себкова Х. Акредитація і забезпечення якості вищої освіти в Європі / Х. Себкова // Вища школа. – 2005. – № 2. – С. 77–85.

5. Яцейко М. Демократизація правління в системі вищої освіти: становлення та розвиток / М. Яцейко // Вища освіта України. – 2007. – № 1. – С. 50–59.

О. А. Тертишна

кандидат наук з державного управління, докторант
ДРІДУ НАДУ при Президентові України

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ Е-НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Сьогодні ми живемо в такому суспільстві, в якому процес інновацій створюють значні конкурентні переваги, додаючи важливість знанням, як одному з першочергових активів.

Запровадження позитивних структурних зрушень в розбудові конкурентоспроможної моделі місцевого самоврядування в умовах реформ з децентралізації державного управління можливе за рахунок вдосконалення діючих та запровадження інноваційних управлінських та кадрових технологій. Серед них особливе місце відводиться застосуванню технологій е-навчання персоналу органів місцевого самоврядування.

Як відповідь на соціальні та політичні зміни, необхідна нова розвиненіша система знань, яка б змогла ефективно вирішувати комплексні проблеми управління інноваційними проектами і програмами розвитку територій.

Експерти вважають, що умови застосування е-технологій може значно вплинути на ефективність процесів децентралізації в країні.

Аналіз досліджень і публікацій. У попередніх роботах за участю автора розглядалися теоретико-методологічні підходи й методико-технологічні складові впровадження дистанційного навчання в систему професійного розвитку посадових осіб місцевого самоврядування та державних службовців.

Але питання впровадження е-навчання в процеси децентралізації ще не знайшли достатнього висвітлення у фахових виданнях з державного управління. З огляду на це, метою статті є визначення пріоритетів впровадження інноваційних форм професійного розвитку посадових осіб місцевого самоврядування, державних службовців, депутатів місцевих рад та активних представників громадськості на прикладі пілотного курсу дистанційного навчання за темою “Реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади” з метою забезпечення освітнього супроводу реформ.

Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (схвалена розпорядженням КМУ від 01.04.2014 р № 333-р) визначила основні напрями реформ, які мають відбутися як на центральному, так і на регіональному рівні. В розвиток теми ми сьогодні маємо ряд концептуальних документів, які формують нову регіональну політику: Закон України “Про засади державної регіональної політики” від 5.02.2015 р. № 156-

VIII; Закон України “Про співробітництво територіальних громад” від 17.06.2014 р. № 1508-VII; Закон України “Про добровільне об’єднання територіальних громад” від 05.02.2015 р. № 157-VIII.

Система управління державою потребує перезавантаження. У цьому плані особливий попит наголошується на використанні інноваційних технологій та цілісній системі формування технологічної зрілості системи державного управління за рахунок швидкої підготовки фахівців для їх практичного застосування. Перезавантаження системи ОМС має базуватись на основі інноваційних механізмів та є важливою складовою – фундаментом сталого розвитку України, локомотивом реформ. Динаміка реформ МС потребує інновацій у сфері формування професійного середовища (ментального простору за системою управління знань) з урахуванням кращого європейського досвіду та прикладів співпраці.

Прикладом формування такого ментального простору, орієнтованого на успіх та роз’яснення стратегічних цілей розвитку є Спільнота практиків: інновації в місцевому самоврядуванні та дистанційний курс “Управління проектами місцевого та регіонального розвитку”, реалізований Державним фондом сприяння місцевому самоврядуванню в Україні спільно зі Швейцарсько-українським проектом “Підтримка децентралізації в Україні” ДЕСПРО у 2012–2014 роках.

Курс “Управління проектами з місцевого та регіонального розвитку” сприяє професійному розвитку персоналу, підготовці професіоналів, націлених на досягнення місій. розвитку здібностей для перетворення менеджерів середньої ланки організацій з адміністративно-командним типом управління в лідерів, здатних створювати і впроваджувати програми і проекти, об’єднуючи різні механізми інновацій.

Інновації – рятівний круг, який володіє значним потенціалом проведення структурних реформ. Саме тому, продовжуючи кращий досвід у цьому напрямі, у Дніпропетровській області за підтримки Швейцарсько-українського проекту “Підтримка децентралізації в Україні” ДЕСПРО на базі Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України у квітні-червні 2015 року реалізовано унікальний пілотний проект - курс дистанційного навчання посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад, активних представників громадськості на тему “Реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади”.

Мета курсу – розвинення компетентності практиків регіонального розвитку та місцевого самоврядування щодо реалізації процесів об’єднання територіальних громад, вивчення нового законодавства щодо реформування місцевого самоврядування та регіонального розвитку.

Завдання курсу - надати можливість учасниками спільноти обговорювати найактуальніші питання розвитку територій, залучення громад до процесу реформування:

- забезпечити учасникам доступ до детального вивчення нового законодавства щодо реформування місцевого самоврядування, регіонального розвитку та децентралізації влади;
- започаткувати процес консультування потреб розвитку територіальних громад експертами різного рівня
- об’єднати практиків з місцевого самоврядування та регіонального розвитку Дніпропетровської області

- створити умови для генерування регіональною муніципальною спільнотою нових ідей у сфері вирішення проблем місцевого розвитку
- розвинути підходи до набуття учасниками спільноти нових компетентностей через участь у е-навчанні
- імплементувати елементи системи науково-методичного супроводу підготовки проектів і програм місцевого розвитку, перспективних планів об'єднання територіальних громад через максимальне залучення громадськості до процесу реалізації реформ.

Структура курсу складається з 7 модулів, які були реалізовані за півтора місяці (з 27 квітня по 14 червня 2015 року):

- **Стартовий модуль**, під час якого планується вивчення та опанування навчальної веб-оболонки; створення індивідуальних профайлів часників, вхідне опитування (щодо визначення “портрету учасника”, начальних потреб, розуміння ключових понять і т. п.); обговорення завдань курсу за тематичними напрямками на форумі знайомств.

– **Модуль 1. Нова регіональна політика, реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади**

Під час першого модулю учасники вивчать питання основних відмінностей нової регіональної політики, моделювання адміністративно-територіальних одиниць; ознайомляться з кращими європейськими практиками децентралізації та реформування місцевого самоврядування (досвід Польщі, Франції, Швейцарії, країни Балтії та Скандинавії); візьмуть участь в обговоренні потреб у Конституційних змінах, що впливають з реформ, розподілу повноважень між органами влади різних рівнів, ресурсного забезпечення місцевого самоврядування. Також учасники курсу будуть мати можливість участі у спеціалізованих форумах в кімнаті експертів та юридичній клініці.

- **Модуль 2.** буде присвячений вивченню 5 кроків створення спроможних територіальних громад. Під час другого модулю слухачі візьмуть участь у командній роботі над перспективним планом формування територіальних громад.

– **Модуль 3.** Бюджетна децентралізація надасть учасникам можливість детально вивчити питання місцевих фінансів та засад їх організації в умовах бюджетної децентралізації; складових бюджету; доходів та видатків; міжбюджетних відносин та бюджетного процесу як складової інвестиційна привабливості території; а також форми державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад.

– **Модуль 4.** Механізми забезпечення сталого місцевого розвитку в умовах децентралізації передбачає вивчення питань міжмуніципального співробітництва: форми, механізми та досвід; державно-приватного партнерства; гармонізації місцевого та регіонального розвитку через стратегії та проекти; аналіз інструментів діяльності та розвитку територіальних громад (бенчмаркінг, кластери, технологічні інкубатори і т. п.)

– **Модуль 5.** Участь громадськості в управлінні територією дозволить слухачам детально вивчити форми участі в процесах реформ органів самоврядування та самоорганізації громади; форми та інструменти участі громадськості (громадські обговорення, громадські слухання, громадські ради, місцеві референдуми, краудсорсинг); співпрацю органів місцевого самоврядування з органами

самоорганізації громади та з громадськими організаціями; проведення громадської експертизи та громадського моніторингу (з використанням інформаційних технологій)

– **Підсумковий модуль** забезпечить фінальне анкетування учасників курсу та участь у форумі вражень та побажань – обговорення результатів курсу. Також під час підсумкового модулю відбудеться презентація результатів командної роботи щодо моделювання громад у дослідних кімнатах.

Пропонований нами підхід дає можливість за короткий термін охопити дистанційним курсом максимальну кількість осіб, зацікавлених у вивченні теми реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади. При чому на відміну від очної форми навчання зазначений курс не потребує відриву від основного місця роботи, він є безкоштовним для учасників з точки зору ресурсів і передбачає виділення слухачами в день не більше однієї години часу (або в тиждень 2-3 години) на знайомство з матеріалами того чи іншого модуля та виконання тестових завдань, які мають оцінити самостійно отримані знання, уміння та навички.

Супровід навчання та відповідну фасилітацію курсу забезпечили досвідчені тьютори та експерти – викладачі Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України та кращі регіональні практики муніципального розвитку.

Крім того під час дистанційного курсу проведено дослідне моделювання перспективних планів об'єднання територіальних громад та надано ґрунтовні методичні рекомендації щодо соціально-економічних аспектів цього процесу, максимального залучення громадськості до питань таких ініціатив.

До дистанційного навчання було залучено 873 особи.

За результатами навчання його учасники отримали свідоцтва про підвищення кваліфікації за темою курсу та зможуть надалі ділитися отриманим досвідом у своїх територіальних громадах.

Після пілотного впровадження, зазначеним курсом охоплено усіх бажаючих посадових осіб місцевого самоврядування. Його доступність в он-лайн режимі також була запропонована представникам органів місцевого самоврядування та активним представникам громадськості Запорізької області.

Список використаної літератури

1. Про засади державної регіональної політики : Закон України від 5.02.2015 р. № 156-VIII.
2. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (схвалена розпорядженням КМУ від 01.04.2014 р. № 333-р).
3. Про Конституційну комісію : указ Президента України від 03.03.2015 р. № 119/2015.
4. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385.
5. Про Стратегію сталого розвитку “Україна – 2020” : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015.
6. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII.
7. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII.

Д. М. Тонне

аспірант

Класичний приватний університет

ЗМІСТ ТА НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИВАТНИХ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Державна політика регулювання приватного сектору сфери охорони здоров'я, яка реалізується урядом країн, у сучасних умовах має на меті, з одного боку, сприяння досягненню поставлених на національному рівні завдань перед здоровоохоронною галуззю, з іншого ж, стимулювання приватного сектору економіки. Підвищення рівня здоров'я нації, сприяння рівному доступу до медичних послуг, розвиток соціальної ініціативи, збільшення економічної ефективності суб'єктів здоровоохоронної галузі досягаються саме в результаті ефективної державної політики в зазначеній сфері. Регулювання приватної діяльності медичних установ набуває все більшої актуальності в умовах, коли частка приватного сектору у багатьох країнах зростає. Однак, разом з тим, у багатьох державах відчувається недостатність ресурсів, а також практики створення ефективних регулюючих механізмів у цій сфері.

Також слід зазначити, що державна медицина в Україні займає близько 80–85% усього обсягу медичних послуг, при цьому ця галузь характеризується низькими обсягами державного фінансування, а також високим рівнем зношеності основних фондів. Низька конкурентоспроможність державного медичного сектора, дефіцит коштів на модернізацію й створення нових медичних установ сприяє розвитку в Україні сегмента приватних медичних послуг.

Державне регулювання приватної сфери охорони здоров'я може бути спрямована на:

- діяльність приватних постачальників здоровоохоронних послуг – спрямоване на підтримку ефективної діяльності приватних установ у сфері охорони здоров'я, на контроль за якістю медичних послуг, що надаються, сприяння забезпеченню рівного доступу населення до послуг таких закладів;
- попит споживачів приватних послуг сфери охорони здоров'я – стимулювання населення до медичного обслуговування у приватних закладах охорони здоров'я;
- сферу медичного страхування – створення організаційних умов для поширення практики партнерства сфері охорони здоров'я (так, наприклад, можуть створюватись умови, при яких організації та підприємства покривають частково або повністю вартість медичного обслуговування своїх працівників).

У світовій практиці виокремлюють кілька інструментів, що застосовуються з боку уряду з метою впливу на поведінку приватних установ у сфері охорони здоров'я. Ці інструменти можуть бути класифіковані як ті, що прагнуть впливати на діяльність установ через нормативно-правові важелі, а також ті, що можуть змінювати поведінку юридичних установ через певні стимули. Контроль з боку держави за діяльністю приватних закладів охорони здоров'я може здійснюватись через інструменти регулятивного характеру, що базуються на силі закону з метою забезпечення гарантій щодо того, що діяльність приватних установ та послуг, що ними надаються, відповідають викладеним у законодавчих актах вимогам. Прикладом інструментів, заснованих на контролі, є реєстрація закладів, ліцензування їх діяльності, встановлення обмежень на небезпечну медичну практику. Також регулятивний вплив державних органів влади може здійснюватись

через матеріальні або нематеріальні стимули. Перевага використання засновано-го на стимулі регулювання полягає в тому, що при цьому уникаються інформаційні, адміністративні, а також політичні обмеження, які спричиняються регулюванням, заснованим на контролі. До інструментів, заснованих на стимулі відносяться укладення контрактів у межах налагодження практики партнерства, акредитація тощо.

У країнах, що розвиваються, державне регулювання приватної сфери охорони здоров'я часто реалізується неефективно через недосконалість законодавчої бази. Аналіз законодавчої бази здравооохоронної галузі дає змогу визначити, що в країнах, що розвиваються, існує відносно невелика кількість законодавчих актів, які регулюють діяльність медичних установ у порівнянні із законами, що регламентують діяльність медичного персоналу.

За оцінками експертів, щорічний обсяг ринку приватних медичних послуг України становить від 1,0 до 1,3 млрд. дол. США, при цьому для українського ринку характерна висока частка тіньового ринку (до 50%). Однак, на сьогодні лікування в приватних медичних установах можуть собі дозволити лише до 20% населення України.

При цьому, основними проблемами, а також стримуючими чинниками розвитку ринку приватної медицини в Україні є: негативний вплив на галузь чинників фінансово-економічного характеру (зменшення купівельної спроможності населення, істотне скорочення підприємствами витрат на соціальні програми персоналу та, як наслідок, зменшення страхових надходжень й обсягів послуг, наданих приватними медичними клініками, валютні ризики); юридично неоформлене державне регулювання розвитку приватної медицини в країні, а також відсутність необхідної нормативно-правової бази для функціонування й адаптації до світових стандартів послуг, що надаються такими закладами; складна система акредитації й одержання дозвільної документації для приватних медичних установ.

У цілому, основними перспективними напрямками реалізації механізмів державного регулювання приватних закладів охорони здоров'я можуть стати вдосконалення нормативно-правової бази, що регламентує діяльність приватних медичних установ, налагодження системи державно-приватного партнерства в сфері медичного страхування з метою збільшення рівня доступності медичних послуг для населення.

С. М. Тютюнник

аспірант

Класичний приватний університет

МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

В умовах формування ринку землі в Україні значний інтерес для дослідження становить проблема трансформації суспільних відносин, що складаються стосовно володіння, користування та розпорядження земельними ресурсами на основі ринкових методів господарювання та відповідно до концепції сталого розвитку, узгодження приватних і суспільних інтересів при прийнятті управлінських рішень. Зважаючи на недосконалість екологічного і земельного нормативно-правового регулювання та нестабільність політичної ситуації у державі особ-

ливо актуальною стає проблема збереження, раціонального використання та охорони земель різного цільового призначення в Україні.

Незважаючи на те, що окремі методи та інструменти механізмів управління земельними відносинами впроваджені у практику господарювання у різних галузях національної економіки, на різних управлінських рівнях, на сьогодні відсутнє системне розуміння структури механізмів розвитку земельних відносин. Отже, особливої актуальності набуває поглиблення досліджень в напрямі формування та реалізації механізмів розвитку земельних відносин.

Управління земельними ресурсами неефективне без створення необхідних механізмів збалансованого землекористування, що включає конкретний інструментарій для забезпечення умов сталості при використанні одного з основних національних багатств нашої країни – землі. Земельні ресурси як складова природно-ресурсного потенціалу країни є унікальним об'єктом, на який спрямовані інтереси всіх членів суспільства, оскільки земля є універсальним фактором суспільного життєзабезпечення. Рівень їх використання та відтворення визначається характером впливу на них суб'єктів господарювання.

Система розвитку земельних відносин поєднує інструменти і методи правового, економічного, організаційного та інформаційного механізмів у єдиному середовищі економічного, екологічного та соціального аспектів сталого розвитку суспільства. Вдосконалення механізмів державної політики щодо розвитку земельних відносин є одним з першочергових завдань та основою подальших дій в напрямі збереження та відтворення земельних ресурсів України.

Правовий механізм розвитку земельних відносин об'єднує групу інструментів прямого впливу на суспільні відносини щодо володіння, розпорядження, використання, охорони і відтворення земельних ресурсів, а саме: нормативно-правові, інституціональні, адміністративно-контролюючі, дозвоільні. Основною перевагою застосування таких інструментів є безпосередній та цілеспрямований вплив на суб'єкта механізму земельних відносин, його стан або діяльність.

Адміністративно-правовим методам та інструментам притаманні недоліки, зокрема відсутність гнучкості та швидкої реакції на динаміку суб'єкта та об'єкта земельних відносин, відсутність ефекту стимулювання інноваційного розвитку. Вони зумовлюють потребу в застосуванні такої групи інструментів у комплексі з іншими. Призначення адміністративно-правових інструментів механізму сталого розвитку земельних відносин – закріплення права суспільства та кожної людини на безпечне довкілля, попередження та компенсація завданої шкоди здоров'ю чи майну, а також визначення права громадян та юридичних осіб на приватну власність на землю та інші природні ресурси (право на отримання доходу (ренти) від використання (володіння), розпорядження майном, відповідальність за порушення встановлених правил і норм використання).

Інструменти нормативно-правового регулювання характеризуються як обов'язкові і забезпечують специфічний спосіб правового впливу на поведінку учасників земельних відносин щодо закріплення права власності на землю, його змісту та способів реалізації, забезпечення раціонального землекористування, охорони і відтворення земельних ресурсів, охорони навколишнього середовища, захисту екологічних прав та інтересів суспільства та суб'єктів господарювання. Ці інструменти включають екологічні та ресурсні закони та підзаконні нормативно-правові акти. Інституціональні інструменти використовуються для закріплення майнових прав на земельні ресурси за ефективними власниками, що за-

безпечують їх найкраще (оптимальне) використання, охорону і відтворення. Вони ж забезпечують гарантування всіх складових правомірностей права власності та права користування землями власникам (користувачам).

Організаційний механізм розвитку земельних відносин включає в себе комплекс землевпорядних, планувальних інструментів та інструментів інституціоналізації структури управління. Цей комплекс забезпечує здійснення впорядкування і регулювання земельних відносин у межах концепції сталого розвитку суспільних відносин. Як інструмент організаційного механізму, землеустрій становить сукупність соціально-економічних та екологічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональної організації території адміністративно-територіальних утворень, суб'єктів господарювання, що здійснюються під впливом суспільно-виробничих відносин і розвитку продуктивних сил. Для реалізації державної політики у сфері управління земельними ресурсами через систему землеустрою та органи управління земельними ресурсами здійснюється ряд землевпорядних дій.

Економічний механізм розвитку земельних відносин визначає економічні важелі та фінансові інструменти забезпечення розбудови системи земельних відносин на національному, регіональному та місцевому рівнях з метою економічного обґрунтування конкретних заходів, спрямованих на раціональне використання та відтворення землересурсної сфери країни. Серед інструментів економічного механізму можемо виділити наступні: економічне стимулювання, ринкові, кредитно-іпотечні, фіскально-бюджетні.

Інструменти економічного стимулювання є одними з найбільш вагомих важелів заохочення землекористувачів до ефективного використання та охорони земельних ресурсів. Вони характеризуються системою заходів економічного впливу, спрямованих на реалізацію земельної політики держави, забезпечення прав землевласників і землекористувачів, встановлення соціально справедливих платежів за землю, економічне спонукання до раціонального й ефективного землекористування.

Механізми державної політики щодо розвитку земельних відносин являють собою інтегровану сукупність, систему. Вони тісно взаємопов'язані, проте зберігають своє індивідуальне значення і мають кінцеву екологічну і соціальну мету, а отже є екологічно і соціально спрямованими, забезпечуючи сталий розвиток та охорону земельних ресурсів від негативних наслідків антропогенного впливу. Такі механізми дають змогу вирішити важливі проблеми в економічному, екологічному та соціальному аспектах суспільних відносин щодо володіння, використання, охорони і відтворення земель в Україні. Вдосконалення відносин власності на основі поліпшення механізмів неодмінно приведе до позитивних зрушень у системі охорони та відтворення земельних ресурсів. З економічної точки зору має підвищитись інвестиційна привабливість сільськогосподарського землекористування, а завдяки більш раціональному використанню природно-ресурсного потенціалу земель зросте ефективність виробництва.

М. С. Фісак

слухач магістратури

Класичний приватний університет

РИНОК ЗЕМЛІ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Формування ринку земель сільськогосподарського призначення є одним з найбільш дискусійних і заполітизованих питань аграрної політики в Україні.

Протягом півтора десятиріччя точаться дискусії щодо цього питання. Суспільство і більшість політичних сил визнали неминучість формування ринку земель сільськогосподарського призначення.

Створення ефективного ринку сільськогосподарських земель в Україні залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать соціально-економічна динаміка в АПК, ефективність залучення України в світовий поділ праці, можливості розбудови на цій основі конкурентоспроможної національної економіки.

У чинному законодавстві України ще не закріплено офіційного визначення поняття “ринок земель”, проте, у проекті Закону “Про ринок земель” від 19.07.2011 міститься таке визначення цієї категорії: ринок земель – система правовідносин між відчужувачами земельних ділянок (прав на них), та особами, які набувають право на земельні ділянки, органами державної влади, державних органів приватизації та органів місцевого самоврядування, пов’язаних з укладенням, виконанням, зміною та припиненням цивільно-правових договорів, які передбачають відчуження земельних ділянок або прав на них.

Зняття мораторію на купівлю-продаж сільськогосподарських земель несе ризики, передусім пов’язані з недовірою до держави, традиційно недосконалим законодавчим забезпеченням та корупцією. Крім того, земельна реформа матиме серйозні соціальні наслідки, що ще державою не прораховувалися.

Слід виділити дві основоположні задачі регулювання земельних відносин: по-перше, гарантування прав на землю та, по-друге, забезпечення раціонального та ощадливого землекористування. Таким чином, особливої актуальності в сучасних умовах набуває розробка таких механізмів регулювання земельних відносин в Україні, які б, з одного боку, не перешкоджали ринковій саморегуляції економіки, і з іншого боку, дозволяли ефективно досягнути головної задачі регулювання – сформувати стале в екологічному та соціально-економічному відношеннях землекористування.

Необхідність стримування повноцінного включення земель сільськогосподарського призначення у економічний оборот на ринкових засадах багатьма політичними силами обґрунтовується потенційною небезпекою виникнення низки негативних явищ суспільно-економічного характеру, зокрема:

1) скуповування значних площ сільськогосподарського призначення фінансово-промисловими групами, що матиме своїм наслідком “обезземелення” селян та утворення “латифундій” латиноамериканського типу з найманими працівниками. Слід зазначити, що цей ризик може бути кардинально зменшений при використанні державою усіх важелів, що передбачені, перш за все, проектом Закону України “Про ринок земель”, яким встановлено обмеження щодо максимальної граничної площі земельних ділянок, що можуть перебувати у приватній власності однієї особи для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, діючим Законом України “Про захист економічної конкуренції”, а також завдяки ефективному нагляду за ринком земель з боку Антимонопольного комітету України.

2) відчуження селянами земельних ділянок сільськогосподарського призначення за ціною, що є істотно нижчою за економічно обґрунтовану. Запровадження передбаченого проектом Закону України “Про ринок земель” продажу земельних ділянок сільськогосподарського призначення за ціною, яка визначена на підставі експертної грошової оцінки, знижує ризик цього негативного явища,

а також може бути додатково зменшений у разі запровадження відстрочення набрання чинності договорами відчуження земельних ділянок із правом кожної зі сторін відмовитись від укладення договору протягом певного строку;

3) концентрація значних площ сільськогосподарського призначення у власності фінансових установ (комерційних банків) під час переходу заставної землі у власність заставоутримувача. Слід підкреслити, що такий ризик буде несуттєвим, оскільки зацікавленість комерційних банків у цьому питанні відсутня, а земельні ділянки, на які звернене стягнення, згідно з чинним законодавством підлягають продажу на публічних торгах;

4) виникнення явища “спекуляції” земельними ділянками, коли значні площі земель сільськогосподарського призначення скуповуватимуться фінансовими спекулянтами із метою подальшого їх перепродажу за більш високою ціною, що призведе до зростання вартості аграрної продукції і спричинить інфляцію. Цей ризик може бути мінімізованим завдяки внесенню підготовлених змін до Декрету Кабінету Міністрів України “Про державне мито” щодо запровадження підвищених ставок державного мита при перепродажу земельних ділянок сільськогосподарського призначення (сільськогосподарських угідь) протягом 5 років з дня укладення договору, за яким ця ділянка перейшла у власність відчужувача, в розмірі від 60 відсотків від нормативної грошової оцінки при відчуженні на п’ятий рік до 100 відсотків від нормативної грошової оцінки земельної ділянки при відчуженні за перший рік;

5) неконтрольована зміна цільового призначення та урбанізація сільськогосподарських земель. Ця загроза є мінімальною, оскільки привабливі для містобудівного освоєння землі за останні роки вже зазнали урбанізації та переведені у відповідні категорії земель.

Для подолання таких негативних наслідків мораторію на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення, як стримування оптимізації сільськогосподарського землеволодіння та землекористування, неможливість поліпшити технологічні умови використання сільськогосподарських земель внаслідок нераціональних розмірів землеволодінь, проектом Закону України “Про ринок земель” пропонується утворити державну спеціалізовану установу з управління землями сільськогосподарського призначення державної власності, одним з основних завдань якої є проведення землеустрою, консолідація та забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення державної власності.

З огляду на нейтралізацію вищезазначених ризиків і враховуючи величезну важливість прийняття Закону України “Про ринок земель” його принциповими завданнями можна вважати:

— законодавче визначення принципів та механізмів державного регулювання ринку земель;

— запровадження механізмів попередження недобросовісних дій суб’єктів ринку земель, пов’язаних із продажем земельних ділянок за заниженими цінами, а також досягненням суб’єктами ринку монопольного (домінуючого) становища;

— деталізацію умов цивільно-правових угод, за якими може здійснюватися відчуження речових прав на земельні ділянки;

— попередження спекулятивних операцій із земельними ділянками сільськогосподарського призначення.

Як повідомляє Головне управління Держгеокадастру у Запорізькій області за останні три місяці поточного року у Запорізькій області рівень виплат орендної плати власникам земельних паїв збільшився з 5,5% (станом на кінець червня) до 67,7% - на кінець вересня. За цей період орендарями виплачено 431,4 млн. грн.

Загалом в цьому році власники паїв у Запорізькій області вже отримали понад 469,08 млн грн. оплати за надання в користування своїх земельних ділянок. Середній розмір орендної плати порівняно з минулим роком зріс на 17% та складає 597,95 грн. за гектар.

Власники паїв в Запорізькій області уклали з орендарями 171,88 тис. договорів оренди на земельні ділянки загальною площею 1158,73 тис. гектарів. Більше 50% від усіх договорів укладені з пенсіонерами та представниками соціально незахищених верств населення. Переважну кількість паїв власники віддали в оренду на термін більше шести років.

Річний розмір орендної плати за використання одного гектару землі різниться по районах області. Найвища ставка оренди у Розівському районі - 886,07 грн. за гектар, найменша – у Якимівському – 202,18 грн. за гектар.

Загальна сума виплат по договорам оренди в області за один рік у грошовому еквіваленті складає 692,85 млн. гривень. 60% (412,59 млн. грн.) з цих коштів – виплата орендної плати у грошовій формі; 38% (265,65 млн. грн. у грошовому еквіваленті) - у натуральній формі (сільгосппродукцією); 2% (14,6 млн. грн. у грошовому еквіваленті) - у вигляді послуг (відробіткова форма). Співвідношення грошової та натуральної оплати у порівнянні з 2014 роком залишилось практично незмінним.

Враховуючи вище наведені показники та вподальшому прийняття закону “Про ринок земель” великим агропідприємствам та об’єднанням сільгоспвиробників у Запорізькій області набагато доцільнішим буде викупити земельні ділянки (паї) громадян, членів колишніх КСП, а ніж щорічно платити за використання земель, які можна придбати у власність.

Отже запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення вимагає докладного нормативного регулювання та наявності ефективної, справедливої та дійової правової системи: суд, прокуратура, виконавча служба тощо. Важливим напрямком захисту прав власності (в тому числі на землю) є забезпечення справедливості судових рішень. У цьому плані необхідно створити ефективну систему захисту прав власності.

А. О. Чегейда

слухач магістратури

Класичний приватний університет

ФОРМУВАННЯ ОБМЕЖЕНЬ ТА ОБТЯЖЕНЬ ПРАВ КОРИСТУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ ДІЛЯНКАМИ

Земельні відносини є багатогранними та різноманітними, де приймає участь значне коло суб’єктів, права та обов’язки яких суттєво відрізняються. При цьому особливе місце землі серед інших матеріальних об’єктів для забезпечення суспільних потреб зумовлює необхідність обмеження тих чи інших прав на земельні ділянки. Наявність обмежень на земельній ділянці впливає на обсяг прав власників та користувачів земельних ділянок, економічну привабливість земельної ділянки та розмір плати за її використання. Разом з тим на теперішній час відсутня єдність в багатьох питаннях щодо обмеження права, зокрема щодо розмежування таких правових категорій як „обмеження” та „обтяження”; поми-

лкового визначення змісту обмеження прав на земельні ділянки в правовстановлюючих документах, встановлення обмежень з підстав не передбачених чинним законодавством, закріплення обмежень без додержання порядку їх встановлення тощо.

ЗУ “Про Державний земельний кадастр” та ЗУ “Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень” встановили відмінний порядок реєстрації “обмежень” і “обтяжень”: обтяження прав на земельні ділянки (крім обтяжень, безпосередньо встановлених законом) підлягають державній реєстрації в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно (ч.3 ст.111 ЗКУ, ст.4 та ін. ЗУ “Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень”), в той час як обмеження у використанні земель підлягають державній реєстрації в державному земельному кадастрі (ч. ч. 3, 4 ст. 111 ЗКУ), з такою реєстрацією пов’язується їх чинність, окрім випадків, коли обмеження встановлено “законом та прийнятими відповідно до них нормативно-правовими актами” (ч.4 ст.111 ЗКУ).

На перший погляд, розмежуванню “обмежень” та “обтяжень” мало б слугувати вміщення вичерпного переліку “обмежень” до ч. 2 ст.111 ЗКУ:

а) умова розпочати і завершити забудову або освоєння земельної ділянки протягом встановлених строків;

б) заборона на провадження окремих видів діяльності;

в) заборона на зміну цільового призначення земельної ділянки, ландшафту;

г) умова здійснити будівництво, ремонт або утримання дороги, ділянки дороги;

г) умова додержання природоохоронних вимог або виконання визначених робіт;

д) умови надавати право полювання, вилову риби, збирання дикорослих рослин на своїй земельній ділянці в установлений час і в установленому порядку.”

Втім, спроба розмежування “обмежень” та “обтяжень”, як видається, виявилася невдалою. Принаймні частина з наведених “обмежень” насправді складає зміст земельних сервітутів, які ст.4 ЗКУ “Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень” прямо віднесені до “обтяжень” прав на землю.

У правовій доктрині існує підхід, за якими обтяженнями є будь-які права на земельні ділянки речового характеру, окрім права власності, тоді як обмеження – це звуження меж суб’єктивного права, яке не впливає із речового права іншої особи.

Залежно від способу встановлення, характеру обмеження права на землю, дією в часі тощо обмеження прав на землю поділяються на кілька видів. Згідно зі ст. 110 Земельного кодексу України на використання власником земельної ділянки або її частини може бути встановлено обмеження (обтяження) в обсязі, передбаченому законом або договором. Крім того, в окремих випадках Земельний кодекс України передбачає можливість встановлення обмеження прав на землю за рішенням суду. Отже, за способом встановлення обмеження прав на землю поділяються на обмеження, які встановлені: 1) законом; 2) договором; 3) судом.

Крім способу встановлення, обмеження прав на землю розрізняються за об’єктом обмеження. За цим критерієм обмеження прав на землю поділяються на обмеження щодо певних суб’єктів та обмеження щодо певних земель. Так, Земельний кодекс України, закріпивши безоплатну приватизацію земельних ді-

лянок громадянами України, одночасно заборонив безоплатну передачу у власність земельних ділянок іноземним громадянам та особам без громадянства. Однак, частіше дія обмежень прав на землю поширюється не на суб'єктів земельних прав, а на їх об'єкти, тобто на певні види земель, наданих громадянам у власність чи користування. Так, згідно зі ст. 114 ЗК, навколо об'єктів, які є джерелами виділення шкідливих речовин, запахів, підвищених рівнів шуму, вібрації, ультразвукових і електромагнітних хвиль, електронних полів, іонізуючих випромінювань тощо, створюються санітарно-захисні зони з метою відокремлення таких об'єктів від територій житлової забудови. В зв'язку з цим у межах санітарно-захисних зон забороняється будівництво житлових об'єктів, об'єктів соціальної інфраструктури та інших об'єктів, пов'язаних з постійним перебуванням людей.

Особливим видом обмеження прав на землю, дія якого "прив'язана" до землі, є обтяження земельної ділянки. Обтяження земельної ділянки являє собою таку різновидність обмеження земельних прав, при якій обмежуються права конкретних власника чи користувача конкретної земельної ділянки. Одним із випадків встановлення обтяження земельної ділянки є використання її в якості об'єкта застави (іпотеки), при якій встановлюються обмеження щодо розпорядження земельною ділянкою її власником на період до виконання іпотекодавцем свого іпотечного боргового зобов'язання. Обтяження земельної ділянки має місце і в випадках встановлення земельного сервітуту, а також накладення за рішенням суду заборони щодо відчуження земельної ділянки з метою забезпечення позову тощо.

Важливе значення має термін дії встановленого відповідно до чинного законодавства обмеження прав на землю. За цим критерієм вони класифікуються на постійні та тимчасові. До постійних обмежень прав на землю належать ті з них, термін дії яких не визначений. Тимчасовими вважаються ті обмеження прав на землю, термін дії (закінчення) яких чітко визначений законом, договором або судом. Встановлене відповідно до чинного законодавства обмеження прав на землю може мати правову форму заборони чи додаткового обов'язку. Заборона на вчинення дій щодо володіння, користування та розпорядження земельними ділянками – найбільш поширений вид обмежень прав на землю. Забороняючи певні дії щодо землі, законодавець чітко визначає межі дозволеної поведінки суб'єктів, земельних відносин. Власники земельних ділянок та землекористувачі, володіючи та користуючись ними, не мають права самовільно здійснювати зняття та перенесення ґрунтового покриву земельних ділянок. Такі дії без отримання спеціального дозволу на те органів, що здійснюють державний контроль за використанням та охороною земель, заборонені (ст. 168 ЗК). Однак, з точки зору нормотворчої техніки, в ряді випадків встановлення певного обмеження прав на землю доцільніше здійснювати не шляхом введення заборони на вчинення певних дій, а шляхом покладення на суб'єкта земельних відносин певних обов'язків щодо володіння, користування чи розпорядження земельними ділянками. Причому, мова йде не про загальні обов'язки, дотримання яких є обов'язковим для всіх власників землі та землекористувачів (статті 90, 96 ЗК). Зазначені обов'язки є елементом правового режиму земель в Україні, а не обмеженнями прав власників землі та землекористувачів. Обмеженням прав на землі можна вважати лише додаткові обмеження прав власників та користувачів земельних ділянок, які введені саме з метою обмеження прав на землю певної категорії суб'єктів земельних прав.

В. О. Шапаренко

слухач магістратури

Класичний приватний університет

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ЗЕМЕЛЬНОГО КАДАСТРУ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

Державний земельний кадастр – це єдина державна геоінформаційна система відомостей про землі, розташовані в межах Державного кордону України, їх цільове призначення, обмеження їх у використанні, а також дані про кількісну і якісну характеристику земель, про розподіл земель між власниками і користувачами. Державний земельний кадастр ведеться з метою інформаційного забезпечення органів державної влади та органів місцевого самоврядування, фізичних та юридичних осіб при:

- регулюванні земельних відносин;
- управлінні земельними ресурсами;
- організації раціонального використання та охорони земель;
- здійсненні землеустрою;
- проведенні оцінки землі;
- формуванні та веденні містобудівного кадастру, кадастрів інших природних ресурсів;
- справлянні плати за землю.

Державний земельний кадастр відіграє особливу роль у реформуванні земельних відносин як інформаційна база для ефективного управління земельними ресурсами, ведення системи реєстрації, землеустрою, підтримки податкової та інноваційної політики держави, становлення та розвитку ринку землі, обґрунтування розмірів плати за землю. Державний земельний кадастр на всіх етапах розвитку суспільства є основним засобом реалізації земельної політики держави. Створення сучасного земельного кадастру є складною науково-технічною проблемою. Сьогоднішній кадастр – це інтегровані бази даних, інформаційні та геоінформаційні технології, цифрові електронні карти, аерофото- та космічні зйомки. Створюють, наповнюють та удосконалюють Національну кадастрову систему висококваліфіковані фахівці. Протягом останніх десятиліть системи обліку земельних ресурсів лише частково базувалися на використанні інформаційних технологій. Однак облік здійснювався з використанням практично тільки паперових картографічних матеріалів. Це передбачало необхідність застосування великих трудових ресурсів, слугувало джерелом помилок, виключало можливість користування відомостями земельного кадастру широким колом осіб, спричиняло затягування термінів оформлення документів на землю. На даний час з моменту набрання чинності Закону України “Про Державний земельний кадастр” та постановою Кабінету Міністрів України “Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру”, а саме з 01.01.2013 року, на території Запорізької області було зареєстровано 73415 земельних ділянок та надано 81852 витяги з Державного земельного кадастру. За дев’ять місяців поточного року Головне управління Держгеокадастру у Запорізькій області та його територіальні органи надали населенню 81403 адмінпослуги, з яких 56031, або 69% від загальної кількості надано на безоплатній основі. Найбільша кількість безоплатних послуг стосувалась видачі витягу з технічної документації про нормативну грошову оцінку землі (20 652), витягу з Державного земельного кадастру про державну реєстрацію земельної ділянки (10 717) та витягу з ДЗК на підтвер-

дження державної реєстрації земельної ділянки (10 552). Серед платних адмін-послуг найбільш витребуваною є надання відомостей про земельну ділянку у формі витягу з Державного земельного кадастру (24 518). Кошти в сумі 1399,55 тис. грн., отримані від населення за надання платних адміністративних послуг, в повному обсязі перераховані запорізькими землевпорядниками до загального фонду державного бюджету. Всі перераховані адмінпослуги надано органами земельних ресурсів через Центри надання адміністративних послуг (ЦНАП), які утворені при місцевих державних адміністраціях та органах місцевого самоврядування відповідно до Закону України “Про адміністративні послуги” (діє з 01 січня 2015 року). Також з 01 січня 2013 року відомості про земельні ділянки, що містяться у Державному земельному кадастрі України, є відкритими і опублікованими в мережі Інтернет, Це стало можливим шляхом створення Публічної кадастрової карти України. Публічна кадастрова карта України надає можливість:

- перевірити інформацію про ділянку, включену до Державного земельного кадастру і проаналізувати можливі невідповідності;
- відправити в електронному вигляді заяву, якщо невідповідності будуть виявлені або сама ділянка буде відсутня в державному земельному кадастрі;
- проглянути інформацію про власників і користувачів земельних ділянок по всій території України;
- замовлення витягу про нормативну грошову оцінку землі та витягу з Державного земельного кадастру про земельну ділянку.

Про те, Державний земельний кадастр в результаті перенесення до нього відомостей про земельні ділянки з Державного реєстру земель на даному етапі має і свої недоліки. Це наявність:

- значної кількості земельних ділянок, які мають помилки в координатах поворотних точок;
- недостовірність даних про земельні ділянки;
- дублювання кадастрових номерів;
- невідповідність площ земельних ділянок правовстановлюючим документам;
- наявність земельних ділянок, які були внесені помилково;
- проблеми взаємодії органу, що здійснює ведення Державного земельного кадастру, та органу державної реєстрації прав.

Всі перераховані проблеми мають місце бути, оскільки Державний земельний кадастр запрацював досить недавно і це є нова система. На даний час відбувається вирішення вищезазначених проблем шляхом створення зворотнього зв'язку з громадянами, введення нового технологічного забезпечення, перевірку достовірності та оновлення даних Державного земельного кадастру, внесення змін в нормативно-правові акти.

Система Державного земельного кадастру у Запорізькій області дає можливість забезпечити інтереси фізичних і юридичних осіб, яким кадастрова інформація необхідна для ініційованих ними дій у сфері цивільного обороту землі (купівля-продаж, дарування, заповіт, іпотека тощо), а також для інформаційного забезпечення органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємницької діяльності банків, страхових компаній, оцінювачів, нотаріусів, інвесторів та ін. Електронні дані Державного земельного кадастру мають стати

платформою для успішної міжвідомчої взаємодії щодо ведення містобудівного, лісового, водного та інших галузевих кадастрів.

Побудова ефективної системи Державного земельного кадастру – це довгострокова державна інвестиція у розвиток інфраструктури економіки країни. За сучасних умов ключем до успішного створення Державного земельного кадастру в Запорізькій області є кваліфіковані управлінські кадри та досконале законодавство.

А. Р. Яблуновський

аспірант

Класичний приватний університет

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ НА ГЕОІНФОРМАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Під егідою програми ООН довкілля (ЮНЕП) в рамках системи моніторингу навколишнього середовища (GEMS), функціонує Глобальний ресурсно-інформаційний банк даних (GRID), для всебічного аналізу території, що інтегрує природні, соціальні і економічні складники. Глобальний моніторинг забезпечується функціонуванням сучасних інформаційних систем. Глобальний ресурсний інформаційний банк даних об'єднує цифрові дані про навколишнє середовище, зокрема дані про земельні ресурси, з різних джерел.

Перевагою географічних інформаційних систем (далі ГІС) перед іншими інформаційними системами є поєднання різнорідних даних на основі просторової інформації, а також здійснення пошуку даних за атрибутивною чи просторовою ознакою. Однією з переваг ГІС є оперування координованими просторово-часовими даними. Найбільш сучасні визначення координат забезпечуються глобальними системами позиціонування (далі ГСП) на основі дистанційного зондування Землі (далі ДЗЗ) орбітальними супутниками.

Переваги використання супутникових методів позиціонування для ГІС полягають в наступному: оперативність, глобальність, можливість класифікації даних на стадії польового збору, збір великих об'ємів інформації.

В державній системі управління земельними ресурсами застосування ГСП разом з геоінформаційними технологіями (далі ГІТ) дозволять швидко і якісно збирати та обробляти дані про стан земельних ресурсів для управління розвитком ландшафтів в цілому та оперативного реагування на небезпеки різного походження.

Питаннями інформаційного забезпечення та застосування ГСП та ГІС при прийнятті управлінських рішень займалися як зарубіжні так і вітчизняні вчені-економісти і управлінці, а саме: А.М. Голубцов, С.М. Кваша, Ю.О. Лупенко, М. М. Білинська, А.М. Каменський, Г. Г. Кірейцев, В.В. Сопко, Я.Л. Ейдельман; вчені-географи: Світличний О.О., Плотницький С.В., Капралов Е.Г., Тікунов В.С., та інші.

Метою впровадження і застосування ГСП і ГІТ в управлінні земельними ресурсами є створення системи програмно-аналітичного комплексу щодо оцінки і прогнозування стану об'єктів навколишнього природного середовища з використанням даних комплексного моніторингу довкілля та ДЗЗ для забезпечення органів державної влади якісною, науково-обґрунтованою, об'єктивною інформацією щодо прогнозованого стану об'єктів довкілля та прийняття на цій основі оптимальних державно-управлінських рішень.

Викладення основного матеріалу. Земельні ресурси потрібно розглядати як систему взаємопов'язаних правових, техніко-економічних, організаційно-господарських, заходів держави що спрямовуються на регулювання земельних відносин, організацію раціонального, екологічнобезпечного використання та охорони земель в інтересах усього суспільства.

Механізмом розв'язання цих заходів є вивчення і картографування земельних ресурсів, здійснення державного контролю за використанням земель та їх моніторинг, ведення державного земельного кадастру тощо. До методів управління земельними ресурсами відносять: адміністративні, економічні, законодавчі, технологічні і психологічні.

За характером управління в Україні управління земельними ресурсами поділяють на галузеве (поширюється на землі окремих галузей – землі оздоровчого призначення, громадської забудови, сільськогосподарські землі, тощо) і загальне (має територіальний характер – країна, область, район).

Ефективне управління земельними ресурсами може здійснюватись при дотриманні принципів наукової обґрунтованості і об'єктивності прийнятих рішень, що надає можливість підвищити ефективність та екологічність використання земель.

Найбільший інтерес управління земельними ресурсами становлять безумовно землі сільськогосподарського призначення, що становлять близько 70% всіх земель України та покликані формувати умови продовольчої безпеки країни.

Функції та повноваження органів державної влади щодо забезпечення державного управління земельними ресурсами регламентуються Земельним кодексом України.

Кабінет Міністрів України розпоряджається державними землями, реалізує державну політику використання та охорони земель, організовує ведення державного кадастру земель, здійснення землеустрою, проведення моніторингу земель (ЗКУ, ст. 13).

Держземагентство – провідна інституція у земельній політиці із повноваженнями у сфері формування державної земельної політики, координації проведення земельної реформи, ведення земельного кадастру та державної реєстрації земельних ділянок, здійснення моніторингу, землеустрою, розроблення правових, економічних механізмів регулювання земельних відносин, розвитку земельного ринку, здійснення міжнародного співробітництва (ЗКУ, ст. 15).

Зосередження в одному відомстві таких ключових інструментів земельної політики, як ведення кадастру, реєстрації земельних ділянок, моніторингу та впливу на земельний ринок є, безперечно, прогресивним кроком, адже це дає можливість уникати міжвідомчих конфліктів, які в багатьох країнах гальмують земельну реформу.

За органами місцевого самоврядування закріплюються важливі контролюючі, адміністративні та дорадчі повноваження в межах територіальної громади: виділення, оренда, викуп земельних ділянок, контроль за використанням комунальних земель, вирішення земельних спорів. Звичайно, це значно обмежена сфера компетенції, але цього цілком достатньо для ефективного земельного адміністрування на місцевому рівні.

Основним завданням моніторингу земель є прогноз еколого-економічних наслідків деградації земельних ділянок з метою запобігання або усунення дії негативних процесів (ЗКУ, ст. 192).

Сучасний стан розвитку суспільства потребує сучасних підходів щодо збору, зберігання, аналізу та прогнозу стану об'єктів і явищ навколишнього середовища, що може бути забезпечено сучасним підходом на геоінформаційній основі до вирішення поставлених задач.

Широке використання інформаційних систем та підходів забезпечує оперативну обробку та передачу інформації про стан довкілля, що є актуальним для прийняття державно-управлінських рішень в області земельних ресурсів.

Використання картографічного підходу і представлення дозволяє: провести спостереження ґрунтового покриву та отримати відповідну вихідну інформацію, що підлягає картуванню, аналізу та обробці; розробити картограми (карти, серії карт, атласи); отримати нову інформацію, шляхом вивчення та аналізу розроблених картограм і прогнозувати стан земельних ресурсів.

Геоінформаційні системи дають змогу максимально використовувати картографічний метод досліджень, а також методи геостатистики, що дають об'єктивно та оперативно оцінювати ситуацію щодо стану і розвитку територій.

Більшість лідируючих сучасних розробників програмного забезпечення систем управління базами даних та геоінформаційний систем зараз працюють в відкритих стандартах представлення просторових даних консорціуму OGC (OpenGeospatialConsortium).

Використання геоінформаційних систем разом з системами глобального позиціонування може забезпечити ключові механізми вирішення взаємопов'язаних правових, техніко-економічних, організаційно-господарських, заходів держави що спрямовуються на регулювання земельних відносин, організацію раціонального, еколого-безпечного використання та охорони земель в інтересах Українського суспільства, шляхом розв'язання цих заходів по вивченню і картографуванню земельних ресурсів, здійснення державного контролю за використанням земель та їх моніторинг, ведення державного земельного кадастру тощо.

При реформуванні земельних відносин та швидких темпів перерозподілу форм власності на землю і нераціональне використання земельних ресурсів за останні роки, геоінформаційні технології разом з глобальними системами позиціонування, повинні стати основою формування національної інформаційної системи земельних ресурсів, як ефективного засобу отримання оперативної просторово-координованої інформації щодо функціонального призначення та належності земельних ресурсів, їх системного аналізу та прогнозу еколого-економічної ефективності і доцільності їх використання.

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

V. M. Zheltovskii

PhD in Political Science, graduate of Political Science Department
Humanitarian Academy named after A. Geishtor in Pultusk

POLITICAL DISCOURSE ON SELF-GOVERNANCE REFORM IN UKRAINE

After unprecedented series of protesting events in Kyiv and major Ukrainian cities, annexation of Crimea peninsula by Russian Federation and launch of military actions in parts of Doneck and Lugansk regions, Ukraine entered autumn 2014 with a new President and new Parliament.

After October 2014 elections 6 political parties and formations gained seats in Ukrainian Parliament: People's Front, Petro Poroshenko Block, Samopomich Party, Opposition Block, Radical Party, and Batkivshchyna [1]. Having analysed election programs of political parties mentioned above in reference to the issue of decentralization and self-governance reform the following aspects were noticed.

The analysis illustrates that all parties declared their strong support for democratic transformations and decentralization. As a matter of fact, committee of voters of Ukraine [2] (Комітет виборців України) conducted comparative text analysis of all nine programs of parties participating in the 2014 early parliamentary election on the matter of decentralization. The table below shows the most popular key messages used in text of the programs concerning the plans on self-governance reform realization and amount of times they were repeated in given documents.

Table 1

Major categories in election programs of political parties on the matter of decentralization and self-governance

	Category	Repetition
1.	Decentralization of power, reform of self-governance	23
2.	More financial independence for local governments	18
3.	Increase of range of powers for local governments	14
4.	The abolition of district and regional state administrations and the creation of executive committees of local councils	14
5.	Improvement of administrative services system, implementation of e-government	9
6.	The implementation of referendum and other forms of direct democracy, empowerment of the community (councils or executive committees) to appoint/resign "officials of the central government"	8
7.	Restriction of central authorities' functions	3
8.	Territorial administrative reform	2

Source: <http://buknews.com.ua/page/eksperty-kvu-pidtverdily-shcho-u-prohramakh-odnoho-z-magorytarnykh-kandydativ-ta-odniiei-z-politychnykh-partii-predstavliayut-rizni-chastyny-politychnoho-spektru-mistytsia-identychnyi-tekst.html>.

In addition to that, another table below represents list of statements on decentralization which were included in the election programs of six parties that gained seats in Ukrainian parliament. The table gives more precise information

concerning the link between most popular statements of the election campaign and programme of particular party that might be helpful in creating better picture of each party position.

Table 2

The main ideas contained in the party programs

Main idea	Poroshenko Block	People's Front	Radical Party	Batkivshchyna	Samopomich	Opposition block
Decentralization	Yes	yes	Yes	Yes	yes	yes
Liquidation of local state administrations	Yes			Yes		yes
Lustration	Yes	yes	Yes	Yes	yes	no
Reduction of the number of state officials	Yes		Yes	Yes		
“single window”		Yes		Yes		
e-government		Yes		Yes		
Civil society control of the government		Yes		Yes	yes	

Source: <http://voxukraine.org/2014/10/20/political-parties-programs-what-to-choose-when-theres-nothing-to-choose-from/>

Data from both tables give ground to confidently assert that the rhetorical tradition of emphasizing strong intentions to realize reform of local self-governance system appeared to be strong and took top positions at election programs [3] of all political parties participating in the election campaign. As it came to light, Yulia Tymoshenko party Batkivshchyna has the biggest amount of promises including such innovations as “single window” and e-government platform to make the citizen-official cooperation easier that, in turn, is supposed to improve the performance of institutions in the long run.

Interestingly, all parties support the idea of lustration except for the Opposition Block, which pleads “*to stop thoughtless firing of state officials and chasing of political opponents under the lustration motto*” [4]. At the same time, the idea of downsizing the government is not declared by People’s Front, Samopomich party and Radical Party. The first two, however, put accent on creating conditions for civil society to control the government.

Particular attention should be paid to political declarations of winners of the election campaign: the Petro Poroshenko block and People’s Front party under the leadership of prime minister Yatseniuk and Oleksandr Turchynov, former close associate of Yulia Tymoshenko. As far as the presidential party is concerned, its election programme put issue of decentralization into the top category called ‘To live freely’. Among main aspects one might find declaration to give more rights and money to ‘hromady’ (communities) or to empower executive committees of local councils to make executive decisions. Moreover, specific features of every region are said to be taken into consideration [5]. Important moment is that the text of the document was written in March 2014 before presidential election and before military crisis escalation

in Donbas, which may be an explanation for not putting security issue on the top position of party programme.

In terms of People's Front party programme, it did put security matter at the very beginning of the document. In fact, some analysts regard that programme as the most realistic [6]. As for decentralization issue, the paper did not include much information. Party supported primarily financial decentralization. Emphasis was put on encouragement of citizens to take active position in building the democratic state as citizens were said to be the most important element of state construction [7].

Overall, even though election programs did not introduce detailed plan for the reform, they sent significant signal for both Ukrainian and international observers on firm intention to reform local governance. It remains to be seen, however, whether these signals will transform into real steps toward the reform.

As a final comment, taking into account the first political declarations and steps on the transformation of Ukrainian self-governance, the SWOT analysis of chances of decentralization and self-governance reform should be presented as a summary of the reflections given above.

SWOT Analysis: Chances of decentralization and self-governance reform

Strengths

- Declared priority of decentralization and self-governance in political agenda of all parties of Verkhovna Rada, president and prime minister.
- Adoption of laws on administrative territorial changes that are supposed to give more rights and financial resources to Ukrainian communities.
- Attempts to meet public expectations regarding the constitutional changes through forming constitutional committee.
- Political and public dialogue on the essence of the reform.
- Support from American and European allies.

Weaknesses

- Growing disagreement inside coalition before the autumn 2015 local elections.
- Arguments over text of constitutional changes among lawmakers and uncertain future of the bill on decentralization changes before final voting.
- Military tensions in parts of Donbas region.

Opportunities

- Elimination of dualism of power at level of local governance.
- Implementation of local programs in terms of regional development.
- More effective management at the level of community (hromada).
- Development of public engagement in the life of their communities.

Threats

- Escalation of military conflict in Donbas.
- Political crisis in Verkhovna Rada and early parliamentary elections.
- Lack of political will at the local level to implement decentralization changes.
- Lack of knowledge and expertise at the local level to quickly transform the system.
- Pressure of time before the autumn 2015 local election campaign.

Literature

1. More on final results of 2014 early elections in Ukraine see [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/wp300pt001f01=910.html>.

2. Ukrainian NGO, whose primary task is to monitor the election campaigns, maintain the link between voters and the government, protect electoral rights. Official website of the organization [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.cvu.org.ua/>.

3. More on contents of 2014 election programs of Ukrainian parties see: [Electronic resource]. – Mode of access: <http://voxukraine.org/2014/10/20/political-parties-programs-what-to-choose-when-theres-nothing-to-choose-from/>.

4. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP502?pt001f01=910&pf7171=199> [16.07.2015].

5. [Electronic resource]. – Mode of access: http://solydarnist.org/?page_id=874 [15.07.2015].

6. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://apostrophe.com.ua/article/-politics/2014-10-23/parad-peredviborchih-obtsyanok-abo-z-yakimi-programami-provdn-partdut-na-vibori/612> [15.07.2015].

7. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://nfront.in.ua/programa-partii/> [15.07.2015].

Д. І. Бабміндра

доктор економічних наук, професор

А. В. Овчаренко

асистент

Запорізький національний університет

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ТА ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

Основними проблемами земельного ринку на теперішній час є тривалий і заплутаний процес передачі (продажу) прав на землю та їх реєстрації, відсутність вільного продажу земель сільськогосподарського призначення, складні і непрозорі процедури викупу земель та зміни їх цільового призначення.

В сучасній практиці ринок земель України функціонує у вигляді двох складових:

- ринок сільськогосподарських земель, де земля є основним фактором виробництва та бере участь у створенні сільськогосподарської продукції;
- ринок земель несільськогосподарського призначення, до яких належать в першу чергу землі під забудовою.

Оскільки в Україні діє мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення (до 01.01.2016 р.), то на сучасному етапі активно функціонує ринок земель несільськогосподарського призначення, який залишається перспективним і на майбутнє. Із зняттям мораторію ринок сільськогосподарських земель стане найвагомішим, оскільки значна частина сільського населення України стали власниками земель, а ведення товарного сільськогосподарського виробництва вимагає значних капіталовкладень.

Діяльність на ринку земель сільськогосподарського призначення базується, крім вищезазначених принципів, на принципах:

- пріоритетності їх використання за цільовим призначенням;
- забезпечення консолідації земель та оптимізації землекористування;
- встановлення додаткових вимог для покупців окремих видів земельних ділянок сільськогосподарського призначення;
- встановлення науково обґрунтованих максимальних норм придбання у власність земельних ділянок фізичною чи юридичною особою;
- реалізації переважного права на купівлю земельних ділянок;

– надання окремим категоріям громадян можливості купівлі земельних ділянок державної або комунальної власності (права на їх оренду) з розстроченням платежу.

В Україні розпочався процес реалізації ідеї децентралізації владних повноважень.

Головними напрямками повинні бути: передача земель сільськогосподарського призначення державної форми власності у власність об'єднаних територіальних громад, тобто скасувати норму, прийняту за часів Януковича.

У Земельному кодексі, що за межами населених пунктів, землями сільськогосподарського призначення розпоряджаються центральний орган виконавчої влади з питань земельних ресурсів та його територіальні структури. Треба зрозуміти, що таке норма – основне джерело корупції з земельними оборудками.

Реєстрація прав на землю та інше нерухоме майно здійснюють лише місцеві органи самоврядування. Землевпорядна служба входить до складу органів самоврядування і бажано начальників землевпорядників обласного, районного, сільського, місцевого рівнів обирати жителями відповідної громади. На сьогоднішній день громади землевпорядна служба паразитує і займається здирництвом з простих громадянам.

Висновок. Економічний механізм регулювання земельних відносин в Україні потребує серйозного переосмислення та напрацювання нової цілісної системи економічних регуляторів, що ефективно вирішуватимуть задачі державної земельної політики в умовах розвинених ринкових відносин, адже більшість існуючих економіко-правових інструментів базуються на застарілій нормативній та методичній базі. Потребують пріоритетної уваги науковців та практиків питання розвитку антимонопольного регулювання земельних відносин, удосконалення платності землекористування, централізації бюджетування у сфері охорони земель, а також європейського та світового досвіду управління земельними відносинами.

Список використаної літератури

1. Аграрна реформа в Україні / П. І. Гайдуцький, П. Т. Саблук, Ю. О. Лупенко та ін. ; за ред. П. І. Гайдуцького. – Київ : ННЦ ІАЕ, 2005. – 424 с.

2. Бабміндра Д. І. Еколого-економічні засади реформування землекористування в ринкових умовах : автореф. дис. ... д-ра. екон. наук : 08.08.01 / Д. І. Бабміндра. – Київ : 2005. – 35 с.

3. Бабміндра Д. І. Ринок землі: видимі й приховані ризики / Д. І. Бабміндра, А. Г. Мартин // Землевпорядний вісник. – 2008. – № 1. – С. 9–15.

4. Бабміндра Д. І. Формування інвестиційних чинників раціонального землекористування / Д. І. Бабміндра // Землевпорядний вісник. – 2009. – № 3. – С. 39–42.

О. Ю. Бобровська

доктор наук з державного управління, професор
Дніпропетровський регіональний інститут державного управління НАДУ
при Президентіві України

КОРПОРАТИВНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄДНАНИМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ

Нова регіональна політика, реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади в Україні у складі ключових елементів реформи місцевого самоврядування визначили об'єднання територіальних громад, надавши широкий спектр нових владних повноважень і завдань органам місцевого самоврядування і

жителям згідно з принципом субсидіарності. Вони повинні організовувати і спрямовувати свою діяльність на надання якісних публічних послуг у межах територій і забезпечувати їх доступність для кожного жителя. Реформування є узагальненим поняттям, яке на рівні територіальних громад охоплює численні складники господарської, економічної, соціальної, екологічної та інших видів діяльності, напрями їх перетворень і чинники впливу, що спрямовуються на активізацію процесів розвитку. Особливого значення набуває відновлення й підтримка в належному стані інфраструктури території і об'єктів комунальної власності.

Спроможність громад самостійно вирішувати суспільні справи і питання місцевого значення передбачено забезпечувати за власні місцеві ресурси: об'єднаної комунальної власності і кумулятивного місцевого бюджету, який суттєво збільшується за рахунок фінансової децентралізації і перерозподілу податків.

Однак повного уявлення про нову модель управління територіями в умовах їх реформування поки не склалося, що активує підвищення уваги до пошуку їх альтернативних варіантів з боку науковців і практиків.

Нова організація життя об'єднаних територіальних громад потребує якнайшвидшого застосування і нових способів їх адаптації до спільної діяльності стосовно вирішення спільних проблем, формування взаємопов'язаних трансформаційних процесів, консолідації зусиль на відтворення занедбаного на сьогоднішній час економічного, екологічного і духовного життєвого простору.

Прогресивним способом організації суспільного життя і доктриною соціального розвитку у всьому світі розглядається корпоратизм. Він являє собою явище спільного володіння (співволодіння, рівноволодіння) власністю, за якого розвиток спільного життя здійснюється через договірні відносини у процесі задоволення суспільством групових та особистих інтересів. Його застосування є найбільш поширеною моделлю господарювання на низовому рівні в практиці розвинутих країн. У корпоративних моделях управління формуються найбільш стійкі взаємовідносини колективної мобільності і згуртованості в реалізації правових, економічних, соціальних, інформаційних та інших процесів суспільного життя, що мотивують до постійного вдосконалення організаційних форм господарювання.

На рівні територіальних громад корпоратизм слід розглядати як форму їх розвитку, що базується на муніципальній власності, має чіткі територіальні межі й організаційні структури, що спираються на особливий вид взаємодії людей, об'єднаних територією проживання, звичаями, умовами життєдіяльності й участю в цих процесах.

Корпоратизм у територіальних громадах можна уявити як форму представництва колективних інтересів населення через інституційну систему корпоративної взаємодії і впливу жителів громади на владу і на суб'єкти, які господарюють на її території, стосовно дотримання їх корпоративних прав при розробці нормативно-правових актів і створенні (організації) організаційно-правових форм господарювання, що дозволяють громадам активізуватись у пошуку та реалізації шляхів поліпшення власного життя.

Державне визнання, гарантії і новий етап розвитку місцевого самоврядування в Україні, що надаються Конституцією України, Законом України "Про місцеве самоврядування", дозволяють визначати територіальні громади як первинні ланки громадянського суспільства, що мають власне соціальне призначен-

ня, є виразниками індивідуальних і групових корпоративних інтересів, які формуються та реалізуються корпоративними відносинами.

Зміст принципових правових питань корпоративних відносин визначається в основному Цивільним кодексом України, Законом України “Про акціонерні товариства”, Господарським кодексом України, законами України “Про добровільне об’єднання територіальних громад” і “Про співробітництво територіальних громад”.

Об’єднання громад і створення умов для спільної діяльності людей породжують складну систему соціальних зв’язків, яка згуртовує індивідів у соціальну систему. У ній формуються стійкі соціальні й економічні зв’язки, притаманні корпоративній формі господарювання, які поглиблюють співпрацю, партнерство, формують корпоративну культуру, запроваджують сучасні організаційні схеми та методи ринкового господарювання. Саме громада стає виконавцем і модератором прогресивних перетворень щодо створення умов для саморозвитку й суспільної злагоди. При цьому розвиваються природний і об’єктивно існуючий корпоративізм, прагнення до колективної трудової діяльності та спільного розподілу трудових результатів.

Питання забезпечення економічної самостійності й упровадження радикальних новітніх технологій в організацію життєдіяльності й розвитку громад обумовлюється необхідність підвищення їх активності в процесах самоврядування, потребує більш конкретної участі жителів у використанні територіальних ресурсів і утворенні інфраструктури, у якій формуються потоки фінансів, робочої сили та інших ресурсів, що використовуються в процесах виробництва продукції, товарів, послуг і їх відтворенні.

Своє практичне втілення корпоративізм у територіальних громадах набуває в змісті поняття “корпорація” і її невід’ємного складника “корпоративне самоврядне управління”.

Аналіз численних визначень понять “корпорація” [1] дозволяє стверджувати, що жодне з них не відображає корпоративну сутність об’єднаних територіальних громад, що дозволяє в першому наближенні їх визначення звести до такого: *об’єднані територіальні громади доцільно розглядати як специфічну форму територіальних корпорацій, які створені на об’єднанні власності, місцевих бюджетів і суспільних інтересів, з дотриманням існуючого в Україні законодавства з метою стійкого динамічного розвитку територій, задоволення колективних інтересів, поглиблення і реалізації корпоративних економічних і соціальних прав жителів у суспільному територіальному просторі їх проживання.*

Корпоративне управління створює умови для одночасних гармонійних змін у діяльності об’єднаних громад, розгортає корпоративний рух і сприяє адаптації громад до спільної участі в глибоких, взаємопов’язаних трансформаційних процесах з орієнтацією їх на співпрацю в потокових, суцільних, логістичних виробничих, транспортних, обслуговуючих, забезпечувальних та інших територіальних ланцюгах діяльності, розвиваючи нові корпоративні загальносуспільні відносини.

Основні функції корпоративного управління спрямовуються:

- на визначення напрямів спільної діяльності щодо вирішення суспільних справ і інтересів жителів громади;
- конкретизацію прав і обов’язків суб’єктів корпоративного права на території громади;

- визначення основних завдань корпоративної діяльності;
- встановлення величини корпоративної власності територіальної громади і шляхів її збільшення й ефективного використання;
- вибір ефективних методів контролю за якістю і результативністю використання корпоративної власності;
- формування процесів взаємодії громад із зовнішнім середовищем;
- формування корпоративного статусу громади;
- побудову оптимальних форм схем і процесів організації корпоративної діяльності та питань співпраці.

Зазначене свідчить, що злиття громад і об'єднання їх спільних ресурсів, зусиль і дій для досягнення спільних інтересів стає вагомим чинником впровадження корпоративного підходу в їх самоврядування. Створюються умови для появи нової моделі самоврядування громад, побудованої на колективній відповідальності за власне життя за рахунок виважених колективних дій у точках перетину безпосередніх корпоративних інтересів влади і жителів, з конкретними засобами, інструментами і технологіями, що гарантує передумови власного соціально-економічного розвитку громад і нарощує потенціал для прогресивних зрушень розвитку економіки країни.

Список використаної літератури

1. Бобровська О. Ю. Корпоративне управління в місцевому самоврядуванні : монографія / О. Ю. Бобровська. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2008. – 284 с.
2. Корпоративне управління соціальною сферою: концептуальні засади : навч. посіб. / О. Ю. Бобровська., І. І. Хожило, І. В. Шумік. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2011. – 216 с.
3. Бобровська О. Ю. Корпоративне управління соціальним розвитком територіальних громад : монографія / О. Ю. Бобровська, І. В. Шумік. – Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2014. – 232 с.

О. С. Ігнатенко

доктор технічних наук, професор

Національна академія державного управління при Президентові України

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Питання розмежування повноважень та організації діяльності в органах місцевого самоврядування (ОМС) відіграють провідну роль, тому будь-які прогресивні ідеї місцевого розвитку важко буде запровадити в життя за відсутності належного розуміння наявних організаційних перешкод. Як підтвердження цьому, можна навести положення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, де особливу увагу приділено завданням зміни системи місцевого самоврядування, яка на сьогодні не задовольняє потреб суспільства. Звертається увага на те, що функціонування ОМС у більшості територіальних громад не забезпечує створення та підтримку сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, її самореалізації, захисту її прав, надання населенню ОМС, утвореними ними установами та організаціями високоякісних і доступних адміністративних, соціальних та інших послуг на відповідних територіях. І шляхи вирішення цієї наукової проблеми безпосередньо пов'язані з реформуванням, розподілом функцій та повноважень ОМС, їх методологічним забезпеченням, що може здійснюватись на основі порівняння організаційних структур, оцінки рівня спеціалізації

складових, раціонального підбору команд та формування процедурних аспектів участі в управлінні.

В організаційному аспекті у першу чергу має здійснюватись аналіз структур управління, зокрема зіставлення так званих плоских і високих структур. Висока структура ОМС відрізняється великим числом рівнів (координаторів) відносно числа посадових осіб. В плоскій структурі порівняно небагато рівнів, тому у кожного менеджера менше координаторів і більше підлеглих.

Плоскі структури в системі місцевого самоврядування населеного пункту часто асоціюються з децентралізацією, більш простими комунікаціями і менш формальними взаємозв'язками між керівниками і підлеглими.

У високій структурі ОМС акцент на вертикальні комунікації сильніший тому, що на кожного керівника доводиться менше підлеглих. В результаті, для досягнення горизонтальної координації, за інших рівних умов, потрібне більше комунікацій догори і донизу за лінією управління. Такі потоки призводять до спотворення і ослаблення владних відносин, оскільки розпорядження і інформація може передаватися, навмисно чи ні, у спотвореному вигляді.

Як правило, чим більше взаємопов'язана діяльність підлеглих, тим більша потреба в координації, і отже, у високій структурі, така координація, що деталізується, вимагає більшого числа координаторів відносно числа працівників. Плоска структура може призвести до перевантаження головної посадової особи, що є серйозною проблемою.

Чим вищий рівень невизначеності завдань, які вирішуються, тим більш плоскою повинна бути структура ОМС, оскільки спеціалізація, властива багаторівневим структурам, припускає визначеність завдань. В плоскій структурі легше встановити горизонтальні зв'язки, необхідні для досягнення такої координації, коли виконання нечітко визначеного завдання вимагає об'єднання індивідуальних зусиль у такому процесі.

Коли завдання дуже складні, багаторівнева структура ОМС дозволяє координаторам удосконалюватися в їх виконанні. Значна складність завдань в поєднанні з високим ступенем невизначеності робить плоскі структури більш відповідними.

Хоча плоскі структури сприяють більшій неформальності відносин в ОМС, все ж таки можлива ефективна централізація вершини цієї структури. За умови широкого використання інформаційних технологій ОМС можуть мати і не пірамідальну, і не плоску структуру, а ромбоподібну – з невеликим числом посадових осіб, які опікуються інформаційними питаннями і основною масою службовців на середньому рівні.

Більш плоска структура може бути створена за допомогою делегування повноважень, спрощення процесу ухвалення рішення, децентралізації або формування підрозділів з відособленим управлінням.

Важливо зауважити, мають місце загрози надмірної спеціалізації в ОМС, який обмежує можливості не тільки окремої посадової особи, але й складових системи. Це може привести до того, що їх внесок в досягнення загальних цілей місцевого самоврядування не можна буде виміряти. В таких випадках цілі ОМС або групи можуть увійти у протиріччя з метою місцевого самоврядування.

Для створення робочих груп у відділі чи управлінні ОМС можуть бути використані соціометричні методи. Основним інструментом при цьому є соціограма, що описує внутрішні відносини в групі. Кожний член групи указує на своє

прийняття або неприйняття інших членів відповідно до заданого критерію. Якщо застосовується анкета, то важливо забезпечити недвозначність формулювання такого критерію.

Основна складність у використанні соціометричного методу при комплектуванні колективу полягає в тому, що в результаті можуть утворитися колективи, нерівноцінні за своїми можливостями. Іншою проблемою є розподіл в такі колективи нових працівників.

Розглянемо можливість використання в управлінні ОМС теорії пов'язаних ланок ("шпильковий ланцюг"). Сумісне рішення завдань керівниками різних рівнів, керівниками і підлеглими є ефективним способом об'єднання цілей робочої ланки і ОМС. Але воно припускає, що кожен керівник належить до груп двох різних рівнів: до групи, що складається з його підлеглих, і до групи, яка включає його начальника.

Важливим аспектом є також участь в управлінні. Це можна віднести до основних механізмів узгодження цілей робочих груп з метою ОМС. Висока ступінь узгодженості цілей дозволяє згладити конфлікти, поліпшити співпрацю, і, отже, координацію, не вдаючись до ретельного контролю або до систем перевірки і корегування відхилень в діях. А це, у свою чергу, сприяє делегуванню повноважень і полегшує децентралізацію.

Участь в управлінні часто визначає, як надати посадовій особі можливість брати участь в ухваленні тих рішень, які її зачіпають, тобто зробити так, щоб її голос був почутий до того, як будуть ухвалені впливові рішення.

Слід вважати участь інструментом розширення контролю ОМС над посадовою особою; надання працівнику прав навіть у вирішенні другорядних питань зменшує його можливість відхилитися від основної мети. Адже участь розвиває первинні групи як ще одну форму соціального контролю, стимулює лідерів виробляти уміння запобігати конфліктам за допомогою маніпулювання. Мета при цьому може полягати в тому, щоб відвернути увагу від необхідності соціальних змін, адаптувати особу до існуючої структури. Результати деяких досліджень доводять, що участь завжди призводитиме до домінування інтересів більш сильних, оскільки учасники неминуче відрізняються за своїми позиціями в ОМС. Надаючи кожному можливість участі, не можна досягти справжньої рівності; простий олігархічний контроль як реальна влада переходить до більш професійно підготовлених і більш конструктивно мислячих.

Для того, щоб участь була ефективною, посадові особи повинні не тільки хотіти цього, але і сприймати свою роль в ухваленні рішення як законне право. За таких умов участь може бути позитивним чинником у підвищенні результативності діяльності. Лідер формулює проблему в термінах пошуку мети і перешкод до її досягнення. Потім він відіграє роль керівника дискусії і дає додаткову інформацію, не нав'язуючи, проте, своїх власних висновків при виборі шляху досягнення встановлених цілей. Важливо визначити, чи будуть посадові особи місцевого самоврядування з такою ж готовністю йти назустріч бажанням керівництва протягом тривалого періоду (коли цілі, швидше за все, перебуватимуть у конфлікті). Посадові особи можуть прагнути підвищити рівень своїх знань, щоб брати участь в ухваленні тих рішень, які впливають на умови їх праці.

При обговоренні можливе досягнення згоди щодо цілей, що зменшить конфлікт і понизить витрати на контроль та координацію.

Існує взаємозв'язок між демократією в суспільстві і темпами його економічного і культурного розвитку, і всякий раз, коли свобода слова блокується, виникає небезпека соціального вибуху. Участь в обговоренні може забезпечити

механізм для вирішення конфліктів, а також для узаконення і підкріплення прийнятних умов і методів контролю.

Багатьох головних посадових осіб місцевого самоврядування як менеджерів турбує, що участь може призвести до ухвалення такого рішення, яке суперечить їх точці зору про якнайкращий для ОМС курс дій, розмиває відповідальність.

Не можна припускати, що коли посадові особи беруть участь в ухваленні рішення, то вони автоматично пов'язують себе зобов'язанням його виконувати. Можна дати працівникам право висловлювати свою думку і навіть впливати на рішення, і проте вони можуть прийти до висновку, що остаточно обраний курс дій не відповідає їх цілям і інтересам. У такому разі, навіть якщо участь в ухваленні рішень і спиралося на їх потребу в пошані і самовираженні, звідси не витікає, що вони активно підтримуватимуть остаточно рішення, а не будуть заперечувати і ставити умови. З іншого боку, необхідно визнати, що якщо посадові особи протягом тривалого періоду часу відчують, що керівництво ОМС дійсно враховує їх думку, то вони будуть з більшою готовністю йти на взаємні поступки, так що участь може в дійсності запобігти активній протидії тим рішенням, які суперечать бажанням посадових осіб.

Завжди досить складно визначити, за яких умов участь здатна підвищити рівень задоволеності посадової особи, збільшити ефективність діяльності або полегшити проведення змін. Ця проблема частково пов'язана з труднощами побудови таких систем участі, які спиралося б на основні мотивації працівників.

Наведені положення сприятимуть зміцненню місцевого самоврядування в Україні на сучасному етапі.

Н. М. Козаченко

аспірант

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління НАДУ
при Президентіві України

УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ – СКЛADOVA ПРОЦЕСІВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку місцевого самоврядування в Україні започатковано реформу спрямовану на децентралізацію влади. Основна мета проведення цієї реформи – забезпечення спроможності органів місцевого самоврядування самостійно, за допомогою власних ресурсів вирішувати питання місцевого значення в інтересах жителів громади.

На офіційному веб-порталі “Децентралізація влади”, викладено п'ять основних кроків які потрібно зробити для проведення та запровадження реформи:

1. Необхідно визначити територіальну основу органів місцевого самоврядування та виконавчої влади. А саме, створити трьохрівневу систему адміністративно-територіального устрою в Україні.

2. Провести розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування різних рівнів. При цьому найбільш важливі для громади повноваження передати на найближчий до людей рівень влади.

3. Провести розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування та виконавчої влади шляхом передачі основних повноважень місцевих держадміністрацій органам місцевого самоврядування, а виконавчій владі залишити тільки право контролю.

4. Необхідно визначити, скільки ресурсів треба на кожному рівні та повністю оновити бюджетну систему. Громади повинні мати власні бюджети і мож-

ливість об'єднувати зусилля і фінанси. Тоді у них з'являться ресурси для вирішення нагальних питань і подальшого розвитку.

5. Треба зробити органи місцевого самоврядування постійно підзвітними перед виборцями і державою. Люди почнуть розуміти, що від їхнього голосування залежить, чи добре працюватиме для них місцева влада [3].

На нашу думку, новоствореним об'єднаним територіальним громадам для ефективного розвитку окрім бюджетних та податкових можливостей, необхідно мати в управлінні і земельні ресурси. Першочерговим завданням децентралізації земельних відносин в Україні повинно бути передача прав розпорядження землями громадам нижчого рівня. Відповідно до діючої редакції статті 122 Земельного кодексу України землями державної власності за межами населених пунктів розпоряджаюся обласні, районні ради та районні державні адміністрації. Земельними ділянками сільськогосподарського призначення державної власності розпоряджається Центральний орган виконавчої влади з питань земельних ресурсів у галузі земельних відносин та його територіальні органи [1]. Наразі в органах з питань земельних ресурсів та в місцевих державних адміністраціях рішення (розпорядження, накази) про передачу земельних ділянок у власність та користування приймаються одноосібно керівником, а не колегіально з обговоренням, як наприклад в радах всіх рівнів. Тому, земельні питання в аспекті проявів корупційних діянь все більше привертають увагу громадськості та засобів масової інформації.

На даний час напрацьовано законопроекти, які передбачають заходи з передачі прав розпорядження землями державної власності за межами населених пунктів громадам нижчого рівня. Державною службою України з питань геодезії, картографії та кадастру розроблено проект Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо делегування повноважень органам місцевого самоврядування з розпорядження землями державної власності і посилення державного контролю за використанням та охороною земель" [2].

Даним законопроектом:

– впроваджується ефективна система державного управління та місцевого самоврядування шляхом делегування органам місцевого самоврядування повноважень з розпорядження землями державної власності, визначення правового режиму земель колективної власності, відумерлої спадщини та невитребуваних земельних часток (паїв);

– передбачено передати від районних державних адміністрацій до сільських, селищних, міських рад повноваження щодо виділення земельних часток (паїв) у натурі (на місцевості) та щодо зміни цільового призначення земельних ділянок приватної власності;

– спрощується процедура отримання земельних ділянок у власність та користування, на яких розташовані будівлі, споруди, інші об'єкти нерухомого майна, право власності на які зареєстровано за набувачем земельної ділянки, шляхом скасування необхідності отримання дозволу на розроблення документації із землеустрою;

– усунуто дублювання функцій та скорочення наглядових органів шляхом визначення єдиного органу виконавчої влади, який здійснюватиме державний контроль за використанням та охороною земель.

Функції державного контролю за використанням та охороною земель планується передати від Державної інспекції сільського господарства України Державній службі України з питань геодезії, картографії та кадастру з одночасним

припиненням повноважень останньої по розпорядженню землями сільськогосподарського призначення.

На нашу думку прийняття вищезазначеного законопроекту надасть змогу органам місцевого самоврядування отримувати певні преференції від управління та розпорядження земельними ресурсами у вигляді додаткових надходжень до бюджету. Це сприятиме подальшому розвитку територій (будівництву інфраструктури, доріг, об'єктів соціально-культурного значення, тощо). Актуалізація управління земельними ресурсами органами місцевого самоврядування повинна сприяти запровадженню адміністративних послуг в цій сфері, в тому числі і електронних. Слід зазначити, що на даний час Центрами надання адміністративних послуг запроваджено послугу “надання рішень з питань регулювання земельних відносин” лише на рівні міст обласного та районного значення. Сільські та селищні ради в цьому процесі не задіяні, а це призводить до зловживань та порушень прав і свобод громадян та юридичних осіб. Ці питання потребують особливої уваги на даному етапі децентралізації у сфері земельних відносин, як такі що призведуть до прозорості діяльності посадових осіб органів місцевого самоврядування та усунення проявів корупційних діянь.

Список використаної літератури

1. Земельний кодекс України: Кодекс України від 25.10.2001 р. № 2768-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2768-14.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо делегування повноважень органам місцевого самоврядування з розпорядження землями державної власності і посилення державного контролю за використанням та охороною земель: проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://land.gov.ua/ru/zakonoproekty/653.html?view=normativeact>.

3. Сайт: Децентралізація влади [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/>.

Т. А. Кравченко

доктор наук з державного управління, доцент, професор
Класичний приватний університет

ФОРМУВАННЯ СПРОМОЖНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД – ОБ’ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Серед найочікуваних результатів процесу децентралізації, започаткованого в Україні, найактуальнішим є створення спроможних самодостатніх територіальних громад, які б володіли відповідними фінансовими, матеріальними, земельними ресурсами, об’єктами соціальної інфраструктури, необхідними для поліпшення забезпечення потреб громадян та якісного надання їм базових соціальних та адміністративних послуг.

Питання адміністративно-територіальної реформи в Україні та за рубежом, взаємодії територіальних громад в сучасних умовах, участі громадськості у цих процесах та дотичні теми розвитку місцевого самоврядування в Україні протягом останнього часу ретельно досліджені у працях таких науковців, як Б. Авер’янов, В. Алексєєв, В. Бабаєв, О. Бабінова, В. Бульба, П. Ворона, І. Дробуш, І. Коліушко, Ю. Куц, Н. Ліповська, В. Мамонова, Ю. Молодожен, В. Толкованов, Ю. Шаров та інших авторів. Але динамічні зміни в законодавстві обумовлюють необхідність подальшого розвитку наукових досліджень за цим напрямом.

Кабінетом Міністрів України 1 квітня 2014 року була схвалена Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (далі Концепція) [1] та затверджено План заходів з її реалізації [2]

В цих документах були визначені основні завдання уряду щодо формування нової моделі місцевого самоврядування, що орієнтується насамперед на реалізацію принципів Європейської хартії місцевого самоврядування, якою передбачається не тільки право, а й спроможність територіальних громад реалізовувати ті завдання, що на них покладаються. З-поміж основних пріоритетів – необхідність забезпечити функціонування місцевого самоврядування на всіх рівнях адміністративно-територіального устрою: на базовому, субрегіональному та регіональному, що означає насамперед надання права радам двох останніх рівнів створювати власні виконавчі органи.

Верховної Радою ухвалено Закон України “Про добровільне об’єднання територіальних громад [3], а Кабінетом Міністрів України для забезпечення його реалізації затверджено Методику формування спроможних територіальних громад [4] – далі Методика). Саме ці нормативно-правові акти визначають, яким чином має відбуватись об’єднання громад для того щоб вони стали спроможними.

У цій методиці вперше в нормативно-правовому визначенні вводиться термін спроможна територіальна громада – це територіальні громади сіл (селищ, міст), які в результаті добровільного об’єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров’я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці [4].

Формування спроможних територіальних громад здійснюється шляхом:

- розроблення облдержадміністрацією проекту перспективного плану;
- схвалення проекту перспективного плану обласною радою;
- затвердження Кабінетом Міністрів України перспективних планів;
- добровільного об’єднання територіальних громад;
- формування органів місцевого самоврядування спроможних територіальних громад.

Формування спроможних територіальних громад здійснюється з урахуванням:

- 1) здатності органів місцевого самоврядування вирішувати суспільні питання, які належать до їх компетенції, для задоволення потреб населення відповідних адміністративно-територіальних одиниць;
- 2) історичних, географічних, соціально-економічних, культурних особливостей розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць;
- 3) розвитку інфраструктури відповідних адміністративно-територіальних одиниць;
- 4) фінансового забезпечення відповідних адміністративно-територіальних одиниць;
- 5) трудової міграції населення;
- 6) доступності послуг у відповідних сферах [4].

Щодо державної підтримки процесу об’єднання громад.

Позитивним моментом державної підтримки процесу об’єднання громад в Україні можна зазначити те, що був запозичений досвід інших країн, коли на етапі добровільного об’єднання громад (комун, муніципалітетів, общин) визначались додаткові преференції, які держава надавала тим, хто об’єднується [5].

Відповідно до ст. 9, 10 Закону України Про добровільне об’єднання територіальних громад [3] визначено декілька форм державної підтримки новоутвореним об’єднанням громадам (рис. 1).

Зазначене ресурсне забезпечення та обсяг повноважень отримують лише ті громади, які об'єдналися відповідно до Закону [3] та Перспективного плану формування територій громад, підготовленого відповідно до вимог урядової Методики [4]. Таким чином, було визначено, що головним документом для формування спроможних громад є Перспективний план, який розробляється та затверджується відповідно до ст. 11 Закону №157 і має жорстко відповідати вимогам Методики [4].

Станом на 24 вересня перспективні плани схвалені у 22 областях, 16 з них затверджені Кабінетом Міністрів України. До 4 вересня 2015 року згідно з законодавством рішення про об'єднання громад ухвалювалися обласними радами. За цей час було утворено 83 об'єднаних громади [6].

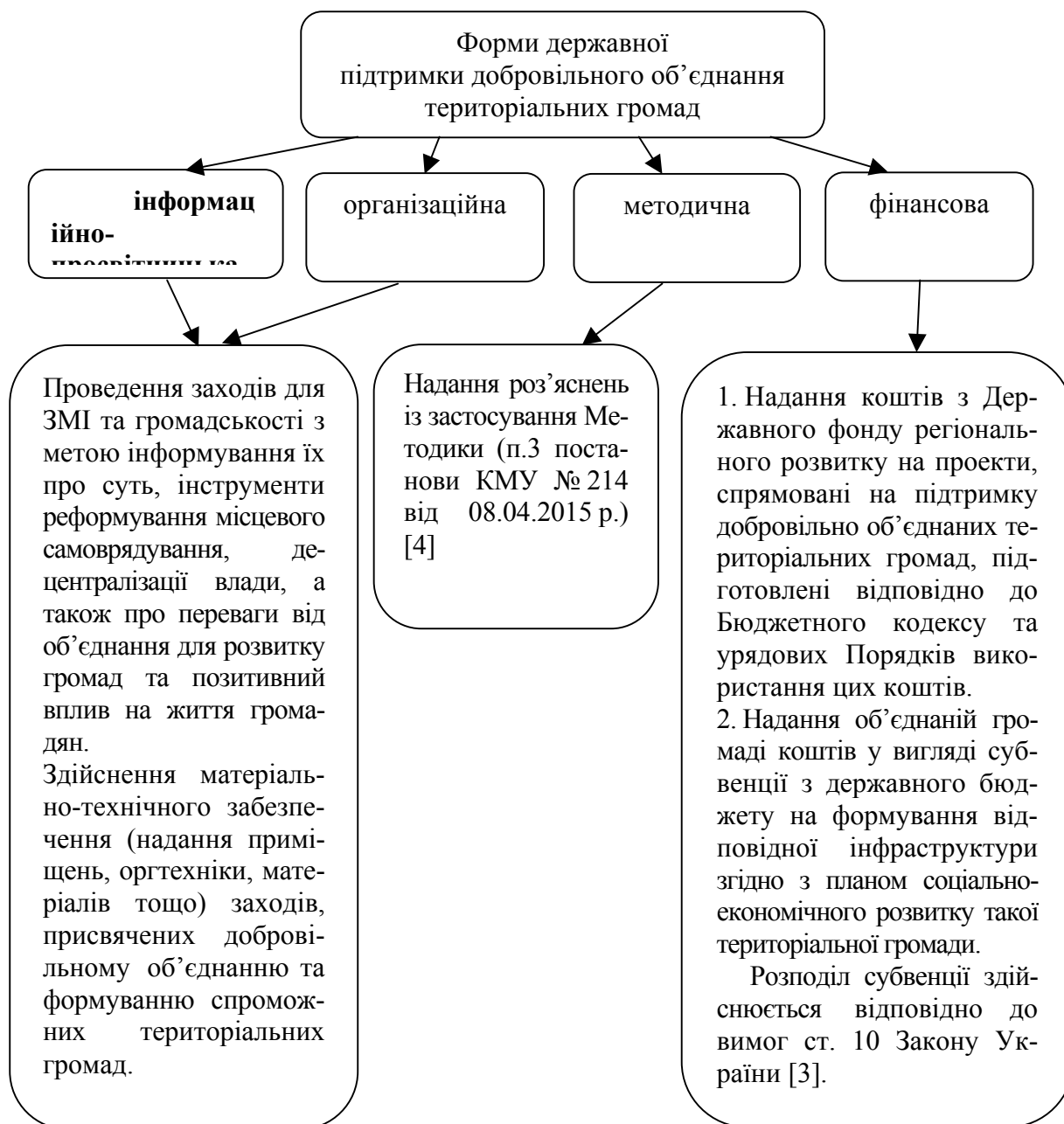

Рис. 1. Форми державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад

З 5 вересня 2015 року набув чинності Закон України № 676-VIII “Про внесення змін до деяких законів України щодо організації проведення перших виборів депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів”, згідно з яким “об’єднана територіальна громада вважається утвореною за цим Законом з дня набрання чинності рішеннями всіх рад, що прийняли рішення про добровільне об’єднання територіальних громад, або з моменту набрання чинності рішенням про підтримку добровільного об’єднання територіальних громад на місцевому референдумі та за умови відповідності таких рішень висновку, передбаченому частиною четвертою статті 7 цього Закону”.

16 вересня Кабінет Міністрів України своїм розпорядженням затвердив перспективний план формування територій громад Запорізької області [7]. Згідно з цим документом у Запорізькій області буде створено 51 спроможну (об’єднану) територіальну громаду.

Запорізька область стала першим регіоном, де створена місцева Асоціація органів місцевого самоврядування “Запорізький регіональний центр розвитку спроможних територіальних громад”. Засновниками Асоціації стали перші створені на території Запорізької області територіальні громади. Головною метою створення Асоціації є підвищення інституційної та фінансової спроможності територіальних громад. Мережа Асоціації включатиме близько 60 Громадських центрів на території Запорізької області [8].

Вбачаємо, що формування спроможних територіальних громад, зокрема в рамках реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, є комплексним та надзвичайно складним завданням, реалізація якого вимагатиме значних та тривалих зусиль з боку як представників центральної та місцевої влади, так і територіальної громади, особливо в контексті новацій законодавства щодо децентралізації влади в Україні. Науково-методичний супровід цього процесу наразі набуває особливої актуальності та вимагає активізації дослідницьких зусиль у відповідному напрямі.

Список використаної літератури

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80/print1444555437891658>.

2. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.06.2014 р. № 591-р (зі змінами станом на 12.10.2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/591-2014-%D1%80/print1444480346381887>.

3. Про добровільне об’єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII (зі змінами станом на 12.10.2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.

4. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.2015 р. № 214 (зі змінами станом на 12.10.2015 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF/print1444480346381887>.

5. Тронь В. Адміністративно-територіальна реформа в Україні: оптимальний підхід в умовах невизначеності, ризику і багатокритеріального компромісу / В. Тронь // Економ, часопис-XXI. – 2008. – № 3–4. – С. 40–43.

6. Список об’єднаних територіальних громад України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org>.

7. Про затвердження перспективного плану формування територій громад Запорізької області: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.09.2015 р. № 938-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/938-2015-%D1%80/print1444480346381887>.

8. Запорізькі громади можуть розраховувати на надійне плече місцевої Асоціації органів місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zoda.gov.ua/news/28647/zaporizki-gromadi-mozhut-rozrahovuvati-na-nadiyne-pleche-mistsevoji-asotsiatsiji-organiv-mistsevogo-samovryaduvannya.html>.

Л. М. Кривошесєва

кандидат історичних наук, доцент
Класичний приватний університет

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ СТРУКТУРИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ОЛЕКСАНДРІВСЬКОГО ПОВІТУ

Стратегія розвитку місцевого самоврядування має враховувати як базові виклики сучасності, так і історичний досвід. Відтак актуальним стає врахування позитивного досвіду, набутого міськими громадськими інституціями Катеринославщини і Олександрівським земством. Створені за реформою 1864 р. земства, як органи місцевого самоврядування, мали на правових засадах поліпшити умови взаємодії державної влади, місцевих бюрократичних установ і громадою.

Принципи формування структури органів місцевого самоврядування спиралися на законодавчі акти Російської імперії – Положення про губернські та повітові земські установи від 1 січня 1864 р., Положення про земські установи та губернські із земських і міських справ присутствія від 12 липня 1890 р. та інші актові матеріали. Діяльність земських установ Олександрівського повіту Катеринославської губернії висвітлена в документах Держархіву Запорізької області. Це протоколи сесій засідань зборів, звіти про діяльність управ, доповіді членів земських зборів тощо. “Пам’ятні книжки Катеринославської губернії” за 1875–1889 рр. також містять важливу інформацію щодо напрямків земської діяльності.

У рамках загальноросійського проекту реформ у вересні 1866 р. Олександр II підписав розпорядження про створення земств у Катеринославській губернії, які належали до губерній. На той час до складу Катеринославської губернії входило вісім повітових земств: Слов’яносербське, Бахмутське, Павлоградське, Олександрівське, Маріупольське, Верхньодніпровське, Новомосковське та Катеринославське. Визначалися структура й подальша діяльність повітових земств Катеринославщини.

Відтепер у повітах Катеринославської губернії на загальних засадах створювалися земські виборчі з’їзди, збори й управи. Виборчі з’їзди стали фундаментом місцевого самоврядування. До їх функцій належало обрання раз на три роки гласних (членів земських зборів). Виборче право надавалось громадянам, які досягли віку 25 років, але взяти участь у виборах могли лише чоловіки. При цьому вони повинні були сплатити податок, скласти присягу на вірність державі і не бути засудженими.

Вибори проводилися на основі майнового цензу і за куріальною системою. До першої курії входили повітові землевласники – дворяни і поміщики, а право участі у виборах від цієї курії мали власники нерухомості на суму не менше 15 тис. руб., або обігового капіталу розміром 6 тис. руб. Повітові землевласники з меншим майновим цензом брали участь у виборах через довірених осіб. До другої, міської, курії належали громадяни з купецькими свідоцтвами, власники

промислово-торгівельних підприємств з річним обігом не менше 6 тис. руб, а також власники нерухомості на суму від 500 руб (у невеликих містах) до 3 тис. руб (у великих містах).

Для виборців третьої, селянської, курії майнового цензу не існувало. Проте, тут діяла багаторівнева система виборів: селянські громади обирали представників на волосні сходи, ті обирали виборців, а вже останні – безпосередньо гласних у повітові земські збори. Вибори до третьої курії мали становий характер, що не дозволяло взяти в них участь особам, які не входили до громади (насамперед, це стосувалось сільської інтелігенції). В Олександрівському повіті перша курія чисельно поступалась не тільки другій і третій разом узятим, але й третій курії окремо.

Земські збори формувались на виборчих з'їздах. Члени зборів обирались раз на три роки. Голова земських зборів зазвичай був предводителем дворянства. Повітові земські збори, перебуваючи у прямій залежності від губернських, самостійно вирішували наступні питання: складання кошторисів про розміри витрат повітових земств, звітування перед губернським земством щодо розвитку господарства, відкриття базарів, торгів, ярмарок, зміна напрямків повітових доріг, виконання міських розпоряджень і управління губернськими шляхами, розгляд скарг на дії земських управ тощо.

Земська управа була виконавчим органом земських зборів, її склад обирався на першому їх засіданні (не мали права обиратися чиновники міських палат, повітових казначейств і духівництво). Катеринославська губернська управа складалась з шести членів і голови, які обирались на три роки. Кандидатура голови затверджувалась міністром внутрішніх справ. Повітові управи складались з двох членів і голови, якого затверджував катеринославський губернатор. До обов'язків управ належало виконання розпоряджень земських зборів, а саме складання земських кошторисів і звітів, контроль за земськими доходами і витратами, представництво земських інтересів у суді (зокрема, у майнових питаннях).

Важливим принципом діяльності управ була гласність. Закон передбачав, що всі звіти і результати ревізій управ повинні оприлюднюватися в "Губернских ведомостях". Компетенція земств також була регламентована – головну їх турботу становила господарсько-розпорядча діяльність, тобто вирішення справ економічного характеру, а саме розвиток землеробства, торгівлі, промисловості, запобігання масовому падежу худоби, формування хлібних запасів та ін.

Обов'язковими для земства вважались наступні функції: утримання в'язниць, облаштування поштових трактів, ремонт доріг для проїзду державних чиновників і поліції тощо. До необов'язкових земських справ належали ті, якими було складно керувати з центра: захист від пожеж, ремонт мостів, медична допомога, організація освіти. Земства мали право наймати лікарів, учителів і інших працівників, і на утримання яких з населення збирались податки.

Особливістю діяльності Олександрівського повітового земства Катеринославської губернії стала спроба вирішити питання про надання виборчих прав орендарям. Земці вказували, що серед орендарів є особи з високим освітнім цензом і матеріальними статками, вкладеними в оренду, тому їх зацікавленість земськими справами перевищує інтерес до цього деяких осіб, допущених до участі у зборах.

Найбільш плідний період діяльності органів місцевого самоврядування Олександрівська припадає на кінець XIX – початок XX століття. Певні зусилля

докладалися муніципальними органами в організації благоустрою міста, прокладанні міського водогону, відкритті автомобільного руху, переведенні міста на електричне освітлення тощо. Особливих успіхів було досягнуто в розвитку освіти – розширена мережа початкових народних училищ, відкриті середні спеціальні навчальні заклади, організована школа-хутір глухонімих, приділялась увага питанням освіти дорослого населення. Муніципальні медичні установи та санітарне відділення тримали під контролем санітарно-епідеміологічний стан міста. Досягнення Олександрівського земства Катеринославської губернії у різних сферах діяльності підтверджують дієвість розбудованої структури місцевих органів влади.

О. М. Кубишко

аспірант

Класичний приватний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ

Сучасні підходи до державного управління охоплюють низку механізмів реалізації державної регіональної політики та державного управління сталим розвитком окремих регіонів, що мають бути спрямовані на створення умов для збалансованого соціально-економічного розвитку окремих територій держави при наявності нерівних ресурсів і можливостей та які набувають додаткової актуальності в Україні в умовах проведення реформи децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування.

Внесок у розвиток теоретичних засад з цієї проблематики зробила низка вітчизняних вчених, серед яких З. Варналій, В. Воротін, Б. Данилишин, М. Долішній, В. Куйбіда, О. Мордвінов, М. Пашкевич, В. Поповкін, С. Романюк, В. Семиноженко, О. Топчієв, О. Шаблій та ін. Окремі нормативно-правові засади державної регіональної політики містяться в таких законодавчих актах, як: Конституція України, Закони України “Про засади державної регіональної політики”, “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики”, “Про стимулювання розвитку регіонів”, “Про місцеве самоврядування в Україні”, “Про місцеві державні адміністрації”, “Про транскордонне співробітництво”, “Про державні цільові програми”, “Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України”, “Про генеральну схему планування територій України”, Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року.

У Законі України “Про засади державної регіональної політики” від 05.02.2015 р. термін “регіон” тлумачиться, як територія окремої області, АР Крим, м. Києва та Севастополя. При цьому в Законі зазначається, що метою державної регіональної політики є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання. В якості одного з принципів державної регіональної політики визначено “принцип сталого розвитку”, під яким розуміється розвиток суспільства для задоволення потреб нинішнього покоління з урахуванням інтересів майбутніх поколінь.

Індикаторами сталого розвитку регіону є система показників, які можна об’єднати в три групи: економічні – виробничо-економічні, структурні, інвестиційні, фінансові, науково-технічний потенціал, зовнішньоекономічна діяльність;

соціальні – життєвий рівень населення, соціальна інфраструктура, стан трудових ресурсів, здоров'я населення, демографічна ситуація, криміногенна ситуація; екологічні – стан природного середовища, антропогенний вплив на природне середовище, використання природних ресурсів, використання вихідних та вторинних ресурсів. З огляду на це, об'єктами управління в системі реалізації державної регіональної політики є населення регіону, регіональний господарський комплекс (промисловість, будівництво, сільське господарство, транспорт, зв'язок), соціальна інфраструктура (освіта, культура, охорона здоров'я, спорт, побутове обслуговування), місцеве господарство (комунальна власність, комунальний транспорт тощо), природне середовище (водні, земельні та інші ресурси).

Суб'єктами реалізації державної регіональної політики на сьогоднішній час в Україні є: на загальнодержавному рівні – Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Міністерства та відомства, інші центральні органи виконавчої влади; на регіональному рівні – обласні державні адміністрації, обласні ради, регіональні органи міністерств і відомств, державні адміністрації та міські ради м. Києва та Севастополя, Верховна Рада та Рада Міністрів АР Крим; на місцевому рівні – районні державні адміністрації, районні ради та їх виконавчі комітети, сільські, селищні та міські ради та їх виконавчі комітети, фізичні та юридичні особи.

Також відповідно до чинного законодавства міські ради та обласні державні адміністрації можуть створювати Агенції регіонального розвитку, співзасновниками яких можуть бути регіональні торгово-промислові палати, асоціації підприємців, представництва всеукраїнських асоціацій органів місцевого самоврядування, вищі навчальні заклади, наукові установи, профільні громадські об'єднання регіону.

Основними стратегічними завданнями, визначеними у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року були підвищення конкурентоспроможності регіонів та зміцнення їх ресурсного потенціалу, забезпечення розвитку людських ресурсів, розвиток міжрегіонального співробітництва, створення інституціональних умов для регіонального розвитку. Стратегією на період до 2020 року встановлено такі пріоритети: підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток, ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку. Це свідчить про скорочення завдань державної регіональної політики з метою концентрації ресурсів лише на основних із них.

В якості джерел фінансування державної регіональної політики в Україні виступають кошти Державного бюджету України, а саме державного фонду регіонального розвитку, кошти місцевих бюджетів, благодійні внески, кошти міжнародних організацій, кошти інших джерел, не заборонених законодавством. Європейський досвід фінансування регіонального розвитку свідчить про те, що для реалізації регіональної політики в ЄС витрачається третина всього зведеного бюджету – 308 млрд. євро за період з 2007 р. по 2013 р., у т. ч. 81,5% спрямовувались на реалізацію заходів щодо зменшення територіальних диспропорцій, близько 16% – на підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів та 2,5% – на європейське територіальне співробітництво.

Таким чином, саме державна регіональна політика та державне управління сталим розвитком регіонів є тим інструментом, який надає змогу державним органам влади застосовувати механізми впливу з урахуванням соціально-

економічних потреб окремих територій, що сприяє більш ефективному використанню наявного потенціалу, зменшенню територіальної нерівності, підвищенню конкурентоспроможності регіонів.

Список використаної літератури

1. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія / за ред. З. С. Варналія. – Київ : НІСД, 2007. – 820 с.

2. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

3. Пашкевич М. С. Наукові засади регулювання регіональної економіки : монографія / М. С. Пашкевич. – Донецьк : Національний гірничий університет, 2012 – 790 с.

О. Г. Курбатов

кандидат філософських наук, доцент

Класичний приватний університет

ПРОБЛЕМА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

У КОНТЕКСТІ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ 25 ЖОВТНЯ 2015 РОКУ

Минуло вже більше, ніж півтора роки після Революції Гідності. Другий Майдан породив величезні надії на зміни в українському суспільстві, на повне “перезавантаження” усіх його сфер. Великі сподівання покладалися, зокрема, на реформування усієї системи місцевого самоврядування в Україні таким чином, щоб ця система стала безпосереднім втіленням волі народу, спрямованої на позитивні зміни у кожній громаді, в кожному регіоні, маючи при цьому, завдяки децентралізації, усі необхідні важелі для здійснення таких змін. Більше того, успішні дії громад по зміні життя людей на краще могли б стати своєрідним каталізатором для вищих органів державної влади, прискорюючи проведення на загальнодержавному рівні реформ, які усунули б усі перешкоди для таких дій. Наскільки ж виправдалися ці сподівання?

На момент опублікування цих тез вже відомі результати виборів до органів місцевого самоврядування 25 жовтня 2015 року. Вибори ці були заплановані за новими правилами; зокрема, в обранні міських, районних та обласних рад новим законом передбачена пропорційна система з елементами мажоритарної; ці елементи полягають у тому, що кожна партія у бюлетені уособлюється прізвиськом загальнопартійного лідера, а також прізвиськом кандидата, що висувається на даному конкретному окрузі. При цьому, на відміну від лідера, прохід цього кандидата у раду не гарантований, особливо при лише незначному перевищенні партією п’ятивідсоткового бар’єру, і це виступає певним елементом несправедливості, непередставлення волі народу: адже виборці, віддаючи голоси за партію, могли насправді ідентифікувати її саме з цим кандидатом.

Головною ж загрозою підвищенню ефективності місцевого самоврядування виступає те, що висування кандидатів у місцеві депутати та голови, як і раніше, залишається відчуженим від народу (імітація висування від імені народу у вигляді “шоу” на стадіоні сюди на рахується). Основна боротьба за мандати місцевих депутатів та мерські крісла точиться все між тими самими олігархічними партіями, назви яких міняються, але не змінюється їхня суть; прагнучи до перерозподілу на свою користь впливу на місцевому рівні, вони розглядають це як своєрідний “трамплін” для вчинення аналогічної дії на рівні держави. Не випад-

ково деякі з цих партій навіть не розуміють специфіки місцевих виборів, розміщуючи на білбордах гасла на кшталт “Контрактна армія” і таке інше, що є компетенцією не місцевої, а центральної влади.

Але й ті з них, хто не допускає таких грубих помилок, все одно, будучи пов’язаними з олігархічними інтересами, не можуть запропонувати нічого суттєвого у вирішенні найнагальнішої проблеми українського суспільства – боротьбі з корупцією. Так, у передвиборчій програмі одного з найперспективніших кандидатів у міські голови Запоріжжя єдиним антикорупційним заходом можна вважати “повний та незалежний аудит КП “Основаніє”. Замість припинення корупційних поборів з водіїв маршруток, що суттєво знизить ціну на проїзд, пропонується “ліквідація нелегальних маршрутів”, проїзд у яких дешевший. Нічого не говориться у програмі й про викорінення інших корупційних діянь, таких, як “відкати” під час проведення тендерів або “дерібан” промислових відвалів.

Очевидно, що загальна тенденція, яка панує нині в українській владі – підміна справжньої деолігархізації та боротьби з корупцією боротьбою олігархів між собою – повною мірою поширюється й на передвиборчу кампанію місцевих виборів, що аж ніяк не може сприяти покращенню якості органів місцевого самоврядування.

Противагою олігархічним структурам, здатною створити дієву місцеву владу, є структури громадянського суспільства. Його формування в Україні значно прискорилося після Революції Гідності. Але прогнози стосовно того, що з Євромайдану вийдуть нові політичні сили, які представлятимуть весь ідеологічний спектр, захищаючи інтереси не олігархів, а певних соціальних верств, не виправдалися – у “сухому залишку” маємо лише “Правий сектор” та “Самопоміч”, що оформилася у “нормальну” українську парламентську партію без чіткої ідеологічної платформи. До того ж, частина представників громадянського суспільства (зокрема, члени волонтерського руху) використовуються олігархічними партіями у своїх інтересах.

Таким чином, формування органів місцевого самоврядування в Україні (або, принаймні, на її південному сході) знов відбувається практично без участі структур громадянського суспільства. Ті ж його представники, що все таки представлені у виборчих бюллетенях, скоріше за все, не знайдуть широкої підтримки виборців, оскільки значна частина останніх або зовсім не бере участь у виборах, або, будучи враженою люмпенською психологією, голосують за носіїв такої самої психології, що обіцяють довірливому електорату “манну небесну” на халяву.

Особливістю місцевої влади, що формується нині, є те, що вона обирається лише на два роки. Цей час має стати вирішальним для зміцнення структур громадянського суспільства, які змогли б замінити у нових органах місцевого самоврядування представників відчужених від народу партій. І все ж таки хочеться побажати обраній нині місцевій владі усвідомити, що її ефективна робота вигідна для неї самої з огляду на соціальний вибух, цілком можливий після початку опалювального сезону, й зайнятися, зокрема, переглядом комунальних нормативів (особливо на споживання гарячої та холодної води для сімей, що не мають лічильників, оскільки більша частина цих нормативів, яка перевищує так звані соціальні норми, не підпадає ні під субсидії, ні під пільги), ремонтом внутріквартирних доріг, будинків та іншими корисними справами, що збережуть прихильність до них їхніх виборців.

Ю. О. Куц

доктор наук з державного управління, професор
Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ
при Президентіві України

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ НА РІВНІ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Децентралізацію Б. Шевчук в Енциклопедії державного управління (2011 р.) визначає як спосіб територіальної організації влади, при якому держава передає право на прийняття рішень із визначених питань або у визначеній сфері структурам локального або регіонального рівня, що не належать до системи виконавчої влади і є відносно незалежними від неї [8, с. 167].

Децентралізація – це доволі складний процес, який за умов ефективного втілення здатний сприяти викоріненню бідності, нерівності, вирішенню екологічних проблем, оптимізації освітньої сфери, сфери охорони здоров'я, приватного сектору, діяльності громадських організацій тощо. Разом з тим, децентралізацію не варто ототожнювати лише зі структурними реформами. Саме децентралізація, що є вагомим аргументом для нашого дослідження, є домінантним чинником, який обумовлює ефективність державно-управлінських стратегій, наближуючи владні структури до конкретних людей, зокрема, на рівні міста.

Вважається, що вперше ідея децентралізації була висловлена в XVI ст. під час дискусії між Ж. Боденом та німецьким теоретиком державного будівництва Й. Альтузіусом, у якій останній вимагав передачі місцевому та регіональному політичним рівням правових повноважень, а також права на самоврядування в якомога більшому обсязі [8, с. 167]. Ідея децентралізації, вийшовши на передній план у суспільно-політичному дискурсі в останні десятиліття, активно розроблялася ще у 50-60-ті роки XX ст. Появі цієї ідеї сприяли процеси розпаду британських та французьких колоній, що призвело до передачі управлінських функцій органам місцевих влад у постколоніальних країнах. У наш час політику децентралізації здійснюють не лише країни, що розвиваються, але й країни давньої демократичної традиції.

Цікавим у цьому контексті є розуміння змісту процесу децентралізації, яке притаманне тим чи іншим країнам. Як зазначав Р. Ефель, децентралізація для країн Заходу виступає в ролі альтернативи надання соціальних послуг, будучи менш витратним способом [8]. Натомість, за допомогою децентралізації країни, що розвиваються, прагнуть оптимізувати сферу управління і трансформувати сферу економіки задля підвищення її ефективності. Країнами пострадянського простору децентралізація найчастіше розглядається як певний етап, що необхідний у переході, з одного боку, від планової економіки до її ринкових форм та, з іншого – від тоталітарного режиму до демократичного. Аналогічним чином сприймають децентралізацію держави Латинської Америки: в якості засобу демократизації. Викликає також інтерес позиція африканських країн, які доволі часто вважають децентралізацію шляхом до національної єдності.

Слід зазначити, що поняття децентралізації тісно корелює з поняттям субсидіарності, що передбачає передачу окремих функцій на найнижчі рівні в системі управління тим структурам, які здатні їх виконувати. У цілому, децентралізацію можна визначити як „передачу відповідальності за планування, менеджмент та використання ресурсів від центрального уряду та його органів на більш низькі рівні управління” [9].

Звернемось до аналізу типів та форм децентралізації. Загальноприйнятим вважається виокремлення трьох ключових типів децентралізації: політична децентралізація, адміністративна децентралізація і фінансова децентралізація. У контексті розгляду політичної децентралізації найчастіше аналізують процеси передачі владних функцій до субнаціональних органів управління, які обираються, починаючи з рівня сільських рад і закінчуючи рівнем органів державного управління.

Адміністративна децентралізація найчастіше співвідноситься із певними видами соціальних служб (зокрема, їхнім реформуванням), коли відбувається передача на місця повноважень щодо прийняття рішень, використання ресурсів тощо.

Одним із найпрозоріших типів децентралізації виступає фінансова децентралізація. Будучи пов'язаною з бюджетними практиками, фінансова децентралізація сприяє передачі ресурсів із центрального рівня на місцеві рівні. Наразі до уваги беруться різні фактори: взаємозв'язок регіонів, доступність ресурсів, місцеві можливості щодо управління тощо.

Виділимо базові форми децентралізації, до яких відносять деволюцію, делегування, деконцентрацію та дивестицію.

Під деволюцією мається на увазі передача на рівень місцевих органів влади і відповідальності, ресурсів і джерел доходів, що у сукупності сприяє перетворенню місцевих влад на автономні та незалежні структури.

Складовими деволюції, на думку К. Чабанової є: 1. Легітимність. Влада повинна визнаватися більшістю народу законною і справедливою. ("popular support" + "citizen cooperation"). 2. Децентралізація влади. 3. Децентралізація ресурсів.

Треба мати на увазі, що деволюція за певних обставин може мати ризики і небезпеки. Серед них: – міжрегіональна нерівність, що розширює розрив бідності та посилює політично дестабілізуючі сили; – захоплення ресурсів місцевими елітами; – зловживання владою через слабкі підзвітні механізми. Це може статися, якщо наглядові функції були скасовані через автономний статус місцевої влади, але альтернативні нові механізми не були створені; – можливість конфлікту між місцевими та національними інтересами [7, с. 188].

Тому для застосування такої форми децентралізації необхідний комплекс реформ, який би не допускав протидії центру і регіонів.

При делегуванні спостерігається перерозподіл влади та відповідальності у місцевих органах управління. Слід зазначити, що такий перерозподіл не завжди стосується лише органів місцевої влади, які підпорядковуються центральним органам управління. Разом із тим, вертикальна підлеглисть в основному зберігається, хоча відбувається певне перенесення на субнаціональний рівень відповідальності.

У світовій практиці принцип делегування повноважень від органів державної виконавчої влади до органів місцевого самоврядування (ОМС) є доволі відомим явищем, що відображено у Європейській Хартії місцевого самоврядування [1]. По-перше, при делегуванні повноважень не порушується автономія місцевого самоврядування у контексті його власних повноважень. По-друге, спостерігається значна економія фінансових та людських ресурсів, оскільки відповідає необхідність у створенні поряд з ОМС додаткових управлінських структур.

В Україні у сфері державного управління [2, с. 3] доволі широко обговорюється така форма децентралізації як делегування. Зокрема, гостро стоїть проблема розмежування функцій і повноважень між місцевими державними адміністраціями (МДА) та ОМС.

За умов деконцентрації, яку прийнято вважати першим етапом у децентралізації управління, передача влади і відповідальності здійснюється від центрального уряду на нижчий рівень управління. Суттєвим наразі є той факт, що відбувається збереження ієрархічного підпорядкування місцевих влад центральній владі.

У контексті дивестування адміністративна влада чи якісь інші функції передаються на рівень громадських організацій (або волонтерів чи приватних структур). Дивестування, супроводжуючись частковою передачею адміністративних функцій, доволі часто поєднується з дерегуляцією або частковою приватизацією.

Одним із вагомих показників децентралізації влади є наближення до населення механізмів надання адміністративних послуг. В Україні для забезпечення якості надання адміністративних послуг були утворені Центри надання адміністративних послуг (ЦНАП), які діють у кожному адміністративному районі. У відповідності до ст. 12 Закону України “Про адміністративні послуги” ЦНАП – це постійно діючий робочий орган або структурний підрозділ виконавчого органу міської, селищної ради або Київської, Севастопольської міської державної адміністрації, районної, районної у містах Києві, Севастополі державної адміністрації, в якому надаються адміністративні послуги через адміністратора шляхом його взаємодії з суб’єктами надання адміністративних послуг [4].

Станом на 15.01.2015 р. створено / розпочато роботу 653 центрів (із 680, які повинні бути створені обов’язково), з них: 157 – міських; 462 – районних; 10 – районних у місті Києві; 24 – які одночасно є обласними та міськими (в тому числі 12 територіальних підрозділів [5, с. 180]. Необхідно відмітити, що на сьогодні у м. Харкові у всіх 9 міських районах при відповідних районних адміністраціях міської ради функціонують ЦНАПи.

Для одержання об’єктивних результатів щодо якості надання послуг ЦНАП, вважають науковці, необхідно використовувати не тільки їх кількісну характеристику, але й урахували думку споживачів цих послуг. Так, за результатами соціологічного опитування Держпідприємництва України, хоча більшість респондентів (66%) відмічають, що із створенням ЦНАПів підвищилась якість надання адміністративних послуг, але залишається напруження у діалозі між “громадянином як зацікавленою стороною” (citizen as a stakeholder) та співробітником ЦНАП [3, с. 176].

За результатами даного дослідження: 53% від загальної кількості респондентів звертають увагу на недостатність вичерпної інформації, необхідної для надання адміністративної послуги; 68% респондентів відповіли, що в ЦНАП не надаються супутні послуги (ламінування, ксерокопіювання, банківські послуги, фотографування, продаж канцелярських товарів); 27% опитаних засвідчують, що вимагаються додаткові документи для надання адміністративної послуги (не передбачені законодавством), пропонується самостійно погоджувати документи (рішення) в інших органах державної влади, органах місцевого самоврядування, отримувати їх висновки для отримання адміністративної послуги; 20% опитаних звертають увагу, що пропонується отримати адміністративну послугу через посередників (приватні фірми, громадські організації, благодійні фонди, юридичні компанії тощо) за додаткову плату, зокрема щодо державної реєстрації права власності та державної реєстрації юридичних та фізичних осіб-підприємців.

В окремих випадках респонденти звертають увагу на недотримання строків надання адміністративних послуг, на відсутність бланків заяв, наявність черг в ЦНАП, на актуальність інформації [6].

Виходячи з цього, більш пріоритетною, на наш погляд, видається політика асиметричної деволуції, коли у кожному конкретному випадку враховуватимуться специфічні показники розвитку різних територіальних при передачі управлінських повноважень на їх рівень.

Список використаної літератури

1. Європейська Хартія місцевого самоврядування [Електронний ресурс] / Страсбург, 15 жовтня 1985 р.: Хартію ратифіковано Законом № 452/97-ВР від 15.07.1997 р. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_036.
2. Куц Ю. О. Проблемне поле державного управління: концептуальна демаркація / Ю. О. Куц // Публічне управління: теорія та практика. – 2011. – № 1. – С. 3–10.
3. Мельникова К. І. Шляхи підвищення якості надання органами місцевого самоврядування / К. І. Мельникова, Т. В. Покотило // Публічне управління: стратегія реформ 2020 : зб. тез XV Міжнар. наук. конгресу, 23 квітня 2015 р. – Харків : Магістр, 2015. – 400 с.
4. Про адміністративні послуги : Закон України від 09.09.2012 р. №5203-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 32. – Ст. 1705.
5. Решеvecь О. В. Організаційні аспекти надання адміністративних послуг органами місцевого самоврядування / О. В. Решеvecь // Публічне управління: стратегія реформ 2020 : зб. тез XV Міжнар. наук. конгресу, 23 квітня 2015 р. – Харків : Магістр, 2015. – 400 с.
6. Стан та проблеми реформування системи адміністративних послуг в Україні: аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень при Президенті України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1373>.
7. Чабанова К. І. Деволуція як форма децентралізації / К. І. Чабанова // Публічне управління: стратегія реформ 2020 : зб. тез XV Міжнар. наук. конгресу, 23 квітня 2015 р. – Харків : Магістр, 2015. – 400 с.
8. Шевчук Б. М. Децентралізація / Б. М. Шевчук // Енциклопедія державного управління : у 8 т. / наук.-ред. кол.: Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]; Національна академія державного управління при Президенті України. – Київ : НАДУ, 2011. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. – Т. 8. Публічне врядування. – 630 с.
9. Democratic Governance [Electronic resource] // United Nations Development Programme. – Mode of access: <http://www.undp.org/content/undp/en/home/search.html?q=decentralization>.

М. В. Манзя

аспірант

Класичний приватний університет

ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Питання реформування місцевого самоврядування ще й досі залишається проблемним в сучасній Україні. Наявність повноцінного місцевого самоврядування є однією з найважливіших ознак правової держави. Основний акцент, під час реформування системи місцевого самоврядування, має бути зроблено на втілення ідеї децентралізації. Під децентралізацією влади розуміють передання функцій і повноважень щодо управління суспільними справами від центральних органів до органів місцевого самоврядування та територіальних органів державної влади. Принцип децентралізації передбачає надання переваги громадським ініціативам, щодо питань фінансових заходів у сфері соціальної політики. Нова модель децентралізації має на меті закріпити самодостатність місцевого самоврядування.

1 липня 2015 року на розгляд до Верховної Ради Президентом України було внесено проект закону “Про внесення змін до Конституції України (щодо де-

централізації влади)”. “Метою законопроекту є відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізація повною мірою положень Європейської хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування” [1].

У статті 133 внесеного законопроекту чітко визначено адміністративно-територіальні одиниці: регіони, райони, громади. Територія України поділена на громади. Громада є первинною одиницею у системі адміністративно-територіального устрою України. Декілька громад становлять район. Територіальну громаду становлять мешканці поселення чи поселень відповідної громади [2].

Найбільше питань виникає у зв'язку запровадженням інституту префектів в результаті скасування інституту місцевих державних адміністрацій, та наділенням Президента України широкими повноваженнями щодо впливу на органи місцевого самоврядування. Згідно зі 118 статтею законопроекту: виконавчу владу в районах і областях, у Києві та Севастополі здійснюють префекти. Особливості здійснення виконавчої влади у Києві та Севастополі визначаються окремими законами. Префекта призначає на посаду та звільняє з посади за поданням Кабінету Міністрів України Президент України. Префект є державним службовцем. Префект під час здійснення своїх повноважень відповідальний перед Президентом України, підзвітний та підконтрольний Кабінетові Міністрів України.

“Префект на відповідній території:

1) здійснює нагляд за додержанням Конституції і законів України органами місцевого самоврядування;

2) координує діяльність територіальних органів центральних органів виконавчої влади та здійснює нагляд за додержанням ними Конституції і законів України;

3) забезпечує виконання державних програм;

4) спрямовує і організовує діяльність територіальних органів центральних органів виконавчої влади та забезпечує їх взаємодію з органами місцевого самоврядування в умовах воєнного або надзвичайного стану, надзвичайної екологічної ситуації;

5) здійснює інші повноваження, визначені Конституцією та законами України” (ч. 1 ст. 119) [2].

Крім того, префект зупиняє дію актів місцевого самоврядування з мотивів невідповідності їх Конституції чи законам України з одночасним зверненням до суду (ч. 2 ст. 144) [2]. Президент України не тільки призначає на посаду та звільняє з посади префекта (за поданням Кабінету Міністрів України), а й може скасовувати акти префектів, видані на здійснення повноважень, визначених пунктами 1, 4, 5 частини першої статті 119 (ч. 3 ст. 119) [2].

Таким чином, законопроект передбачає розширення повноважень Президента щодо впливу на органи місцевого самоврядування – як через контрольованих ним префектів, так і безпосередньо – шляхом зупинення дії актів та повноважень органів місцевого самоврядування, а також через внесення до Верховної Ради подання щодо дострокового припинення повноважень та призначення позачергових виборів органу місцевого самоврядування. За наявності у Президента України таких широких конституційних повноважень щодо впливу на органи місцевого самоврядування виникає спірне питання щодо автономії місцевого самоврядування.

Незважаючи на всі політичні та соціальні проблеми в державі, спікер Верховної Ради Володимир Гройсман відзначає, що в ході конституційних змін потрібно прийняти ряд законів, які будуть регламентувати роботу префектів, органів місцевого самоврядування. Зміни в Конституції, стосовно питань децентралізації, не несуть жодної загрози суверенітету та територіальної цілісності України та їх прийняття стане початком нового етапу в розвитку нашої країни. До кінця 2015 року, Верховна Рада має проголосувати в другому читанні зміни в Конституції, щодо децентралізації.

Список використаної літератури

1. Висновок Комітету з питань правової політики та правосуддя від 26.08.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812

2. Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) : Проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812.

3. Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) : порівняльна таблиця до проекту Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812.

А. В. Мерзляк

доктор наук з державного управління, професор
Класичний приватний університет

ОСОБЛИВОСТІ ТА НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах одним з найбільш актуальних питань державного управління виявляється проведення реформи децентралізації. З одного боку, це зумовлено необхідністю зміни територіальної організації влади з огляду на євроінтеграційний курс держави та регламентоване вимогами щодо відповідності критеріям членства, з іншого – сучасними реаліями в країні, зокрема, потребою суспільства у поглибленні демократії та участі у розв'язанні питань в регіонах, які дотепер не були вирішені центральним урядом країни.

У загальному розумінні під категорією “децентралізація” мається на увазі розподіл функцій та повноважень, безпосередньо у контексті державного управління – делегування влади та владних повноважень центрального уряду органам регіональних та місцевих рівнів. Безсумнівною перевагою такої політики є те, що вона вважається “ближчою до народу”, оскільки враховує потреби окремих територій та громад, прискорює процес реагування представників влади на проблеми та нагальні питання в регіонах, підвищує рівень приналежності громадян до прийняття рішень, поглиблює демократичні процеси в суспільстві.

Позитивним аспектом є той факт, що внаслідок реалізації політики децентралізації центральні органи виконавчої влади позбавляються невластивих для себе функцій та мають змогу сконцентруватися на ключових стратегічних питаннях загальнодержавного характеру, зокрема, реструктуризації економіки, національної безпеки та оборони, макроекономічної політики, валютного та грошово-кредитного регулювання тощо. Прикладом може слугувати досвід західних країн, де на рівні центральних органів влади вирішуються лише питання національної оборони, макроекономічної політики, грошово-кредитної сфери, судової системи, а решта функцій знаходиться у повноваженнях регіональних та місцевих органів влади.

Ще однією перевагою політики децентралізації є те, що перерозподіл окремих функцій здійснюється у бік більш компетентних з цих питань структур, оскільки саме місцеві органи влади володіють інформацією щодо конкретних проблем регіонів, їх потенціалу та можливостей розвитку. Зокрема, ці органи є компетентними щодо розв'язання проблем та виконання завдань, що постають на регіональному рівні перед сферою освіти (особливо дошкільної та середньої), культури (будинки культури, бібліотеки, парки), охорони здоров'я, транспорту та зв'язку (місцевий транспорт, дороги місцевого значення), житлово-комунального господарства (формування тарифів на комунальні послуги), охорони правопорядку (створення муніципальної поліції), а також щодо розвитку місцевої інфраструктури (благоустрій територій, будівля об'єктів місцевого значення тощо). Крім того, наприклад, у Польщі місцева влада є також відповідальною за розвиток малого та середнього бізнесу, регулювання місцевих ринків.

За даними Світового банку частка держав, які мали спроби проведення децентралізації становить понад 80%. У результаті реалізації такої політики місцевими органами влади країн світу витрачається в середньому від 10 до 50% загального доходу в державі. Країнами з найвищим рівнем розвитку децентралізації наразі є Аргентина, Канада, КНР, Данія, Індія, Південна Африка, Швейцарія та США. Прикладом унітарних держав, якою є й Україна, що проводили реформи з децентралізації та зберегли свою форму територіально-політичної організації, не змінюючи форму державного устрою на федерацію, є Франція, Фінляндія, Польща, Іспанія, Данія, Великобританія.

В Україні на шляху до децентралізації наразі офіційно задекларовано таку модель її реалізації, яку використовувала у своїй практиці Польща та в результаті якої адміністративно-територіальний поділ держави може бути здійснений через формування регіонів, повітів та громад (на зразок польської трьохрівневої системи адміністративно-територіального устрою, яка наразі представлена 16 воєводствами, 308 повітами та 2,5 тис. гмінами). Однак, запровадження такої моделі в Україні може зіштовхнутися з певними ризиками, основним з яких може стати опір укрупненню адміністративно-територіальних одиниць. Наприклад, у Польщі з початку 90-х років відбулось значне скорочення працівників держапарату, було скорочено витрати на його утримання, зокрема, з 50 воєводств їх кількість була зменшена до 16 (але замість запланованих 12 великих воєводств саме через опір на регіональному та локальному рівнях), кількість повітів також була збільшена майже вдвічі порівняно із проектом через ту ж причину. Ще одним прикладом є Франція, де реформа місцевого самоврядування шляхом об'єднання існуючих територіальних одиниць, яка проводилась в 70-ті роки та ще в декілька етапів, не мала успіх, в результаті чого в державі залишилось багато дрібних комун, які часто мають проблему з самофінансуванням. Лише починаючи з 2010 р. через реформу територіального устрою урядом держави зроблено спробу формування "нових комун" на засадах добровільного об'єднання вже існуючих.

У світовій практиці процес децентралізації включає такі форми її реалізації:

1. Політична – передача повноважень обраним на демократичних засадах місцевим органам влади, сприяння більшій відповідальності регіональних та місцевих органів перед громадянами, запровадження нових форм участі громадян у проектах розвитку та визначенні політики розвитку регіонів та, як наслідок, розбудова громадянського суспільства. Так, у Програмі КМУ щодо реформи пу-

блічного адміністрування на період 2015-2016 рр. заплановано скорочення числа держслужбовців на 10% та відповідне підвищення заробітної плати цієї категорії працівників. Також наголошується на важливості оновлення державних кадрів (проведення відбору на конкурсній основі, запровадження персональної відповідальності державних службовців, формування кадрового резерву, поширення електронного врядування та впровадження безконтактних послуг). Крім того, політична децентралізація свідчить про те, наскільки незалежно приймаються рішення на рівні окремих регіонів без зважання на національний рівень. Високий ступінь політичної децентралізації є характерним для таких країн, як Німеччина, Швейцарія, Іспанія, Бельгія, достатньо високий – для Польщі, Чеської Республіки, Португалії. Політична децентралізація має тісну взаємозалежність із фінансовою автономією регіонів: з одного боку, низька політична автономія стримує можливості щодо самостійного використання коштів, з іншого – широкі владні повноваження без фінансового забезпечення також не будуть мати ефект.

2. Адміністративна – передача повноважень, пов'язаних із розробкою політики, а також функціями планування й управління від центральних до місцевих органів влади (реалізується у таких субформах, як деконцентрація – передача функцій представникам центральної влади на місцях з контролем з боку центру; делегування – добровільна передача владних повноважень центральними органами влади місцевим на основі взаємної домовленості, найчастіше через проекти державно-приватного партнерства, деволюція – регламентована на законодавчому рівні передача повноважень центральними органами суб'єктам регіонального та місцевого рівнів). Зарубіжний досвід свідчить про необхідність розподілу властивих функцій між відповідними рівнями. У Франції законом було розподілено повноваження в залежності від завдань та цілей різних рівнів: регіони отримали повноваження у сфері економічного розвитку, комуни – питання урбанізації, департаменти – соціальні питання. В результаті проведення адміністративної реформи в Україні місцеві громади мають стати незалежними юридичними суб'єктами, з правом захищати власні інтереси в суді, у тому числі й перед урядом.

3. Фіскальна – внесення змін до розподілу коштів між бюджетами різних рівнів, диверсифікація джерел надходження фінансових ресурсів на місцевому рівні (може реалізовуватись шляхом отримання дозволу на місцеві запозичення, податки, внески громадян тощо). Наприклад, у Польщі у місцевому бюджеті залишається 39,34% доходів від податків на доходи населення, 6,71% – від корпоративних податків, 100% – податків на нерухомість. Важливим питанням при цьому є розподіл децентралізованих коштів на регіональному та місцевому рівні. Зокрема, у Польщі громадами витрачається 75% таких надходжень, районами та областями – лише 25%. Також при реалізації фіскальної децентралізації актуальним залишається питання спроможності регіонів “самозабезпечити” себе коштами. Адже за результатами 2013 р. лише 6 областей України (Полтавська, Харківська, Дніпропетровська, Сумська, Черкаська, Львівська) мають профіцит бюджетного сальдо (сума відрахувань до державного бюджету перевищувала розмір субсидій та субвенцій, які надходили в область з нього). За цим показником Запорізька область у 2013 р. перерахувала в держбюджет суму 1,77 млрд. грн., при цьому за цей же період отримала з держбюджету суму 4,07 млрд. грн. Тому можна зробити висновок про не досить високий рівень фінансової спроможності регіонів виконувати нові функції на регіональному та місцевому рівнях.

4. Ринкова (економічна) – передача контролю за розподілом ресурсів до недержавних суб'єктів, в основному через процес приватизації державних підприємств. У Європейських державах та Північній Америці під впливом тенденцій світових ринків виникла потреба щодо забезпечення національного бізнесу робочою силою та необхідними структурами з боку регіональних та місцевих органів влади. Так, децентралізаційні процеси в Польщі, Канаді, Великобританії були викликані масштабними процесами лібералізації, приватизації та впровадження ринкових реформ. Також децентралізація у Китаї розпочалась із роздержавлення власності та усунення надмірного втручання владних структур у діяльність підприємців.

5. Екологічна децентралізація – відносно нова форма децентралізації, пов'язана із передачею управління земельними та природними ресурсами місцевим органам влади, шляхом продажу або орендних відносин. Така форма децентралізації набула широкого впровадження в Індії та країнах третього світу.

При впровадженні політики децентралізації важливим виявляється її рівень, що залежить від таких показників, як дохід на душу населення, диференціація між доходом населення різних регіонів, якістю місцевої влади та ін. Високим рівень децентралізації вважається у тому випадку, коли понад 45% загальних урядових видатків становлять видатки місцевих органів влади, середнім рівнем – 30 – 45%, низького рівня – менше 30%. Наприклад, у Польщі цей показник у 2013 р. становив близько 60% (центральний бюджет становив 300 млрд. злотих, а бюджети всіх місцевих органів влади – 180 млрд. злотих). Для України ж, яку за класифікацією Світового банку наразі можна віднести до країн з низьким доходом на душу населення, високий рівень децентралізації не буде сприяти розвитку її регіонів. У цьому контексті, як наголошується польськими експертами щодо питань децентралізації в Україні, для держави важливим є у першу чергу децентралізація проблем, а не прибутків.

У цілому, держави, що успішно пройшли шлях децентралізації, в результаті отримали низку переваг, не тільки соціально-політичного, а й у тому числі економічного характеру. Наприклад, шляхом зміцнення промислового потенціалу регіонів, Польща значно збільшила частку високотехнологічного експорту, а Швейцарія є прикладом децентралізації, що призвела до зниження податків.

З огляду на вищезазначене, український досвід проведення реформи місцевого самоврядування та ефективного впровадження політики децентралізації має ґрунтуватися на зарубіжному досвіді, однак, враховувати специфіку українського суспільства: децентралізаційні процеси мають здійснюватись поетапно, носити стратегічний характер (у провідних країнах світу цей процес тривав понад 10 років); децентралізація має носити комплексний характер, реалізовуватись у поєднанні з адміністративною, ринковою та іншими реформами; децентралізація ключових функцій, завдань та проблем має здійснюватись із помірним підкріпленням їх фінансовою автономією регіонів (до 45% можуть припадати на видатки місцевих органів влади); процес децентралізації не має загрожувати територіальній цілісності держави, зберігаючи унітарну форму державного устрою України, а укрупнення адміністративно-територіальних одиниць не має порушувати існуючий територіальний розподіл України по областях (за виключенням зміни статусу області на регіон), цей процес має охоплювати лише рівень районних, сільських та селищних рад (які будуть трансформовані у повіти та громади).

А. Ю. Мунько

аспірант

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління НАДУ
при Президентіві України

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ РЕГІОНІВ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Зміни в системі місцевого самоврядування стосовно місцевих фінансів та засад їх організації в умовах бюджетної децентралізації зміщує центр ваги перетворень з державного на регіональний рівень, що неминуче вимагає перегляду існуючих основ господарювання, методів і механізмів управління.

Фінансові ресурси – це єдиний вид ресурсів, який може бути перетворений з мінімальним розривом у часі в будь-який інший вид ресурсів. Будь-яка діяльність починається з відповіді на питання: де знайти джерела фінансування, як організувати поточне і перспективне управління фінансовими ресурсами, яке забезпечує фінансову стійкість і платоспроможність [3, с. 332].

Джерела фінансових ресурсів повинні розглядатись як складові ринкової інфраструктури економічних систем регіонів, які віддзеркалюють її стан і організацію, надаючи інформацію для прийняття управлінських рішень щодо розвитку відносин суб'єктів господарювання і влади, власників капіталу і керівництва регіонів, між інвесторами і суб'єктами споживання інвестицій.

Безперервний рух коштів у системі місцевих фінансів забезпечують місцеві бюджети, а їх роль в цій системі набагато ширша, аніж основа фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування.

Законодавчо визначений бюджетний процес [1, 2] закладає основи формування доходів, розподілу видатків та здійснення видаткової частини. Використовуючи бюджети органи місцевого самоврядування структурують сукупний фінансовий ресурс, створений у системі місцевих фінансів.

Фінансові ресурси місцевих бюджетів формуються за рахунок джерел виробничого і невиробничого походження та результатів виробничої діяльності суб'єктів господарювання на території регіону. Саме вони здатні зробити найбільший вклад у формування власного фінансового потенціалу регіону за рахунок розвитку виробничо-комерційної діяльності суб'єктів господарювання і підвищення їх платоспроможності.

Фінансові ресурси невиробничого походження суттєво залежать від здатності органів місцевого самоврядування ефективно здійснювати операційну і фінансово-комерційну діяльність, збалансовувати структуру джерел надходжень до бюджету з найкращими результатами їх застосування, своєчасно запроваджувати організаційно-економічні прийоми і ефективні системи менеджменту.

Джерелами формування фінансових ресурсів невиробничого походження є: кошти державної допомоги (субсидії, субвенції, дотації, гранти), запозичені кошти (облігації, кредити, інші) та фінансові надходження для здійснення проектів розвитку (державний, регіональний, муніципальний та інші види фондів розвитку).

До джерел продукування фінансових ресурсів виробничого походження можна віднести: підприємства муніципального та приватного сектору, бюджетні установи і організації, об'єкти нерухомості, земельні ресурси.

Виокремлені джерела створення фінансових ресурсів дозволяють перейти до їх систематизації надходжень місцевих бюджетів за їх походженням: вла-

сні джерела; джерела, що передаються з державного бюджету місцевим для підтримки фінансового стану регіонів; джерела місцевого бюджету, сформовані за рахунок фінансових операцій.

Важливо звернути увагу на те, що у складі джерел формування фінансового потенціалу окремих суб'єктів господарювання на території регіонів найбільша питома вага належить активам. Активами називаються ресурси регіонів (міст), які перебувають у розпорядженні органів місцевого самоврядування. Поряд з активами власні джерела включають в себе також земельні ресурси у розпорядженні громади.

Необоротні активи – це формовані на початку господарської діяльності для участі у виробничих процесах муніципальної економіки основні засоби, за допомогою яких виробляється продукція, товари і послуги.

Оборотні активи являють собою частину майна муніципальних підприємств і організацій, втілену в матеріально-виробничих запасах, незакінчених розрахунках, залишках грошових коштів і фінансових вкладень.

Земля, виділена у власність територіальних громад державою, є першоосновою життя суспільства.

Джерела, що передаються з державного бюджету в місцевий для підтримки їх фінансової спроможності, можна розподілити на такі види:

- субвенції – грошова допомога, яка виділяється державою на програми і заходи, спрямовані на підтримку гарантованого законодавством мінімуму соціальної забезпеченості населення регіону. Згідно з українським бюджетним законодавством субвенції визначені як “міжбюджетні трансферти для використання на певну мету в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції” [1];

- дотації – безповоротна, безвідплатна допомога, дар, пожертвування з бюджету іншого рівня, що надається у випадку перевищення видатків бюджету над його доходами. Бюджетний кодекс України передбачає також надання дотацій “на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів внаслідок надання пільг, встановлених державою” [1];

- гранти – вид трансферту необов'язкового характеру в рамках реалізації окремих проектів; оплачуване і субсидійоване державне замовлення на виконання наукових досліджень або благодійні внески для їх підтримки;

Серед основних джерел фінансового потенціалу, що формуються за рахунок фінансових операцій, можна виокремити:

- акції територіальної громади (вид цінного паперу, який свідчить про пайову участь у статутному фонді акціонерних товариств і дає право на одержання частини прибутку у вигляді дивідендів та участь у розподілі майна у разі ліквідації товариства);

- облігації (вид цінного паперу, що є борговим зобов'язанням емітента повернути запозичену суму і виплатити певний дохід у формі виграшу від спеціальних тиражів або оплату купонів чи номінальної вартості облігацій під час їх погашення);

- кредити банків та інших кредитно-фінансових установ (позика в грошовій або товарній формі на умовах повернення у певний термін з виплатою відсотків).

Обсяги, якість і стан використання активів забезпечують можливості поточної і стратегічної продуктивної діяльності, а також суспільного розвитку те-

риторій. А відтак, у системі управління місцевого самоврядування повинна бути повна якісна і своєчасна інформація про їх стан, динаміку змін, темпи оновлення і потужність.

Фінансові ресурси є найважливішими факторами зміцнення добробуту громадян, розвитку регіонів і країни. Тому здійснення заходів фінансової децентралізації повинно спиратися на обґрунтованість висновків стосовно фінансових ресурсів, їх можливостей і резервів розвитку регіонів, знання специфіки їх економічних систем і використання прогресивних методів їх правильного поєднання.

Список використаної літератури

1. Бюджетний кодекс України: від 08.07.2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

2. Податковий кодекс України: від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

3. Управління розвитком міста : навч. посіб. / І. Валентюк, О. Борщ, Г. Берданова та ін. ; за ред. В. Вакуленка, М. Орлатого. – Київ : Вид-во НАДУ, 2006. – 389 с

В. В. Наконечний

доктор наук з державного управління, доцент

Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ
при Президентіві України

РОЗВИТОК МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ПРІОРИТЕТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

У сучасних умовах функціонування інституцій місцевого самоврядування залежить від багатьох чинників: економічних, політичних, соціальних, культурних, релігійних, демографічних тощо. В окресленому контексті економічна політика держави є одним із визначальних факторів, що зумовлює успішну діяльність органів місцевого самоврядування в умовах демократії. Ефективність демократії, як засвідчує історична практика, не в останню чергу зумовлюється функціонуванням ринкової економіки [1, с. 66–72].

Проблема пострадянської України полягає, зокрема, в тому, що до сих пір спостерігається невизначеність у формуванні стратегій економічної політики. До найбільш значимих економічних доктрин, які періодично втілювалися на практиці в тій чи іншій країні протягом ХХ століття, можна віднести марксизм, кейнсіанство та лібералізм. Кожна із виділених концепцій детермінувала появу своєї господарської системи, яку можна означити як сукупність ціннісних, ринкових та інституційних норм, що взаємопов'язані між собою. У контексті кожної з доктрин виникали специфічні господарські системи зі своїм власним економічним порядком [6, с. 156–200]. Марксизм співвідносився з централізованим економічним порядком, кейнсіанство – із експериментальним, а лібералізм – із конкурентним.

У контексті марксизму всі регуляторні функції в управлінні економічною системою підпорядковуються єдиному центру, де вирішуються проблеми справедливого розподілу суспільних благ між громадянами держави [4]. Пріоритетність доктрини марксизму в економічній політиці держави зумовлює вибір нею планової економіки, яка рано чи пізно призводить до неефективності у використанні ресурсів. На думку Л. Мізеса [5], успішне функціонування соціалістичної системи, що опирається на планову економіку, є неможливим, оскільки така централізована система здатна призвести лише до хаосу. Крім того, жорстке слідування принципам централізованого планування торує дорогу до тоталітаризму.

Отже, у контексті доктрини марксизму паростки самоврядності навіть не зможуть пробитись крізь бар'єри жорсткої централізації. Планова економіка, за умов якої ресурси розподіляються з єдиного центру, несумісна з самоврядними формами управління.

Наступна економічна доктрина – кейнсіанство – корелює з таким типом економічного порядку як експериментальний тип, коли втручання в економічні процеси має бути виваженим і регулюватися за посередництва фіскальної та монетарної політики [2, с. 295–304]. Ідеї Дж. Кейнса сприяли подоланню економічної кризи 30-х років ХХ ст., яка „була гігантським провалом „нерегульованого”, *laissez faire* капіталізму” [11, с. 1].

Кейнсіанська модель економіки, сприяючи забезпеченню зайнятості населення, була спрямована на контроль за інвестиціями та заощадженнями, що вимагало державного регулювання економіки. Кейнсіанство, відмовившись визнавати вагомому роль стихійних процесів у ринковій економіці, стало на позиції певного державного інтвенціонізму. Тобто, державне регулювання економіки мало стримувати некерованість ринку та врегульовувати проблеми соціальної сфери.

Таким чином, експериментальний економічний порядок корелює з принципами самоврядності за умов дійсної – а не декларативної – демонополізації економіки.

Звернемось до аналізу третього типу економічного порядку – конкурентного порядку, що ґрунтується на цінностях лібералізму. Ідея ринку, ставши наріжним каменем англійської політичної економії, сягає своїм корінням теорії, що розроблялася фізіократами в межах філософії. Фізіократи, взявши за основу ньютонівську картину світу, згідно з якою атоми рухаються самі по собі, запропонували аналогію у суспільно-економічній сфері, розглядаючи індивідів як „суспільних атомів” [3, с. 53]. Стало вважатися, що вільна взаємодія між людьми теж узгоджується сама собою. Звідси виникла ідея “невидимої руки”, запропонована А. Смітом для розуміння механізму ринкової економіки, в якій процеси узгоджуються самі собою (без втручання ззовні).

Отже, метою держави має стати невтручання в економічні процеси, оскільки переслідування індивідом власної вигоди „приводить його до вибору того заняття, яке найбільше вигідне суспільству” [9, с. 441]. На жаль, сьогодні в Україні спостерігається надмірне втручання держави в економічні процеси.

На думку Ф. Хайєка, саме за умов ринкової економіки відбувається значно ефективніше осмислення інформації, оскільки ринок сприяє акумулюванню знань, які “розсіяні” між різними людьми. Науковець запропонував концепцію “розсіяного знання”, де показує взаємозв'язок між знаннями і цінами. Осягнути всю наявну в суспільстві інформацію неможливо централізованими засобами. Лише децентралізовано – за допомогою ринку – можливе успішне використання інформації, чому сприяють механізми конкуренції. Індивіди отримують знання та передають їх за допомогою конкуренції. Конкуренція, будучи процедурою відкриття, проявляється не лише в економічній сфері, вона ефективна в науці, у політиці. Так, приміром, у політиці „конкуренція – процес доказу правоти меншості, коли більшість схиляється до дій, яких спочатку не бажала” [10, с. 49].

Як зазначає А. Пасховер, ефективність економічної політики можна визначити, проаналізувавши рівень середньої зарплати в країні. Так, сьогодні середня зарплата в Україні за даними Мінфіна України за серпень 2015 р складала 4205 грн. [8], що складає приблизно \$ 200. Наша держава за цим показником на

передостанньому місці в Європі (остання – Молдова). Приміром, у Польщі або в Чехії середня зарплата складає понад \$ 1000 [7, с. 32]. З метою оптимізації економічної політики слід здійснити ряд заходів, які вже стали універсальними: спростити податкову систему; сприяти іноземним інвестиціям; здійснити якісне оновлення державного менеджменту; покращити умови для бізнесу всередині країни; проводити дійсну боротьбу з корупцією.

Таким чином, конкуренція є ключовим елементом ліберальної економічної політики, що унеможливорює тенденції монополізації. Відповідно, підтримка конкуренції – головне завдання влади. У контексті економічного лібералізму вважається, що людина – основний суб'єкт ринкових відносин. За умови прозорих та зрозумілих правил, що забезпечують конкуренцію, індивіди здатні до високого ступеню самоорганізації.

Значною проблемою для українського політико-економічного простору, що потребує нагального вирішення, є надмірний рівень монополізації економіки. Така ситуація впливає на всі сфери суспільного життя, не лише знижуючи конкурентоздатність наших підприємств, але й провокуючи централізацію бюджетних коштів та надмірний державний контроль усіх галузей економіки.

В Україні постає необхідність встановлення чітких, прозорих та зрозумілих „правил гри”, які б не призводили до перманентних змін у стратегіях економічної політики, що зумовлюється постійними ротаціями урядових команд. Задля впровадження механізмів реального самоврядування постає необхідність здійснення децентралізації влади, оскільки надмірна централізація влади (адміністративна та фінансова) не дають можливості для розвитку регіональних економік. Врешті, це спричиняє дисбаланс на між “центром” та “периферією”, призводячи до нерівномірності регіонального розвитку.

Список використаної літератури

1. Застава І. В. Економічні інтенції лібералізму в демократичних суспільствах / І. В. Застава // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Питання політології. – 2008. – № 825. – Вип. 13. – 193 с.
2. Кейнс Дж. М. Я – либерал? / Джон Мейнард Кейнс; пер. с англ. И. Е. Задорожняка // О свободе. Антология мировой либеральной мысли (I половина XX века). – Москва : Прогресс–Традиция, 2000. – 696 с.
3. Куц Г. М. Ліберальні трансформації політичного простору : монографія / Г. М. Куц; за наук. ред. Ю. І. Макара. – Харків : Віровець А. П. : Апостроф, 2011. – 300 с.
4. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии : в 2 кн. / Карл Маркс; пер. с нем. – Т. 1; Кн. 1: Процесс производства капитала. – Москва : Политиздат, 1983. – 905 с.
5. Мизес Л. фон. Социализм. Экономический и социологический анализ / Людвиг фон Мизес; пер. с англ. Б. Пинскера. – Москва : Catallaxy, 1994. – 416 с.
6. Ойкен В. Основные принципы экономической политики / Вальтер Ойкен; пер. с нем. Л. А. Козлова, Ю. И. Куколева; общ. ред. Л. И. Цедилина, К. Херрманн-Пиллата; вступ. ст. О. Р. Лациса. – Москва : Прогресс–Универс, 1995. – 493 с.
7. Пасхвер А. Формула счастья / А. Пасхвер // Корреспондент. – 2011. – № 21 (458). – 3 июн. – 86 с.
8. Середньомісячна зарплата по регіонам України у 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://index.minfin.com.ua/index/average/>.
9. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / Адам Смит; пер. с англ.; предисл. В. С. Афанасьева]. – Москва : Эксмо, 2007. – 960 с.

10. Хайек Ф. А. фон. Познание, конкуренция и свобода: [антология сочинений] / Фридрих Август фон Хайек; пер. с англ., сост. и предисл. С. Мальцевой. – Санкт-Петербург: Пневма, 1999. – 288 с.

11. Smiley G. Nový pohled na velkou hospodářskou krizi [Electronic resource] / Gene Smiley // TERRA LIBERA: Časopis hlásící se k tradici laissez faire. – Praha: Liberální institut, 2009. – Zářij–říjen / ročník 10. – 8 s. – Mode of access: http://libinst.cz/tl/tl_09_10_2009.PDF.

Л. А. Пашко

доктор наук з державного управління, професор

Національна академія державного управління при Президентові України

ФОРМУВАННЯ СОБОРНОГО СУСПІЛЬСТВА – ПРІОРИТЕТНЕ ЗАВДАННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Ми живемо у дивний час: більше двадцяти років маємо власну незалежну Українську державу. Здавалося б, є усі підстави говорити, що віками омріяна соборність утвердилась на українських землях. Однак нині постає проблема збереження соборності від внутрішніх яничар, котрим вистачило трохи більше два десятиліття, щоб перетворити Україну із однієї з найпотужніших колишніх республік, яка на початку 90-х рр. минулого століття мала найкращі економічні показники серед усіх колишніх республік вже зниклої держави-гіганта, на одну з найбільш розвинутих країн не лише Європи, а й світу. Саме тому і посідає Україна у різноманітних міжнародних рейтингах найганебніші, для демократичної держави XXI ст., останні місця.

Проблематика соборності має стати важливою для України як демократичної держави та демократичного соборного суспільства, де сенсом життя постає визнання загальнолюдських моральних цінностей, сприйняття усіх його членів такими, якими вони є, та можливість особистісного удосконалення заради вищої мети. А вищою метою для будь-якої соборної людини має стати формування соціально-справедливого гуманістичного суспільства. Тому й відмінність соборного суспільства від усіх інших полягає у ментальній спільності громадян як особистісно вільних особистостей.

Поняття “соборність” є багатозначним, оскільки у ньому виділяються такі значення: єдність усіх членів християнської церкви для спільного відшукування шляху до порятунку; єдність усіх територій тієї чи іншої держави.

Нині це поняття набуває сучасного значення як морально-філософський і соціальний принцип, фундаментальними положеннями якого мають стати: відповідальність усіх за всіх, єдність індивідуального та загального, взаємне духовне збагачення й розвиток усіх та кожного члена суспільства.

Фактично, нині мова йде не стільки про об’єднання земель й українського народу у межах єдиного державного утворення, скільки про завдання державної ваги: сформувати й утвердити реальну, не бутафорську, соборність у свідомості українців, державно-політичному, суспільно-громадському, духовно-культурному, мовному, особистісно-психологічному, ментальному рівнях буття кожного українця. Це – виклик та пріоритетне завдання Української держави, результатом якого має стати забезпечення кожному пересічному українцю, кожному жителю нашої країни повноцінного відчуття єдиної родини на рівні його самоусвідомлення як особистості, людини, громадянина, патріота, українця.

Поняття соборності безпосередньо перекликається з біблійною істиною про те, що за всі земні діяння кожному землянину потрібно буде відповідати;

про те, що у вічність ще жодна людина з собою нічого матеріального не забрала й не забере, оскільки приходить матеріально голою у цей світ і такою ж покидає його назавжди. Ми глибоко переконані, що усвідомлене розуміння цієї простої істини ставить усіх і вся на свої місця, зрівнює скоробагачків та збіднілих українців у тому, що перед Творцем ми усі рівні.

Саме крізь призму цієї християнської істини має розглядатися процес децентралізації державної влади в Україні як своєрідна точка відліку ефективності й результативності посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад та державних службовців. Це потрібно передусім для, по-перше, визнання того факту, що і збереження територіальної єдності України, і плекання душевної соборності її громадян мусять стати найпершим обов'язком усіх високих державних мужів та політичних лідерів, що формують стратегію й тактику подальшого розвитку України як держави і країни. Натомість переважна їх більшість сьогодні виступає своєрідним дестабілізаційним чинником та каталізатором соціальної напруги в українському суспільстві.

Здавалося б, українські владоможці мали б усю свою діяльність здійснювати крізь призму цієї істини, державних інтересів України, інтересів пересічних українців. Однак, саме українські владоможці є тими сучасними доморощеними яничарами, які й перетворюють колись багату країну на злидарку ХХІ ст. у цьому контексті стає зрозумілим, що нині актуальності набуває суттєва і сутнісна трансформація Української держави. Вона можлива лише за умови усвідомлення державою необхідності максимального оновлення всієї державної машини та готовності перетворити її на мобільний, гнучкий, живий, чутливий до потреб та інтересів громадян суспільний організм.

Очевидно, що, необхідно перш за все усвідомити, що мова має обов'язково йти перш за все не стільки про управляючий вплив держави, скільки про участь, соціальне партнерство, консенсус, взаємодію у форматі “державна – публічні службовці – депутати місцевих рад – громадяни”. На нашу думку, таке розуміння служитиме підґрунтям реалізації принципу співробітництва як основи публічного управління. Це надзвичайно важливо, оскільки згідно з теорією демократії, сучасний громадянин не може бути лише споживачем державних послуг, а сучасна держава не може вдовольнятися роллю надавача цих послуг.

Нині мова має йти про державу та громадян як партнерів, причому рівноправних, суспільного діалогу, обов'язковою складовою якого має стати ефективний та дієвий зворотний зв'язок, спрямований на досягнення спільного блага, спільного інтересу, визначених обома цими суб'єктами соціальної взаємодії. Такий підхід не є даниною “адміністративної моди”, чи банальною “галочкою”, оскільки соціальне партнерство передбачає відкритість та прозорість діяльності органів державної влади задля, по-перше, розширення меж поінформованості громадян як, наприклад, платників податків про ефективність використання державою сплачених ними податків; по-друге, обов'язкового пов'язання дорожчання державних послуг (проїзд у громадському транспорті та метро, зростання тарифів на газ та комунальні послуги, наприклад) з суттєвим удосконаленням їх якості; по-третє, готовності влади на усіх рівнях дослухатися до надаваного пересічними громадянами зворотного зв'язку,

Оскільки державне управління об'єктивує в собі ціннісно-орієнтований підхід в управлінні суспільними справами, воно й має піддаватися оцінюванню не лише з точки зору напрацьованих в державному управлінні прагматичних

критеріїв ефективності, а й морально-етичних критеріїв. Саме тому доцільно пов'язувати соціальну ефективність публічного управління з ефективністю/неефективністю функціонування механізму координації соціальних взаємодій. Ми вважаємо, що проблема визнання критеріїв ефективності органів місцевого самоврядування має актуалізувати обов'язковість врахування низки важливих положень про соціальну ефективність, яка [1, с. 301]:

- полягає у мінімізації на усіх рівнях управлінської ієрархії політичної невизначеності;

- залежить від формулювання чітких правил контролю за їх дотриманням усіма учасниками соціальної взаємодії;

- безпосередньо залежить від якісних характеристик удосконалення органу влади і здійснення адміністративно-державного управління;

- немислима без створення ефективної системи правил та норм як основи для сутнісних характеристик соціальної взаємодії та партнерства, що особливо важливо для протидії будь-яким потенційним ризикам чи намаганням спотворити його значимість та роль;

- має розглядатися як результат оптимального використання потенціалу суб'єктів владних повноважень;

- передбачає обов'язкове запровадження низки сучасних індикаторів ефективності й результативності функціонування органів місцевого самоврядування. Основними серед них можна вважати рівень:

- задоволеності/незадоволеності громадян якістю надаваних послуг,

- довіри/недовіри громадян до адміністрації як центрального, так і місцевого рівня,

- залучення громадян до процесу прийняття управлінських рішень,

- дієвість функціонування зворотного зв'язку чи його відсутність.

На нашу думку, проблемою постає нині офіційне визнання соціальної ефективності критерієм ефективності й результативності функціонування як органів місцевого самоврядування, так і Української держави в цілому.

У цьому контексті досягнення єдності можливе за умови серйозної наукової розробки і втілення в життєву практику концепції соборної Української держави, підґрунтям якої мають стати принципи чесності та довіри влади відносно громадян, а не суб'єктивізм заангажованого осмислення окремих історичних фактів.

Реформування Української держави можливе за умови розробки на національному рівні сучасної концепції соборної Української держави та, відповідно, парадигми управлінської теорії, продиктованої пріоритетністю сучасних процесів децентралізації державної влади. Її складовими мають стати:

- подолання політичної заангажованості як в діяльності “пересічних” публічних службовців і, особливо, керівників усіх рівнів, так і у функціонуванні усіх органів публічної влади;

- перетворення морального аспекту служіння на імператив не лише професійної діяльності кожного публічного службовця, а й функціонування органів місцевого самоврядування з метою їхнього “перепрофілювання” на задоволення потреб та інтересів громадян;

- формування атмосфери соціальної згоди та соціального партнерства й співробітництва з метою гармонізації взаємовідносин у форматі “державна – пуб-

лічні службовці – територіальні громади – суспільство – особистість”. Це забезпечить умови для, по-перше, саморозвитку і самореалізації особистісного потенціалу кожного громадянина; по-друге, реального переведення громадян України із статусу пасивних споживачів державних послуг, якість яких, до речі, у переважній більшості випадків, не відповідає ані вимогам українців, ані стандартам ЄС, у статус рівноправних партнерів держави;

– обов’язковості проектування результатів адаптації зарубіжного досвіду у практичну площину діяльності адміністрацій усіх рівнів, кінцевим результатом якої має стати удосконалення якісних показників соціального буття пересічних українців;

– відновлення довіри українців як до органів місцевого самоврядування, так і до Української держави в цілому.

Безперечно, реформа Української держави має стати нагодою для проведення кардинальних реформ в усіх сферах суспільного життя. При цьому важливо, щоб жодна із них не була “забалакала” і щоб кожна з них знайшла втілення в удосконаленні добробуту пересічних українців. Децентралізація державної влади має стати, на нашу думку, безперервним процесом модернізації органів місцевого самоврядування, спрямованої на їх максимальну адаптацію до реального стану й відчутне удосконалення якісних показників життя пересічних українців. При цьому необхідно офіційно визнати, що кожний етап такої реформи має спрямовуватись на реальне задоволення конкретних потреб суспільства в цілому та кожного громадянина зокрема.

Список використаної літератури

1. Государственная политика и управление : учебник : в 2 ч. / под ред. Л. В. Сморгунова. – Москва : Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2006. – 384 с.

2. Нижник Н. Р. Модернізація Української держави як передумова соціальної ефективності державного управління / Н. Р. Нижник, Л. А. Пашко // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2010. – № 1/2010. – С. 100–106.

І. С. Педак

кандидат економічних наук, доцент
Класичний приватний університет

СТАНОВЛЕННЯ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ ЯК ЕКОНОМІЧНОЇ КАТЕГОРІЇ

Місцеві фінанси, як система економічних відносин, в науці з’явилися на початку другої половини XIX ст., коли завершився процес остаточного оформлення інституту місцевого самоврядування. Протягом XIX-XX ст. погляди на сутність місцевих фінансів, їх склад та принципи організації розвивалися від уявлення про них, як про фінансове господарство територіальних одиниць (господарства місцевих спілок), сукупність умов для задоволення потреб місцевих самоврядних одиниць, матеріальні засоби місцевого самоврядування, доходи і видатки органів місцевого самоврядування і до системи економічних відносин.

Процес формування теорії місцевих фінансів в Росії розпочався пізніше, ніж в європейських країнах, а якщо більш точно – після земської реформи 1864 р. Саме в цей час проходив процес остаточного організаційного оформлення інституту місцевого самоврядування – земств. На початкових етапах існування радянської держави поняття місцевих фінансів широко використовувалось як в економічній літературі, так і в законодавчих документах, на практиці.

Першим нормативним документом, яким були встановлені основи організації місцевих фінансів радянської Росії, стало Тимчасове положення про місцеві фінанси 1923 р. (наступна редакція – 1924 р.). У Положенні визначалися такі питання, як склад місцевих бюджетів; права і обов'язки органів влади різних рівнів у питаннях місцевих фінансів; порядок місцевого оподаткування; механізм субсидування місцевих бюджетів із загальнодержавних коштів; порядок складання, затвердження і виконання місцевих бюджетів.

У 1926 р. вийшло нове Положення про місцеві фінанси, згідно з яким місцеві фінанси визнавалися складовою єдиної фінансової системи країни. Положення визначало не тільки дохідну і видаткову частини місцевих бюджетів, але і механізм бюджетного регулювання. Було започатковано практику формування субвенційних фондів і фондів регулювання.

На початку 1930-х рр. відбувалося посилення централізованих засад у керівництві економікою, поступово звужувалася сфера функціонування місцевих фінансів, посилювалася залежність місцевих бюджетів (як головного місцевого фінансового інституту) від державного бюджету, зменшувалася частка місцевих доходів, незначними за розмірами залишалися місцеві податки і збори, які, власне, не відігравали суттєвої фіскальної ролі. Прийняття у 1938 р. рішення про включення місцевих бюджетів, а також бюджетів державного соціального страхування в єдиний державний бюджет стало логічним наслідком посилення процесу централізації державних фінансових ресурсів у країні. Цим рішенням перекреслювався весь попередній етап становлення інституту місцевих фінансів, започаткований в роки нової економічної політики 1920-х років. Таким чином протягом 1930–1980-х років категорія місцевих фінансів поступово втратила своє значення і практично не використовувалася ні в економічній літературі, ні у законодавчих документах

Відхід у 1980-х рр. від командно-адміністративних методів керівництва та створення необхідних умов для розвитку ринкових засад зумовили низку змін в економічному житті країни. 9 квітня 1990 р. приймається союзний Закон “Про загальні засади місцевого самоврядування і місцевого господарства в СРСР”, який створив необхідне підґрунтя для прийняття 5 грудня 1990 р. в Україні Закону “Про бюджетну систему Української РСР” і 7 грудня 1990 р. Закону “Про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування”. Прийняття цих законів ознаменувало відродження в нашій державі інституту місцевого самоврядування, а отже і місцевих фінансів.

Розвиток української економічної науки в умовах незалежності, вивчення теоретичних надбань західної фінансової думки, приєднання України до Європейської хартії місцевого самоврядування закономірно позначилося на поглядах вітчизняних фінансистів на місцеві фінанси. Все частіше і впевненіше висловлювались думки щодо об'єктивності існування цієї категорії в умовах ринку, її вирішального впливу на повноцінне функціонування інституту місцевого самоврядування як необхідної підвалини демократичного суспільства.

Таким чином:

- місцеві фінанси представляються як система економічних відносин, пов'язаних з розподілом і перерозподілом вартості валового внутрішнього продукту;
- у процесі реалізації цих відносин відбувається формування, розподіл і використання фінансових ресурсів;
- цільова підпорядкованість цієї системи відносин – забезпечення органів місцевого самоврядування фінансовими ресурсами, необхідними для виконання покладених на них функцій і завдань.

Місцеві фінанси – це система фінансових відносин з приводу формування, розподілу і використання фінансових ресурсів, необхідних органам місцевого самоврядування для виконання покладених на них завдань.

Отже, у сучасній науковій літературі України та країн пострадянського простору місцеві фінанси досліджуються в контексті функцій, завдань і ролі органів місцевого самоврядування. Важливими у зв'язку з цим є питання про розмежування повноважень органів державної влади і місцевого самоврядування; обґрунтування доцільності надання окремих державних повноважень органам місцевого самоврядування і гарантування відповідного фінансового забезпечення їх виконання; окреслення складу і визначення обсягів фінансових ресурсів, які надходять у розпорядження органів місцевого самоврядування; забезпечення самостійності й ефективності у їх використанні; державна фінансова підтримка місцевої влади.

Т. О. Покатаєва

старший викладач

Класичний приватний університет

ЛИТОВСЬКІ СТАТУТИ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ

У другій половині XIV ст. Литовська держава стала однією з найбільших у Східній Європі. Українські, білоруські й частково російські землі становили 9/10 її території і приблизно таке ж співвідношення існувало щодо населення цих земель із литовським населенням.

Включені до складу Литовської держави українські й білоруські землі з більш розвинутими продуктивними силами мали великий вплив на її розвиток. Більш високий рівень економіки, соціальних відносин, політичного устрою, військової організації, культури українських, білоруських, російських земель став джерелом сили і прискорив соціально-економічний і культурний розвиток Литовської держави. У таких умовах Литва на середину XIV ст. перетворилася з ранньофеодальної держави в багатонаціональне політичне об'єднання, яке вступило в період розвинутого феодалізму. Тепер важливо було провести кодифікацію литовсько-руського права, тобто визначити тип правового регулювання на українських землях, що перебували у складі Великого князівства Литовського та Речі Посполитої.

Період перебування українських земель у складі Литви та Польщі характеризується як дуже значним соціальним розшаруванням так і появою нових верств населення та новими формами суспільних відносин. Поява нових прошарків у межах уже існуючих класів призводить до необхідності закріплення їх правового статусу, а звідси – і до появи нових законів та кореляції вже існуючих. Тому на території Великого князівства Литовського і Королівства Польського створюється власна правова система, що включає норми та інститути права, які були закріплені у Литовських статутах – кодексі шляхетських прав, у якому, нажалю, про інші верстви населення згадується лише як про нікчемний додаток до пануючого класу, що зайняв собою всю суспільну арену.

Литовський статут був виданий в XVI столітті в трьох основних редакціях, які стали генеральними правовими кодексами, що регулювали державні і суспільні відносини в Литві.

Перший Литовський статут 1529 року було прийнято як закон, який мав однакову силу для всіх жителів Литовсько-Руської держави, незалежно від їхнього стану. Його метою був захист інтересів держави і шляхти, а особливо магнатів.

Він складався з 13 розділів, що нараховували 282 статті. У Статуті були юридично закріплені основи суспільного та державного ладу, правове становище населення, порядок утворення, склад та повноваження деяких органів державного управління. Така повнота систематизації правових норм різних галузей права дає підстави називати Статут 1529 року зводом законів на основі кодифікації місцевого права, викладеному на мові староруській, зрозумілій для більшості населення Литовсько-Руської держави.

Перший Литовський статут під час його прийняття не був надрукованим. Для практичного використання він переписувався і розповсюджувався в рукописній формі. Внаслідок еволюції законодавства рукописні списки статуту доповнювалися новими статтями. Згодом списки Першого Литовського статуту стали багаточисельними. Їх також перекладали іншими мовами, зокрема латинською (1530 р.) і старопольською (1532 р.). Однак досі списків статуту 1529 р. збереглося доволі мало, а оригінал було загублено. Відомо про існування дев'яти списків (Замойського, Дзялинського, Слуцького, Лаврентіївського, Фірлейського, Пулавського, Ольшевського, Остробрамського і Свідзинського).

Перший Литовський статут був типовою пам'яткою феодального права. Він забезпечував правову охорону прав і привілеїв стану шляхти, особливо верхівки, класу феодалів – магнатів, обмежував права простих вільних людей (зокрема селян) і закріплював безправ'я залежних і невільних людей. Він надавав шляхті право публічного суду, володіння землею, апеляції до великого князя, виїзду за кордон; звільняв її підданих від усяких податків і повинностей на користь князя й адміністрації, поглиблюючи соціальну нерівність.

Другий Литовський статут було затверджено сеймом у 1554 році, але він набрав чинності тільки з 1566 року. За рівнем кодифікаційної техніки статут 1566 року перевершував перший. Він закріплював соціально-економічні та політичні зміни, що відбулися у Великому князівстві Литовському з 1530 до 1565 року. Статут 1566 року підрозділявся на 14 розділів і 367 артикулів і здійснив адміністративну політичну реформу держави – поділ на повіти, а також розширив привілеї рядової шляхти.

II Статут називають ще Волинським, і це, мабуть, тому, що найбільшого поширення він набув на Волині, проте діяв також у Київському та Брацлавському воєводствах. За цим статутом до сейму були введені разом з вищою палатою (панірада), представники рядової шляхти – повітові послы. Він став юридичним оформленням панівної ролі шляхти в державі і подальшого обмеження прав селянства. Статут 1566 р. завершив розвиток Великого князівства Литовського як правової держави, підтвердивши цикл реформ, що передували оголошенню самого Статуту.

Якщо порівняти I та II Статути, то в останньому бачимо більш досконалу систематизацію правового матеріалу. Розділи перший, другий і третій тут регулюють норми державного права, розділ четвертий присвячено судоустрою, розділи з п'ятого по десятий – приватному праву, нарешті, розділи з одинадцятого по чотирнадцятий регулюють кримінальне та процесуальне право.

III Статут був затверджений у відповідності з процедурами того часу спеціальним актом короля Польщі і Великого князівства Литовського 28 січня 1588 року. В листопаді 1588 року він був надрукований і набрав чинності. III Статут, як і два попередні, було підготовлено староруською мовою. Підканцлер Лев Сапега вирішив видати Статут на мові рукописного оригіналу, підкреслюючи при цьому, що “не обчим яким язиком, але своїм власним права списание маєм”.

Статут 1588 року складався з 14 розділів, які нараховували 488 статей і позначився засвоєнням багатьох юридичних понять у наново систематизованому і значно розширеному карному і цивільному праві.

Цей статут, що діяв, зокрема, у Київській, Подільській та Волинській губерніях до 1840 р., юридичне запровадив кріпосне право на Брацлавщині (тепер Вінницька і частина Хмельницької області) і Придніпров'ї. Написаний білоруською мовою, а в 1614 його перекладено і видано польською, згодом – французькою, латинською та ін. мовами. Він закріплював феодальну власність на землю, передбачаючи і власність на селян. Таким чином III Литовський статут оформив створення єдиного стану кріпосних селян і на українських землях шляхом злиття закріпачених слуг з іншими розрядами залежних селян. Непокірних селян пан мав право закувати в кайдани, кинути до в'язниці, посадити на палю. Безправними були і селяни, що сиділи на “королівщинах” – державно-феодальних землях. Тут селянин не міг без дозволу королівської адміністрації покинути свій наділ чи самочинно освоювати нові землі. Таким чином Статут не лише визначав права привілейованої верстви – шляхти та поспільства, а також служив нормою для суто народного, так званого “копного” суду. Цей кодекс, як підкреслював Д. Дорошенко, на цілі століття пережив саме Велике князівство Литовське, перетворився на національне право Лівобережної України і був чинним в значній частині українських територій мало не до середини XIX століття.

Литовські статuti були важливим джерелом права на українських землях, що забезпечували спадкоємність і наступність багатьох норм та інститутів українського права, сформованих у Київській Русі та Галицько-Волинській державі. Статuti вирізнялися достатньо високим, як для того часу, рівнем юридичної техніки: в них подано визначення багатьох правових термінів (наприклад, злочин, право власності, договір, контракт та ін.), а також позитивно вплинули на розвиток української правової думки і формування законодавства.

Протягом кількох століть Литовський Статут був основним збірником права в Україні, навіть у тій частині, яка була приєднана до Польщі. Він був головним джерелом українського права в Гетьманській Україні і становив основне джерело кодексу “права, за яким судиться Малоросійський народ”. На Правобережній Україні Литовський Статут діяв аж до скасуванням указом царя Миколи I від 25 червня 1840 р. Деякі законоположення Литовського Статуту були внесені до збірників законів Російської імперії і зберегли свою чинність в Чернігівській і Полтавській губерніях аж до 1917 р.

В. М. Северинюк

доктор політичних наук, професор
Класичний приватний університет

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПОДІЛ УКРАЇНИ ЗА ДЖЕРЕЛАМИ УКРАЇНСЬКОЇ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ДУМКИ ДОРАДЯНСЬКОГО ЧАСУ

Сьогодні нагальною для України є проблема реформи управлінської діяльності держави та самоврядних структур: у першому випадку йдеться про децентралізацію влади, у другому – про збільшення владних можливостей місцевих громад. У дискусіях серед науковців, у громадському середовищі, на парламентському рівні відбуваються обговорення та пошуки більш раціонального співвідношення між повноваженнями державних та місцевих органів. 5 лютого 2015 р. Верховна Рада України прийняла Закон “Про добровільне об’єднання те-

риторіальних громад”, згідно з яким сусідні міські, селищні, сільські Ради можуть об’єднатися в одну громаду, яка матиме один спільний орган самоврядування. Замість понад 11 тис. місцевих громад заплановано утворити 1,5–2 тис. 31 серпня 2015 р. український парламент попередньо схвалив Законопроект “Про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади”. Передбачено, зокрема, замість інституту голів державних адміністрацій запровадити на рівні районів і областей посади префектів (лат. praefectus – начальник, полководець) з наглядовими та координаційними функціями.

Вирішення комплексної проблеми адміністративно-територіального реформування потребує політико-правового врегулювання таких питань як історико-географічні, демографічні, національно-культурні особливості країни; розміри й структурування адміністративно-територіальних одиниць; правовий статус адміністративних територій; ієрархічний порядок відносин на рівні окремих регіонів та держави в цілому. Незбалансованість цієї частини політичної системи України упродовж майже 25 років незалежності свідчить про заслабкі реформаторські можливості вітчизняної політичної еліти, брак конструктивної думки на місцях, надмірну фрагментарність та незрілість громадянської політичної культури загалом. Також певну роль тут відіграє історично нетривалий досвід повноцінного самоврядування. Як такий він практично почав формуватися лише з моменту розпаду СРСР. Адже за умов, коли до 1991 р. “керівною і спрямовуючою силою радянського суспільства, ядром його політичної системи, державних і громадських організацій” була, як відомо, КПРС, місцеві Ради, що являли собою нижчі ланки в системі органів державної влади, по суті не були самоврядними: їхні повноваження та діяльність безпосередньо впливали не з волі громади, а з волі місцевого й вищого партійного керівництва. Загальносоюзна Конституція (1977 р.), відповідно, й Конституції радянських республік (УРСР – 1978 р.) узагалі не містили поняття “місцеве самоврядування” чи “самоуправління” – ці демократичні інститути не відповідали природі ні “держави диктатури пролетаріату”, ні “загальнонародної держави” радянського зразка.

А між тим, в українській конституційній думці ідея самоврядування й відповідна термінологія є давньою традицією. Поняття “місцеве управління” знаходимо в “Начерках Конституції Республіки” учасника Кирило-Мефодіївського товариства Георгія Андрузького (1846–1849 рр.). У документі йшлося про загальнослов’янську конфедеративну державу в Європі, було визначено особливості функціонування громади як основи місцевого життя, описано механізм діяльності округу, області (на кшталт губернії), штату. Серед 7 штатів на чолі з власними президентами названа “Україна з Чорномор’ям, Галичиною та Кримом” [1, с. 55].

У проекті Основного Закону “Самостійної України” – Спілки народу Українського (утворений групою членів Української народної партії, 1905 р.) держава Україна визначалася як “спілка вільних і самоуправних земель”, а кожна земля – як “спілка вільних і самоуправних громад”. У землях і громадах порядкують “ради”, а їхніми виконавчими органами є “управи”. Основу адміністративно-територіального поділу України мали становити 9 земель, заселених українцями: Чорноморська Україна, Слобідська Україна, Степова Україна, Лівобережна Україна або Гетьманщина, Північна Україна, Полісся або Гайова Україна, Підгірська Україна, Горова Україна, Понадморська Україна [1, с. 75].

У 1917–1918 рр. відстоювання ідей автономії місцевої влади та самоврядування стали важливим складником у діяльності Української Центральної Ради

(представницького органу парламентського типу) на чолі з М. Грушевським. У I Універсалі ЦР (10 червня 1917 р.) говорилося про право українського народу “порядкувати нашими українськими землями” [2, т. 1, с. 104]. III Універсал (7 листопада 1917 р.) законодавчо окреслив територію автономної Української Народної Республіки, включивши до неї “землі, заселені в більшості українцями”, у складі 9 губерній: Київщина, Поділля, Волинь, Чернігівщина, Полтавщина, Харківщина, Катеринославщина, Херсонщина, Таврія (без Криму) [2, т. 1, с. 401].

10 грудня 1917 р. було опубліковано проект Конституції УНР, який передбачав унітарно-децентралізований устрій України з правами широкого самоврядування для земель, волостей і громад [2, т. 2, с. 55]. Закон “Про зміну назв земських інституцій” від 19 грудня 1917 р. установлював українські (замість російських) назви адміністративно-територіальних органів: “губернское (уездное, волостное) земское собрание” та “губернская (уездная, волостная) земская управа” надалі мали відповідно називатися “губерніальна (повітова, волосна) народна рада” та “губерніальна (повітова, волосна) народна управа” [2, т. 2, с. 50–51].

Законом від 6 березня 1918 р. “Про поділ України на землі” Центральна Рада скасувала поділ України на губернії та уїзди. Натомість передбачалося запровадити поділ УНР на 32 “землі”. Попри некороткий перелік “земель”, наведемо його повністю, оскільки він містить багато історико-географічних та гідронімічних “колеритних” назв, пов’язаних з різними епохами української історії, починаючи з доби Київської Русі: Підляшшя (центр – Берест); Волинь (Луцьк); Погорина (Рівне); Болохівська земля (Житомир); Деревська Земля (Іскорость); Дреговицька земля (Мозир); Київ з околицею (20–30 верст); Поросся (Біла Церква); Черкащина (Черкаси); Побожжя [можливо, Побужжя? – В. С.] (Умань); Поділля (Кам’янець); Брацлавщина (Вінниця); Подністров’я (Могилів); Помор’я (Миколаїв); Одеса з околицею; Низ (Єлизавет); Січа (Катеринослав); Запоріжжя (Бердянськ); Нове Запоріжжя (Херсон); Азовська земля (Маріуполь); Сіверщина (Стародуб); Чернігівщина (Чернігів); Переяславщина (Прилуки); Посем’я (Конотоп); Посулля (Ромен); Самара (Кременчук); Полтавщина (Полтава); Слобідщина (Суми); Харків з околицями; Донеччина (Слов’янськ); Подоння (Острогжськ); Половецька земля (Бахмут) [2, т. 2, с. 181–182].

Як засвідчує наведений перелік, на початку ХХ ст. центрами земель було визначено менше половини (15) міст, які сьогодні є обласними центрами України, що можна пояснити історичними, економічними, демографічними обставинами, перебуванням чи ні тієї чи іншої території під контролем Української Народної Республіки, загальним значенням міста. Звертає також на себе увагу той факт, що сто років тому українськими історико-етнічними регіонами незаперечно вважалися території, прилеглі до міст Брест (зараз у складі Білорусі), Стародуб і Острогжськ (тепер у складі відповідно Брянської та Воронізької областей Росії).

Несприятливі історичні обставини (політична залежність України, Перша світова та громадянська війни) не дали змоги українським ідеологам і політикам втілити в життя або ж надовго закріпити на практиці свої адміністративно-територіальні проекти. Хочеться сподіватися, що з більшою ефективністю це вдасться сьогоднішнім реформаторам, котрим, можливо, не зайве було б дещо запозичити з практики своїх далеких попередників...

Список використаної літератури

1. Історія української Конституції / упоряд. : А. Г. Слюсаренко, М. В. Томенко. – Київ : Право, 1997. – 464 с.

2. Українська Центральна Рада: Документи і матеріали : у 2 т. / упоряд.: В. Ф. Верстюк (керівник) та ін. ; ред. кол.: В. А. Смолій (відпов. ред.) та ін. – Київ : Наук. думка, 1996. – Т. 1, 2. – 590 с.

О. В. Сергієнко

аспірант

Національна академія державного управління при Президентові України

ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО АРХІТЕКТУРНО-БУДІВЕЛЬНОГО КОНТРОЛЮ ТА НАГЛЯДУ

Розвиток місцевого самоврядування – пріоритет сучасної державної політики. Однією з галузей, що стала форпостом змін у напрямку розширення повноважень органів місцевого самоврядування стало делегування функцій державного архітектурно-будівельного контролю на місця. Проте зазначений процес в Україні має свої індивідуальні особливості.

Перш за все, проведена в Україні реформа не стільки є передачею повноважень до органів місцевого самоврядування, скільки перерозподілом цих повноважень між органами різного рівня. Одночасно, державний архітектурно-будівельний контроль було доповнено державним архітектурно-будівельним наглядом, предмет якого в своїй основі співпадає з державним архітектурно-будівельним контролем.

Необхідно враховувати і специфіку містобудівної галузі. Відповідно до норм Закону України “Про нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності” “об’єктом державного контролю у сфері господарювання є ... господарська діяльність” [1, с.488]. Однак у сфері містобудування сам фізичний об’єкт (будинок, будівля, проект тощо), тобто результат господарської діяльності, а не сама діяльність, теж є об’єктом контролю.

Необхідно розуміти, що у широкому розумінні “контроль – це система спостереження і перевірки процесу функціонування відповідного об’єкта з метою усунення його відхилень від заданих параметрів” [2, с.17]. Отже сама по собі функція контролю абсолютно не означає вжиття заходів покарання, чи надмірного примусу, адже адміністративне покарання не є саме по собі усуненням відхилення, а є санкцією за фактом встановлення такого.

Оскільки “адміністративно-правова форма” складає “юридично значимі способи реалізації суб’єктами адміністративного права своїх повноважень, прав і обов’язків, що відображають особливості їх правового статусу” [3, с.80], то слід зважати, що усі необхідні норми необхідно було встановлювати виключно законами, а не нормативно-правовими актами Кабінету Міністрів України, що широко передбачено у Законі України “Про регулювання містобудівної діяльності”.

Не можна не звернути увагу, що “в Україні державний архітектурно-будівельний контроль – це контроль надвідомчий, завданням якого є прийняття рішень комплексного характеру” [4, с.6]. Проте такого не можна сказати про нову систему такого контролю.

Абсолютно очевидно постала проблема багаторівневості контролю у сфері містобудування. Так, відповідно до вимог закону “Про регулювання містобудівної діяльності” до органів державного архітектурно-будівельного контролю віднесено:

– орган місцевого самоврядування, тобто підрозділ виконавчого органу міської, сільської та селищної ради з питань архітектурно-будівельного контролю;

- орган місцевої адміністрації: тобто підрозділ державної адміністрації у містах Києві та Севастополі;
- центральний орган державної виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань державного архітектурно-будівельного контролю.

Це означає, що такий контроль у населених пунктах України здійснюють не співставні між собою органи, які у своїй діяльності мають різну законодавчу основу, адже органи місцевого самоврядування свою діяльність засновують на підставі Закону України “Про місцеве самоврядування”, Київська та Севастопольська державні адміністрації – Закону України “Про місцеві державні адміністрації”, в той час як Державна архітектурно-будівельна інспекція України – Закону України “Про центральні органи виконавчої влади”. Очевидно, що два останні є рівнем державної виконавчої влади, проте мають різне адміністративне підпорядкування: Президенту України та Кабінету Міністрів України відповідно.

Реформа законодавства у сфері державного архітектурно-будівельного контролю мала на меті децентралізувати цю функцію, передавши її до повноважень органів місцевого самоврядування. Проте, це було реалізовано шляхом створення дворівневої системи державного архітектурно-будівельного контролю. При цьому слід розуміти, що створення такої системи передбачає одночасне проведення її оптимізації з точки зору кожного рівня контролю, а “оптимізація кожного із суб’єктів не може здійснюватися самостійно від оптимізації інших суб’єктів державного контролю. У протилежному випадку таке реформування буде мати епізодичний і фрагментарний характер, що у свою чергу закономірно обумовить порівняно низьку ефективність діяльності кожного окремо взятого державного контролюючого суб’єкта.” [5, с.142].

Очевидним є твердження, що “здійснюючи оптимізацію системи державних контролюючих суб’єктів, потрібно пам’ятати про систему стримування та противаг, щоб не допустити зосередження значного обсягу повноважень у руках одного державного органу або окремих посадових осіб” [6, с.142]. Проте зазначена система таких противаг і стримувань не має. Натомість у системі здійснення дозвільних процедур існує невизначеність з можливістю існування паралельної реєстрації документів, що надають право на виконання підготовчих і будівельних робіт та експлуатацію закінченого будівництвом об’єкту.

Абсолютною новелою стала окрема функція органу державного архітектурно-будівельного нагляду, згідно з якою з’явилося нове адміністративне правопорушення у сфері містобудування, “пов’язані з порушенням законодавства з питань надання документів, необхідних для здійснення будівництва” [7]. Таким чином до нагляду віднесено питання діяльності будь-яких органів містобудування чи суб’єктів господарювання у зазначеній сфері, які здійснюють надання документів, необхідних для здійснення будівництва. Проте під такими документами можемо розуміти, до прикладу, і проекти будівництва, чи розпорядчі документи про їх затвердження, що лише вказує на недосконалість встановлених норм.

Отже, система державного архітектурно-будівельного нагляду та контролю потребує суттєвого доопрацювання в частині правового, інституційного та адміністративно-організаційного аспектів.

Список використаної літератури

1. Орехова І.С. Поняття і сутність державного контролю у сфері господарської діяльності. // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – №1.
2. Горшенев В.М. Контроль как правовая форма деятельности. – М.: Юрид. Лит.. – 1987. – 176 с.

3. Гук А.С. Адміністративні форми та методи публічного врядування. // Актуальні проблеми державного управління: зб.наук.пр. –Х.:ХарПІ НАДУ «Магістр», 2013. – №1 (43). – 452 с.

4. Михайлов Г. М. Державний архітектурно-будівельний контроль як управлінська функція. ТТеорія та практика державного управління. – 2011. – Вип. 4 (35).// <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2011-4/doc/1/17.pdf>

5. Міленін П.О. Щодо питань оптимізації суб'єктів державного контролю за діяльністю органів прокуратури. // Наукоовий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2014. – № 10-1. Том.1.

6. Міленін П.О. Щодо питань оптимізації суб'єктів державного контролю за діяльністю органів прокуратури. // Наукоовий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2014. – № 10-1. Том.1.

7. Кодекс України про адміністративні правопорушення. // Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122.

А. Е. Тихоненко

слухач магістратури

Класичний приватний університет

НАВЧАННЯ ПОСАДОВИХ ОСІБ У СТРУКТУРІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Реформування системи державного управління в Україні актуалізує потребу у висококваліфікованих управлінських кадрах, здатних ефективно працювати на користь держави та реалізовувати системні зміни для забезпечення її конкурентоспроможності у світі. В умовах сучасної децентралізації влади існує нагальна потреба у менеджерах-професіоналах – публічних службовцях, які підготовлені для роботи в модернізованих органах влади та управління, зокрема, на місцевому рівні, мають системні теоретичні знання, практичні вміння і навички щодо вирішення актуальних проблем місцевого розвитку, дотримання європейського рівня надання публічних послуг та забезпечення їх якості. Рівень задоволення цієї потреби в регіонах на цей час не є достатнім, брак дипломованих фахівців у сфері місцевого самоврядування особливо відчувається у районах, що загострює місцеві кадрові проблеми та обумовлює необхідність збільшення кількості посадових осіб місцевого самоврядування, які пройшли професійну підготовку за відповідною магістерською програмою.

Для успішного проведення реформування органів місцевого самоврядування (далі – ОМС) та вирішення низки складних інноваційних задач управління процесами децентралізації влади необхідно залучати до складу робочих груп кращих фахівців структурних підрозділів відповідно до специфіки їх діяльності. Але досвідчені фахівці зазвичай мають великий стаж роботи в ОМС, і, як наслідок, у них вже склався певний менталітет, стереотипи мислення, професійна культура поведінки, у той час, як здійснення стратегічних змін вимагає застосування нових підходів, що значно різняться від функціональної операційної діяльності. Тому підготовка керівних кадрів ОМС повинна виконуватися на основі системного підходу, що вимагає визначення таких ключових моментів: вид, принципи та зміст навчання; вимоги до компетенції фахівців, що пройшли підготовку; організаційна структура та ресурсне забезпечення процесу навчання. Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, зокрема, керівників ОМС до реформ в сфері місцевого самоврядування та децентралізації влади відповідає функціо-

нальній складовій навчання магістрів у галузі знань “Державне управління”, зокрема, за спеціальністю “Місцеве самоврядування”.

До основних принципів підготовки керівників ОМС для роботи за даним напрямом відносяться принципи фундаменталізації, індивідуалізації, спеціалізації. Принцип фундаменталізації підготовки за напрямом стратегічного розвитку системи місцевого самоврядування є основоположним, оскільки навчання повинне формувати наукове мислення, внутрішню особисту потребу в саморозвитку, отриманні системоутворюючих, цілісних, методологічно значимих знань зі сфери стратегічного і проектного менеджменту. Передумовою забезпечення фундаменталізації навчання є створення нових навчальних дисциплін, якісно відмінних від традиційних за структурою, змістом, спрямованістю на формування нової загальної культури і розвиток наукового мислення. Фундаменталізація підготовки керівників ОМС органічно пов'язана з індивідуалізацією навчального процесу, що передбачає надання можливості посадовій особі місцевого самоврядування самостійно обирати перелік навчальних дисциплін понад нормативних вимог, а також рівень їх засвоєння залежно від потреб і цілей діяльності та власних можливостей професійно-кваліфікаційного зростання.

Фінансове забезпечення системи підготовки посадових осіб ОМС для управління стратегічним розвитком полягає у приведенні обсягів і механізмів фінансування організації та проведення навчального процесу відповідно до реальних потреб ОМС у фахівців такого рівня з урахуванням термінів завершення підготовки. Кадрове забезпечення процесу підготовки потребує як залучення висококваліфікованих науково-педагогічних працівників, так і практиків, які здійснюють діяльність з управління стратегічним розвитком як у публічному, так і в бізнес-секторі. Для актуалізації та вдосконалення змісту навчальних дисциплін та їх методичного забезпечення можуть залучатися працівники різних наукових установ і навчальних закладів, що здійснюють підготовку за спеціальностями галузей знань як “Державне управління”, так і “Менеджмент та адміністрування”, а також за спеціальністю “Управління проектами”, яка, поки ще не затверджений новий перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, відноситься до специфічних категорій. Успішна реалізація змісту навчання забезпечується професіоналізмом осіб, які будуть брати участь у реалізації навчального процесу. Розвиток та вдосконалення нормативно-правового забезпечення у сфері місцевого самоврядування, застосування інноваційних підходів до управління стратегічним розвитком на місцевому рівні, динаміка розвитку самої теорії менеджменту, зокрема стратегічного і проектного, обумовлюють необхідність регулярного оновлення змісту теоретичних основ навчальних курсів, тому навчальні програми повинні будуватися на принципі комплексності – від вивчення теорії до її відпрацювання на практиці. Що стосується підвищення рівня компетентності посадових осіб ОМС шляхом короткотермінового навчання, то для цього можна застосовувати інструменти швейцарсько-українського проекту DESPRO “Підтримка децентралізації в Україні”, який вже чотири рази проводив навчання та експертне консультування працівників ОМС з основ управління знаннями, стратегічного планування та проектного менеджменту, зокрема, з підготовки проектів під гранти благодійних фондів.

Протягом останніх трьох років у межах проекту DESPRO проводилося широкомасштабне навчання посадових осіб місцевого самоврядування та держа-

вних службовців, яке здійснювалося на основі е-технологій, а саме у дистанційному форматі за допомогою платформи DESPRO “Спільнота практики: Інновації та розвиток місцевого самоврядування” [1] і спеціалізованого програмного забезпечення. Взагалі, термін “спільнота практики” означає добровільне віртуальне об’єднання професіоналів / або усіх зацікавлених задля вирішення практичних проблем. Формування спільноти практики як інструменту управління знаннями у сфері публічного управління надає можливість приділити увагу тим 80% знань, які зазвичай залишаються не використаними [2]. Під час таких нетрадиційних способів опанування навчального матеріалу паралельно висвітлювалися й опрацьовувалися кращі практики управління знаннями для підвищення ефективності реалізації стратегій, програм та проектів місцевого та регіонального розвитку, поліпшення якості надання публічних послуг, інших аспектів публічної управлінської діяльності.

На цей час DESPRO планує реалізувати е-навчання за напрямом “Реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади”, до якого буде залучено понад 1 тис. посадових осіб Дніпропетровської області. Навчальні матеріали даного курсу будуть висвітлювати низку питань щодо нової регіональної політики, проблем реформування та децентралізації влади, створення спроможних територіальних громад, бюджетної децентралізації, механізмів забезпечення сталого місцевого розвитку в умовах децентралізації, участі громадськості в управлінні територією тощо. Такі навчальні дистанційні курси немає необхідності ліцензувати, оскільки до навчального процесу залучаються всі, хто сам забажає, при цьому кваліфікація службовців, що пройшли таке навчання, повинна відповідати внутрішнім стандартам професійної діяльності і буде перевірятися в процесі їх практичної діяльності. Також дієвою є особиста сертифікація посадових осіб ОМС за міжнародною системою сертифікації у сфері управління проектами (International Project Management Association). Після відповідної підготовки такі службовці можуть бути сертифіковані на рівень D (практикуючий проектний менеджер), що є свідченням надбання достатніх знань у всіх сферах управління проектами для роботи у складі нової команди в ОМС. Така система підготовки та підвищення кваліфікації (компетентності) працівників ОМС за своїми основними ознаками відповідає основним принципам менеджменту персоналу в органах публічної влади, а саме: освіта протягом усього життя; освіта без кордонів, що ґрунтується на інформаційно- комп’ютерних технологіях і доповнює традиційні методи і технології новими можливостями; освіта за креативними моделями навчання та індивідуальними освітніми траєкторіями; освіта, що розвивається на основі фундаментальних знань.

Список використаної літератури

1. Інновації та розвиток місцевого самоврядування: платформа “Спільноти практики розвитку місцевого самоврядування” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mx.despro.org.ua:8081>.

2. Спільнота практиків: інновації в місцевому самоврядуванні (на прикладі організації дистанційного навчання посадових осіб місцевого самоврядування у рамках Всеукраїнського конкурсу проектів та програм розвитку місцевого самоврядування) : навч. посіб. / О. Тертишна (кер. авт. колективу), О. Гарнець, І. Катерняк, О. Кіреєва, М. Куля, В. Лобода ; за заг. ред. О. Рафальського, С. Малікова. – Київ : Державний фонд сприяння місцевому самоврядуванню в Україні : Швейцарсько-український проєкт DESPRO “Підтримка децентралізації в Україні” 2012. – 170 с.

МЕНЕДЖМЕНТ У СИСТЕМІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ЕКОНОМІЦІ

Т. В. Азарова

слухач магістратури

Класичний приватний університет

ВПЛИВ РОЗМІРУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ БАНКУ

Проблема забезпечення фінансової стійкості будь-якого комерційного банку стала особливо актуальною в останні десятиліття. За даними досліджень Міжнародного валютного фонду (МВФ), більше двох третіх країн - членів МВФ зіткнулися з серйозними економічними труднощами, пов'язаними з проблемами в банківському секторі. Від серйозних банківських криз свого часу постраждали такі країни як Скандинавія, Латинська Америка, Південно-Західна Азія та інші. Це показує на те, яке велике значення має адекватне визначення фінансової стійкості банків.

Сьогодні, в умовах становлення ринкової економіки, перед менеджерами банку стоїть складне завдання: знайти якомога більше великі методи визначення фінансової стійкості. З цією метою проводять рейтингові оцінки різних банків без проведення детального їх аналізу, визначають вплив ризиків на кінцеві результати діяльності банків, здійснюють розрахунки ліквідності і порівнюють отримані результати з нормами, встановленими НБУ, визначають платоспроможність банків за допомогою розрахунку певних коефіцієнтів.

Капітал комерційного банку теж впливає на загальну фінансову стійкість банку. Тому менеджери банку чітко відслідковують найменші зміни його значення. Для визначення впливу власного капіталу на його фінансову стійкість, розраховуються такі коефіцієнти. Для оцінки здатності банку нарощувати власний капітал необхідно проводити аналіз показника прибутковості.[6]

Показник прибутковості банку - свідчить про ефективність роботи керуючих. Він розраховується як відношення чистого прибутку до середнього розміру активів банку. Чим вище значення, тим вище прибутковість банку. Однак, відомо, чим вище прибуток, тим вище ризик. В силу того, що банк залучає гроші від широкої громадськості, керуючі при орієнтації на невисокий фінансовий результат повинні прагнути отримувати прибуток при виправданому мірою ризику. В Україні не визначені критерії за оцінкою прибутковості банку. Це означає, що при проведенні такої оцінки доцільно: аналізувати зміну коефіцієнта в динаміці; використовувати метод порівняльної оцінки; проводити факторний аналіз прибутковості банку.[2]

Рівень ризику визначається за допомогою визначення показника фінансового левереджа, який визначається як співвідношення активів банку до суми акціонерного капіталу. Чим вище співвідношення левереджа, тим вище ризик, оскільки банку достатньо втратити 6-8% своїх активів, і він може бути визнаний банкрутом. Низьке значення левереджа не означає низький рівень ризику. Якщо левередж нижче 20, то дана обставина часто свідчить про незначну частку на ринку у цього банку і відповідно призводить до більш високого рівня витрат банку, зокрема, процентного характеру по залученню ресурсів.

Прибутковість капіталу, % - відношення чистого прибутку до капіталу банку, показує обсяг прибутку на одиницю капіталу. Показник прибутковості знаходиться в постійному полі зору власників банку. Цей показник дозволяє власникові банку оцінити ефективність роботи керуючих, які взяли на себе відповідальність з управління банком. Бажання акціонерів зосередити свою увагу на цьому коефіцієнті полягає в тому, що у випадку банкрутства їх черга отримувати вкладені кошти найостанніша. Це означає, що власники банку, як інвестори, зацікавлені якомога раніше отримати віддачу від вкладених ними коштів і тим самим знизити можливі втрати. Бажане для акціонерів значення ROE засновано на показниках ринку, відповідно його значення постійно змінюється. В даний час рівень цього показника коливається в межах 6-8%. В основі його лежить ставка плюс премія за ризик, яку згоден заплатити інвестор. Для української практики цей показник має виключно розрахункове значення і не заснований на показниках ринку. Ринок банківських активів на Україні не розвинений, вони не звертаються вільно на біржі.[4]

Вибір способу залучення капіталу із зовнішніх джерел має базуватися на результатах глибокого фінансового аналізу альтернативних варіантів і їх потенційного впливу на розмір прибутку в розрахунку на акцію. Менеджменту банку слід звернути увагу на відносну вартість і ризик, пов'язаний з кожним джерелом, методи державного регулювання та доступність, а також оцінити довгострокові перспективи та наслідки. Для вітчизняних банків емісія акцій - фактично єдине джерело поповнення капіталу. Перевагою даного методу є можливість швидко отримати значні суми грошових коштів, а також поліпшити позиції банку, що стосуються залучення коштів у майбутньому. Але такий підхід має ряд недоліків, які слід брати до уваги: висока вартість; труднощі, пов'язані з розміщенням акцій на ринку; значне підвищення ризику зниження доходу на одну акцію; послаблення контролю над банком з боку акціонерів, якщо вони не зможуть самі викупити всі акції нової емісії.[7]

Управління власним капіталом банку передбачає такі етапи: формування статутного фонду банку; розділ прибутку та формування фондів банку; підтримання власного капіталу банку на рівні, достатньому для здійснення місії банку.

Також, одним із способів нарощування капіталу може стати реорганізація банку (зараз на практиці однією з форм є приєднання), що полягає в централізації банківського капіталу, тобто збільшення його розміру в результаті об'єднання малих банків у велике фінансово-кредитна установа з великим обсягом капіталу або поглинання одним капіталом іншого. Дана установа може пропонувати великий обсяг послуг і буде гарантом заощадження їхніх коштів. Аналізуючи всі переваги і недоліки, можна сказати, що перспектива злиття банків позитивна, тому що слід очікувати стабілізаційного ефекту і початку нового етапу розвитку банківської системи України (в умовах успішного об'єднання).

Таким чином, зміцнення і посилення вітчизняної банківської системи шляхом збільшення його ресурсної бази, в першу чергу - розміру капіталу, одна з умов подальшої інтеграції вітчизняних банківських установ у світову банківську систему з метою залучення міжнародного капіталу для розвитку вітчизняної економіки.

Список використаної літератури

1. Про банки и банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. №2121-III (Із змінами і доповнення, внесеними Законами і Україні станом від 16.11.2006 р. №358-V).

2. Банки та банківські операції : підручник для вузів / під ред. Е. Ф. Жукова. – Москва : Банки і біржі, ЮНИТИ, 2013. – 471 с.
3. Виханский О. С. Менеджмент : підручник / О. С. Виханский, А. І. Наумов. – 3-е изд. – Москва : Гардаріки, 2009.
4. Гроші та кредит : підручник / за ред. М. І. Савлука. – Київ : КНЕУ, 2012. – 578 с.
5. Гроші. Кредит. Банки : підручник для вузів / за ред. Е. Ф. Жукова. – Москва : Банки і біржі, ЮНИТИ, 2009. – 622 с.
6. Калина А. В. Робота сучасного комерційного банку : учебник / А. В. Калина, А. А. Кощесв. – Київ : МАУП, 2007. – 224 с.
7. Едгар М. Управління фінансами в комерційних банках / М. Едгар ; пер. з англ. – Москва : Альпіна Бізнес Букс, 2009. – 208 с.

Е. Г. Антоненко

слухач магістратури

Класичний приватний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ МАРКЕТИНГОВОГО УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ “СУШИЯ”

Маркетингове управління охоплює сукупність проблем, які пов'язані з визначенням ринкової мети підприємства та її реалізації у системний спосіб, що відповідає логіці менеджменту.

Сутність маркетингу як управлінської діяльності полягає в тому, що ця діяльність спрямована на орієнтацію виробництва, створення видів продукції, яка відображає вимоги ринку. Під нею розуміють, насамперед, вивчення поточного і перспективного попиту на продукцію на певному ринку і вимог споживачів до таких характеристик товару, як якість, новизна, техніко-економічні й естетичні показники, ціна. Маркетингова діяльність повинна забезпечити: інформацію про зовнішні умови функціонування підприємства, тобто надійну, достовірну і своєчасну інформацію про ринок, структуру і динаміку конкретного попиту, смаки і вподобання покупців; створення товарів, які найбільш повно задовольняють вимоги ринку; необхідний вплив на споживача, попит, ринок для забезпечення максимумно можливого контролю над сферою реалізації.

Мета маркетингу підприємства – забезпечення його рентабельності у визначених часових проміжках. Звідси – орієнтація на довгострокове прогнозування всієї маркетингової ситуації (від попиту до можливостей підприємства в цій перспективі). Спрямованість на перспективу, цільова орієнтація і комплексність є найважливішими сторонами маркетингу.

Методи маркетингової діяльності полягають у проведенні аналізу зовнішнього середовища підприємства і формуванні банку даних для його оцінювання і можливостей, аналізу реальних і потенційних споживачів; у розробці концепції створення нових товарів і/або модернізації старих; плануванні товароруху і збуту; у забезпеченні формування попиту і стимулювання збуту; забезпеченні цінової політики; забезпеченні безпеки використання товару і захисту навколишнього середовища; в управлінні маркетинговою діяльністю як системою, тобто планування, виконання і контроль маркетингової програми.

Основною методикою планування є проведення ґрунтовного аналізу явищ, які відбуваються на фірмі та навколо неї. Аналіз повинен тривати у часі, оскільки зовнішні та внутрішні зміни фірми мають також тривалу природу. Тому з цим пов'язана необхідність визнання так званої відкритості планів, або можливості

доповнення у ньому цілей і засобів. Продуктом аналізу не є вирішення “готових” планових цілей, а тільки передумови для прийняття управлінських рішень.

Управління маркетингом безпосередньо залежить від відповідного інформаційного обслуговування. Кількість інформації повинна бути якомога ширшою та багатоплановою під час розгляду варіантів діяльності підприємства. Потрібно усвідомлювати існування труднощів при пошуку та обробці інформації. Ці складнощі мають не тільки технічний характер, а й економічний. Інформація не є благом нульової вартості, створення та експлуатація кожної інформаційної системи вимагають певних витрат.

Сьогодні “Сушия” – найбільша і швидкозростаюча в Україні мережа ресторанів японської кухні, яка налічує 42 ресторани у 13 регіонах України. Політика компанії в області HR (human resources) орієнтована на розвиток і підготовку персоналу на посаду менеджерів всередині компанії. З метою реалізації цього завдання компанія розробила “Майстерню лідерів”. Кращі та найбільш ініціативні працівники ресторанів проходять багаторівневий відбір за особистими і професійними критеріями і вже на цьому етапі хлопці та дівчата підтверджують наявність лідерських якостей. Програма компанії унікальна – керівництво компанії самі розробляють всі навчальні матеріали, використовуючи кращі практики управління ресторанами, які отримали за 6 років існування компанії і кращі західні навчальні практики. □Програма складається з теоретичної та практичної частин, індивідуальних і групових занять, які ведуть наставники, – старші керівники ресторанів і компетентні фахівці.

Протягом року компанія випускає 2-3 групи менеджерів, і з кожним набором програма удосконалюється відповідно з інноваційними змінами, що відбуваються в компанії, і професійно новим рівнем внутрішніх кандидатів, так як система розвитку в компанії охоплює всі категорії посад персоналу.

“Майстерня лідерів”, як цілісна система, дозволяє готувати менеджерів точно в строк, відповідно до плану відкриттів і прогнозом зміни кадрів. Вже на початковому етапі роботи молоді менеджери здатні управляти ресторанами з дотриманням високого рівня культури обслуговування, якості продукту, чистоти і гостинності.

За 2013 рік “Майстерня лідерів” випустила 35 менеджерів, що становить 61% менеджерів Києва, а в цілому за період двох років □програма забезпечила ресторани Києва 94% управлінців, 16 з яких вже стали директорами.

Однак результати роботи програми “Майстерня лідерів” мають не тільки практичне застосування, цінність програми ми бачимо і в соціально-психологічній підтримці та орієнтації молоді. Кандидати на посаду, для багатьох з яких “Сушия” є першим місцем роботи, відзначають істотний особистісний ріст, якісне усвідомлення своєї значущості, відчувають підтримку компетентних наставників.

Участь у премії “HR Бренд” для компанії дуже важлива, оскільки це репутація компанії, визнання в бізнес-товаристві. Перемога з таким проектом, як “Майстерня лідерів”, – це підтвердження того, що “Сушия” є лідером в галузі управління персоналом, роботодавцем, який цінує свій персонал і використовує кращі практики для його розвитку.

В умовах сучасної ринкової ситуації гостро постає проблема конкуренції і боротьби за клієнта в сфері ресторанного бізнесу. Індустрія швидкого харчування – стрімко розвивається галузь сучасного українського бізнесу. Споживачі стають все більш досвідченими та вимогливими, проявляють інтерес до здорової та якісної їжі.

З кожним днем з'являються нові методи і прийоми по залученню своїх споживачів, по стимулюванню збуту, щодо просування послуг, що надаються. Сучасний ресторатор зараз не може обійтися без маркетингових досліджень ринку, без хорошої рекламною компанією, без аналізу споживачів і конкурентів. Якщо ресторатори 18 і 19 століття не замислювалися про такі заходи, то сучасному керуючому рестораном, баром без них не обійтися. Тільки добре налагоджене управління і знання своєї справи дає свої результати, підприємство буде отримувати додатковий прибуток, збереже та збільшить число постійних відвідувачів.

Впровадження нових технологій, автоматизованих систем значно полегшує рутинну роботу на підприємстві, дозволяє здійснювати оперативний контроль і управління, відстежувати попит на окремі види товарів або послуг.

Аналіз функціонування підприємства на ринку ресторанних послуг міста Запоріжжя був здійснений на прикладі ТОВ “Сушия”. Проведений аналіз показав необхідність вдосконалення маркетингової політики підприємства. З цією метою можна запропонувати наступні заходи:

- введення до штатного розпису посади – менеджера з маркетингу;
- організація навчання обслуговуючого персоналу прийомам мерчандайзингу;
- проведення ефективних рекламних заходів;
- введення карти колекційних вин;
- проведення технічного аналізу меню.

Запропоновані заходи необхідно здійснювати на підприємстві постійно, а саме удосконалювати правила і техніку обслуговування, стимулювання і позиціонування послуг і продукції ресторану, відстежувати моду на послуги, затребуваність продукції. Шеф-кухарю необхідно постійно вдосконалювати меню “а-ля карт”, бути в курсі нових тенденцій в ресторанній справі, навчати персонал новим прийомам і технікам приготування страв. Менеджеру з маркетингу здійснювати постійний контроль над обслуговуючим персоналом, проводити атестації, тренінги та мотивувати на високу якість надання послуг.

Список використаної літератури

1. Амблер Т. Практический маркетинг : пер. с англ. / Т. Амблер ; под общ. ред. Ю. Н. Каптуревского. – Санкт-Петербург : Питер, 1999. – 400 с.
2. Беляевский И. К. Маркетинговые исследования: информация, анализ, прогноз / И. К. Беляевский. – Москва : Финансы и статистика, 2002. – 320 с.
3. Герасимчук В. Г. Маркетинг: теория і практика : навч. посіб. / В. Г. Герасимчук. – Київ : Вища школа, 1994. – С. 327.
4. Крикавський Є. В. Маркетингові дослідження / Є. В. Крикавський. – Львів : Інтеллект-Захід, 2008. – 220 с.
5. Старостіна А. О. Маркетингові дослідження. Практичний аспект / А. О. Старостіна. – Київ ; Москва ; Санкт-Петербург : Вільямс, 1998. – 262 с.

Г. В. Бережная

кандидат экономических наук, доцент
Классический приватный университет

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ МЕГАПОЛИСОВ МИРА: ВЫВОДЫ ДЛЯ УКРАИНЫ

Мегаполисы для любой страны являются не только ведущими административно-деловыми центрами, но и визитной карточкой в мировом экономическом и общественно-политическом пространстве. Ускоренное и сбалансирован-

ное развитие мегаполисов является актуальным заданием для любой страны, позволяющее более полно включаться в глобальную постиндустриальную экономику и международные отношения. В контексте глобального конкурентного лидерства происходит усиление роли мегаполисов, в которых концентрируется научно-технологический и финансово-инвестиционный потенциал. В современных условиях количественные характеристики мегаполиса не обеспечивают ему автоматически ключевой роли в глобальной экономике.

Для изучения сложной системы мегаполиса применяется ее декомпозиция по различным признакам. Это позволяет проанализировать свойства входящих в систему элементов. Повышенное внимание к концепции “урбанистической конкуренции” привело к появлению в авторитетных изданиях, аналитических агентствах и в работах многих ученых большого количества рейтингов определения конкурентоспособности мегаполисов. Как правило, в основу положено сравнение городов на основе экономических результатов их деятельности, уровней глобальной взаимосвязанности, креативности и инноваций, сбалансированности развития окружающей среды. Исследователи предлагают свои оценки конкурентоспособности мегаполисов, которые выражаются в рейтинге на основе оценок возможностей ведения бизнеса, жизнеспособности города, качества жизни и т. п.

Основные исследования мегаполисов мира:

1) анализ и оценка мегаполисов – осуществляется группой по изучению глобализации и мировых городов (Globalization and World Cities Study Group, GaWC) из университета Локборо в Великобритании [1];

2) периодическое исследование “Индекс уровня глобализации городов мира” (Global Cities Index) –составляется консалтинговой компанией A.T. Kearney и исследовательским институтом The Chicago Council on Global Affairs при поддержке журнала Foreign Policy [2];

3) периодические исследования “Индекс качества жизни городов мира” (Global Liveability), “Индекс уровня безопасности городов мира” (Safest Cities Index) – проводятся исследовательским центром The Economist Intelligence Unit (аналитическое подразделение британского журнала Economist) [3;4];

4) ежегодное исследование “Рейтинг городов по качеству жизни” (Quality of Living Rankings) – проводится консалтинговой компании Mercer [5];

5) исследование “Индекс конкурентоспособности городов мира” (The Global City Competitiveness Index) – представлен исследовательским центром The Economist Intelligence Unit по инициативе финансовой группы Citigroup в рамках проекта Hot Spots [6];

6) периодическое исследование “Города возможностей” (Cities of Opportunity) – составляется компанией PriceWaterhouseCoopers [7];

7) исследование “Рейтинг репутации городов мира” (The City RepTrak) – проводится международной консалтинговой компанией Reputation Institute [8];

8) исследование “Городские агломерации мира” – составляется американской неприбыльной организацией Demographia, занимающейся проблемами населения [9].

При анализе результатов основных исследований мегаполисов мира было установлено, что Украина представлена только в одном рейтинге городом Киевом. Для того, чтобы выявить возможные точки роста Киева как современного глобального города, было проведено сравнение сильных и слабых сторон мегаполиса Варшава. Выбор именно этого города объясняется определенной схожес-

тью параметров и условий развития этих городов, с той разницей, что Варшаве за последние 10 лет удалось совершить качественные улучшения основных параметров, к чему Киев еще только стремится. Такой анализ позволил выделить актуальные и потенциальные проблемы и направления для развития обоих мегаполисов.

Результаты исследования “Индекс уровня глобализации городов мира 2014 г.” А.Т. Kearney [10]:

1) было оценено 84 мегаполиса (города с населением более 1 млн. человек) по 26 показателям, разделенным по пяти категориям – деловая активность, человеческий капитал, политический вес, культурный уровень, информационный обмен;

2) среди 20 городов-лидеров 7 городов находятся в Азиатско-Тихоокеанском регионе, 7 – в Европе, 5 – в Северной Америке, 1 – в Южной Америке;

3) Варшава занимает 60 место в рейтинге 2014 г., данные за 2008-2012 гг. отсутствуют;

4) пятерка лидеров рейтинга (Нью-Йорк, Лондон, Париж, Токио, Гонконг) заметно опережают по уровню глобализации остальные мегаполисы.

Наиболее сильные позиции Варшавы в категориях “деловая активность” и “информационный обмен”, наиболее слабые – “человеческий капитал” и “политический вес”. Используя опыт становления Варшавы как глобального города, для усиления позиций Киева как движущей силы развития не только страны, но и региона, необходимо развивать такие показатели по четырем категориям:

1) деловая активность: количество штаб-квартир компаний, входящих в список 500 крупнейших компаний мира Fortune Global 500 (лидеры 2014 г. – Нью-Йорк, Лондон, Токио); размеры фондовых и товарных рынков (Нью-Йорк); количество предлагаемых бизнес-услуг; объемы внешнеторговых потоков грузов через город (лидер воздушных перевозок – Гонконг, морских – Шанхай); количество отраслевых и экономических конференций, которые проходят в городе (Вена);

2) информационный обмен: количество корреспондентских пунктов СМИ глобального значения, базирующихся в городе (Нью-Йорк); объем международных новостей в ведущих местных СМИ; доступ к ТВ новостям (Париж); информационная и коммуникационная инфраструктура; проникновение широкополосной связи (Цюрих);

3) человеческий капитал: количество университетов города, входящих в число ведущих ВУЗов мира (Бостон); количество иностранных студентов, обучающихся в ВУЗах (Сидней); количество международных школ начального и среднего уровня (Стамбул); доля населения с высшим образованием (Токио); доля населения иностранного происхождения (Нью-Йорк);

4) политический вес: количество иностранных посольств, консульств, представительств международных организаций (Брюссель, Женева); количество международных конференций, проводимых в городе (Брюссель); количество политологических институтов мирового значения по степени цитируемости публикаций (Вашингтон); степень участия города в международной политической сфере путем использования различных механизмов – институт городов-побратимов, проекты в области международного сотрудничества, поощрение международной деятельности учреждений и неправительственных организаций (Нью-Йорк).

Результаты исследования “Индекс конкурентоспособности городов мира 2012 г.” исследовательского центра The Economist Intelligence Unit по инициативе финансовой группы Citigroup в рамках проекта Hot Spots [11]:

1) было оценено 120 крупнейших городов мира (городских агломераций) по 31 критерию, разделенным по восьми категориям;

2) Украина представлена в индексе одним мегаполисом – Киевом;

3) величина мегаполиса не является детерминирующим фактором роста его влияния и конкурентоспособности (Гонконг и Сингапур не являясь чрезмерно большими по размерам, тем не менее, сформировались как глобальные конкурентоспособные центры);

4) города США и Западной Европы являются наиболее конкурентоспособными в мире, невзирая на наличие таких угроз, как устаревающая инфраструктура и большой дефицит бюджета (Нью-Йорк занимает первую позицию, Лондон – вторую);

5) среди 20 городов-лидеров 8 городов находятся в Северной Америке, 6 – в Европе, 6 – в Азиатско-Тихоокеанском регионе;

6) рост экономик азиатских стран находит отражение в увеличении экономической конкурентоспособности городов этого региона (они доминируют в категории экономического потенциала: из 20 городов-лидеров в данной категории – 15 расположены в Азиатско-Тихоокеанском регионе);

7) наибольшее конкурентное преимущество мегаполисов из развитых стран – их способность развивать и привлекать самых талантливых специалистов в мире (в основном за счет качества образовательных систем, предпринимательского образа мышления жителей этих городов, высокого качества жизни в целом);

8) мегаполисам из развивающихся стран для увеличения конкурентоспособности нужно не только фокусировать свое внимание на инвестициях в инфраструктуру, но и на таких аспектах, которые позволят привлекать ведущих специалистов в будущем (образование, качество жизни, личная свобода, экология, здравоохранение и т. п.);

9) города Африки и Латинской Америки наименее конкурентоспособны по большинству категорий, представленных в рейтинге; однако, учитывая быстрый рост некоторых городов в ближайшем будущем и улучшении качества их инфраструктуры, они могут повысить свою конкурентоспособность.

Для сравнения позиций Киева и Варшавы по восьми критериям “Индекса конкурентоспособности городов мира 2012 г.” была проанализирована выборка из 60 городов, лидирующих по каждому критерию. Варшава присутствует во всех категориях, кроме категории “человеческий капитал” (это единственная категория, в которой значение Киева чуть превышает значение Варшавы – на 2 балла). Киев попал только в одну категорию рейтинга – “окружающая среда”.

Таким образом, проведенный сравнительный анализ мегаполисов мира позволил выделить слабые стороны современных мегаполисов и потенциальные точки роста. Актуальными и потенциальными угрозами развития мегаполисов из развивающихся стран, являются такие: экономическое влияние, здравоохранение, безопасность и защищенность. Установлено, что для увеличения конкурентоспособности современных мегаполисов из развивающихся стран необходимо усиливать, в первую очередь, такие индикаторы, как эффективность институтов, социально-культурная среда; человеческий капитал. При оценке экономической конкурентоспособности мегаполисов установлено, что в основе лидерства глобальных городов лежит концентрация главных и региональных офисов компаний с передовыми бизнес-услугами, которые создают иерархическую урбанистическую сеть.

Список использованной литературы

1. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.lboro.ac.uk/gawc/>.
2. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.atkearney.com/research-studies/global-cities-index>.
3. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.eiu.com/public/topical_report.aspx?campaignid=Liveability2014.
4. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://safecities.economist.com/whitepapers/safe-cities-index-white-paper/>.
5. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.imercer.com/content/quality-of-living.aspx>.
6. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.economistinsights.com/countries-trade-investment/analysis/hot-spots>.
7. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pwc.com/us/en/cities-of-opportunity/>.
8. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.reputationinstitute.com/thought-leadership/city-reprtrak>.
9. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.demographia.com/>.
10. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.atkearney.com/documents/10192/4461492/Global+Cities+Present+and+Future-GCI+2014.pdf/3628fd7d-70be-41bf-99d6-4c8eaf984cd5>.
11. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.economistinsights.com/sites/default/files/legacy/mgthink/downloads/Hot%20Spots.pdf>.

В. С. Веретенников

слухач магістратури

Класичний приватний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Успішне функціонування системи інвестиційного менеджменту на будь-якому підприємстві залежить насамперед від ефективності його організаційного та інформаційного забезпечення [1]. Дослідженням даного питання займалися як, вітчизняні так і зарубіжні науковці, серед яких можна виділити: Пилипенко О. І., Гриньова В. М., Щабельська І. В., Нейкова Л. І., Єндовицький Д. О., Білолипецький В. Г., Краснова В. В., Коломієць І. Ф., Денисенко М. П.

Система організаційного забезпечення інвестиційного менеджменту являє собою взаємопов'язану сукупність внутрішніх структурних служб і підрозділів підприємства, які забезпечують розробку і прийняття управлінських рішень щодо окремих аспектів його інвестиційної діяльності і несуть відповідальність за результати цих рішень [2]. Варто зауважити, що в науковій літературі досить часто автори не розмежовують організаційне забезпечення інвестиційної та фінансової діяльності, оскільки вважають першу складовою другої.

Основу організаційного забезпечення інвестиційного менеджменту складає сформована на підприємстві структура управління його інвестиційною діяльністю, елементами якої є окремі менеджери, служби, відділи і інші організаційні підрозділи апарату управління. Оскільки система інвестиційного менеджменту є складовою частиною загальної системи управління підприємством, структура управління його інвестиційною діяльністю повинна бути інтегрованою із загальною організаційною структурою управління. Така інтеграція дозволяє понизити загальний рівень управлінських витрат, забезпечити координацію дій системи інвестиційного менеджменту з іншими управляючими системами

підприємства, підвищити комплексність і ефективність контролю реалізації ухвалення рішень.

Оптимізація організаційної структури підприємства забезпечує вдосконалення управління процесу інвестування завдяки врахуванню низки чинників: розміру і фінансового стану підприємства; обсягу інвестиційних ресурсів, що планується вкласти в розвиток підприємства; забезпеченістю кваліфікованим управлінським персоналом; технічним, програмним та методичним забезпеченням інвестиційного планування; специфікою виготовлення і збуту продукції тощо [2]. Тобто, всі вищенаведені чинники повинні бути враховані при оптимізації організаційної структури підприємства.

Так, на малих підприємствах, для яких характерна проста лінійна організаційна структура управління, створювати окремий відділ з планування інвестицій немає сенсу. Функції такого відділу через незначні обсяги інвестицій може виконувати власник малого підприємства або його директор.

На середніх підприємствах, що використовують у своїй роботі переважно лінійно-функціональну структуру управління, функції інвестиційної діяльності можуть виконувати спеціально підготовлені в сфері інвестування один - два працівники підприємства, які, при потребі, можуть залучати інших фахівців з усіх функціональних підрозділів. Такий підхід дає можливість професійно виконати планову роботу без обтяження організаційної структури підприємства додатковим підрозділом. При потребі, можна залучити до процесу інвестиційного планування консалтингову фірму.

Таким чином, успіх інвестування залежить від рівня його організації, тобто, від вміння вищого керівництва налагодити та впорядкувати роботу у сфері інвестиційної діяльності.

У науково-економічних дослідженнях спостерігаються різні підходи до визначення сутності інформаційного забезпечення: як інформаційного обслуговування управління; як заходів зі створення інформаційного середовища управління; як сукупності дій з надання необхідної для управлінської діяльності інформації в зазначене місце на основі певних процедур із заданою періодичністю [3].

Інформаційне забезпечення інвестиційної діяльності - це масив даних, аналізуючи які інвестор (приватна, юридична особа або держава) приймає рішення щодо інвестування [4]. Також є твердження, що ефективність управління інвестиційною діяльністю підприємства значною мірою залежить від якості інформаційного забезпечення. Важливим завданнями інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності є стратегічна орієнтація на прийняття відповідних інвестиційних рішень і на поточне управління, а також використання сучасних методів аналізу інвестиційної діяльності, які дають змогу виявити резерви її зростання [5].

Сукупність усіх даних, які отримуються в процесі існування організації, можна назвати інформаційним забезпеченням відповідного суб'єкта. До інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності слід віднести всі види повідомлень, які знаходяться у відповідних відношеннях. Це гама повідомлень (усних, письмових, графічних, на магнітних носіях тощо), розміщується в системі, яка є прийнятною для здійснення процесів управління інвестиційною діяльністю [6].

Увесь спектр повідомлень повинен бути певним чином класифікований. До основних типів інформації, яка стосується інвестиційної діяльності, відносяться: фінансова, організаційно-управлінська, технічна, планово-економічна, технологічна.

Фінансова інформація - це дані про фінансові показники компанії та її інвестиційних програм. До цих інформаційних даних відносяться публічна фінансова звітність підприємства за звітний період та внутрішня фінансова звітність, де зазначається обсяг фінансування інвестицій за рахунок власного, позиченого та залученого капіталу, загальний обсяг витрат (у тому числі за інвестиційною програмою (портфелем)), рівень доходності та період окупності проекту.

Організаційно-управлінська інформація стосується прийняття інвестиційних рішень. До неї відносяться всі інструкції, накази, директиви, доповідні записки, рішення ОПР різної компетенції взагалі, статті з газет і журналів, проспекти, книги, Інтернет та інша інформація, яка так чи інакше впливає на організацію та управління інвестуванням.

Технічна інформація - це інформація про технічні характеристики обладнання, а саме: технічна документація, ергономічні властивості техніки, показники безпеки та інші кількісні і якісні показники.

Технологічна – це інформація про технологію, яка застосовуватиметься для виготовлення продукції. Такі дані містить патентна документація, до якої входить Інформація про специфіку інноваційних технологій, опис технології та принципів її роботи тощо.

Планово-економічна інформація містить дані про планово-економічні показники інвестиційної діяльності компанії та інших суб'єктів цієї діяльності у країні та за її межами. До такої інформації відносяться специфікації, показники продуктивності праці, норми, нормативи, планово-аналітичні таблиці, графіки та інші дані і повідомлення, які стосуються планування інвестицій.

Універсальним джерелом інформації є бізнес-плани та техніко-економічні обґрунтування (ТЕО) проектів. У проекті, оформленому відповідним чином, міститься увесь спектр інформації, необхідної для прийняття тих чи інших рішень [7].

Інформаційне забезпечення інвестиційної діяльності підприємства допомагає йому чутливо реагувати на всі зміни в середовищі, оперативно оновлювати продуктову гамму і технології, відслідковувати динаміку потреб і смаків покупців (споживачів). На великих та середніх підприємствах варто створювати систему джерел інформації, що включає постійно оновлювані дані внутрішньо-фірмової звітності, передплатні загальноекономічні і спеціалізовані видання, бази даних на паперових і електронних носіях, корисні адреси в глобальній мережі Інтернет.

В інфотеку підприємства необхідно включити такі блоки інформації:

– Внутрішня інформація: стратегія розвитку підприємства; дані про збут продукції, одержані від працівників відділу збуту; бухгалтерська звітність підприємства та фінансова документація; інформація щодо формування портфелю замовлень, одержана від її продавців (дистриб'юторів); попередній досвід роботи з покупцями продукції та постачальниками сировини; власні дослідження попиту на продукцію підприємства, одноразові обстеження певної цільової аудиторії тощо.

– Інформація про зовнішнє середовище повинна містити дані про: стан економічної кон'юнктури в цілому в країні та на світових ринках; політична та економічна ситуація в країні та світі; митні обмеження (якщо підприємство експортує свою продукцію або купляє імпорту сировину); доступність банківських кредитів (коротко- та довгострокового позикового капіталу); стан та перспективи розвитку галузі, в якій працює підприємство; сприяння розвитку конкуренції

в галузі з боку держави, частку підприємства на ринку; покупців і конкурентів, їх чисельність; маркетингові дослідження ринків спеціалізованими компаніями.

Під час розробки інвестиційного проекту інформаційне забезпечення дає змогу проаналізувати всі його складові: технічну можливість реалізації проекту, економічну доцільність, конкурентоспроможність продукції, наявність попиту, підприємницькі ризики тощо. На стадії розробки проекту вірогідна науково-технічна та економічна інформація дає змогу побудувати економіко-математичну модель для фінансового аналізу проекту і регулювати його реалізацію [8].

Таким чином, запорукою успіху сучасного підприємства, яке управляє своєю інвестиційною діяльністю з метою досягнення стратегічних цілей, є створення оптимальної організаційної структури та досконала інформаційна база, методичне забезпечення процесу інвестування. Постійні зміни в зовнішньому оточенні підприємств призводять до того, що процес прийняття інвестиційних рішень стає щоразу складнішим. Необхідним є систематичне спостереження за внутрішніми і зовнішніми змінами, а також оцінка їх впливу на можливості розвитку підприємств і здатність адаптуватися відповідно до прогнозованих змін.

Список використаної літератури

1. Абрамов С. І. Інвестування / С. І. Абрамов. – Москва : Центр економіки и маркетинга, 2000.
2. Вінніченко І. І. Формування системи управління інвестиційною діяльністю підприємства / І. І. Вінніченко // Інвестиції: практика та досвід, 2007.
3. Білан О. С. Організаційно-економічні напрямки вдосконалення інвестиційного планування на підприємствах / О. С. Білан // Сталий розвиток економіки: Всеукраїнський науково-виробничий журнал, 2011.
4. Денисенко М. П. Інформаційне забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності підприємства / М. П. Денисенко, Т. С. Голубєва, І. В. Колос // КНУТД, 2009..
5. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / за ред. Р. Дяківа. – Київ : Міжнародна економічна фундація, 2000.
6. Демченко Н. В. Формування організаційного забезпечення управління фінансовою діяльністю підприємства в сучасних умовах / Н. В. Демченко, О. А. Євтушенко // Бізнесінформ, 2011.
7. Болдирєва Л. М. Напрями вдосконалення ефективності системи інвестиційного менеджменту на підприємстві / Л. М. Болдирєва, О. І. Марущак. – 2012.
8. Зернюк О. В. Розвиток системи інформаційного забезпечення інвестиційної діяльності підприємства / О. В. Зернюк, Є. М. Жовнерик. – 2012.

В. Б. Зікєєва

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

РОЗВИТОК МЕХАНІЗМУ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Особливістю ринкової економіки, є посилений вплив жорсткої конкурентної боротьби, постійні зміни в технології виробництва, комп'ютеризація опрацювання економічної інформації. Крім того, на сучасному етапі в Україні спостерігаються постійні нововведення в податковому законодавстві, зміни процентних ставок і курсів валют тощо.

В цих умовах перед керівництвом підприємства виникає низка проблемних питань, що потребують своєчасного вирішення. Відповідь на них може дати діагностика фінансового стану, яка є одним з інструментів дослідження ринку та

забезпечення конкурентоспроможності підприємства, за допомогою якого відбувається раціональний розподіл матеріальних і фінансових ресурсів [1].

В сучасних умовах господарювання питання діагностики фінансового стану набуває важливого значення для всіх ланок господарської системи. Діагностика фінансового стану дозволяє більш точно визначити шляхи подальшого розвитку підприємства. Інформація про фінансовий стан є важливою як для управлінського апарату даного підприємства, так і для його акціонерів, банківських установ, фінансових служб, фіскальних органів тощо. Крім того, сьогодні актуальним є питання подальшого удосконалення та розвитку методики діагностики фінансового стану підприємства.

Основні проблеми діагностики фінансового стану підприємства, розглянуті в роботах багатьох вітчизняних вчених, серед яких Бердникова Т. Б., Варатнов А. С., Васіна А. А., Герасимчук В. Г., Мазур І. І., Найдено О. Є., Степурина С. О., Равнева О. В., Швиданенко Г. О., Яріш О. В. та ін., що зумовлює безліч різних підходів до визначення сутності діагностики.

Сьогодні немає чіткого визначення поняття “фінансовий стан підприємства”, а також загальноприйнятої точки зору щодо його трактування. Фінансовий стан підприємства – це сукупність показників, що відображають наявність, розміщення і використання ресурсів підприємства, його реальні та потенційні можливості [2]. Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Тому на нього впливають усі ці види діяльності підприємства. Передовсім на фінансовому стані підприємства позитивно позначаються безперебійний випуск чи реалізація високоякісної продукції.

Механізм діагностики фінансового стану підприємства включає:

- інструменти діагностики;
- методи діагностики;
- етапи діагностики.

Метою діагностики фінансового стану підприємства повинна бути оцінка динаміки розвитку підприємства та пошук резервів підвищення рентабельності виробництва і зміцнення комерційного розрахунку як основи стабільної роботи підприємства і виконання ним зобов'язань перед бюджетом, банком та іншими установами.

Як правило, чим вищі показники обсягу виробництва і реалізації продукції, робіт, послуг і нижча їх собівартість, тим вища прибутковість підприємства, що позитивно впливає на його фінансовий стан. Ефективність функціонування підприємств зазвичай оцінюється за допомогою фінансових індикаторів, котрі характеризують платоспроможність, прибутковість, фінансову незалежність, ділову активність та інші фінансові аспекти функціонування.

На практиці для аналізу фінансового стану підприємств використовують близько 200 показників. Оцінювання діяльності підприємств на засадах фінансових індикаторів є найпростішим з позиції доступу до інформації і простоти методики розрахунків показників. Зазвичай оцінюють фінансову звітність підприємств, яка включає такі форми: Баланс (Звіт про фінансовий стан, форма № 1); Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід, форма № 2); Звіт про рух грошових коштів (форма № 3); Звіт про власний капітал (форма № 4). Але слід зазначити, що між формами фінансової звітності є зв'язок, що дозволяє навіть без розрахунку відносних показників визначити основні тенденції зміни фінансового стану.

Таким чином, з метою забезпечення комплексного оцінювання, діагностики фінансового стану підприємства доцільно здійснювати по таких основних напрямках:

– аналіз фінансової звітності підприємства за результатами його фінансово-господарської діяльності;

– аналіз конкурентних переваг і порівняльний аналіз із підприємствами-конкурентами, аналіз асортименту продукції – визначення ринкової позиції підприємства;

– аналіз рівня і якості менеджменту підприємства; аналіз компетенції та інтелектуального потенціалу підприємства; аналіз поставок і клієнтури підприємства – визначення ключових факторів успіху.

Список використаної літератури

1. Загорна Т. О. Економічна діагностика : навч. посіб. / Т. О. Загорна. – Київ : Центр навчальної літератури, 2007. – 400 с.

2. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств : підручник / А. М. Поддєрьогін, Л. Д. Буряк, Г. Г. Нам, А. М. Павліковський, О. В. Павловська та ін. – 3-тє вид., перероб. та доп. – Київ : КНЕУ, 2000. – 460 с.

Н. Н. Иванов

доктор экономических наук, профессор
Классический частный университет

АДАПТИВНОЕ УПРАВЛЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКИМИ ОБЪЕКТАМИ

Современная экономика требует новых подходов в управлении предприятиями (экономическими объектами) адаптируемых к быстрым изменениям внешней среды в рыночных условиях. Такие адаптивные системы управления модифицируются вслед за изменением параметров объекта, то есть, чтобы поведение системы в целом оставалось неизменным и соответствовало желаемому результату.

Значительный вклад в развитие систем управления внесли Лысенко Ю. Г., Берсуцкий Я. Г., Пушкарь А. И., Витлинский В. В., Забродский В. А., Заруба В. Я., Вовк В. М., Петренко В. Л., Голицын В. К., Андриенко В. Н., Ковальчук К. Ф., Порожня В. М. и другие. Вместе с тем вопросам построения адаптивных систем управления экономическим объектом уделено явно недостаточно внимания.

Анализ моделей управления показал, что соответствующие бизнес-процессы и функции систем, их реализующие, могут являться типовыми для различных предприятий различных отраслей (финансовый менеджмент [1], управление персоналом [2], управление запасами [3] и другие).

Стандартные или типовые компоненты соответствуют бизнес-процессам экономического объекта. Решение об использовании информационно-маркетинговых, информационно-инвестиционных, информационно-логистических и информационно-бюджетных систем информационного сервиса принимается на основе анализа степени соответствия бизнес-процессов в экономическом объекте. Такой подход сочетает в себе преимущества принципа использования многомерных систем управления [4] и процессного подхода к созданию систем информационного сервиса экономического объекта.

Описание j – й подсистемы можно записать в следующем виде:

$$\Delta X_j = F_{pr}(Z_j, U_j) + X_j, \quad j = \overline{1, n} \quad (1)$$

где X_j, U_j, Z_j – векторы входных показателей, управления и координат;
 F_{pr} – векторы функций производства.

Тогда система уравнений, что отображает функция информационного сервиса в управлении экономическим объектом с обратными связками, имеет следующий вид:

$$\begin{cases} \Delta X_1 = R_m(Z_1, U_1) + R_i(Z_2, U_2) + R_l(Z_3, U_3) \dots + R_b(X_2) + R_{pr}(Z_n), \\ \Delta X_n = Z_{n-1} + R_i(Z_n, U_n) + X_n, \\ Y_n = F_{pr}(Z_n), \end{cases} \quad (2)$$

где $F_{pr}, F_m, F_i, F_l, F_b$ – векторы функций производства, маркетинга, инвестиций, логистики, бюджета и другие;

$R_{pr}, R_m, R_i, R_l, R_b$ – векторы принятия решений по производству, маркетингу, инвестиций, логистики, бюджета и другие;

$Z_1 = F_m(\Delta X_1), Z_2 = F_i(\Delta X_2), Z_3 = F_l(\Delta X_3)$ – текущие показатели систем информационного сервиса.

Для достижения цели управления, вектор U может зависеть от вектора стратегического или оперативного развития \bar{U} и принятия решения $R_{pr}(C, Z)$, где C – матрица параметров обратной связи. Тогда обобщенная модель управления экономическим объектом будет иметь следующий вид:

$$\begin{cases} \Delta X = R_{pr}[Z, U(\bar{U}, R_i(C, Z)), X], \\ Y_n = F_{pr}[Z_n, U(\bar{U}, R_{pr}(C, Z_n)), X]. \end{cases} \quad (3)$$

Область, которая задана правой частью системы уравнений (3), представляет пересечение множеств $M = \cap M(R_{pr})$, где $M(R_{pr})$ – область определения функции F_{pr} .

Для адаптивных управляющих экономическим объектом систем с компенсацией внешним факторам применена система прогнозирования (СП) как базис, который ставится параллельно информационно-сервисной системе (ИСС) (рис. 1).

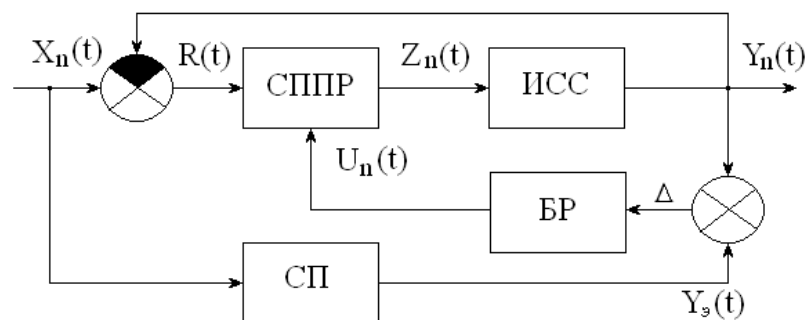

Рис.1. Структурная модель адаптивной системы управления:
 СППР–система поддержки принятия решения (адаптивный управитель);
 БР – блок рассогласования (адаптации).

В том случае, когда параметры экономического объекта не меняются или процессы на выходе соответствуют прогнозным или эталонным показателям, ошибка $\Delta = Y_s - Y_n = 0$, не работает блок адаптации и не перестраивается адаптивный регулятор – СППР, в системе действует плавная обратная связь. Если внешние воздействия отличны от прогнозных или эталонных значений, это может происходить и при изменении параметров самого экономического объекта, в этом случае появляется ошибка $\Delta = Y_s - Y_n \neq 0$, включается блок адаптации, перестраивается структура СППР чтобы свести значения к прогнозному или эталонному параметру.

Таким образом, предложены принципы и модель адаптивного управления экономическим объектом с компенсацией внешних факторов и метод, обладающий параметрами по снижению запаздывания для принятия эффективных решений, отсутствием взаимного влияния переходных процессов в разных подсистемах.

Данный подход может быть использован в аналитических системах как для анализа влияния быстрых процессов на экономические объекты, так и для разработки эффективных механизмов адаптации к внешним факторам.

Список использованной литературы

1. Бланк И. Б. Финансовый менеджмент / И. Б. Бланк. – Киев : Ника : Центр : Эльга, 1999. – 306 с.
2. Беликова Т. Ю. Организация системы компенсации труда в крупном промышленном комплексе / Т. Ю. Беликова, Р. Г. Виленчук, А. П. Колониари, В. М. Пантелеенко. – Донецк : ИЭП НАН Украины, 1998. – 27 с.
3. Петренко В. Л. Технология адаптивного планирования в производственно-экономических системах / В. Л. Петренко. – Донецк : ИЭП АН Украины, 1991 – 32 с.
4. Иванов Н. Н. Информационно-сервисные системы в управлении сложным экономическим объектом : монография / Н. Н. Иванов. – Донецк : Юго-Восток, Лтд, 2005. – 265 с.
5. Иванов Н. Н. Информационно-аналитические системы в управлении экономическими объектами / Н. Н. Иванов // Бізнес інформ. – 2013. – № 10 (429). – С. 141–145.

А. Х. Ляшенко

доктор економічних наук, професор
Класичний приватний університет

ФОРМУВАННЯ ТА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Структурна перебудова економіки України від виробництва сировинних товарів до виробництва продукції глибокої переробки з високою доданою вартістю тісно пов'язана з необхідністю ліквідації технологічного відставання від найбільш розвинених країн і переходом економіки країни на інноваційний шлях розвитку.

Прагнення до оновлення виявляється в створенні національної інноваційної системи. Передумовами появи концепції інноваційного розвитку економіки України виступають як внутрішні чинники, серед яких слід зазначити повільні темпи проведення структурних реформ і зниження наукового і виробничого потенціалу, так і зовнішні, такі як глобалізація, інтернаціоналізація науково-дослідної діяльності й переважно інноваційний характер зростання економік провідних країн.

Національна інноваційна система – це підсистема соціально-економічної системи країни, яка формується як комплекс інститутів, які беруть участь у су-

купності інноваційних процесів на різних рівнях їх реалізації (глобальному, національному, регіональному, місцевому, корпоративному). Системоутворюючим інститутом національної інноваційної системи слід вважати державу, яка забезпечує необхідний рівень її цілісності шляхом формування умов, необхідних для реалізації інтересів усіх учасників. Інноваційна система повинна не просто підтримуватися державою, а включати державу як ланку, компонент системи, активного її суб'єкта, який не тільки задає “правила гри”, але й виступає як агент (замовник), здійснює регулювання інноваційними процесами.

Зв'язок між державою і фірмами у сфері регулювання і підтримки інноваційних процесів має бути прямим і зворотнім. Наявність зворотного зв'язку дає можливість фірмам коригувати державну інноваційну політику і певним чином впливати на вибір державних методів інноваційної політики відповідно до потреб промислових фірм. У наслідок чого виникає тісніший зв'язок державної інноваційної політики з тенденціями розвитку ринків і об'єктивними процесами, що відбуваються в національній економіці.

Аналіз сучасного стану інноваційної діяльності та тенденцій інноваційного розвитку економіки України свідчить, що до основних причин, що сповільнюють розвиток інноваційного підприємництва та підприємницької конкуренції в Україні відносяться такі:

- недосконалість законодавчої й інституційної бази розвитку інноваційного підприємництва, невирішеність багатьох питань у патентно-ліцензійній сфері;
- відсутність ефективної системи стимулювання бізнесменів до роботи на ринку високих технологій, недосконалість механізмів економічної та моральної мотивації винахідництва. Зокрема, система оподаткування в Україні недостатньо спрямована на стимулювання розвитку інноваційного підприємництва;
- низька активність використання об'єктів інтелектуальної власності у секторі малого та середнього підприємництва, недооцінка підприємствами інтелектуального капіталу, що призводить до спрямування ресурсів фінансової сфери на інвестування підприємств “старопромислових галузей”, а не до інноваційно активних підприємств чи науково-дослідних розробок;
- існування проблем, пов'язаних з обмеженістю доступу підприємців до фінансових-кредитних ресурсів, які можна отримати у більшості випадків лише на короткий термін, тоді як інноваційні процеси потребують довготермінового і масштабного фінансування;
- недостатня державна підтримка інноваційної діяльності, зокрема науки, освіти, наукових фундаментальних і прикладних досліджень.
- нерозвиненість економічного механізму управління;
- нерозвиненість інноваційної інфраструктури;
- незадовільне забезпечення науково-інноваційної діяльності кадровим персоналом;
- відсутність розвинутого венчурного підприємництва.

Визначаючи перспективи розвитку національної інноваційної системи України слід звернути увагу на досвід економічно розвинутих країн, а також постсоціалістичних країн Східної Європи, де початкові умови реформування інноваційної системи подібні до тих, що склалися в Україні. В цілому інноваційна діяльність в країнах ЄС здійснюється на п'яти економічних рівнях: індивідуальному, мікрорівні, регіональному, національному й наднаціональному. Конкурен-

тоспроможність економіки цих країн забезпечується рядом інституційних умов, головною з яких є формування і стабільне функціонування національної інноваційної системи.

Досвід Європейського Союзу дає підстави зробити висновки, що для успішного розвитку національної інноваційної системи держава повинна сприяти: тіснішій співпраці між освітніми установами, державними і приватними дослідними організаціями і підприємствами; підвищенню рівня впровадження інновацій у виробництво; збільшенню витрат на НДПКР; перерозподілу державного фінансування НДПКР від суто дослідних установ до підприємств; підтримці інноваційних підприємств-лідерів; рівномірному розташуванню структур підтримки інноваційної діяльності на всій території країни; створенню мереж розповсюдження технологій і фінансування інновацій.

Формування сучасної інституційної системи державної підтримки інноваційної діяльності, яка дасть можливість ефективно вирішувати поточні й перспективні завдання соціально-економічного розвитку України, має здійснюватися на основі принципів, спрямованих на створення необхідних передумов для підвищення результативності функціонування окремих елементів зазначеної системи на основі комплексного підходу до процесу розробки й реалізації інноваційних рішень. У сучасних умовах господарювання доцільним є виділення таких принципів формування інституційної системи державної підтримки інноваційної діяльності: цільова орієнтація на вирішення стратегічних завдань; раціональна взаємодія держави й інвесторів; адекватна реакція на зміни в зовнішньому середовищі; ресурсне забезпечення ухвалюваних рішень; врахування особливостей територіального розвитку; безперервний моніторинг інноваційного процесу.

Перспективним напрямом удосконалення інституційної системи державної підтримки вітчизняних інноваційних підприємств є створення державної збутової мережі інноваційних розробок. Передбачено, що збутова мережа має бути заснована на децентралізованій системі управління і складатися з ряду представництв, кожне з яких має здійснювати доведення товару до споживача на контрольованій нею території.

Одним з визначальних чинників інноваційного розвитку країни є формування дієвого механізму фінансової підтримки суб'єктів інноваційної діяльності. Основним методом прямої державної підтримки є надання субсидій. З метою підвищення ефективності вкладання бюджетних коштів у процес субсидування інноваційного підприємництва необхідно дотримуватися таких умов:

1. Держава повинна надавати субсидії тим підприємствам, що здійснюють інноваційний проект, які у разі відсутності державної підтримки не стали б його здійснювати зовсім. Якщо фірма готова і здатна без підтримки держави здійснювати проект, такій фірмі не слід виділяти бюджетні кошти.

2. Інноваційний проект повинен відноситися до пріоритетних напрямів розвитку науки, технології і виробництва, що визначається державою, іноді можна зробити виключення при великій державній, соціальній, економічній або екологічній значущості у разі, коли проект не потрапляє в число пріоритетних напрямів розвитку.

3. Проект повинен бути вигідний не лише фірмі, що здійснює його, але і державі, суспільству, науці або економіці. Тобто проект повинен прямо чи опосередковано приносити вигоду. Результати проекту мають бути застосовними на практиці і приносити прибуток.

За сучасних умов значної обмеженості бюджетних ресурсів України у виборі методів державної фінансової підтримки інноваційного сектору економіки пріоритет має віддаватися непрямим методам. На першому місці при наданні прямої підтримки має бути надання державних гарантій, а саме:

1. Чіткий розподіл функцій між державним сектором і приватним. Держава приймає на себе ризик здійснення інноваційного проекту і часткову перевірку документів, а банки або товариства ризикового фінансування здійснюють відбір інноваційних проектів і контроль за реалізацією проекту.

2. Державна гарантія повинна покривати не всю суму приватного кредиту, а лише 60-70%. Решта, у разі невдачі проекту, повинна лягати на приватного інвестора (банк, інвестиційний або венчурний фонд тощо).

3. Вищий рівень державного гарантування для нових інноваційних підприємств, наприклад, в 80-90%. Це викликано небажанням приватних інвесторів кредитувати нові підприємства, оскільки ризик надзвичайно високий.

4. Обов'язковість виокремлення окремим рядком у державному бюджеті, регіональних бюджетах, бюджетах міністерств сум коштів спрямованих на надання гарантій інноваційним проектам. Регіональні фонди підтримки підприємництва з метою гарантування інноваційних проектів повинні одержувати частину коштів з регіонального бюджету і частину з державного через державні фонди підтримки інновацій.

Важливим засобом непрямой підтримки є податкова підтримка інноваційно активних підприємств. З метою підтримки інновацій в Україні доцільно застосовувати механізм “податкового інвестиційно-інноваційного кредиту” і “податкового кредиту на приріст НДПКР”.

Таким чином, запропоновані заходи удосконалення механізмів державного регулювання інноваційних процесів сприятимуть підвищенню рівня мотивації інноваційного підприємництва в Україні та вирішенню проблеми формування національної інноваційної системи.

М. Ільїна

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

ШЛЯХИ ПОЛПШЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

На сьогоднішньому етапі розвитку України підвищується роль фінансів у цілому і в окремих галузях зокрема. Складність та різноманітність фінансових відносин суб'єктів господарювання, посилення конкуренції на фінансових та товарних ринках визначають необхідність високоефективного управління фінансами підприємств з використанням світового досвіду і врахуванням вітчизняних реалій. Фінансово-економічний стан – це характеристика стабільності і конкурентоспроможності підприємства.

Питання пошуку шляхів покращення фінансово-економічного стану вітчизняних підприємств займає в працях вітчизняних вчених-економістів суттєву частку наукових досліджень. Відомий на сьогоднішній день комплекс наукових розробок частково вирішує проблему поліпшення фінансового стану, але вплив зовнішніх і внутрішніх факторів сприяє виникненню нових питань.

Сьогодні зростає самостійність підприємств, їх економічна і правова відповідальність. Важливу роль у забезпеченні ефективних форм господарювання на підприємствах відіграє аналіз фінансово-економічного стану, що відповідає за

відбір, оцінку та інтерпретацію фінансових, економічних та інших даних, які впливають на процес прийняття інвестиційних та фінансових рішень [1].

Аналіз статистичних даних, щодо показника чистого прибутку (збитку) великих та середніх підприємств за видами економічної діяльності, вказує, що за період січень – червень 2015 р. у загальній кількості підприємств лише 57,3% підприємств отримали прибуток, в той час як 42,7% підприємств отримали збиток у загальному розмірі 307 911,1 млн. грн., що значно перевищує суму отриманого підприємствами прибутку.

Такий значний обсяг збитків привів до того, що загальна сума збитку в цілому по Україні склала 195 456,2 млн. грн. Якщо розглянути результати за видами економічної діяльності, то найбільш значна частина прибуткових підприємств в загальній кількості підприємств за даним видом економічної діяльності припадає на сільське, лісове та рибне господарство – 92,7%, освіта -74,0%, фінансова та страхова діяльність – 70,5%. В той же час, значна частина збиткових підприємств приходить на мистецтво, спорт, розваги та відпочинок. Але сума отриманих збитків за всіма видами економічної діяльності значно вище, ніж сума отриманих прибутків, що призводить до того, що за всіма видами діяльності спостерігається збитковість.

Таким чином, цей факт вказує на необхідність підвищення ефективності фінансово-економічної діяльності підприємства, що безпосередньо впливає на його фінансово-економічний стан. Крім вказаних показників, з метою оцінки фінансово-економічного стану підприємства застосовується низка показників фінансової стійкості, ділової активності, ліквідності та платоспроможності.

Підприємство є відритою системою і відповідно на нього впливають як фактори внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Фактори зовнішнього середовища поділяються на дві групи: непрямого і прямого впливу. До факторів непрямого впливу віднесено: економічні, політичні, технологічні, соціально – культурні, наукові і т. ін. До факторів прямого впливу належать постачальники, споживачі, конкуренти і ін. Необхідно зазначити, що на сьогодні значний вплив на фінансово-економічний стан вітчизняних підприємств здійснюють фактори непрямого впливу, на які власне підприємство практично не має змогу вплинути, що ускладнює процеси контролюваності фінансового стану та результатів діяльності підприємства.

Оцінка фінансово-економічного стану відіграє важливу роль не тільки для керівництва підприємства, але і для суб'єктів зовнішнього середовища. Перш за все, оцінка фінансово-економічного стану характеризує рівень його прибутковості та оборотності капіталу, фінансову стійкість і динаміку джерел фінансування, здатність розраховуватися за борговими зобов'язаннями [1]. На підставі проведеної оцінки можливо прийняти управлінські рішення, щодо покращення фінансово-економічного стану.

Проведене дослідження дає змогу стверджувати, що на сучасному етапі основними напрямками покращення фінансово-економічного стану вітчизняних підприємств є такі:

- зниження собівартості продукції за рахунок більш раціонального використання всіх видів ресурсів;
- забезпечення рентабельності виробництва і рентабельності власного капіталу, у тому числі за рахунок комплексу заходів, спрямованих на оптимізацію співвідношення власного і позикового капіталу;

– розширення ринків збуту продукції з метою зростання обсягу виробництва та продажу.

Таким чином, на підставі проведеної оцінки фінансово-економічного стану можливо визначити “вузькі місця” в діяльності підприємства та запропонувати шляхи їх вирішення у майбутньому.

Список використаної літератури

1. Іванова Т. В. Оцінка фінансово-економічного стану підприємства та шляхи його покращення [Електронний ресурс] / Т. В. Іванова. – Режим доступу: <http://dspase.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/12356789/55488/08-ivanova.pdf>.

В. А. Ільяшенко

доктор наук з державного управління, доктор економічних наук, професор
Класичний приватний університет

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Податкове регулювання є однією з ефективних форм управління ринковою економікою. Разом із суто фінансовою функцією – забезпеченням доходів державного бюджету, податковий механізм є активним засобом економічного впливу на суспільне виробництво, його динаміку і структуру, на науково-технічне вдосконалення і т. ін. Податкова політика, що здійснюється нині в регулюванні економік країн світу, характеризується, перш за все, рівнем участі держави у підтримці макроекономічної стабільності. Незважаючи на економічні, національні, політичні та інші особливості при визначенні основних напрямів податкової політики будь-якої країни, проявляється визначальна роль держави як активного учасника у процесі суспільного виробництва. Вирішення економічних, соціальних та інших завдань впливає на відповідні напрями формування та здійснення податкової політики. Податкова політика – це діяльність держави у сферах запровадження правової регламентації та організації справляння податків, зборів та інших обов’язкових платежів до централізованих фондів держави. Вона є складовою частиною економічної політики, яка ґрунтується на сукупності юридичних актів, що встановлюють види податків, зборів та обов’язкових платежів, а також порядок їх справляння та регулювання. Держава самостійно здійснює податкову політику, виходячи із завдань соціально-економічного розвитку. Проявом цієї політики є податкова система. Для того, щоб податкова політика сприяла формуванню фінансового капіталу підприємства, необхідна така податкова система, в якій можна було б оптимізувати дію основних функцій податків.

Розвинені країни накопичили значний досвід у створенні та функціонуванні податкових систем. Наприклад, податкова система США охоплює декілька видів податків. Головну роль відіграє прибутковий податок – 80% надходжень до бюджету. Інші платежі – податок з купівлі товарів щодо їх вартості (5–6–8%), податки на нерухоме майно, прибуток на соціальне страхування. Так, податок на прибуток становить лише 18% доходів усіх бюджетів, а обкладається ним лише третина прибутку.

Для формування сучасної податкової системи важливо розрізнити джерело податкових надходжень та об’єкт оподаткування, яким може бути не лише дохід (прибуток, рента, процент, заробітна плата), а й капітал (нерухоме й рухоме майно), земля, господарський оборот, споживання, операції з рухомим на нерухомим майном. Податки – це частка доходу господарюючого суб’єкта; вони не повинні зачіпати капіталу суспільства, що може порушити нормальний хід відтворення.

Відповідно до класифікації залежно від взаємозв'язку з об'єктом оподаткування, розрізняють прямі та непрямі види податків. Прямі податки виплачують безпосередньо з доходів, їх об'єктом є прибуток (дохід) або майно. Стосовно непрямих податків об'єктом можуть бути операції щодо постачання товарів (робіт, послуг) на митну територію України, або ж імпорт товарів. Особливість їх сплати полягає у вилученні через цінові механізми: сума податку не зменшує об'єкта оподаткування, а збільшує ціну товарів (робіт, послуг). Саме тому податкове навантаження з непрямих податків припадає на кінцевого споживача.

Співвідношення між прямими і непрямими податками у різних країнах світу неоднакове. Так, в Японії податок на продаж забезпечує надходження до бюджету майже втричі менші, ніж подохідний податок, у Франції, навпаки, більші. І все ж закономірним є те, що у більшості країн подохідний податок перевищує податок на продаж. У США, наприклад, подохідний податок становить 11% середньої заробітної плати, а податок на продаж – 8,5%, в Японії, відповідно, – 18,5 і 7,5%, у ФРН – 15,5 і 13%, у Великобританії – 15,0 і 14,5%, в Австрії – 23 і 16,5%, у Греції – 15 і 13%, у Швейцарії – 14 і 9,5%, у Швеції – 23 і 17%.

Більш досконалі форми опосередкованих податків є відрахування від суми обороту або від суми доданої вартості. Їхня перевага полягає в тому, що вони більш-менш рівномірно накладаються на всі акти купівлі-продажу товарів.

Щодо зміни правил адміністрування податків з метою посилення боротьби з ухиленням від їх сплати, то очікуваний економічний (зменшення рівня тінізації економіки) і фіскальний (збільшення надходжень до бюджетів) ефект від їх перетворення можна отримати лише в разі сприйняття нових правил більшістю платників податків як хоч і не дуже бажаними, однак цілком справедливими, що потребує: організації копійки роз'яснювальної роботи щодо необхідності й сутності нових правил адміністрування; зміни ставлення контролюючих органів до платників, налагодження партнерських взаємовідносин; ефективної боротьби з корупцією; підвищення ступеня довіри до влади в цілому. В разі відсутності цих умов застосування більш жорстких правил податкового адміністрування й репресивних методів у роботі контролюючих органів призведе до посилення тенденції ухилення від оподаткування. Іншим шляхом збільшення податкових надходжень до бюджету держави є розширення податкової бази внаслідок активізації підприємницької діяльності. В цьому контексті доцільно проаналізувати новачі, внесені Податковим кодексом до податкового законодавства.

В разі необхідності коригування державної податкової політики в Україні з метою пошуку додаткових джерел податкових надходжень потрібно мати на увазі, що такими можуть бути: перегляд системи податкових пільг; перехід на систему платежів за видобуток корисних копалин із застосуванням принципу рентного доходу з метою встановлення справедливої плати за використання природних ресурсів; введення сукупного податку на нерухоме майно (нерухомість) фізичних і юридичних осіб, передбаченого Концепцією реформування податкової системи України від 6 серпня 2014 р.

Розв'язання проблеми фінансової нестабільності, особливо у країнах з високим рівнем бюджетних дефіцитів і державного боргу, потребує трансформації не лише національних податкових систем, а й системи глобального податкового регулювання.

Процеси глобалізації ускладнюють сучасний світ, підсилюють ризики й фактори невизначеності, генерують небезпечні явища, яким міжнародному співтовариству доводиться протистояти. Сьогодні проблеми, які існували й вирішу-

валися в кожній державі окремо, виходять за межі національних економік. Це зумовлює потребу активізації міжнародного співробітництва, побудови нової системи регулювання міжнародних економічних відносин, невід'ємною складовою якої є податкове регулювання.

Податкові ініціативи Євросоюзу спрямовані, передусім, на зміцнення фінансової бази співтовариства, у т. ч. з метою використання кумульованих коштів для фінансової підтримки країн-членів із найбільшими фіскальними дисбалансами і створення фонду для врегулювання фінансових криз у майбутньому. Водночас цьому суперечать інтереси більш фінансово благополучних країн, зацікавлених у надходженні додаткових податків до власних бюджетів. Зазначене ускладнює ухвалення рішень про запровадження глобальних податків. Більшість держав, усвідомлюючи, що таке запровадження потребує встановлення єдиних правил для всіх, відмовляються від нього. Така ситуація є значною перешкодою на шляху розвитку глобального податкового регулювання. У той же час, загострення глобальних проблем у майбутньому та необхідність об'єднання зусиль для їх розв'язання потребуватимуть нових узгоджених ініціатив у контексті глобального податкового регулювання.

Податкова політика країн ЄС в умовах посткризового відновлення є продовженням курсу на реформування податкової сфери, обраного при несприятливих кон'юнктурних змінах. Триває посилення фіскальних позицій непрямого оподаткування (насамперед, у тих країнах об'єднаної Європи, які до кризи активно використовували ліберальні стратегії фіскального регулювання, встановивши відносно низькі стандартні ставки ПДВ), перекладення основного навантаження прибуткового оподаткування на фінансово забезпечені групи населення (у країнах Західної Європи переважно за рахунок корекції прогресивного механізму оподаткування доходів фізичних осіб, а в постсоціалістичних країнах ЄС – шляхом розширення сфери застосування соціальних пільг) та оптимізація використання регульовального потенціалу корпоративного податку (зниження базових ставок оподаткування прибутку в тих країнах, де вони донедавна були вищими за середні на території європейського інтеграційного утворення, і адаптація до нових економічних умов системи податкових пільг). Для досягнення позитивних зрушень у соціально-економічному розвитку України і втілення її євроінтеграційних намірів необхідно активно використовувати фіскальний потенціал податків на споживання і ПДВ, а зокрема: вдосконалити прогресивний механізм оподаткування доходів фізичних осіб (за умови запровадження механізмів легалізації доходів); проводити моніторинг ефективності застосування пільг із податку на прибуток з метою їх раціоналізації; здійснювати поступові реформи в напрямі наближення вітчизняної перерозподільної моделі до західноєвропейської.

Л. І. Кирилова

кандидат економічних наук, доцент
Запорізька державна інженерна академія

О. Ю. Лебедєва

слухач магістратури
Запорізька державна інженерна академія

ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансовий стан підприємства характеризує стан активів та капіталу в процесі його кругообігу на певну дату та визначає здатність підприємства до по-

дальшого розвитку в процесі господарської діяльності. У загальному розумінні “стійкість” характеризується як властивість системи так реагувати на зміни зовнішнього середовища, щоб не лише генерувати чинники, які зумовлюють її врівноважений стан, а й забезпечувати її подальший розвиток.

Різні аспекти оцінки та управління фінансовою стійкістю підприємства розглядалися в працях відомих вітчизняних та іноземних авторів, таких як Л. Н. Лахтіонова, Г. В. Савицька, А. М. Поддєрьогін, М. Я. Коробов, О. В. Яріш, О. С. Філімоненков, М. Д. Білик, Г. О. Крамаренко, Ю. С. Цал-Цалко, А. Д. Шеремет, К. В. Ізмайлова та інші.

В літературі існує багато визначень поняття фінансової стійкості, в яких авторами виділяються ті чи інші аспекти фінансово-господарської діяльності та ознаки стабільності, котрі повинні відповідати вимогам врівноваженого стану підприємства. При цьому деякими авторами робиться акцент на забезпеченні стійкості у довгостроковій перспективі. Так, Ю.С. Цал-Цалко характеризує фінансову стійкість наступним чином: фінансова стійкість підприємства це стан активів підприємства, що гарантує йому достатню платоспроможність [1].

О.В. Подольська та О.В. Яріш розглядають фінансову стійкість, як здатність підприємства відповідати за своїми боргами і зобов'язаннями і нарощувати економічний потенціал, результат його поточного, інвестиційного, фінансового розвитку [2].

Фінансова стійкість підприємства характеризує можливість його функціонування і розвитку, збереження рівноваги між активами і пасивами у мінливому внутрішньому і зовнішньому середовищі, що гарантує його платоспроможність та інвестиційну привабливість у довгостроковій перспективі в межах допустимого рівня ризику. Стійкий фінансовий стан досягається при достатньому обсязі власного капіталу, високій якості активів, достатньому рівні рентабельності з урахуванням операційного і фінансового ризиків, при достатності ліквідності, стабільних доходах і широких можливостях залучення позикових коштів. На думку більшості авторів, фінансова стійкість підприємства характеризується наступними ознаками:

- забезпечує стабільність діяльності;
- гарантує збереження платоспроможності та кредитоспроможності;
- підтримується в умовах ризику;
- реалізується на довгострокову перспективу;
- визначається ефективним використанням фінансових ресурсів;
- підтримується в умовах зміни середовища.

Для оцінки фінансової стійкості підприємства виокремлюють наступні підходи:

- 1) агрегатний підхід – аналіз абсолютних показників фінансової стійкості підприємства;
- 2) коефіцієнтний підхід – аналіз відносних показників фінансової стійкості та їх порівняння з нормативними значеннями;
- 3) маржинальний підхід – розрахунок порогу рентабельності за допомогою поділу затрат на постійні і змінні та використання показника маржинального доходу;
- 4) бальний підхід - додавання коефіцієнтів ліквідності до складу показників в бальній оцінці фінансової стійкості;
- 5) балансовий підхід - використання балансової моделі;

6) інтегральний підхід - інтегральна оцінка ступеня фінансової стійкості з використанням узагальнюючого показника зміни фінансової стійкості;

7) факторний підхід - проведення факторного аналізу фінансової стійкості, який включає в себе побудову ланцюга показників та аналіз їх темпів зростання;

8) матричний підхід - складання матричних балансів.

Найбільш відомими та часто використовуваними є коефіцієнтний та агрегатний підходи, але для достовірної та більш інформативної оцінки фінансової стійкості, треба також використовувати бальний та інтегральний підходи. Дані підходи тісно пов'язані та доповнюють один одного, що підтверджує необхідність їх спільного використання.

Для забезпечення фінансової стійкості у підприємства має бути гнучка структура капіталу, вміння організувати його рух у такий спосіб, щоб забезпечити постійне перевищення доходів над витратами з метою збереження платоспроможності і створення умов для самофінансування.

Стратегічне управління фінансовою стійкістю передбачає створення відповідного механізму, який передбачає реалізацію наступних напрямів:

– забезпечення реалізації механізму управління фінансовою стійкістю: інформаційно-аналітичне, нормативно-правове, програмно-технічне, кадрове забезпечення;

– аналіз ефективності управління: обсягами виробництва та реалізації продукції, активами та капіталом, грошовими потоками;

– управління ризиком втрати фінансової стійкості: виявлення ризику, його вимірювання та моніторинг;

– вибір інструментів управління фінансовою стійкістю: обрання стратегії, формування тактичних та оперативних планів.

Виділяють наступні напрями забезпечення фінансової стійкості:

– збалансування активів і пасивів шляхом забезпечення достатності власного капіталу, гнучкої структури капіталу, руху капіталу;

– збалансування доходів і витрат через: забезпечення достатнього рівня рентабельності, зміну структури витратомісткості господарського процесу, збільшення обсягів виробництва;

– збалансованість грошових потоків за рахунок забезпечення платоспроможності та самофінансування, зниження дебіторської заборгованості, забезпечення кредитоспроможності та ін.

Таким чином, питання формування механізму управління фінансовою стійкістю підприємства є дуже важливими для кожного підприємства. Стійке фінансове становище, впливає на виконання виробничих планів і забезпечення потреб виробництва необхідними ресурсами. Тому фінансову діяльність як складову господарської діяльності має бути спрямовано на забезпечення планомірного надходження і витрат грошових ресурсів, виконання розрахункової дисципліни, досягнення раціональних пропорцій власного і позикового капіталу та найбільш ефективного його використання.

Список використаної літератури

1. Цал-Цалко Ю. С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз : навч. посіб. / Ю. С. Цал-Цалко. – 2-е вид., перероб. і доп. – Київ : ЦУЛ, 2002. – 359 с.

2. Подольська В. О. Фінансовий аналіз : посібник для студ. вищ. навч. закл. / В. О. Подольська, О. В. Яріш / Полтавський ун-т споживчої кооперації Укр. – Київ : Центр навчальної літератури, 2007. – 487 с.

Р. М. Лепя

доктор экономических наук, профессор

С. С. Турлакова

кандидат экономических наук

Институт экономической промышленности НАН Украины

ОСОБЕННОСТИ МОДЕЛИРОВАНИЯ ПРОЦЕССОВ УПРАВЛЕНИЯ СТАДНЫМ ПОВЕДЕНИЕМ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ НА ОСНОВЕ РЕФЛЕКСИВНОГО ПОДХОДА

В настоящее время изучение процессов проявлений стадности в экономике в основном затрагивают валютные, финансовые, инвестиционные рынки, рынки рабочей силы, рынки недвижимости и т. д. [1–3]. Однако, несмотря на наличие исследований в этой области [4], вопросы проявления стадного поведения на уровне производственных предприятий до сих пор остаются изученными не достаточно. Обязательным условием проявления стадного поведения на предприятиях является наличие возможности выбора у агентов принятия решений. При наличии выбора в процессе принятия решения агенты управления подвержены влиянию обилия источников информации. Результатом такого влияния становится подверженность риску проявления стадного поведения агентов в процессе принятия решений и взаимодействия как внутри предприятия, так и за его пределами, невозможность воздействия на объект управления из-за наличия проявлений стадности. Рискам возможного проявления стадного поведения на предприятии подвержены агенты на предприятиях, принимающие решения о выборе поставщиков продукции в процессе организации закупки сырья и материалов, принимающие управленческие решения на совещаниях различных уровней управления предприятия, персонал предприятий в процессе сопротивления организационным изменениям, потребители при выборе на рынке продукции предприятия или его конкурента и др. [4, 5]. В связи с этим возникает необходимость рассмотрения вопросов безопасности принятия решений с целью исключения проявлений стадного поведения, а также изучение возможности управления стадностью в процессе взаимодействия агентов управления на отечественных промышленных предприятиях. Таким образом, изучение стадного поведения на уровне промышленных предприятий в условиях их функционирования в современном информационном пространстве становится особенно актуальным.

Для моделирования процессов проявления стадного поведения на предприятиях интерес могут представлять только те процессы, в которых имеет место принятие агентами решений, которые предполагают анализ ситуации, определение критериев выбора, разработку и выбор из нескольких альтернатив решения. При этом среди основных характеристик выбора в рамках перечисленных выше условий проявления стадности следует выделить:

- степень информированности объекта управления в процессе принятия решения;
- степень его компетентности относительно предметной области принимаемого решения;
- ограниченность времени выбора решения объектом управления;
- внутренние (намерения, интенции агентов) и внешние (институциональные нормы, обычаи) интенции.

Таким образом, выбор агентами конкретного решения и проявление стадного поведения на предприятиях обусловлены рефлексивными составляющими

процесса принятия решений, что обуславливает необходимость применения при моделировании стадного поведения рефлексивного подхода.

Ключевым параметром в процессе моделирования процессов управления стадным поведением на предприятии является состояние объекта управления – агентов, принимающих решение о выборе той или иной альтернативы. Состоянием объекта управления является результат принятия решения агента в момент времени t , который определяется функцией рефлексивного выбора агентов управления A_i , $i = \overline{1, N}$: $f_{A_i}^t$. Функция рефлексивного выбора каждого из агентов управления зависит от набора его индивидуальных характеристик $X_{A_i}^t$. Среди основных характеристик агентов управления по нашему мнению целесообразно выделять степень информированности агента в момент времени t , компетентность, репутация агента, склонность агента подражать в процессе принятия решений другим агентам (в частности, лидеру) и интенции агентов управления.

$$f_{A_i}^t = f(X_{A_i}^t) = f(\alpha_{A_i}^t, \gamma_{A_i}^t, \beta_{A_i}, \omega_{A_i}, v_{A_i}^t), \quad (1)$$

где $\alpha_{A_i}^t$ – степень информированности агента в момент времени t ;

$\gamma_{A_i}^t$ – компетентность агента управления в момент времени t ;

β_{A_i} – авторитетность агента управления;

ω_{A_i} – склонность подражать;

$v_{A_i}^t$ – оценка интенций (ценности того или иного решения для конкретного агента управления) в момент времени t

Рефлексивные управляющие воздействия центра относительно агентов в соответствие с целью управления определим как $R_{U_{A_i}}^t$. Соответственно, после применения таких управляющих воздействий, функция рефлексивного выбора агентов управления будет выглядеть следующим образом:

$$f_{R_{U_{A_i}}^t}^t = f(X_{A_i}^t, R_{U_{A_i}}^t) = f(\alpha_{A_i}^t, \gamma_{A_i}^t, \beta_{A_i}, \omega_{A_i}, v_{A_i}^t, R_{U_{A_i}}^t), \quad (2)$$

где $R_{U_{A_i}}^t$ – рефлексивные управляющие воздействия центра U_{A_i} относительно агентов A_i в соответствие с целью управления S в момент времени t .

После применения рефлексивных управляющих воздействий при моделировании процессов управления стадным поведением на предприятиях необходимо оценить близость состояний агентов A_i в момент времени t к целевому и количество агентов в целевом состоянии.

В случае, если количество агентов в целевом состоянии и близость состояния агента A_i в момент времени t к целевому состоянию являются не достаточным, то необходимым становится повторное применение рефлексивных управляющих воздействий для достижения цели управления S . Количество итераций применения рефлексивных управляющих воздействий ограничивается достижением определенным количеством агентов управления целевого состояния.

Таким образом, учет особенностей моделирования процессов управления стадным поведением на предприятиях на основе рефлексивного подхода при построении соответствующих моделей позволит прогнозировать результаты принятия решений экономическими агентами и эффективно управлять стадным поведением на предприятиях. Перспективным направлением исследования является разработка рефлексивных моделей управления процессами проявления стадного поведения на предприятиях.

Список використаної літератури

1. Сорос Дж. Кризис мирового капитализма. Открытое общество в опасности / Дж. Сорос. – Москва : Инфра-М, 1999. – 262 с.
2. Scharfstein D. Herd Behavior and Investment / D. Scharfstein, J. Stein // *American Economic Review*. – 1990. – № 80 (3).
3. Bikhchandani S. Learning from the Behavior of Others: Conformity, Fads, and Informational Cascades / S. Bikhchandani, D. Hirshleifer, I. Welch // *Journal of Economic Perspectives*. – 1998. – 3 (12).
4. Лепа Р. Н. Модели рефлексивного управления в экономике : монографія / Р. Н. Лепа ; НАН України, Ін-т економіки пром-сти. – Донецьк, 2012. – 391 с.
5. Турлакова С. С. Проблемы проявления стадного поведения на уровне предприятия / С. С. Турлакова // *Вісник Донбаської державної машинобудівної академії* : зб. наук. пр. – Краматорськ : ДДМА, 2014. – № 2 (33). – С. 224–230.

О. О. Литвин

слухач магістратури

Класичний приватний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА “КОЛЯКА”

Для успішної діяльності, підприємство повинне встановлювати прийнятні, конкурентоздатні, беззбиткові ціни. При встановленні певного рівня ціни на продукцію, що реалізовується, може виникнути ситуація завищеної ціни на ринку. Для цього підприємству необхідно понизити ціни, але так щоб без негативу для торгівельної і економічної діяльності виробництва. Існує безліч методів до зниження ціни на товар. Для ПП “Коляка” пропнується використовувати такі основні методи зниження ціни:

Зниження ціни до допустимого рівня – утворення конкурентно здатних цін за допомогою зниження до собівартості. Не завжди ефективний, і пропонується застосовувати лише на короткі періоди.

Етапи проведення зниження:

1) Визначення існуючого рівня цін на товари та продукцію. Для цього слід проаналізувати прайсові данні на товари та продукцію товариства за якими вони реалізуються.

2) Визначення рівня цін конкурентів на аналогічну продукцію. Провести маркетингове дослідження цін конкурентів.

3) Зниження ціни до рівня конкурентів, до встановлення рівня ціни до 10% нижче рівня цін конкурентів.

4) Аналіз змінення обсягів збуту й розрахунок втраченого прибутку.

На встановлення ПП “Коляка” середнього діапазону цін впливають ціни конкурентів та їх ринкові реакції. Необхідно знати ціни і якість товарів своїх конкурентів. Для проведення такого аналізу товариство може скористатися одним із наступних способів:

1) доручити своїм представникам зробити порівняльні закупки, щоб зіставити ціни та якість товарів між собою;

2) роздобути прейскуранти конкурентів, закупити їх обладнання і розібрати його;

3) попросити покупців висловитися з приводу того, як вони сприймають ціни і якість товарів конкурентів.

Знання про ціни і товари конкурентів фірма може використати як відправну точку для потреб власного ціноутворення. Якщо товар ПП “Коляка” аналогічний товарам основного конкурента, тоді його ціна близька до ціни товару цього конкурента. По суті фірма користується ціною для позиціонування своєї пропозиції стосовно пропозиції конкурентів. В ході обґрунтування можливої динаміки цін на продукцію і товари ПП “Коляка” важливо не впустити ще один прихований від безпосередньої оцінки момент цінової політики. Йдеться про вплив доходів споживачів на зрушення в ціновій політиці, що наводять до неявної зміни цін.

Якщо виходити з того, що мета конкурентної боротьби кінець кінцем зводиться до витягання максимального прибутку, а джерелом цього прибутку є доходи споживачів, то положення про те, що конкурентна боротьба підприємства ведеться за доходи споживачів, має великий практичний сенс. Річ у тому, що динаміка доходів споживачів робить істотний вплив на попит і підприємства часто втрачають доходи, коли за інших рівних умов лише доходи основних споживачів визначають ціни і об’єми реалізації продукції.

Також підприємству пропонується розглянути стратегію завоювання ринку, яка ґрунтується на низькій ціні продукції та товарів. Вона найбільш ефективна в умовах високої еластичності попиту за ціною і за наявності великого числа реальних конкурентів. Мета – швидко захопити ринок і витіснити конкурентів. У міру усунення конкурентів ціна товару поступово підвищується одночасно з поліпшенням якості товару або збільшенням додаткових опцій до нього. Це може стати корисним у випадку початок виробництва нової продукції.

Пропонується для ПП “Коляка” вести не тільки більш гнучку політику ціноутворення та й звернути увагу на таку можливість, як беззбиткове зниження цін на продукцію.

Висновки. Для успішної діяльності, підприємство повинне встановлювати прийнятні, конкурентоздатні, беззбиткові ціни. Для ПП “Коляка” пропонується використовувати такі основні методи зниження ціни:

1. Метод зниження ціни до допустимого рівня;
2. метод зниження ціни за рахунок зниження собівартості продукції;
3. Метод штучної зміни попиту;
4. Моніторинг цін і витрат конкурентів;
5. Метод позиціонування товару.

Проаналізувавши виявлені проблеми товариства в питанні цінової політики були запропоновані заходи що до її вдосконалення й запропоновані різні підходи, що до її формування й корегування.

Також для вдосконалення політики ціноутворення для підприємства ПП “Коляка” пропонується використовувати стратегію не округлених цін, тобто таких цін, значення яких має найбільший ефект.

О. Л. Маковська
слухач магістратури
Класичний приватний університет

УПРАВЛІННЯ ЛОГІСТИЧНИМИ ВИТРАТАМИ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

На рівні підприємства логістичні витрати обчислюються у відсотках від суми продажів та у грошових одиницях при розрахунку на одиницю маси сировини та комплектуючих виробів. До основних логістичних витрат відносяться транспортно-заготівельні витрати, витрати по формуванню та зберіганню запасів та адміністративні витрати. Частина транспортно-заготівельних витрат залежить від річної кількості замовлень, решта (приймочно-перевірочні, транспортні витрати та ін.), залежать від розміру партії поставки.

При цьому для прийняття обґрунтованих рішень під час управління логістичною системою в складі загальних логістичних витрат враховуються також втрати прибутку від замороження (імобілізації) матеріальних ресурсів, незавершеного виробництва і готової продукції в запасах, а також збиток від недостатнього рівня якості постачання, виробництва, дистриб'юції готової продукції споживачам і логістичного сервісу. Цей збиток зазвичай оцінюється як зменшення обсягу продажів, скорочення частки ринку, втрата прибутку, втрата клієнтів і т. п. Таким чином до складу логістичних витрат, крім фактичних витрат, входять і витрати втрачених можливостей (навіяні). Витрати втрачених можливостей (навіяні витрати) характеризують втрачену вигоду, пов'язану з тим, що обмежений обсяг ресурсів може бути використаний тільки певним чином, що виключає застосування іншого можливого варіанту, який забезпечує отримання прибутку.

Фактичні витрати підприємства на логістичну діяльність включають такі статті: витрати на постачання, витрати на транспортування, витрати на утримання складів та зберігання запасів та адміністративні витрати. Кожна стаття логістичних витрат містить у собі розгорнуті елементи витрат.

Таким чином, за допомогою логістики можна знайти і реалізувати оптимальне співвідношення витрат, запасів і якості обслуговування. Для цього виконуються багатоваріантні розрахунки, оптимальним з яких є той, що забезпечує найбільшу вигоду системі в цілому.

Аналіз та узагальнення поглядів на показники ефективності функціонування логістичних систем (з точки зору як споживача, так і постачальника) зведені до ряду узагальнених показників для всіх видів потоків: матеріального, інформаційного, фінансового.

Ці показники в різній мірі впливають на прибуток. Важливо відмітити, що рівень логістичних витрат фірми впливає на ціну та якість обслуговування. Головним показником є надійність обслуговування при заданому рівні логістичних витрат.

Надійність обслуговування може розраховуватися як ймовірність своєчасної доставки у задане місце і складає у реальних логістичних системах, як правило, не менше 0,95. При інших рівних умовах надійність в багатоканальній системі вище, ніж в одноканальній. Додатковими показниками якості обслуговування можуть бути час обслуговування, розмір черги.

Знаючи структуру витрат підприємства, можна запропонувати шляхи щодо зниження логістичних витрат, згрупувавши їх за стадіями виникнення цих логістичних витрат.

1. Заходи щодо зменшення логістичних витрат на переддоговірному та договірному етапі матеріально-технічного постачання:

а) вивчення ринку:

– використання даних вторинних джерел інформації, так як вони є більш дешевими, доступними, в них подана консолідована та згрупована інформаційна база даних (наприклад, доцільно використовувати ділові довідники типу “Золоті сторінки”, інші галузеві довідники, Інтернет);

– формувати власну інформаційну базу даних з використанням відповідного програмного забезпечення відносно потенційних та діючих контрагентів з метою зниження витрат на повторне дослідження;

– використання сучасних засобів зв'язку та організаційної техніки, при цьому виходять із співвідношення в потребі необхідної інформації та платою за нею. При дотриманні цього співвідношення обираються відповідних мобільний оператор (або тарифний план) та провайдер Інтернету.

– раціональний вибір форм проведення маркетингових досліджень (силами власного підприємства чи з залученням спеціалізованих маркетингових агентств). При цьому для дрібних підприємств та підприємств, які здійснюють періодичні нерегулярні закупки доцільно звертатися до послуг спеціалізованих маркетингових чи консалтингових агенцій, оскільки утримувати в штаті співробітників, які відповідають за проведення досліджень ринку сировини та постачальників є економічно не вигідним. Також для всіх підприємств справедливим є твердження, що доцільним є залучення послуг спеціалізованих організацій, якщо вони можуть виконати дану роботу однаково ефективно та з меншими витратами, чи з більшою ефективністю.

І. В. Марків

слухач магістратури

Класичний приватний університет

УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

В умовах впровадження ринкових відносин в Україні постає потреба в новій культурі бізнесу, одним з носіїв якої є маркетинг. Зростаюча конкуренція вимагає від підприємця такої організації господарської діяльності, при якій найвищі результати досягаються при найменших затратах.

Формування ринкової економіки України обумовлює необхідність постійного вдосконалення організації маркетингової діяльності. В умовах динамічності маркетингового середовища велике значення, незалежно від форм власності підприємств, має своєчасна адаптація до змін, які відбуваються, всій маркетингової діяльності підприємств. Це стосується і організації структури управління маркетингом, і підбора фахівців з маркетингу, і розподілу завдань, прав і відповідальності в системі управління маркетингом і організаційної культури, а також взаємодії маркетингових служб з іншими службами підприємства.

По мірі того, як ускладнюються проблеми, що стоять перед людством, і збільшуються його можливості, теорія і практика маркетингу привертають все більше уваги підприємств, організацій і цілих країн. Так підприємства, які займаються виробництвом або реалізацією товарів, починають усвідомлювати різницю між збутом і маркетингом і перебудовувати свою діяльність на основі останнього.

У сучасній парадигмі управління підприємство розглядається як відкрита система, результати діяльності якої визначаються її позицією на ринку, здатністю до новаторства, продуктивністю, розвитком персоналу, якістю продукції. Діяльність багатьох підприємств характеризується підвищеним ризиком внаслідок недостатньо глибокого розуміння й урахування критичних для виживання організації факторів зовнішнього середовища: поведінки споживачів, конкурентів; правильного вибору партнерів; створення конкурентоспроможних товарів і послуг; використання надійних джерел інформації; кваліфікованих консультацій тощо.

Стратегічний маркетинг є чинником економічної самостійності, оскільки створює систему, яка виявляє незадоволені потреби та розробляє відповідно адаптовані товари (прислуховується до голосу споживача); орієнтує інвестиції і виробництво на передбачені потреби; враховує різноманітність потреб через сегментацію ринків; стимулює інновації та підприємницьку діяльність.

Підприємства повинні переглядати свої стратегічні позиції для того, щоб відповідати новим умовам, обумовленим економічним, конкурентним і соціально-культурним середовищем. В таких умовах можна виділити шість нових пріоритетів стратегічного маркетингу:

1) реструктурування портфелю товарів (щоб відповідати на виклик конкурентів, підприємствам необхідно диверсифікувати свій товарний портфель на основі технологічного розвитку або організаційних ноу-хау);

2) адаптований маркетинг (в сучасних умовах розбірливі споживачі сподіваються знайти персоніфіковані рішення своїх проблем, і підприємство повинне задовольнити ці сподівання за допомогою сегментації, заснованої на безпосередній реакції та інтерактивній комунікації);

3) орієнтація на конкуренцію (ключовим чинником успіху є здатність спрогнозувати дії конкурентів і перехитрити суперників, що передбачає наявність системи стеження за конкурентами);

4) розробка прогностичних систем (традиційні методи прогнозу продажів в мінливому середовищі малоефективні, і підприємству доцільно розробити системи, засновані на організаційній гнучкості та плануванні з урахуванням несподіваних обставин);

5) відповідальний маркетинг (у суспільстві з'являються нові потреби, які обумовлюють необхідність в екологічно чистих продуктах; підприємства починають демонструвати турботу як про індивідуальний, так і про колективний добробут суспільства, а не звичайне задоволення короткострокових потреб);

6) генеральний менеджмент, керований ринком (успішна реалізація маркетингової діяльності всередині підприємства потребує міжфункціональної координації та корпоративної культури, що стимулюють сприйняття концепції маркетингу).

В господарській діяльності вітчизняних підприємств механізм впровадження стратегічного управління ще не достатньо відпрацьовано. При цьому вітчизняні аналітики вважають, що український ринок вступає у стадію, коли відсутність розробленої стратегії заважає ефективному розвитку підприємств. При здійсненні в Україні економічних реформ становлення, розвиток та впровадження стратегічного управління маркетинговою діяльністю зтикається з двома групами проблем: по-перше – це проблеми здійснення стратегічного управління; по-друге – це проблеми впровадження маркетингу у діяльність сучасних підприємств.

Перша група проблем пов'язана з організацією стратегічного управління у вітчизняних підприємствах. Для її вирішення необхідно докласти зусиль для подолання психологічного бар'єру керівників та спеціалістів про можливості та необхідність використання стратегічного управління. Для цього впровадити програму підвищення професійної компетентності менеджерів в області стратегічного управління. Після цього створити стратегічно орієнтовану організаційну структуру та здійснити відповідні заходи щодо подолання можливого опору з боку персоналу.

Друга група проблем пов'язана з інформаційним забезпеченням. Вона виникає на сучасних підприємствах у зв'язку із складністю отримання комерційними робітниками інформації про стан факторів зовнішнього середовища. Для її вирішення необхідно визначити тип та обсяг необхідної для стратегічної діяльності інформації; розробити ефективну систему збору, обробки та використання комерційної інформації; створити умови для ефективного використання інформації в процесі прийняття стратегічних рішень.

Отже, в процесі впровадження та розвитку стратегічного управління маркетинговою діяльністю на вітчизняних підприємствах доцільно здійснювати такі заходи: заручитися згодою і реальною підтримкою першого менеджера підприємства; створити відділ (підрозділ) стратегічного розвитку; поставити стратегічні напрямки за основу професійної діяльності у необхідних підрозділах підприємства; до діяльності з розробки та розвитку стратегії залучити необхідну кількість фахівців підприємства, тобто всіх тих, хто реально здатний забезпечити високу якість реалізації стратегії; впровадити в системі менеджменту підприємства підсистему "менеджмент – навчання" зі стратегічних питань; організувати взаємодію із зовнішніми консультантами зі стратегічних проблем та ін.

Таким чином, маркетингову діяльність слід розглядати як основу підприємництва в цілому; ринкову теорію управління; комплекс взаємозалежних елементів ділової активності; певну систему господарювання; філософію бізнесу; комплексну систему виробництва і збуту; елемент стратегічного планування.

Г. В. Межевікіна

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ НА ОСНОВІ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОГО ВАЖЕЛЯ

Одним з основних напрямів фінансового управління на підприємстві є формування системи управління капіталом, вирішення питань щодо визначення оптимальної його структури, пошук шляхів приросту капіталу, забезпечення ефективного управління капіталом для стабільної і конкурентоспроможної діяльності підприємства. Питанням управління капіталом підприємства присвячені праці таких вчених, як І. А. Бланк, Т. В. Головка, В. О. Подольська, С. В. Сагова, Г. В. Савицька, І. Й. Яремко, О. В. Яріш та ін.

Формування капіталу підприємства здійснюється в умовах безперервної адаптації до активних змін зовнішнього середовища, пристосування до динамічного законодавства країни, своєчасного реагування на проблеми розвитку економіки. На прийняття рішення про вибір оптимальної структури капіталу здійснюють вплив різні фактори, серед яких виділяються показники стратегії фінансування, яка враховує ринкову позицію корпорації, майбутні інвестиційні потреби, прогнозовані грошові потоки, дивідендну політику, потребу у фінансуванні не-

обхідних витрат, очікування власників та інші показники активної діяльності компанії.

Формування оптимальної структури капіталу можливо на основі використання різноманітних методів оптимізації. Одним з найбільш відомих є метод оптимізації структури капіталу на основі використання механізму фінансового важеля.

Капітал підприємства містить власний та позичковий капітал. Власний капітал це капітал, який мобілізований засновниками підприємства з різних джерел капітал, який належить їм на правах власності і яким вони наділяють підприємство (на правах власності або господарського відання) як юридичну особу, стає власним капіталом суб'єкта господарювання.

Позичковий капітал підприємства – це кошти, які залучаються для фінансування господарської діяльності підприємства на принципах строковості, поворотності та платності. До складу залученого капіталу входять: короткострокові і довгострокові зобов'язання, кредиторська заборгованість. Формування позичкового капіталу характеризується такими недоліками:

- складність процедури залучення;
- мірі збільшення питомої ваги позикових коштів в загальній сумі капіталу збільшуються фінансові ризики і загроза банкрутства;
- платність капіталу.

Позичковий капітал зобов'язує підприємство виплатити відсотки, а в майбутньому – погасити усю суму боргу. Незважаючи на те, що позичковий капітал має певну ціну (відсотки за користування капіталом), його використання підприємством може бути доцільно, якщо отриманий прибуток буде вище за нараховані проценти. Цій ефект знаходиться в основі дії ефекту фінансового важеля.

Фінансовий важіль – це характеристика співвідношення між позиковим і власним капіталом. В основі ефекту фінансового важеля лежить механізм використання позикового капіталу, який взятий у борг під відсотки, та який може виконувати роль вкладень, що приносять прибуток, більш високу, ніж сплачені відсотки. Власний капітал є основою для залучення позикових коштів і виникнення так званого ефекту фінансового важеля [1].

Ефект фінансового важеля трактується як застосування позикового капіталу з фіксованим відсотком з метою збільшення прибутку власників. При цьому боргові зобов'язання повинні приносити потенційний дохід більший, ніж процентні виплати за цими зобов'язаннями. В результаті компанія може збільшити ефективність використання власного капіталу.

Ефект фінансового важеля характеризує взаємозв'язок між структурою капіталу, чистим прибутком і рентабельністю власного капіталу по чистому прибутку. Іншими словами, його можна визначити як потенційну можливість впливати на прибуток внаслідок залучення позикових коштів, тобто змінюючи структуру капіталу.

Фінансовий важіль (фінансовий леверидж, рентабельність власних коштів) розраховується за формулою [2]:

$$ЕФВ=(1-C_{\text{пп}})*(КВР_a-P_k)*ПК/ВК,$$

де ЕФВ – ефект фінансового важеля (левериджу), який полягає у прирості коефіцієнта рентабельності власного капіталу, %;

$C_{\text{пп}}$ – ставка податку на прибуток, що виражена десятковим дробом;

KBR_a – коефіцієнт валової рентабельності активів (відношення валового прибутку до середньої вартості активів), %;

P_k – середній розмір процентів за кредит, що сплачує підприємство за використання позикового капіталу, %;

PK – середня сума позиченого капіталу, що використовується підприємством;

BK – середня сума власного капіталу підприємства.

У наведеній формулі виділяють такі основні складові. Податковий коректор фінансового левериджу ($1 - C_{\text{пл}}$), що показує, якою мірою проявляється ефект фінансового левериджу у зв'язку з різним рівнем оподаткування прибутку. Диференціал фінансового важеля ($KBR_a - P_k$), що характеризує різницю між коефіцієнтом валової рентабельності активів і середнім розміром процента за кредит.

В процесі формування системи управління капіталом треба враховувати, що з ростом позикового капіталу зростає й фінансовий ризик. При цьому чим більше боргів у підприємства в структурі капіталу, тим більше у нього фіксованих витрат і тим більший ризик на покриття цих платежів. З одного боку, підприємство має можливість збільшити прибутковість власних коштів, а з іншого боку, додаткові позики спричиняють підвищені ризики. Тому в процесі оптимізації структури капіталу треба оцінювати та розробляти заходи з оптимізації рівня фінансових ризиків.

Таким чином, ефект фінансового важеля виявляється тільки в тому випадку, коли рівень валового прибутку, що створюється активами підприємства, перевищує середній розмір відсотка за кредит, який використовує підприємство (включаючи не тільки його пряму ставку, але й інші витрати, що пов'язані із його залученням, страхуванням, обслуговуванням), тобто якщо диференціал фінансового важеля є позитивною величиною. Чим більше позитивне значення диференціала фінансового важеля, тим кращий буде його ефект.

Список використаної літератури

1. Бланк И. А. Основы финансового менеджмента / И. А. Бланк. – 2-е изд., перераб. и доп. – Киев : Эльга : Ника-Центр, 2008. – Т. 1. – 718 с.

2. Крейнина М. Н. Финансовый менеджмент : учеб. пособ. / М. Н. Крейнина. – Москва : Дело и сервис, 1998. – 304 с.

Н. Г. Метеленко

доктор економічних наук, професор

О. В. Кулікова

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ В УМОВАХ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Банківський кредит займає важливе місце у стимулюванні відтворювальних процесів в економіці, є головним джерелом забезпечення грошовими ресурсами поточної господарської діяльності підприємства.

Функціонування банківської системи в період кризи супроводжується зростанням ризику ліквідності, валютних та кредитних ризиків, які виникають унаслідок масового відтоку коштів. Банківська система України виявилась найбільш вразливою до поточної економічної кризи. Скорочення виробництва, інфляційний тиск на економіку, зниження інвестиційної активності, втрата основного ринку збуту ускладнили функціонування всієї системи. Банківська система сього-

дні не виконує своє основне завдання, оскільки не фінансує і не кредитує реальний сектор економіки.

У 2015 рік банківська система України увійшла з невирішеними проблемами 2014 року. Значна девальвація гривні, спад в економіці, військові дії у східному регіоні та анексія АР Крим, недостатній рівень корпоративного управління зумовили погіршення якості кредитного портфелю банків. Унаслідок зростання рівня негативно класифікованої заборгованості банки змушені були створювати значні резерви за активними операціями, що неминуче негативно вплинуло на рівень капіталізації банківських установ. Це стало визначальним чинником повернення банківської системи до збитковості – за 2014 рік збитки банківського сектору склали майже 53 млрд. грн. [1].

Кредитна діяльність банку є основною складовою формування його доходів та забезпечення ефективності функціонування. Процентні доходи займають в структурі доходів банку близько 70% і складаються з процентних доходів від надання кредитних послуг, доходів від інвестицій у цінні папери та інших процентних доходів. До процентних доходів банку від надання кредитних послуг належать процентні доходи за кредитами суб'єктам господарської діяльності та фізичним особам, доходи за коштами, розміщеним в інших банках та в центральному банку, процентні доходи за депозитами в інших банках та за кредитами, наданими іншим банківським установам. Кредитні операції більшості банків як за обсягом, так і за дохідністю значно перевищують інші активні операції банків.

Для забезпечення формування доходів банку та зростання ефективності діяльності, кредитні операції повинні здійснюватися з урахуванням наступних принципів: повернення кредиту, терміновості, платності, забезпеченості кредиту, цільового характеру, диференційованого характеру його надання.

Головною проблемою кредитних операцій, яка спливає на їх ефективність є наявність банківських ризиків, а саме кредитного, процентного та валютного.

Найбільш впливовішим ризиком в кредитних операціях банку є кредитний ризик – це невизначеність щодо повного та своєчасного виконання позичальником своїх зобов'язань згідно з умовами кредитної угоди. Більшість банкрутств банків відбуваються саме через незадовільне управління кредитним ризиком та низьку якість кредитного портфеля.

Кредитний ризик характеризує економічні відносини, що виникають між двома учасниками кредитних операцій – кредитором і позичальником – з приводу перерозподілу фінансових активів. Кредитний ризик має певні особливості, котрі, на нашу думку, треба враховувати в процесі управління:

- оцінка кредитного ризику містить більше суб'єктивізму порівняно з іншими фінансовими ризиками, зокрема ціновими;
- для аналізу кредитного ризику не можуть бути застосовані методи статистики чи теорії ймовірності, широко використовувані для оцінки інших ризиків;
- кредитні ризики тією чи іншою мірою супроводжують всі активні (а не лише кредитні) операції банку, тому потреба в оцінці кредитного ризику виникає в банку постійно.

Управління кредитним ризиком банку здійснюється на двох рівнях відповідно до причин його виникнення – на рівні кожної окремої позички та на рівні кредитного портфеля в цілому. В економічній літературі прийнято виділяти чотири основні причини виникнення кредитного ризику комерційних банків:

- несприятливі та різкі зміни в економічній, фінансовій, політичній системі країни, виникнення кризових явищ в економіці, або у її певних секторах, що спричиняє зниження ділової активності суб'єктів господарювання;

– раптова нездатність дебіторів банків отримувати заплановані обсяги фінансових результатів, зважаючи на об'єктивні економічні процеси чи характер ведення бізнесу;

– зміна ринкової вартості тих банків, що виступали заставою при кредитуванні (проблема втрати якості забезпечення кредитів);

– зловживання клієнтами під час використання кредиту [2].

В процесі управління ризиками кредитних операцій банки використовують різні методи управління, які можна поділити на дві групи.

Перша група – методи управління кредитним ризиком на рівні кредитного портфелю: диверсифікація; лімітування; створення резервів для відшкодування втрат за кредитними операціями комерційних банків, сек'юритизація.

Друга група – методи управління кредитним ризиком на рівні окремого позичальника: аналіз кредитоспроможності, аналіз та оцінка кредитного проекту, визначення оптимальних умов кредитування, документування кредитних операцій, контроль за джерелами погашення боргу.

Особливість перелічених методів полягає у необхідності їх послідовного застосування, оскільки одночасно вони є етапами процесу кредитування. На кожному етапі потрібно вирішувати завдання мінімізації кредитного ризику.

Система управління кредитним ризиком банку повинна відповідати певним вимогам. Серед них: цілісність, стійкість, цілеспрямованість, гнучкість, одноманітність, оперативність, надійність, оптимальність, економічність

Кредитні операції супроводжуються не лише кредитним, а й іншими ризиками: відсотковим – за надання кредиту під плаваючу ставку, інфляційним – за видачі довгострокового кредиту під фіксовану ставку, валютним – за надання позички в іноземній валюті та ін.

Таким чином, в умовах кризової економіки в процесі господарської діяльності, банк повинен забезпечити ефективне управління кредитними операціями, головна мета якого полягає в забезпеченні максимальної дохідності за допустимого рівня ризику. Банкам потрібно сформулювати дієву систему управління кредитними операціями, яка не лише дозволить банкам забезпечувати прибутковість та ефективність кредитної операції, а й сприятиме виконанню банківським кредитом його ролі у сфері грошового обігу.

Список використаної літератури

1. Банківська система 2015: виклики та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://bank.gov.ua/doccatalog/document>.

2. Штефан Л. Б. Проблеми управління кредитним ризиком в комерційних банках України / Л. Б. Штефан // Ефективна економіка. – 2015. – № 3.

С. А. Метелькова

слухач магістратури

Класичний приватний університет

ШЛЯХИ ЗМІНЕННЯ ТАКТИЧНИХ ПРИЙОМІВ ЦІНОУТВОРЕННЯ

Класична теорія ринкової економіки передбачає, що кожен підприємець або підприємство вважає за краще встановити ціну на рівні, який забезпечує здобуття найбільш високого прибутку. Отже, якби цей підхід був характерний для більшості підприємств, то і більшість рішень в області ціноутворення приймалися б лише з цією метою. Проте, практика свідчить про те, що орієнтація на максимізацію прибутку частенько просто не забезпечує підприємству здобуття запланованого прибутку.

Перш за все йдеться про те, що на ринку вельми важко, а деколи неможливо точно передбачити обсяги продажів, можливий при встановленій ціні на товар. Підприємства, торгуючи однотипним товаром, постійно корегує свої ціни і тому невідомо яка саме ціна забезпечить максимальний прибуток. Типова ситуація для такого роду фірм полягає в тому, що вони встановлюють цільовий прибуток як величину, що забезпечує цільовий рівень рентабельності. Слід мати на увазі, що зростання обсягів виробництва і продажів сповна може зумовити адекватне збільшення витрат, яке досягається за допомогою екстенсивних методів або за рахунок підвищення ціни. Тому така орієнтація у ряді випадків є вельми ризикованою.

Збільшення обсягів виробництва і продажів розглядається як обґрунтовано необхідне у тому випадку, коли підприємство, жертвуючи короткостроковими успіхами, затверджує свої позиції на ринку. Крім того, в практиці господарювання відомо досить багато ситуацій, коли зростання обсягів виробництва наводило до підвищення його ефективності.

В умовах, коли підприємство сформувало зразковий перелік ринкових цін, необхідно зробити оцінку попиту на товари відповідно до кожної з передбачуваних цін. При цьому найповажніше відповісти на наступні три питання:

1. Як зміниться обсяг продажів на ринку у зв'язку з пропозицією товарів даного підприємства (навіть при незмінних цінах)?

Слід мати на увазі, що зазвичай попит на той або інший товар та продукцію з часом зростає, навіть, якщо ціна на нього не знижується. Це може бути обумовлено зростанням населення, зростанням суспільного добробуту і іншими чинниками. У ряді випадків попит може і знижуватися, що відбувається при погіршенні економічних умов, таких, як зростання безробіття, зниження ділової активності із-за збільшення процентних ставок по позиках банків. Що типово для сучасної української економіки.

2. Чого можна чекати з боку конкурентів при зміні цін на їх товари?

Поведінка конкурентів не завжди передбачена, тому велику роль грають статистичні дослідження ринку.

3. Як вплине зміна ціни даного продукту на величину попиту на інші товари та продукцію даної групи?

Завжди слід оцінювати непряму еластичність попиту, маючи на увазі супутні товари. Непряма еластичність попиту – зміна у величині попиту на даний продукт у зв'язку із зміною попиту на інший продукт (супутній). Тому необхідно оцінювати зростання обсягів продажу супутніх товарів й продукції і падіння попиту на товари конкурентів.

Ціна завжди є сумою планованих витрат і очікуваного прибутку з розрахунку на одиницю програми діяльності. При визначенні вартості передбачуваних витрат, як правило, досліджується співвідношення між умовно-постійними витратами (УПЗ) і змінними витратами (ПЗ). У практиці господарювання склалася наступна закономірність: чим більше відношення умовно-постійних витрат до змінних, тим більше значення для даного підприємства має обсягів діяльності (продажів).

Розрахунок параметрів беззбитковості передбачає побудову спеціального графіка, тісно пов'язаного з проблемою життєвого циклу товару і ведеться в наступному порядку:

1. Розраховується очікувана величина валового доходу (виручки від продажів) по роках життєвого циклу товару, тобто кількості одиниць товару, пропонувані на ринок за відповідні ціни.

2. Визначається величина умовно-постійних витрат (та частина витрат, яка прямо не залежить від об'ємів продажів. Наприклад: загальні адміністративно-управлінські витрати).

3. Встановлюються змінні витрати (частина собівартості, яка прямо залежить від об'ємів продажів. Наприклад, вартість сировини, тобто твір питомих витрат на виробництво і реалізацію одиниці товару на кількість товару, яка пропонується на ринок).

4. Розраховується планова величина валових витрат, тобто сума умовно-постійних і змінних витрат.

5. Розраховується очікуваний прибуток, тобто різниця між валовим доходом і сумою валових витрат.

6. Розраховується коефіцієнт загальної рентабельності змінних витрат, тобто різниця між одиницею (1,0) і відношенням змінних витрат до валового доходу.

7. Визначається межа беззбиткової виробництва і продажів.

К найбільш поширеним різновидам тактик ціноутворення є:

Тактика “дотримання за лідером”. При цьому підприємець (фірма) прагне встановити ціни на рівні, близькому до ціни товару, що реалізовується провідним продавцем (за обсягом продажів і якості товарів).

Тактика “зняття вершків” (безумовно, активна) застосовується при впровадженні ТОВ на новий для нього ринок і полягає в тому, що початкова ціна встановлюється на досить високому рівні, тобто на рівні найбільш високих цін, характерних для даного ринку, з тим, аби “зняти вершки”. Це залучає покупців, забезпечує високий попит. Цей порівняно безпечний підхід дозволяє в разі успіху швидко окупити витрати на проведення дослідницьких і підготовчих робіт, скласти чітке уявлення про величину попиту на даний товар.

Також товариствам слід приймати до уваги, що тактичні завдання повинні мати конкретні терміни здійснення і критерії оцінки виконання.

К. Г. Мурзін

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Ефективність діяльності промислового підприємства та його фінансовий стан залежить від багатьох факторів, серед яких важливе місце займає склад та структура фінансових ресурсів та їх раціональне розміщення. Рівень забезпеченості відповідними фінансовими ресурсами, необхідними для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного здійснення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями визначає фінансову стійкість підприємства та його фінансову забезпеченість. Тому кожне промислове підприємство повинно багато уваги приділяти питанням формування фінансових ресурсів, визначенню їх складу та структури.

Рівень забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами та їх раціональне використання створюють умови для подальшого покращення показників господарської діяльності, підвищення ефективності використання активів підприємства, робочої сили, сучасних інформаційних технологій. Під фінансовими ресурсами підприємства розуміють грошові доходи і надходження, які перебувають у розпорядженні суб'єкта господарювання і які необхідні йому для виконання

фінансових зобов'язань, здійснення витрат з розширеного відтворення і економічного стимулювання працівників.

Фінансові ресурси промислового підприємства складаються з власних та позикових. Власні фінансові ресурси – ресурси, що належать підприємству і утворюються внаслідок його фінансово-господарської діяльності. До них належать: статутний капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток. Основним джерелом формування власних фінансових ресурсів на діючих підприємствах є надходження коштів від реалізації продукції. Фінансові ресурси збільшуються переважно за рахунок прибутку від основної діяльності з виробництва і реалізації певної продукції (товарів, робіт, послуг), що є основною метою створення підприємства. Позикові фінансові ресурси – ресурси, що знаходяться тимчасово в розпорядженні підприємства і можуть використовуватися з метою досягнення статутних цілей. До їх складу входять отримані кредити та кошти, мобілізовані на фінансовому ринку.

За напрямками надходження фінансові ресурси поділяють на зовнішні та внутрішні. Зовнішні фінансові ресурси – це додаткові власні та позикові кошти, одержані через фінансовий ринок (розміщення власних акцій та облігацій), від кредитно-банківської системи (отримання кредитів) та інших кредиторів (отримання авансів замовників, товарних кредитів від постачальників). За рахунок зовнішніх надходжень може збільшуватись як власний капітал підприємства (продаж власних акцій, додаткові внески до статутного фонду у вигляді фінансової допомоги, добровільних пожертвувань, страхові відшкодування за застрахованими ризиками, що відбулися, бюджетні дотації), так і позиковий (продаж облігацій власної емісії, банківські кредити, кошти інших кредиторів). Внутрішні фінансові ресурси – це нерозподілений прибуток, амортизаційні відрахування та кредиторська заборгованість, що постійно перебуває на балансі підприємства (стійкі пасиви).

Формування раціональної структури джерел фінансових ресурсів підприємств для фінансування необхідного обсягу затрат, забезпечення бажаного рівня доходів є одним із найважливіших завдань фінансів цих структур.

У процесі діяльності підприємство повинно вибрати оптимальні варіанти збільшення фінансових ресурсів – за рахунок зовнішніх чи внутрішніх фінансових ресурсів.

В економічній літературі більшість авторів виділяють три підходи до оптимізації структури фінансових ресурсів підприємства:

– оптимізація структури фінансових ресурсів за критерієм максимізації рівня прогнозованої фінансової рентабельності. Цей метод ґрунтується на багатоваріантних розрахунках рівня фінансової рентабельності (рентабельності власного капіталу) при різній структурі фінансових ресурсів. Остання виражається через такий показник, як ефект фінансового важеля;

– оптимізація структури фінансових ресурсів за критерієм мінімізації її вартості. Метод ґрунтується на попередній оцінці власних і позичених фінансових ресурсів, за різних умов їх формування, обслуговування та здійснення багатоваріантних розрахунків середньозваженої вартості, таким чином, пошуку найбільш реальної ринкової вартості підприємства;

– оптимізація структури фінансових ресурсів за критерієм мінімізації рівня фінансових ризиків. Він пов'язаний з процесом диференційованого вибору джерел фінансування різних складових активів підприємства: необоротних активів, оборотних активів (з розбиттям їх на постійну і змінну частини) [1,2].

В основі кожного з підходів знаходиться певний критерій оптимізації. Підприємство будує структуру джерел фінансування, виходячи із своїх цілей або критеріїв оптимізації. Подібних цілей може бути декілька, тоді комбінація використуваних фінансових ресурсів буде визначатися комбінацією цих цілей.

Таким чином, оптимізація структури фінансових ресурсів підприємства – це важливий етап стратегічного аналізу ресурсів, який полягає у визначенні такого співвідношення між вартістю, втіленою у кошти підприємства, які йому належать і приносять прибуток, та вартістю, інвестованою в грошові кошти, що залучаються на основі їх повернення, за умови якого досягається максимальна ефективність діяльності підприємства.

У процесі оптимізації структури фінансових ресурсів необхідно враховувати кінцевий результат діяльності підприємства, тобто фінансовий результат від основної діяльності до оподаткування. Оптимальне співвідношення між власними позиковими фінансовими ресурсами визначається для кожного підприємства індивідуально в залежності від його особливостей.

Список використаної літератури

1. Бланк И. А. Управление формированием капитала / И. А. Бланк. – Киев : Ника-Центр, 2000. – 512 с.
2. Подольська В. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / В. О. Подольська, О. В. Яріш. – Київ : Центр навч. л-ри, 2007. – 488 с.

К. В. Невтріленко

слухач магістратури

Класичний приватний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗУСТРІЧНОЇ ТОРГІВЛІ В ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Зустрічна торгівля – торговельні операції, в яких покупець укладає угоду з продавцем про зустрічну угоду щодо відповідного продажу своїх товарів через певний, іноді тривалий проміжок часу. Такі закупівлі використовуються найчастіше в міжнародній торгівлі і сприяють досягненню збалансованості експорту та імпорту. Тобто, зустрічна торгівля означає укладення зустрічних угод, які взаємно пов'язують експортні та імпорتنі операції. Неодмінною умовою таких угод є зобов'язання експортера прийняти в якості оплати своєї поставки (на повну її вартість або частину) певні товари (послуги) покупця або організувати їх придбання третьою стороною.

Широке поширення міжнародна зустрічна торгівля отримала з 1970-х рр., що було викликано, насамперед, зростанням цін на енергоносії. На сучасному етапі зовнішньоторговельні зустрічні угоди є одним з основних видів операцій міжнародного товарообміну. Однак з точністю оцінити масштаби зустрічної торгівлі практично неможливо з таких причин:

- 1) операції зустрічної торгівлі не реєструються окремою статтею в національній статистиці більшості країн (у деяких випадках враховується лише бартер);
- 2) фірми, які беруть участь у зустрічній торгівлі, бувають не зацікавлені в поширенні інформації про укладання ними зустрічних угод;
- 3) потоки товарів, що надходять у зустрічних поставках, часто “перемікаються” на треті країни.

Країни, що розвиваються вдаються до зустрічної торгівлі як до засобу прискорення свого індустріального розвитку. В рамках таких угод вони поставляють сировину в обмін на засоби виробництва і технології, необхідні їм для

здійснення розроблених програм розвитку. До використання зустрічної торгівлі вдаються і в зв'язку з встановленням деякими країнами протекціоністських і валютних бар'єрів відносно іноземних фірм. Зустрічні операції дозволяють розвивати зовнішню торгівлю навіть в умовах браку або відсутності конвертованої валюти, дефіциту платіжного балансу, інфляційних процесів. У низці країн до зустрічної торгівлі вдаються і з причини значного зовнішнього боргу і високих коефіцієнтів його погашення. Зустрічна торгівля виступає засобом фінансування імпорту і, на відміну від закупівель в кредит, виключає для покупця необхідність виплати постійно наростаючих процентних платежів. Крім того, в окремих країнах проведення операцій зустрічної торгівлі передбачає отримання податкових пільг.

За класифікацією ООН зустрічні угоди поділяють на три основні групи:

- 1) бартерні угоди;
- 2) торгові компенсаційні угоди;
- 3) промислові компенсаційні угоди.

Бартерна угода – це операція з обміну одного товару в узгодженій кількості на інший без використання грошової форми розрахунків. Особливостями бартерних угод є:

- підписання сторонами одного контракту, в якому містяться всі умови як експортної, так і імпоротної поставки;
- здійснення угоди повністю на основі зустрічних зобов'язань з постачання товарів без використання грошових переказів;
- одночасне (або майже одночасне) виконання зустрічних поставок.

Торгові компенсаційні угоди поділяються на такі типи:

- 1) короткострокові компенсаційні угоди;
- 2) зустрічні закупівлі;
- 3) авансові закупівлі.

Короткострокові компенсаційні угоди здійснюються на основі або одного контракту купівлі-продажу, або контракту купівлі-продажу та доданих до неї угод про зустрічні закупівлі. Як і бартерні угоди, вони містять зобов'язання експортера закупити товари в імпортера. Однак при компенсації, на відміну від бартеру, поставки оплачуються незалежно один від одного.

Компенсаційні угоди можуть бути повної або часткової компенсації. Повна компенсація передбачає 100% обмін товарами. Часткова компенсація припускає, що частина експорту повинна компенсуватися закупівлею товарів у країні імпортерів, а інша частина оплачується в грошовій формі.

Основними різновидами зустрічних закупівель є паралельні угоди, угоди “офсет”, а також трикутні компенсації. Всі вони можуть бути взаємопов'язані з угодами про передачу фінансових зобов'язань.

Паралельні угоди супроводжуються трьома контрактами:

- на експорт товарів та їх оплату;
- на контрзакупку та її оплату;
- базова угода, яка взаємопов'язує договори на експорт та імпорт, оскільки містить зобов'язання експортера закуповувати протягом певного періоду (2-5 роки) товари в імпортера на суму, повністю або частково еквівалентну вартості експортованих ним товарів.

Відмітна особливість угод “офсет” полягає в тому, що зустрічні зобов'язання юридично не оформляються. Вони є “джентльменською угодою” відносно зустрічної поставки, коли експортер згоден закупити в країні імпортера

товари в невстановленій кількості, яка за вартістю часто значно перевищує експортну поставку. Угоди “офсет” використовуються в особливій сфері. Як правило, вони пов’язані з урядовими програмами закупівель військової техніки, літаків, обладнання для атомних електростанцій і т. д.

Трикутна компенсація основана на перемиканні товарних потоків. При трикутній компенсації зустрічна поставка організовується не на адресу експортера, а в яку-небудь третю країну. Остання здійснює платіж на користь експортера. При проведенні подібного роду угод часто вдаються до послуг посередників. Угоди з передачею фінансових зобов’язань отримали назву “світч”. Схема проведення торгових операцій при наявності угод “світч” може збігатися зі схемою трикутної компенсації, але при цьому існує двостороння клірингова угода між імпортером і третьою стороною.

Кліринг – система безготівкових розрахунків за товари і послуги, яка ґрунтується на взаємозаліках вимог і зобов’язань. У практиці міжнародної торгівлі такі розрахунки відбуваються на основі міжнародних платіжних (клірингових) угод. На сьогоднішній день істотна частина клірингових угод припадає на країни світу, що розвивається через брак або обмеженості вільно конвертованих валют. Угоди “світч” – це не товарні угоди, а операції з іноземною валютою. Вони припускають зміну валюти платежу: клірингової на вільно конвертовану і навпаки.

При авансових закупках експортер придбає товари у фірми-імпортера в обмін на її зобов’язання закупити в майбутньому еквівалентний об’єм товарів експортера. Даний тип закупівель являє собою паралельну зустрічну угоду, виконану в зворотному порядку.

Промислові компенсаційні угоди припускають поставки промислового обладнання та його оплату зустрічними поставками товарів, вироблених за допомогою цього обладнання, або іншими товарами або послугами. Операції промислової компенсації припускають:

- 1) укладання як мінімум трьох контрактів: на поставку обладнання та надання технічних послуг, на зустрічну поставку на основі довгострокового контракту, банківської угоди про фінансування поставки обладнання;
- 2) тривалі терміни виконання (зобов’язання по зустрічним компенсаційним закупкам можуть охоплювати період до 20-25 років);
- 3) широке використання кредитування: надання урядових кредитів в рамках міждержавних угод, а також банківських кредитів;
- 4) зворотні закупівлі, які можуть значно перевищувати вартість підприємства;
- 5) перегляд цін на зустрічні поставки: до закінчення терміну договору про промислове співробітництво, як правило, встановлюються більш низькі ціни, надалі – на базі цін світового ринку.

Операції промислової компенсації вельми різноманітні. Найбільшого поширення набули промислові проекти зі зворотною закупівлею продукції на компенсаційній основі – “бай-бек”. Такі угоди передбачають поставку обладнання на умовах кредиту, спорудження промислових об’єктів, надання інжинірингових послуг і надалі їх оплату зустрічними поставками продукції цих підприємств.

При поставках обладнання експортер може бути і не зацікавлений у зустрічній закупівлі продукції, що випускається на введених в експлуатацію з його участю підприємствах. У таких випадках він змушений або сам організувати реалізацію продукції зустрічної поставки, або перепродувати її третій стороні (трикутна угода).

Різновидом промислової компенсації є угоди про розподіл продукції. Вони здійснюються, як правило, на основі угод про будівництво промислових об'єктів “під ключ”. У цьому випадку експортер може передавати свою технологію, ліцензії на винаходи і секрети виробництва, постачати обладнання і матеріали. Оплата будівництва підприємства передбачається поставками виробленої на ньому продукції у заздалегідь встановленій пропорції до обсягу випуску. Частка експортера зазвичай становить від 20 до 40%.

Н. В. Нестеренко

доцент

М. М. Іванова

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

ФІНАНСОВА САНАЦІЯ МАШИНОБУДІВНОГО ПІДПРИЄМСТВА В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

На сьогоднішній день машинобудівна галузь розглядається як найбільший комплекс, від діяльності якого залежить стан та якісний рівень промисловості країни. Машинобудування формує основу економічного потенціалу країни, а рівень результативності діяльності підприємств даного виду діяльності впливає на її соціально-економічний розвиток в цілому.

У машинобудуванні протягом 2014 р. спостерігалася негативна динаміка виробництва. Так, у I півріччі 2014 р. спад випуску продукції проти відповідного півріччя 2013 р. становив 18,0%, у II півріччі 2014 р. – 24,8%, за підсумками 2014 р. – 21,3%. У виробництві комп'ютерів, електронної та оптичної продукції індекс промислової продукції становив 77,3%, електричного устаткування – 100,1%, машин і устаткування загального призначення – 87,3%, машин і устаткування для добувної промисловості та будівництва – 80,1%, для сільського та лісового господарства – 86,2%, для металургії – 93,2%, інших машин і устаткування загального призначення – 90,7%, у виробництві автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів – 90,2%, залізничних локомотивів і рухомого складу – 37,2% [1].

Подолання кризи та оздоровлення машинобудівної галузі – це основне завдання керівництва підприємств, які потрапили в скруту. Для виконання цього завдання необхідно використовувати заходи антикризового управління. Провідне місце в системі антикризового управління займає фінансова санація, як найбільш ефективна форма впливу на причини кризи. Саме висока динамічність, гнучкість та універсальність фінансових відносин робить їх головним джерелом і чинником економічних змін.

Метою фінансової санації є покриття поточних збитків та усунення причин їх виникнення, поновлення або збереження ліквідності й платоспроможності машинобудівного підприємства, скорочення всіх видів заборгованості, поліпшення структури оборотного капіталу та формування фондів фінансових ресурсів, необхідних для проведення санаційних заходів виробничо-технічного характеру.

Рішення про проведення санації машинобудівного підприємства може прийматися в таких основних випадках:

- з ініціативи підприємства, яке перебуває в кризі;
- після того, як боржник з власної ініціативи звернувся до господарського суду із заявою про порушення справи про своє банкрутство;

- по закінченні місячного терміну з моменту опублікування оголошення про порушення справи про банкрутство даного підприємства;
- з ініціативи фінансово-кредитної установи;
- з ініціативи Національного банку України.

Результати санації (хоча її переважною мірою спрямовано на подолання неплатоспроможності та відновлення фінансової стійкості) можна оцінити через додатковий прибуток машинобудівного підприємства (різницю між сумою прибутків після санації і розміром прибутків (чи збитків) до її проведення).

Мета санації вважається досягнутою, якщо з допомогою зовнішніх та внутрішніх фінансових джерел, проведення організаційних та виробничо-технічних удосконалень машинобудівне підприємство виходить з кризи і забезпечує свою прибутковість та конкурентоспроможність у довгостроковому періоді.

Основна проблема, з якою стикається машинобудівне підприємство, яке підлягає санації, полягає в пошуку фінансових ресурсів, необхідних для проведення процедури санації.

При фінансуванні санаційних заходів важливе значення для машинобудівного підприємства має залучення внутрішніх фінансових джерел, це дозволить подолати внутрішні причини кризи та зменшити залежність ефективності санації від зовнішніх фінансових ресурсів. Основою управління фінансовими ресурсами підприємства є оптимізація руху грошових потоків на основі балансування та регулювання надходжень та витрат грошових коштів. Кошти, вивільнені у результаті зменшення вихідних грошових потоків та збільшення вхідних грошових потоків, належать до внутрішніх джерел фінансування. Крім того, до внутрішніх джерел фінансування відносять амортизаційні відрахування. Для забезпечення ефективності мобілізації внутрішніх джерел фінансування санаційних заходів необхідно провести їх класифікацію з виділенням джерел відновлення платоспроможності та поліпшення фінансово-господарської діяльності.

Машинобудівне підприємство, яке перебуває у фінансовій кризі, як правило, повністю вичерпало такі джерела фінансування, як прибуток та амортизаційні відрахування. Тому відновлення платоспроможності підприємства залежить від мобілізації резервів покращання фінансового стану та виробничої діяльності.

До резервів відновлення платоспроможності цього напрямку, на наш погляд, доцільно віднести:

- мобілізацію прихованих резервів - здійснюється через реалізацію окремих майнових об'єктів, які безпосередньо не використовуються у процесі виробництва продукції, робіт, послуг та через дооцінку основних засобів;
- зменшення дебіторської заборгованості шляхом використання факторингу, обліку або дисконтування векселів, форфейтингу або примусовому стягненню дебіторської заборгованості;
- використання зворотного лізингу – передбачає продаж власником майна фінансовій установі з одночасним укладанням договору оренди на нього;
- санаційні заходи, спрямовані на зниження витрат виробництва (доцільно здійснювати на підставі нуль-базис-бюджетування);
- активізація маркетингової політики підприємства.

Окрім власних фінансових ресурсів, для здійснення санаційних заходів машинобудівного підприємства, використовують запозичені та залучені кошти, а також бюджетні асигнування і кошти, надані на безповоротній основі.

Таким чином, антикризове управління діяльністю машинобудівного підприємства направлене на підвищення рівня ефективності виробництва, залучення фінансових ресурсів, платоспроможності, прибутковості, а також стимулювання інвестиційної діяльності, з метою досягнення підприємством організаційно-господарських цілей на всіх етапах його життєвого циклу, попередження, ідентифікації та подолання кризових умов здійснення господарської діяльності на основі власного антикризового досвіду.

Список використаної літератури

1. Держкомстат України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//http://www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua).

Н. В. Новак

слухач магістратури

Класичний приватний університет

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Робота будь-якої організації завжди пов'язана із необхідністю комплектування штату. Добір нових працівників не тільки забезпечує режим нормального функціонування організації, але і закладає фундамент майбутнього успіху. Від того, наскільки ефективно поставлена робота з добору персоналу, залежить якість людських ресурсів, їхній внесок у досягнення цілей організації і кількість реалізованої продукції чи наданих послуг.

Пошук і добір персоналу є продовженням кадрової політики, реалізованої підприємством, і одним із ключових елементів системи управління персоналом, тісно пов'язаним практично із всіма основними напрямками роботи в цій сфері. Основну увагу у сфері управління персоналом необхідно звернути саме на питання добору висококваліфікованого персоналу. Адже без нього неможливо закріпитись на ринку, а тим паче досягти завоювання більшої частки ринку.

Власні зусилля підприємству слід зосередити у таких напрямках роботи із персоналом:

1. Кадрове планування. Відбиваючи політику і стратегію організації, визначає якісну і кількісну потребу в персоналі. Кадрове планування задає чіткі орієнтири, що стосуються професійної приналежності, кваліфікації і чисельності організації працівників, що вимагається.

2. Аналіз роботи, нормування праці й оцінка виконання. Дозволяють виробити вимоги і критерії, відповідно до яких будуть відбиратися кандидати на конкретні вакантні посади. З іншого боку, оцінка робочих показників нових працівників після деякого періоду їхньої роботи в організації дозволяє визначити ефективність самого процесу добору.

3. Організаційна культура. Порядки, норми поведінки і трудові цінності, які культивуються в організації, враховуються при встановленні критеріїв, використовуваних при пошуку і доборі нових працівників. Укомплектувати організацію працівниками, здатними прийняти діючі в ній норми, цінності, правила, не менш важливо, чим знайти професіоналів, що володіють необхідними знаннями, досвідом, навичками і діловими якостями. Досвід багатьох всесвітньо відомих фірм, що домоглися видатних успіхів у своїй сфері бізнесу, показує, що успіх організації залежить від уміння знайти людей з потрібним складом розуму, з потрібним відношенням до справи, готових з повною віддачею сил працювати для досягнення організаційних цілей.

4. Система заходів для адаптації нових працівників до роботи в організації і до трудового колективу. Важливо не тільки відібрати кращих працівників, але і забезпечити їхнє м'яке входження в організацію і швидкий вихід на необхідний рівень робочих показників.

5. Система стимулювання. Дає можливість виробити політику стимулювання праці і набір стимулів, спрямованих на залучення кандидатів, що відповідають усім необхідним вимогам, а також сприяє утриманню вже найнятих працівників.

6. Навчання - це продовження процесу добору й адаптації нових працівників. Яке направлено як на освоєння новачками необхідних для успішної роботи знань і навичок, так і на передачу їм установок і пріоритетів, що складають ядро організаційної культури.

Однак для того, щоб зв'язок між основними функціональними напрямками процесу управління персоналом і роботою по пошуку і добору персоналу не була декларована лише на папері, необхідна визначена структура служби управління персоналом. Гарні результати дає досвід багатьох підприємств, коли в єдину службу управління персоналом поєднуються відділ кадрів, відділ праці, відділ навчання і психологічна служба. Ефективність діяльності по пошуку і добору нових працівників підвищується, якщо цей напрямок роботи здійснюється під єдиним керівництвом і координується з іншими сферами діяльності, пов'язаними з управлінням персоналом, починаючи від ведення кадрової документації і закінчуючи питаннями нормування і соціального захисту. Це дозволяє не тільки дотримуватися більш чітких критеріїв і процедур при пошуку і доборі кадрів, але і забезпечує високі результати в професійній і соціальній адаптації нових працівників.

При пошуку і доборі кадрів важливо дотримуватися декількох принципів, що не тільки дозволять вибрати кращих кандидатів на заповнення наявних вакансій, але і будуть сприяти їх більш легкому входженню в організацію і швидкий вихід на рівень робочих показників, що відповідають установленим вимогам.

Необхідно приймати в увагу не тільки рівень професійної компетентності кандидатів, але і, те, як нові працівники будуть вписуватися в культурну і соціальну структуру організації. Організація більше втратить, чим придбає, якщо найме на роботу технічно грамотну людину, але не здатного встановлювати гарні взаємини з товаришами по роботі, з клієнтами чи постачальниками що підтримує встановлені норми і порядки.

Керівництву підприємства слід приділяти увагу такому заходу як планування кар'єри робітника. Планування кар'єри – це один з напрямків кадрової роботи в організації, орієнтоване на визначення стратегії й етапів розвитку і просування фахівців.

Це процес зіставлення потенційних можливостей, здібностей і цілей людини, з вимогами організації, стратегією і планами її розвитку, що виражається в складанні програми професійного і посадового росту. Перелік професійних і посадових позицій в організації (і поза нею), що фіксує оптимальний розвиток професіонала для заняття їм визначеної позиції в організації, являє собою кар'єрограму, формалізоване представлення про те, який шлях повинний пройти фахівець для того, щоб одержати необхідні знання й опанувати потрібними навичками для ефективної роботи на конкретному місці.

Плануванням кар'єри можуть займатися менеджер по персоналу, або безпосередній керівник (лінійний менеджер) робітника.

Просування по службі повинне визначатися не тільки особистими якостями працівника (освіта, кваліфікація, відношення до роботи, система внутрішніх мотивацій), але й об'єктивними.

Серед об'єктивних умов кар'єри можна виділити:

- вища крапка кар'єри - вища посада, що існує в організації;
- довжина кар'єри - кількість позицій на шляху від першої позиції, займаної індивідумом в організації, до вищої крапки;
- показник рівня позиції - відношення числа осіб, зайнятих на наступному ієрархічному рівні, до числа осіб, зайнятих на тім ієрархічному рівні, де знаходиться індивідум у даний момент своєї кар'єри;
- показник потенційної мобільності - відношення (у деякий визначений період часу) числа вакансій на наступному ієрархічному рівні до числа осіб, зайнятих на тім ієрархічному рівні, де знаходиться індивідум.

У залежності від об'єктивних умов внутрішньо організаційна кар'єра може бути перспективною чи тупиковою - у співробітника може бути або довга кар'єрна лінія, або дуже коротка. Керівник вже при прийомі кандидата повинний спроектувати можливу кар'єру й обговорити її з кандидатом виходячи з індивідуальних особливостей і специфіки мотивації. Та сама кар'єрна лінія для різних співробітників може бути і привабливою, і нецікавою, що істотно позначиться на ефективності їхньої подальшої діяльності.

Таким чином, запропоновано пропозиції щодо покращення системи управління персоналом на підприємстві.

Н. М. Притула

кандидат сільськогосподарських наук, доцент

Класичний приватний університет

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ

Аграрний сектор України з його базовою складовою, сільським господарством, є провідним в національній економіці, формує засади збереження суверенності держави – продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формує соціально-економічні основи розвитку сільських територій.

Виняткова роль щодо задоволення потреб населення продуктами харчування, забезпечення їх екологічності належить аграрному сектору економіки країни.

Український аграрний сектор з потенціалом виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку, є ланкою, що на даному етапі може стати локомотивом розвитку національної економіки, дати імпульс інвестиційному, технологічному та соціальному піднесенню у державі.

Методологічною основою формування стратегій для аграрного сектора в Європейському Союзі та розвинених країнах світу є концепція багатofункціональності сільського господарства. Вона виходить із того, що сільське господарство як вид економічної діяльності продукує не лише товари, а й незамінні суспільні блага нетоварного характеру, найважливіші з яких – продовольча безпека, економічні умови існування сільського населення, відтворення селянства, підтримання екологічної рівноваги, збереження біорізноманіття тощо. Власне, про-

дукування згаданих та інших суспільних благ (послуг) служить підставою для надання суб'єктам господарювання у сільському господарстві державної підтримки. Вітчизняна ж модель аграрного виробництва, сформована упродовж двох останніх десятиліть, не забезпечує виконання ним його багатофункціональної місії. Вона лише дає змогу нарощувати виробничий й експортний потенціал та отримувати вагомі фінансові результати певному колу виробників, тобто є структурно розбалансованою. Такий підхід до розвитку галузі зародився у радянський період і за інерцією продовжує культивуватися нині. Намагання контролювати виробничу діяльність у сільському господарстві і керувати нею призвело до створення системи показників, які зводили всю економічну діяльність до єдиної міри – валового виробництва сільськогосподарської продукції.

Згідно Стратегії розвитку сільського господарства України на період до 2020 р. основна мета – розвиток сільського господарства як високоефективної, конкурентоспроможної на внутрішньому і зовнішньому ринках галузі економіки, що забезпечить продовольчу безпеку держави, виробництво високоякісної сільськогосподарської продукції в обсягах, достатніх для задоволення потреб населення та переробних галузей, і стане надійною економічною базою соціально-економічного розвитку українського села.

Виходячи з мети ключовими проблемами розвитку аграрного сектору економіки України є наступні:

- нерівномірність розвитку різних форм господарювання (укладів) при послабленні позицій середньорозмірного виробника внаслідок створення для різних за розмірами та соціальним навантаженням економічних суб'єктів формально однакових, але не рівних умов господарювання;

- недостатність нормативно-правових засад та відсутність мотивації до кооперації та укрупнення дрібних сільськогосподарських виробників в рамках сільських громад, низька товарність виробництва продукції, ослаблення економічного підґрунтя розвитку сільських громад;

- нестабільні конкурентні позиції вітчизняної сільськогосподарської продукції та продовольства на зовнішньому ринках через не завершення процесів адаптації до європейських вимог щодо якості та безпечності сільськогосподарської сировини та харчових продуктів;

- низькі темпи техніко-технологічного оновлення виробництва;

- ризики збільшення виробничих витрат через зростання зношеності техніки, переважання використання застарілих технологій, при зростанні вартості невідновлювальних природних ресурсів в структурі собівартості;

- значні втрати продукції через недосконалість інфраструктури аграрного ринку, логістики, зберігання;

- відсутність мотивації виробників до дотримання агроекологічних вимог виробництва;

- обмежена ємність внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції та продовольства, обумовлена низькою платоспроможністю населення;

- недостатня ефективність самоорганізації та саморегулювання ринку сільськогосподарської продукції та продовольства, складність у виробленні консолідованої позиції сільськогосподарських товаровиробників у захисті своїх інтересів;

- непоінформованість значної частини сільськогосподарських виробників про кон'юнктуру ринків та умови ведення бізнесу в галузі;

- незавершеність земельної реформи.

Тому, стратегічними цілями розвитку аграрного сектору, як відзначається у Стратегії розвитку сільського господарства України на період до 2020 р вважаються наступні:

- гарантування продовольчої безпеки держави;
- забезпечення прогнозованості розвитку та довгострокової стійкості аграрного сектору на основі його багатокладності;
- сприяння розвитку сільських поселень та формування середнього класу на селі через забезпечення зайнятості сільського населення та підвищення їх доходів;
- підвищення інвестиційної привабливості галузей аграрного сектору та фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств;
- підвищення конкурентоспроможності продукції, ефективності галузей, стабільність ринків;
- розширення участі України у забезпеченні світового ринку продукцією сільського господарства та продовольства;
- раціональне використання сільськогосподарських земель та зменшення техногенного навантаження аграрного сектору на довкілля.

Аграрний сектор сприяє розвитку інших галузей, які поставляють засоби виробництва та споживають продукцію сільського господарства як сировину, а також надають транспортні, торговельні та інші послуги. Особлива роль аграрного сектору в соціально-економічному житті країни обумовлюється унікальним поєднанням сприятливих природно-кліматичних умов та геостратегічним положенням, спроможністю України зайняти вагомe місце на міжнародному продовольчому ринку.

Отже, аграрний сектор України повинен стати провідною ланкою економіки, що сприятиме її зростанню. Вирішити окреслені проблеми або зменшити їх вплив можливо за допомогою заходів, які дозволять активно реалізовувати вітчизняну продукцію на міжнародних ринках; змін в системі оподаткування аграрного сектору; удосконалення державного контролю, орендних відносин; налагодження ефективної системи логістики; моніторингу ринку сільськогосподарської продукції; раціонального використання і охорони земель сільськогосподарського призначення та ряду інших заходів.

І. В. Сіліна

кандидат економічних наук, доцент

Ю. В. Глухова

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

В умовах нестабільності економічного середовища виникає потреба у якісно новому підході до оцінювання фінансового стану промислових підприємств, до його необхідності та значущості в системі фінансового управління підприємством.

Виняткового значення набуває визначення кількісних і якісних величин, які б характеризували стабільність, надійність підприємства як партнера в ринкових відносинах, його здатність маневрувати фінансовими ресурсами для досягнення ефективної підприємницької діяльності. Тому важливим є обґрунтування

методики визначення фінансової стійкості підприємств, основних критеріїв та показників її визначення, встановлення місця цієї оцінки в системі фінансового менеджменту. Особливої уваги потребує виявлення закономірностей дії внутрішніх та зовнішніх факторів зміцнення фінансової стійкості.

Фінансова стійкість – узагальнююча характеристика показників фінансового стану, що характеризують процес управління фінансовими ресурсами конкретного підприємства [1].

Слід зазначити, що на сьогодні, існує неоднозначність думок щодо оцінювання фінансової стійкості. На основі проведеного дослідження було виділено основні підходи до оцінювання фінансової стійкості промислових підприємств: інтегральна оцінка фінансового стану та оцінка на базі показників і коефіцієнтів.

Інтегральна оцінка фінансового стану (моделі діагностики банкрутства) ґрунтується на емпіричному дослідженні фінансових показників великої кількості підприємств, одні з яких збанкрутували, а інші – успішно продовжують свою діяльність. Найвідомішими моделями інтегральної оцінки фінансового стану є модель Альтмана, модель Ліса та модель Тафлера. Базою дослідження для цих моделей виступали іноземні підприємства, які функціонують в інших умовах господарювання, в іншому економічному просторі з особливою системою макроекономічних показників.

Слід наголосити, що при розрахунках інтегральних показників не враховується ринкова позиція промислового підприємства, що звужує спектр їхнього застосування.

Так наприклад, модель Альтмана, адаптована до українських умов господарювання, не містить пояснень щодо тих підприємств, які зазнали збитків у звітному році. Щодо моделі Тафлера, вона не діє в умовах України і не дає змоги вчасно реагувати на негативні тенденції, що відбуваються на підприємстві.

Виходячи з досліджень українських учених, вважаємо, що тільки модель Ліса можна застосовувати для поточного експрес-аналізу фінансової стійкості на вітчизняних підприємствах.

Оцінка фінансової стійкості на базі показників та коефіцієнтів являє собою добір найбільш ефективних аспектів фінансової стійкості та формування системи показників і коефіцієнтів. Проблемою більшості таких методик є використання дублюючих один одного коефіцієнтів: коефіцієнт фінансової залежності є обернено пропорційним коефіцієнту автономії. Крім того, різноманітність наявних методик оцінювання фінансової стійкості вимагає систематизації коефіцієнтів та добору найбільш об'єктивної формули розрахунку [2].

Перевагами цього аналізу є: методологічна прозорість; велика інформаційна місткість. Особливо він цінний для управління та внутрішнього контролю, оскільки регулярний та послідовний розгляд усіх характеристик, дасть змогу ще на ранніх етапах виявити слабкі місця в діяльності підприємства і вчасно вжити необхідних заходів [3].

Сьогодні в сучасній теорії та практиці оцінювання фінансової стійкості промислових підприємств відомо понад двісті відносних аналітичних показників, які можна розрахувати на основі фінансової звітності, але фінансовий аналітик не повинен намагатися розраховувати все що можна. Досвід свідчить, що кілька правильно обраних коефіцієнтів містять потрібну інформацію.

Користь кожного конкретного коефіцієнта чітко визначена метою аналізу, тому спочатку треба з'ясувати, з погляду якого користувача він виконується, його мету та регламентовані або рекомендовані кількісні значення показників.

Отже, важливе значення в управлінні фінансовою стійкістю підприємства має періодичне дослідження його фінансової стійкості, вивчення основних факторів, що обумовлюють кризовий розвиток та подолання масштабів кризового стану шляхом впровадження механізмів фінансової стабілізації. Для досягнення фінансової стійкості підприємства слід здійснювати ефективно управління внутрішніми факторами його діяльності, яке полягає в: реалізації найефективніших шляхів розширення обсягів активів; підтриманні ефективності використання необоротних активів; оптимізації складу і структури поточних активів, раціоналізації їх обороту; оптимізації структури власних фінансових ресурсів; мобілізації залученого капіталу; забезпеченні самофінансування за рахунок прибутку, оптимізації податкових платежів, ефективної амортизаційної політики.

Список використаної літератури

1. Мулик Я. І. Обліково-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / Я. І. Мулик. – Вінниця, 2015. – 23 с.
2. Павловський С. Фінансовий моніторинг кризового стану підприємства / С. Павловський // Ринок цінних паперів. – 2008. – № 3. – С. 21–24.
3. Петренко І. О. Методи аналізу фінансової стійкості та ліквідності / І. О. Петренко // Держава та регіони. – 2006. – № 3. – С. 411–413.

Д. С. Скрябіна

кандидат наук з державного управління, доцент

Ю. В. Віхорт

кандидат економічних наук, доцент
Класичний приватний університет

ОЦІНКА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЇЇ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР

У сучасних умовах активізації євроінтеграційних процесів в Україні загострюються питання її зовнішньоекономічної безпеки, яку держави має гарантувати прагнучи до повноправного членства в провідному інтеграційному об'єднанні. З огляду на це, одним із важливих завдань держави є оцінка зовнішньоекономічної безпеки країни, як складової її національної та економічної безпеки, а також вживання необхідних заходів щодо підвищення її рівня в разі відхилення від нормативних показників.

Відповідно до наказу Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції України „Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України” (від 02.03.2007 р.) [5] складовими економічної безпеки держави є макроекономічна (0,1005), виробнича (0,0769), фінансова (0,1127), інвестиційна (0,0939), зовнішньоекономічна (0,0901), науково-технологічна (0,1183), соціальна (0,0808), демографічна (0,0836), енергетична (0,1324) та продовольча (0,1108) безпека, кожна з яких має свій ваговий коефіцієнт в інтегральному показнику.

На законодавчому рівні визначено, що під зовнішньоекономічною безпекою розуміється “такий стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов розвитку економіки завдяки її активної участі у світовому розподілі праці” [5].

Найбільш поширені у світовій практиці методичні підходи до оцінки стану зовнішньоекономічної безпеки держави включають аналіз таких основних показників, як: відкритість економіки, коефіцієнт покриття експортом імпорту,

експортна залежність, імпортна залежність, відношення обсягу прямих іноземних інвестицій до ВВП, частка в експорті товарів інноваційної продукції, частка сировини в товарному експорті, питома вага провідної країни-партнера в загальному обсязі зовнішньої торгівлі, імпорт енергетичних ресурсів з однієї країни, зовнішній державний борг по відношенню до ВВП, валовий зовнішній борг. Оцінку окремих показників для України надано у табл. 1.

Таблиця 1

**Показники зовнішньоекономічної безпеки держави
та їх оцінка для України ***

Показники зовнішньоекономічної безпеки	Передкризовий Стан	Критичний стан	2011 р.	2014 р.
Коефіцієнт покриття експортом імпорту	менше 1; більше 1,2	менше 0,9; більше 1,3	0,81	0,9
Експортна залежність, % до ВВП	більше 40	більше 50	52,5	51,6
Імпортна залежність, % до ВВП	більше 40	більше 50	58,5	55,5
Обсяг прямих іноземних інвестицій до ВВП, %	менше 7	менше 5	4,1	0,2
Валовий зовнішній борг, % до ВВП	більше 70	більше 80	74,6	95,1

* Складено на основі джерел: [1], [2], [3]

Однак, беручи до уваги сучасні тенденції розвитку зовнішніх зв'язків держави оцінка зовнішньоекономічної безпеки може передбачати аналіз поточного стану не тільки показників, пов'язаних із зовнішньою торгівлею та зовнішнім боргом, а й, наприклад, з переміщенням робочої сили (рівень еміграції з країни тощо), валютними відносинами (рівень коливань валютного курсу та його ефективність), а також, на нашу думку, бути тісно пов'язаним із аналізом відповідності рівня економічних показників держави критеріям членства в ЄС (оскільки відхилення від них в разі приєднання країни може спричинити, як зовнішню загрозу для стану економіки держави, так і для функціонування безпосередньо інтеграційного об'єднання).

Аналіз значень показників зовнішньоекономічної безпеки України у 2011 р. та 2014 р. (кризових для економіки держави) дав змогу виявити такі тенденції, які характеризують сучасний її стан:

– показник відкритості економіки України у 2014 р. сягнув рівня 107,1% – зростання цього індикатора пов'язане з підписанням Угоди про Асоціацію з ЄС, укладення якої призвело до ще більшої лібералізації державних кордонів, збільшенню взаємодії між інституціями ЄС та України (у більшій мірі у сфері фінансової допомоги з боку міжнародних фінансових інституцій);

– група показників, що характеризують кількісні показники зовнішньої торгівлі (коефіцієнт покриття експортом імпорту, експортна залежність, імпортна залежність) знаходиться на рівні критичного стану (високий рівень експортної та імпоротної залежності свідчить про слабкий потенціал та нерозвиненість внутрішнього ринку, скорочення внутрішнього виробництва, зростання вартості імпорту, високий рівень іноземної конкуренції та низький рівень конкурентоспроможності вітчизняної продукції), що особливо загострюється в умовах, коли з боку Російської Федерації вводяться санкції відносно українського та європей-

ського експорту, що в свою чергу, зумовлює необхідність споживання цього потоку продукції (однак, внутрішній ринок, як України, так і ЄС до цього не є готовим);

– група показників, що характеризують структуру зовнішньої торгівлі (частка в експорті інноваційної продукції, частка сировини в товарному експорті, частка імпорту енергетичних ресурсів з однієї країни) знаходяться на рівні передкризового та критичного стану (зокрема, як і раніше експортна спрямованість України носить сировинний характер (частка сировини в товарному експорті перевищує граничний показник 50%) та низькою залишається частка високотехнологічної продукції в загальній структурі експорту (частка в експорті товарів інноваційної продукції складала 2,3% у 2011 р. та 3,2% у 2013 р., що є характерним для критичного стану), що зумовлене технологічною відсталістю промислового сектору держави, ціновою конкурентною перевагою вітчизняної сировини на зарубіжних ринках, передусім, низька собівартість забезпечується низькою вартістю робочої сили, а не, наприклад, за рахунок зменшення матеріало- та енерговитрат виробництва);

– рівень прямих іноземних інвестицій зменшився за останні 3 роки до критично небезпечної позначки (0,2%), що на нашу думку пов'язано із тим, що до останніх двох років Донецька та Луганська області залучали значну частку загального обсягу прямих іноземних інвестицій, а наразі економіка цих областей перебуває у рецесії, а також і у зв'язку із знеціненням національної валюти;

– валовий зовнішній борг України у % до ВВП лише за період з 2013 р. по 2014 р. зріс майже на 20% та сягнув позначки 95,1%, що пов'язане із наданням фінансовими інституціями ЄС допомоги нашій державі (однак, зростання цього індикатора зумовлює зниження можливостей своєчасного та повного виконання кредитних зобов'язань Україною);

– суттєве зменшення питомої ваги провідної країни-партнера в загальному обсязі зовнішньої торгівлі – так, у 2011 р. частка торгівлі України з Російською Федерацією сягала 35%, однак, у 2014 р. цей показник становив 17%, а за перше півріччя 2015 р. – навіть 13%, що є позитивною тенденцією у частині зменшення залежності (особливо імпортової) від однієї країни та збільшення рівня географічної диверсифікованості зовнішньої торгівлі країни.

У цілому, рівень зовнішньоекономічної безпеки України майже за усіма показниками перебуває на критичному рівні (індикатори, що характеризують кількісні показники та структуру зовнішньої торгівлі, рівень залучення прямих іноземних інвестицій, а також боргові зобов'язання країни). Однак, позитивним зрушенням в контексті її забезпечення є суттєве зменшення зовнішньоторговельної залежності від однієї країни та географічна диверсифікованість торговельних партнерів держави.

Список використаної літератури

1. Гавловська Н. І. Проблеми зовнішньоекономічної безпеки України / Н. І. Гавловська, Н. С. Амонс // Вісник Хмельницького національного університету. – 2014. – Т. 2. – № 3. – С. 217–219.

2. Методичні рекомендації щодо оцінки рівня економічної безпеки України / за ред. С. І. Пирожкова. – Київ : НІПМБ, 2003. – 42 с.

3. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2015 році: аналіт. доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України. – Київ : НІСД, 2015. – 684 с.

4. Про внутрішнє та зовнішнє становище України у сфері національної безпеки: аналіт. доповідь Національного інституту стратегічних досліджень до позачергового Послання Президента України до Верховної Ради України. – Київ : НІСД, 2014. – 148 с.

5. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економіки та з питань Європейської інтеграції України № 60 від 02.03.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ua-info.biz/legal/basejw/ua-qmtipe/str2.htm>.

Є. Г. Снадчук

слухач магістратури

Класичний приватний університет

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА НА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКУ

В умовах ринкових відносин питання про зміну орієнтації в критеріях оцінки продукції, що розробляється і випускається, набуває особливої значущості. Одним з таких критеріїв може служити міжнародна конкурентоспроможність продукції, аналіз і оцінка якої стає об'єктивною необхідністю, бо в сучасній конкурентній боротьбі виграє той, хто аналізує і бореться за свої конкурентні позиції. Процеси глобалізації суттєво посилюють роль критерію міжнародної конкурентоспроможності підприємств у їх боротьбі на світових ринках. На ґрунті цих процесів у зарубіжних країнах здійснюються широкомасштабне впровадження висококреативних моделей управління міжнародною конкурентоспроможністю фірм і корпорацій, виокремлення його у самостійний контур системи менеджменту та перетворення в одне з найбільш пріоритетних завдань державної економічної політики.

В сучасній світовій економічній системі відкритих ринків питання міжнародної конкурентоспроможності продукції набуло неабиякого значення. Причиною цього є те, що наявність або відсутність такої властивості у товарів є визначальною не тільки щодо їх присутності на ринку, а й загалом щодо існування як окремих товаровиробників, так і цілих галузей економіки певних країн. Критеріями оцінки конкурентоспроможності продукції підприємства на зовнішньому ринку слід вважати чинники, які визначають його кон'юнктуру: наявність споживача даного виду продукції; кількість конкурентів, які випускають аналогічну продукцію; обсяги виробництва й реалізації продукції підприємств-конкурентів у цілому й у сфері діяльності українського підприємства; важливість для конкурентів “панування” на тому сегменті ринку, який опанований чи планується до “завоювання” вітчизняним підприємством; основні напрямки конкурентної боротьби на зовнішньому ринку; оцінка стратегічної діяльності конкурентів (контроль за каналами збуту та діяльністю підприємств-постачальників з метою зниження рівня витрат); політика горизонтальної інтеграції (з метою виявлення можливостей проведення контролю та управління станом сектору певної галузі); розмаїття методів конкуренції (ціни, якість, технологічний рівень, дизайн продукції, сервісні послуги, імідж підприємства, товарний знак тощо); стабільність попиту на продукцію, яку має підприємство на кожному сегменті ринку.

На сучасному етапі розвитку найбільш життєздатними є вже не ті компанії, що передбачають конкурентні переваги в розширенні масштабів власної діяльності чи в умілому використанні недосконалої конкуренції на ринку капіталів, праці, матеріальних ресурсів, а ті фірми, які спроможні уважно відстежувати всі ринкові тенденції, постійно генерувати нові ідеї і швидко та ефективно використовувати їх, враховуючи глобальний масштаб.

У сучасному міжнародному оточенні здатність компанії до технологічних нововведень, інновацій стає основним джерелом конкурентоспроможності. Під ними розуміються науково-технічні, виробничі, управлінські та комерційні знання та досвід. Їх запровадження здійснюється через відповідну технологічну політику підприємства або організації, тобто на набір принципів і дій, на підставі яких обираються, розробляються та впроваджуються нові продукти й технологічні процеси.

Конкурентоспроможність товару в загальному випадку визначається трьома необхідними елементами: властивостями даного товару, властивостями конкуруючих товарів та особливостями споживачів. М. Портер дещо розширює список складових конкурентоздатності товару: у будь-якій галузі економіки – неважливо, діє вона тільки на внутрішньому ринку або на зовнішньому теж, – суть конкуренції виражається п'ятьма силами: загрозою появи нових конкурентів; загрозою появи товарів або послуг замінників; здатністю постачальників комплектуючих виробів торгуватися; здатністю покупців торгуватися; суперництвом уже наявних конкурентів між собою.

Таким чином, конкурентоспроможність є результатом, який фіксує наявність конкурентних переваг і може мати різні інтерпретації залежно від об'єкта, до якого вони застосовуються: товар, підприємство, галузь, економіка. Тобто, конкурентоспроможність – це комплексна властивість об'єкта, що складається із сукупності часткових властивостей.

Конкурентоспроможність продукції й конкурентоспроможність організації співвідносяться між собою як частина і ціле. Сутність конкурентоспроможності організації найповніше можна виразити таким чином: конкурентоспроможність організації – це сукупність властивостей, що відрізняють її від інших суб'єктів господарювання вищим ступенем задоволення своїми товарами (роботами, послугами) потреб населення, ефективністю діяльності, можливістю й динамікою пристосування до умов ринкової кон'юнктури, здатністю до економічного розвитку на основі розроблення й реалізації конкурентних стратегій.

Вирішення завдань посилення впливу та підвищення використовуваних ринкових і ресурсних можливостей підприємств, забезпечення їх конкурентних переваг та задоволення зростаючих потреб споживачів порівняно з підприємствами-конкурентами на певному ринку не можуть бути визначені без участі і цільової спрямованості діяльності органів управління.

Управлінський вплив на формування конкурентоспроможності будь-яких підприємств визначається спроможністю системи управління забезпечити на тривалому проміжку часу функціонування стабільні результати діяльності на основі раціонального використання власних ресурсів, ефективної взаємодії з іншими підприємствами, законодавством, банками, іноземними і вітчизняними інвесторами щодо користування виробничими, фінансовими та інвестиційними ресурсами, формування конкурентних переваг по відношенню до близьких за сферою й обсягами діяльності економічних систем з урахуванням впливу зовнішніх і внутрішніх чинників навколишнього середовища. Вирішуючи проблеми конкурентної спроможності підприємства, слід пам'ятати, що між показниками конкурентоспроможності та ефективності функціонування існує взаємопідтримуючий і тісно взаємозалежний зв'язок, який необхідно враховувати при визначенні стратегічних та тактичних заходів із формування конкурентних переваг як першочергової умови і чинника формування динамічного та сталого економічного розвитку з належним рівнем ефективності його діяльності.

Формування і якісний вплив процесів створення конкурентних переваг потребує чіткого визначення функцій та завдань управління ними, їх створення на науково обґрунтованій методичній і аналітичній основі. Зокрема, необхідним є:

- виокремлення процесів організації та управління формуванням конкурентних переваг, аналітична оцінка результатів їх впливу, що дає змогу своєчасно отримати інформацію про стан діяльності, спрямованої на забезпечення конкурентоспроможності продукції, і діяльності підприємства з метою здійснення необхідних регулятивних заходів щодо її підвищення;

- процесний підхід до оцінювання стану конкурентоспроможності підприємства за рахунок активізації управлінських чинників, який може бути використаний при розробці стратегічних і поточних планів для обґрунтування прийнятих заходів;

- розрахунок інтегрального рівня конкурентоспроможності за допомогою окремих складових інтегрального показника, який може використовуватись у системі прогнозування результатів діяльності працівників, що підвищить їх мотивацію до активізації діяльності.

Таким чином, забезпечення високого рівня адаптивності підприємства до динамічних змін ринкового середовища та здатності конкурувати на ринках з виробниками й продавцями аналогічних товарів залежить від ефективного використання концепцій управління конкурентоспроможністю. Управління конкурентоспроможністю підприємства слід розглядати як складову загального менеджменту, що спрямовується на формування, розвиток і реалізацію конкурентних переваг та забезпечення життєдіяльності суб'єктів господарювання.

К. С. Снісаренко

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

ВИКОРИСТАННЯ ЛІЗИНГУ В ПРОЦЕСІ ВІДНОВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах господарювання, основні засоби багатьох промислових підприємств знаходяться в незадовільному стані, що підтверджується високим коефіцієнтом зносу, значною часткою морально застарілого обладнання, низькими показниками ефективності використання та ін. У підприємств виникає необхідність негайного оновлення основних засобів, оскільки від їх технічних особливостей залежить випуск продукції потрібної якості та асортименту, рівень витрат праці та матеріалів на одиницю продукції та умови праці. Використання морально і фізично застарілого обладнання є причиною збільшення фондомісткості виробництва, збільшення собівартості продукції, матеріаломісткості, подовження виробничого циклу, зростання частки бракованої продукції, зменшенні ефективності праці, тощо. Тому підприємства потребують постійного оновлення основних фондів для покращення рівня фондооснащеності виробництва та впровадження досягнень науково-технічного прогресу.

Джерелами простого та розширеного відтворення основних засобів можуть бути власні, позичкові та цільові надходження і благодійні внески. Основним джерелом фінансування процесів відтворення основних засобів промислових підприємств повинні бути фінансові ресурси, але більшість підприємств має досить обмежені можливості в фінансуванні оновлення основних засобів за рахунок власного капіталу. Тому в процесі формування джерел оновлення основ-

них засобів підприємства доцільно розглядати різні форми фінансування, такі як позика та лізинг.

Питання фінансування процесів відтворення основних засобів розглядали такі вчені, як: В. Г. Андрійчук, В. Я. Амбросов, Л. М. Анічін, А. П. Гайдуцький, О. І. Гуторов, М. Я. Дем'яненко, С. М. Євтушенко, І. І. Лукинов, С. М. Онисько, А. М. Поддєрьогін, В. Й. Шиян, Т. О. Шматковська ін.

Розглянемо більш уважно переваги та недоліки використання лізингу в процесі оновлення основних засобів підприємства. Термін “лізинг” має походження від англійського дієслова “lease” й означає – здавати і брати майно в найми. Лізинг – це особливий вид інвестиційної діяльності, при якому лізингодавець дає лізингоодержувачу на певний термін і за певну плату засоби, при цьому право власності залишається у лізингодавця на термін дії договору. Лізинг – це вид оренди різних машин, техніки, обладнання, транспортних засобів.

Лізинг як інструмент оновлення основних засобів має ряд переваг, поряд з іншими формами кредитування:

- забезпечує можливість використання нових технологій без великих капіталовкладень;
- не потребує застави або поручительства;
- забезпечує можливість придбання нового обладнання без відволікання значних коштів з обороту;
- забезпечує можливість практичного випробування дії нового обладнання перед покупкою;
- для обладнання сезонного характеру виникає можливість використання під час фактичної експлуатації;
- лізингові платежі відносяться на собівартість продукції, що знижує податок на прибуток;
- посилює конкуренцію між банками та лізинговими компаніями, здійснює вплив на позичковий відсоток [1].

Але використання лізингу в господарській діяльності підприємство має і певні недоліки:

- значна кількість учасників угоди ускладнює процедуру лізингу;
- на підготовку лізингової угоди потрібно більше часу, ніж на підготовку контракту на купівлю;
- вище рівень накладних витрат, тому ціна лізингу може бути нижчою або дорівнювати ціні позики тільки за наявності певних податкових пільг;
- лізингові операції є досить ризиковою справою і мають специфічні ризики: фінансові ризики; ризик несплати лізингових платежів; проектні ризики; майновий ризик, пов'язаний з утратою, пошкодженням предмета лізингу; ризик неповернення предмета лізингу;
- при розірванні договору лізингу до закінчення його терміну на вимогу лізингодавця (якщо користувач майна порушив умови договору) або за бажанням лізингоодержувача останній також зобов'язаний продовжувати вносити лізингові платежі або погасити їх загальну суму, передбачену договором, а в деяких випадках і заплатити неустойку.

Ці переваги та недоліки потрібно враховувати в процесі обрання лізингу як форми фінансування основних засобів підприємства.

В даний час ринок лізинг в Україні ще не можна вважати розвинутим. В Україні (станом на 01.01.2015 р.) до Переліку юридичних осіб, які мають право

надавати фінансові послуги та перебувають на обліку в Нацкомфінпослуг, внесено інформацію про 267 юридичних осіб – лізингодавців та до Державного реєстру фінансових установ внесено інформацію про 187 фінансових компаній, що надають послуги фінансового лізингу. Протягом 2014 року фінансовими компаніями та юридичними особами, які не мають статусу фінансових установ, але можуть згідно із законодавством надавати фінансові послуги, укладено 8966 договорів фінансового лізингу на суму 7438,4 млн. грн. Вартість об'єктів лізингу, що є предметом договорів, становить 5877,4 млн. грн. Вартість чинних договорів фінансового лізингу станом на 01.01.2015 р. становить 58,6 млрд. грн. За строками до погашення переважна кількість угод є довгостроковими (більше 5 років). Близько 99,9% усіх послуг фінансового лізингу надається юридичними особами – суб'єктами господарювання, які не є фінансовими установами. За підсумками 2014 року відзначилась негативна динаміка щодо вартості договорів фінансового лізингу, укладених юридичними особами та фінансовими компаніями. За підсумками 2014 року відбулось зменшення кількості договорів фінансового лізингу майже на 1/5 (2117 одиниць) порівняно з відповідним періодом минулого року. При цьому, вартість договорів фінансового лізингу зменшилась більше ніж на $\frac{3}{4}$ (на 24 114,7 млн. грн.) [2].

Таким чином, лізинг є достатньо ефективною формою фінансування основних засобів промислових підприємств, але можливості ринку лізингу обмежені, так як існують деякі проблеми, що стримують цей розвиток, а саме:

- вартість лізингу, яка залишається відносно високою для лізингоотримувача, тому підприємства все ще мало використовують переваги лізингу;
- відчувається гостра необхідність в тому, щоб підприємства були більш інформованими щодо лізингу;
- відсутній вторинний ринок для довгострокових активів;
- лізингові компанії відчувають труднощі аналізуючи потенціальних лізингоотримувачів внаслідок відсутня інформація про кредитну історію, що ускладнює процес прийняття рішення лізинговою компанією.

Список використаної літератури

1. Карнаушенко А. С. Переваги та недоліки лізингу як виду фінансування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / А. С. Карнаушенко – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>.
2. Національне рейтингове агентство “Рюрік” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rurik.com.ua/>.

В. М. Соловійов

доктор фізико-математичних наук, професор
Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького

СУЧАСНІ ПАРАДИГМИ УПРАВЛІННЯ СКЛАДНИМИ СИСТЕМАМИ

В останні 10–15 років досягнення в галузі вивчення складних систем різної природи – технічних, економічних, соціальних, біологічних тощо – мають завдячувати міждисциплінарним наукам, котрими є синергетика і теорія складних мереж (complex networks) [1].

У роботі розглянуто особливості адаптації концепції складності в управлінні соціально-економічними системами. Показано, що парадигма складності є логічним підґрунтям побудови прогностичних моделей поведінки фінансових систем в умовах волатильної динаміки світової економіки. Широкий спектр мір

складності використано для аналізу порівняльної динаміки складності систем в умовах фінансової кризи. Вказані міри можуть бути розраховані як для вихідного сигналу, так і для відновленої з нього мережної структури.

Нами створено і адаптовано для моделювання фінансових ринків потужний і різнобічний спектр мір складності [2]. Так, серед мір інформаційного блоку використовуються моно- і мультимасштабні міри:

- Лемпеля-Зіва, ентропії Шеннона, Тсалліса і Реньї, ентропії подібності, шаблонів, перестановок, вейвлет-ентропія, індекс незворотності часових рядів.

Хаос-динамічний блок є більш об'ємним і потужним. До нього у якості мір складності входять:

- показники Ляпунова, включаючи масштабно-залежну версію, фрактальні міри: фрактальна розмірність, декілька модифікацій розрахунку коефіцієнта Херста, спектр сингулярності (мультифрактальності), рекурентні міри складності, які одержуються в результаті побудови та кількісного аналізу рекурентних діаграм та інші.

Блок квантових індикаторів включає міри, засновані на економічному принципі невизначеності Гейзенберга [3] та ефектах локалізації Андерсона, виявлених при дослідженні кореляцій фінансових активів за методом теорії випадкових матриць [4].

У випадку аналізу мережної структури розрізняють кореляційні, рекурентні і візуальні підходи для побудови мір складності. До топологічних мір відносяться, наприклад, коефіцієнт кластеризації, ступінь вершини та ін. Спектральними мірами є алгебраїчна зв'язність, енергія графа, спектральний розрив, тощо. Обговорюються також нові підходи у моделюванні більш складних мережних структур – мультиплексних мереж (multiplex networks) і сукупності пов'язаних мереж (network of networks) [5].

Всі вказані міри реалізовані у вигляді процедур ковзного вікна, які дозволяють слідкувати за динамікою вибраної міри, порівнювати власне з динамікою вихідного ряду і робити висновки щодо моніторингу та попередження кризових явищ [4].

Показано, що в залежності від природи міри вона поводить себе характерним чином у передкризовий, власне кризовий та після кризовий періоди, що дозволяє будувати ефективні індикатори-передвісники кризових явищ.

Дієвість складнісних мір управління та індикації кризових явищ аналізується на вже відомих кризах фінансового ринку 1929, 1987, 2000, 2008 та 2015рр.

Список використаної літератури

1. Николис Г. Познание сложного. Введение. / Г. Николис, И. Пригожин. – Москва : ЛКИ, 2008. – 354 с.

2. Соловйов В. М. Кількісні методи оцінки складності в прогнозуванні соціально-економічних систем : монографія / В. М. Соловйов, К. В. Соловйова. – Бердянськ, 2012. – С. 141–155.

3. Soloviev V. Heisenberg uncertainty principle and economic analogues of basic physical quantities [Electronic resource] / V. Soloviev, V. Sapsin. – Mode of access: arXiv:1111.5289v1[physics.gen-ph]10 Nov 2011.

4. Дербенцев В. Д. Синергетичні та еконофізичні методи дослідження динамічних та структурних характеристик економічних систем / В. Д. Дербенцев, О. А. Сердюк, В. М. Соловйов, О. Д. Шарапов. – Черкаси : Брама-Україна, 2010. – 300 с.

5. Lee K.-M. Towards real-world complexity: an introduction to multiplex networks [Electronic resource] / K.-M. Lee, B. Min., K.-I. Goh. – Mode of access: arXiv:1502.03909v1[physics.soc-ph]13 Feb2015.

Д. Д. Ткаченко

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

УПРАВЛІННЯ РУХОМ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В процесі господарської діяльності у підприємства виникає заборгованість, як дебіторська так і кредиторська. Проблеми комплексного управління дебіторською та кредиторською заборгованостями підприємства досліджувались вітчизняними та зарубіжними авторами, такими як: І. Бланк, Р. Брейли, Ю. Брігхем, Л. Павлов, Н. Тарасенко, А. Поддєрьогін, О. Попазова, та ін.

Виникнення дебіторської заборгованості на підприємстві – це об’єктивний процес, який зумовлений існуванням ризиків при проведенні взаєморозрахунків між контрагентами за результатами господарської операції. Проте на її розмір та структуру впливає низка факторів, які можна поділити на три основні групи:

- загальноекономічні (зовнішні) фактори (стан економіки в країні, ефективність грошово-кредитної політики НБУ, рівень інфляції, стан розрахунків тощо);
- галузеві фактори (стан галузі, де працює фірма; динаміка виробництва цього виду продукції та попит на неї);
- внутрішні фактори (організаційно-правова структура та форма власності підприємства, фінансовий менеджмент підприємства тощо) [1].

Заборгованість здійснює негативний вплив на фінансовий стан підприємства та на результати його господарської діяльності. Дебіторська заборгованість знижує оборотність капіталу підприємства за рахунок тимчасового “заморожування” коштів в оборотних активах, при цьому спостерігається погіршення платоспроможності, внаслідок недоотримання грошових коштів на рахунки підприємства. Це, в свою чергу, призводить до зростання кредиторської заборгованості перед постачальниками. Кредиторська заборгованість збільшує обсяг позикового капіталу, погіршує його структуру та свідчить про те, що підприємство свої фінансові проблеми перекладає на своїх постачальників. Тому вирішення питань комплексного управління дебіторською та кредиторською заборгованостями є системним процесом, що спрямований на покращення фінансового стану та забезпечення стабільного зростання фінансових результатів.

На наш погляд, в процесі управління дебіторською та кредиторською заборгованостями, треба враховувати, що оцінка впливу балансових залишків дебіторської і кредиторської заборгованостей на фінансовий стан підприємства повинна здійснюватися з урахуванням досягнутого рівня платоспроможності (коефіцієнта загальної ліквідності) і відповідності періоду трансформації дебіторської заборгованості в грошові кошти періоду погашення кредиторської заборгованості.

Більша частина дебіторської заборгованості формується в процесі реалізації продукції та характеризує заборгованість покупців, а виручка від реалізації продукції є основним джерелом для погашення всіх видів кредиторської заборгованості підприємства. Кошти, які надходять від реалізації продукції, визначають можливість підприємства щодо погашення боргів перед кредиторами. Таким чином, головним завданням управління рухом дебіторської заборгованості є формування з покупцями таких договірних відносин, які забезпечували б своєчасне й достатнє надходження коштів, необхідних для здійснення платежів кредиторам, а головним завданням управління рухом кредиторської заборгованості є встановлення таких договірних взаємин з постачальниками, що визначають

строки й розміри платежів підприємства, які в свою чергу, залежать від надходження коштів від покупців. Нами обґрунтовано, що управління дебіторською та кредиторською заборгованостями є взаємопов'язаними процесами, що спрямовані на синхронізацію руху грошових коштів у часі, оптимізацію платоспроможності та фінансової стійкості у короткостроковому та довгостроковому періодах.

У процесі управління дебіторською та кредиторською заборгованостями фінансовому менеджеру необхідно дати обґрунтовані відповіді на такі актуальні питання: чи породжують сформовані умови розрахунків недолік коштів або забезпечують вільні кошти в обороті; яка величина залишку вільних грошових коштів; протягом якого періоду часу вони знаходяться на рахунку; чи існує наявність залишків дебіторської й кредиторської заборгованостей на кінець аналізованого періоду. Також, необхідно оцінити в цілому вплив сформованих умов розрахунків на фінансовий стан підприємства та визначити і систематизувати чинники, що формують характер цього впливу.

Ефективність процесу управління рухом дебіторської та кредиторської заборгованостей забезпечується, на думку більшості вітчизняних науковців, якщо виконуються такі необхідні та достатні умови:

– середній одноденний розмір виручки від реалізації продукції перевищує середню одноденну суму витрат на реалізовану продукцію й приріст балансових запасів;

– дебіторська заборгованість обертається швидше ніж кредиторська заборгованість.

Таким чином, при дотриманні дебіторами встановлених договірними умовами термінів здійснення платежів, підприємство матиме необхідний обсяг грошових коштів для своєчасності розрахунків з кредиторами, профіцит же грошових коштів буде являти собою вільні кошти в обороті, що можуть бути спрямовані на інвестиційні потреби підприємства, на розвиток соціальної сфери та ін.

Список використаної літератури

1. Єдинак Т. С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств в умовах фінансово-економічної кризи / Т. С. Єдинак // Економіка та підприємництво. – 2009. – № 3. – С. 54–57.

Є. Ю. Ткаченко

кандидат економічних наук, доцент

Ю. В. Грунь

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

МЕХАНІЗМ КРЕДИТУВАННЯ ЮРИДИЧНИХ ОСІБ КОМЕРЦІЙНИМ БАНКОМ

Банківський кредит є головним джерелом забезпечення підприємств позиковим капіталом, необхідним для здійснення поточної господарської діяльності. З іншого боку, кредитування є одним зосновних напрямків діяльності комерційного банку та важливою складовою формування фінансового результату.

Кредитний портфель банківської системи наданий корпоративному сегменту в 2014р. був представлений переважно коротко-та середньостроковими кредитами в національній валюті, а за цільовим спрямуванням – це кредити в поточну діяльність. Кредитний портфель суб'єктів господарської діяльності за видами економічної діяльності в 2014р. був представлений переважно кредитами, нада-

ними представникам сфери “Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів” та “Переробна промисловість”. Обсяг кредитних операцій з представниками сфери, що працюють в сфері будівництва та нерухомості, є також вагомим. Обсяг кредитів, наданих підприємствам торгівлі національній валюті протягом 2014 року зменшився на 17,58% (35 □ 223 млн. грн.), що, в свою чергу, зумовлено складною економічною ситуацією у країні (вт. ч. зниженням платоспроможного попиту та реальних доходів населення, що змушує громадян менше витрачати орієнтацією підприємств торгівлі переважно на імпорт в умовах девальвації національної валюти, що, в свою чергу, зумовлює подорожчання товарів). При цьому, обсяг валютних кредитів збільшився, що загалом пов’язано з девальвацією національної валюти. Станом на початок січня 2015 року середнє значення відсоткової ставки за кредитами, наданими суб’єктам господарювання, складало 18,3% в національній валюті та 8,3% в іноземній валюті (16,3% та 8,2% відповідно на початок січня 2014 року) [1].

Кредити для юридичних осіб надаються на різні цілі: найчастіше вони видаються підприємствам на стрімкий розвиток бізнесу, на придбання обладнання та нерухомості, а також на поповнення оборотних коштів. Кредитний процес – це рух банківського кредиту як послідовний перебіг його організаційних стадій. У ході кредитного процесу відбувається послідовна зміна стадій механізму банківського кредиту. Комерційні банки можуть надавати кредити всім суб’єктам господарської діяльності незалежно від їхньої галузевої приналежності, статусу, форм власності за наявності у них реальних можливостей та правових форм забезпечення своєчасного повернення кредиту та сплати відсотків за користування кредитом.

У теорії та практиці кредитування виокремлюють, як правило, сім основних етапів кредитного процесу.

1. Отримання та розгляд заявки клієнта на кредит. Для отримання кредиту позичальник звертається до банку з обґрунтованим клопотанням (заявкою), в якому вказуються: цільове призначення кредиту, його сума, термін користування кредитом, конкретні дати його погашення, коротка характеристика кредитованої операції та економічний ефект від її здійснення. За проханням банку, крім клопотання (заявки), позичальник подає до розгляду інші матеріали.

2. Інтерв’ю (співбесіда) з потенційним позичальником. В ході співбесіди кредитний працівник концентрує свою увагу на базових, ключових для банку питаннях. Після співбесіди кредитний працівник повинен прийняти дуже важливе рішення: продовжувати роботу з кредитною заявкою цього клієнта або вже на цьому етапі відмовити у видачі кредиту.

3. Оцінка кредитоспроможності позичальника. З метою управління кредитними ризиками банки мають проводити оцінку кредитоспроможності позичальника як на стадії прийняття рішення про доцільність видачі кредиту, так і на стадії контролю за процесом погашення відсотків і заборгованості за кредитом. Головна мета оцінки кредитоспроможності позичальника - оцінка кредитного ризику та виявлення джерел погашення позичальником відсотків і заборгованості за кредитом. Оцінка кредитоспроможності позичальника може проводитись за допомогою різних методів за вибором банку.

4. Підготовка кредитного договору. При підготовці до укладення кредитного договору банк проводить так зване структурування кредиту, тобто визначає структурні компоненти майбутньої кредитної операції: вид кредиту, його суму й строк, способи видачі і погашення, забезпечення, відсоткову ставку та інші умо-

ви. Важливою проблемою для банку у зв'язку з цим є визначення ступеня допустимості і виправданості кредитного ризику та розроблення заходів, які знижують можливість втрат від проведення даної кредитної операції.

5. Кредитна угода. На цьому етапі підписується кредитна угода – документ, що свідчить про укладений між банком та позичальником договір щодо надання останньому кредиту на умовах платності, повернення, терміновості, забезпеченості та цільового використання.

6. Надання банківського кредиту. Ефективність кредитування юридичний осіб багато в чому визначається правильним способом надання позики. Надання банківського кредиту може здійснюватись одночасно, періодично або частинами (поетапно). Взаємовигідним для банку і позичальників є надання кредиту в повному обсязі шляхом зарахування коштів на відповідний кредитний рахунок із наступним використанням їх тоді, коли в цьому виникає необхідність.

У світовій банківській практиці найпоширенішими способами надання позик є кредитна лінія, контокорент, овердрафт, автоматично поновлюваний (револьверний) кредит. Кредит може надаватися як у безготівковій, так і в готівковій формах.

7. Моніторинг і контроль якості виданих кредитів. На цьому етапі після видачі кредиту банк приступає до здійснення кредитного моніторингу і до контролю за якістю кредитного портфеля. Моніторинг кредитних операцій полягає у постійному контролі за станом виданого кредиту. Такий контроль допомагає вчасно виявити проблеми з погашенням заборгованості за кредитом і вжити відповідних заходів. Крім того, моніторинг кредитних операцій дає змогу перевірити відповідність дій працівників кредитного відділу основним вимогам кредитної політики банку.

Таким чином, ефективність механізму кредитування комерційним банком юридичних осіб безпосередньо залежить від того, наскільки якісно здійснена структуризація процесу банківського кредитування, наскільки чітко визначені завдання основних етапів цього процесу та функції працівників, що відповідають за проведення кредитних операцій.

Список використаної літератури

1. Національне рейтингове агентство “Рюрік” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://urik.com.ua/>.

2. Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика : навч. посіб. / В. Д. Лагутін. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Київ : Знання : КОО, 2002. – 215 с.

М. В. Фатєєв

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

ПРИБУТКОВІСТЬ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Ефективність діяльності банку безпосередньо пов'язана з його здатністю отримувати прибуток, адже прибуток – це кінцева мета підприємницької діяльності, яка може реалізуватись у виробництві, комерції або фінансовій комерції. Обсяги прибутку банку хвилюють акціонерів банку, адже від них залежить розмір дивідендів, в прибутку зацікавлені вкладники банку, адже це запорука їх фінансового добробуту. Зростання прибутку важливе безпосередньо для банку, бо створює фінансову основу для самофінансування діяльності банку, здійснення розширеного відтворення і задоволення зростаючих соціальних і матеріальних

потреб банку. В прибутку банку зацікавлена держава, адже банк є платником податку на прибуток до бюджету. Отже, головною рушійною силою ринкової економіки є прибуток, який забезпечує реалізацію інтересів держави, власників, клієнтів і персоналу банку.

Для оцінювання ефективності діяльності банку використовують різноманітні показники прибутковості, такі як процентна маржа, непроцентна маржа, прибуток до оподаткування та чистий прибуток. Ці показники вимірюються в грошових одиницях і значною мірою залежать від розмірів банку, а через це не придатні для порівняльного аналізу. Тому, для визначення ефективності роботи банку, здебільшого, застосовують відносні показники прибутковості, такі як чиста процентна маржа, чистий спред, чистий прибуток у розрахунку на акцію (EPS), показник прибутку на активи *ROA* (рентабельність активів), показник прибутку на капітал *ROE* (рентабельність капіталу). Показники *ROE* та *ROA* істотно впливають на ринкову ціну акцій банку, тому менеджери у процесі управління банком приділяють особливу увагу моніторингу саме цих коефіцієнтів та їх взаємозв'язку.

Для встановлення рівня ефективності діяльності банків та банківської системи України в цілому, нами здійснено дослідження ключових показників прибутковості банків, як складових банківської системи. Так, станом на 01.01.2015 р. у Державному реєстрі банків зареєстровано 182 банки, з яких 162 банки мали банківську ліцензію та один – ліцензію санаційного банку. Кількість банків за участю іноземного капіталу, які діяли в Україні, збільшилася на два банки і становила 51 банк, з яких 19 банків – зі 100% іноземним капіталом. Банки мали 133 діючі філії (із 141 зареєстрованих), 15 245 відділень банків та 14 представництв українських банків, із яких сім – на території України.

Встановлено, що основними проблемами вітчизняних банків протягом 2014 р. були: значний вплив ресурсів з банківської системи, погіршення якості кредитного портфеля банків та їх збиткова діяльність протягом тривалого періоду часу. Зростання деяких показників діяльності банків за підсумками 2014 р. відбулося лише за рахунок курсової переоцінки активів та зобов'язань банків через зниження курсу грн. до основних іноземних валют. Станом на 01.01.2008 р. рентабельність активів становила 1,5%, рентабельність капіталу – 12,67%. Станом на 01.01.2009 р. рентабельність активів становила 1,03%, а рентабельність капіталу – 8,51%, тобто спостерігається динаміка зниження показників, що пояснюється впливом світової фінансової кризи. Станом на 01.01.2010 р. рентабельність активів вже мала від'ємне значення, а саме – 4,38%, рентабельність капіталу також мала від'ємне значення – 32,52%. Станом на 01.01.2011р. від'ємне значення рентабельності активів становило 1,45%, а рентабельності капіталу 10,19%; аналогічно на 01.01.2012 р. – 0,76% та 5,27%. Тобто зберігається збитковість, але позитивним є зниження рівня збитків у розрахунку на середньорічну вартість активів та капіталу.

Станом на 01.01.2013 р. рентабельність активів становить вже 0,45%, а рентабельність капіталу 3,03%, тобто за результатами роботи банківської системи України у 2013 р. спостерігається незначний обсяг прибутку. Станом на 01.01.2014 р. рентабельність активів та капіталу знижується, відповідно, до 0,12% та 0,81%. На початок же 2015 р. банківська система України є збитковою, рентабельність активів має від'ємне значення та дорівнює 4,07%, а рентабельність капіталу дорівнює – 30,46%, тобто збитковість банківської системи досягнула рівня 2010 р.

Збитковий результат діяльності вітчизняних банків став результатом роботи переважно банків I групи, які кредитували масштабні проекти та понесли втрати від окупації АР Крим та ситуації на сході України. Станом на 01.09.2015 р. ці показники ще більше погіршилися, а саме рентабельність активів має від'ємне значення та складає 6,32%, а рентабельність капіталу – 61,96%.

Витрати банків за січень-серпень 2015 р. перевищують доходи на 47,9 млрд. грн. За серпень 2015 року загальний обсяг збитків платоспроможних банків становив 14,8 млрд. грн. Від'ємний фінансовий результат сформувався головним чином за рахунок значних обсягів відрахувань у резерви на можливі втрати від активних операцій – 14,6 млрд. грн. Це пов'язано з необхідністю покриття кредитних ризиків за кредитними операціями, у тому числі у зв'язку з погіршенням стану обслуговування боргу позичальниками із зони АТО.

Таким чином, витрати банків перевищують їх доходи, що спричиняє наявність від'ємного фінансового результату, тобто збитки. На наш погляд система менеджменту банку є вирішальним фактором успіху стратегії банку, що забезпечує його прибутковість. У зв'язку з цим потребує додаткового моніторингу та якісного аналізу система корпоративного управління в банках, а також система державної підтримки банків з метою підвищення їх дохідності.

В. В. Фатюха

кандидат економічних наук, доцент

А. Брайловська

слухач магістратури

А. Коханська

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

**ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ
КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ ТА ІНШИМИ ОПЕРАЦІЯМИ БАНКУ
В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОГО ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА**

На сьогодні 70% своїх доходів вітчизняні комерційні банки отримують від кредитної діяльності, тому надзвичайно важливими є питання управління кредитною діяльністю та, зокрема, кредитним портфелем в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Кредитний портфель банку – сукупність усіх позик, наданих банком задля отримання прибутку. Кредитування може відбуватися у формі позик, облігацій, векселів, рахунків факторингу, фінансового лізингу, овердрафтів, овернайтів та інших подібних зобов'язань. До складу кредитного портфеля входять міжбанківські кредити; кредити організаціям і підприємцям; кредити окремим особам.

Головною метою процесу управління кредитним портфелем будь – якого банку є забезпечення максимальної доходності за певного рівня ризику. Рівень дохідності кредитного портфеля залежить від структури й обсягу портфеля, а також від рівня відсоткових ставок за кредитами. На формування структури кредитного портфеля банку істотно впливає специфіка сектора ринку, який обслуговується цим банком. Так, для спеціалізованих банків структура кредитного портфеля концентрується в певних галузях економіки; для іпотечних банків характерним є довгострокове кредитування; в структурі кредитного портфеля ощадних банків переважають споживчі кредити та позики фізичним особам.

Взагалі, обсяг і структура кредитного портфеля банку визначаються такими чинниками: розмір банку (капіталу); правила регулювання банківської діяльності; офіційна кредитна політика банку; досвід і кваліфікація менеджерів;

рівень дохідності різних напрямків розміщення коштів. Також не менш важливим є питання якості кредитного портфеля. Якісними є кредити, за якими забезпечене їх повне і своєчасне погашення та скорочення кредитних ризиків, тобто повернення суми основного боргу по кредиту і відсотків по ньому.

При оцінці якості кредитного портфеля основним критерієм є кредитний ризик та доходність. Коефіцієнт ризику дозволяє кількісно оцінити якість кредитного портфеля, а коефіцієнт дохідності показує скільки доходу, отримано на одиницю активів, вкладених у кредити. Але результати двох показників не зможуть в повній мірі дати інформацію про стан якості кредитного портфеля, тому ми пропонуємо використовувати спосіб оцінки на основі системи коефіцієнтів. До такої системи оцінки, на нашу думку, доцільно віднести такі коефіцієнти: коефіцієнт загальної кредитної активності; коефіцієнт покриття позик капіталом; коефіцієнт ризику; коефіцієнт дохідності кредитних операцій; коефіцієнт якості управління.

При формуванні кредитного портфеля слід враховувати такі ризики: кредитний (неможливість позичальником погасити свій борг); ліквідності (нестача грошових коштів для виконання платіжних зобов'язань банком) та процентний (зміна процентних ставок, що негативно впливає на прибуток). Таким чином, процес управління кредитним портфелем банку передбачає систему оцінки та врахування ризиків втрати капіталу.

Проведене дослідження дає змогу встановити такі недоліки кредитних операцій банку, що можуть привести до втрати капіталу:

- висока ризикованість, оскільки кредити – найризикованіша частина активів банку;
- низька ліквідність – надані кредити не можуть бути швидко повернені на той момент часу, коли банку необхідні грошові кошти;
- оподаткування доходів за кредитними операціями за ставками податку на прибуток на рівні промислових підприємств;
- обмежене застосування методу географічної диверсифікації кредитного портфеля, особливо для малих та середніх банків, що погіршує загальну якість активів.

Дослідження кредитної діяльності вітчизняних банків має такі тенденції. Загалом 2014 р. рік став надзвичайно складним для банківської системи з огляду на масовий відтік депозитів, зростання збитків за кредитами та збільшення кількості неплатоспроможних банків. Зокрема, основними тенденціями банківської системи України в 2014 р. стали потужний відтік депозитів та припинення кредитної діяльності, так банки втратили 58 млрд грн., що складає 23% у річному обчисленні, та 9,2 млрд. дол. США (мінус 40,3%) депозитів приватних осіб.

Обсяг кредитів, наданих протягом 2014 р. за новими договорами, скоротився через зміну платоспроможного попиту на кредити (кількість надійних позичальників в умовах зниження економічної активності зменшилася) та зниження ресурсної бази банків. Так, середньомісячні обсяги наданих нових кредитів у 2014 р. зменшилися до 122,7 млрд. грн. з 136,8 млрд. грн. у 2013 році, в тому числі без урахування овердрафту – до 107,8 млрд. грн. з 119,6 млрд. грн. Загальний обсяг нових кредитів зменшився на 10,3% – до 1 472,8 млрд. грн., у тому числі без урахування овердрафту – на 9,8% – до 1 294,0 млрд. грн. Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів має тенденцію до збільшення, що є ознакою погіршення якості кредитного портфелю банків. Так ста-

ном на 01.01.2014 р. цей показник по банківській системі становив 7,7%, а станом на початок 2015 р. – вже 13,5%; станом на 01.09.2015 р. цей показник сягнув 18,6%, що є вкрай небезпечним явищем і свідчить про те, що майже 20% наданих кредитів у сукупному кредитному портфелі є проблемними і їх повернення під сумнівом. Частка простроченої заборгованості за кредитами у 2008 р. становила всього 1,3%. Такі негативні тенденції кредитної діяльності вітчизняних банків свідчать про низьку якість управління кредитними операціями не тільки на рівні банківських установ, але і на рівні держави, тобто кредитна політика держави потребує удосконалення з боку регулятора з метою забезпечення фінансової стабілізації всієї банківської системи України.

Наступною за значимістю в кризових умовах у банківському менеджменті є проблема збалансованого управління активами та пасивами, адже вони взаємопов'язані. Наприклад, однією особливістю функціонування банків в умовах кризи є модифікація депозитної політики. На сьогодні банки шукають будь-які шляхи для того, щоб залучити нові депозити, адже погашення позичальників по банківським кредитам не встигають за відтоком депозитів. Усе це вимушує банки погоджуватись на чергові ризики для залучення нових клієнтів та утримання існуючих. Банки приваблюють потенційних вкладників високими ставками, акціями та різноманітними програмами лояльності, навіть за умов збитковості таких операцій. Отже, в умовах фінансової кризи загострилися проблеми як при здійсненні пасивних так і при здійсненні активних операцій, що, в свою чергу, негативно впливає на ліквідність банків, їх фінансову ефективність.

Таким чином, в Україні спостерігається: поглиблення фінансової кризи банківської системи, що спричинена поглибленням загальної кризи в економіці; відсутність економічного росту та розширеного відтворення капіталу; втрата довіри населення до банків тощо. Підвищення ефективності кредитних операцій, інших активних та пасивних операцій банків можливе лише за рахунок розробки державної політики підтримки банківської системи в цілому, спрямованої на захист інтересів вкладників, підвищення ефективності роботи банків в цілому, тому що ми впевнені, що забезпечення стійкості фінансової системи країни – це пріоритет Уряду.

В. П. Федотов

слухач магістратури

Класичний приватний університет

ПОНЯТТЯ МОТИВАЦІЇ, ЇЇ КЛАСИФІКАЦІЯ

Мотивація – це сукупність рушійних сил, що спонукають людину до виконання певних дій.

Мотивація з точки зору управління – це функція керівництва, яка полягає у формуванні в працівників стимулів до праці (спонукання працювати з повною віддачею), а також в довготривалому впливі на працівника в цілях зміни структури його ціннісних орієнтацій і інтересів, формування мотиваційного ядра і розвитку на цій основі трудового потенціалу.

Як основна функція менеджменту мотивація пов'язана з процесом спонукання підлеглих до діяльності через формування мотивів поведінки для досягнення особистих цілей і цілей організації. У процесі мотивації передбачається використання в певній послідовності взаємозалежних категорій: потреби людей – їх інтереси – мотиви діяльності – дії.

Завдання, які може вирішувати керівництво за допомогою мотивації:

- визнання праці співробітників, які досягли високих результатів, з метою подальшого стимулювання їх творчої активності;
 - демонстрація схвального відношення фірми до високих результатів праці співробітників; – популяризація результатів праці співробітників, які отримали визнання;
 - застосування різних форм визнання заслуг;
 - поліпшення морального стану працівників через відповідну форму визнання;
 - забезпечення процесу підвищення трудової активності співробітників.
- Основні чинники, що ускладнюють процес управління мотивацією підлеглих:
- неочевидність мотивів поведінки людини;
 - мінливість мотиваційного процесу;
 - відмінності мотиваційних структур працівників;
 - наявність безлічі шляхів і способів задоволення кожної окремої потреби людини;
 - взаємозалежність робіт в організаціях, недостатня інформованість про результати роботи співробітників, часті зміни в службових обов'язках внаслідок вдосконалення технології;
 - люди, їх потреби, мотиви, інтереси знаходяться не на першому місці в керівництва.

Мотивацію класифікують за такими ознаками:

1. За основними групами потреб:

- матеріальна мотивація – прагнення до достатку, більш високого рівня життя – залежить від рівня доходу особистості, його структури, диференціації доходів в організації і суспільстві, дієвості системи матеріальних стимулів, що застосовуються в організації;
- трудова мотивація породжується безпосередньо роботою, її змістом, умовами, організацією трудового процесу, режимом праці. Це внутрішня мотивація людини, сукупність її внутрішніх рушійних сил поведінки, пов'язаних з роботою; статусна мотивація є внутрішньою рушійною силою поведінки людини, пов'язаної з її прагненням посісти більш високу посаду, виконувати складнішу і відповідальну роботу, працювати в престижних, соціально значущих сферах організації.

За способами, що застосовуються:

- нормативна мотивація – це спонукання людини до певної поведінки за допомогою ідейно-психологічної дії: переконання, навіювання, інформування; примусова мотивація ґрунтується на застосуванні влади і загрозі незадоволення потреб працівника у разі невиконання ним відповідних вимог;
- стимулювання – дія не на особу як таку, а на зовнішні обставини за допомогою благ – стимулів, спонукаючих працівника до певної поведінки. Перші два види мотивації є прямими, оскільки припускають безпосередній вплив на підлеглих, третій – непрямий, оскільки в його основі лежить дія зовнішніх чинників – стимулів. За джерелами виникнення мотивів: внутрішня мотивація виявляється тоді, коли людина, вирішуючи завдання, формує мотиви; зовнішня мотивація, коли дія на суб'єкт відбувається ззовні.

За спрямованістю на досягнення цілей фірми – позитивна мотивація, сприяє ефективному досягненню цілей (матеріальне заохочення у вигляді персональних надбавок до окладів і премій, підвищення авторитету працівника і

довіри до нього в колективі, доручення особливо важливої роботи і т. п.); – негативна мотивація, що перешкоджає досягненню цілей (матеріальні стягнення (штрафні санкції), зниження соціального статусу в колективі, психологічна ізоляція працівника, створення атмосфери нетерпимості, пониження на посаді). Мотиваційний процес.

Структурно процес мотивації охоплює декілька послідовних стадій:

1. Виникнення потреби – потреба виявляється як відчуття того, що людині чогось не вистачає і вона має знайти можливість і зробити певні кроки для усунення (задоволення) потреби.

2. Пошук шляхів усунення потреби – людина усвідомлює необхідність знайти можливості усунути потребу: задовольнити, подавити або не помічати останню.

3. Визначення цілей (напрямів) дії – людина визначає, що необхідно зробити для задоволення потреби.

4. Виконання дій – людина затрачує зусилля на те, що допоможе їй усунути потребу.

5. Отримання винагороди за виконані дії. Виконавши певну роботу, людина або безпосередньо одержує те, що може використовувати для усунення потреби, або те, що може обміняти на бажаний об'єкт. 6. Задоволення потреби. Залежно від ступеня зняття напруги, що була викликана потребою, людина або задоволюється (якщо потреба задоволена), або продовжує шукати можливості для її задоволення.

Мотиви діяльності персоналу.

Мотиви – усвідомлювані причини вибору дій і вчинків людини. Мотив породжується певною потребою. Потреба – механізм людської активності, мотив – її конкретний прояв.

Класифікація мотивів:

1. За зв'язком із суспільними потребами: ідейні (пов'язані зі світоглядом); політичні (обумовлені позицією особистості по відношенню до політики); етичні (засновані на етичних нормах і принципах); естетичні (відображають потребу в прекрасному).

2. За джерелом виникнення, обумовленості:

– соціальні (патріотичні) – джерелом виникнення патріотичних мотивів є країна, де народилася і живе людина;

– колективістські – маючи джерелом колектив, виникають унаслідок готовності людини керуватися в поведінці інтересами конкретного колективу, до якого вона належить;

– діяльнісні виникають на основі конкретної діяльності людини, є наслідком особливостей трудової діяльності, умов конкретної праці;

– заохочувальна – джерелом є матеріальне і моральне стимулювання, винагорода у вигляді заробітної плати, премій, надбавок або похвал.

3. За видами діяльності:

– суспільно-політичні;

– професійні;

– навчально-пізнавальні.

4. За часом прояву:

– постійні – діють протягом всього життя людини;

– тривалі – діють протягом багатьох років;

– короткочасні – діють протягом обмеженого тимчасового інтервалу часу.

5. За силою прояву:

– сильні, які обумовлюють особливо дієву мотивацію;

– помірні – характеризуються середньою силою;

– слабкі – ті, що неістотно впливають на діяльність.

6. За проявом у поведінці:

– реальні (актуальні) – ті, що спонукають поведінку і діяльність;

– потенційні – ті, що сформувався у особистості, але не виявляються в даний момент.

Мотивація відіграє найважливішу роль у структурі організації. Вона пронизує всі сфери організаційних взаємодій, її можна представити як кровоносну систему організації, що дозволять всім іншим органам нормально функціонувати, знімаючи протиріччя між суспільними й індивідуальними потребами в організації, вона виконує такі значимі функції в організації, як інтеграційна, навчальна і що адаптує.

О. К. Цивірко

слухач магістратури

Класичний приватний університет

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНОЮ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ АВІАБУДІВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

В час інтенсивного запровадження новітніх технологій, надзвичайно швидкого розвитку суспільства в цілому та в умовах глобалізації міжнародних ринків, відбувається велика кількість процесів, що безпосередньо чи опосередковано впливають на діяльність підприємства. Такий швидкий темп дає різноманітність можливостей і шляхів для розвитку бізнесу, проте, також виступає головною проблемою сучасної підприємницької діяльності. Збільшується ступінь невизначеності майбутнього розвитку, складність вибору способів і шляхів ведення підприємством успішної діяльності та досягнення поставлених цілей.

Дослідження особливостей управління експортною діяльністю підприємств на міжнародних ринках є досить актуальною проблемою, оскільки у період зростання міжнародної конкуренції, система управління вітчизняних підприємств повинна переорієнтовуватися на сучасні системи менеджменту, що дозволить підвищити рівень їх конкурентоспроможності.

Поняття конкурентоспроможності інтерпретується і аналізується в залежності від економічного об'єкту який розглядається. Безумовно, критерії, характеристики і фактори динаміки конкурентоспроможності на рівні товару, фірми, корпорації, галузі, національного господарства, або нації мають свою специфіку.

Проблеми пізнання в області конкурентоспроможності підприємств пов'язані зі складністю та динамічністю розвитку світового ринку в умовах глобалізації світової економіки, наявністю різних форм міжнародної конкуренції в різних галузях, високою долею монопольного сектору в українській економіці, недостатнім досвідом роботи українських підприємств на зовнішньому ринку та ін.

Можна стверджувати, що основним інструментом підвищення ефективності діяльності підприємництва є нововведення, типовими причинами яких є можливість отримання конкурентної переваги, що виступають як: нові технології; нові або такі, що змінюються, запити споживачів; зміна вартості або наявності компонентів виробництва; поява нового сегменту галузі; зміна урядового регулювання.

Авіабудування відноситься до стратегічних напрямів економічного розвитку України. Перспективність галузі обумовлюється, насамперед, наявністю замкненого технологічного циклу виробництва літаків й експлуатаційними характеристиками вітчизняних літаків, що дозволяють використовувати їх в нестандартних умовах. Важливість авіаційної промисловості для економіки країни полягає не лише у позитивному впливі на розвиток суміжних галузей економіки.

Основним підприємством авіапромисловості в Україні є “Антонов”, в складі якого можна виділити держпідприємство “Завод 410 цивільної авіації” та державне авіаційно-виробниче підприємство Харкова. Після того, як Радянський Союз припинив своє існування, на українській території залишилися практично всі ключові ланки авіавиробництва.

На сьогоднішній день, як вважають експерти, стан українського авіапрому характеризується великою кількістю проблем, які в першу чергу пов’язані з періодом адаптації до умов нового ринку, жорсткої конкуренції на світовому ринку і низького попиту на внутрішньодержавному, а крім того, браком оборонних коштів підприємств.

У той же час, розвивати авіабудівну галузь в Україні, на думку українських експертів, необхідно, і не тільки тому, що світовий ринок має велику місткість і авіапарк необхідно періодично оновлювати. Розвиток авіапрому має і дуже важливе соціальне значення для національної економіки (це в першу чергу стосується розвитку інфраструктури та суміжних галузей, а також збільшення кількості робочих місць).

У 2011 році Рахункова палата України провела аудит діяльності Міністерства промисловості в плані розвитку авіаційної промисловості за кілька останніх років. В результаті було виявлено значне число недоліків і порушень закону, а державна підтримка визнана неефективною і непослідовною. Результати перевірки зводилися до того, що українська авіабудівна промисловість вже довгий час перебуває у кризовому стані, що в свою чергу призвело до зниження технологічного і науково-технічного потенціалу та відсталості від інших держав. Основні фонди характеризуються високим рівнем зношеності (близько 70%), великим дефіцитом кваліфікованих кадрів.

У той же час були відзначені деякі позитивні зміни. Так, зокрема, були внесені деякі зміни в українське законодавство, яке передбачає до 2016 року застосування особливих умов ввізного мита, земельного податку, ПДВ, податку на прибуток авіапідприємств. Крім того, на початку 2012 роки українським підприємствам авіабудівної промисловості було дозволено закуповувати комплектуючі без тендерів, що, на думку експертів, дозволить значно скоротити час поставок запчастин і комплектуючих для авіатехніки і дасть можливість виконувати замовлення в строк.

Незважаючи на те, що Україна входить в число дев’яти країн з повним циклом виробництва літаків, за останні роки експорт авіапродукції був оснований, за великим рахунком, на продажу старої техніки. Незважаючи на це, Україна зуміла продати більше 220 одиниць літаків і вертольотів, а також близько 50 БР-3 “Рейс” і безпілотників.

Аналіз, який було проведено на основі зібраних даних про постачання літаків різних типів, вказує, що за 2005-2011 роки Україна експортувала 182 одиниці даного виду техніки. Якщо говорити про марки літаків, то приблизно половину всього обсягу продажів займає L-39. На другому місці (близько 12% від усіх про-

дажів) виявився МіГ-21, потім по 11 відсотків отримали МіГ-29 і Су-22. Далі популярністю замовників також користувалися такі літаки, як Су-25 (близько 6,5%), МіГ-27 (4%), Іл-78 (3%), Ан-12, Ан-72, Ан-74 і Су-27УБ (по 2%) і МіГ-23МЛД (1%).

При цьому необхідно відзначити, що частка експортованих літаків, які були виготовлені безпосередньо в Україні, дуже мала, складаючи трохи більше 3% від загального обсягу продажів.

Серед найбільш активних замовників українського авіапрому необхідно відзначити країни СНД, яким було поставлено більше 28% загального обсягу авіатехніки, далі йдуть близькосхідні держави, поставки в які складають більше чверті від загального обсягу. Потім слідує Європа (19%), африканські держави (11,5%), Азія (більше 8%), США (5,5% від загальних обсягів поставок).

Як вважають експерти, такий розподіл експорту по регіонах продиктовано в першу чергу з тим, що в подібного роду авіатехніці зацікавлені країни пострадянського простору, тому як їм добре відомі дані типи літаків за довгі роки експлуатації.

За словами експертів, українська держава в найближчому майбутньому буде намагатися утримувати рівень поставок старої авіатехніки, тим більше що через кілька років вона буде виводитися з експлуатації військовим відомством. Але проблема полягає в тому, що техніка ця набуває все більш непрезентабельний вигляд, і “реанімувати” її з кожним разом стає все складніше. Тому державі необхідно посилити просування літаків Ан, як на світовому, так і на внутрішньому ринку, за рахунок більш нових його моделей. У той же час потрібно більш активно лобіювати на міжнародній арені інтереси українських авіабудівних підприємств, включаючись у спільні міжнародні проекти, зокрема, з Індією і Росією.

Якщо говорити про вертольоти, то Україна не займається експортом даного виду техніки власного виробництва. Тим не менш, це не заважає українському авіапрому вельми вдало експортувати “чужі” вертольоти. Так, за період 2005-2011 років було продано 41 вертоліт. Така незначна кількість експорту вертольотів пов’язана не тільки з великою кількістю подібної техніки на світовому ринку, але і зі значними труднощами в процесі їх модернізації та ремонту, тому що дуже часто спостерігається дефіцит необхідних комплектуючих і запасних частин.

Якщо говорити про регіональне розташування поставок, то і тут на першому місці знаходиться СНД (більше 48% загального обсягу експорту), далі йдуть країни Африки (39%) і Європи.

Таким чином, з усього вищесказаного, можна зробити висновок, що без належної державної підтримки та значного рівня фінансування на тлі практично повної відсутності попиту на внутрішньому ринку, українським підприємствам авіабудівної промисловості буде дуже складно конкурувати на світовому ринку.

А. І. Цяпа

слухач магістратури

Класичний приватний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Господарська діяльність будь-якого підприємства вимагає одержання прибутку. У цьому питанні основною ланкою на підприємстві є збутова діяльність, як заключний етап в усій діяльності зі створення, виробництва і доведення до споживачів кінцевої продукції. Саме через те, що прибуток підприємства за-

лежить від ефективної організації збутової мережі та максимального продажу виготовленої продукції, то вивчення питання про збутову діяльність є актуальним для всіх підприємств і відіграє виключно важливу роль у системі виробничих відносин суспільства. Адже, власне, саме тут споживач визнає, або не визнає всі дії фірми корисними і потрібними для себе, і, відповідно, купує чи не купує її продукцію або послуги. Від якості збутової роботи значною мірою залежить ритмічність і ефективність діяльності як кожного окремого підприємства, так і всіх взаємопов'язаних з ним підприємств, усіх виробників та споживачів матеріально-технічних ресурсів підприємства [1].

При цьому наукове розв'язання проблеми підвищення економічної ефективності основної діяльності підприємств-виробників аграрної продукції з огляду на її науковий зміст передбачає виконання науково-прикладних завдань передусім у двох аспектах, а саме: в аспекті зменшення витрат, пов'язаних з виробництвом та збутом продукції, та в аспекті підвищення результативності діяльності суб'єктів економічних відносин [2].

Збутова діяльність – це цілісний процес, що охоплює: планування обсягу реалізації товарів із урахуванням рівня прибутку, що очікується; пошук і обрання найкращого покупця; проведення торгів, включаючи встановлення ціни відповідно до якості товару та попиту; виявлення й активне використання факторів, здатних прискорити збут продукції та збільшити прибуток від реалізації. Таким чином, основними функціями збуту, в яких найбільш повно розкривається його сутність, є [3]:

- продовження процесу безпосереднього виробництва, основними елементами якого виступають доробка і підготовка до продажу, що передбачає сортування, упакування і маркірування;
- остаточне визначення вартості й ціни товару з урахуванням співвідношення попиту та пропозиції;
- підвищення конкурентоспроможності товару за рахунок реклами, надання комплексу післяпродажних послуг та ін.;
- дослідження ринку, активний вплив на виробництво на основі вивчення потреб покупців.

Ефективне функціонування сільськогосподарських підприємств неможливе без реалізації виробленої ними продукції. Збутову діяльність сільськогосподарських підприємств потрібно розглядати як економічну систему, ефективність якої залежить від характеру взаємодії з діловими партнерами, конкурентами, посередниками та органами державного управління. Однак успішній діяльності вітчизняних аграріїв на ринку перешкоджає ряд важливих проблем [4]:

- окремі складові інфраструктури аграрного ринку за об'єктивних і суб'єктивних причин не в повній мірі використовуються аграріями. Причинами цього є замалі обсяги продукції, що виробляється; недостатність часу та брак коштів на те, щоб займатись пошуком інформації щодо використання елементів інфраструктури аграрного ринку реалізації виробленої продукції; мала поінформованість щодо можливостей взаємодії з ними; немає конкурентного середовища відповідних послуг;
- відсутність приміщень для зберігання виробленої аграрної продукції та власних переробних підприємств зумовлюють використовувати аграріїв послуги посередників, які користуються станом їхньої безвихідності і закупають в них товар за не зовсім вигідними для сільськогосподарських товаровиробників цінами;

– український аграрний ринок, як і ринки в багатьох пострадянських країнах, знаходиться під недосконалим впливом держави, характеризується лібералізацією цін, недостатнім рівнем підтримки виробників сільськогосподарської продукції за рахунок бюджетного фінансування;

– кількість ланок із купівлі сільськогосподарської продукції вказує на чисельність осередків прибутку сільськогосподарської продукції: основними каналами збуту сільськогосподарської продукції є посередники, які її закупають за низькими цінами, що зменшує можливості виробників у формуванні доходів;

– пануюча схема торгівлі приносить сільськогосподарському товаровиробникові невеликі прибутки або просто покриття збитків чи, взагалі, збитки. Він продає вирощену продукцію, в основному, за оптовими закупівельними цінами і оминає найвищу торговельну надбавку, яка наявна при роздрібній ціні. А це понад 50% втраченого прибутку. Наприклад, сільськогосподарські товаровиробники продають переробним підприємствам молоко за ціною 1,5-2,5 грн., а роздрібна споживча ціна складає 4-8 грн., що суперечить вимогам чинного законодавства;

– розвитку набувають тіньовий ринок, нелегальне ввезення імпортової продукції сільськогосподарського виробництва;

– чим віддаленіший товаровиробник від споживача, тим нижча поінформованість аграрія про його потреби і, відповідно, невисокий рівень реагування аграрія на потреби ринку;

– переважна більшість керівників сільськогосподарських підприємств схильються до думки про необхідність стимулювання подальшого розвитку інфраструктури аграрного ринку, створення збутових кооперативів;

– сільськогосподарське виробництво характеризується досить тривалими виробничими циклами фактично в усіх галузях. Це ускладнює планування результатів виробничо-комерційної діяльності та суттєво відбивається на фінансовій результативності вітчизняного агробізнесу в умовах нестабільного ринкового середовища.

При всьому цьому потрібно чітко пам'ятати, що діяльність сільськогосподарських підприємств мусить базуватися на точному і вивіреному знанні потреб цільового ринку і споживчого попиту, оцінці та врахуванні умов виробництва в найближчий час і на перспективу. Тому потрібно дотримуватися цих суджень, щоб точніше скерувати збутову діяльність, яка стане магнітом для споживачів.

Список використаної літератури:

1. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств: теорія, методика, аналіз : монографія. / В. Г. Андрійчук. – 2-ге вид., без змін. – Київ, 2006. – 292 с.

2. Красноручський О. О. Принципи побудови систем збуту та розподілу продукції сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] / О. О. Красноручський. – Режим доступу: http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/V-Harkivskogo-NAU/V-Harkivskogo-NAU_ekonom/2013-5/PDF/10.pdf.

3. Піюренко І. О. До проблем реалізації сільсько- господарської продукції / І. О. Піюренко // Економіка АПК. – 2010. – № 10. – С. 31–36.

4. Паска І. М. Сучасний стан та проблеми збуту продукції сільськогосподарськими підприємствами / І. М. Паска // Інноваційна економіка. – 2012. – № 31. – С. 206–210.

М. М. Четверик

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОВІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Прибуток є основним показником, який характеризує результат господарської діяльності підприємства. Але, абсолютна сума прибутку не дає повної уяви про рівень результативності роботи підприємства. В цьому випадку доцільніше використовувати показник прибутковості. Прибутковість є показником, що комплексно характеризує ефективність діяльності підприємства, він є одним з критеріїв якості управління суб'єктом господарювання. На підставі прибутковості можна оцінити ефективність управління підприємством, оскільки отримання значного рівня прибутку і достатнього рівня прибутковості багато в чому залежить від правильності і оперативності управлінських рішень, які приймаються.

Прибутковість безпосередньо пов'язана з отриманням прибутку. Однак прибуток це абсолютний показник – результат господарської діяльності підприємства, а прибутковість – це відносний показник, тобто рівень прибутковості, що вимірюється у коефіцієнтах або відсотках. Показники рентабельності (прибутковості) є відносними характеристиками фінансових результатів та ефективності діяльності підприємства.

Для одержання достатнього рівня прибутку (прибутковості), який забезпечує дотримання умови самофінансування, підприємство повинне приділяти досить уваги питанням управління прибутком. Саме прибуток спонукає підприємство здійснювати нововведення, що стимулює інвестиції, загальний випуск продукції і зайнятість.

В 2014р. великі та середні підприємства України отримали негативний загальний фінансовий результат діяльності до оподаткування: збиток склав 408 168,5 млн. грн., при цьому тільки підприємства промисловості отримали збитків на 1522019,0 млн. грн.

Частка збиткових підприємств в цілому в 2014р. склала 40,1%, що перевищує частку 2013 р. на 5,5%. В 2014р. найбільша частка збиткових підприємств спостерігалася в промисловості (в 2014р. – 44,4% та 38,9% в 2013р.), будівництві (в 2014р. – 43,8% та 36,0% в 2013р.), оптовій та роздрібній торгівлі (в 2014р. – 43,5% та 30,1% в 2013р.), та на транспорті, складському господарстві, поштової та кур'єрській діяльності (в 2014р. – 49,7% та 73,7% в 2013 р.) [1]. Тому актуальність питань управління прибутком та прибутковістю особливо спостерігається у цей час для українських підприємств.

Управління прибутком підприємства має базуватися на певному механізмі, який є складовою частиною системи управління. Питанням формування системи управління прибутком та прибутковістю приділялось достатньо уваги в роботах І. Бланка, С. Голова, М. Білик та інших науковців, але деякі питання потребують подальшого пошуку нових наукових рішень.

В економічній літературі виділяють п'ять основних принципів, що покладено в основу формування механізму управління прибутком та прибутковістю [2, с.48-50]:

- інтегрованість із загальною системою управління підприємством;
- комплексний характер прийняття управлінських рішень;
- високий динамізм управління;

- варіативність підходів до розробки окремих управлінських рішень;
- орієнтованість на стратегічні цілі розвитку підприємства.

Для ефективного управління прибутком на підприємстві потрібно сформувати систему управління прибутком, яка є сукупністю взаємопов'язаних елементів, кожен з яких виконує певну роботу, спільна дія котрих за певних умов забезпечує досягнення механізму отримання прибутку заданої величини. Ця система має певну структуру, в якій виділяють декілька основних блоків.

Ціль, принципи й завдання управління. Головною метою управління прибутком є визначення шляхів найбільш ефективного його формування та оптимального розподілу, що спрямовані на забезпечення розвитку діяльності підприємства та зростання його ринкової вартості.

Основними завданнями управління формуванням прибутку підприємства є такі:

- визначення основних джерел його формування;
- забезпечення максимізації величини прибутку з урахуванням ресурсного потенціалу підприємства та ринкової кон'юнктури;
- забезпечення оптимального співвідношення між рівнем прибутковості підприємства та допустимим рівнем ризику;
- забезпечення максимізації ринкової вартості підприємства;
- забезпечення ліквідності активів та платоспроможності підприємства;
- забезпечення конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості підприємства у довгостроковому періоді тощо.

Механізм управління. У структурі механізму управління прибутком виділяють наступні елементи [1, с.143]:

- ринковий механізм регулювання формування й використання прибутку;
- державне нормативно – правове регулювання питань формування й розподілу прибутку підприємства;
- внутрішній механізм регулювання окремих аспектів формування, розподілу й використання прибутку підприємства;
- система конкретних методів і прийомів здійснення управління прибутком;
- інформаційне забезпечення.

Організаційне забезпечення. Система організаційного забезпечення управління прибутком це взаємозалежна сукупність внутрішніх структурних служб і підрозділів підприємства, що забезпечують розробку й прийняття управлінських рішень по окремих аспектах формування, розподілу й використання прибутку, на які покладено відповідальність за результати цих рішень. В останній час організаційне управління прибутком підприємства базується на формуванні більш ефективних структурних підрозділів підприємства – центрів відповідальності. Вихідним моментом створення системи управління прибутком, на основі виділення центрів відповідальності, є персоніфікація відповідальності за прийняти рішення.

Таким чином, система управління прибутком має певну структуру, яка має бути органічно інтегрована із загальною системою управління підприємством, оскільки прийняття управлінських рішень у будь-якій сфері діяльності підприємства прямо або опосередковано впливає на рівень прибутку, який у свою чергу є основним джерелом фінансування розвитку підприємства та зростання доходів його власників і працівників.

Для забезпечення підвищення результатів діяльності підприємство повинно приділяти достатньо уваги питанням формування ефективних підходів до

управління прибутком з метою його максимізації, застосування яких забезпечить шляхи підвищення рентабельності виробництва та інвестиційної привабливості підприємства, зміцнення його конкурентоспроможності.

Список використаної літератури

1. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

2. Бланк И. А. Управление прибылью / И. А. Бланк – Киев : Ника-Центр : Эльга, 2002. – 752 с.

В. І. Чижова

доктор економічних наук, професор

А. О. Комар

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Одним із найважливіших елементів ринкової інфраструктури є комерційні банки. Вони відіграють вирішальну роль в забезпеченні взаємозв'язку між виробниками продукції та її споживачами, здійснюючи розрахунки між ними, залучають за плату тимчасово вільні кошти юридичних і фізичних осіб, надають кредитні ресурси, виконують багато інших операцій та послуг. Банківську систему не дарма називають “кровотворною” системою всього господарського механізму країни, адже розвиток економіки безпосередньо залежить від стану банківської системи, фінансування та обслуговування підприємств банками.

В умовах глибокої фінансової кризи однією з основних проблем, яка постає перед вітчизняною банківською системою, є підтримка її стабільності та надійності, оскільки, без стійкої та стабільно функціонуючої банківської системи неможливо розвивати економіку країни та вирішувати інші соціальні завдання. Стійкість кожної окремої банківської установи забезпечує ефективне та стабільне функціонування всієї банківської системи України. Тому питання забезпечення фінансової стійкості комерційних банків набуває все більшої гостроти, особливо сьогодні, коли понад 30 банків оголошено неплатоспроможними, а інші знаходяться на межі банкрутства.

Дослідження у напрямку обґрунтування змісту фінансової стійкості банку дозволило сформулювати такі висновки. Фінансова стійкість є фундаментальним поняттям, що найбільш точно відображає проблеми та тенденції розвитку банківської системи. На наш погляд, поняття “стійкий банк” більш фундаментальне, ніж поняття “надійний банк”, воно первинне по відношенню до останнього. Поняття стійкості об'єктивно виражає фактичний стан збалансованості структурних елементів банку незалежно від того, як вона проявляється в уяві окремих суспільних груп і суспільства в цілому.

Тому, під стійкістю комерційного банку слід розуміти такий стан банківської установи, при якому вона є платоспроможною, ліквідною, має достатню величину регулятивного капіталу для покриття всіх можливих ризиків, пов'язаних із банківською діяльністю, і при цьому залишається достатньо рентабельною, тобто її активи використовуються максимально ефективно.

Фінансова стійкість і стабільність повинні бути не лише короточасними досягненнями банків, а безпосередньо стратегією їхнього розвитку. Задовільний рівень фінансової стійкості банків є відбитком їх високоефективного функціону-

вання, достатнього нарощування фінансових ресурсів та раціонального управління ними. Фінансова стійкість банку вимірюється системою показників. Більшість показників фінансової стійкості банку базується на визначенні достатності капіталу для покриття банківських ризиків та на оцінці структури капіталу, яка визначає якісний склад балансового капіталу. Усі показники фінансової стійкості можна розділити на декілька груп:

- показники, що базуються на структурі та достатності капіталу банку;
- показники, що базуються на структурі залучених та запозичених коштів;
- показники, що базуються на якості активів банку;
- показники, що характеризують динаміку (поведінку) окремих складових активу та пасиву.

Як бачимо, показники оцінки фінансової стійкості охоплюють майже всі аспекти банківської діяльності, що дозволяє всебічно характеризувати фінансову стійкість та фінансову стабільність будь – якої банківської установи. Кожен дослідник, зважаючи на мету свого аналізу, обирає власну методику оцінювання фінансової стійкості. Щоб зробити висновки відносно фінансової стабільності банківської системи України на сучасному етапі, нами запропоновано здійснити аналіз рівня та динаміки ключових економічних нормативів банківської системи України за період 2014-2015 рр.

Регулятивний капітал банківської системи України станом на 01.01.2014 р. складав 204 975,96 млн. грн., станом на 01.01.2015 р. – 188 948,9 млн. грн. а станом на 01.10.2015 р. вже 82 442,5 млн. грн. Отже, негативна тенденція регулятивного капіталу, а саме його зниження за цей час більше чим вдвічі, свідчить про збитковість банків, яку ці фінансові установи покривають за рахунок власного капіталу.

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (його рівень повинен бути не менше 10 %) протягом вищезазначеного періоду становить відповідно 18,26%; 15,6%; 7,02%. Як бачимо, достатність капіталу знижується, а станом на 01.10.2015 р. взагалі не відповідає нормативному рівню.

Норматив миттєвої ліквідності встановлюється з метою контролю за спроможністю банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зобов'язань за рахунок високоліквідних активів (коштів у касі та на кореспондентських рахунках), його рівень повинен бути не менше 20 %. Станом на 01.01.2014 р. цей норматив становив 56,99%; станом на 01.01.2015 р. – 57,13%, а станом на 01.10.2015 р. – 61,26%. Динаміка цього показника є позитивною та знаходиться у межах достатнього рівня.

Норматив поточної ліквідності встановлюється для визначення збалансованості термінів і сум ліквідних активів та зобов'язань банку, нормативне значення повинно бути не менше 40 %. Протягом вищезазначеного періоду аналізу цей норматив становив відповідно 80,86%; 79,91%; 69,33%, тобто не дивлячись на те, що динаміка нормативу має негативну тенденцію, він залишається у межах допустимого рівня.

Норматив короткострокової ліквідності визначається як співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, його рівень має бути не менше 60 %. Аналіз нормативу короткострокової ліквідності показує, що станом на початок 2014 р. його рівень становить 89,11%, на початок 2015 р. – 86,11%, на початок жовтня 2015 р. – 83,80%, тобто всі показники ліквідності залишаються в межах норми.

Показник рентабельності активів станом на 01.01.2014 р. становив 0,12%; станом на 01.01.2015 р. він має від'ємне значення та дорівнює – 4,07%; станом на 01.10.2015 р. рентабельність активів також має від'ємне значення та негативну тенденцію до зниження – 8,58%.

Результати дослідження дозволяють сформулювати висновки щодо забезпечення фінансової стійкості банківської системи України. Діяльність банків є неефективною, вітчизняні банки зазнають збитків, внаслідок чого скорочується капітал банків і триває тенденція до погіршення їх фінансової стійкості та ефективності діяльності. Українським комерційним банкам вдається підтримувати ліквідність на належному рівні лише за рахунок того, що в структурі активів переважають активи в первинні та вторинні резерви – владання в державні цінні папери, готівка в касах банків та на розрахункових рахунках, вони є ліквідними, але не прибутковими. Обсяг прибуткових кредитних операцій суттєво знизився і це проблеми не окремих банків а загалом вітчизняної банківської системи. На наш погляд, вирішити такі системні проблеми не можливо на мікрорівні, тобто без втручання державних механізмів стабілізації.

Щоб забезпечити фінансову стабільність як банківської системи в цілому, так і окремих банківських установ, необхідно розробити державний механізм стабілізації економіки в цілому; зупинити відтік депозитів; “розморозити” кредитування суб'єктів господарювання тощо.

У короткостроковій же перспективі найбільш актуальними рішеннями, на наш погляд, повинні бути такі:

- встановлення найбільш значущих ендогенних та екзогенних факторів, які виводять банківську систему з рівноваги, вимірювання їх впливу на фінансову стабільність банківської системи України з метою виявлення найбільш небезпечних з них;
- розробка інструментарію оцінювання (критеріальна база для оцінювання поточного рівня фінансової стабільності банківської системи, прогнозування тенденцій його зміни, кількісне вимірювання реакції на дестабілізуючі впливи);
- запровадження державних регулюючих заходів з боку регулятора (НБУ) щодо підтримки досягнутого рівня фінансової стабільності та забезпечення досягнення бажаного рівня.

А. М. Чирва

слухач магістратури

Класичний приватний університет

МОТИВАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Для успішного функціонування будь-якого виробництва і будь-якої компанії, незалежно від послуг і товарів, які вона надає, необхідні ефективно працюючі і кваліфіковані кадри, грамотні і здатні керувати виробничим процесом управління. Однак навіть якщо вдалося сформувати колектив зі справжніх професіоналів, не слід забувати про те, що персонал потрібно постійно мотивувати. Мотивація співробітників займає одне з центральних місць в управлінні персоналом, оскільки вона виступає безпосередньою причиною їхньої поведінки. Орієнтація працівників на досягнення цілей організації, по суті, є головним завданням керівництва персоналом.

У сучасних умовах проблемою мотивації є недосконалість мотивації на підприємствах, недостатнє фінансування заходів, спрямованих на удосконалення

мотивації персоналу, а також те, що на підприємствах не приділяють належної уваги мотивації. Проблеми дієвого і результативного мотивування також завжди виникали у процесі зародження та формування менеджменту як науки. Спочатку йшлося більше про матеріальні та організаційні аспекти спонукування. На сучасному етапі все більше акцентується на соціально-психологічних аспектах мотивації, що створюють умови для досягнення високих результатів виробничо-господарської діяльності з мінімальними затратами [1].

Актуальне це питання тому, що в наш час в країні спостерігається криза праці. Праця перестала бути, для багатьох людей, сенсом життя і перетворилася на засіб виживання. У таких умовах не може йти мови ні про високопродуктивну і ефективну працю, ні про зростання кваліфікації працівників та розвитку їх ініціативи, ні про формування сильної трудової мотивації. Головне завдання з точки зору мотиваційного процесу працівників – це зробити їх не стільки володарями засобів виробництва, скільки власниками своєї власної робочої сили [3].

Мотивація ґрунтується на двох категоріях: потреби – відчуття фізіологічної або психологічної нестачі чого-небудь і винагороди – те, що людина вважає цінним для себе. Потреби, в свою чергу, поділяються на первинні (фізіологічні) і вторинні (психологічні), винагороди – внутрішні і зовнішні.

Потреби породжують у свідомості людини інтерес, а він – мотиви. Відповідно мотиви зумовлюють певну поведінку людини, спонукають її до вчинків і дій з метою отримання винагороди та досягнення особистих цілей.

Мотивування персоналу відбувалося завжди, але в залежності від певних факторів, економічного становища підприємства та країни в цілому, змінювались. Слід зазначити, що мотивація працівників базується як на менталітеті народу, так і на індивідуальних характеристиках кожної особини. Виділимо деякі особливості характеру українського народу, щоб визначити напрями розвитку мотивації сучасного персоналу. До них відносяться такі: необов'язковість, схильність до колективізму, бажання отримувати велику заробітну плату при мінімумі докладених зусиль, схильність до підпорядкування, небажання брати на собі відповідальність та ін. Довгий час мотивація в нашій країні була пов'язана з ідеологією комунізму і підкорялася певним стандартам і нормативам. Керівники структурних підрозділів застосовували лише ті методи мотивації, які спускалися згори. Багато рис мотивації збереглися і на сучасних підприємствах, проте домінуючий характер має такий матеріальний винагороду.

Відзначимо, що найбільш дієвими на сьогоднішній момент є процесуальні теорія очікування і теорія справедливості. Відповідно до теорії очікування (В. Врум), співробітник лише тоді докладатиме певні зусилля, якщо він буде упевнений, що досягнутий ним результат буде відповідним чином винагороджений. Тому, перш ніж розподіляти важливі завдання між співробітниками, керівник мусить проаналізувати їх потреби і очікування і переконати їх в реальності отриманої винагороди. Також керівник мусить розуміти, що в межах теорії справедливості (А. Адамс), співробітникам завжди здаватиметься, що його вклад в загальну справу підприємства більший, ніж вклад співробітників, що виконують аналогічну роботу, проте, отримувана ним винагорода менша.

Щоб усунути відчуття несправедливості, система мотивації співробітників має бути прозорою. Кожен працівник повинен знати, що за виконання роботи з високим рівнем якості, за виявлену ініціативу, за творчий підхід до рішення завдань, він отримає відповідну винагороду у вигляді премії, посадової надбавки, додаткового дня до відпустки, а також визнання з боку керівника і колег.

З усього вище сказаного можна зробити такі висновки, сучасний керівник повинен враховувати всі фактори, щоб забезпечити успішну роботу підприємства. Одним з таких факторів є проблема мотивації. При формуванні оптимальної системи мотивації сучасним керівникам підприємств необхідно використовувати класичні теорії мотивації і враховувати менталітет українського народу. Враховуючи нинішню ситуацію в Україні та розглядаючи особливості економічного і функціонального розвитку її структур, можна прийти до висновку, що час мотивації, заснованої лише на грошовому заохоченні, поступово йде в минуле. Але проблема мотивації в Україні на практиці ще довго буде чекати свого розв'язку.

Список використаної літератури

1. Армстронг П. Практика управління людськими ресурсами / П. Армстронг. – Москва : Питер, 2012. – 848 с.
2. Кибанов А. Я. Управление персоналом организации / А. Я. Кибанова. – Москва : ИНФРА-М, 2003. – С. 483.
3. Мотивация и стимулирование трудовой деятельности / А. Я. Кибанов, И. А. Баткаева, Е. А. Митрофанова, М. В. Ловчева. – Москва : ИНФРА-М, 2009. – С. 524.
4. Палеха Ю. І. Менеджмент для початківців : навч. посіб. / Ю. І. Палеха. – 2-ге вид. – Київ : Вид-во Європейського університету, 2001. – С. 41–45.
5. Ричи Ш. Управление мотивацией / Ш. Ричи, П. Мартин. – Москва : ЮНИТИ-ДАНА, 2004. – 399 с.

П. В. Чурюмов

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У даний час в Україні висока нестабільність у економічній, політичній та соціальній сферах. Це значною мірою впливає на вітчизняні підприємства, продукція яких і до того не відрізнялась на світовому ринку високою конкурентоспроможністю, інноваціями та оптимізацією відносно витрат виробництва. Також спостерігається девальвація національної валюти відносно “твердих” іноземних валют. Послаблення національної валюти призвело до того, що підприємства України мають закупляти іноземну сировину за більш високими цінами. Це, в свою чергу, веде до збільшення собівартості продукції, що призводить до збільшення ціни продукції та зменшення попиту на неї на українському ринку.

Усі ці фактори впливають і на зовнішньоекономічний імідж України, не сприяючи притоку в Україну іноземних інвестицій, міжнародному кредитуванню та відкриттю підприємств з іноземним капіталом на території України. В таких умовах значну вагу набуває збереження економічної безпеки підприємства, а особливо фінансової безпеки, яка є головною складовою економічної безпеки підприємства.

До цих пір в науковій літературі немає єдиного визначення для фінансової безпеки підприємства, незважаючи на її важливість у житті сучасних підприємств. На даний момент існує 5 концепцій визначення фінансової безпеки підприємства.

Перша група вчених визначає фінансову безпеку підприємства як певний стан захисту підприємства від негативних явищ у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В., Кириченко О. А., Кудря І. В. також зазначають, що окрім захисту фінансова безпека забезпечує розвиток та зростання підприємства.

Наступна група вчених визначає фінансову безпеку підприємства як стан найбільш ефективного використання ресурсів. При цьому у визначенні вчені не

торкаються загроз у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства та захисту від них. Для оцінки фінансової безпеки вони використовують прибутковість, рентабельність, ліквідність, платоспроможність, ринкову вартість підприємства та інші фінансові показники.

Білик М. Д., Колеснікова Н. М. та Ревенчук Н. Й. частково об'єднують ідеї попередніх двох груп. Вони визначають фінансову безпеку підприємства як стан або механізм, які захищають підприємство від негативних факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, допомагають налаштувати ефективне використання наявних ресурсів та досягти поставлених фінансово-економічних показників. Але вони не враховують стратегічний розвиток підприємства та його актуальність. У мінливих умовах сучасної України наявні плани розвитку підприємства можуть стати неактуальними та вимагати коригування.

Кракос Ю. Б., Разгон Р. О. визначають фінансову безпеку як здатність самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію відповідно до цілей корпоративної стратегії в умовах невизначеного і конкурентного середовища [1]. Але стратегія – це довгострокові плани, а у наш час потрібно також мати активну систему захисту та протидії поточним негативним явищам у бізнес середовищі.

Остання група вчених характеризує фінансову безпеку підприємства як стан збалансованості, захищеності від зовнішніх та внутрішніх негативних явищ, які забезпечують ефективне функціонування підприємства у майбутньому та реалізацію поставлених перед підприємством завдань.

На нашу думку, найбільш вдалим визначенням є визначення, наведене авторами першої та другої групи разом. Перша група визначає фінансову безпеку підприємства як систему дій для захисту, забезпечення та пристосування розвитку підприємства, а друга – як стан найбільш ефективного використання наявних корпоративних ресурсів. Перше неможливе без другого. Неефективне використання ресурсів призводить до слабкості підприємства перед мінливим бізнес-середовищем. Але, як і більшість українських вчених вони не надають ваги попередженню виникнення негативних для підприємства змін.

Таким чином, фінансова безпека підприємства – це система постійних дій, спрямована на моніторинг, попередження та захист підприємства від негативних змін у його внутрішньому та зовнішньому середовищах, усунення причин виникнення негативних змін або пристосування підприємства до неминучих змін з найменшими втратами, актуалізацію коротко- та довгострокових планів розвитку підприємства та забезпечення розвитку підприємства згідно з актуальними поточними та стратегічними цілями, завдяки ефективному використанню наявних корпоративних ресурсів та залученню нових необхідних ресурсів.

У сучасному світі здатність підприємства захищатись та пристосовуватися до негативних явищ є надзвичайно важливим фактором успіху або навіть виживання. Проте українським підприємствам треба не тільки бути у стані пасивного захисту, але й робити активні дії по попередженню негативних явищ. Наприклад, коригувати свої стратегічні та тактичні плани згідно з дослідженнями зовнішнього та внутрішнього середовищ, розширювати асортимент продукції та послуг, шукати не тільки нові ринку збуту, але й нові ринки для закупки сировини, тимчасово об'єднуватися з іншими підприємствами для протидії негативним факторам, а також постійно працювати над ефективністю функціонування підприємства.

Все це сприятиме послабленню впливу окремих негативних факторів на діяльність підприємства, що призведе до зростання їх конкурентоспроможності.

Список використаної літератури

1. Кулиняк І. А. Фінансова безпека підприємства: сутність та оцінювання її рівня / І. А. Кулиняк // Науковий вісник НЛТУ України. – 2015. – Вип. 25.1. – С. 289–297.

М. С. Шашкіна

аспірант

Запорізька державна інженерна академія

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО–ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний стан промислових підприємств України свідчить про наявність кризових явищ, що виникають під впливом як факторів, які можуть бути контрольовані підприємством, так і під впливом слабо регульованих факторів, таких як міжнародні події, політичні обставини, економічні, соціокультурні та соціально-демографічні фактори, розвиток науки і техніки та ін. Як результат, бачимо погіршення стану галузі, про що свідчить зменшення кількості підприємств промисловості з 47827 од. у 2010 році до 42803 од. у 2014 році, чистий збиток підприємств промисловості у 2014 році становить у розмірі 174488,3 млн. грн., спостерігається зниження індексу промислової продукції з 111,2% у 2010 році до 89,9% у 2014 році, збільшення поточних зобов'язань підприємств, а також зниження кількості найманих працівників на підприємствах промисловості [2].

Таким чином, знаходячись у постійно мінливому та частково непередбачуваному середовищі, не всі підприємства здатні швидко реагувати на зміни, пристосовуючи до них свій внутрішній економічний механізм, виявляючи ризики та нейтралізуючи негативний вплив факторів, що свідчить про необхідність постійного гнучкого управління фінансово-господарською діяльністю. Рациональне управління фінансово-господарською діяльністю промислових підприємств впливає на ефективність їх діяльності, що є надзвичайно важливим для економіки країни тому, що визначає існування та розвиток інших галузей народного господарства.

Проведене дослідження процесів управління на промислових підприємствах надає змогу визначити сутність категорії “управління”. Не існує єдиної точки зору щодо трактування терміну “управління”, проте серед розглянутих визначень найбільш повним, на нашу думку, є визначення вітчизняних вчених Сладкевича В.П. та Чернявського А.Д., згідно з яким управління розглядається як процес, що забезпечує при використанні за цільовим призначенням необхідне функціонування об'єкта управління шляхом збирання та обробки інформації про стан об'єкта, його внутрішнє і зовнішнє середовище для вироблення, прийняття та реалізації рішення щодо дієвого впливу на об'єкт управління для досягнення поставленої мети [1, с. 46]. На нашу думку, вищенаведене визначення вважаємо за потрібне доповнити такими категоріями, як результативність і ефективність, що відображаються у працях іноземних вчених. Результативність означає виконання завдання правильно і отримання максимального результату (випуску продукції) з мінімальним обсягом витрат. Ефективність, як свідчить проведене дослідження, означає “виконання правильних завдань”, тобто виконання тих завдань, що допоможуть організації досягнути поставлених цілей.

Узагальнюючи думки провідних науковців, пропонуємо застосувати таке визначення терміну “управління фінансово-господарською діяльністю”: ризиковий процес цілеспрямованого забезпечення ефективного і продуктивного виробництва і реалізації товарів, виконання робіт, надання послуг особою шляхом рів-

номірного розподілу ресурсів з метою виконання поставлених завдань і цілей та забезпечення формування запланованого рівня результатів діяльності, адаптуючись до постійних змін внутрішнього і зовнішнього середовища.

Приділення значної уваги управлінню фінансово-господарською діяльністю зумовлене впливом зовнішніх чинників, що спричинили погіршення стану промислових підприємств та мали негативні наслідки. Зменшення об'єму інвестицій та джерел фінансування за останні роки призвело до відсутності у підприємств коштів для інноваційної активності, виготовлення високоякісного обладнання та вдосконалення вже діючого. Загальний економічний спад, інфляція, слабка підтримка з боку держави, невиконання державою своїх зобов'язань з оплати тавідносно високий рівень податків, спричинили відсутність внутрішніх фінансових ресурсів, коштів для оновлення основних засобів та впровадження інновацій, неможливість кредитування або надання кредитів на невігідних для підприємств умовах.

Політична нестабільність також вплинула на відносини вітчизняних підприємств з іноземними споживачами і постачальниками та зумовила пошук нових ринків збуту, що потребують конкурентоздатної продукції, яка відповідала б міжнародним стандартам. Спостерігається недостатній рівень попиту на вітчизняному ринку, що говорить про незатребуваність продукції та відсутність коштів для її закупівлі у населення. Ще однією проблемою є недосконалість апарату управління через значний відтік висококваліфікованих спеціалістів, вчених, інженерів та робітників за кордон, які є висококваліфікованими фахівцями в сфері промисловості.

У першому кварталі 2015 року, за результатами обстеження промислових підприємств, нами було виявлено уповільнення щодо стану ділової активності. Було виділено такі фактори, що можуть стримувати виробництво промислових підприємств:

- фінансові обмеження;
- недостатній попит;
- нестача сировини, матеріалів та/або устаткування;
- нестача робочої сили [2].

Аналізуючи ситуацію що склалася в економіці України, визначимо такі аспекти управління фінансово-господарською діяльністю, які потребують уваги та безпосередньо залежать від організації системи управління та контролю на підприємстві: управління кредитними ресурсами підприємства; управління власними конкурентними характеристиками; управління дебіторською заборгованістю з метою її максимального скорочення; управління кадровим складом підприємства для якісного обслуговування обладнання; управління економічною безпекою, що включає постійний аналіз самого підприємства, оцінку його стану з урахуванням специфіки діяльності, аналіз впливу зовнішніх та внутрішніх факторів та моделювання сценаріїв розвитку з урахуванням загроз, розробку заходів з нейтралізації загроз; бюджетне планування та контроль за витратами підприємства.

Таким чином, в умовах економічної кризи, коли негативні тенденції у розвитку промислових підприємств посилюються та зростає загроза банкрутства, обсяг інвестицій скорочується, у підприємств відсутні кошти для випуску нових видів продукції, впровадження нових технологій чи закупівлі нового обладнання, що дозволило б скоротити витрати на виробництво за рахунок зниження ресурсомісткості продукції та виготовлення високоякісної продукції, інноваційної

та здатної до конкуренції на міжнародних ринках, очевидно є необхідність покращення якості управління фінансово-господарською діяльністю, що дозволить в максимально скорочені терміни вирішити сформульовані системні проблеми.

Список використаної літератури

1. Сучасний менеджмент організацій : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Сладкевич, А. Д. Чернявський. – Київ : МАУП, 2007. – 488 с.

2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

А. М. Шершньов

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ ОБОРОТНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Для того щоб здійснювати поточну господарську діяльність, кожне підприємство повинно мати основний та оборотний капітал.

Під основним капіталом розуміють частину продуктивного капіталу, яка цілком і багаторазово бере участь у виробництві товару та переносить свою вартість на новий продукт частинами. До основного капіталу відносять ту частину авансованого капіталу, яка втілюється в засобах праці (споруди, машини, устаткування, інструмент). Під оборотним капіталом розуміють частину капіталу, вартість якої входить у створювані товари цілком і яка повністю повертається в грошовій формі після їх реалізації. Це вкладення у поточні активи, які забезпечують безперервний процес виробництва та реалізації продукції.

Наявність оборотного капіталу є необхідною умовою нормального функціонування підприємства. Від розміру сформованого оборотного капіталу підприємства залежить рівень його ліквідності, платоспроможності, рентабельності. Саме тому, одним із пріоритетних напрямів діяльності підприємства сьогодні є забезпечення раціонального формування оборотного капіталу підприємства.

Для новоствореного підприємства формування оборотного капіталу здійснюється за рахунок коштів засновників, пайових внесків членів колективу, внесків іноземних учасників (для спільних підприємств), виручки від реалізації цінних акцій і т. п. Ці ресурси формують первісний оборотний капітал підприємства. При дефіциті цих ресурсів для формування оборотних активів підприємства можуть залучати банківський кредит та інші позики.

Для підприємств, які розширюють свою діяльність, фінансування оборотного капіталу зводиться до покриття планової потреби в оборотних засобах (приросту нормативу власних оборотних засобів, додаткової потреби, що виникає при тимчасових фінансових труднощах, витратах, які виникають в процесі придбання короткострокових цінних паперів).

Для фінансування оборотного капіталу підприємства можуть бути використані наступні джерела:

1) власні та прирівняні до них кошти:

– статутний капітал підприємства (є джерелом формування оборотних коштів на момент створення підприємства);

– виручка від реалізації продукції підприємства щодо:

а) частини, що компенсує поточні матеріальні витрати підприємства (ця частина виручки підприємства має бути в подальшому знову інвестована у ство-

рення виробничих запасів з метою забезпечення безперервності виробничого циклу);

б) нерозподіленого прибутку (використовується у разі потреби фінансування приросту оборотних коштів);

– сталі пасиви підприємства (мінімальна заборгованість підприємства з виплат заробітної плати персоналу, відрахувань на обов'язкове державне пенсійне, соціальне страхування тощо - утворюється внаслідок розриву моменту отримання виручки і моменту виплати заробітної плати та здійснення податкових платежів);

2) позикові кошти:

– короткострокові банківські кредити;

– кредиторська заборгованість – це короткострокові зобов'язання підприємства перед постачальниками ресурсів або перед іншими кредиторами.

Стратегії фінансування оборотних активів залежать від покладених у їх основу принципів фінансування змінної частини. При цьому постійна частина оборотних активів визначається на рівні мінімальної потреби в оборотних активах у досліджуваному періоді. Змінна частина – це різниця між фактичною і мінімальною потребою в оборотних активах. Залежно від вибору джерел покриття змінної частини оборотних активів, виділяють чотири стратегії фінансування оборотних активів.

1. Ідеальна стратегія – поточні активи фінансуються за рахунок поточних зобов'язань. З позиції ліквідності ця модель є найбільш ризикованою, оскільки у випадку одночасного пред'явлення кредиторами всіх зобов'язань підприємство буде змушене розпродавати частину своїх основних засобів.

2. Агресивна стратегія полягає у фінансуванні на довгостроковій основі необоротних активів і постійної частини оборотних активів. Змінна частина оборотних активів повністю покривається за рахунок короткострокової заборгованості. Ризик, пов'язаний з агресивною стратегією, високий. Таку стратегію може дозволити собі лише підприємство, яке не має проблем з поновленням короткострокових кредитів або з отриманням комерційних кредитів від постачальників.

3. Консервативна стратегія полягає у фінансуванні майже всіх активів за рахунок довгострокових джерел. Консервативна стратегія застосовується на початкових стадіях існування підприємства за умови достатньої величини капіталу власників підприємства і доступності довгострокових кредитів для інвестиційного фінансування.

4. Компромісна стратегія полягає у фінансуванні необоротних активів, постійної частини оборотних активів і приблизно половини змінної частини оборотних активів за рахунок довгострокових джерел. Інша частина оборотних активів фінансується на короткостроковій основі. Модель є найбільш реальною, проте в окремі періоди підприємство може мати зайві оборотні активи, що зменшує їх прибутковості.

Таким чином, недостатність джерел фінансування оборотних активів призводить до недофінансування діяльності підприємства, зниження його ділової активності, виникнення фінансових труднощів. Негативні наслідки може мати також і наявність зайвих джерел фінансування. Вони сприяють створенню на підприємстві надлишкових запасів, відволіканню капіталу з господарського обороту, зниженню відповідальності за цільове й раціональне використання фінансових ресурсів. Структура фінансових ресурсів залежить від обраної моделі фінансування активів підприємства. Найбільш безпечною є компромісна модель фінансування, яка забезпечує найменший рівень ризику.

О. В. Яришко

кандидат економічних наук, доцент

С. Д. Кирилов

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Управління підприємством, його фінансово – господарською діяльністю в сучасних умовах функціонування бізнесу є складним питанням, що потребує постійного вдосконалення методологічного апарату, адаптації до швидких змін внутрішнього та зовнішнього бізнес-середовища та новацій у економічній світовій науці. Під менеджментом розуміють систему економічного управління виробництвом, яка включає сукупність принципів, методів, форм і прийомів управління. Сьогодні менеджмент підприємства потребує визначеного інструменту формування стратегічних і тактичних заходів, націлених на забезпечення конкурентних позицій, підтримання темпів зростання тощо.

Невід’ємною складовою менеджменту є фінансовий менеджмент. Фінансовий менеджмент – процес управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів суб’єкта господарювання та оптимізації обороту його грошових коштів [1]. На основі фінансового менеджменту здійснюється управління фінансово-господарською діяльністю підприємства.

Питання управління фінансово-господарською діяльністю підприємств достатньо широко досліджено в роботах зарубіжних науковців, зокрема таких як: Г. Александер, Дж. К. Ван Хорн, В. В. Ковальов, О. С. Стоянова, У. Шарп. Серед вітчизняних вчених-економістів дослідженнями фінансово-господарської діяльності підприємств займаються такі провідні вчені, як І. А. Бланк, А. В. Гриньов, А. М. Поддєрьогін, С. В. Юхимчук, О. М. Ястремська та ін. Але на сьогодні склалася досить складна ситуація у фінансово – господарській діяльності підприємств, що пов’язано зі складністю економічної ситуації в державі в цілому. З метою управління фінансово – господарською діяльністю застосовується фінансовий механізм, який сьогодні потребує суттєвого удосконалення.

А. М. Поддєрьогін фінансовий механізм підприємства ототожнює з фінансовим менеджментом і вважає, що це система управління фінансами, яка призначена для організації взаємодії фінансових відносин і грошових фондів з метою оптимізації їхнього впливу на кінцеві результати діяльності підприємства [1]. На думку Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорної фінансовий механізм підприємства – це сукупність узгоджених між собою вироблених на основі фінансової політики управлінських рішень, пов’язаних з формуванням, розподілом та використанням фінансових ресурсів підприємства та організацією обороту його коштів [2]. На нашу ж думку, фінансовий механізм управління фінансово – господарською діяльністю – це система методів, важелів, правового, нормативного і інформаційного забезпечення, спрямована на вироблення ефективних управлінських рішень.

Враховуючи, що фінансовий механізм надає уявлення, за допомогою якого можна здійснити фінансовий вплив, і повинен розкривати алгоритм дій, у складі фінансового механізму виділяються фінансові інструменти, за допомогою яких реалізуються прийняті рішення та фінансові індикатори, що достовірно відображають стан суб’єкта господарювання. Основною умовою формування фінансового механізму управління фінансово-господарською діяльністю є, перш за

все, його ефективність, яка може бути досягнута тільки при повній узгодженості його складових частин.

Ефективне управління фінансово-господарською діяльністю в системі фінансового менеджменту сприяє формуванню ресурсного потенціалу підприємства, за рахунок чого забезпечується накопичення власного капіталу. Це сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємства на ринку, формує стратегію його подальшого розвитку. Головною метою управління фінансово-господарською діяльністю в системі фінансового менеджменту є управління вартістю підприємства в інтересах його власників.

Таким чином, узагальнюючи результати проведеного дослідження, можна констатувати, що управління фінансово-господарською діяльністю передбачає використання певного фінансового механізму, спрямованого на прийняття ефективних фінансових рішень, завдяки узгодженості всіх його складових. Цей механізм потребує подальшого розвитку у напрямку забезпечення можливості здійснення суттєвого впливу на фінансово – господарську діяльність, результати діяльності підприємства з урахуванням зовнішніх та внутрішніх чинників впливу.

Список використаної літератури

1. Поддєрьогін А. М. Фінансовий менеджмент : підручник / А. М. Поддєрьогін, Л. Д. Буряк та ін.– 3-тє вид., перероб. та доп. – Київ : КНЕУ, 2005. – 535 с.
2. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент : підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – Київ : ЦУЛ, 2006. – 520 с.

УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Т. Ю. Абишева

старший преподаватель
Академия “Болашак”

ПРОБЛЕМЫ УЧЕТА ФИНАНСОВОЙ АРЕНДЫ У АРЕНДАТОРА

Финансовая аренда – это аренда, по условиям которой происходит существенный перенос всех рисков и выгод, связанных с владением активов. Учет финансовой аренды определен международным стандартом финансовой отчетности 17 “Аренда”. Основная проблема, на решение которой направлен международный стандарт финансовой отчетности (IAS) 17 “Аренда” это проблема отражения аренды в финансовой отчетности арендатора и арендодателя.

Арендаторы должны отражать финансовую аренду в качестве актива и обязательства в бухгалтерском балансе по наибольшей из сумм, определенных в договоре аренды в начале срока аренды по справедливой стоимости актива или по дисконтированной стоимости минимальных арендных платежей. Поэтому в приложении к договору аренды должен быть приведен расчет минимальных арендных платежей.

Под справедливой стоимостью актива следует понимать рыночную стоимость арендуемого имущества. Исходя из того положения, что для арендуемого актива амортизация начисляется по методам, определенным в международном стандарте финансовой отчетности (IAS) 16 “Основные средства” в стоимость актива, по которой арендуемое имущество будет отражаться в балансе, должны включаться затраты по доставке, а также расходы по установке и введению в эксплуатацию.

Дисконтированная стоимость минимальных арендных платежей опреде-

ляется по формуле
$$P = \sum_{k=1}^n P_k, \quad P_k = \frac{K}{PVIFA_{i,n}}$$
, где

P_k – минимальные арендные платежи, подлежащие выплате за отчетный период; i – предусмотренная процентная ставка – или приростная ставка на заемный капитал; K – справедливая стоимость арендуемого имущества; n – количество сроков выплаты.

При этом следует учитывать, что если операционные расходы (страховка имущества, расходы по техническому обслуживанию) являются частью арендных платежей, они подлежат вычету из стоимости арендуемого имущества (K) и лишь полученный остаток используется при расчетах минимальных арендных платежей.

При превышении справедливой стоимости имущества над дисконтированной стоимостью минимальных арендных платежей возникает проблема определения процентной ставки на заемный капитал для отражения финансовых расходов, причем ставка процента должна быть постоянной на оставшееся сальдо обязательства для каждого периода, а также отражения стоимости амортизируемого арендованного имущества. Для определения ставки процента можно использовать один из методов расчета внутреннего коэффициента окупаемости капиталовложений, называемого в финансовом менеджменте действительной (внут-

ренней) ставкой доходности облигаций, для чего в договоре аренды следует указать ежегодные платежи погашения стоимости арендованного имущества.

В балансе арендатора финансовая аренда в разделе “Долгосрочные активы” должна быть представлена двумя статьями: основные средства (амортизируемая стоимость) и расходы будущих периодов (финансовые расходы за весь период аренды).

Соответствующие обязательства по аренде также приводятся в балансе, причем приведенная дисконтированная стоимость платежей, которые подлежат выплате за текущий период, должны отражаться как краткосрочные обязательства, а дисконтированная стоимость платежей, которые подлежат выплате в последующих периодах – как долгосрочные обязательства организации. Кроме того, необходимо сумму задолженности арендатору разделить на обязательства по финансовым расходам и неоплаченным обязательствам стоимости актива.

Следует учитывать, что исходя из используемого метода начисления амортизации на предприятии, сумма ежегодной арендной платы вряд ли будет совпадать с финансовыми расходами и амортизационными отчислениями, отраженными в отчете о доходах и расходах. Поэтому неправильным будет при составлении отчета полагаться только на расчет минимальных арендных платежей, то есть при определении остаточной стоимости арендуемого актива, следует использовать расчет балансовой стоимости основных средств, а при определении арендных обязательств – расчет минимальных арендных платежей.

Следует отметить, что по положению МСФО 17 право собственности может не передаваться. Однако организация имеет право распоряжаться арендованным активом и использовать его в предпринимательской деятельности, извлекая доходы. Такое положение в Международных стандартах финансовой отчетности представлено в виде принципа превышения содержания (экономического) над формой (юридической). Данный принцип отражен в разъяснении ПКР (SIC) 27 “Анализ сущности сделок, имеющих юридическую форму аренды”.

При арендных отношениях важно определение налогоплательщика и объекта налогообложения. Следует учитывать тот факт, что в Налоговом Кодексе Республики Казахстан статьей 78 дано определение финансового лизинга для целей налогообложения, поэтому данное определение нельзя использовать для определения финансовой аренды, иначе могут возникнуть ошибки, как при исчислении налогов, так и при составлении финансовой отчетности.

Я. Г. Анісімов

слухач магістратури

Класичний приватний університет

УПРАВЛІНСЬКІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Управління як суспільне явище, відпрацьоване і пристосоване людьми для вирішення життєвих проблем, має багатогранний характер, складається з різноманітних елементів і взаємозв'язків. Це обумовлено тим, що в управлінні як суб'єктом, так і об'єктом керуючого впливу виступає людина – складне біосоціальне створення природи і суспільства. Впливає і те, що управління органічно включено у механізми взаємодії природи, людини, суспільства.

Комплексний та багатогранний характер управління породжує теоретичні посилки, які необхідно враховувати при дослідженні та науковому описі різних його елементів, сторін, їх взаємозв'язків і проявів.

По-перше, кожен підхід (погляд, ракурс) до управління несе в собі пізнавальний сенс, “схоплює” і висвітлює якусь особливу грань, сторону цього складного суспільного явища.

По-друге, кожен аспект дослідження виконує свою пізнавальну функцію і їх не слід протиставляти один одному, випинати один і принижувати іншого, вважати один справедливим, а інший помилковим. Тільки рівноправність і глибина різних аспектів дослідження здатні наближати нас до істини.

І, по-третє, єдність сутності управління припускає все ж, що різні аспекти дослідження управління, виявлені ними різні його елементи, сторони, грані і та ін. повинні бути між собою логічно-узгоджені, співвідноситися із сутністю управління, відображати і характеризувати саме управління, а не щось інше, близьке до нього або схоже на нього. Це особливо актуально для практики управління, в якій управління проявляє себе як складна цілісність у всьому багатстві своїх елементів і їх властивостей. Не випадково самі великі труднощі управління викликає не впізнання, а в застосуванні.

Звичайно, суть управління не обмежується тільки тим, що було сказане вище. Щоб зрозуміти його зміст, пишуть Ф. Харбісон і К. Мейерс, необхідно розглядати управлінський процес через призму економічного, адміністративного і соціологічного аспектів.

Економічний аспект. В економічній сфері управління розглядається як поняття, яке має таке ж значення для усвідомлення економічних процесів, як, наприклад, капітал, праця, природні ресурси тощо. Більше того, з розвитком науково-технічного прогресу роль управління непомірно зростає з кожним роком. Виділення його як самостійного економічного чинника датується з часів А. Маршалла, коли він ще на переломі XIX і XX століть аргументовано стверджував, що управління є одним з найважливіших чинників виробництва.

У середині 50-х років минулого століття американський теоретик в царині управління П. Друкер зауважив, що управління є не тільки одним з чинників виробництва, а й центральною силою економічного прогресу. Тому, підкреслював П. Друкер, якщо організація має відповідні управлінські кадри, то при раціональному їх використанні підприємство завжди буде мати прибуток. І це стосується не тільки матеріального, але й духовного виробництва.

Навчання і розвиток управлінських навиків, стверджував він, є необхідною умовою для розширення управлінського кругозору. Справжнім управлінцем може бути той, хто однаковою мірою може дати собі раду як в матеріальній, так і в духовній сфері.

Адміністративний аспект. У центрі уваги адміністративного управління є засада ієрархії. Чим вище місце займає особа в ієрархії управління, тим більший вона має авторитет. Часом та чи інша особа як людина не користується авторитетом серед членів організації, але вона займає таке місце в службовій ієрархії, що останні вимушені рахуватися з нею.

Правда, вони, в цьому випадку, шанують не самого управлінця, а займану ним посаду. Тому, не випадково, в організаціях завжди ведеться боротьба за керівне місце.

Соціологічний аспект. Керівні особи, зазначають соціологи, – особлива група в суспільстві, організації. Саме вони репрезентують себе як ззовні, так і всередині своєї організації.

Таким чином, необхідно оцінювати організаційні здібності та знання керівника в процесі результативної виробничої діяльності та якою ціною в плані зміни фізіологічних функцій дається керівнику досягнення результатів виробничої діяльності, і вразі їх порушень здійснювати ефективну їх корекцію. Таке виробництво забезпечує високий виробничий потенціал.

Т. О. Безземельна

кандидат економічних наук, доцент
Класичний приватний університет

ЗАХОДИ ПІДВИЩЕННЯ ЛОЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВ

Будь-яка компанія, що бажає вижити в довгостроковій перспективі, повинна піклуватися про лояльність свого персоналу. Така необхідність зумовлена, по-перше, тим, що це якість співробітників є умовою формування у них високої професійної мотивації, яка, в свою чергу, відбивається на всіх сторонах діяльності. Лояльні працівники готові змиритися з тимчасовими труднощами компанії, прийняти необхідні організаційні зміни. Такі співробітники дорожать своїм робочим місцем саме в цій компанії. Вони не тільки самі прагнуть якомога краще виконати свою роботу, але нерідко спонукають до цього й своїх колег.

Лояльність співробітника є одним з факторів, що забезпечують його благонадійність в умовах даної компанії, тобто його бажання дотримуватися технологічні та правові приписи, відстоювати інтереси компанії, навмисне не наносити їй шкоди. Основними складовими лояльності персоналу є: задоволення роботою, справедливість відносин працівників з керівництвом, залучення, відданість. Виділяють три основні чинники формування лояльності: матеріальне стимулювання; принцип зворотного зв'язку; нематеріальне стимулювання.

Серед ключових напрямів роботи, що сприяють підвищенню надійності і попередженню нелояльності працівників будь-якої організації можна зазначити: проведення серйозного і всебічного відбору кадрів; створення умов, при яких працівнику не вигідно здійснювати дії, що завдають збитку організації і її керівництву; формування корпоративності працівників; попередження ситуацій, при яких працівник або близькі йому люди можуть опинитися в безвихідному критичному стані при виникненні гострих життєвих проблем; введення прогресивної системи матеріального і інших видів стимулювання; забезпечення змішаного стилю керівництва; створення і зміцнення в компанії морально-психологічного клімату; проведення періодичних атестацій працівників; формування "командного духу", згуртованості; узяття підписки про не розголошення службової інформації і необхідності дотримання правил поведінки; звільнення працівника за грубі порушення дисципліни і нелояльність.

В якості методичних підходів до оцінювання лояльності персоналу можуть використовуватися: методика оцінки руху персоналу – для визначення показника плинності кадрів; методика Сішора – для визначення ступеня згуртованості персоналу; опитувальник "Аналіз та оцінка соціально-психологічного клімату в колективі" – для оцінки соціально-психологічного клімату досліджуваного колективу; методика оцінки трудової дисципліни; метод самооцінок та метод матриць-координат – для оцінювання рівня мотивації персоналу досліджуваного підприємства; методика Л. Портера "Опитувальник організаційної лояльності" ("Organizational commitment questionnaire") – для визначення ступеня лояльності персоналу підприємства.

Більшість малих підприємств наразі мають доволі низьку плинність кадрів і високу постійність кадрового складу. Однак таке становище, на наш погляд, обумовлене небажання робітників втрачати роботу за умов кризового стану національної економіки. Однак трудовим колективам, здебільшого, притаманний середній рівень групової згуртованості, при цьому соціально-психологічний клі-

мат в колективах є незадовільним, що обумовлено незадоволеністю робітників стосунками з керівником, відсутністю визнання та схвалення колегами по роботі особистих якостей індивіда, неможливістю вибору тих співробітників, з ким хотілось би виконувати ту чи іншу роботу, відсутністю визнання та схвалення керівником особистих якостей індивіда, високим ступенем нервового напруження, пов'язаного з роботою, з колегами по роботі, з керівником.

На більшості підприємств не здійснюється робота щодо забезпечення та підвищення трудової дисципліни персоналу. Загальний рівень мотивації керівників є значно вищим, ніж рівень вмотивованості робітників. Заслужують на увагу низькі оцінки дії таких чинників мотивації як організаційна культура та прагнення до самореалізації робітників. Дослідження лояльності працівників показала, що загальний її рівень є середнім. Наймеш лояльними є жінки, найбільш лояльними – керівники.

У зв'язку з визначеними проблемами процесу забезпечення лояльності працівників, обґрунтовано такі напрями підвищення лояльності персоналу: проведення командоутворюючих заходів; контроль та покращення умов праці персоналу; моральне та матеріальне стимулювання персоналу; аналіз і прогнозування потенційної лояльності/нелояльності нових співробітників; розробка програми адаптації нових працівників; розробка методів роботи з нелояльним персоналом; розробка програми по розвитку і підвищенню професійних компетенцій діючого персоналу; вдосконалення й розвиток організаційної культури підприємства; формування лояльності персоналу підприємства через реалізацію програми соціальної відповідальності.

Доцільно включити до програми внутрішньої соціальної відповідальності підприємств такі розділи: соціальний пакет, "сімейні" PR-заходи, розвиток персоналу і створення сприятливого робочого середовища. Соціальний пакет повинен містити такі елементи: надання матеріальної допомоги співробітникам; вирішення питання особистого і сімейного оздоровчого відпочинку; традиційно затребувані блага. Прикладами "сімейних" PR-заходів є дитячі програми: творчі конкурси, подарунки, заохочення відмінників навчання, екскурсії на підприємство, оплата дитсадка тощо. Програма розвитку і кар'єрного зростання повинна складатися з спеціальної програми адаптації; ротації; формування індивідуального плану навчання в рамках вузької спеціалізації; участі у бізнес-проектах, вирішенні реальних бізнес-завдань; проміжної оцінки діяльності. Впровадження розроблених рекомендацій дозволить підвищити лояльність жінок та основних робітників підприємств, чинний рівень лояльності яких є, наразі, найнижчим.

А. А. Ващенко

аспірант

Запорізька державна інженерна академія

ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ МІНЛИВОГО РИНКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

В сучасних умовах економічної, політичної нестабільності підприємствам необхідно швидко адаптуватися до змін зовнішнього і внутрішнього середовища. Побудова гнучкої організації виробництва й оптимальне (адаптоване) управління ним є найважливішими чинниками розвитку та конкурентоспроможності підприємства. Виробництво постійно перебуває у процесі розвитку, який неодмінно повинен бути організований, за інших же умов підприємство не досягне зазначених цілей [1, с. 11].

Організація виробництва охоплює всі складові виробничої системи та аспекти її виробничо-господарської діяльності і є основним напрямком організації діяльності промислового підприємства в цілому. Вона являє собою комплекс заходів з розробки, здійснення та удосконалення виробничого процесу на підприємстві. Насамперед, необхідно зазначити, що організація виробництва формується з урахуванням всіх факторів внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства. Внутрішнє середовище підприємства це сукупність чинників, що виникають і контролюються зсередини. До факторів, що формують внутрішнє середовище відносять такі: стратегії, цілі та завдання підприємства, його структури (організаційні, фінансові, тощо), технології, персонал, система управління, процеси постачання, виробництво (спеціалізація, масштаби, технічні особливості), збут, фінансові процеси тощо. Зовнішнє організаційне середовище містить елементи, які знаходяться за межами організації, але здійснюють на неї суттєвий вплив. Загальною рисою факторів зовнішнього середовища є слабка контрольованість їх з боку підприємства, оскільки вони практично не залежать від нього [2]. Отже, враховуючи і аналізуючи всі особливості внутрішнього середовища підприємства, формується організація виробництва як одна з його складових, обирається відповідні форма, тип та метод організації.

Проте, підприємство не може функціонувати на одному рівні розвитку протягом тривалого періоду часу. Тому організація виробництва промислового підприємства, що функціонує в сучасних мінливих ринкових умовах, повинна мати високий рівень адаптації, що в свою чергу забезпечує адекватну перебудову його внутрішнього господарського механізму до впливу зовнішнього середовища. Оскільки зовнішнє середовище є найменш контрольованим з боку підприємства, на відміну від внутрішнього, і воно суттєво впливає і на саме внутрішнє середовище і на організацію виробництва безпосередньо, воно приваблює найбільшу увагу як керівників, так і власників. Саме з аналізу зовнішнього середовища починається процес стратегічного управління.

Зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства тісно взаємопов'язані: з одного боку, підприємство створює внутрішнє середовище під впливом та на базі врахування факторів зовнішнього середовища, з другого - підприємство адаптується до зовнішнього середовища за допомогою чинників внутрішнього середовища. Взагалі, вітчизняні та зарубіжні вчені розділяють адаптацію підприємства на активну та пасивну. Пасивну адаптацію розуміють як регулювання виробництва на зміну навколишнього середовища. Тобто вона передбачає забезпечення інформації щодо зміни зовнішнього середовища у часі та прогнозування розвитку зовнішнього середовища, ще одним напрямком може бути формування виробничих резервів, які можуть бути швидко використані в мінливих умовах зовнішнього середовища. Активна адаптація ж, навпаки, передбачає вплив на навколишнє середовище з метою покращення умов функціонування підприємства чи на пошук іншого більш сприятливого середовища.

Аналізуючи зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищах та прогнозуючи наслідки впливу цих змін, підприємство в змозі своєчасно коригувати свою діяльність. В залежності від політики управління, ресурсної бази, виробничого потенціалу підприємства приймається рішення про методи адаптації. Вчасне реагування підприємства до зовнішніх та внутрішніх змін дає змогу зберегти свої позиції на ринку та бути конкурентоспроможним.

Таким чином, становлення та розвиток ринкових механізмів господарювання в економіці України, зростання впливу зовнішнього середовища, загост-

рення конкуренції, мінливі політичні та економічні умови функціонування обумовлюють необхідність адаптації промислових підприємств до умов, що склались у мінливому зовнішньому та внутрішньому середовищі. Функціонування підприємства в навколишньому середовищі передбачає “ланцюгову реакцію”, в якій зміни зовнішнього середовища призводять до змін внутрішнього середовища, що вимагає змін управління та організації виробництва, в залежності від цілей, завдань та стратегій промислового підприємства.

Список використаної літератури

1. Реструктуризация предприятий и компаний : справоч. пособ. / И. И. Мазур, В. Д. Шапиро и др. ; под. ред. И. И. Мазура. – Москва : Высшая школа, 2000. – 587 с.
2. Осовська Г. В. Основи менеджменту : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / Г. В. Осовська. – Київ : Кондор, 2006. – 664 с.

А. О. Воронцова

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

ДІАГНОСТИКА РАНЬОГО ЗАПОБІГАННЯ КРИЗОВОМУ СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ТЕХНОЛОГІЄЮ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

В сучасних умовах функціонування вітчизняних підприємств кризовий стан та збитковість діяльності підприємства явища достатньо розповсюджені. Оскільки підприємства працюють в умовах ринкової економіки, вони схильні до впливу різноманітних зовнішніх та внутрішніх факторів. Для збереження поточного рівня ефективності та прибутковості діяльності, підтримання фінансової стійкості і платоспроможності управлінські рішення повинні прийматися своєчасно. Для вирішення цих завдань потрібна реалізація ефективної і своєчасної діагностики раннього попередження кризового стану підприємства.

Широке коло питань, пов'язаних із дослідженням поняття фінансової кризи та її попередження, знайшло відображення в роботах багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених економістів. Серед них: І. Ансофф, І. О. Бланк, Ю. Брігхем, В. О. Василенко, В. М. Геєць, А. П. Ковальов, В. В. Ковальов, Г. М. Курошева, Е.М. Коротков, Л. О. Лігоненко, А. М. Поддєрьогін, О. І. Пушкар, М. Робсон, Г. В. Савицька, В. П. Савчук, Л. С. Ситнік, О. О. Терещенко, Р. Холт, А. В. Чупіс, А. Д. Шеремет та інші. Проте подальшого розвитку потребують науково – методичні підходи щодо оцінювання фінансової кризи.

Проблема неефективного управління ризиками (запізніле їх ідентифікування та нейтралізація) та швидкого виявлення і використання додаткових шансів покращення діяльності є типовою для багатьох підприємств. Як наслідок, може бути зменшення потенціалу розвитку та фінансова криза [1]. З метою своєчасної ідентифікації чинників, які сигналізують про той чи інший напрямок розвитку окремих показників, внутрішніх та зовнішніх параметрів діяльності підприємства, вжиття превентивних заходів в рамках фінансового менеджменту доцільно впроваджувати систему раннього попередження та реагування (СРПР).

Найбільш детально й точно СРПР характеризував А.М. Поддєрьогін [2], як особливу інформаційну систему, яка сигналізує керівництву про потенційні ризики, які можуть насуватися на підприємство як із зовнішнього, так і з внутрішнього середовища. СРПР доцільно впроваджувати на підприємствах з метою швидкої ідентифікації фінансової кризи або її зародження, виявлення причин, що зумовлюють ці процеси, та розробки антикризових заходів.

До завдань системи раннього попередження відносяться:

- своєчасне виявлення кризи на підприємстві;
- виявлення можливостей розвитку або додаткових шансів для підприємства;
- виявлення загрози банкрутства.

Розрізняють два види підсистем СРПР.

1. Система, зорієнтована на внутрішні параметри діяльності підприємства (спрямована на ідентифікацію ризиків та можливостей розвитку, які криються на підприємстві, задля цього будується система управління ризиками, яка включає їх ідентифікацію, оцінку та нейтралізацію).

2. Система, зорієнтована на зовнішнє середовище (прогнозування загроз з боку держави, контрагентів, конкурентів тощо (прикладом застосування цієї підсистеми СРПР є проведення установами банків аналізу підприємств з метою оцінки їх кредитоспроможності).

Найскладнішим завданням, яке слід вирішити в процесі організації системи раннього попередження та реагування є підбір індикаторів раннього попередження та визначення критеріїв їх інтерпретації. В науково-практичній літературі здебільшого вирізняють наступні блоки індикаторів:

- загальноекономічні – індикатори, які дозволяють своєчасно виявити зміни в тенденціях розвитку кон'юнктури економіки в цілому (використовуються результати досліджень відповідних науково-дослідних економічних та соціологічних інститутів);
- ринкові – дозволяють виявити тенденції на ринках, на яких здійснює свою діяльність підприємство;
- технологічні – дають інформацію щодо появи на ринку нових продуктів, методів, процесів тощо;
- соціальні – демографічна ситуація в країні, вартість робочої сили, рівень мінімальної заробітної плати тощо;
- політичні – індикатори впливу на діяльність підприємств, які мають політичну природу, зокрема, тенденції в економічному законодавстві, політика протекціонізму тощо;
- внутрішні індикатори – система показників, які розраховуються на базі внутрішнього (управлінського) обліку та звітності.

Комбінація показників, які слугують внутрішніми індикаторами раннього попередження підбирається з урахуванням можливостей прогнозування на їх основі фінансового стану підприємства та загрози банкрутства. Також в якості ключового внутрішнього індикатора раннього попередження рекомендується використовувати показник Free Cash-flow, який оперативно сигналізує про проблеми в сфері збуту, виробництва, управління оборотними активами тощо.

Впровадження системи раннього попередження та реагування (СРПР) відбувається у 6 етапів.

I етап. Створення системи – визначення сфер спостереження, полягає у визначенні об'єктів діагностики. Розрізняють внутрішню (фінансова, збутова, виробнича, організаційна) та зовнішню (аналіз ситуації на ринку, макроекономічної ситуації в країні тощо) діагностику;

II етап. Визначення індикаторів раннього попередження, які можуть вказувати на розвиток того чи іншого негативного процесу (ними можуть бути показники: обсяг реалізованої продукції, витрати на 1 грн. ТП, обсяг реалізованої

продукції в точці беззбитковості, коефіцієнти автономії, заборгованості, ліквідності тощо);

III етап. Розрахунок цільових показників та інтервалів їх змін в розрізі кожного індикатора (зона безпеки, рівень фінансових показників ліквідності, автономії в порівнянні з нормативними значеннями, тощо);

IV етап. Формування конкретних аналітичних завдань для аналітичних центрів (прогнозування банкрутства підприємства, SOFT-аналіз, бенчмаркінг тощо);

V етап. Ключовий: служби контролінгу узагальнюють отримані аналітичні висновки та готують пропозиції щодо розвитку сильних та мінімізації слабких сторін;

VI етап. Технічний: формування інформаційних каналів між системою та її користувачами – керівниками всіх рівнів, антимонопольного законодавства.

В результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що для ефективного попередження кризових явищ на ранніх стадіях необхідно безперервно контролювати динаміку ключових показників діяльності підприємства. Тож, для зручності доцільно впроваджувати систему раннього попередження та реагування, яка включає в себе всі необхідні індикатори.

Список використаної літератури

1. Антикризовий менеджмент [Текст]: навч. посіб. / Л. І. Скібіцька, В. В. Матвеев, В. І. Щелкунов, С. М. Подреза. – К.: “Центр учбової літератури”, 2014. – 584 с.

2. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент : підручник / Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2005. – 535 с.

Д. В. Горбатко

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

ПОЛІТИКА ФІНАНСУВАННЯ НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Сучасний розвиток промислового підприємства обумовлений економічними законами і тісно пов'язаний з закономірностями соціально-економічного становища України. Сучасний етап економічного розвитку України відзначається високою мірою динамічності та невизначеності, що безпосередньо впливає на діяльність підприємств і вимагає створення на них ефективної дієвої системи управління. Саме ефективне управління забезпечує інтеграцію всіх економічних процесів на підприємстві, підсилює його адаптивність і конкурентоспроможність. У цьому контексті значним і суттєвим для промислових підприємств є ефективне управління необоротними активами. Досягнення прибутковості вітчизняних промислових підприємств неможливе без упровадження інноваційних технологій, відтворення існуючих необоротних активів.

За останні роки спостерігаються негативні тенденції у відтворенні основних засобів. Так, питома вага основних засобів промисловості в економіці України щорічно зменшується і складає лише 14% до загальної суми основних засобів за видами економічної діяльності за 2014 рік. Ступінь їх зносу зростає і становить майже 83,5%, зокрема у промисловості – 60,3% [1].

Внаслідок несприятливого стану основних засобів є неможливим зростання економічних показників розвитку промислових підприємств, зниження технологічних та екологічних ризиків, підвищення конкурентоспроможності продукції, спостерігається збільшення енергомісткості і матеріаломісткості виробництва.

Таким чином, одним із пріоритетних напрямів подолання цих проблем є розробка ефективної політики фінансування необоротних активів підприємства яка є невід'ємною складовою загальної системи управління.

Проблеми управління необоротними активами, а також джерела їх фінансування завжди займали значне місце в дослідженнях відомих закордонних та вітчизняних науковців.

Вивчення наукових праць і практики господарської діяльності свідчать про недостатнє висвітлення принципово важливих питань, пов'язаних з формуванням ефективної політики фінансування необоротних активів з урахуванням специфіки промислових підприємств. Дотепер залишаються недостатньо розробленими критерії та система показників оцінки ефективності політики фінансування необоротних активів промислових підприємств, а також питання, пов'язані з визначенням оптимальної структури джерел фінансування.

Найчастіше в економічній літературі джерела фінансування необоротних активів поділяють на три основні групи: власні, позикові й залучені [2].

До складу власних джерел входять: частина чистого прибутку, націлена на розвиток виробництва; амортизаційні відрахування; раніше здійснені довгострокові фінансові вкладення, термін погашення яких настає в поточному періоді; реінвестована шляхом продажу частини основних засобів; іммобілізована в інвестиції частина оборотних активів. Теоретичне дослідження власних джерел фінансування інвестиційної діяльності підприємств свідчить про необхідність їхнього комплексного використання.

До складу позикових джерел відносяться: довгострокові кредити банків та інших кредитних інститутів; емісії облігацій; цільовий державний кредит, спрямований на конкретний вид інвестування; інвестиційний лізинг, тобто довгострокова форма оренди машин і устаткування; інвестиційний селенг, тобто передача власниками прав на використання їх майна за визначену плату.

До залучених джерел відносять емісію акцій або інвестиційних сертифікатів (інвестиційних фондів і компаній); внески сторонніх вітчизняних і закордонних інвесторів до статутного фонду; кошти на цільове інвестування, надані державними організаціями і комерційними структурами [3].

Політика фінансування необоротних активів промислового підприємства - це система дій, заснованих на чітко сформульованих принципах, на базі яких визначаються напрями та обсяги фінансування необоротних активів, формуються необхідні грошові кошти з доступних джерел фінансування за допомогою різних методів та форм фінансування з урахуванням забезпечення оптимальної структури сформованих ресурсів з метою створення умов ефективного здійснення процесів виробництва як у довгостроковому, так і в короткостроковому періодах.

На основі існуючих публікацій у науковій літературі та сутнісного прояву фінансування запропоновано відокремлювати такі основні принципи політики фінансування необоротних активів:

- принцип комплексного підходу до розробки політики фінансування;
- принцип забезпечення відповідності обсягу коштів, що залучаються, обсягам інвестиційних потреб підприємства;
- принцип забезпечення оптимальної структури сформованих коштів з позицій ефективності діяльності підприємства;
- принцип мінімізації витрат з формування фінансування із різних джерел;
- принцип забезпечення високоефективного використання сформованих коштів у процесі інвестиційної діяльності підприємства;

– принцип мінімізації часового лагу між формуванням інвестиційних ресурсів (фінансуванням) та їх безпосереднім вкладенням (інвестуванням) [4].

Таким чином, політика фінансування необоротних активів промислових підприємств є складною багатоаспектною категорією, яка, з одного боку, пов'язана із управлінням активами, так, як бере участь у формуванні майна промислового підприємства, а з іншого боку пов'язана з управлінням капіталу.

Отже політика фінансування необоротних активів потребує комплексного підходу до вивчення, особливо окремих аспектів її прояву пов'язаних з формуванням політики фінансування необоротних активів на промислових підприємствах, оцінювання ефективності проведеної політики фінансування, оптимізації джерел фінансування необоротних активів, а також питань, пов'язаних з самими необоротними активами, що, власне, і викликає потребу у фінансуванні – аналізі необоротних активів.

Список використаної літератури

1. Держкомстат України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент : учебник / И. А. Бланк. – Киев : ИТЕМ, 1995. – 448 с.
3. Власова Н. О. Формування оптимальної структури капіталу у підприємствах роздрібної торгівлі : монографія / Н. О. Власова, Л. І. Безгінова. – Харків : ХДУХТ, 2006. – 160 с.
4. Власова Н. О. Ефективність політики фінансування необоротних активів підприємств торгівлі : монографія / Н. О. Власова, М. В. Чорна, С. О. Зубков. – Харків : ХДУХТ, 2008. – 267 с.

А. О. Двігун

доктор економічних наук, професор

О. В. Кузьміна

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

РОЗРОБКА СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансовий контролінг – це мистецтво управління (система управління), спрямоване на визначення майбутнього фінансового достатку підприємства і шляхів досягнення його. За завданням фінансового контролінгу є організація управління фінансовими процесами на такому рівні, щоб унеможливити помилки, відхилення і прорахунки як в поточній діяльності, так і на перспективу.

Визначають, що крім суто інформаційної підтримки контролінг виконує функції підтримки процесу управління як такого. Основними напрямками діяльності контролера є формування та удосконалення системи планування і контролю, розроблення методів реалізації планово-контрольних розрахунків, визначення необхідної для процесу управління інформації, її джерел та шляхів надходження. Доречно виділяти фінансовий контролінг як вид контролінгу на рівні з контролінгом збуту, контролінгом клієнтів, контролінгом інформаційних технологій тощо.

Фінансовий контролінг не меншою мірою орієнтований також на поточну діяльність підприємства, оскільки забезпечує підвищення ефективності прийняття оперативних управлінських рішень. При цьому фінансовий контролінг набуває дедалі більшого значення для поточного управління підприємством, що зу-

мовлено стрімкими змінами умов діяльності як самого підприємства, так і їхніх клієнтів. У таких умовах доцільно вести мову про запровадження фінансового контролінгу, який дасть змогу максимально швидко приймати типові управлінські рішення в онлайн-режимі. Це передбачає наявність відповідного програмного забезпечення та розробку спеціальних скорингових методик контролінгу.

Побудова системи фінансового контролінгу базується на таких основних принципах:

- 1) спрямованість системи фінансового контролінгу на досягнення фінансової стратегії підприємства;
- 2) багатофункціональність фінансового контролінгу;
- 3) орієнтованість фінансового контролінгу на кількісні показники;
- 4) відповідність методів фінансового контролінгу специфіці методів фінансового аналізу та фінансового планування;
- 5) своєчасність, простота та гнучкість побудови системи фінансового контролінгу;
- 6) економічна ефективність запровадження фінансового контролінгу на підприємстві [1].

З урахуванням перелічених принципів фінансовий контролінг на підприємстві будується за такими основними етапами:

1. Визначення об'єкта контролінгу. Це загальна вимога до побудови будь-яких видів контролінгу на підприємстві з позицій цільової його орієнтації. Об'єктом фінансового контролінгу є управлінські рішення щодо основних аспектів фінансової діяльності підприємств.

2. Визначення видів і сфери контролінгу. Відповідно до концепції побудови системи контролінгу він поділяється на такі основні види: стратегічний контролінг; поточний контролінг; оперативний контролінг. Кожному з перелічених видів контролінгу повинна відповідати певна його сфера і періодичність здійснення його функцій.

3. Формування системи пріоритетів показників, які контролюються. Вся система показників, які входять до сфери кожного виду фінансового контролінгу, ранжується за значущістю. У процесі такого ранжування спочатку в систему пріоритетів першого рівня добираються найбільш важливі з контрольованих показників, потім формується система пріоритетів другого рівня, показники якої перебувають у факторному зв'язку з показниками пріоритетів першого рівня; аналогічним чином формується система пріоритетів третього і наступних рівнів [2].

У наш час не існує загальноприйнятих стандартів і положень щодо впровадження фінансового контролінгу на законодавчому рівні. Це зумовлено унікальністю кожного підприємства. Дану проблему доводиться вирішувати самим управлінням шляхом детального вивчення всіх наявних інструментів, методів, коефіцієнтів, особливостей галузі та регіону, часом навіть шляхом помилок. Формування системи фінансового контролінгу на підприємстві є складним і послідовним процесом, який полягає в розробці блоків системи та у визначенні послідовності етапів її побудови. Основною ідеєю в ході впровадження фінансового контролінгу має бути спрямованість на швидкий збір контролінгової інформації для того, щоб керівництво підприємства побачило реальну віддачу від роботи служби контролінгу. Для швидкого збору контролінгової інформації та ефективного управління підприємством необхідно автоматизувати контролінг на підприємстві. Автоматизація здійснюється за допомогою впровадження інформаційних

технологій контролінгу. На сьогодні на вітчизняному ринку представлена значна кількість інформаційних систем, розробники яких анонсують їх широкі можливості для автоматизації управління підприємств різних сфер національної економіки. Серед найбільш поширених на вітчизняному ринку є комплексні інформаційні системи, що включають в себе певні елементи фінансового контролінгу, серед яких розробки вітчизняних та зарубіжних компаній.

Суб'єктами фінансового контролінгу є фінансові контролери, які можуть бути підконтрольні фінансовому директору або безпосередньо керівникові підприємства. Фінансові контролери в процесі виконання своїх функцій використовують загальноекономічні та специфічні методи. До перших методів належать такі, як спостереження, порівняння, групування, аналіз, трендовий аналіз, синтез, систематизація, прогнозування. До основних специфічних методів контролінгу належать: аналіз точки беззбитковості, бенчмаркінг, вартісний аналіз, портфельний аналіз, SWOT-аналіз (аналіз сильних і слабких місць), ABC-аналіз, методи фінансового прогнозування, нуль базис-бюджетування тощо. Управлінський регламент фінансового контролінгу передбачає розробку певних планових показників, моніторингу й контролю їх виконання, що в свою чергу дозволить своєчасно виявляти, виправляти відхилення та запобігати негативні явища. Запровадження на підприємстві системи фінансового контролінгу дає змогу значно підвищити ефективність всього процесу управління фінансовою діяльністю.

Таким чином, сьогодні перед підприємствами постала гостра проблема створення ефективних систем у сфері управління фінансовою діяльністю. Фінансовий контролінг є дієвою інформаційною підтримкою прийняття управлінських рішень на підприємстві щодо формування, використання та розвитку фінансових ресурсів, що на нашу думку, дозволить суттєво підвищити якість управління та позитивно впливатиме на ефективність діяльності підприємств у майбутньому.

Список використаної літератури

1. Маєвська Я. В. Види та місце фінансового контролінгу на підприємстві / Я. В. Маєвська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.6. – С. 47–52.
2. Петренко С. М. Контролінг в управлінні підприємством / С. М. Петренко // Торгівля і ринок України. Тематичний зб. наук. пр. з проблем торгівлі і громадського харчування. – Донецьк : Лебідь, 2008. – С. 112–116.

О. В. Дерев'янку

аспірант

Класичний приватний університет

ОСОБЛИВОСТІ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Розробка конкурентної стратегії є одним з найважливіших аспектів діяльності банку. У багатьох банках вже давно існують спеціальні підрозділи, які займаються розробкою стратегій, аналізом результатів, отриманих при реалізації цих стратегій.

Конкурентна стратегія - комплекс дій, які повинен здійснювати банк для забезпечення конкурентоспроможності та її підтримки протягом довгострокового періоду.

В науковій літературі визначають чотири рівні банківських конкурентних стратегій. Важливим завданням постає правильний вибір стратегії поведінки в конкурентному середовищі та, відповідно, місця банку на ринку (див. рис. 1).

Корпоративна стратегія: являє собою загальну стратегію банку, яка визначає сегменти, на яких функціонує банк, напрями його діяльності та сегмент клієнтів
Ділова стратегія розробляється банком для кожної сфери його діяльності окремо. Чим більше видів банківських послуг надає установа, тим більша кількість її ділових стратегій
Функціональна стратегія розробляється окремо для кожного напрямку діяльності банку (надання послуг, фінансування, збут)
Оперативна стратегія розробляється окремо для кожного з функціональних підрозділів, філіалів, представництв, відділень

Рис. 1. Рівні банківських конкурентних стратегій

Кожен сучасний комерційний банк перед розробкою свого стратегічного плану розвитку визначає власні стратегічні зони діяльності, причому кожен раз при розробці плану необхідно враховувати зміну фінансового ринку і рівень адаптації стратегічних зон діяльності до цих змін.

Класифікацію стратегічних зон діяльності розглянемо за наступними показниками:

- 1) рентабельність банківських продуктів та динаміка у співвідношенні з прибутком;
- 2) темпи зростання продажів банківських продуктів з відстеженням на них попиту;
- 3) чинники та умови конкуренції з іншими банками за конкурентними стратегічними зонам діяльності.

Постійно розвиваючись та змінюючись, банківський ринок викликає збільшення числа комерційних банків і загострення конкуренції, нагадуючи всім сучасним банкам про важливість методів менеджменту та маркетингу, підкреслюючи значимість банківської конкурентної стратегії. Що ж притаманне конкурентній стратегії на сьогоднішній день?

Перш за все, під конкурентною стратегією слід розуміти сукупність правил, яких має додержуватись банк для досягнення та довгострокової підтримки своєї конкурентоспроможності. В даний час конкурентна стратегія є складовою частиною системи цілей комерційного банку. Традиційна система цілей комерційного банку - прибутковість, ліквідність, мінімізація ризику, поповнилася ще однією - забезпечення конкурентоспроможності. Спочатку головною проблемою стратегії була проблема ефективного використання наявних ресурсів і виробництва на цій основі якомога більшої кількості якісних банківських продуктів і послуг, що можна охарактеризувати як виробничу концепцію конкурентної стратегії.

Певним кроком вперед стала товарна концепція конкурентної стратегії. Акцент в ній робиться не на кількість, а на якість вироблених банківських продуктів і послуг.

Наступною сходинкою в еволюції конкурентної стратегії стала її збутова концепція, що висунула на перший план проблему просування банківських продуктів. На стадії реалізації стратегія набуває форму конкурентних заходів реалізації банківської політики. Товарна політика банку полягає у визначенні та зміні асортименту, якості та обсягу пропонованих банківських послуг; цінова політика комерційного банку передбачає встановлення цін на різні банківські продукти та їх зміна відповідно до зміни ринкової ситуації.

Збутова політика банку спрямована на доведення банківського продукту до потенційного покупця. Комунікаційна політика - це система засобів взаємодії банку з потенційними споживачами, спрямована на те, щоб спонукати їх купувати банківські послуги.

Відмінною рисою комерційних банків у сфері маркетингу є їх висока маркетингова активність через збільшення числа конкурентів. Спостерігається тенденція буденності банківської конкуренції в економіці, це створює передумови того, що банківський маркетинг добре вписався в банківський ринок.

Розглянемо банківську стратегію через її складові, найбільш поширені і часто згадувані в сучасній літературі:

- 1) корпоративна стратегія;
- 2) ділова;
- 3) функціональна;
- 4) оперативна.

Корпоративна стратегія – це стратегія компанії (у нашому випадку комерційного банку) як єдиного цілого. Вона є елементом корпоративної місії, визначаючи, на яких нішах банківського ринку функціонує комерційний банк, чи є він диверсифікованим або надає тільки вузький спектр банківських послуг, орієнтується на широкий або вузький круг клієнтів та організацій.

Ділова стратегія розробляється для кожної ділової сфери, що виділяється в комерційному банку. Якщо банк функціонує, наприклад, тільки для корпоративних клієнтів або представляє всі види банківських послуг, то в ньому відбувається збільшення ділових стратегій при великій кількості банківських послуг, і навпаки - при малому їх кількості.

Функціональна стратегія відповідає кожній із сфер комерційного банку – таких як виробництво банківського продукту, умови збуту, фінансування.

В цілому стратегії розвитку комерційних банків спрямовані на розширення ресурсної бази як у сегменті організацій та підприємців, так і щодо фізичних осіб, збереження темпів зростання доходів від кредитування, освоєння нових програм кредитування.

Основні принципи розвитку комерційного банку:

1. підтримка високої ділової репутації та стійкості;
2. збільшення обсягу проведених операцій;
3. розширення і вдосконалення спектра послуг;
4. нарощування капітальної бази, адекватної зростанню активних операцій банку;
5. забезпечення інвестиційної привабливості банку, підвищення рівня прибутку;
6. мінімізація ризиків банківської діяльності, в першу чергу кредитної, збереження високої якості кредитного портфеля;
7. розширення клієнтської бази за рахунок населення, а також підприємств середнього та малого бізнесу;
8. розвиток роздрібного бізнесу;
9. вдосконалення існуючих програм кредитування та залучення вкладів;
10. просування пластикових проектів та зростання мережі банкоматів;
11. розширення присутності банку в регіоні, відкриття нових додаткових офісів;
12. проведення гнучкої процентної та тарифної політики;
13. використання ефективних процедур внутрішнього контролю та управління ризиками банківської діяльності,

14. оптимізація витрат внутрішньобанківської діяльності;
15. мінімізація вартості залучених ресурсів;
16. ведення управлінського обліку за принципами міжнародних стандартів;
17. формування колективу професійних та висококваліфікованих співробітників.

Традиційно розробка стратегій комерційних банків ґрунтується на виборі декількох ключових факторів. Банки визначають свою депозитну та кредитну політику, формують принципи, на яких готові залучати кошти, і вказують напрямки, на яких вони готові розміщувати кошти. Залежно від вибору в цих областях банки реалізують різні стратегії.

Банки у своїй стратегії встановлюють прийнятні ризики, і дані граничні умови, зрештою визначають політику кредитування, безпеки, ліквідності. До цих традиційних блоків по мірі розвитку банківського сектора були додані нові модулі:

- додаткові фінансові операції банків, що приносять непроцентний дохід;
- комунікаційна політика банку, що включає розвиток суспільних зв'язків і роботу з державними органами;
- оновлена технологічна інфраструктура: карткові технології, електронні гроші, інтернет-банкінг і т. д.

Сучасний комерційний банк кожен раз повинен описувати, як він планує свою позицію в цьому відношенні.

Держава стала вводити поняття соціально відповідального бізнесу, поширюючи його на комерційні банки. Банку в своїй політиці необхідно відобразити соціальну доктрину, свою роль і місію в суспільстві.

Також надзвичайно важливим став опис стратегії кадрової політики комерційного банку, пов'язаної з колективним управлінням і формуванням команд.

Досягнення цілей і рішення задач, визначених стратегією розвитку комерційного банку, дозволяють підкреслити важливість ролі конкурентної стратегії в його місії, зміцнити і розвинути банківську систему з метою захисту інтересів учасників фінансового ринку, всіляко сприяти процесу економічного розвитку країни в цілому.

Формування ефективної системи управління є одним з основних завдань будь-якого суб'єкта господарювання, з огляду на це аналіз основних видів конкурентних стратегій як важливих інструментів управління конкурентоспроможністю банків є важливим завданням сьогодення. Так, конкурентні стратегії являють собою моделі поведінки комерційних банків, що спрямовуються на отримання довгострокової конкурентної переваги на ринку банківських послуг в умовах наявних ресурсів та існуючого конкурентного середовища.

Для підвищення ефективності конкурентної стратегії банку слід звернути увагу на такі основні положення. По-перше, необхідним аспектом розробки стратегії є концентрація зусиль та спеціалізація на найбільш перспективних клієнтських групах. По-друге проаналізувавши потреби й вимоги споживачів, а також стратегію конкурентів, слід зосередитися на впровадженні нових банківських продуктах, стимулюванні збуту та реалізації маркетингових заходів.

Список використаної літератури

1. Дзюблюк О. Ринок банківських послуг: теоретичні аспекти організації і стратегії розвитку в Україні / О. Дзюблюк // Фінанси України. – 2005. – № 6. – С. 41–49.
2. Михайлова М. Роль конкурентної стратегії сучасного комерційного банку / М. Михайлова // Фінанси и кредит. – 2008. – № 36 (324). – С. 38–43.

А. В. Егорченков

кандидат технических наук, доцент

Н. Ю. Егорченкова

кандидат технических наук, доцент

Киевский национальный университет строительства и архитектуры

Д. С. Катаев

кандидат технических наук, доцент

Е. Ю. Катаева

кандидат технических наук, доцент

Черкасский государственный технологический университет

**ПЛАНИРОВАНИЕ ЗАГРУЗКИ РЕСУРСОВ
В ПОРТФЕЛЯХ ПРОЕКТОВ ПРЕДПРИЯТИЯ**

Проблемы управления портфелями проектами проектно-ориентированных предприятий связаны с необходимостью равномерной загрузки трудовых и материально-технических ресурсов в условиях динамически изменяемых планов предприятий. Разработать формальный аналитический метод такого управления практически невозможно. Из-за необходимости увязать огромное количество параметров. Из этого формируется необходимость разработки нового метода, основанного на матричных моделях для планирования проектно-операционной деятельности предприятий.

Рассмотрим методы с помощью которых можно решить данную задачу и проанализируем их на применимость к данной задаче.

Рассмотрим следующие, наиболее распространенные методы:

1. Натурное (физическое) моделирование:

- Измерение характеристик осуществляется на исследуемых системах в реальном времени (проведение экспериментов).
- Данные исследователь получает, ведя наблюдение за процессами в реальной системе.

Достоинства:

- Высокая адекватность модели реальной системе.
- Высокая точность результатов.

Однако же понятно, что, так как проект является уникальным, то такое моделирование будет являться воспроизведением данного проекта. Поэтому данный класс методов в данном случае неприменим.

Аналитическое моделирование: модель представляется совокупностью аналитических выражений, которые отражают явные функциональные зависимости между параметрами реальной системы в процессе ее работы:

- Линейные и нелинейные уравнения.
- Дифференциальные и интегральные уравнения.
- Вероятностные зависимости.

Достоинства:

- Простота и низкая стоимость модели.
- Возможность быстро получить численные результаты.

Данный класс моделей так же не может быть напрямую применен для создания матричного метода, поскольку портфель проектов предприятия в сочетании с операционной деятельностью является трудно представимым в аналитической форме и имеет большое количество степеней свободы.

Дискретно-событийное моделирование - подход к моделированию, предлагающий абстрагироваться от непрерывной природы событий и рассматривать только основные события моделируемой системы, такие как: “ожидание”, “обработка заказа”, “движение с грузом”, “разгрузка” и другие.

Этот вид моделирования [1] наиболее подходит для моделирования процессов в телекоммуникационных сетях, но так как в данной работе рассматриваются промышленные предприятия, в общем случае данный вид моделирования тут тоже неприменим.

Имитационное моделирование – это метод исследования, при котором изучаемая система заменяется моделью, с достаточной точностью описывающей реальную систему и с ней проводятся эксперименты с целью получения информации об этой системе. Экспериментирование с моделью называют имитацией.

Достоинства имитационного моделирования:

– Высокая адекватность между физической сущностью описываемого процесса и его моделью.

– Возможность описать сложную систему на достаточно высоком уровне детализации.

– Значительно больше областей исследования, чем аналитическое моделирование.

– Отсутствие ограничений отражение в модели зависимостей между параметрами модели.

– Возможность оценки функционирования системы не только в стационарных состояниях, но и в переходных режимах (процессах).

Главным недостатком имитационного моделирования является относительная сложность и дороговизна разработки имитационной модели.

Одним из наиболее популярных методов имитационного моделирования является метод Монте-Карло [2–5].

В основу разрабатываемого способа матричного управления проектно-операционной деятельностью промышленных предприятий будет положен метод Монте-Карло - численный метод, за основу в котором берется большое количество случайных реализаций модели процесса, соответствующей определенным критериям. Метод Монте-Карло относится к имитационному моделированию, в котором при расчете какой-либо системы воспроизводится и исследуется поведение всех ее компонентов. Таким образом, в общем случае имитационное моделирование Монте-Карло - это процедура, с помощью которой математическая модель определения какого-либо показателя подвергается ряду имитационных прогонов с помощью компьютера, применительно к разрабатываемому методу количество итераций составляет тысячу попыток.

При использовании метода Монте-Карло формируются последовательные сценарии с использованием исходных данных, которыми являются такие параметры, как проект, работа, продукт, трудовые ресурсы, затраты, которые по смыслу проекта являются неопределенными, и потому в процессе анализа рассматриваются как случайные величины. Компьютер начинает работу с выбора случайного значения каждого из данных переменных параметров проекта, причем процесс имитации осуществляется таким образом, чтобы случайный выбор значений из определенных вероятностных распределений не нарушал существования известных или предполагаемых отношений корреляции среди переменных. Затем для данного сценария находится значение показателя, которое записывается в память компьютера. Далее случайным образом выбирается другой

набор случайных переменных и вычисляется итоговый показатель для второго сценария. Этот процесс повторяется заданное количество раз. Результаты всех имитационных экспериментов объединяются в выборку и анализируются с помощью статистических методов с целью получения закона распределения вероятностей показателя. В отдельных случаях ограничиваются моментами, характеризующими статистические параметры объекта.

Во-первых, это разработка прогнозной модели, адекватно отображающей суть происходящих процессов с выявлением наиболее значимых рисков (для чего введен коэффициент “важности” проекта).

Во - вторых, определение допустимых значений входящих переменных.

Наиболее важным этапом имитационного моделирования по методу Монте-Карло является сам этап генерирования множества случайных сценариев модели процесса, с учетом выбранных допущений.

Особенностью данного метода является обязательное использование компьютерных систем для реализации генерирования случайных сценариев развития процессов, поскольку, количество, как входящих переменных, так и количество таких генераций достигает больших значений.

Метод Монте-Карло применяется для расчета в сложных проектах, в которых применение классических методов расчета, либо сильно затруднено, либо, практически невозможно.

Идеи этого метода, как было показано выше, состоят в том, чтобы построить модель процесса, который она описывает, не прибегая к реализации его в действительности. С такой моделью можно работать как для одного из возможных реализаций сценария процесса, так и для заданного их множества.

В методе должна выполняться имитация деятельности промышленного предприятия через представление данных по этой деятельности в форме сетевых моделей проектов, моделей производственных процессов, представленных двудольными графами, и моделей операционных процессов представленных линейными графиками.

В результате разработки и использования этого метода будет предложен рациональный план использования ресурсов на предприятии.

Список использованной литературы

1. Уровни моделирования [Электронный ресурс]. – Режим доступа: modelirovaniya.html.

2. Ермаков С. М. Метод Монте-Карло в вычислительной математике: Вводный курс / С. М. Ермаков. – Санкт-Петербург ; Москва : Невский Диалект : БИНОМ. Лаборатория знаний, 2009. – 192 с.

3. Вадзинский Р. Н. Справочник по вероятностным распределениям / Р. Н. Вадзинский. – Санкт-Петербург : Наука, 2001. – 295 с.

4. Rare event simulation using Monte Carlo methods / edited by G. Rubino, B. Tuffin. – Wiley, 2009. – 277 p.

5. Соболев И. М. Численные методы Монте-Карло / И. М. Соболев. – Москва : Наука, 1973. – 312 с.

О. В. Заїка

кандидат наук з державного управління, доцент
Класичний приватний університет

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ КЕРІВНИКІВ ОСББ

Житлово-комунальне господарство (ЖКГ) є однією з основних галузей економіки, що виявляє істотний вплив на всі сторони життєдіяльності суспільст-

ва. Незважаючи на свою значимість, багато підприємства ЖКГ перебувають у кризовому стані, історично обумовленому певними обставинами: неефективною системою управління, високими витратами, пов'язаними з характером житлових і комунальних послуг, нерозвиненістю конкурентного середовища, хронічними неплатежами. Ключовою проблемою державного управління на етапі реформування ЖКГ є запровадження нових форм управління житлово-комунального господарства на рівні територіальних громад, зокрема, делегованого управління, а також впровадження системи договірних відносин, зумовлених появою в цій сфері господарюючих суб'єктів різних організаційно-правових форм. На сьогодні життєво важливо формулювати нові підходи до управління розвитком територій через створення нових форм організації населення. Однією з таких форм є об'єднання співвласників багатоквартирних будинків (ОСББ) – інститут ефективного власника житла. На сьогоднішній день основним завданням, яке необхідно вирішувати, є формування механізму ефективного управління та обслуговування житловим фондом.

На цьому фоні, здавалось би, мешканці багатоповерхівок – власники квартир – співвласники спільного та неподільного майна житлового будинку, мають активно створювати об'єднання співвласників багатоквартирного будинку.

Адже ОСББ є не просто альтернативою житлово-експлуатаційним підприємствам, а є формою самоуправління та спільного прийняття рішень щодо своєї власності.

На нашу думку, перешкодою до формування ОСББ в м. Запоріжжя є недостатня інформованість населення щодо переваг створення ОСББ:

- необізнаність громадян про ОСББ
- побоювання того, що Обслуговування ОСББ може привести до зростання вартості послуг;
- страх колективної відповідальності в ОСББ;
- велика кількість пасивних мешканців
- стереотип Довіри до системи ЖЕКів, який треба руйнувати, але це є не легкий процес (оскільки майже 60% населення України – люди старше 40 років)
- недовіра до правління тощо.

Існує також проблема підготовки майбутніх фахівців у сфері ЖКГ. Наявність даної проблеми відображає недосконалість існуючої системи підготовки та невідповідність її сучасним вимогам до методів і форм навчання та перепідготовки фахівців у сфері управління і економіки міським господарством.

Також необхідно визнати, що інститут ефективного власника житла не сформований і сподіватися на те, що найближчим часом він з'явиться не варто, так як для цього необхідно, як мінімум, змінити ставлення громадян до свого житла, підвищити відповідальність і грамотність в управлінні ним, усунути роз'єднаність власників і їхніх інтересів, що практично неможливо.

Якщо немає ефективного власника, то слід шукати ефективного керівника. Майбутнє за професіоналами, адже управління житловим фондом та його обслуговування дуже складна і відповідальна задача, яка стосується кожного з нас. Правління ОСББ і його голова, беручи на себе функції управителя, мусять усвідомлювати важливість такого кроку. Голова правління, зокрема, має відповідати цілій низці кваліфікаційних вимог, а саме:

- 1) бути порядною, відповідальною людиною;

2) вміти організувати свою роботу, роботу підлеглих, забезпечувати підготовку зборів та участь у них мешканців, дбати про дотримання правил проживання;

3) мати відповідні технічні знання, що дають змогу оцінювати технічний стан і рівень експлуатації конструкцій та технічних систем будинку;

4) бути обізнаним з системою забезпечення мешканців житлово-комунальними послугами, якісними та кількісними показниками послуг;

4) добре орієнтуватися в питаннях щодо порядку формування, затвердження та застосування тарифів;

5) знати основи юридичного забезпечення договірних стосунків у відносинах з виконавцями у сфері послуг, вміти захищати інтереси мешканців будинку в суді;

6) мати відповідні економічні знання, щоб скласти кошторис надходжень та витрат, а також звіт;

7) бути психологом, щоб залагоджувати й усувати конфлікти, що можуть виникати в процесі спілкування з мешканцями будинку;

8) добре знати правила ведення бухгалтерського та податкового обліку, подання звітності;

9) бути глибоко обізнаним з нормами трудового законодавства, оскільки голова правління приймає на роботу і звільняє з роботи працівників ОСББ;

10) пам'ятати про публічність своєї посади, що накладає відповідні обмеження на особисту поведінку.

Створення інституту управителів будинками може відчутно поліпшити ситуацію. Сам ринок керуючих будинками сформується досить швидко. Професійно підготовлені фахівці будуть мати перевагу перед іншими претендентами, які претендують на звання управителя.

А. С. Заскалкін

аспірант

Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ

при Президентіві України

СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ ТА ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

Концептуальне забезпечення удосконалення управління розвитком державно-приватного партнерства (ДПП) включає, насамперед, обґрунтування стратегічних цілей і визначення векторів розвитку цього явища.

У вирішенні першого завдання необхідно врахувати ряд моментів:

– функціональне призначення ДПП, що відображає його фактичну та очікувану роль у соціально-економічній системі України;

– реальний організаційно-економічний потенціал ДПП, підтверджений ефективною практикою його реалізації в зарубіжних країнах;

– наявність різних рівнів організації та функціонування ДПП (національний, регіональний, місцевий), які відрізняються набором теорій і специфічних завдань його розвитку;

– різноманітність сфер організації і функціонування ДПП, мають різні стартові умови та можливості його розвитку;

– різноманітність суб'єктів ДПП, що розрізняються по інституційній природі та інтересам, які реалізуються при його створенні, функціонуванні та розвитку.

Враховуючи зазначене, логічний висновок про складну природу цілей розвитку ДПП, доцільності їх подання у вигляді ієрархічного “Дерева стратегічних цілей і завдань”. Її доповнення пов’язано з оцінкою програмних установок, зафіксованих у Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020”[2].

У цьому документі розвиток ДПП пов’язується зі сприянням підвищення конкурентоспроможності провідних галузей економіки; зниженням підприємницьких та інвестиційних ризиків, насамперед у сферах досліджень та розробок, поширення нових технологій; розвитком інноваційного бізнесу, транспортної, енергетичної та комунальної інфраструктури; концентрацією державних і приватних фінансових коштів на структурні зміни в системі освіти; вирішенням проблем соціальної адаптації, перенавчання працівників [2].

Вважаємо, що “Дерево стратегічних цілей і завдань розвитку державно-приватного партнерства” може бути побудовано наступним чином. Головна стратегічна мета – забезпечення модернізації, орієнтованої на інноваційне оновлення реального сектора економіки і соціальної сфери країни, її регіонів для істотного зростання обсягів та якості суспільно значущих товарів і послуг.

На другому рівні склад стратегічних цілей визначається наступним чином:

1.1. Формування і розвиток інноваційної системи, яка функціонує на національному і регіональному рівнях, “живить” продуктовими, технологічними та управлінськими новаціями реальний сектор економіки і соціальну сферу.

1.2. Створення транспортної, енергетичної та комунальної інфраструктури, що відповідають масштабам і динаміці модернізованої економіки, адекватних потребам населення у доступності та якості надаваних ними послуг.

1.3. Забезпечення реальної диверсифікації сфер ДПП, підвищення його соціально-економічної ефективності.

При декомпозиції цих цілей на третьому рівні визначається склад задач, в числі яких:

– Зміцнення інститутів розвитку, що акумулюють державні та приватні інвестиції, для підтримки найбільш значущих інноваційних проектів.

– Створення на базі альянсу держави і приватного бізнесу розвинутої інфраструктури інноваційної системи (агентств по трансферу результатів інтелектуальної праці, консалтингових структур тощо).

– Забезпечення організаційної єдності організацій, що реалізують креативний потенціал (ВНЗ, НДІ, КБ) і виробничих підприємств, які є полігоном для впровадження інновацій.

– Досягнення збалансованості компонентів транспортної інфраструктури.

– Забезпечення широкомасштабного оновлення основних фондів в енергетиці, впровадження технологічних і управлінських новацій в її діяльність.

– Здійснення модернізації основних фондів та впровадження продуктивних, технологічних та управлінських новацій в діяльність організацій житлово-комунального господарства.

– Перетворення соціальної сфери на пріоритетний об’єкт діяльності ДПП.

– Підвищення рівня різноманітності форм та інструментів ДПП, в тому числі, на основі використання досягнень сучасної зарубіжної практики.

– Створення системи моніторингу умов і результатів діяльності інституту ДПП на національному та регіональному рівнях, центру з управління проектами ДПП на національному та регіональному рівнях – органу, який представляє со-

бою центр відповідальності, комунікацій і ресурсів, здійснює організацію і управління цільовими програмами розвитку ДПП.

У вирішенні другої задачі необхідно, на наш погляд, врахувати, що розвиток ДПП пов'язаний з перетвореннями його внутрішнього і зовнішнього середовища, що зумовлює виділення двох груп векторів цього процесу.

Напрями розвитку ДПП, пов'язані з перетвореннями його внутрішнього середовища, покликані, на нашу думку, забезпечити адекватну реалізацію основних принципів його організації. У зв'язку з цим, склад ключових напрямків цієї групи включає:

1. Формування механізму ідентифікації, погодження та взаємопов'язаної реалізації на довгостроковій основі інтересів учасників ДПП, блокуючого (обмежуючої) можливості їх опортуністичних дій. Такий механізм повинен забезпечити участь приватного бізнесу на стадіях розробки та реалізації проектів ДПП, доступність інформаційних ресурсів про цілі держави, обов'язки і структурі виділених їм ресурсів (фінансові, майно, що перебуває в його власності), видах та інструментах наданої підтримки, дія моніторингу результатів ДПП з оцінкою ефектів, досягнутих його сторонами.

2. Розширення сфери дії конкуренції у відносинах держави, бізнесу і населення, що охоплює процеси виробництва і споживання суспільних соціальних благ, забезпечення її ефективного поєднання з механізмом координації, які реалізуються державою.

Державно-приватне партнерство передбачає одночасне використання двох зазначених механізмів. Навіть в найпростіших випадках взаємодії держави і бізнесу виникає конкуренція. В. Смотрицька, С. Чорних пишуть, що контрактна система розміщення державного замовлення передбачає конкурентну боротьбу між претендентами. Предмет конкуренції – державні кошти, що спрямовуються на закупівлі для державних потреб [3. с. 24].

3. Забезпечення пріоритетного розвитку горизонтальних зв'язків між учасниками ДПП, що обмежують сферу дії вертикальних зв'язків, заснованих на використанні інституту влади.

Проблема обмеження вертикальних зв'язків і заміни їх горизонтальними не має однозначного рішення. Однією з найбільш послідовних концепцій, що розвивають цю ідею, є теорія “сервісної держави”, завдання якої полягає у наданні послуг населенню. У даній концепції відбувається руйнування ієрархічних зв'язків, посилюються горизонтальні зв'язки між відомствами. Центр тяжіння при прийнятті рішень переноситься на регіональний та місцевий рівні. Службовцям надається більша самостійність. [1, С. 45].

4. Активізація інститутів громадянського суспільства, як учасників організації ДПП і населення як кінцевих споживачів результатів його діяльності. Вважаємо, що в складі цих інститутів помітну роль покликані грати некомерційні організації та торгово-промислові палати, здатні реалізовувати широкий спектр завдань організації ДПП. Значущими для перших є експертиза проектів, аутсорсинг окремих функцій управління, бенчмаркінг передового досвіду, для других – визначення перспективних сфер і учасників реалізації проектів ДПП, розробка її нормативного та методичного забезпечення.

5. Розширення масштабів і підвищення ефективності інвестицій у розвиток людського капіталу, що здійснюються в рамках ДПП. В рамках цього напряму затребувані: інтеграція ВНЗ, наукових установ з великими перспективни-

ми господарськими організаціями реального сектора економіки для розвитку їх інноваційного та кадрового потенціалів; розробка стратегій, що орієнтують провідні організації соціальної сфери регіону на формування конкурентного потенціалу, що забезпечує експансію на нові географічні ринки послуг, включаючи закордонні.

Список використаної літератури

1. Коженко Я. Сервисное государство: проблемы теории и практики реализации / Я. Коженко // Власть. – 2010. – № 3. – С. 44–46.
2. Про Стратегію сталого розвитку “Україна – 2020” [Електронний ресурс]: Указ Президента України, Стратегія від 12.01.2015 р. № 5/2015. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
3. Смотрицкая И. И. Государственная контрактная система: состояние, проблемы, перспективы / И. И. Смотрицкая, С. И. Черных, С. С. Шувалов, Г. В. Горденко, М. Л. Кузнецова. – Москва: Институт экономики РАН, 2013. – 50 с.

В. В. Захаров

слухач магістратури

Класичний приватний університет

ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЕЛЕМЕНТУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

У діловому світі досить широко використовуються так звані PR (ПиАр) - послуги (англ. Public Relations), які полягають у формуванні громадської думки (іміджу) щодо тих чи інших фірм, через організацію рекламної діяльності, публікації в пресі, виступи по радіо і телебаченню, виставки, ярмарки, презентації та інші заходи.

Сильний імідж організації та її товарів говорить про унікальні ділові здібності (спеціальні навички, уміння), які дозволяють підвищувати пропоновану споживачам цінність товарів і послуг. Менеджери будь-якої організації чи рано пізно починають займатися побудовою її іміджу. Репутація організації уразлива, її потрібно постійно підтримувати. Лише деякі підприємства виробили такі сторони свого іміджу, які захоплюють. Особливо потрібним є вивчення формування позитивного іміджу українським організаціям та фірмам. Бо Україна, ставши на ринкові засади, поставила перед окремими організаціями та фірмами завдання вижити і випередити серед тисячі інших подібних організацій і підприємств. Одним з дієвих методів досягнення успіху в ринкових умовах є формування позитивного іміджу.

Для український підприємств є головним пріоритетом формування позитивного іміджу. Саме імідж, головний нематеріальний актив, забезпечує попит на продукцію і послуги, формує та підтримує взаємовідносини з клієнтами.

У формуванні іміджу важливе місце займає стратегічне управління в організації. Стратегічне управління створює конкурентні переваги, які забезпечують успішне існування і розвиток підприємства в довгостроковій перспективі. Маркетингове стратегічне управління виходить з того, що створити стійку конкурентну перевагу – це значить запропонувати велику сприйману цінність споживачам і іншим зацікавленим групам. Ці переваги можуть бути зв'язані як з характеристиками вироблених товарів і послуг, так і з характеристиками самого підприємства і його положенням на ринку. У цьому випадку стратегію можна визначити як комплекс рішень по досягненню довгострокових конкурентних переваг на цільових ринках.

Щоб сформувати для компанії справжній, позитивно дієвий, імідж необхідно досліджувати та аналізувати ринок, ставлення споживача до певного това-

ру чи послуги. Завдяки цьому ми виявляємо відношення зацікавлених груп до підприємства і його товарів. Визначаючи реакцію суб'єктів ринку, що дає нам можливість ідентифікувати структуру ринку, і їхнє відношення, ми одержуємо можливість передбачати поведження учасників ринку.

Аналіз відносин надає, як показали численні дослідження в різних країнах, наступні можливості:

- визначення сильних і слабких сторін марки товару й іміджу підприємства, допомагає досить впевнено ідентифікувати можливості і загрози;
- оцінка ставлення споживача до товару дозволяє оцінити ефективність впровадженої стратегії.

Сильний імідж підприємства і його товарів є підтвердженням того, що підприємство володіє унікальними діловими здібностями (спеціальними навичками, уміннями), що дозволяють підвищувати пропоновану споживачам сприйману ними цінність товарів і послуг.

Цінність товару чи послуги визначається за допомогою опитувань, шляхом вивчення сприйняття споживачами товарів і їхніх переваг; іншими словами, це суб'єктивні переконання споживачів. Вибираючи марку (виробника), споживач заявляє про свій статус, демонструючи навколишнім свій стиль життя, інтереси, рівень добробуту.

Науковець Джоунс говорить про п'ять джерел формування додаткової цінності:

- досвід використання, тобто відповідність чеканням споживачів;
- представлення споживача, особливості цільової аудиторії;
- сила переконання, чи віри впевненості в товарі;
- зовнішні характеристики товару, його дизайн, оформлення;
- ім'я і репутація виробника.

Для оцінки сприйняття марки товару (іміджу підприємства) використовується метод прямого чи проективного (заснованого на асоціаціях) інтерв'ю.

Отримана в такий спосіб оцінка сприйняття торгової марки (підприємства) є основою стратегії позиціонування торгових марок, у якій визначаються заходи для формування в споживача потрібного іміджу марки товару і його виробника.

Створення і підтримка сильного іміджу вимагає великих витрат, тривалого часу, виникає протиріччя між необхідністю постійно мати досить високий прибуток і довгостроковими інвестиціями в імідж, що не дають швидкої віддачі. Але треба розуміти, що якщо один раз підприємство уступить ринковій позиції, то повернутися на них буде вкрай складно, практично неможливо.

Формування іміджу фірми (підприємства організації) – це представлення себе як надійного партнера, постачальника високоякісних і потрібних товарів на вітчизняний і світовий ринки. Позитивний імідж підприємства є запорука його конкурентоспроможності.

О. С. Ілюхіна

слухач магістратури

Класичний приватний університет

СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ КОШТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Сучасний стан розвитку економіки України характеризується спадом виробництва, погіршенням платіжної дисципліни, підвищенням відсоткових ставок

на позиковий капітал та зростанням темпів інфляції. В таких умовах особливо актуальними стають питання щодо забезпечення підприємств оборотними коштами та їх ефективне використання, адже оборотний капітал підприємств має вплив на різні аспекти їх виробничо-господарської діяльності: на показники виробництва і реалізації продукції, використання матеріальних ресурсів у виробництві, структуру собівартості продукції, збалансованість грошових потоків по операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності, фінансовий стан підприємств. Управління оборотним капіталом підприємств є одним із основних елементів управління економічною діяльністю підприємства загалом, що становить систему принципів і методів розроблення та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із формуванням, розподілом та використанням оборотного капіталу і організацією обороту грошових засобів підприємства [1].

А. Поддєрьогін, С. Покропивний, Г. М. Азаренкова, Т. М. Журавель, Р. М. Михайленко, Є. Брігхема, С. Б. Барнгольц вважають, що оборотні кошти – це кошти, які авансуються у виробничі оборотні фонди та фонди обігу.

Дослідники Роштейна Л. О., Білик М. Д., Бланк І. О. мають свою думку щодо сутності оборотних коштів, під якою вони розуміють “сукупність майнових цінностей”.

Наступною групою дослідників є Ковальов В.В., Зві Боді та Роберт Мертон, які вважають, що оборотні кошти – це активи, які перетворюються у грошові кошти (готівку) протягом одного року.

Таким чином, узагальнюючи минулий досвід та беручи до уваги усю сукупність сучасних визначень терміна “оборотні кошти”, можемо сформулювати це поняття таким чином: оборотні кошти – сукупність грошових коштів, у тому числі уречевлених у вигляді виробничих запасів, незавершеного виробництва тощо, яка обслуговує процеси виробництва та реалізації продукції протягом одного операційного циклу [2].

Розглянувши різні підходи до економічної сутності оборотних коштів і конкретизувавши їх поняття, слід звернути увагу на формування джерел цих коштів. Для здійснення безперервного виробництва підприємство повинно мати необхідну суму обігових коштів. Надлишок чи нестача цих коштів можуть призвести до знецінення коштів внаслідок інфляційних процесів або до скорочення виробництва та зменшення прибутку.

Для покращання роботи підприємства та збільшення економічного блага (прибутку) йому необхідно порівнювати фактичну наявність обігових коштів з нормативом, що дає змогу визначити нестачу або надлишок власних обігових коштів. Так, основними причинами нестачі власних обігових коштів може бути підвищення цін внаслідок інфляційних процесів, нецільове використання обігових коштів; несвоєчасне фінансування приросту нормативу обігових коштів; наявність дебіторської заборгованості тощо. Надлишок власних обігових коштів може виникнути внаслідок перевиконання плану прибутку, неповного внеску платежів до бюджету, безоплатного надходження (отримання) товарно-матеріальних цінностей від інших організацій, неповного використання прибутку на цілі, передбачені фінансовим планом тощо. Отже, визначення джерел формування оборотних коштів є важливою ділянкою на підприємстві [3].

Оборотні кошти можуть бути охарактеризовані з різних позицій, однак основними характеристиками є їхня ліквідність, обсяг і структура. За джерелами утворення кошти поділяють на власні і позикові.

Власні оборотні кошти – це кошти, що постійно перебувають у розпорядженні підприємства й формуються за рахунок власних ресурсів (передусім, за рахунок прибутку). У процесі руху власні оборотні кошти можуть замінюватися коштами, що є по суті частиною власних, тими, що авансуються на оплату праці, але тимчасово є вільними (у зв'язку з одноразовістю виплати із заробітної плати). Ці кошти називаються прирівняними до власних або стійкими пасивами [4].

Позикові оборотні кошти можуть бути утворені за рахунок кредитів банку й інших джерел. Ефективна робота підприємства – це досягнення максимальних результатів за мінімальних витрат. Мінімізація витрат досягається перш за все оптимізацією структури джерел формування оборотних коштів підприємства, тобто розумним сполученням власних і кредитних ресурсів.

Мінімальна потреба підприємства в оборотних коштах покривається за рахунок таких власних ресурсів: – статутний фонд (пайові внески членів засновників, внески іноземних учасників, надходження від емісії цінних паперів); – відрахування від прибутку; – цільове фінансування та цільові надходження (з бюджету, галузевих і міжгалузевих позабюджетних фондів); – приріст постійних пасивів (мінімальна заборгованість із заробітної плати працівникам, відрахування на обов'язкове пенсійне страхування, на соціальне страхування, резерв майбутніх платежів, авансування покупців). Додаткова потреба в оборотних коштах забезпечується за рахунок залучених джерел. Традиційними залученими джерелами оборотних коштів на підприємстві є короткострокові банківські кредити, комерційні кредити та кредиторська заборгованість [5].

Разом з цим на останок потрібно доповнити тим, що при визначенні напрямків удосконалення цілого процесу управління оборотними коштами потрібно враховувати не тільки стадії їх обігу, але й особливості кожного окремо взятого етапу. Тому що, значна кількість заходів, щодо підвищення ефективності використання оборотних коштів, дозволить підприємству сформулювати політику управління ними з урахуванням як наявного обсягу ресурсів, так і планів подальшого розвитку.

Список використаної літератури

1. Азаренкова Г. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. для самост. вивчення дисципліни / Г. М. Азаренкова, Т. М. Журавель, Р. М. Михайленко. – 2-ге вид., випр. і доп. – Київ : Знання-Прес, 2006. – 287 с.
2. Примак Т. О. Економіка підприємства : навч. посіб. / Т. О. Примак. – 4-те вид., стер. – Київ : Вікар, 2006. – 219 с.
3. Гриньова В. М. Фінанси підприємств : навч. посіб. / В. М. Гриньова, В. О. Коюда. – 2-ге вид., перероб. і допов. – Київ : Знання-Прес, 2004. – 424 с.
4. Бланк И. А. Управление активами / И. А. Бланк. – Київ : Ника-Центр : Эльга, 2002. – 720 с.
5. Городня Т. А. Діагностика управління обіговим капіталом підприємства / Т. А. Городня // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – С. 109–113. – Вип. 20.2.

З. П. Кіктенко

старший викладач

Класичний приватний університет

ПРОЗОРА СИСТЕМА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОГО РИНКУ ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Прозорість фондового ринку – ключове слово, яке сьогодні зустрічається в програмних документах різних країн і міжнародних інституцій. Дотримання принципу прозорості фондового ринку стає вже не науковою абстракцією, а реалізацією

льною практикою в розвинених країнах. Водночас в Україні спостерігаються зворотні явища: порушення прав громадян і суб'єктів підприємництва на доступ до інформації про стан фондового ринку, численні змови професіоналів ринку, поширення явищ інформаційної асиметрії. Отже, виникає завдання привести у відповідність до потреб ринкової практики інституціональну основу діяльності фондового ринку та його учасників, а також забезпечити його належну реалізацію.

Дотрейдингова прозорість передбачає доступ до інформації про ціни та обсяги цінних паперів до здійснення торгів на фондових ринках. Вона тісно пов'язана з розкриттям інформації про емітентів і професіоналів ринків. Основні акценти під час формування засад дотрейдингової прозорості слід робити на вдосконаленні корпоративного управління, встановленні правових засад діяльності професіоналів ринку, полегшенні процедур доступу до інформації. Посттрейдингова прозорість фондового ринку забезпечується розкриттям інформації про ціни та обсяги торгів цінними паперами, що вже мали місце. Вона означає, передусім, що увесь процес торгів є "чистим" за процедурами й відображає ринкові закономірності попиту та пропозиції, а після здійснення торгів уся інформація стає доступною для широкого загалу. Водночас ця категорія показує рівень роботи організованого ринку.

У процесах забезпечення прозорості фондового ринку важливо досягнути потрібного компромісу. Повна його непрозорість стримує інвесторів і робить ринок неефективним. З іншого боку, вимога щодо повного відкриття інформації заганяє емітентів і професіоналів ринку на "чорний" або "сірий" ринок, стимулює надмірний розвиток позабіржової торгівлі. Як визначає орган регулювання фінансових послуг Великобританії (Financial Services Authority – FSA), "прозорість слід трактувати як допомогу у справі досягнення ринкової ефективності та захисту інвесторів, однак їй не покласти край. Максимум прозорості не означає досягнення її оптимуму"

Підвищення рівня прозорості роботи фондового ринку та його основних учасників не завжди відображає наявні проблеми та доцільні шляхи їх вирішення. Майже відсутні положення, які б урегульовували питання посттрейдингової прозорості, відповідно реалізації посттрейдингових процедур оформлення договорів та їх відображення в інформації про роботу організованого ринку цінних паперів. Непослідовність ДКЦПФР України у здійсненні кроків у напрямі підвищення прозорості фондового ринку, зокрема, йдеться про зміни до Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів, згідно з якими дія нормативного акту поширюється лише на емітентів, які здійснили відкрите (прилюдне) розміщення цінних паперів, а також на відкриті (публічні) акціонерні товариства, які здійснили перше закрите (приватне) розміщення акцій. Отже, всі емітенти, які здійснювали лише закрите розміщення цінних паперів, більше не надають інформації про свою діяльність до ДКЦПФР, а також не оприлюднюють звітність у загальнодоступній базі даних комісії та офіційних виданнях. Деякі визначення й рішення щодо державного управління процесом забезпечення прозорості фондового ринку не узгоджуються із загальноприйнятою міжнародною та європейською практикою

Однією з нагальних проблем державного управління в Україні наразі є підвищення його ефективності. Сучасні підходи до розуміння сутності ефективного управління фондовим ринком визначають його як моніторинг і контроль у системі діяльності органів влади, за допомогою яких визначаються цілі й за-

вдання розвитку фондового ринку, передбачаються гнучкі варіанти дій та ресурсного забезпечення для досягнення ефективності. Потім цю інформацію використовують для різних видів моніторингу та контролю, на підставі чого приймають рішення про їх коригування, подальше фінансування, заохочення або стягнення з виконавців.

На сучасному етапі розвитку України проблема створення системи індикаторів для постійного моніторингу фондового ринку України набула особливої гостроти, адже багато подій, що відбуваються сьогодні на вітчизняному ринку цінних паперів, зумовлені якісними змінами в українській економіці. Наявність же на фондовому ринку України всесвітньо визнаних та апробованих часом індикаторів (індексів, рейтингів), які відображають специфіку національної економіки та сприяють активізації інвестиційних процесів, підвищенню ефективності операцій на ринку, позитивно впливатиме на економіку країни.

Д. О. Клевцов

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНТИКРИЗОВОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Характерною рисою ринкової економіки є те, що кризові ситуації виникають на всіх стадіях життєвого циклу підприємства: у певні моменти воно може не давати прибуток або зазнавати збитки. Це короткострокові, епізодичні ситуації але вони можуть набувати затяжного характеру і закінчуватися банкрутством підприємства. Щоб цього не сталося, необхідно вчасно зрозуміти причини, внаслідок яких підприємство опинилося в кризі, і здійснити відповідні заходи для їх усунення. Не стійка кон'юнктура ринкового середовища вимагає постійного відслідковування та впровадження в управління спеціальних антикризових заходів, як запоруки успішного функціонування підприємств. У зв'язку з цим питання організації на підприємствах антикризового фінансового управління стало об'єктом активного вивчення науковцями та практиками.

Антикризове фінансове управління підприємством слід розглядати в двох аспектах:

- по-перше, це комплекс профілактичних заходів, спрямованих на попередження фінансової кризи: системний аналіз сильних і слабких сторін підприємства, оцінювання ймовірності банкрутства, управління ризиками (виявлення, оцінювання та нейтралізація), упровадження системи попереджувальних заходів;
- по-друге, це система управління фінансами, спрямована на виведення підприємства з кризи, у тому числі проведенням санації чи реструктуризації суб'єкта господарювання [1].

Сутність антикризового фінансового управління підприємством доцільно розглядати через зміст його основних структурних елементів, до яких слід віднести мету, завдання, об'єкт та суб'єкт.

Основою метою антикризового фінансового управління є розробка та реалізація заходів, спрямованих на швидке відновлення платоспроможності та забезпечення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства для виходу з кризового стану.

В процесі реалізації основної мети антикризового фінансового управління підприємством, вирішуються такі завдання:

- діагностування передкризового фінансового стану підприємства.
- ухвалення необхідних фінансово-економічних, організаційно-управлінських і інших необхідних мерів по попередженню фінансової кризи.
- усунення поточної і довгострокової неплатоспроможності підприємства і підвищення його ліквідності.
- відновлення або підвищення фінансової незалежності і фінансової стійкості, як найважливіших умов подолання передкризових і кризових явищ.
- недопущення банкрутства і ліквідації підприємства, а при певних умовах оголошення своєчасного банкрутства, щоб зберегти можливість відновити підприємство через певний час.
- мінімізація негативних наслідків фінансової кризи, що наступила, і банкрутства підприємства.

До суб'єктів антикризового фінансового управління підприємством слід віднести осіб, що мають повноваження, надані відповідними органами щодо здійснення комплексу антикризових заходів (фінансовий менеджер, керівник підприємства, керуючий санацією, арбітражний керуючий, ліквідатор тощо).

Об'єктами антикризового фінансового управління підприємством є активи, капітал, фінансові результати, фінансові потоки, вартість підприємства, сукупність фінансово-економічних ризиків, що виникають в процесі його функціонування, внутрішні та зовнішні фінансові відносини підприємства, що відповідає економічному змісту досліджуваної категорії.

Антикризове фінансове управління суб'єктів економічної діяльності реалізує свої завдання шляхом здійснення певних функцій [2].

Вони поділяються на дві основні підгрупи, а саме:

- загальні функції антикризового фінансового управління;
- специфічні функції антикризового фінансового управління.

Загальні функції антикризового фінансового управління:

- формування ефективних інформаційних систем, що забезпечують обґрунтування альтернативних варіантів управлінських рішень;
- здійснення аналізу фінансового стану і результатів фінансової діяльності;
- здійснення планування фінансового оздоровлення;
- розробка дієвої системи стимулювання реалізації ухвалених управлінських рішень щодо фінансового оздоровлення;
- здійснення ефективного контролю за реалізацією управлінських рішень щодо фінансового оздоровлення.

У групі специфічних функцій антикризового фінансового управління суб'єкта економічної діяльності основними є:

- діагностика симптомів кризи фінансового розвитку суб'єкта економічної діяльності, яка передбачає формування системи основних індикаторів загрози виникнення фінансової кризи суб'єкта економічної діяльності, здійснення діагностики таких показників-індикаторів, виявлення основних чинників зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування суб'єкта економічної діяльності, що генерують загрози його фінансовим інтересам, комплексне оцінювання масштабів кризового фінансового розвитку суб'єкта економічної діяльності;
- розробка загальної стратегії фінансового оздоровлення суб'єкта економічної діяльності, в межах якої, виходячи з результатів комплексної оцінки масштабів кризового фінансового розвитку суб'єкта економічної діяльності і про-

гнозу кризових чинників зовнішнього і внутрішнього фінансового середовища його функціонування, формується система цілей і цільових показників фінансового оздоровлення суб'єкта економічної діяльності на довгостроковий період; визначаються пріоритетні завдання, що вирішуються в цій сфері у найближчій перспективі;

- розробка заходів суб'єкта економічної діяльності щодо його фінансового оздоровлення;

- усунення неплатоспроможності суб'єкта економічної діяльності, яке забезпечує створення системи найбільш невідкладних заходів щодо фінансового оздоровлення суб'єкта економічної діяльності;

- відновлення фінансової стійкості суб'єкта економічної діяльності, згідно з яким визначається цільова структура капіталу суб'єкта економічної діяльності з урахуванням кризових чинників його розвитку;

- забезпечення фінансової рівноваги в процесі розвитку суб'єкта економічної діяльності, тобто формування основних пропорцій його фінансового розвитку, найбільшою мірою відповідних вибраній антикризовій фінансовій стратегії і спрямованих на запобігання фінансовій кризі в майбутньому періоді.

Принципи антикризового фінансового управління підприємством включають загальні (що відповідають реалізації процесу управління суб'єктом господарювання в цілому) та індивідуальні, що визначаються сутнісними особливостями антикризового фінансового менеджменту.

До загальних принципів антикризового фінансового управління підприємством слід відносити такі: законності; єдиної мети; глибинності; ефективності; повноважень та відповідальності [3].

До індивідуальних принципів антикризового фінансового управління підприємством слід відносити такі:

- 1) принципи, які визначають протікання процесу антикризового фінансового управління підприємством з урахуванням його специфіки, а саме: послідовності дій; постійного нагляду; адаптивності;

- 2) принципи, на яких базується розробка антикризових рішень та реалізація відповідних заходів, а саме: оптимальності зовнішньої санації; превентивної дії; пріоритетності використання внутрішніх ресурсів; достовірності; узгодженості рішень; оптимальності рішень; часових обмежень; конструктивності рішень; адресності; завершеності;

- 3) принципи, що визначають організаційні аспекти антикризового фінансового управління підприємством: професіоналізму; переважаючого децентралізму; цілеспрямованості; реактивності дій [4].

Отже, політика антикризового фінансового управління становить собою частину загальної фінансової стратегії підприємств, що полягає в розробці системи методів попередньої діагностики загрози банкрутства і використанні механізмів фінансового оздоровлення підприємств, що забезпечують їх вихід із кризового стану.

Список використаної літератури.

1. Аносов В. М. Антикризисный финансовый менеджмент : учеб.-метод. пособ. / В. М. Аносов, Г. Е. Кобринский. – Минск : БГЭУ, 2009. – 200 с.

2. Шапунова О. О. Суть, завдання та принципи антикризового управління / О. О. Шапунова // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2009. – № 1. – С. 228–232.

3. Панарчук С. В. Елементи системи антикризового управління машинобудівним підприємством [Електронний ресурс] / С. В. Панарчук, І. І. Топій. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>.

Б. О. Кузьменко
слухач магістратури
Класичний приватний університет

МЕТОДИ ПОЛІПШЕННЯ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Однією з п'яти функцій управління є мотивація. Основне її завдання - спонукання працівників і колективів до ефективної праці, активізація всієї системи управління.

Це завдання не втрачає своєї актуальності протягом всієї історії людства. В даний час проблема мотивації співробітників є однією з ключових на будь-якому підприємстві і вимагає постійної уваги керівників усіх рівнів управління. Існує необхідність створення цілісної системи мотивації, визначення методів її реалізації, оцінки та корекції. Система мотивації повинна бути тісно пов'язана зі стратегічними цілями організації.

Висока мотивація персоналу - це найважливіша умова успіху організації. Жодна компанія не може досягти успіху без настрою працівників на роботу з високою віддачею, без високого рівня прихильності персоналу, без зацікавленості членів організації в кінцевих результатах і без їхнього прагнення внести свій внесок у досягнення поставлених цілей. І хоча не можна стверджувати, що результати і робоча поведінка працівників визначається тільки їх мотивацією, все ж значення мотивації дуже велике.

Залежно від орієнтації на вплив на ті чи інші потреби методи управління поділяються на:

— економічні методи управління, обумовлені економічними стимулами. Вони припускають матеріальну мотивацію, тобто орієнтацію на виконання певних показників або завдань, і здійснення після їх виконання економічної винагороди за результати роботи. Використання економічних методів пов'язане з формуванням плану роботи, контролем за його здійсненням, і навіть економічним стимулюванням праці, тобто з раціональною системою оплати праці, що передбачає заохочення за певну кількість і якість праці та застосування санкцій за невідповідну його кількість і недостатню якість;

— організаційно-адміністративні методи, засновані на директивних вказівках. Ці методи базуються на владній мотивації, заснованій на підпорядкуванні закону, правопорядку, старшому за посадою та спираються на можливість примусу. Вони охоплюють організаційне планування, організаційне нормування, інструктаж, распорядництво, контроль. В управлінні владна мотивація грає дуже істотну роль: вона передбачає не тільки безумовне дотримання законів і нормативних актів, прийнятих на державному рівні, а й чітке визначення прав і обов'язків керівників і підлеглих, при яких виконання розпорядження керівництва обов'язково для підлеглих. Владна мотивація створює необхідні умови для організації та взаємодії, а самі організаційно-розпорядчі методи покликані забезпечити ефективну діяльність управління будь-якого рівня на основі його наукової організації;

— соціально-психологічні методи, які застосовуються з метою підвищення соціальної активності співробітників. Ці методи впливають переважно на свідомість працівників, на соціальні, естетичні, релігійні й інші інтереси людей і здійснюють соціальне стимулювання трудової діяльності. Дана група методів включає в себе різноманітний арсенал способів і прийомів, розроблених соціоло-

гією, психологією та іншими науками, що вивчають людину. До цих методів відносяться: анкетування, тестування, опитування, інтерв'ю. У практиці управління, як правило, одночасно застосовують різні методи їх комбінації. Для ефективного управління мотивацією необхідно використовувати в управлінні підприємством всі три групи методів. Так, використання тільки владних і матеріальних мотивацій не дозволяє мобілізувати творчу активність персоналу на досягнення цілей організації.

Для досягнення максимальної ефективності необхідно застосування духовної мотивації.

В умовах ринку, економічні методи управління неминуче отримають подальший розвиток що, підвищить дієвість і результативність економічних стимулів, та дозволить поставити кожного працівника і колектив у такі економічні умови, при яких з'явиться можливість найбільш повно поєднувати особисті інтереси з робочими цілями. Однак, акцентування уваги на економічних методах стимулювання, найчастіше призводить до зниження уваги до соціально-психологічних аспектів мотивації, які визначають внутрішню мотивацію персоналу.

Наведена схема класифікації методів стимулювання є класичною. У сучасному менеджменті застосовуються й інші угруповання методів мотивації. Узагальнені всі методи стимулювання можна так само згрупувати в наступні чотири види:

1. Економічні стимули всіх типів (зарплата у всіх її різновидах, включаючи контрактну, премії, пільги, страховки, безпроцентні кредити). Успішність їхнього впливу визначається тим, наскільки колектив розуміє принципи системи, визнає їх справедливими, якою мірою дотримується невідворотність заохочення (покарання) і результатів роботи, їх тісний зв'язок у часі.

2. Управління по цілям. Ця система передбачає встановлення для особистості або групи ланцюга цілей, сприяють рішенню головного завдання організації (досягнення певних кількісних або якісних рівнів, підвищення кваліфікації персоналу та ін.). Досягнення кожної мети автоматично означає підвищення рівня зарплати або іншу форму заохочення.

3. Збагачення праці - ця система більшою мірою відноситься до неекономічних методів й означає надання людям більш змістовної, перспективної роботи, значної самостійності у визначенні режиму праці, використанні ресурсів. У багатьох випадках до цього додається і зростання оплати праці, не говорячи вже про соціальний статус.

4. Система участі існує в різноманітних формах: від широкого залучення колективу до прийняття рішень з найважливіших проблем виробництва й управління до співучасті у власності шляхом придбання акцій власного підприємства на пільгових умовах.

В рамках цих груп методів сьогодні розробляються окремі методики та системи стимулювання персоналу. Напевно, не існує ідеальної і абсолютно справедливої системи стимулювання персоналу. Однак існують прості правила, що дозволяють будь-якій системі бути більш ефективною і дієвою. Система мотивації повинна бути: проста і зрозуміла всім, прозора і публічна, максимально об'єктивно враховувати результати діяльності, кваліфікацію і т. д., прийматися (затверджуватися) колегіально.

Тільки при дотриманні цих правил у персоналу компанії формується стійка думка, що кожен співробітник має можливість контролювати (в окремих випадках навіть самостійно прораховувати) результати діяльності. У свою чергу визначення змісту механізму мотивації конкретної організації залежить від мети керівництва та від незадоволених потреб співробітників.

І. А. Мазніченко

слухач магістратури

Класичний приватний університет

КОРПОРАТИВНА ІЄРАРХІЯ В СУЧАСНІЙ КОМПАНІЇ

Початок ХХІ ст. характеризується переходом від людини економічної до людини корпоративної, коли інтереси спільної діяльності домінують над особистими. Проте слід врахувати що це складне завдання вимагає різноманітних багаторічних зусиль суспільства для її вирішення.

Проблеми організаційної ієрархії продовжують залишатися актуальними і вимагають осмислення відповідно до нових соціально-політичних умов. Навіть зараз на великих підприємствах можна зустріти певні рудименти командно-адміністративних методів керівництва, що свідчить про те, що догматичні, некомпетентні підходи до організаційної ієрархії, недооцінка або переоцінка бюрократичних структур, а також недосконалість цих механізмів стали однією з причин що породили негативні тенденції в громадському розвитку.

Фахівці вважають, що на зміну колишньому ієрархічному “механістичному” влаштуванню компаній приходить нова культура управління, заснована на системі корпоративних цінностей. Раніше, в періоді “спокійного існування ринку” корпоративна культура формувалася під впливом двох факторів: ієрархічної структури, успадкованої корпораціями, і сучасного міфу про організаційний “механізм”.

Ставлення до бізнесу як до “механізму”, а до працівників як до “інструменту” – це важка спадщина індустріальної епохи, вважають представники електронної еліти, вони добре розуміють, що ключ до успіху - людська індивідуальність. Керівники таких компаній, як Microsoft, Dell, Intel, Apple є прихильниками управлінської концепції “корпорація - спільнота” на противагу підходу “корпорація - машина”. Ось що Білл Гейтс говорить про той тип управлінської культури, який він вирощував на своєму підприємстві: “Наша корпоративна культура покликана створювати сприятливу атмосферу для творчості і для повної реалізації потенціалу кожного співробітника. При тому, що Microsoft - величезна компанія, що активно використовує величезні ресурси, вона зберігає структуру невеликих динамічних груп, де кожен відчуває, що від нього багато чого залежить. Ідеї генеруються конкретними людьми, і Microsoft робить все, щоб дати цим творчим людям можливість довести справу до реального результату” [1].

Майкл Делл – один з самих процвітаючих підприємців свого покоління, управляє компанією Dell, він входить за рейтингом журналу Fortune в число кращих американських компаній та так само наполягає на важливості для успіху почуття спільноти: “Ми насправді прагнемо викликати в співробітниках почуття приналежності до чогось значного. Є всі шанси домогтися цього в компанії, яка зростає так швидко, як наша. Було б просто нерозумно дати “прогоріти” ентузіазму людей, які вірять в те, що вони будують прекрасну компанію” [2].

Створення саме спільнот, а не систем “механізмів” дало можливість американським компаніям, що працюють в галузі електронних високих технологій, швидко домогтися успіху.

Джеймс Чемпі у своїй роботі зазначає, що саме традиційний підхід став однією з причин втрати конкурентоспроможності багатьма компаніями. Характерними рисами “корпорацій - машини” є: широкий бюрократичний прошарок управлінців, жорстке розділення функцій, покора наказам, централізація влади, дегуманізація, контрольний і фіскальний апарат.

Звернімося до прикладу. Компанія IBM, один з гігантів американської індустрії і лідерів своєї галузі, трохи не опинилася на межі фінансового краху. Рада директорів запросив на фірму зовнішнього консультанта з компанії McKeenzy. Діагноз, поставлений Л. Герстнером: IBM рекомендується змінити культуру управління, для цього необхідно: 1) уважно стежити за ринком і пропонувати споживачеві те, що хоче він, а не бюрократ; 2) компанія повинна твердо дотримуватися у своїй діяльності лінії на задоволення попиту на ринку; 3) весь управлінський апарат повинен працювати разом як єдина команда. Герстнер змінив корпоративну культуру IBM, яка була актуальна в умовах, коли фірмі належало 40% прибутку на світовому комп'ютерному ринку. Громіздкий бюрократичний апарат виявився не здатним зрозуміти, що навколишній світ змінився, причому так швидко і в таких напрямках, що під загрозу було поставлено фінансове благополуччя компанії [3].

Серед частини менеджерів поширене упередження, що сувора ієрархія - це спосіб управління що зжив себе. Однак фахівці вважають, що це не зовсім так. "Вертикальний менеджмент" необхідний там, де в роботі немає творчості, де праця стандартизована і вимагає дотримання дисципліни", вважає Надя Крилов, консультант компанії Intel із США. "Вертикальний менеджмент - це агресивний спосіб управління, однак, він незамінний на початкових етапах роботи організації, коли успіх або провал залежить від злагодженості та узгодженості дій всіх рівнів управління", вважає Ендрю Собель, бізнес-консультант корпорацій Хехо, Citigroup та ін. Він також вважає, що зайва кількість наданої менеджеру ініціативи веде до хаосу і з'ясування стосунків. Завдання менеджерів вищої ланки - знайти "золоту середину" між жорсткою субординацією та наданням самостійності нижчестоящим менеджерам, щоб виключити можливі негативні тенденції горизонтального менеджменту: боротьбу за сфери впливу і компетенції, конфлікти повноважень, приховування важливої для колег інформацією, "перетягування ковдри на себе". Представники компанії Reebok в Україні вважають, що проблеми внутрішньої конкуренції, характерної для горизонтального менеджменту, можна уникнути, навчаючи персонал роботі в команді та взаємодії з колегами.

Як видно з вищевикладеного, питання стилю управління, структури компанії, ієрархії є досить добре розробленими компонентами корпоративної культури. Однак, автори робіт на ці теми мало звертають уваги на те, як до цих питань відноситься простий співробітник. Адже, наприклад, структура компанії може бути далека від досконалості, а службовці компанії будуть все одно ставитися до компанії з любов'ю, повагою і гордістю, і навпаки, компанія, як структура, як ієрархія може бути ідеальна, але при низькому рівні корпоративної культури ці досягнення можуть бути зведені на "ні".

Таким чином, приходимо до висновку, що працюючи із структурними та управлінськими елементами корпоративної культури, необхідно домагатися не тільки економічної (процесуальної) доцільності, а й піклуватися про адекватне ставлення до цих питань з боку співробітників.

Список використаної літератури

1. Шахмалов Ф. И. Философия бизнеса / Ф. И. Шахмалов. – Москва : Экономика, 2010. – 381 с.
2. Лукашевич М. П. Соціологія. Загальний курс : підручник / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков. – Київ : Каравела, 2004. – 456 с.
3. Свидрук І. І. Креативний менеджмент : навч. посіб. / І. І. Свидрук. – Київ : Центр навчальної літератури, 2012. – 224 с.

П. С. Марей

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

**УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА
В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Капітал – одна з фундаментальних економічних категорій, сутність якої вчені з'ясовують протягом багатьох століть. Термін “капітал” походить від латинського “capitalis”, що означає “основний, головний”. У найперших роботах економістів капітал розглядався як основне багатство, основне майно. На сьогоднішній день у сучасній економічній літературі відсутній єдиний підхід до визначення капіталу. Так, О. Б. Жихор та І. М. Шматько розуміють під капіталом фінансові ресурси підприємства, авансовані ним на формування активів, необхідних для забезпечення безперервної його діяльності з метою максимізації прибутку [1, с. 171]. Вітчизняні науковці О. Г. Крамаренко, О. Є. Чорна трактують капітал як фінансові ресурси підприємства, необхідні для організації його господарської діяльності і використання в господарському обороті для одержання доходів і прибутку [2, с. 486].

Сутність капіталу визначається його характеристиками: він є основним фактором виробництва, характеризує фінансові ресурси підприємства, які забезпечують дохід, є головним джерелом формування добробуту власників та головним вимірником ринкової вартості підприємства, а динаміка капіталу підприємства є важливим індикатором рівня ефективності його господарської діяльності.

Враховуючи сутність та трактування капіталу вченими-економістами, на нашу думку найбільш повним буде таке його визначення: капітал підприємства – це основа процесу виробництва, що виступає як сукупність ресурсів усіх видів, вкладених у підприємницьку діяльність, котрі були попередньо накопичені його власниками для забезпечення економічних умов здійснення безперервної підприємницької діяльності з метою одержання прибутку підприємства і максимізації добробуту власників підприємства та найманого персоналу.

Діяльність підприємства в умовах ринкової економіки будь-якої форми власності, організаційно-правового статусу і галузевої спрямованості безпосередньо залежить від величини капіталу та його структури. Грамотне управління капіталом підприємства дозволяє знизити ризик втрати платоспроможності й фінансової стійкості, забезпечуючи стабільний розвиток підприємства, підвищити ефективність використання власного капіталу й у цілому ефективність діяльності всього підприємства.

Управління капіталом – це система принципів і методів розроблення і впровадження управлінських рішень, пов'язаних з оптимальним його формуванням з різноманітних джерел, а також забезпеченням ефективного його використання у різних видах господарської діяльності підприємства. Метою управління капіталом є максимізація добробуту власників у поточному та перспективному періодах, яке виражається у зростанні ринкової вартості підприємства. В основу управління капіталом покладено концепцію його оптимальної структури. Процес планування оптимальної структури капіталу має два складники: оптимізацію співвідношення частки боргового фінансування і власних коштів та вибір конкретних фінансових інструментів для залучення капіталу. Структура капіталу – це комбінація (співвідношення) джерел позичкового і власного фінансування під-

приємством своєї господарської діяльності. Оптимальною структурою капіталу вважається така структура, яка дає змогу звести до мінімуму середньозважену вартість капіталу і, водночас, підтримує кредитну репутацію підприємства на рівні, який сприяє залученню позикових коштів на вигідних умовах.

Управління капіталом промислового підприємства повинно ґрунтуватися на відповідних принципах. До таких принципів можна віднести:

- інтегрованість із загальною системою управління підприємством;
- системний характер прийняття управлінських рішень;
- високий динамізм управління;
- множинність підходів до розробки окремих управлінських рішень;
- спрямованість на стратегічні цілі розвитку підприємства.

Додержання цих принципів дозволить підприємству значно покращити управління своїм капіталом.

Підприємство для ефективного управління капіталом повинно мати стратегію і тактику. Під стратегією слід розуміти загальний напрямок і спосіб використання засобів для досягнення поставленої мети. Встановлюючи визначені правила й обмеження, стратегія дає змогу сконцентрувати зусилля на тих варіантах рішень, що не суперечать обраному напрямку управлінської діяльності. Тактика управління – це конкретні методи і прийоми досягнення поставленої мети у визначеній ситуації й у визначений момент часу. Завдання тактики управління – вибір найоптимальнішого рішення і способів його втілення в ситуації, яка склалася.

Управління капіталом промислового підприємства повинно бути спрямовано на виконання наступних основних завдань:

- формування необхідного обсягу капіталу, що забезпечить необхідні темпи економічного розвитку підприємства;
- формування системи параметрів управління капіталом;
- оптимізація розподілу сформованого капіталу за видами діяльності та напрямками використання;
- забезпечення умов досягнення максимальної доходності капіталу при запланованому рівні фінансового ризику;
- забезпечення мінімізації фінансового ризику, пов'язаного з використанням капіталу, при запланованому рівні його доходності;
- підтримка постійної фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку;
- забезпечення достатнього рівня фінансового контролю над підприємством з боку його засновників;
- забезпечення ефективного функціонування капіталу;
- оптимізація обороту капіталу;
- раціональне використання усіх видів капіталу.

Для виконання зазначених завдань керівництво підприємства повинно обрати механізм управління капіталом. Одним з ефективних механізмів управління капіталом промислового підприємства є організаційно-економічний. Під організаційно-економічним механізмом управління капіталом підприємства розуміють систему взаємозалежних організаційно-економічних елементів (принципів, методів управління, організаційних форм, норм і нормативів), а також спеціальних функцій управління, спрямованих на досягнення цілей, які безпосередньо пов'язані із забезпеченням постійного відтворення капіталу на основі встановлення раціональних параметрів його обсягу і структури. Організаційно-

економічний механізм управління капіталом складається з наступних елементів: суб'єкти та об'єкти управління; послідовність етапів впровадження та використання системи управління капіталом підприємства; функції управління капіталом підприємства; сукупність принципів та методів, які забезпечують ефективне управління капіталом підприємства. Ключовим елементом організаційно-економічного механізму є його структура. У структурі організаційно-економічного механізму виділяють три системи: систему забезпечення, функціональну систему, цільову систему. Зміст кожної з систем та кількість підсистем у кожній з систем організаційно-економічного механізму управління підприємством залежить від типу підприємства, сфери і масштабів діяльності, ступеня впливу зовнішнього середовища і результатів діяльності підприємства та інших факторів.

Таким чином, управління капіталом – це система принципів і методів розроблення і впровадження управлінських рішень, пов'язаних з оптимальним його формуванням з різноманітних джерел, а також забезпеченням ефективного його використання у різних видах господарської діяльності підприємства. Воно повинно ґрунтуватися на наступних принципах: інтегрованість із загальною системою управління підприємством; системний характер прийняття управлінських рішень; високий динамізм управління; множинність підходів до розробки окремих управлінських рішень; спрямованість на стратегічні цілі розвитку підприємства. Основною метою управління капіталом підприємства є максимізація добробуту власників у поточному та перспективному періодах, яке виражається у зростанні ринкової вартості підприємства. Ефективним механізмом управління капіталом промислових підприємств є організаційно-економічний.

Узагальнення думок авторів надало змогу стверджувати, що під організаційно-економічним механізмом управління капіталом підприємства розуміють систему взаємозалежних організаційно-економічних елементів (принципів, методів управління, організаційних форм, норм і нормативів), а також спеціальних функцій управління, спрямованих на досягнення цілей, які безпосередньо пов'язані із забезпеченням постійного відтворення капіталу на основі встановлення раціональних параметрів його обсягу і структури.

Список використаної літератури

1. Жихор О. Б. Теоретичні аспекти щодо визначення сутності поняття “капітал підприємства” / О. Б. Жихор, І. М. Шматько // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики : зб. наук. пр. ХІБА УБС НБУ. – 2011. – Вип. 2 (11). – С. 167–172.
2. Крамаренко О. Г. Фінансовий менеджмент : підручник / О. Г. Крамаренко, О. Є. Чорна. – 2-ге вид. – Київ : Центр навчальної літератури, 2009. – 520 с.

О. О. Мельниченко

аспірант

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ НА СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Політична та економічна нестабільність, що зараз властиві Україні, негативним чином впливають на підприємницьке середовище. Все більше підприємств з кожним роком потерпають від кризових явищ у суспільстві та економіці. Невизначеність майбутнього, неможливість прогнозування на тривалу перспективу основних показників діяльності, нестабільність цін та курсів валют спричиняють погіршення господарського стану підприємств та несуть ризик їх банкрутства. Тому сьогодні питання антикризового управління на підприємствах стають дуже актуальними.

Насамперед необхідно визначитися з сутністю поняття антикризового управління. Поктитан П. А. зазначає, що антикризове управління займається вивченням системи економічних відносин, що пов'язані з виникненням кризових явищ в процесі функціонування суб'єктів економіки. Таке визначення дає уявлення про предмет наукових досліджень з проблеми антикризового управління.

Щодо конкретизації сутності антикризового управління, то існує декілька основних підходів. Прибічники першого підходу вважають, що антикризове управління має здійснюватися, коли підприємство вже опинилося в кризовому стані і показники його господарської діяльності значно погіршилися. Кошкін В. І. вважає, що антикризове управління представляє собою сукупність форм та методів реалізації антикризових процедур відповідно до конкретного підприємства-боржника. Жариков В. В., Жариков І. А., Євсейчев А. І. стверджують, що антикризове управління - це комплекс заходів з виводу підприємства з фінансового стану, що характеризується накопиченням збитків, простроченої кредиторської заборгованості, зменшенням ліквідності, розміру власного капіталу, погіршенням платоспроможності. Пилипчук В. В. називає антикризовим управлінням систему організаційно-управлінських заходів по відношенню до окремого підприємства, що потрапило у стан кризи, що звичайно виражається у неплатоспроможності, що, у випадку її затяжного нездоланного характеру, нейтралізується через процедуру банкрутства. Довгань Д. А. стверджує, що антикризове управління - ефективний менеджмент, який дає можливість вивести підприємство з кризи, сукупність заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення платоспроможності, ліквідності, прибутковості і конкурентоспроможності підприємства, і які здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення. Захаренко Н. С. вважає, що антикризове управління - це процес застосування форм, методів і процедур, спрямованих на соціально-економічне оздоровлення фінансово-господарської діяльності індивідуального підприємця, підприємства, галузі, створення і розвиток умов для виходу з кризового стану економіки регіону або країни в цілому. Такий підхід є вірним, проте розглядає проблему настання кризового стану підприємства вже як звершений факт. Згідно цього антикризове управління має на меті подолання негативних наслідків неефективного управління та невірної оцінки стану бізнес-оточення підприємства, що призвели до глибоких проблем у його діяльності.

На думку прибічників другого підходу, доцільніше підтримувати діяльність підприємства у стабільному стані, незважаючи на загрози і ризики. Шпачук В. В. вважає, що антикризове управління - управлінська система, заснована на стратегічних засадах і спрямована на підтримання стійкого, стабільного стану будь-якої соціально-економічної системи протягом всього періоду її функціонування, що має комплексний характер, здатна швидко адаптуватися та змінюватися залежно від зовнішніх умов, оточуючого середовища. Сапа Н. В. визначає антикризове управління як постійно організоване спеціальне управління, в основу якого покладена система методів та принципів розробки та реалізації специфічних управлінських рішень, що приймаються відокремленим суб'єктом в умовах суттєвих ресурсних та часових обмежень, підвищеного ризику, фінансових та інтелектуальних витрат для відновлення життєздатності та недопущення ліквідації. Бурий С. А., Мацеха Д. С. зазначають, що антикризове управління - це система постійних системних дій менеджерів, спрямованих на всі елементи організації з метою швидкого і вчасного реагування на можливі зовнішні та внут-

рішні загрози при ефективному функціонуванні чи розвитку організації. Таким чином, можна визначити, що одним із завдань антикризового управління є збереження економічної системи в рівноважному стані, реагуючи належним чином на загрози підприємницького середовища.

Третій підхід щодо визначення сутності антикризового управління наголошує на необхідності попередження проявів кризи на підприємстві. Мінаєв Е. С., Панагушин В. П. вважають, що під антикризовим управлінням слід розуміти не тільки управління, орієнтоване на виведення підприємства зі стану кризи, а й управління, яке має заздалегідь спрогнозувати та попередити неплатоспроможність підприємства згідно з виробленою програмою підвищення конкурентних переваг та фінансового оздоровлення. Уткін Е. А. зазначає, що антикризове управління - це управління, спрямоване на попередження можливих важких ускладнень у ринковій діяльності підприємства, забезпечення його стабільного, успішного господарювання з орієнтацією розширеного відновлення на найсучаснішій основі та власних збереженнях.

Можна сказати, що антикризове управління має поєднувати в собі заходи щодо попередження виникнення кризи, підтримання підприємства у стабільному стані та, у разі необхідності, виведення підприємства з кризи. Гринько Т. В. вважає, що антикризове управління - це система управління, що має комплексний характер та спрямована на попередження, запобігання кризових явищ і виявлення виду кризи, стадії та закономірностей її протікання, причин кризи, можливих сценаріїв розвитку, інструментів виходу з неї з метою успішного функціонування підприємства як у поточному часі, так і в майбутньому. Маховка В. М. називає антикризовим управлінням особливий вид управління, спрямований на попередження, максимальне оперативне та ефективне усунення можливих ускладнень, загроз і негативних наслідків кризових явищ, а також відновлення стабільного функціонування соціально-економічних систем і створення передумов для стійкого розвитку. А Василенко В. О. під антикризовим управлінням розуміє управління, у якому здійснюється передбачення небезпеки кризи, аналіз її симптомів, заходів для зниження негативних наслідків кризи і використання її факторів для наступного розвитку.

Можна зробити висновок, що у сучасному підприємстві антикризове управління має забезпечувати стабільне функціонування підприємства завдяки своєчасному виявленню загроз зовнішнього та внутрішнього середовища та реагуванню на них, а в разі погіршення діяльності підприємства терміново реалізувати заходи з подолання кризових явищ. В рамках антикризового управління необхідно здійснювати аналіз різних сценаріїв розвитку подій та розробляти порядок дій в разі імовірних загострень протиріч всередині підприємства або із зовнішнім середовищем.

Н. Г. Метеленко

доктор економічних наук, доцент

Запорізька державна інженерна академія

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Ефективний розвиток виробничих відносин на промисловому підприємстві неможливий без комплексного й системного дослідження потенціалу, його структурних елементів і характеру взаємодії між ними. Оцінка потенціалу промислового підприємства виконує функцію прогнозування траєкторії його розви-

тку за умов можливості прогнозування внутрішніх та зовнішніх чинників впливу на діяльність підприємства.

Важливим науковим завданням є встановлення внутрішніх та зовнішніх зв'язків, що визначають сутнісне значення виробничого потенціалу промислового підприємства. Постановка завдання формування виробничого потенціалу зумовлена необхідністю забезпечення єдності трансформаційних процесів у сфері відносин власності та у сфері організаційно-управлінських форм промислових підприємств. Щодо оцінювання виробничого потенціалу – джерелом аналітичної оцінки виробничого потенціалу є результати комплексного економічного аналізу, які повинні бути гармонійно поєднані з іншими оцінними процедурами, що всебічно характеризують внутрішні та зовнішні особливості і результати діяльності промислового підприємства.

Взагалі, формування виробничого потенціалу промислового підприємства – це процес ідентифікації та побудови набору підприємницьких можливостей, їх структуризація, а також побудова організаційних форм функціонування з метою стабільного розвитку та ефективного відтворення. Для досягнення мети стабільного розвитку та ефективного відтворення потенціалу необхідно враховувати такі загальні постулати:

- виробничий потенціал являє собою складну багатоцільову динамічну систему відкритого типу, тобто здатна обмінюватись із зовнішнім середовищем;
- виробничий потенціал не можна формувати простим механічним додаванням елементів, оскільки він є динамічним упорядкованим угрупованням; за такого твердження у системі виявляється закономірність цілісності (емерджентності);
- під час формування виробничого потенціалу діє закон синергії його елементів;
- при формуванні та функціонуванні виробничого потенціалу діє закономірність інтегративності, яка виражається в неоднорідності й суперечливості елементів системи, з одного боку, і в прагненні їх вступати в коаліції – з іншого;
- елементи виробничого потенціалу мають функціонувати одночасно і в сукупності, тобто необхідно прагнути до збалансованого оптимального співвідношення між елементами;
- складові виробничого потенціалу мають бути адекватними характеристикам продукції, послуг, тобто адекватними основним характеристикам операційної діяльності промислового підприємства;
- виробничому потенціалу властива закономірність комунікативності, тобто здатність забезпечувати єдність системи із зовнішнім середовищем.

Механізм формування та оцінювання виробничого потенціалу промислового підприємства повинен полягати у такому: забезпечення умов ефективного використання підприємницьких можливостей для досягнення максимально позитивних результатів виробничо-господарської діяльності; формування виробничо-господарських умов стабільного розвитку структурованих підприємницьких можливостей. Вирішення цієї наукової проблеми є вельми актуальним, однак до теперішнього часу відсутня достатньо розвинута теоретико-методологічна база обґрунтування.

Узагальнення теоретико-методологічних підходів до формування виробничого потенціалу промислового підприємства дає змогу стверджувати, що процес формування виробничого потенціалу повинен базуватись не на досягнутому рівні використання ресурсів, а на визначенні потенційних можливостей вироб-

ництва щодо найбільш ефективного використання ресурсів (трудових, матеріальних, нематеріальних, фінансових, інформаційних, природних). Важливим є визначення принципів побудови структурованої сукупності ресурсів промислового підприємства та виявлення змісту і функціональності зв'язків, що складають структуру виробничого потенціалу.

Доцільно зв'язки та відносини між елементами виробничого потенціалу поділити на: зв'язки безпосередньої взаємодії, які забезпечують формування в системі нових властивостей, що відсутні в окремих її елементах; відносини підпорядкованості, що встановлюють ієрархічну залежність в системі; відносини, що встановлюють пропорційність побудови системи і забезпечують взаємну відповідність кількісних та якісних параметрів окремих складових системи – виробничий потенціал.

Виходячи з визначення процесу формування виробничого потенціалу промислового підприємства впливає, що він складається з двох частин: потенціал, що є вхідною умовою виробничо-господарської діяльності з метою використання факторів виробництва; потенціал, як умова безперервної ефективної виробничо-господарської діяльності, що дає змогу здійснювати відновлення його складових в умовах стабільного розвитку промислового підприємства. Таким чином, на нашу думку, до принципів формування виробничого потенціалу необхідно віднести такі: принцип корисності, принцип збалансованості, принцип відповідності стратегічним цілям, принцип ефективного використання. Ґрунтуючи наше дослідження на ресурсному підході до формування виробничого потенціалу, можна стверджувати, що потенціал виступає основою процесу виробничого планування.

В основу методики оцінювання виробничого потенціалу, як вхідної умови виробничо-господарської діяльності необхідно покласти два види показників – кількісні та якісні. Оцінка дає можливість установити, як працює підприємство, чи досягаються поставлені цілі, як зміни й удосконалення в процесі управління впливають на повноту використання потенціалу підприємства, його ефективність. Вимірювання величини виробничого потенціалу і визначення рівня ефективності його використання – це складний процес, який характеризується недостатньою теоретичною обґрунтованістю порівняння різнорідних величин. Тому, вирішення цього наукового завдання повинно полягати в розробці диференційованого підходу до вимірювання показників та подальшому їх узагальненні шляхом приведення до співставного вигляду.

Таким чином, оцінка виробничого потенціалу – це упорядкований, цілеспрямований процес визначення в грошовому виразі вартості об'єкта з урахуванням потенційного та реального доходу, який має місце в певний проміжок часу за умов конкретного ринку. Серед головних цілей оцінки виробничого потенціалу слід визначити такі:

- підвищення ефективності поточного управління промисловим підприємством;
- визначення ринкової вартості підприємства;
- реструктуризація підприємства;
- розробка плану економічного розвитку промислового підприємства;
- прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

До основних підходів оцінки виробничого потенціалу промислового підприємства слід виділити витратний підхід, ринковий та дохідний (результативний) підходи.

Взагалі ж, вибір підходу до формування та оцінювання виробничого потенціалу визначається, перш за все, для кожного окремого підприємства, а також з урахуванням: особливостей його операційної діяльності, ринкових умов функціонування, можливих перспектив розвитку та товарному ринку, потенційних можливостей сталого економічного розвитку.

О. О. Мовчанюк

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ СТАНОМ ПІДПРИЄМСТВА ЯК БАЗОВА СКЛАДОВА БОРОТЬБИ З КРИЗОВИМИ ПРОЯВАМИ В ЕКОНОМІЦІ ДЕРЖАВИ

Сучасний стан економіки України характеризується наявністю та розвитком кризових явищ. При цьому, розвиток економічної кризи супроводжується значними проблемами у банківському секторі, корінною трансформацією податкової системи держави, збільшенням податкового тягаря як на суб'єкти господарювання, так і на домашні господарства, суттєвим зменшенням доходів держави, підприємств, домашніх господарств, значними темпами інфляції та девальвацією гривні. За таких умов, значно підвищується конкуренція на ринку та зменшуються обсяги платоспроможного попиту споживачів.

Наведені вище проблеми негативно впливають на більшість українських виробників. Так, згідно даних Державної служби статистики, у 2012 - 2014 роках номінальні обсяги промислового виробництва в Україні збільшились лише на 21 млрд. грн. при темпі росту 101,54%. При цьому, у 2012 – 2013 рр. відбувався спад промислового виробництва на 46 млрд. грн. при темпі росту 96,64%[1].

Розвиток кризи в економіці України вимагає від вітчизняних виробників підвищити якість управління власною фінансово – господарською діяльністю, оскільки, тільки ефективне управління в змозі зменшити негативний вплив зовнішніх факторів на суб'єкт господарювання.

Саме за умов агресивного оточуючого середовища підтверджується думка ряду вчених про те, що будь – яке підприємство навіть в умовах жорсткої кризи ззовні за наявності певних управлінських механізмів може розвиватися. На нашу думку, у сучасних умовах функціонування, повинна бути прийнята до уваги концепція функціонування суб'єктів господарювання як замкнених систем з негативним впливом зовнішніх факторів. За таких умов, на особливу увагу заслуговує побудова ефективної системи управління фінансовим станом на українських підприємствах. Необхідно відмітити, що даний аспект управління на більшості вітчизняних підприємств був майже не розвинутий та здійснювався фрагментарно і хаотично під впливом різних зовнішніх та внутрішніх факторів.

Побудова системи управління фінансовим станом на підприємстві повинна включати визначення мети, завдань, об'єктів, суб'єктів, функцій. Метою управління фінансовим станом на підприємстві повинно бути забезпечення ефективності його функціонування. Для досягнення поставленої мети управління фінансовим станом на підприємстві повинні вирішуватись наступні завдання: оцінка і прогнозування фінансової стану; пошук резервів поліпшення фінансового стану і його стійкості; розробка конкретних заходів, спрямованих на зміцнення фінансового стану підприємства. Система управління фінансовим станом підприємства складається з двох підсистем: суб'єкта і об'єкта. Об'єктом управління фінансовим станом суб'єкта господарювання повинні бути фінансові та грошові

ресурси, в т. ч. їх розміри, джерела фінансування і фінансові стосунки, що складаються в процесі їх формування і використання. Суб'єктом управління фінансовим станом підприємства повинна виступати фінансова служба.

До основних функцій управління фінансовим станом нами віднесено такі.

1. Планування діяльності підприємства. З точки зору фінансового управління періодичність усього планування потрібно розділити на: поточне планування (періодичність – до одного місяця); бюджетування (щомісячне планування грошових потоків на підприємстві на строк до одного року); бізнес-планування розвитку підприємства (на термін від 3 до 5 років).

2. Фінансовий, бухгалтерський, податковий, управлінський, господарський облік.

3. Контроль. Передбачає порівняння фактичних даних обліку з плановими.

4. Аналіз. На даний час існують три основні групи діагностичного аналізу фінансового стану підприємства: комплексний аналіз фінансового стану (докладне аналітичне дослідження, що дає глибоке розуміння поточної ситуації); експрес-аналіз (коротке дослідження різних аспектів фінансової діяльності підприємства з метою виявлення проблемних сфер і отримання попередніх оцінок поточного стану); діагностика банкрутства (метою діагностики є прогнозування кризових ситуацій).

Необхідно відмітити, що на більшості вітчизняних підприємств використовують тільки комплексний аналіз фінансового стану підприємства, проводячи його один раз на рік, при цьому, з метою економії часу, з нього виключають ряд показників. Дана ситуація приводить до проблем в управлінні. Вітчизняним виробникам рекомендується використовувати комплексний аналіз фінансового стану та діагностику банкрутства один раз на рік, експрес-аналіз один раз на квартал, що дозволить отримувати достатньо інформації для ефективного управління власним фінансовим станом. Діагностику банкрутства рекомендується проводити, використовуючи кількісні та якісні моделі оцінки ймовірності банкрутства вітчизняних і закордонних авторів, підібравши ті, що об'єктивно відображають ситуацію на підприємстві. Особливу увагу необхідно приділити експрес – аналізу фінансового стану. Для його проведення рекомендується використовувати методику Л.В. Донцової та Н.А. Никифорової. Сутність цієї методики полягає в класифікації підприємств за ступенем ризику платоспроможності підприємства. Під час аналізу використовується система показників та їх рейтингова оцінка, виражена в балах. Підприємства згідно методики поділяються на такі класи: I клас – відмінний фінансовий стан. Дозволяє бути впевненим у його фінансовій стійкості та платоспроможності; II клас – добрий фінансовий стан. Наявність невеликих проблем з фінансовою стійкістю, які ще не розглядаються як ризиковані; III клас – задовільний фінансовий стан. Присутні проблеми з деякими елементами управління фінансовим станом; IV клас – незадовільний фінансовий стан. Присутні проблеми з усіма чи майже усіма елементами управління фінансовим станом; V клас – є ймовірність, що підприємство може бути визнано банкрутом.

5. Розробка низки альтернативних рішень або визначення оптимального рішення. В рамках цієї функції на підприємстві повинна бути складена система обмежень, а також проведене ранжування причин, які найсильніше впливають на його фінансово-економічний стан.

6. Реалізація одного або декількох альтернативних рішень. На цій стадії буде здійснюватися реалізація розробленого плану і контроль цієї реалізації зі сторони фінансової служби підприємства.

Таким чином, побудова ефективної системи управління фінансовим станом на підприємстві дозволить більш ефективно реагувати на кризові явища в економіці України та бути вітчизняним суб'єктам господарювання більш конкурентоспроможними як на вітчизняному, так і на зарубіжних ринках збуту.

Список використаної літератури

1. Державна служба статистики України. Дані за 2012–2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Єлєцьких С. Я. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посіб. для вузів / С. Я.Єлєцьких. – Київ : Центр навчальної літератури, 2007. – 175 с.
3. Донцова Л. В. Бальна оцінка фінансового стану підприємства [Електронний ресурс] / Л. В. Донцова, Н. А. Никифорова. – Режим доступу: <http://www.gosstrif.com>.

К. І. Нечитайло

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ НА ОСНОВІ САНАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ

Підприємства в рамках здійснення своєї фінансово – господарської діяльності повинні вибирати напрямки розвитку серед достатньої кількості альтернатив, спираючись на певну інформацію і враховуючи обмеженість ресурсів, що дозволяє вибрати тільки один шлях розвитку. При цьому, даний вибір може здійснюватись як при стабільній ситуації на ринку та підприємстві, так і при жорсткому негативному впливі на його діяльність. У першому випадку мова йде про функціональний менеджмент або просто про управління. У другому випадку мова йде про ситуаційне або антикризове управління.

Сучасні трансформаційні процеси в економіці України та окремих вітчизняних суб'єктів господарювання потребують підвищення ефективності управлінської діяльності. В той же час, розвиток кризових явищ у всіх без винятку сферах українського народного господарства потребує від підприємств підвищення уваги до боротьби з кризами. Необхідно зазначити, що друга хвиля економічної кризи в Україні призвела до збільшення підприємств, що стикаються з кризовими проявами у власній фінансово – господарській діяльності. Так, згідно даних Державної служби статистики України, у 2012 році доля збиткових підприємств складала 35,5% при позитивному фінансовому результаті до оподаткування всіх підприємств України - 101884,7 млн. грн., у 2013 році доля збиткових підприємств складала 34,1% при позитивному фінансовому результаті до оподаткування всіх підприємств України – 29283,2млн. грн., у 2014 році доля збиткових підприємств складала 33,7% при негативному фінансовому результаті до оподаткування всіх підприємств України – 517368,2млн. грн.[1].

Наведені дані свідчать про збитковість здійснення власної фінансово – господарською діяльності більше ніж третиною українських підприємств при зростанні їх збитків, що призвело до появи у 2014 році загальних збитків по промисловості країни. При цьому, однією з найбільш постраждалих від економічної кризи галузей промисловості України є машинобудування, обсяги виробництва продукції у вартісному вираженні в даній галузі промисловості у 2012 – 2014 рр. знизилась на 29,79% [1].

Проблеми, які пов'язані з розвитком економічної кризи в державі, доповнюють проблеми українських суб'єктів господарювання, що призводить до появи та розвитку кризових явищ у їх фінансово – господарській діяльності. Особ-

ливо гостро проблеми постають у фінансовій сфері діяльності, оскільки більшість криз мають виражений фінансовий характер. Дана ситуація потребує від українських підприємств застосування антикризового управління з акцентом на його фінансову складову – антикризове фінансове управління.

Спираючись на дослідження О.О. Терещенко можемо надати наступне визначення антикризовому фінансовому управлінню на підприємстві: “антикризове фінансове управління – це процес управління фінансово-економічними ризиками та фінансовою санацією підприємства з метою профілактики і нейтралізації фінансової кризи та забезпечення безперервної діяльності підприємства на основі використання специфічних методів та прийомів управління фінансами” [2].

Однією з базових складових визначення та антикризового фінансового управління на практиці повинна бути санація. Згідно наукових досліджень А.Б. Кондрашихіна: “санація - це система фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових та соціальних заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення платоспроможності, ліквідності, прибутковості і конкурентоспроможності підприємства-боржника в довгостроковому періоді. Тобто санація – це сукупність усіх можливих заходів, які здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення”.

Особливе місце в процесі санації займають заходи фінансово-економічного характеру, які відображають фінансові відносини, що виникають в процесі мобілізації й використання внутрішніх та зовнішніх фінансових джерел оздоровлення підприємства.

Санаційні заходи організаційно-правового характеру спрямовані на вдосконалення організаційної структури підприємства, підвищення якості менеджменту, звільнення підприємства від непродуктивних виробничих структур, поліпшення виробничих стосунків між членами трудового колективу тощо. У цьому контексті розрізняють два види санації: санація зі збереження існуючого юридичного статусу підприємства-боржника; санація зі зміною організаційно-правової форми та юридичного статусу санованого підприємства (реорганізація).

Виробничо-технічні санаційні заходи пов’язані насамперед з модернізацією та оновленням виробничих фондів, зі зменшенням простоїв та підвищенням ритмічності виробництва, поліпшення якості продукції та зниженням її собівартості, вдосконаленням асортименту продукції, що випускається, пошуком та мобілізацією санаційних резервів у сфері виробництва.

Оскільки санація підприємства пов’язана, як правило, зі скороченням зайвого персоналу, велике значення мають санаційні заходи соціального характеру. На підприємстві слід вести помірковану політику звільнення у взаємозв’язку із реалізацією плану санації.

Необхідно зазначити, що в умовах розвитку кризи (фінансової кризи) на підприємстві суб’єкти господарювання особливу увагу повинні приділяти інструментарію внутрішньої санації, тобто проведенню санації за рахунок внутрішніх джерел. Звернення до зовнішніх джерел та інструментів проведення санації можливі тільки при суттєвому позитивному ефекті таких дій або при відсутності можливості на підприємстві вивести його з кризи за рахунок внутрішніх джерел та інструментів санації.

Таким чином, на нашу думку вітчизняні підприємства повинні, в рамках пошуку внутрішніх джерел проведення санації, особливу увагу приділяти нестандартним шляхам та новаційним (інноваційним) напрямкам такої роботи. Окре-

мої уваги заслуговує позитивний іноземний досвід виведення підприємств з кризи за рахунок внутрішніх джерел та інструментів санації. Необхідне його детальне опрацювання як вченими – теоретиками, так і менеджерами – практиками з метою адаптації до умов функціонування вітчизняної економіки.

Список використаної літератури

1. Державна служба статистики України. Дані за 2012–2014 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : навч. посіб. / О. О. Терещенко. – Київ : КНЕУ, 2004. – 560 с.
3. Кондрашихін А. Б. Фінансова санація і банкрутство підприємств : навч. посіб. / А. Б. Кондрашихін. – Київ : Центр навчальної літератури, 2007. – 203 с.

Г. Олійник

доктор економічних наук, доцент
Київський національний університет культури і мистецтв

Т. Лозова

доктор економічних наук, доцент
Бориспільський інститут муніципального менеджменту при МАУП

ОКРЕМІ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ РЕСТРУКТУРИЗАЦІЄЮ ПІДПРИЄМСТВ

Період становлення ринкових відносин на підприємствах супроводжується поспішними, найчастіше економічно, юридично та організаційно не підготовленими рішеннями, що не дають результатів які планували отримати. Тому для реструктуризації доцільно визначити основні наукові основи та конкретні дії для виконання комплексу робіт з цього приводу.

Автори робіт [1,2,3] відмічають стратегічний характер реструктуризації, яка “направлена на підвищення ефективності функціонування і пов’язана з розвитком діючого підприємства, включає зростання вартості власного капіталу, підвищення конкурентоздатності, оптимізацію організаційної структури і ін.”

Аналогічний підхід висвітлюється в роботі А.Г. Грязнової [3], яка визначає процес реструктуризації як забезпечення ефективного використання виробничих ресурсів, що приводить до росту вартості бізнеса. А. А Алпатов в роботі [2] також визначає аспект фінансового оздоровлення.

Проведений теоретичний аналіз складових процесів реструктуризації дозволяє розробити комплекс перетворень у вигляді єдиної системи [4]. Але використання механізму реструктуризації на практиці потребує вирішення ряду проблем і розробки єдиної концепції управління процесом реструктуризації з урахуванням специфіки підприємства чи галузі.

Метою даного виступу є ознайомленн спеціалістів з ключовими положеннями концепції управління процесами реструктуризації, а також з основними складовими методичного апарату та методикою визначення алгоритму формування управлінських дій.

Розвиток підприємств на основі процесів реструктуризації можливий за наявності методів, підходів і механізмів управління самою реструктуризацією. Сукупність вказаних елементів складає єдину концептуальну базу управління реструктуризацією, яка забезпечує достатній рівень управління і контролю над процесом реструктуризації і призводить до досягнення цільових результатів при заданому об’ємі ресурсного забезпечення.

Управління процесами реструктуризації як базисний елемент стратегії визначає стан і позиції підприємства в перспективі, забезпечує системність, послі-

довність і прогнозованість його розвитку. Власне, управління процесами реструктуризації є здатність здійснювати зміни і регулювати рівень динаміки, ефективності і стійкості прогресу підприємства.

Специфіка управління процесами реструктуризації полягає в такій організації процесів перетворень, яка б забезпечувала оптимальну траєкторію розвитку в умовах високої мінливості зовнішнього середовища.

Для розробки Концепції управління реструктуризацією приймаються наступні методичні положення:

1. Визначаються основні складові концепції, якими є:

– формування початкових положень розробки механізму управління реструктуризацією і особливо необхідно визначитись з підготовкою підприємств до даного процесу;

– методологія формування організаційно-економічного механізму управління системними перетвореннями.

2. Приймаються оптимальні співвідношенням базисних критеріїв процесів реструктуризації, до яких належать максимізація динаміки розвитку за умови забезпечення запланованого рівня ефективності і стійкості. По кожному критерію розвитку потрібна розробка відповідного механізму управління реструктуризацією.

3. Приймається основний критерій концепції управління реструктуризацією, яким є стійкість підприємства в процесі радикальних перетворень. Вибір критеріїв стійкості в якості базового обумовлений значним зниженням збалансованості підприємства і високою вірогідністю кризи в процесі реструктуризації, що викликане наступними передумовами.

4. Встановлюються обмеження [6]:

Сформульовані концептуальні положення дозволяють розробити комплекс управління розвитком підприємства як системою і визначити місце концепції в системі управління реструктуризацією.

Методичним інструментарієм реалізації розробленої концепції управління реструктуризацією є механізм управління по критерію стійкості розвитку [5].

Для вирішення зазначеної проблеми розроблена спеціальна модель, в якій розрахунок параметра “об’єм фінансування” здійснюється з використанням методів лінійної алгебри.

Інформаційною базою для моделювання служить бухгалтерська звітність підприємств, які в минулому залучали зовнішнє фінансування. Включення окремих підприємств в загальну систему обґрунтовано однорідністю їх виду діяльності і галузі. Достатність кількості використовуваних для розрахунків коефіцієнтів визначається необхідним ступенем точності результатів розрахунків [6].

Параметр - “обсяг фінансування” за окремим видом фінансування розраховується виходячи з наступної математичної моделі.

Крок 1. Формування переліку підприємств, які залучали фінансування із обраного джерела в минулому.

Крок 2. Ідентифікація кожного фінансового параметра b_1 .

Крок 3. Формування системи рівнянь.

$$\begin{cases} S_1 = a_1 b_{11} + a_2 b_{21} + \dots + a_n b_{n1}, \\ S_2 = a_1 b_{12} + a_2 b_{22} + \dots + a_n b_{n2}, \\ S_n = a_1 b_{1n} + a_2 b_{2n} + \dots + a_n b_{nn}, \end{cases}$$

де S_i – об'єм фінансування, залученого конкретним підприємством, $i=1 \dots n$;

a_i – вага окремого фінансового параметра, $i=1 \dots n$;

b_{ij} – значення фінансового параметра, $i=1 \dots n, j=1 \dots n$;

$\bar{S} = \frac{\sum a_i b_i}{n}$ – середнєзначення залучених інвестицій.

Крок 4. Підстановка в систему рівнянь фінансових параметрів підприємств, що здійснили залучення інвестицій по даному джерелу фінансування і відповідних сум залучення грошових коштів.

Крок 5. Вирішення рівнянь відносно невизначеного параметра a_1 .

Крок 6. Виведення рівняння, що описує відповідний вид фінансування по параметру “об'єм фінансування”.

$$S = a_1 b_1 + a_2 b_2 + \dots + a_n b_n$$

де S – потенційний об'єм фінансування по даному джерелу (невідома величина, що розраховується на основі підставки параметрів b_1 , по конкретній залізниці);

b – фінансовий параметр конкретного підприємства залізниці, $i=1 \dots n$;

a – вага фінансового параметра конкретного підприємства залізниці, $i=1 \dots n$.

Крок 7. Розрахунок потенційного об'єму фінансування шляхом підстановки і рівняння показників досліджуваного підприємства (галузі).

Висновки. Визначення потенційного об'єму фінансування програми розвитку дозволить скорегувати інвестиційні витрати так, щоб сформувати мінімально необхідний запас фінансової міцності.

Реалізація розробленого організаційно-економічного механізму управління реструктуризацією дозволить забезпечити стійкість підприємства в процесі перетворень, максимально знизивши вірогідність настання кризової ситуації.

Список використаної літератури

1. Аистова М. Д. Реструктуризация предприятий. Вопросы управления. Стратегия, координация структурных параметров, снижение сопротивления преобразованиям / М. Д. Аистова. – Москва : Альпина Паблицер, 2002. – 287 с.

2. Алпатов А. А. Управление реструктуризацией предприятий / А. А. Алпатов. – Москва : Высшая школа приватизации и предпринимательства, 2000. – 250 с.

3. Грязнова А. Г. Оценка бизнеса / А. Г. Грязнова, М. А. Федотова, С. А. Ленская. – Москва : Финансы и статистика, 2005. – 350 с.

4. Організаційно-економічний механізм реформування залізничного транспорту : монографія / М. В. Макаренко, Т. І. Лозова, Г. Ю. Олійник та ін. – Київ : КУЕТТ, 2007. – 428 с.

5. Олійник Г. Ю. Управління реструктуризацією залізничного комплексу України : монографія / Г. Ю. Олійник. – Київ : Логос, 2014. – 306 с.

6. Шеремет О. О. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / О. О. Шеремет. – Київ, 2005. – 196 с.

А. О. Панченко

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

АНТИКРИЗОВЕ ФІНАНСОВЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В УМОВАХ ДЕПРЕСІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У будь-якому суспільстві, як цілісній соціально-економічній системі, час від часу відбуваються кризові явища, які загрожують існуванню цієї самої систе-

ми. В Україні з переходом до ринку об'єктивно склалися умови порушення діяльності підприємств. Кризовий стан виявляється в тому, що погіршуються фінансові результати діяльності підприємств, вони нездатні отримувати прибуток, в результаті це може призвести до банкрутства. Банкрутство підприємств в Україні є поширеним явищем сьогодення. Нестабільність економічного і політичного середовища в країні, недосконалість правового та податкового законодавства призвели до збільшення кількості неплатоспроможних підприємств, які прямують до банкрутства, що призводить у більшості випадків до ліквідації таких підприємств. Основним засобом виживання підприємства в таких умовах є антикризове фінансове управління, яке включає комплекс механізмів виходу із банкрутства і усунення неплатоспроможності. Слід відмітити, що низка питань стосовно саме антикризового фінансового управління залишається нерозглянутою повною мірою, тому сьогодні вирішення даної наукової проблеми є актуальним науковим завданням.

Загалом банкрутство є регулятором ринкової економіки, основне призначення якого полягає у "відсіюванні" неефективних, неплатоспроможних та збиткових суб'єктів підприємницької діяльності. Незважаючи на це, можна констатувати, що рівень банкрутства в Україні є досить високим.

Статистика американських і європейських ринків свідчить, що зі 100% новостворених компаній лише 20% продовжують своє існування після 3-х років роботи. Причому, з цих 20% після 6-8 років існування залишається знову лише 20%. Якщо підрахувати загальний результат, то тільки 4 – 5% компаній існують більше 9 – 10 років. Ця закономірність існує в усіх країнах, на всіх типах ринків [1]. Аналіз статистичних даних свідчить про збільшення кількості підприємств, щодо яких порушено справу про банкрутство в Україні, та які підлягають ліквідації. Так фінансовий результат великих і середніх підприємств в першому кварталі 2014 р. в цілому склав –128,5 млрд. грн. (до оподаткування) проти прибутку в 1,3 млрд. грн. у 2013 р. При цьому кількість збиткових підприємств України істотно зросла та склала 50% від загального числа проти 45,3% за три перших місяці 2013 року.

В 2014 році чисельність підприємств, що отримали збиток від господарської діяльності, відрізняється за видами економічної діяльності та за регіонами країни. Так, найбільше зростання збитків більш ніж у 5 разів - показали підприємства, що працюють в галузях сільського господарства, професійної і наукової діяльності, охорони здоров'я, операцій з нерухомістю.

Найбільше зростання прибутку – в 4 рази – зафіксоване у фінансовій і страховій діяльності, а також в галузях мистецтва, спорту і відпочинку. Тому можна передбачити, що саме підприємства тих галузей, де отримуються найвищі збитки, мають надалі найвищий ризик банкрутства. Можна стверджувати, що регіони з меншою питомою вагою промислових підприємств також мають менше передумов для зростання чисельності збанкрутілих підприємств на своїй території.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що до основних причин неплатоспроможності підприємств можна віднести такі.

1. Інфляційні процеси. Індекс інфляції в Україні в 2014 році був найбільшим і становив 124,9%. Для порівняння в 2013 році – 100,5%, а в 2012 р. – 99,8%.

2. Нестабільна політична та економічна ситуація. Зокрема значне підвищення ціни на газ та бензин, збільшення собівартості продукції.

3. Нестабільність фінансового та валютного ринків. Суттєве знецінення національної валюти.

Це свідчить про погіршення економічного стану країни в цілому, що негативно впливає на платоспроможність підприємств. Сьогодні спостерігається стійка тенденція до збільшення частки підприємств, які отримали збиток від своєї діяльності, а отже мають передумови для банкрутства в майбутньому. Процедура банкрутства українських підприємств може тривати роками, саме тому за оцінками Всесвітнього банку, Україна за легкістю ведення бізнесу займає 137-е місце, а за ефективністю процедури ліквідації підприємств – 157-е місце із 185 країн світу [2].

Щоб запобігти погіршення стану підприємства і не допустити банкрутства, необхідно досліджувати причини такого погіршення. При оцінюванні фінансового стану підприємства необхідно використовувати певний показник, що дозволяє на якісному рівні оцінити підприємство і зробити висновок про стадію його “кризового стану”, платоспроможність, або про неплатоспроможність, відповідно до ст. 1 Закону України “Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом”.

Для цього використовують поняття “якість фінансового стану”. Якість фінансового стану – комплексна якісна характеристика підприємства, що свідчить про ступінь його платоспроможності у момент аналізу. Вимірювання якості фінансового стану науковці у своїх наукових виданнях пропонують виконувати не за показниками фінансовій звітності, а лише на підставі аналізу договорів підприємства і зіставленням графіка платежів по кредитах з календарем.

Проте, фінансовий аналіз вказує лише на стан підприємства у даний час, тому підприємство зобов’язане розглядати більш детально всі сегменти своєї праці, роблячи акцент на пошук слабких місць. Адже при виробництві лише один дрібний процес може уповільнити процеси усього виробництва в цілому. Тому воно повинно знаходити такі процеси та вдосконалювати саме їх.

У період кризи проблема управління є найважливішою. Висока компетентність управлінців у таких умовах, з одного боку, дає можливість впливати на розвиток окремих кризових процесів, а з іншого – потребує високої якості управління. Найчастіше кризові ситуації в розвитку підприємства неможливо усунути. Вони виникають як об’єктивні явища, що відтворюють циклічний характер розвитку соціально-економічних систем. Але гостроту криз можна й потрібно зменшувати з урахуванням їх особливостей, а також своєчасно розпізнаючи їх наближення. Це досягається лише за допомогою антикризового управління.

Необхідність оволодіння основами антикризового фінансового управління зумовлена тим, що в умовах ринкової економіки підприємства здійснюють свою фінансово-господарську діяльність знаходячись під постійним впливом несприятливих внутрішніх та зовнішніх чинників, які можуть призвести до фінансової кризи та банкрутства [3, с. 229]. Антикризове фінансове управління трактується як система прийомів та методів управління фінансами спрямована на попередження фінансової кризи та банкрутства підприємства. Ринкова економіка виробила значну систему фінансових методів попередньої діагностики і можливого захисту підприємства від банкрутства і кризових явищ, яка одержала назву “системи антикризового фінансового управління”. Система антикризового фінансового управління підприємством базується на певних принципах. До цих принципів відносять такі.

1. Постійна готовність до можливого порушення фінансової рівноваги підприємства.

2. Діагностика кризових явищ на початкових етапах фінансової діяльності підприємства.

3. Диференціація індикаторів кризових явищ за ступенем їхньої небезпеки для фінансового розвитку підприємства.

4. Терміновість реагування на окремі кризові явища у фінансовому розвитку підприємства.

5. Адекватність реагування підприємства на ступінь реальної загрози його фінансовій рівновазі.

6. Повна реалізація внутрішніх можливостей виходу підприємства з кризового фінансового стану.

7. Використання за необхідності відповідних форм санації підприємства для запобігання банкрутству.

Основною метою антикризового фінансового управління є розробка і реалізація заходів, спрямованих на швидке відновлення платоспроможності та достатнього рівня фінансової стійкості підприємства, що забезпечить його вихід з кризового фінансового стану. З урахуванням цієї мети на підприємстві розробляється спеціальна політика антикризового фінансового управління при загрозі банкрутства. Реалізація політики антикризового фінансового управління підприємством при загрозі банкрутства передбачає:

- здійснення постійного моніторингу фінансового стану підприємства з метою раннього виявлення ознак його кризового розвитку;

- визначення масштабів кризового стану підприємства;

- дослідження основних чинників, які характеризують кризовий розвиток підприємства;

- формування системи цілей виходу підприємства з кризового стану, адекватних його масштабам.

До таких цілей можна віднести:

- усунення неплатоспроможності підприємства;

- відновлення фінансової стійкості підприємства (забезпечення його фінансової рівноваги в короткостроковій перспективі);

- зміна фінансової стратегії з метою забезпечення стійкого економічного зростання підприємства (досягнення його фінансової рівноваги в довгостроковій перспективі);

- вибір і використання дієвих внутрішніх механізмів фінансової стабілізації підприємства, які відповідають масштабам його кризового фінансового стану;

- вибір ефективних форм санації підприємства;

- забезпечення контролю за результатами розроблених заходів щодо виведення підприємства з фінансової кризи [4, с. 153].

Отже, для усунення кризових явищ на підприємстві потрібно ефективно дотримуватись принципів фінансового антикризового управління, а для забезпечення виходу підприємства з кризи – розробити ефективну політику антикризового фінансового управління, що адаптована до особливих умов функціонування кожного досліджуваного підприємства. Розробка ефективної політики антикризового фінансового управління дасть змогу суттєво поліпшити стан вітчизняних підприємств.

Список використаної літератури

1. Статистичний щорічник України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Шапунова О. О. Суть, завдання та принципи антикризового управління / О. О. Шапунова // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2009. – № 1. – С. 228–232.

4. Шапунова О. О. Політика антикризового управління при загрозі банкрутства / О. О. Шапунова // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 8. – С. 147–154.

А. І. Полікарпова

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ В ПРАКТИЦІ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Для стабільного розвитку підприємства однією з першочергових ознак є забезпечення фінансової стійкості на основі раціонального управління фінансовими ресурсами. Значна частина цих фінансових ресурсів спрямовується на формування оборотних активів. Від того, наскільки обґрунтований їх розмір, склад, структура, з урахуванням особливостей функціонування підприємства та джерел фінансування оборотних активів, залежить ефективність діяльності як окремого підприємства, так і вітчизняної економіки в цілому.

У сучасних умовах для багатьох вітчизняних підприємств типовим наслідком кризових явищ економічного розвитку є гостра нестача фінансових ресурсів для формування оборотних активів, що призводить до неефективного використання останніх [1].

Термін “оборотні активи” в економічній теорії має кілька синонімів (оборотні кошти, оборотний капітал, робочий капітал), однак незважаючи на різноманітність термінів, економічна суть цього поняття трактується у вітчизняній та зарубіжній літературі досить однозначно. Найчастіше оборотні активи підприємства визначаються як грошові ресурси або група мобільних активів підприємства, із періодом використання до одного року, які безпосередньо обслуговують операційну діяльність підприємства і внаслідок високого рівня ліквідності повинні забезпечувати його платоспроможність за поточними фінансовими зобов’язаннями [2].

Обґрунтовуючи оборотні активи як економічну категорію, доцільно виокремити певні вимоги, яким вони мають відповідати: постійно відновлюватися й підтримуватися на достатньому рівні; бути узгодженими з обсягом поточних зобов’язань; приносити підприємству економічні вигоди (шляхом забезпечення ліквідності, платоспроможності, прибутковості); управління ними слід здійснювати в процесі операційної, фінансової та інвестиційної діяльності[3].

Фінансовий менеджмент пропонує численні методи та механізми управління оборотними активами, але всі вони потребують доопрацювання у зв’язку із нестабільністю зовнішнього середовища, а також адаптації до специфіки роботи у тій чи іншій галузі[1].

Система управління оборотними засобами як система цілеспрямовано організованих взаємодій між об’єктом (елементами оборотних активів і джерелами їх фінансування та економічними відносинами в процесі їх формування та використання в межах даної економічної системи та у взаємозв’язку із зовнішнім середовищем) та суб’єктом управління (органами управління підприємства, які причетні до прийняття управлінських рішень щодо ефективного функціонування

оборотних активів і капіталу) спрямована на реалізацію основних функцій управління із застосуванням комплексу методів, засобів і фінансово-економічних інструментів дослідження і трансформації взаємопов'язаних процесів формування та використання оборотних активів і джерел їх фінансування за обсягом, складом, структурою, з урахуванням дії на них чисельних чинників внутрішнього і зовнішнього середовища.

Управління оборотними активами підприємства здійснюється за такими етапами: аналіз оборотних активів підприємства у попередньому періоді; вибір політики формування оборотних активів підприємства; оптимізація об'єму оборотних активів; оптимізація співвідношення постійної і змінної частин оборотних активів; забезпечення необхідної ліквідності оборотних активів; забезпечення необхідної рентабельності оборотних активів; вибір форм і джерел фінансування оборотних активів [4].

Метою управління оборотними активами є забезпечення оптимальних обсягів усіх складових оборотних активів, що сприятиме підвищенню економічної вигоди підприємства. Як свідчить досвід управління вітчизняними промисловими підприємствами, найбільш поширеними напрямками управління є такі: управління дебіторською заборгованістю, управління грошовими коштами та поточними фінансовими інвестиціями, управління запасами, управління грошовими потоками, управління залишками грошових коштів. На наш погляд, першочерговими завданнями успішного управління оборотними активами на кожному з вітчизняних підприємств є розробка сучасних механізмів управління дебіторською заборгованістю, грошовими коштами, поточними фінансовими інвестиціями, запасами, зокрема: по-перше, це застосування портфельного підходу до управління дебіторською заборгованістю; по-друге, впровадження узгоджених методик управління грошовими коштами та поточними фінансовими інвестиціями; по-третє, використання адаптованих до специфіки функціонування вітчизняних підприємств методів логістичного управління запасів.

Ефективне управління оборотними коштами дозволяє підприємству підтримувати на належному рівні ліквідність і платоспроможність. Водночас, протягом останніх років суб'єкти господарювання втратили значну частину власного оборотного капіталу, а в структурі оборотних активів суттєву частку займають дебіторська та кредиторська заборгованість. Ці показники в найбільш загальному вигляді характеризують здатність підприємства своєчасно і в повному обсязі провести розрахунки за зобов'язаннями перед контрагентами.

Таким чином, управління оборотними активами, як важливий елемент підвищення ефективності функціонування вітчизняних підприємств, потребує застосування стратегічних засобів до розробки і впровадження сучасних механізмів, які забезпечували б стійкість фінансового стану, кредитоспроможність, інвестиційну привабливість вітчизняних підприємств, що повинно бути предметом подальших досліджень у даному напрямку.

Список використаної літератури

1. Серік Ю. В. Управління оборотними активами підприємства [Електронний ресурс] / Ю. В. Серік // Економіка і управління. – 2013. – № 4. – С. 69–75. – Режим доступу: <http://e-u.in.ua/journal/335.pdf>.
2. Добровольська І. В. Особливості управління оборотними активами підприємства [Електронний ресурс] / І. В. Добровольська. – Режим доступу: <http://kazzam.ru/umot/osoblivosti-upravlinnya-oborotnimi-aktivami>.

3. Бондаренко О. С. Управління оборотними активами підприємств : автореф. / О. С. Бондаренко. – Київ, 2006. – Режим доступу: http://www.br.com.ua/referats/dyser-tacii_ta_autoreferaty/.

4. Буряк Л. Д. Фінансови менеджмент у малому бізнесі : навч. посіб. / Л. Д. Буряк ; ДВНЗ “Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана”. – Київ : КНЕУ, 2007. – 432 с.

О. М. Полінкевич

доктор економічних наук

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

ЗНАЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ДЛЯ ПРИВАТНОГО ТА ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

За сучасних умов докорінних та тривалих змін в економічному та політичному секторі, формування недержавних структур, виникла необхідність створення принципово нової системи управління – управління інтегрованими корпоративними структурами як на державному рівні, так і на рівні підприємств. Відповідно до цього корпоративне управління стало вирішальним фактором, який формує конкурентоспроможні позиції держави та підприємств на вітчизняному і світовому ринку.

Питання корпоративного управління розглядалися в Ігнат'єва І. А. [1], Нусінова О. В. [3], Севастьянов Р. В. [4] та інші. Аналіз останніх досліджень свідчить, що серед фахівців немає єдиного погляду щодо значення корпоративного управління. Досить часто під корпоративним управлінням розуміють загальний менеджмент, стратегічне управління підприємством, відповідно до чого формується неоднозначне його значення. Тому дослідження значення корпоративного управління в державному та приватному секторі економіки України є актуальним.

НКЦПФР визначає корпоративне управління через систему відносин, яка визначає правила та процедури прийняття рішень щодо діяльності господарського товариства та здійснення контролю, а також розподіл прав і обов'язків між органами товариства та його учасниками стосовно управління ним [2].

Корпоративне управління є одним з ключових елементів і передумовою успішної діяльності товариства, підвищення довіри інвесторів. Наявність ефективної системи корпоративного управління збільшує вартість капіталу, компанії заохочуються до більш ефективного використання ресурсів, що створює базу для зростання.

У широкому значенні під корпоративним управлінням розуміють систему, за допомогою якої спрямовують та контролюють діяльність товариства та держави. У рамках корпоративного управління визначається, яким чином інвестори здійснюють контроль за діяльністю менеджерів, а також яку відповідальність несуть менеджери перед інвесторами за результати діяльності товариства. Належна система корпоративного управління дозволяє інвесторам бути впевненими у тому, що управлінці розумно використовують інвестиційні ресурси держави та підприємств з метою таргетування капіталом, нарощення обсягів виробництва та підвищення конкурентоспроможності.

Корпоративне управління не обмежується виключно відносинами між інвесторами та менеджерами, а передбачає також урахування інтересів та активну співпрацю власників, управлінців з працівниками, споживачами, кредиторами, державою, громадськістю. Це пов'язано з тим, що держава та підприємства є відкритими економічними системами, в яких встановлюються стійкі зв'язки із різними контрагентами.

Таким чином, сутністю корпоративного управління є система економічних, правових, соціально-психологічних відносин між інвесторами, менеджерами, державою, працівниками та іншими зацікавленими особами для підвищення конкурентоспроможності держави, збалансування інтересів учасників корпоративних відносин.

Значення корпоративного управління для приватного сектору економіки полягає у його внеску до підвищення їх конкурентоспроможності та економічної ефективності завдяки забезпеченню:

- належної уваги до інтересів акціонерів;
- збалансування інтересів учасників корпоративних відносин;
- фінансової прозорості;
- запровадження правил ефективного менеджменту та належного контролю;
- створення позитивного мікроклімату у внутрішньому середовищі;
- налагодження ефективної співпраці з державним сектором на принципах соціального партнерства.

Значення корпоративного управління для державного сектору економіки України обумовлене його впливом на соціальний та економічний розвиток країни через:

- сприяння розвитку інвестиційно-інноваційних процесів, забезпечення впевненості та підвищення довіри інвесторів;
- підвищення ефективності використання капіталу та діяльності державних установ;
- зростання світових інвестиційних рейтингів країни до В++;
- урахування інтересів усіх учасників економічних відносин у суспільстві;
- розвиток соціально-виробничої інфраструктури.

Таким чином, значення корпоративного управління для приватного сектору обумовлюється інноваційно-інвестиційним розвитком державного сектору економіки України, його рівнем конкурентоспроможності, повнотою врахування інтересів всіх учасників економічних відносин у суспільстві, розвитком інфраструктури та правоздатністю і дієздатністю суб'єктів.

Список використаної літератури

1. Ігнат'єва І. А. Корпоративне управління : підручник / І. А. Ігнат'єва, О. І. Гарафонова. – Київ : ЦУЛ, 2013. – 600 с.
2. Корпоративне управління [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua/activities/corpmanagement>.
3. Нусінова О. В. Дослідження принципів корпоративного управління / О. В. Нусінова // Економіка та управління підприємством. – 2014. – Вип. 1 (53). – С. 218–223.
4. Севаст'янов Р. В. Семантика поняття “корпоративне управління” в економічному контексті [Електронний ресурс] / Р. В. Севаст'янов, О. А. Акчуріна. – Режим доступу: www.zgia.zp.ua.

О. С. Причиненко

слухач магістратури
Класичний приватний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Проблема побудови організаційної культури як фундаменту для підвищення конкурентоспроможності сучасного підприємства є надзвичайно актуаль-

ною. Тільки вибудувавши організаційну культуру належного рівня, можна очікувати підвищення продуктивності праці персоналу та ефективності менеджменту. Актуальність даної роботи зумовлена тим, що організаційна культура - це нова галузь знань, що входить в серію управлінських наук і є досить новою і недостатньо розробленою темою. Організаційна культура є оболонкою будь-якого підприємства. Визначаючи стан соціальної системи, в рамках якої всі фактори виробництва перетворюються на кінцеві результати, організаційна культура підприємства є важливим інструментом управління, які лежать в основі побудови будь-якої економічної моделі діяльності.

В умовах економічної кризи у багатьох країнах світу для кожного підприємства важливим є забезпечення ефективної діяльності підприємства. Подолання наслідків цієї економічної кризи – це перехід країни у стадію сталого економічного розвитку на ринковій основі. Важлива роль в реалізації цієї задачі відводиться ефективному менеджменту вітчизняних підприємств. Ефективність діяльності підприємства значною мірою визначається такими факторами як: виробничі потужності, технології, персонал та його кваліфікація, фінансові ресурси, ноу-хау, потенціал розвитку. Та це стосується не лише максимального прибутку, але й подальшого стратегічного розвитку. При цьому повинні враховуватись не лише матеріальні та фінансові ресурси, а й організаційна культура підприємства. Вона являється управлінським інструментом та має ефективний вплив на складові організації, що виступає як система, яка складається з набору правил і стандартів, які визначають взаємодію і консенсус членів колективу, управлінських ланок, структурних підрозділів і ключових факторів розвитку компаній.

Організаційна культура є суттєвим чинником підвищення конкурентоспроможності сучасного підприємства. Вона здатна впливати як на імідж організації, бути чинником мотивації працівників, так і на організаційні процеси, темпи розвитку організації, тобто створювати певні переваги над конкурентами. Однією із переваг над конкурентами, яку надає висока організаційна культура, є узгодженість та послідовність дій персоналу організації, його залучення та зацікавленість у діяльності підприємства. Вивчення організаційної культури посилює розуміння цінності людського капіталу, де в центр уваги ставиться особистість, її потреби та очікування, визнання необхідності активнішого залучення працівників, довіри до них. Висока організаційна культура може бути ефективнішою, ніж будь-який формальний структурний контроль. Чим сильніша організаційна культура організації, тим менше менеджменту потрібно приділяти увагу розвитку формальних правил поведінки, та тим більша ймовірність ефективної діяльності працівників. Організаційна культура закладається у підсвідомості працівників та визначає їх стиль поведінки.

Сучасні організації зацікавлені і сприяють професійному росту своїх працівників на всіх рівнях ієрархії. Тому в організаціях створюється система підбору, комплектування та розвитку персоналу. Основним завданням удосконалення організаційної культури підприємства як фактору конкурентоспроможності є забезпечення: своєчасного заповнення вакантних посад новими працівниками; стійкості управління підприємством і його підрозділів; призначення на посади компетентних, здібних працівників.

Вплив організаційної культури на результати функціонування підприємства досліджували багато як вітчизняних так і зарубіжних учених. Деякі з них зв'язують ефективність діяльності підприємств з силою культури. Кожен автор

при цьому виділяє свій набір елементів культури, якими повинні володіти успішні і ефективні підприємства. Так, Д. Коттер і Д. Хескет дотримуються погляду, що “сильно розвинена організаційна культура підприємства підсилює координацію, контроль і єдність цілей підприємства з цілями працівників”. Л. Аргоут вважає, що вона впливає на якість, а Д. Руссо особливо підкреслює вплив на прибуток. Вітчизняними вченими, які здійснювали дослідження з даної теми, є: Г. Салімова, А.І. Долгов, М. Богатирьов, В.А. Стоянова, О.Л. Радченко. Проте залишається потреба в з’ясуванні впливу, конкретних факторів та складових організаційної культури на розвиток та результативність підприємства. Головним також є дослідження взаємозв’язку між організаційною культурою та конкурентоспроможністю сучасного підприємства.

Отже, вплив організаційної культури на підприємство є суттєвим і позитивним чинником у підвищенні конкурентоспроможності сучасного підприємства. Вона сприяє розвитку підприємства в цілому та підвищує його конкурентоспроможність. Висока організаційна культура підприємства дозволяє отримувати так званий “управлінський прибуток”, який отримує підприємство не через відновлення технологій, устаткування, а через використання інтелектуального капіталу й таланту працівників, краще узгодження цілей організації та її підрозділів, створення позитивного іміджу підприємства. Тому формування та розвиток організаційної культури сучасного підприємства повинно бути представлено як програму розвитку організації для підвищення її конкурентоспроможності. Звичайно, організаційна культура – не єдиний елемент для підвищення ефективності діяльності підприємства. Можливі випадки, коли підприємство володіє високою організаційною культурою, але все одно зазнає поразок на ринку, або ж підприємство з низькою організаційною культурою демонструє досить високу ефективність. Проте в досягненні високого рівня конкурентоспроможності та довгострокової ефективності підприємства визначальним чинником є тільки сильна організаційна культура.

Таким чином, життєвий потенціал сучасного підприємства, його успішне функціонування й виживання в конкурентній боротьбі залежать не тільки від стратегій розвитку діяльності, чіткої організаційної побудови, відповідних систем управління й висококваліфікованих працівників, а й від його сформованої організаційної культури, що займає ключове місце в системі управління сучасними підприємствами.

Н. М. Проскуріна

доктор економічних наук, професор
Запорізький національний університет

ПРИЙНЯТТЯ ЗАВДАННЯ ТА ПРОДОВЖЕННЯ СПІВПРАЦІ З КЛІЄНТОМ: ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ АСПЕКТ ЗОВНІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ

МСКЯ 1 та МСА 220 “Контроль якості аудиту фінансової звітності” вимагають від аудиторської фірми розробити, впровадити та задокументувати свої процедури контролю якості щодо прийняття клієнта та політику зберігання клієнта.

Під час зовнішньої перевірки системи контролю якості суб’єкта аудиторської діяльності від уповноважених контролерів вимагається надати відповіді на два основних питання:

– чи наявні в аудиторській фірмі задокументовані політика та процедури прийняття нового завдання та продовження співпраці з клієнтом;

– чи проводиться періодична оцінка існуючих клієнтів та її документування.

Процедура прийняття нового клієнта складається з декількох етапів:

1. Ознайомлення з клієнтом.
2. Направлення листа попередньому аудитору з метою виявлення причин, що можуть стати підставою для відмови у співробітництві.
3. Вивчення інформації щодо клієнта, отриманої з різних джерел.
4. Оцінювання компетентності наявного персоналу аудиторської фірми, наявності часу та ресурсів для виконання завдання, необхідності залучення експертів, наявності підстав для виникнення конфлікту інтересів.
5. Опитування співробітників, яких планується залучити до перевірки, щодо відсутності загроз втрати незалежності та можливості дотримання етичних вимог.
5. Обстеження аудиторської фірми щодо наявності або відсутності загроз втрати незалежності.
6. Направлення замовнику листа-зобов'язання для узгодження умов на проведення аудиту та укладання договору на виконання прийнятого завдання або направлення листа-відмови від прийняття пропозиції (за наявності підстав для відмови).

Тести щодо оцінки чесності клієнта, визначення компетентності персоналу аудиторської фірми, достатності часу та ресурсів для прийняття завдання а також щодо можливості виникнення конфлікту інтересів можуть бути представлені у вигляді декількох робочих документів. Або, як варіант, ці питання можуть бути згруповані в одному робочому документі.

Оскільки на даному етапі мова йде лише тільки про прийняття нового клієнта, такий клієнт не завжди готовий надати аудитору свої внутрішні документи для ознайомлення, тому робочий документ “Анкета клієнта” представляє собою документ, що надасть суб'єкту аудиторської діяльності максимум відомостей про потенційного клієнта. Це можуть бути відомості про управлінський персонал, організаційну структуру, склад бухгалтерської служби і служби внутрішнього контролю, обсяг та вид господарських операцій тощо.

З метою вирішення питання щодо можливості прийняття завдання від нового клієнта попередньому аудитору необхідно направити запит в якому доцільно поставити запитання про:

- тривалість співпраці;
- термін проведення останнього аудиту;
- вид аудиторського звіту (висновку), який був наданий за результатами останнього аудиту (у разі модифікації – з'ясувати причини модифікації);
- причини за яких відбувається зміна аудитора та наявні для цього підстави
- наявні незгоди між аудитором та управлінським персоналом клієнта під час виконання завдання (при позитивній відповіді – визначити коло проблемних питань);
- оцінку аудитором системи внутрішнього контролю клієнта та ступінь довіри до неї;
- порушення клієнтом домовленостей і взятих на себе зобов'язань (при позитивній відповіді – зміст та наслідки порушень).

Якщо розглядається питання продовження роботи з постійним клієнтом, аудитор може обмежитися процедурами аналізу змін та актуалізації отриманої у попередніх періодах інформації про клієнта. Таку інформацію доцільно зберігати у постійному аудиторському файлі та оновлювати новою інформацією, яка може вплинути на можливість подовження співпраці з клієнтом. Структура постійного аудиторського файлу залежить від цілі, з якою такий файл створюється. Такими цілями можна вважати:

- забезпечення персонал аудиторської фірми інформацією про клієнта, яка не змінюється на кожну звітну дату;
- використання інформації для вивчення тенденцій у роботі клієнта;
- ознайомлення нових співробітників аудиторської фірми з історією клієнта та здійсненими операціями.

Як варіант структура постійного файлу може виглядати наступним чином:

1. Відомості про клієнта: історія діяльності, дані про організаційну структуру, придбання інших підприємств, наявність структурних підрозділів (філій) та їхнє місце розташування, основні види продукції та послуг та ін.

2. Юридичні документи (копії або витяги з них): установчі документи, документи про державну реєстрацію, ліцензії, протоколи загальних зборів акціонерів, протоколи засідань наглядової ради та ін.

3. Документи по організації бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю: наказ про організацію бухгалтерського обліку, затверджений План рахунків, наказ про облікову політику, документи по інвентаризації (накази, протоколи), положення про створення служби (відділу) внутрішнього аудиту (контролю), документи аудитора щодо оцінки ефективності процедур внутрішнього контролю.

4. Фінансова звітність за попередні роки та аудиторські висновки по ній.

5. Аналітична інформація: бізнес-плани, вимоги регулятора, тощо.

Після завершення оцінки ризиків, що пов'язані з прийняттям завдання, в разі позитивного рішення аудиторської фірми щодо прийняття завдання, має бути підготовлений, узгоджений та підписаний обома сторонами лист, в якому викладені умови угоди – лист-зобов'язання. Цей процес відповідає інтересам клієнта та аудитора, бо допомагає уникнути можливих непорозумінь.

Лист-зобов'язання з узгодження умов завдання з аудиту мають містити наступні питання:

- мета та обсяг аудиту фінансової звітності;
- відповідальність аудитора;
- відповідальність управлінського персоналу;
- застосовна концептуальна основа фінансової звітності для складання фінансової звітності;
- очікувана форма й зміст будь-яких звітів, що будуть надані аудитором, і констатація того, що можуть існувати обставини, за яких звіт може відрізнитися від очікуваної форми та змісту.

Процес документування прийняття або продовження співпраці з клієнтом на рівні суб'єкта аудиторської діяльності передбачає формування:

1) документів з викладеною політикою та процедурами щодо:

- прийняття нового завдання та продовження стосунків з клієнтами і конкретних завдань у т. ч. визначення необхідних дій у разі ідентифікації сумнівних питань потенційного конфлікту інтересів під час прийняття завдання від існуючого клієнта, порядку відмови від виконання завдання, або одночасно від виконання завдання та від подальшої співпраці з клієнтом;

– аналізу чесності клієнта – зразки тестів, анкет клієнта, контрольних листів, запитів до третіх осіб, попереднього аудитора для проведення аналізу чесності клієнта, протокол спілкування з керівництвом клієнта; витяг із Державного реєстру судових рішень; публікації що стосуються галузі (офіційна статистика, оглядові матеріали, статті, проф. журнали);

– аналізу компетентності, достатності часу та ресурсів необхідних для виконання завдання з аудиту при вирішенні питання щодо прийняття нового клієнта або продовження співпраці з існуючим клієнтом – анкети і заяви, щодо підтвердження незалежності аудиторської фірми та персоналу від клієнта; контрольні листи (контрольні листи) оцінки ефективності роботи співробітника, компетентності наявного персоналу аудиторської фірми, наявності часу та ресурсів для виконання завдання та необхідності залучення експертів; бюджет часу для аудиту для визначення потреб щодо людських ресурсів та графік аудиторської роботи;

– аналізу змін та актуалізації отриманої у попередніх періодах інформації про клієнта (“постійний” аудиторський файл клієнта) – структура та індексація документів “постійного” аудиторського файлу.

2) документів, що підтверджують отримання інформації, що стосується розуміння клієнта та його середовища виключно з внутрішнім контролем (інформація, щодо правової форми та організаційної структури суб’єкта господарювання; інформація щодо галузі промисловості, економічного та законодавчого середовища, в якому діє суб’єкт господарювання – анкета клієнта, протокол спілкування з керівництвом клієнта, тест продовження співпраці з клієнтом, постійний аудиторський файл, публікації що стосуються галузі (статистика, оглядові матеріали, статті, професійні журнали, тощо).

3) документів, щодо оцінки незалежності суб’єкта аудиторської діяльності від потенційного клієнта – анкета-обстеження замовника щодо загроз незалежності (при прийнятті завдання (продовженні співпраці); контрольні листи визначення потенційно можливих загроз незалежності, відомості про здійснення заходів по зменшенню загроз незалежності;

4) документів, щодо оцінки незалежності членів групи по завданню від потенційного клієнта – анкета - опитування персоналу щодо загроз незалежності (при прийнятті завдання (продовженні співпраці), заяви членів групи по завданню про незалежність;

5) документів по обговоренню з попереднім аудитором причин відмови від клієнта, причин можливих розбіжностей – лист попередньому аудитором, протокол спілкування з попереднім аудитором;

6) документів для періодичної оцінки існуючих клієнтів

7) документів, щодо узгодження умов завдання з аудиту – лист-замовлення, лист-зобов’язання, лист-відмови від виконання завдання, договір на надання аудиторських послуг.

В. Ю. Семенюк

слухач магістратури

Класичний приватний університет

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ КРИЗИ

Актуальність проблеми фінансової стійкості підприємств в сучасних умовах економічної кризи складно переоцінити оскільки за сучасних умов господарювання більшість підприємств так чи інакше стикалося з фінансовою кризою на підприємстві. Але найважливішим аспектом для суб’єктів господарювання є на-

слідки кризи, а саме як впливають кризові явища на економічну ефективність підприємства.

Сьогодні фінансова криза в Україні та світі суттєво вплинула на умови господарювання кожного суб'єкта підприємництва. Подорожчання ресурсів, енергетична залежність вітчизняної економіки, зниження попиту на продукцію на внутрішньому та зовнішньому ринках, неоднозначність українського законодавства змушує підприємства постійно пристосовуватися до умов зовнішнього середовища. Передумовою ефективного функціонування підприємства як активного учасника ринкових взаємовідносин є його фінансова стійкість, що характеризує здатність фінансової системи суб'єкта господарювання адаптуватися до зміни умов функціонування [3;413].

Будь-який суб'єкт економічних взаємовідносин є відкритою системою, на яку прямо чи опосередковано впливають ряд чинників, таких як: політична нестабільність, фінансова криза, часті зміни законодавства, інфляція, державне регулювання економіки, дія, яких зумовлена динамікою та нестабільністю суспільних перетворень. Тому на сучасному, несприятливому для господарювання етапі розвитку економіки, підприємству особливо важливо вчасно та адекватно реагувати на відповідні зовнішні та внутрішні подразники.

Отже, основною передумовою не тільки виживання підприємства, але і його стабільного функціонування в динамічних умовах господарювання є ефективний фінансовий менеджмент, що виступає підґрунтям подальшої фінансової стійкості підприємства.

Не можна не погодитись з тим, що основою ефективного функціонування будь-якого фінансового механізму є узгоджена, цілеспрямована, взаємодоповнююча дія всіх його складових частин. Особливо, якщо мова йдеться про функціонування подібного механізму в несприятливих умовах, наприклад, кризових. В умовах кризи управління підприємством має свої особливості. Досить висока змінність внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства; підвищена загроза самозруйнування внаслідок некоректних управлінських рішень; вкрай обмежений фінансовий і часовий ресурс на запобігання кризи. Така ситуація потребує досить зважених форм моніторингу та аналізу процесів, технології розробки й прийняття управлінських рішень, які повинні базуватись на методології системних та, що дуже важливо, оперативних дій.

Зрозуміло, що за таких умов корегування потребує і фінансовий механізм управління. Тому, в рамках стратегії управління фінансовою стійкістю, особливу увагу слід приділяти тактичним (оперативним) діям, а саме:

- діагностуванню та структуризації проблеми: дуже важливо виявити ознаки кризи в тій чи іншій сфері саме на ранніх стадіях - чим раніше будуть визначені слабкі місця, тим ефективнішими будуть наслідки дій, спрямованих на подолання виявлених проблем, тим менше часу буде витрачено на ліквідацію негативних наслідків;

- тактичному аналізу фінансового стану підприємства: особливого значення під час економічної нестабільності набуває оперативний аналіз процесів та результатів діяльності підприємства, адже саме в процесі оперативного аналізу виявляються найбільш проблемні місця та можливі шляхи їх зміцнення завдяки сильним сторонам та можливостям конкретного господарюючого суб'єкту;

- визначенню тактичних альтернатив управління фінансовою стійкістю підприємства: кожному суб'єкту господарювання, за кризисних умов, необхідно розробляти певні оперативні плани управління діяльністю підприємства, в ціло-

му, та його фінансовою стійкістю, зокрема; при цьому, це повинна бути ціла система альтернативних дій та заходів, спрямованих на підтримку, оптимізацію та стабілізацію фінансового стану підприємства;

– оперативному контролю: в період кризи дуже складно контролювати будь-які процеси, але робити це необхідно настільки, наскільки це можливо, адже від якості постійного оперативного контролю залежить своєчасність раннього діагностування та структуризація проблем [2;67].

Зрозуміло, що в умовах економічної кризи виникає безліч ризиків, які за будь-якої сприятливої умови загострюються і можуть стати дуже небезпечними для конкретного суб'єкту господарювання. Ліквідувати всі ризики повністю не виявляється можливим, але ми маємо змогу управляти ними, тим самим максимально зменшуючи їх негативний вплив на діяльність та фінансовий стан підприємства.

Найважливішим аспектом в процесі управління ризиком є етап його виявлення, тобто діагностування на ранніх стадіях. Після того, як підприємство діагностує певні ознаки кризи, виявляючи конкретні проблеми, воно здійснює ідентифікацію свого фінансового стану, який може характеризуватись як: нормальний; передкризовий; кризовий.

Криза має дві сторони: першу – небезпечну й руйнівну, а другу – спрямовану на поліпшення й зміни, коли стають явними допущені помилки й постає неминуча необхідність їх виправлення. Від прийнятих у цей момент рішень і виконуваних дій залежить, чи виживе підприємство, і з якими результатами воно вийде з економічного безладдя. Фінансова криза – це не тільки проблема, але й вдало використаний шанс для розвитку та зміцнення власних позицій [1;176].

Таким чином, ефективне управління фінансовою стійкістю підприємств дозволить не тільки виживати у кризовий для України час, але й можливість розширити свій бізнес. На такій підставі можна стверджувати, що фінансова стійкість підприємства – це довгострокова здатність підприємства, підтримувати не тільки на задовільному для підприємства рівні структуру активів, пасивів, а й здатність маневрування коштами, що забезпечить розширене відтворення в процесі управління впливом внутрішніх та зовнішніх чинників.

Список використаної літератури:

1. Шеремет А. Д. Методика фінансового аналізу / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулін. – Москва : Инфра-М, 1995. – 176 с.
2. Плиса В. Й. Управління ризиком фінансової стійкості підприємства / В. Й. Плиса // Фінанси України. – 2001. – № 1. – С. 67–73
3. Приймак В. І. Управління ризиком втрати фінансової стійкості підприємства в умовах невизначеності зовнішнього середовища / В. І. Приймак // Формування ринкової економіки в Україні – 2009. – № 19. – С. 413–419.

Я. С. Стрілько

кандидат наук з державного управління, доцент
Класичний приватний університет

РОЗВИТОК ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ ПРАЦІ

Політика, здійснювана у сфері регулювання ринку праці України протягом 2013 р., призвела до погіршення стану людського капіталу та неефективного використання трудового потенціалу, уповільнюючи тим самим модернізацію економіки на стадії виходу з кризи. Окупація території України у 2014 р., розв'язання військових дій на Донбасі, поглиблення економічної кризи обумовили накопичення проблем в галузі праці та соціально-трудова відносин, що потребують систе-

много підходу до їх вирішення. Тому відстеження тенденцій розвитку та особливостей формування інфраструктурної підтримки ринку праці є актуальним.

Подальший розвиток інфраструктури ринку праці (ІРП) з метою ефективного його функціонування обумовлений розвитком економічних відносин та постійним ускладненням процесів в економіці. Найбільш поширеними методами найму робочої сили наразі є: соціальні мережі (сім'я, друзі, знайомі); ринкові механізми (Інтернет, ЗМІ, особисті звернення до роботодавця); організації-посередники між потенційними працівниками та роботодавцями (державні й приватні агентства з працевлаштування, заклади освіти, професійні спілки тощо). Саме ці організації складають систему інфраструктурних посередників на ринку праці.

До функцій ІРП відноситься посередництво між працівником та роботодавцем, сприяння їх контактам та взаємодії, допомога в доборі й відборі працівників та виборі місця роботи, в укладанні трудового контракту тощо. Основну частку цієї роботи в Україні виконують державні установи, однак попит на послуги недержавних посередників зростає пропорційно розвитку та диференціації ринку праці. У відповідності з цими в ІРП можна виділити такі елементи:

- комплекс регулювання та гарантування зайнятості: закони та нормативні акти, що гарантують громадянські права в сфері трудової зайнятості;
- комплекс регулювання компенсацій у зв'язку із втратою або переминою роботи, а також при перепідготовці (закони та нормативні акти, що регулюють компенсації при звільненні з роботи, допомогу по безробіттю, допомогу на утриманців безробітного, підйомні при переїзді на нове місце роботи, стипендію при перенавчанні тощо);
- комплекс регулювання умов праці (закони та нормативні акти, що регулюють використання праці різних категорій працівників взагалі (наприклад, неповнолітніх, вагітних жінок, інвалідів), і зокрема у несприятливих для здоров'я умовах;
- служби зайнятості та працевлаштування. Сюди передусім відноситься державна служба зайнятості, а також численні недержавні посередники між роботодавцями та працівниками на ринку праці (біржі праці, агенції по добору персоналу, агенції по працевлаштуванню, організації, що надають послуги з профорієнтації, консалтингу персоналу, лізингу персоналу тощо);
- система професійної підготовки та перенавчання;
- об'єднання працівників (передусім профспілки);
- об'єднання роботодавців;
- кадрові служби підприємств і фірм, громадські організації і фонди сприяння зайнятості.

Цілями функціонування ІРП є:

- безперервний розвиток робочої сили шляхом професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації (через систему профорієнтації, систему середньої та вищої професійної освіти, тренінгові фірми тощо);
- оптимізація інформаційних потоків на ринку праці (через агентства працевлаштування, державні служби зайнятості, консалтингові фірми);
- узгодження й захист інтересів покупців та продавців робочої сили в процесі її купівлі-продажу (через профспілки, асоціації роботодавців, систему державних наглядових органів) і подальшого використання (через відділи кадрів, систему охорони праці);
- сприяння розробці й впровадженню політики на ринку праці (через надання інформації державним органам про ринкову кон'юнктуру).

Отже стратегічні цілі функціонування ІРП полягають у забезпеченні оптимізації інформаційних потоків на ринку праці з метою забезпечення збалансованості попиту та пропозиції у професійно-кваліфікаційному розрізі та відповідному коригуванні політики на ринку праці з урахуванням необхідності впровадження концепції “безперервного навчання”.

А. Б. Токсамбаева

старший преподаватель
Академия “Болашак”

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ПОДДЕРЖКА ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Государственная программа развития и поддержки малого предпринимательства в Республике Казахстан на 2008–2015 годы (далее – Программа) разработана в целях реализации Стратегии развития Республики Казахстан на период до 2030 года, Закона Республики Казахстан “О государственной поддержке малого предпринимательства”, Стратегии индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2003-2015 годы, поручений Президента Республики Казахстан, данных в Послании народу Казахстана от 18 февраля 2015 года и на Конгрессе предпринимателей Казахстана 25 марта 2014 года.

Тем не менее, предпринимательство в Казахстане продолжает испытывать серьезные трудности, для преодоления которых необходима последовательная работа, прежде всего, по дальнейшему совершенствованию законодательства, финансовой поддержки предпринимательства, повышению эффективности региональных программ развития малого бизнеса. В этой связи тема данной дипломной работы приобретает особую актуальность.

По данным Агентства Республики Казахстан по статистике, на 1 февраля 2015 года в Республике зарегистрировано 1 млн. 341 тысяча 025 субъектов МСП, из них малые предприятия составляют 150 327, средние – 2 665 предприятий. При этом субъекты малого предпринимательства составляют 90,5% от общего количества. Численность граждан, занятых в малом предпринимательстве (юридические лица), достигла на 1 февраля 2015 года 667 315 человек, рост составил 8,7%. Сложившаяся отраслевая структура малых предприятий практически не меняется в последние годы. Из общего количества активных юридических лиц - субъектов малого предпринимательства доминирующее положение занимают сферы торговли, ремонта автомобилей и изделий домашнего пользования - 40,5% от общего количества активных в сфере малого предпринимательства с суммарной численностью занятых 163,6 тыс. человек (31% от общей численности занятых в малом предпринимательстве).

В целом можно отметить, что в республике государственная поддержка малого и среднего бизнеса носит многоуровневый характер: осуществляются мероприятия в области снижения налогового бремени, проводится легализация собственности и активов, реализуется комплекс мер по облегчению доступа к кредитным ресурсам, упрощаются административные процедуры и разрешения, организуются региональные центры поддержки малого и среднего бизнеса как в городах, так и на селе.

Система государственной поддержки малого и среднего бизнеса включает в себя:

– предоставление дополнительных возможностей для сектора малого бизнеса, способствующих преодолению специфических трудностей и проблем, об-

ъективно присущих данному сектору экономики (особая чувствительность к конъюнктуре, менее благоприятные условия доступа к факторам производства, медленные темпы накопления капитала и т. д.);

- организацию системы мер, направленных на стимулирование деятельности сектора малого бизнеса;
- подготовку и переподготовку людей к занятию собственным бизнесом;
- радикальное упрощение государственных регулирующих процедур в отношении малого и среднего бизнеса (упрощение порядка регистрации, сокращение перечня лицензируемых видов деятельности, унификация административных процедур, минимизация числа согласующих и контролирующих инстанций, упрощение порядка и форм отчетности и т. д.)

Что касается бизнес-инкубаторов, то основная цель их создания направлена на помощь предпринимателям в организации своих предприятий, упрощая и удешевляя этот процесс. Они часто включают в себя совместное пользование помещением, административными и коммуникационными услугами и, в зависимости от конкретных обстоятельств, могут ассоциироваться с университетами, технологическими парками и т. д.

В связи с этим, необходимо отметить, что в Казахстане практически сформировано законодательство по поддержке и защите малого бизнеса.

Так, с принятием Закона “О государственной поддержке малого предпринимательства” от 19 июня 1997 года, к субъектам малого предпринимательства относятся индивидуальные предприниматели, производственные кооперативы, хозяйственные товарищества (кроме акционерных обществ) - предприятия со среднегодовой численностью работников не более 50 человек и общей стоимостью активов в среднем за год не свыше шестидесяти тысяч расчетных показателей.

Кроме того, в данном правовом акте были конкретно определены основные направления и меры по государственной поддержке малого предпринимательства.

На сегодняшний день поддержка, рост и развитие предпринимательского движения в сфере малого и среднего бизнеса является приоритетным направлением государственной политики Казахстана.

Проблемы, препятствующие развитию малого бизнеса в Казахстане, отличаются своей комплексностью и не могут быть решены в короткие сроки. Современное состояние развития сектора малого бизнеса диктует необходимость пересмотра стратегии его государственной поддержки. Новая стратегия должна строиться с учетом отраслевых и региональных особенностей развития малого бизнеса (рисунок 1).

Рис. 1. Оценка важности государственной поддержки предпринимательства

В целях содействия качественному развитию сектора МСП в Казахстане Фонд “Даму” находится в постоянном поиске новых программ поддержки предпринимательства, отвечающих быстро меняющимся условиям ведения бизнеса в стране и мире.

Если в конце 2007 г. Фонд “Даму” осуществлял лишь 4 программы финансовой поддержки МСП, то сегодня Фондом реализуется уже 15 государственных программ финансовой поддержки частного предпринимательства и 11 программ повышения компетенции МСП страны.

В период с 2007 по 2014 гг. для снижения последствий мирового экономического кризиса, государственные программы, реализуемые Фондом “Даму”, были направлены на сокращение дефицита кредитования МСП. В этот период осуществлялась реализация Антикризисных стабилизационных программ: 1, 2, 3 транши. Следует отметить, что объемы государственной финансовой помощи сектору МСП в Казахстане были беспрецедентными, а эффективность и оперативность мер поддержки – намного выше, чем в соседних странах.

С целью стимулирования банковского кредитования МСП с 2010 г. стартовала Программа “Дорожная карта бизнеса 2020” (далее – программа “ДКБ 2020”). В рамках программы “ДКБ 2020” Фонд “Даму” является финансовым агентом субсидирования процентных ставок по кредитам и гарантирования кредитов предпринимателей, а также является оператором 4 направления Программы по усилению предпринимательского потенциала.

В целом за все время реализации в рамках государственных программ поддержки МСП через Фонд “Даму” была оказана финансовая поддержка более 12 тыс. субъектов МСП на сумму кредитов более \$4 млрд. В результате создано свыше 23 тыс. рабочих мест.

Сравнительный анализ объемов банковского кредитования и объемом выданных средств по программам Фонда “Даму” показывает, что:

1. Увеличение объемов банковского кредитования в 2014 г. свидетельствует о том, что государственное фондирование БВУ сыграло свою роль в восстановлении ликвидности активов БВУ и их способности выдавать объемы кредитов на докризисном уровне.

2. Программа “ДКБ 2020” имеет как экономический, так и социальный эффект. За период реализации Программы объем планируемых субсидий по процентной ставке составляет порядка \$1 млн., в то время как объем налоговых поступлений в бюджет от участников программы составит \$2,7 млн. Число действующих рабочих мест достигнет более 80 тыс. чел., количество создаваемых – около 18 тыс. чел.

3. В феврале 2014 г. Министерством экономического развития и Торговли РК и Фондом “Даму” было проведено исследование участников программы “ДКБ 2020” с охватом 1 070 респондентов (625 предпринимателей-участников программы “ДКБ 2020”, 59 работников Акиматов, 386 сотрудников БВУ, задействованных в реализации программы “ДКБ 2020”).

Как показало исследование, большая часть кредитов (86%) направляется на инвестиционные цели; в результате реализации программы улучшаются производственно-финансовые показатели деятельности бизнеса, а также повышается его прозрачность – 54% предпринимателей отметили увеличение объемов налоговых отчислений в бюджет.

Касательно факторов, повлиявших на выход предпринимателей на внешние рынки, более трети (35%) предпринимателей отметили наличие спроса на их продукцию в зарубежных странах. 26% предпринимателей были вынуждены экспортировать свою продукцию в связи с недостаточным спросом на внутреннем рынке. Примечательно, что 7% предпринимателей к осуществлению экспортных операций побудили меры Правительства Казахстана в рамках внешней политики (международные соглашения, в том числе Таможенный союз с Россией и Беларусью).

В результате опроса респондентами были предложены пути совершенствования мер поддержки предпринимателей-экспортеров:

- субсидирование части транспортных затрат экспортеров;
- объединение сертифицирующих организаций по принципу “одного окна”;
- льготы по налогам, снижение таможенных тарифов.

Обобщая, можно выделить следующие основные проблемы и ограничения, являющиеся наиболее актуальными для малого и среднего бизнеса:

- 1) Проверки контролирующими и налоговыми органами;
- 2) Снижение покупательской способности и сложности в поиске рынков сбыта;
- 3) Высокий размер арендной платы и т. д.

Проведенный анализ позволяет сделать вывод о том, что основное отличие принимаемых мер государственной поддержки на данном этапе базируется на том, что существующая на сегодня нормативная база по развитию предпринимательского сектора свидетельствует о достаточном правовом обеспечении сферы малого предпринимательства. Принимаемые меры государственной поддержки создают условия для динамичного и качественного развития малого предпринимательства.

Список использованной литературы

1. Мамыров Н. К. Основы предпринимательства / Н. К. Мамыров. – Алматы : Экономика, 2011.
2. Кубаев Е. Состояние и направления развития малого бизнеса и предпринимательства в Казахстане / Е. Кубаев, Е. Кырбасов, О. Бордоусов // Экономика и статистика. – № 4. – 2014.
3. Статистические данные Комитета РК по Статистике [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.stat.gov.kz.

А. Г. Тунік

доцент

Класичний приватний університет

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ РИНКІВ

Входження України у європейську систему господарювання вимагає вивчення досвіду та безпосереднього дослідження європейських інтеграційних процесів, серед котрих вагому роль відіграє регіональна інтеграція – та регіональне співробітництво. Даний процес проходить на фоні значних темпів інформатизації, а у випадку України ще й в умовах безперервної адміністративної реформи, перебудови системи загальнодержавного та регіонального управління.

Використання сучасних систем інформаційного забезпечення органів влади та господарюючих суб'єктів, включаючи й зовнішньоекономічну діяльність та транскордонне економічне співробітництво, дозволить значно підвищити рівень державного управління соціально-економічними процесами, в тому числі

процесами регіональної інтеграції, а саме транскордонним співробітництвом, та істотно наростити конкурентоспроможність економіки, що в результаті повинне забезпечити ріст якості життя населення.

Ефективна організація обміну інформацією набуває все більшого значення як умова успішної практичної діяльності людей у будь-якій сфері. Саме тому “чи не основним методологічним підходом до регіонального співробітництва є взаємна поінформованість і, за необхідністю, узгодженість планів розвитку сусідніх територій. Так наприклад узгоджують потужність підприємств, графіки їхнього уведення в дію тощо. Взаємна поінформованість необхідна при реалізації великих інвестиційних проектів. Це зменшить можливість конфліктних ситуацій. Крім того, необхідно врахувати, що будь-які “інтеграційні зв’язки неможливі без сучасної високоорганізованої системи інформатики...”.

Розвиток ринкового середовища передбачає функціонування активних ринкових посередників, які перебирають на себе функції розвитку мереж зв’язку та інформаційного-рекламного обслуговування. В напрямку забезпечення господарюючих суб’єктів інформацією активізується виставкова діяльність, яка окрім безпосередньо організації та проведення виставок, бере на себе функції підготовки та розповсюдження каталогів підприємств та інших інформаційних видань.

Як слідує з правової бази, можна виділити такі групи учасників регіонального співробітництва:

– безпосередні учасники регіонального співробітництва (фізичні та юридичні особи, які в процесі реалізації своїх прав вступають у відносини з нерезидентами, які розташовані у прикордонній території суміжних держав);

– органи, які сприяють розширенню та поглибленню цих відносин (органи регіонального та місцевого самоврядування і регіональних та місцевих державних адміністрацій та органи транскордонного співробітництва).

Таким чином, подальший аналіз буде здійснюватись у напрямку встановлення існування та реальної реалізації можливостей регіональних органів влади та органів співробітництва сприяти розширенню та поглибленню відносин між безпосередніми учасниками співробітництва шляхом інформаційного забезпечення як безпосередніх учасників співробітництва, так і інших органів, покликаних сприяти співробітництву.

Учасники співробітництва, в т. ч. потенційні, під час здійснення взаємодії з іншими учасниками регіонального співробітництва постійно відчують потребу у інформації щодо:

– правового регулювання взаємодії;

– інших суб’єктів взаємодії;

– предмету взаємодії.

Враховуючи те, що в отриманні такого роду інформації є зацікавлений кожен суб’єкт конкретної взаємодії, проблему інформаційного забезпечення учасників регіонального співробітництва можна перекласти безпосередньо на самих учасників співробітництва.

Систему електронного уряду можна розробляти у кожній країні незалежно, котра буде працювати у напрямку забезпечення потреб громадян та підприємств цієї країни. Ця система, розроблена з врахуванням унікальних національних традицій та бачення майбутнього, одночасно створюватиме незручності для громадян та підприємств у сусідніх країнах. Україна, рухаючись у напрямку євроінтеграції, повинна розуміти, що ЄС покриває величезну територію з культур-

ним різноманіттям, на котрій кожна країна розвивала свою унікальну систему правил, традиції, практичні навички та методи роботи тощо, хоча на даний момент ці правила повинні діяти в межах єдиного ринку з повагою до прав вільного руху громадян, товарів, послуг та капіталу. Визначення того, що повинне бути зроблене для забезпечення населення та бізнесових кіл можливістю взаємодіяти, має дозволити розвивати ці послуги хоча і з врахуванням регіональних перспектив, але також передбачаючи можливість скористатися ними. Крім того, необхідно враховувати, що інформація переважно несе в собі культурний контекст відповідно до національних особливостей, що може спричинювати виникнення потенційних бар'єрів при її використанні. Таким чином, під час розробки таких систем, передбачаючи появу специфічних категорій суспільної інформації з неоднозначним чи незрозумілим трактуванням, необхідно подавати пояснюючу інформацію чи покажчики де можна знайти такі пояснення.

Д. А. Федченко

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

УДОСКОНАЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Передумовою існування та сталого розвитку підприємств у конкурентному ринковому середовищі є їх ділова активність, яка виступає вирішальним фактором комерційного успіху. Ділова активність пов'язана, в першу чергу, з ефективністю використання фінансових ресурсів підприємства, що перебувають у його розпорядженні, а також, ефективністю використання оборотних коштів підприємства, власного і залученого капіталу.

Управління діловою активністю займає першочергове місце серед комплексу управлінських завдань у зв'язку з тим, що передбачає зростання обсягів діяльності, отримання додаткових прибутків за умов ефективного управління цим процесом, активізації й стимулювання ділового середовища.

Оцінка ділової активності дозволяє дослідити результативність управління і ефективність прийнятих рішень. Застосування результатів оцінки ділової активності слугуватиме покращенню результативності виробничо-господарської діяльності і допоможе здобути конкурентні переваги на сегменті ринку господарювання. Високий рівень ділової активності є однією з головних умов успішної та стабільної роботи підприємства.

Однак, оцінка ділової активності підприємств – складний процес, що включає в себе ряд аспектів, які потрібно врахувати при аналізі. Крім того, в результаті такого аналізу ми отримуємо на виході сукупність різноманітної інформації, яка не дає нам чіткої рекомендації щодо точної оцінки ділової активності підприємств.

У зв'язку з цим, особливо актуальним є наукове завдання удосконалення методичних підходів до визначення ділової активності підприємств.

Огляд літературних джерел, дає підстави стверджувати про неоднозначність підходів до трактування категорії “ділова активність”.

Важливою складовою, на думку дослідників, ділової активності підприємства є аналіз його ринкової активності. Найбільш загальним вираженням темпів зміни ділової активності є “золоте правило економіки”, яке характеризує даний процес як співвідношення темпів зростання чистого прибутку, доходу підприємства та його майна. Таким чином, дане правило спирається на характеристики ді-

лової активності як категорії, що характеризує рівень ефективності використання вкладених ресурсів [1, с. 290; 1, с. 77]. Слід зазначити відсутність єдиного підходу до оцінки ділової активності в літературних джерелах.

Світова практика господарювання пов'язує поняття ділової активності з поняттям інвестиційної привабливості підприємства. В усіх економічно розвинутих країнах, де знаходяться світові фінансові центри, рівень ділової активності визначається за допомогою спеціальних агрегованих статистичних показників – так званих індексів ділової активності. В їх основу покладені варіювання курсів акцій компанії, рівень яких і є кінцевим виразником її інвестиційної привабливості на ринку. Це пояснюється тим, що більшість наймогутніших світових корпорацій створені на основі акціонерного капіталу, швидкість руху якого і відбивається на курсах акцій таких компаній. Показники курсу акцій є свідченням ділової активності, стабільності економіки.

На ділову активність впливають внутрішні та зовнішні фактори. До факторів міжнародного рівня входять:

- загальноекономічні фактори - циклічність економічного розвитку, фінансова політика транснаціональних банків і фондів;
- міжнародні економічні відносини - стабільність економічної та валютно-фінансової політики, стійкість міжнародних зв'язків, особливості розвитку світових товарних ринків, укладання міжнародних угод – створення вільних економічних зон, зон вільної торгівлі, тарифні угоди (митний союз), міжнародний маркетинг;
- міжнародна конкуренція - рівень витрат на виробництво одиниці товару на зарубіжних підприємствах, рівень цін на товари у конкурентів, рівень якості товарів, що виготовляються зарубіжними компаніями, ліцензійна торгівля, організація спільних підприємств.

Національні фактори підприємницької діяльності, що впливають на ділову активність, складаються з:

- політичних факторів - відношення до власності, принципи земельної політики держави, відношення держави до підприємництва, податкова політика, обмеження монополізму, захист конкуренції;
- економічних та демографічних факторів - купівельна спроможність населення, інвестиційний клімат у країні, рівень інфляції, рівень мінімальної заробітної плати, зміни галузевої та професійно - кваліфікаційної структури, рівень безробіття, підприємницька активність.

Внутрішні фактори ділової активності формуються та залежать від самого підприємства і піддаються його управлінню та впливу. Вони включають:

- конкурентну позицію підприємства, яка відображається в – репутації підприємства, кваліфікації керівництва та працівників, частці ринку, стадії життєвого циклу підприємства, територіальному розміщенні підприємства, віддаленості від ринків збуту, доступі до матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, рівні адаптивності підприємства до змін ринкової ситуації;
- принципи діяльності - концепція основної діяльності підприємства, стимулювання творчої, результативної праці, інноваційна активність підприємства, диверсифікація виробництва, позитивна репутація підприємства;
- маркетингову стратегію і політику - сегментація ринку, товарна, цінова, збутова, комунікаційна, рекламна політика;

– фінансовий менеджмент, як ключовий фактор впливу на ділову активність, включає – структуру балансу, платоспроможність, ліквідність, співвідношення власних і позикових коштів, вартість капіталу, структуру майна, інвестиційну привабливість, рівень прибутку, рентабельності.

Оцінку ділової активності підприємства здійснюють за напрямками щодо мобілізації внутрішніх ресурсів економічного зростання та параметрами активності у зовнішньому економічному середовищі. Внутрішня активність виражається у зростанні економічного потенціалу підприємства чи підвищенні ефективності його використання.

Вважаємо за доцільне до показників ділової активності промислових підприємств, які потребують наявності спеціального комплексу показників, відносити наступні: коефіцієнт оборотності активів; коефіцієнт оборотності оборотних засобів; коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості; коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості; коефіцієнт оборотності матеріальних запасів; коефіцієнт оборотності основних засобів; коефіцієнт оборотності власного капіталу; коефіцієнт рентабельності активів; коефіцієнт рентабельності власного капіталу та коефіцієнт рентабельності діяльності [2]. Отже, на основі визначених напрямів зміни прогнозних значень складових показників комплексної системи оцінки ділової активності можна здійснювати управління станом ділової активності підприємства.

Таким чином, для формування комплексного інформаційного забезпечення управління прогнозним значенням показників ділової активності промислових підприємств необхідно розробити пакет внутрішньої звітності, який би містив дані попереднього періоду для побудови факторних моделей показників оцінки ділової активності за звітний період та планові значення складових даних коефіцієнтів.

Список використаної літератури

1. Мних Є. В. Економічний аналіз : підручник / Є. В. Мних. – 2-ге вид., перероб. та доп. / Є. В. Мних. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 472 с.
2. Мулик Я. І. Обліково-аналітичне забезпечення фінансової безпеки підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 / Я. І. Мулик. – Вінниця, 2015. – 23 с.

М. В. Хацер

кандидат економічних наук, доцент

Л. О. Литвинова

Слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

ФІНАНСОВА СТРАТЕГІЯ ЯК ОРІЄНТИР РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Суб'єкти господарювання постійно стикаються з невизначеністю у рамках здійснення власної фінансово – господарської діяльності. При цьому, необхідно відмітити, що розмір господарюючого суб'єкту також впливає на кількість факторів впливу на його діяльність. Малі фірми, можуть в рамках оперативної роботи реагувати на зміни у навколишньому середовищі, в той час, як середні та великі підприємства, а також об'єднання підприємств повинні здійснювати стратегічне управління та розробляти і реалізовувати власні стратегії розвитку, оскільки їх розміри та інертність в управлінні не дозволяють ефективно вирішувати проблеми невизначеності тільки за рахунок оперативного управління. Необхідно

відзначити особливий вплив на роботу підприємств дестабілізуючих факторів, які породжуються нестабільністю функціонування економіки держави. Особливо це стосується держав з ринковою економікою, що тільки розвивається, до яких можливо віднести і Україну.

Окремо необхідно відмітити важливість розробки та реалізації на підприємствах фінансових стратегій, оскільки саме даний вид стратегій дозволяє в рамках стратегічного управління підвищити ефективність фінансової діяльності суб'єктів господарювання, зокрема в умовах розвитку економічної кризи у державі.

Вагомий науковий внесок у з'ясування сутності та формування фінансової стратегії зроблений наступними вченими: І. О. Бланком, Г. Веретенниковою, Н. О. Горицькою, Г. В. Даценко, В. І. Аранчій, О. П. Зорею, І. Й. Плікусом, А. Г. Семеновим та іншими.

Критично оцінивши дефініції терміну “фінансова стратегія підприємства”, автор вважає, що визначення яке надане проф. І. О. Бланком у монографії “Фінансова стратегія підприємства” є найбільш ґрунтовним. І. О. Бланк стверджує, що фінансова стратегія – це один з важливих видів функціональної стратегії підприємства, яка забезпечує всі основні напрями розвитку його фінансової діяльності й фінансових відносин за допомогою формування довгострокових фінансових цілей, вибору найбільш ефективних методів їх досягнення, які адекватні коригуванню напрямів формування та використання фінансових ресурсів при зміні умов зовнішнього середовища [1].

Метою фінансової стратегії є визначення фінансової політики підприємства за основними напрямками фінансової діяльності: податкової, цінової, амортизаційної, дивідендної, інвестиційної.

Завданнями фінансової стратегії суб'єкта господарювання є: визначення успішних методів використання фінансових можливостей суб'єкта господарювання; визначення перспективних фінансових взаємовідносин із нефінансовими корпораціями, державою та іншими інститутами; фінансове забезпечення операційної та інвестиційної діяльності на перспективу; вивчення економічних та фінансових можливостей конкурентів, розробка та здійснення заходів щодо забезпечення фінансової стійкості; розробка способів виходу із кризового стану та методів управління за умов кризового стану підприємств.

Необхідно зазначити, що фінансова стратегія має свої особливі характеристики: одна із видів функціональних стратегій підприємства; найважливіша в системі функціональних стратегій; забезпечує охоплення всіх основних напрямків розвитку фінансової діяльності та фінансових відносин підприємства; формує специфічні фінансові цілі довгострокового розвитку підприємства; забезпечує вибір найбільш ефективних напрямків досягнення фінансових цілей підприємства; враховує і адекватно реагує на зміни зовнішніх умов фінансової діяльності підприємства; забезпечує адаптацію до змін умов зовнішнього середовища шляхом корегування напрямків формування та використання фінансових ресурсів підприємства.

Фінансова стратегія в системі управління підприємством повинна забезпечувати:

- формування та ефективне використання фінансових ресурсів;
- відповідність фінансових дій економічному стану та матеріальним можливостям підприємства;
- визначення головної загрози з боку конкурентів, правильний вибір напрямків фінансових дій та маневрування для досягнення вирішальної переваги над конкурентами.

Спираючись на наведені вище особливості фінансової стратегії підприємства, а саме те, що вона відноситься до функціональних стратегій і є найважливішою у системі таких стратегій на рисунку 1 покажемо взаємозв'язок фінансової стратегії підприємства із іншими стратегіями функціонального рівня.

Виділення фінансової стратегії при створенні загальної стратегії підприємства зумовлено:

- диверсифікацією діяльності підприємств на різних територіальних, товарних та фінансових ринках;
- необхідністю визначення джерел фінансування розвитку підприємства;
- наявністю єдиної мети при визначенні стратегічних орієнтирів.

Підсумовуючи проведені дослідження, слід відмітити важливість фінансової стратегії для ефективного функціонування суб'єктів господарювання, особливо за умов кризового розвитку економіки держави. У подальшій дослідницькій роботі, важливим, на думку автора, є необхідність приділення підвищеної уваги адаптації теоретичних аспектів розробки фінансової стратегії до практичних умов здійснення фінансово – господарської діяльності українських підприємств.

Список використаної літератури

1. Бланк І. О. Фінансова стратегія підприємства : монографія / І. О. Бланк, Г. В. Ситник, О. В. Корольова–Казанська, І. Г. Ганечко ; за заг. наук. ред. І. О. Бланк. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 147 с.

О. В. Царенко

доктор економічних наук, професор
Академія муніципального управління

ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ КЕРІВНИЦТВА АУДИТОРСЬКОЇ ФІРМИ ЗА ОРГАНІЗАЦІЮ КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ НАДАННЯ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ

З метою підвищення внутрішньої культури в аудиторській фірмі ПНПКЯАП 1 [1] вимагає від керівника прийняти на себе всю відповідальність за систему контролю якості. Для забезпечення якості аудиторських послуг керівник має заохочувати і стимулювати розвиток внутрішньої культури на фірмі, тобто встановлює внутрішнє середовище (середовище контролю).

Внутрішнє середовище (середовище контролю) – це існуючі в аудиторській фірмі процеси, операції, регламенти, структури та розподіл повноважень щодо їх виконання, правила та принципи управління людськими ресурсами тощо, які спрямовані на забезпечення реалізації законодавчо закріплених за аудиторами та аудиторською фірмою функцій та завдань з метою досягнення визначеної мети та цілей.

Аудиторська фірма зобов'язана і встановлювати та підтримувати систему контролю якості для надання і достатньої впевненості в тому, що:

- фірма та її персонал дотримуються вимог професійних стандартів і застосовних законодавчих та нормативних вимог;
- звіти, надані фірмою або партнерами з аудиту, є прийнятними за таких обставин.
- Внутрішнє середовище (середовище контролю) є основою для усіх інших елементів внутрішнього контролю та містить такі аспекти:
- особисту і професійну чесність, а також етичні цінності керівництва усіх рівнів та працівників, що визначаються внутрішніми документами, які регулюють питання поведінки та етики взаємовідносин (Кодекси етики);

- організаційну структуру, яка визначається у внутрішніх документах аудиторської фірми про структуру; розподіл функціональних обов'язків між керівником та його заступниками; положення про структурні підрозділи; посадові інструкції працівників; перелік функцій і виконавців та співвиконавців, відповідальних за їх виконання тощо;

- принципи і правила управління людськими ресурсами та компетентністю персоналу, які визначаються у внутрішніх документах аудиторської фірми, що регулюють питання роботи із персоналом, його навчання та підвищення кваліфікації, оцінки, заохочення і просування по службі, здійснення добору кадрів з відповідною освітою та досвідом, підтримки та підвищення фахових знань та навичок;

- інформацію та комунікацію – інформаційний та комунікаційний обмін в аудиторській фірмі передбачає збір, документування, передачу інформації та користування нею керівництвом та працівниками для належного виконання і оцінювання функцій та завдань.

До документів, що підтверджують наявність впроваджених відповідних політик та процедур щодо даного елемента системи контролю якості доречно віднести:

- положення/посібник з контролю якості або збірки внутрішніх стандартів та/або окремих положень, інструкцій, методик, та ін., які регламентують питання контролю якості по кожному елементу системи та питання щодо забезпечення конфіденційності, безпечного зберігання, періодичності перевидання, перегляду, внесення змін до документації системи контролю якості;

- контрольний лист “Актуалізація системи контролю якості в аудиторській фірмі”;

- наказ про створення підрозділу та призначення відповідальної особи (аудитора) за організацію та функціонування системи контролю якості в аудиторській фірмі;

- положення про підрозділ контролю якості (відповідальну особу за контроль якості в аудиторській фірмі) або посадова інструкція відповідальної особи (аудитора) за контроль якості в аудиторській фірмі аудитора або договір з зовнішньою особою (аудиторською фірмою);

- сертифікат аудитора залученої кваліфікованої зовнішньої особи;

- свідоцтво про відповідність системи контролю якості залученої аудиторської фірми;

- наказ створення та положення про організаційну структуру та внутрішню систему комунікацій в аудиторській фірмі.

Що стосується інших елементів системи контролю якості (крім елемента “Відповідальність керівництва”), то Положення/посібники з контролю якості або окремі внутрішні стандарти щодо кожного елемента системи контролю якості мають містити:

Щодо елемента “Етичні вимоги”

- викладені політики та процедури щодо дотримання етичних вимог;

- викладені політики та процедури щодо незалежності (з прикладами обставин та відносин, що створюють загрози незалежності та відповідних застережних заходів для усунення цих загроз або зменшення їх до прийняттого рівня);

- політика та процедури щодо забезпечення конфіденційності, перелік конфіденційної інформації та процедури її зберігання;

– відповідальність персоналу аудиторської фірми за порушення етичних принципів.

Щодо елементу “Прийняття завдання та продовження співпраці з клієнтом”:

– викладені політики та процедури щодо прийняття нового завдання та/або продовження співпраці з існуючим клієнтом у т. ч. визначення дій, що необхідні у випадку ідентифікації питань потенційного конфлікту інтересів, порядок відмови від виконання завдання, або від подальшої співпраці з клієнтом;

– викладені політики та процедури щодо визначення компетентності, достатності часу та ресурсів для прийняття завдання;

– викладені політика та процедури щодо узгодження умов завдання.

Щодо елементу “Людські ресурси”:

– викладені політика та процедури щодо найму співробітників (кваліфікаційні вимоги для фахівців під час прийняття на роботу), оцінки роботи, кваліфікації, компетентності, можливості кар’єрного зростання, посадових підвищень і винагород;

– викладені політика та процедури щодо підвищення кваліфікації фахівців (у т. ч. щодо постійного удосконалення професійних знань аудиторів, які перебувають з ним у трудових відносинах, відповідно до вимог Аудиторської палати України);

– вимоги до персоналу аудиторської фірми під час виконання завдань;

– викладені політика та процедури щодо заходів, яких вживають до працівників в аудиторській фірмі у разі невиконання чи невідповідного виконання покладених на них зобов’язань.

Щодо елементу “Виконання завдання”:

– викладені політика та процедури щодо виконання завдання з надання впевненості (викладені вимоги щодо формування “постійного” аудиторського файлу, вимоги до планування завдання, методика за допомогою яких проводиться оцінка суттєвості під час здійснення аудиторської перевірки та оцінка ризиків, положення щодо застосування вибірки, політика та процедури щодо використання процедур зовнішнього підтвердження для отримання аудиторських доказів під час виконання завдань з аудиту, політика та процедури відносно першого завдання з аудиту тощо;

– політика та процедури щодо призначення аудиторської групи з перевірки, вимоги щодо процедур нагляду над виконанням завдання, вимоги щодо огляду контролю якості завдання;

– визначення сфери, в яких потрібне консультування персоналу аудиторської фірми та вимоги до особи, що відповідає за консультування групи із завдання;

– політики та процедури консультування та вирішення складних та спірних питань, що виникають в процесі виконання завдання з аудиту;

– викладені процедури вирішення розбіжності думок групи із завдання;

– політика та процедури щодо вимог до формату та змісту аудиторського звіту (висновку), а також листів керівництву за результатами аудиту;

– політика та процедури щодо відмови від висловлення думки відповідно до МСА 705 “Модифікація думки у звіті незалежного аудитора”;

– вимоги до аудиторської документації (форма та структура робочих документів, обсяг документування й перевірки аудиторської роботи, порядок інде-

ксації робочих документів, політика та процедури щодо завершення формування остаточного файлу із завдання);

– політики та процедури щодо забезпечення інформаційної безпеки в аудиторській фірмі.

Щодо елементу “Моніторинг”:

– вимоги щодо процедур моніторингу відповідності політики та процедур контролю якості в аудиторській фірмі;

– вимоги до особи, відповідальної за здійснення моніторингу аудиторської фірми;

– політики та процедури щодо порядку інформування відповідного персоналу аудиторської фірми про недоліки, ідентифіковані в системі контролю якості, відповідно впровадження змін у політику та процедури контролю якості.

В рамках створення та організації підрозділу, що відповідає за організацію системи контролю якості в аудиторській фірмі, на нашу думку, доцільно виконати наступні заходи:

– визначити систему цілей створення такого підрозділу у відповідності з політикою, чітко визначити кола питань, для вирішення яких формується підрозділ;

– визначити основні функції, необхідні для досягнення підрозділом поставлених цілей;

– розробити схему взаємовідносин, визначити обов’язки, права і відповідальність працівників підрозділу, документально закріпити рішення з даних питань в посадових інструкціях і положенні про підрозділ;

– сформувати кадровий склад підрозділу.

Список використаної літератури

1. Положення з національної практики контролю якості аудиторських послуг 1 “Організація аудиторськими фірмами та аудиторами системи контролю якості аудиторських послуг”, затв. Рішенням Аудиторської палати України від 27.09.2007 № 182/4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://apu.com.ua/kontrol-yakosti>.

В. І. Чижова

доктор економічних наук, професор

А. О. Комар

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Одним із найважливіших елементів ринкової інфраструктури є комерційні банки. Вони відіграють вирішальну роль в забезпеченні взаємозв’язку між виробниками продукції та її споживачами, здійснюючи розрахунки між ними, залучають за плату тимчасово вільні кошти юридичних і фізичних осіб, надають кредитні ресурси, виконують багато інших операцій та послуг. Банківську систему не дарма називають “кровотворною” системою всього господарського механізму країни, адже розвиток економіки безпосередньо залежить від стану банківської системи, фінансування та обслуговування підприємств банками.

В умовах глибокої фінансової кризи однією з основних проблем, яка постає перед вітчизняною банківською системою, є підтримка її стабільності та надійності, оскільки, без стійкої та стабільно функціонуючої банківської системи неможливо розвивати економіку країни та вирішувати інші соціальні завдання. Стійкість кожної окремої банківської установи забезпечує ефективне та стабільне функціонування всієї банківської системи України. Тому питання забезпечен-

ня фінансової стійкості комерційних банків набуває все більшої гостроти, особливо сьогодні, коли понад 30 банків оголошено неплатоспроможними, а інші знаходяться на межі банкрутства.

Дослідження у напрямку обґрунтування змісту фінансової стійкості банку дозволило сформулювати такі висновки. Фінансова стійкість є фундаментальним поняттям, що найбільш точно відображає проблеми та тенденції розвитку банківської системи. На наш погляд, поняття “стійкий банк” більш фундаментальне, ніж поняття “надійний банк”, воно первинне по відношенню до останнього. Поняття стійкості об’єктивно виражає фактичний стан збалансованості структурних елементів банку незалежно від того, як вона проявляється в уяві окремих суспільних груп і суспільства в цілому.

Тому, під стійкістю комерційного банку слід розуміти такий стан банківської установи, при якому вона є платоспроможною, ліквідною, має достатню величину регулятивного капіталу для покриття всіх можливих ризиків, пов’язаних із банківською діяльністю, і при цьому залишається достатньо рентабельною, тобто її активи використовуються максимально ефективно.

Фінансова стійкість і стабільність повинні бути не лише короточасними досягненнями банків, а безпосередньо стратегією їхнього розвитку. Задовільний рівень фінансової стійкості банків є відбитком їх високоефективного функціонування, достатнього нарощування фінансових ресурсів та раціонального управління ними. Фінансова стійкість банку вимірюється системою показників. Більшість показників фінансової стійкості банку базується на визначенні достатності капіталу для покриття банківських ризиків та на оцінці структури капіталу, яка визначає якісний склад балансового капіталу. Усі показники фінансової стійкості можна розділити на декілька груп:

- показники, що базуються на структурі та достатності капіталу банку;
- показники, що базуються на структурі залучених та запозичених коштів;
- показники, що базуються на якості активів банку;
- показники, що характеризують динаміку (поведінку) окремих складових активу та пасиву.

Як бачимо, показники оцінки фінансової стійкості охоплюють майже всі аспекти банківської діяльності, що дозволяє всебічно характеризувати фінансову стійкість та фінансову стабільність будь – якої банківської установи. Кожен дослідник, зважаючи на мету свого аналізу, обирає власну методику оцінювання фінансової стійкості. Щоб зробити висновки відносно фінансової стабільності банківської системи України на сучасному етапі, нами запропоновано здійснити аналіз рівня та динаміки ключових економічних нормативів банківської системи України за період 2014-2015 рр.

Регулятивний капітал банківської системи України станом на 01.01.2014 р. складав 204 975,96 млн. грн., станом на 01.01.2015 р. – 188 948,9 млн. грн. а станом на 01.10.2015 р. вже 82 442,5 млн. грн. Отже, негативна тенденція регулятивного капіталу, а саме його зниження за цей час більше чим вдвічі, свідчить про збитковість банків, яку ці фінансові установи покривають за рахунок власного капіталу.

Норматив достатності (адекватності) регулятивного капіталу (його рівень повинен бути не менше 10 %) протягом вищезазначеного періоду становить відповідно 18,26%; 15,6%; 7,02%. Як бачимо, достатність капіталу знижується, а станом на 01.10.2015 р. взагалі не відповідає нормативному рівню.

Норматив миттєвої ліквідності встановлюється з метою контролю за спроможністю банку забезпечити своєчасне виконання своїх грошових зо-

бов'язань за рахунок високоліквідних активів (коштів у касі та на кореспондентських рахунках), його рівень повинен бути не менше 20 %. Станом на 01.01.2014 р. цей норматив становив 56,99%; станом на 01.01.2015 р. – 57,13%, а станом на 01.10.2015 р. – 61,26%. Динаміка цього показника є позитивною та знаходиться у межах достатнього рівня.

Норматив поточної ліквідності встановлюється для визначення збалансованості термінів і сум ліквідних активів та зобов'язань банку, нормативне значення повинно бути не менше 40 %. Протягом вищезазначеного періоду аналізу цей норматив становив відповідно 80,86%; 79,91%; 69,33%, тобто не дивлячись на те, що динаміка нормативу має негативну тенденцію, він залишається у межах допустимого рівня.

Норматив короткострокової ліквідності визначається як співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, його рівень має бути не менше 60 %. Аналіз нормативу короткострокової ліквідності показує, що станом на початок 2014 р. його рівень становить 89,11%, на початок 2015 р. – 86,11%, на початок жовтня 2015 р. – 83,80%, тобто всі показники ліквідності залишаються в межах норми.

Показник рентабельності активів станом на 01.01.2014 р. становив 0,12%; станом на 01.01.2015 р. він має від'ємне значення та дорівнює – 4,07%; станом на 01.10.2015 р. рентабельність активів також має від'ємне значення та негативну тенденцію до зниження – 8,58%.

Результати дослідження дозволяють сформулювати висновки щодо забезпечення фінансової стійкості банківської системи України. Діяльність банків є неефективною, вітчизняні банки зазнають збитків, внаслідок чого скорочується капітал банків і триває тенденція до погіршення їх фінансової стійкості та ефективності діяльності. Українським комерційним банкам вдається підтримувати ліквідність на належному рівні лише за рахунок того, що в структурі активів переважають активи в первинні та вторинні резерви – владання в державні цінні папери, готівка в касах банків та на розрахункових рахунках, вони є ліквідними, але не прибутковими. Обсяг прибуткових кредитних операцій суттєво знизився і це проблеми не окремих банків а загалом вітчизняної банківської системи. На наш погляд, вирішити такі системні проблеми не можливо на мікрорівні, тобто без втручання державних механізмів стабілізації.

Щоб забезпечити фінансову стабільність як банківської системи в цілому, так і окремих банківських установ, необхідно розробити державний механізм стабілізації економіки в цілому; зупинити відтік депозитів; “розморозити” кредитування суб'єктів господарювання тощо.

У короткостроковій же перспективі найбільш актуальними рішеннями, на наш погляд, повинні бути такі:

- встановлення найбільш значущих ендегенних та екзогенних факторів, які виводять банківську систему з рівноваги, вимірювання їх впливу на фінансову стабільність банківської системи України з метою виявлення найбільш небезпечних з них;
- розробка інструментарію оцінювання (критеріальна база для оцінювання поточного рівня фінансової стабільності банківської системи, прогнозування тенденцій його зміни, кількісне вимірювання реакції на дестабілізуючі впливи);
- запровадження державних регулюючих заходів з боку регулятора (НБУ) щодо підтримки досягнутого рівня фінансової стабільності та забезпечення досягнення бажаного рівня.

О. О. Шапуров

кандидат економічних наук, доцент

Ю. А. Сагань

слухач магістратури

Запорізька державна інженерна академія

ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ОСНОВІ КОМПЛЕКСНОЇ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ

Основною складовою, найважливішим аспектом підвищення ефективності фінансово – господарської діяльності підприємства є удосконалення процесу прийняття рішень. В сучасних умовах господарювання, коли суб'єкти господарювання мають незадовільну структуру капіталу, нестачу оборотних активів, брак ліквідності та платоспроможності для попередження розвитку негативних кризових явищ, необхідно приймати рішення на основі комплексної діагностики фінансового стану.

Проведення фінансової діагностики – це багатоетапний, безперервний пошуково – дослідницький процес, який здійснюється в певному часі та просторі. Професійне застосування інструментарію фінансової діагностики дозволяє розпізнавати стан об'єкту або ситуації, навіть за непрямими ознаками, робить процес прийняття управлінських рішень ефективним. За допомогою фінансової діагностики стає можливим не тільки моніторинг стану об'єкта на кожному інтервалі часу, а й ідентифікація факторів впливу на нього.

Діагностика як самостійний напрям наукового дослідження набула активного розвитку вже давно, тому кількість праць, що присвячені дослідженню цього аспекту аналітичної діяльності є значною. Питанням вдосконалення методів діагностики в процесі управління підприємством приділено увагу в працях таких вітчизняних та іноземних вчених, як А. Градова, Л. Лахтіонової, З. Соколовської, В. Савчука, Г. Савицької, О. Терещенка, М. Чумаченко, Г. Швиданенко, А. Шеремета та ін. Тому проблема розробки наукових підходів комплексної діагностики фінансового стану з врахуванням ендогенних і екзогенних факторів, що впливають на здійснення фінансово-господарської діяльності та створення інформаційної бази прийняття рішень фінансового характеру, є найбільш складною в сучасних умовах інтеграційних процесів та наслідків фінансової кризи.

Діагностика розглядається як необхідний етап дослідження проблем, що мають місце у процесі життєдіяльності певної системи, який відбувається після виявлення проблеми у результаті контролю. Основним завданням діагностики є встановлення діагнозу, тобто формування узагальнюючого висновку стосовно поточного та перспективного стану об'єкта дослідження, доцільності і необхідності здійснення коригування основних параметрів функціонування в цілому та в розрізі окремих підсистем. На сьогодні існує декілька підходів до визначення діагностики, але й досі не вироблена єдина концепція діагностики, її змісту і функцій, а також методів її проведення.

А. Шеремет та Р. Сайфулин діагностику кризових ситуацій розглядають в контексті аналізу фінансового стану підприємства, який передбачає оцінку динаміки та структури статей бухгалтерського балансу, аналізу фінансової стійкості, аналізу ліквідності балансу, аналізу фінансових коефіцієнтів та системи критеріїв і методики оцінки незадовільної структури балансу неплатоспроможного підприємства [5]. Інші автори діагностику визначають як напрямок економічного

аналізу, що дає змогу виявити характер порушення нормального ходу економічних процесів на підприємстві. Проте, таке визначення діагностики втрачає її головний зміст – забезпечення випереджаючого управління, що своєю чергою, істотно звужує сферу діяльності діагностики.

Грунтуючись на результатах дослідження теоретичних та методичних підходів до діагностики фінансового стану, можна виділити наступні етапи:

1) підготовчий етап (відноситься формування законодавчо-правової та нормативної бази; методичної та інструктивної бази; бази практики, що склалася на момент діагностики (функціональний напрямок), бази порівняння);

2) експрес-аналіз фінансового стану (метою експрес-аналізу є наочна та швидка оцінка фінансового стану і динаміки розвитку господарюючого суб'єкта в першому наближенні, яка не є трудомісткою. В процесі аналізу пропонується розрахунок сигнальних показників, які дозволяють оцінити ключові параметри фінансового стану, виявити “симптоматичні ознаки кризи” та поставити перший варіант діагнозу);

3) деталізований фінансовий аналіз (його мета – детальна характеристика майнового і фінансового положення господарюючого суб'єкта (ліквідність і платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність, інвестиційна привабливість, кредито- та конкурентоспроможність та т.і.), результатів його діяльності в минулому та звітному періоді, а також можливостей розвитку підприємства на перспективу з врахуванням потенційних економічних вигід, які можуть бути опрацьовані підприємством. Факторний аналіз дає можливість виявити вектори впливу факторів та оцінити кількісно внесок кожного з них до зміни кінцевого результативного показника. Деталізований фінансовий аналіз конкретизує, доповнює і розширює окремі процедури експрес-аналізу. При цьому міра деталізації залежить від замовлення, яке було зроблене аналітику, ступеня доступу до інформації, кваліфікації та досвіду);

4) визначення остаточного діагнозу (результати аналізу дозволяють об'єктивно оцінити поточне фінансове положення і діяльність підприємства за попередні роки, виявити вразливі місця, що вимагають особливої уваги. Можливим стають ідентифікація та передбачення змін на краще. Правильно поставлений діагноз дозволить провести подальше оздоровлення діяльності підприємства (якщо це буде потрібно) та унеможливити настання фінансової кризи (страхуючи ризики);

5) розробка проектів управлінських рішень.

На наш погляд, такий поетапний підхід можна вважати комплексним та таким, що враховує вплив внутрішніх і зовнішніх чинників на процеси, що відбуваються на підприємстві та суттєво впливають на результати його діяльності.

Адекватність управлінських рішень залежатиме від обраної методики діагностики фінансового стану та інтерпретації отриманих результатів. Вибір такої методики обумовлюється багатьма факторами, серед яких першочергове значення має галузева приналежність підприємства, пріоритети його розвитку, закріплені у фінансовій стратегії, цілі і завдання, які у певний період часу вимагають здійснення об'єктивної оцінки фінансового стану.

Систематизація методів діагностики фінансового стану дозволила виділити такі:

1 метод фінансових коефіцієнтів (передбачає розрахунок певних показників, що характеризують фінансову стійкість, платоспроможність і ліквідність,

рентабельність (прибутковість) діяльності, майновий стан та ділову активність. Склад і алгоритм розрахунку коефіцієнтів досить різноманітний і залежить від обраної методики, що затверджена нормативними документами або упорядкована певними науковцями);

2) оцінка фінансового стану з використанням абсолютних показників (може використовуватись для характеристики рівня фінансової стійкості з боку прибутковості підприємства на основі використання результатів маржинального аналізу; визначення типів фінансової стійкості за критерієм стабільності джерел покриття запасів тощо);

3) рейтингова оцінка (полягає у класифікації підприємств за певними ознаками виходячи з фактичного рівня показників фінансового стану і рейтингу кожного показника. Перевагою є можливість ранжування підприємств за обраною ознакою);

4) оцінка (бальна оцінка полягає в проведенні аналізу фінансових коефіцієнтів шляхом порівняння отриманих значень із нормативними величинами і отриманні узагальнюючого показника, вираженого в балах);

5) матрична оцінка (базується на побудові матриці сукупності фінансових показників, яка перетворюється на матрицю стандартизованих коефіцієнтів. Надає змогу здійснювати порівняльну рейтингову оцінку за певними показниками. З іншого боку може використовуватися при складанні матричних балансів, балансів грошових надходжень і витрат);

6) інтегральна оцінка (результатом проведення оцінки є визначення інтегрального показника на основі застосування різноманітних методичних підходів. При цьому інтегральний показник може характеризувати як окремі складові, так і в цілому фінансовий стан підприємства);

7) дискримінантні моделі (дозволяють визначити вірогідність настання банкрутства на основі розробки (або використання) інтегральної моделі аналізу фінансового стану підприємства; виділяють однофакторні та багатфакторні моделі).

Таким чином, спроможність підприємства досягнути успіху на ринку, перш за все, залежить від ефективності управління його фінансовими ресурсами, адекватності діагностики фінансового стану, своєчасності проведення дослідження та комплексності підходу. Як показують теоретичні дослідження й науково – практичні розробки, об'єктивна необхідність врахування результатів діагностики фінансового стану при прийнятті поточних та перспективних управлінських рішень дозволяє досягти забезпечення сумісності стратегії з ресурсними можливостями підприємства, оптимальності співвідношення всіх видів ресурсів, виявлення ступеня ризику втрати капіталу та бізнесу в цілому, вимірювання впливу ризику з метою мінімізації ступеня впливу на фінансові результати.

Список використаної літератури

1. Шеремет А. Д. Финансы предприятий / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин. – Москва : ИНФРА-М., 1998. – 343 с.

М. С. Шашкіна

аспірант

Запорізька державна інженерна академія

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО–ГОСПОДАРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний стан промислових підприємств України свідчить про наявність кризових явищ, що виникають під впливом як факторів, які можуть бути конт-

рольовані підприємством, так і під впливом слабо регульованих факторів, таких як міжнародні події, політичні обставини, економічні, соціокультурні та соціально-демографічні фактори, розвиток науки і техніки та ін. Як результат, бачимо погіршення стану галузі, про що свідчить зменшення кількості підприємств промисловості з 47827 од. у 2010 році до 42803 од. у 2014 році, чистий збиток підприємств промисловості у 2014 році становить у розмірі 174488,3 млн. грн., спостерігається зниження індексу промислової продукції з 111,2% у 2010 році до 89,9% у 2014 році, збільшення поточних зобов'язань підприємств, а також зниження кількості найманих працівників на підприємствах промисловості [2].

Таким чином, знаходячись у постійно мінливому та частково непередбачуваному середовищі, не всі підприємства здатні швидко реагувати на зміни, пристосовуючи до них свій внутрішній економічний механізм, виявляючи ризики та нейтралізуючи негативний вплив факторів, що свідчить про необхідність постійного гнучкого управління фінансово-господарською діяльністю. Раціональне управління фінансово-господарською діяльністю промислових підприємств впливає на ефективність їх діяльності, що є надзвичайно важливим для економіки країни тому, що визначає існування та розвиток інших галузей народного господарства.

Проведене дослідження процесів управління на промислових підприємствах надає змогу визначити сутність категорії “управління”. Не існує єдиної точки зору щодо трактування терміну “управління”, проте серед розглянутих визначень найбільш повним, на нашу думку, є визначення вітчизняних вчених Сладкевича В.П. та Чернявського А.Д., згідно з яким управління розглядається як процес, що забезпечує при використанні за цільовим призначенням необхідне функціонування об'єкта управління шляхом збирання та обробки інформації про стан об'єкта, його внутрішнє і зовнішнє середовище для вироблення, прийняття та реалізації рішення щодо дієвого впливу на об'єкт управління для досягнення поставленої мети [1, с. 46]. На нашу думку, вищенаведене визначення вважаємо за потрібне доповнити такими категоріями, як результативність і ефективність, що відображаються у працях іноземних вчених. Результативність означає виконання завдання правильно і отримання максимального результату (випуску продукції) з мінімальним обсягом витрат. Ефективність, як свідчить проведене дослідження, означає “виконання правильних завдань”, тобто виконання тих завдань, що допоможуть організації досягнути поставлених цілей.

Узагальнюючи думки провідних науковців, пропонуємо застосувати таке визначення терміну “управління фінансово-господарською діяльністю”: ризиковий процес цілеспрямованого забезпечення ефективного і продуктивного виробництва і реалізації товарів, виконання робіт, надання послуг особою шляхом рівномірного розподілу ресурсів з метою виконання поставлених завдань і цілей та забезпечення формування запланованого рівня результатів діяльності, адаптуючись до постійних змін внутрішнього і зовнішнього середовища.

Приділення значної уваги управлінню фінансово-господарською діяльністю зумовлене впливом зовнішніх чинників, що спричинили погіршення стану промислових підприємств та мали негативні наслідки. Зменшення об'єму інвестицій та джерел фінансування за останні роки призвело до відсутності у підприємств коштів для інноваційної активності, виготовлення високоякісного обладнання та вдосконалення вже діючого. Загальний економічний спад, інфляція, слабка підтримка з боку держави, невиконання державою своїх зобов'язань з

оплати тавідносно високий рівень податків, спричинили відсутність внутрішніх фінансових ресурсів, коштів для оновлення основних засобів та впровадження інновацій, неможливість кредитування або надання кредитів на не вигідних для підприємств умовах.

Політична нестабільність також вплинула на відносини вітчизняних підприємств з іноземними споживачами і постачальниками та зумовила пошук нових ринків збуту, що потребують конкурентоздатної продукції, яка відповідає міжнародним стандартам. Спостерігається недостатній рівень попиту на вітчизняному ринку, що говорить про незатребуваність продукції та відсутність коштів для її закупівлі у населення. Ще однією проблемою є недосконалість апарату управління через значний відтік висококваліфікованих спеціалістів, вчених, інженерів та робітників за кордон, які є висококваліфікованими фахівцями в сфері промисловості.

У першому кварталі 2015 року, за результатами обстеження промислових підприємств, нами було виявлено уповільнення щодо стану ділової активності. Було виділено такі фактори, що можуть стримувати виробництво промислових підприємств:

- фінансові обмеження;
- недостатній попит;
- нестача сировини, матеріалів та/або устаткування;
- нестача робочої сили [2].

Аналізуючи ситуацію що склалася в економіці України, визначимо такі аспекти управління фінансово-господарською діяльністю, які потребують уваги та безпосередньо залежать від організації системи управління та контролю на підприємстві: управління кредитними ресурсами підприємства; управління власними конкурентними характеристиками; управління дебіторською заборгованістю з метою її максимального скорочення; управління кадровим складом підприємства для якісного обслуговування обладнання; управління економічною безпекою, що включає постійний аналіз самого підприємства, оцінку його стану з урахуванням специфіки діяльності, аналіз впливу зовнішніх та внутрішніх факторів та моделювання сценаріїв розвитку з урахуванням загроз, розробку заходів з нейтралізації загроз; бюджетне планування та контроль за витратами підприємства.

Таким чином, в умовах економічної кризи, коли негативні тенденції у розвитку промислових підприємств посилюються та зростає загроза банкрутства, обсяг інвестицій скорочується, у підприємств відсутні кошти для випуску нових видів продукції, впровадження нових технологій чи закупівлі нового обладнання, що дозволило б скоротити витрати на виробництво за рахунок зниження ресурсомісткості продукції та виготовлення високоякісної продукції, інноваційної та здатної до конкуренції на міжнародних ринках, очевидно є необхідність покращення якості управління фінансово-господарською діяльністю, що дозволить в максимально скорочені терміни вирішити сформульовані системні проблеми.

Список використаної літератури

1. Сучасний менеджмент організацій: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.П. Сладкевич, А.Д. Чернявський. – К.: МАУП, 2007. – 488 с.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Н. М. Шмиголь

доктор економічних наук, професор
Запорізький національний університет

А. А. Антонюк

кандидат економічних наук, доцент
Класичний приватний університет

УПРАВЛІНСЬКО-ПОДАТКОВИЙ АНАЛІЗ ЯК МЕХАНІЗМ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

У ході здійснення фінансово-економічної та господарської діяльності у підприємств виникає постійний вибір одного з декількох варіантів дії, в результаті якого приймається певне рішення з конкретного питання. Тому, саме ефективні управлінські рішення забезпечують оптимальну функціональну структуру організації, раціональне управління діяльністю, підвищення конкурентоспроможності на ринку, є основою розвитку бізнесу і призводять до досягнення поставлених цілей.

Аналітичне забезпечення (в рамках управлінського та податкового аналізу) є важливим механізмом процесу прийняття управлінських рішень, що дозволяє на основі ретельного вивчення облікових даних об'єктивно визначати ефективність проведеної фінансової політики організації і оптимальну структуру витрат. При використанні управлінського та податкового аналізу підвищується ефективність прийняття рішень, так як він сприяє пошуку резервів зниження собівартості і податкового навантаження. Дані для управлінського та податкового аналізу повинні мати чіткий економічний зміст, бути одним з головних і основних умов для поліпшення економічної ситуації в організації та забезпечення подальшого динамічного зростання прибутку [1-3].

У цьому зв'язку виникає необхідність створення такого інформаційного джерела, яке виведе внутрішньофірмовий управлінський і податковий аналіз на якісно новий рівень. Аналітична складова обліково-податкової системи здатна стати одним з найцінніших і перспективних інструментів управління. Складові елементи обліково-податкової системи представлені на рис.1.

Обліково-податкова система вимагає прийняття правильних оперативних і стратегічних управлінських рішень з різних аспектів діяльності економічних суб'єктів, а це передбачає розробку алгоритму побудови аналітичної складової системи; впровадження методики управлінського аналізу для вибору оптимального варіанту податкової політики організації; розробку науково-методичних рекомендацій з проведення податкового аналізу результатів прийнятого управлінського рішення, вдосконалення аналітичної моделі впливу інфляційних процесів на фінансові показники діяльності організації та пов'язані з ними податки.

У світовій практиці визнана категорія “обліково-податкова система” [], яка забезпечує потреби користувачів в раціональному механізмі функціонування менеджменту. Вирішенню даного завдання сприяє інтеграція облікових підсистем. Взаємозв'язок цих підсистем можна визначити як внутрішньогосподарський механізм, що формує інформаційне аналітико-податкове забезпечення організації щодо основних кількісних і якісних показників діяльності, і призначений для прийняття користувачами інформації оперативних, тактичних і стратегічних рішень.

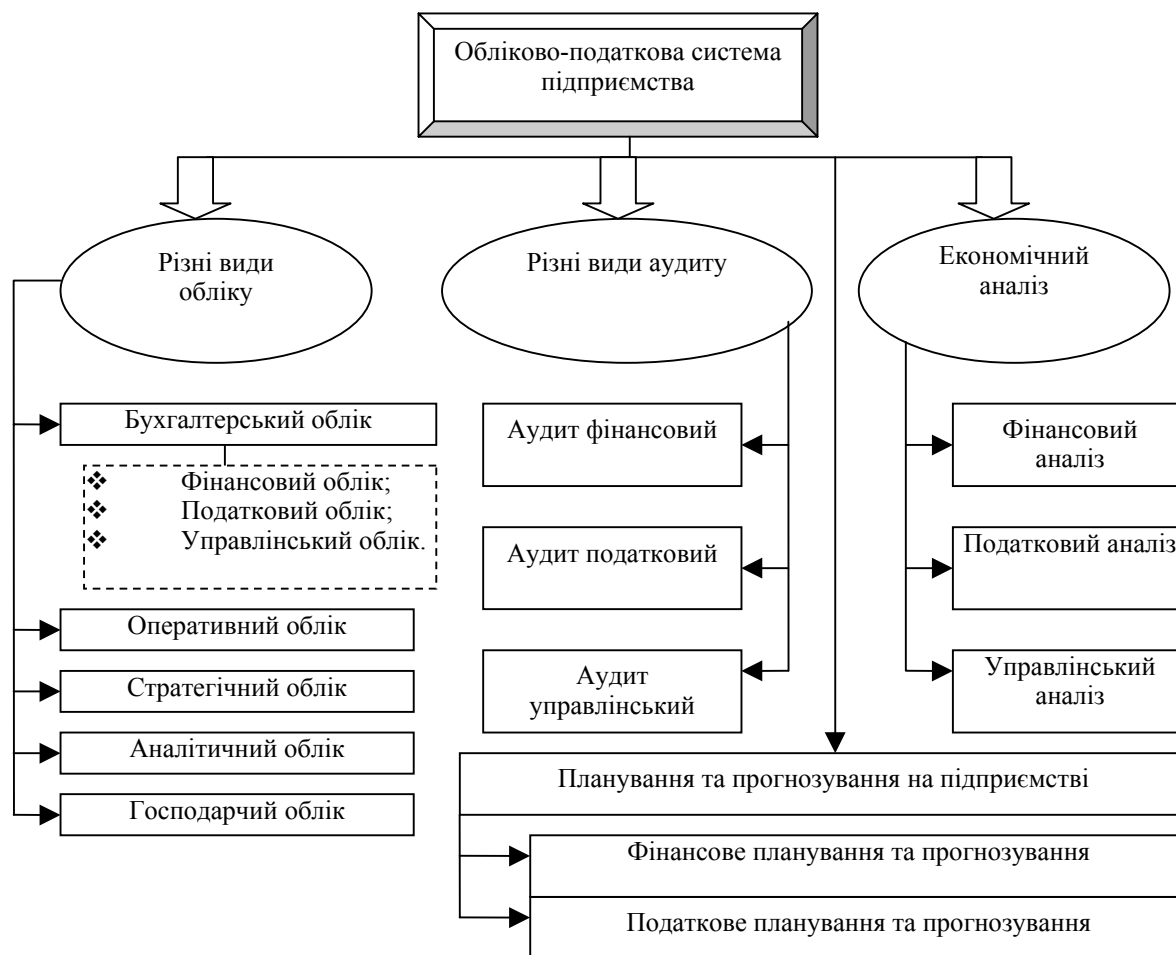

Рис. 1. Складові елементи обліково-податкової системи

Для цілей функціонування обліково-податкової системи використовується широке коло показників, які необхідні для планування та прогнозування фінансових показників та податкових платежів, прийняття управлінських рішень, і в кінцевому підсумку визначають податкову політику організації, виявляють сутнісні критерії та характеристики інтегрованого об'єднання ретроспективного, оперативного і перспективного податкового та управлінського аналізу.

Список використаної літератури

1. Чумаченко М.Г. Економічний аналіз [Текст]: навч. посібник / М.А. Болух [та ін.]; ред. М.Г. Чумаченко; Київський національний економічний ун-т. - 2. вид., перероб. і доп. - К.: КНЕУ, 2003. - 555 с.
2. Єпіфанов А.О. Оцінка кредитоспроможності та інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання: монографія / А. О. Єпіфанов, Н.А. Дехтяр, Т.М. Мельник, І. О. Школьник та ін. / За ред. доктора економічних наук А.О. Єпіфанова. - Суми: УАБС НБУ, 2007. - 286 с
3. Ионин Е.Е. Система показателей оценки имущественного положения предприятия: монография [Текст] / Е.Е. Ионин. - Донецк: Юго-Восток, 2006. - 431 с.
4. Гура Н. Визнання об'єкта оподаткування податком на прибуток за податковим кодексом України / Н. Гура // Бухгалтерський облік та аудит. - 2011. - № 5. - С. 22.
5. Кузнецов О.В. Особливості сучасної британської податкової системи / О.В. Кузнецов // Матеріали (тези) IV наук.-практ. Конференції "Реформування податкової системи України відповідно до європейських стандартів". - Ірпінь, 2012. - С. 454-456.
6. Малишкін О. І. Диференціація поняття "бухгалтерський облік": податковий аспект / О. І. Малишкін // Бухгалтерський облік і аудит. - 2012. - № 3. - С.13-17.

О. П. Шульга

асистент

Запорізька державна інженерна академія

ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Розглядаючи підприємства як соціально-економічні системи відкритого типу, вітчизняні та зарубіжні дослідники наголошують на їх здатності обмінюватись інформацією із зовнішнім середовищем та властивості самоорганізації (формування цілей всередині системи). При цьому в основу реалізації процесів самоорганізації підприємства як господарської системи покладено в тому числі рух ресурсів в системі. Дослуховуючись до думки І. Бланка, В. Бойко, І. Бойчик, С. Покропивного, В. Колота, Г. Савицької, В. Савчука, А. Шегда, А. Терехува, відмічаємо, що необхідною умовою здійснення господарської діяльності є наявність власних або мобілізація зовнішніх ресурсів з використанням широкого кола джерел. Поряд із цим в сучасних умовах господарювання зниження уваги власників і менеджерів вітчизняних підприємств до управління ресурсами призводить до формування їх нераціональної структури, браку або надлишку, що впливає на загальну ефективність управління та формує невизначеність результатів господарювання у часі. Особливої гостроти набувають питання раціонального використання фінансових ресурсів (в силу їх здатності швидко перетворюватись на інші види ресурсів підприємств), що в свою чергу мають вирішуватись шляхом ефективного управління фінансовими ресурсами.

В рамках системного підходу до концепцій менеджменту система управління фінансовими ресурсами розглядається як одна з ключових підсистем загальної системи управління підприємством [8, с. 25]. Більшість авторів ототожнює систему управління фінансами з фінансовим менеджментом, в рамках якого управлінський вплив реалізується засобами фінансового механізму. До таких засобів зокрема відносять фінансові методи, інструменти та важелі.

Переважає більшість науковців визначає фінансове забезпечення як узагальнюючий метод, першооснову фінансового механізму, що відображає його кількісні характеристики та може здійснюватись в таких трьох узагальнених формах фінансування, як самофінансування, кредитування та зовнішнє фінансування. На нашу думку, кожна форма фінансового забезпечення несе в собі регулюючий потенціал, оскільки край важливим є не тільки обсяг залучених до господарської діяльності фінансових ресурсів, але й джерела, форми, умови їх мобілізації, канали руху, що в сукупності характеризують якісний рівень фінансового механізму.

На практиці всі три форми фінансування можуть бути застосовані одночасно для забезпечення оптимального фінансового забезпечення господарської діяльності промислового підприємства. Прийняття управлінських рішень щодо структури джерел фінансових ресурсів приймають в фінансовій практиці одночасно з визначенням напрямів їх використання. Так, залучення зовнішнього фінансування та довгострокового кредитування здійснюється з інвестиційними цілями. Проте їх застосування в складних макроекономічних умовах вимагає від вітчизняних промислових підприємств максимальної мобілізації внутрішніх джерел фінансових ресурсів, що в свою чергу висуває додаткові вимоги до підвищення ефективності основної (поточної) діяльності.

Основною метою поточної діяльності підприємства є генерація прибутку, як основного джерела власних фінансових ресурсів, що обумовлює необхідність

виділення в загальній системі управління фінансовими ресурсами підприємства підсистеми фінансового забезпечення його поточної діяльності.

Враховуючи поточний, безперервний та циклічний характер поточної діяльності підприємства, її фінансове забезпечення має бути організовано на засадах комбінованого фінансування, основними характеристиками якого є гнучкість та еластичність. Під еластичністю нами розуміється здатність змінювати обсяг фінансування у відповідності до потреб підприємства, а під гнучкістю – здатність швидкої трансформації заборгованості та перетворення боргу у виробничий капітал. На нашу думку таких якостей комбіноване фінансування поточної діяльності може набувати за умови провадження короткострокового кредитування із одночасним використанням його окремих видів та інструментів.

Основними видами поточного кредитування в науковій літературі визнаються комерційне та фінансове кредитування, окремі форми (інструменти) яких використовуються в вітчизняній практиці фінансування підприємств більш, або менш активно в силу властивих їх переваг або недоліків. Так, активне використання комерційного (товарного) кредиту є загальноприйнятним в фінансовій діяльності як вітчизняних, так і зарубіжних підприємств. Але при цьому ефективність використання цієї форми фінансування напряму залежить від рівня фінансової культури підприємств, та у вітчизняній практиці, в зв'язку із поширеним недотриманням умов договорів, призводить до зростання простроченої дебіторської заборгованості у постачальників та простроченої кредиторської заборгованості – у споживачів продукції. Наслідком зловживання такою формою кредитування є криза неплатоспроможності, з якою в значній мірі стикаються вітчизняні машинобудівні підприємства, для яких довгострокове “заморожування” фінансових ресурсів в дебіторській заборгованості є неприйнятним в силу значної тривалості виробничого циклу та вимагає обов'язкового залучення до господарського обігу короткострокових банківських кредитів.

В свою чергу короткострокове банківське кредитування, яке на вітчизняному фінансовому ринку є практично єдиною формою фінансового поточного кредитування, також має цілу низку недоліків, серед яких відмічають складність документального оформлення, необхідність забезпечення заставою, значна вартість залучення та ін. Враховуючи зазначені недоліки, на нашу думку короткострокові банківські кредити не в змозі забезпечити гнучкість та еластичність поточного фінансування.

Зворотною стороною проблеми недосконалого поточного фінансування є тимчасова наявність вільних грошових коштів, які не реалізують в повній мірі свій потенціал як фінансові ресурси підприємства, оскільки не забезпечують генерування доданої вартості. Основним завданням системи управління при цьому є оперативне й раціональне вкладання таких коштів в короткострокові фінансові активи (цінні папери тощо), що в умовах недосконалого вітчизняного фінансового та фондового ринків є проблематичним.

Таким чином, в системі управління фінансовими ресурсами промислового підприємства в якості основної підсистеми слід виділяти підсистему фінансового забезпечення поточної діяльності. Вихідним, базовим принципом функціонування такої підсистеми слід визнати принцип комбінованого фінансування, гнучкість та еластичність якого має забезпечуватись вбудованими регуляторами, основу яких закладено при формуванні оптимального портфелю інструментів поточного кредитування підприємств. Основним напрямом оптимізації зазначеного

портфелю вважаємо запровадження у практиці фінансування прогресивних інструментів, які пройшли довготривалу апробацію на зарубіжних ринках, зокрема факторингу.

Поряд із цим зазначимо, що успішне інтегрування таких інструментів у фінансову діяльність вітчизняних підприємств можливе лише за умови вдосконалення фінансового менеджменту як на державному рівні, так і на рівні підприємства, в тому числі шляхом підвищення рівні фінансової культури підприємств та держави, розробки та узгодження відповідної законодавчої бази та створення фінансової інфраструктури.

Список використаної літератури

1. Ковалёв В.В. Введение в финансовый менеджмент / В.В. Ковалёв. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 768 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ

O. Gusliakova

Phd in public administration, lecturer,
Odessa national university after Mechnikov I. I.

THE ANALYSIS OF THE CONTRIBUTION OF ITS TO THE TOURISM INDUSTRY

The revolution of ITs has profound implications for the management of the tourism industry, mainly by enabling efficient co-operation within the industry and by offering tools for globalisation.

Thus, ITs have a dramatic impact on the travel industry, because they force the sector to rethink the way in which it organises its business, its values or norms of behaviour and the way in which it educates its workforce. The usage of ITs in the industry is driven by both the development of the size and complexity of tourism demand, as well as by the rapid expansion and sophistication of new tourism products, which address mini-market segments. The contemporary/connected consumer “is far less willing to wait or put up with delays, to the point where patience is a disappearing virtue”. Tourists become sophisticated and more demanding, requesting high quality products and value for their money.

In order to satisfy tourism demand and survive in the long term there is no choice but to incorporate technology and enhance the interactivity with the marketplace. The revolutionary developments in ITs, which have been experienced through the proliferation of the Internet and the World Wide Web since 1995, illustrate that consumers increasingly rely on the Internet for travel information. They utilise commercial and non-commercial Internet sites for planning, searching, purchasing and amending their travel. The impacts of ITs are evident in the tourism production, marketing, distribution and operational functions of both the private and public sectors. Three main waves of technological developments established ITs in tourism enterprises, namely Computer Reservations Systems (CRSs) in the 1970s; Global Distribution Systems (GDSs) in the 1980s and the Internet in the 1990s. Although these technologies emerged with gaps of about 10 years from each other, they currently operate both separately and jointly, controlling different functions and target markets.

Hawkins suggests that “business and organisations world-wide are realising that marketing on the Web is multi-dimensional content marketing that requires the following paradigm shifts: from traditional advertising to interactive marketing; and from developing and managing one way information flows to computer-mediated empowerment of users, consumers, and entrepreneurs who will be engaged in electronic commerce in the information age”.

Table 1. Impact of information technologies on businesses

Significantly enhance competitive edge	79%
Improves information	77%
Better external communications	65%
Manage computers expectations better	63%
Improve decision making process	61%

Source: Conspectus, August 1996, p.42.

The rapid development of the Internet and the WWW provide unprecedented and affordable opportunities for the global representation and marketing of tourism. Nevertheless, the information currently available on the Internet is often chaotic and misleading, mainly due to its immaturity and lack of any type of standardisation. Several issues need to be addressed, namely: security of transmissions; credibility of information; intellectual property and copyrights; bandwidth and speed limitations; user confusion and dissatisfaction; lack of adequate trained specialists; equal access and pricing.

There are several trends evident already:

- Traditional intermediaries reengineer their processes in order to up-date their offering, improve customer satisfaction and remain competitive.
- New electronic intermediaries emerge to take advantage of the ITs' revolution.
- Tourism destinations develop regional systems to enhance their representation, boost their image and attract direct bookings.
- Principals develop Internet-based interfaces with consumers.

Traditional travel agencies, therefore, will need to re-assess the situation and decide which market segment they would like to concentrate on. Adequate equipment, training and service will be of paramount importance in order to maintain their competitiveness in the long term. Travel agencies will need to transform from booking offices to travel managers and advisers, as well as to add value to the travelling experience.

Table 2. Tourism and information technologies strategic framework

<p>Inter-organisational communications & Functions</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tourist product suppliers and intermediaries • Pre-travel arrangements <p>general information availability/prices inquiries negotiations and bargaining reservations & confirmations ancillary services</p> <ul style="list-style-type: none"> • Travel related documentation <p>lists of groups/visitors receipts/documents vouchers & tickets production</p> <ul style="list-style-type: none"> • Post travel arrangements <p>payments & commissions feedback & suggestions complaint handling</p>
--

<p>Intra-organisational communications & functions within a tourism organisation</p> <ul style="list-style-type: none"> • Management <p>strategic planning</p>

competition analysis
financial planning and control
marketing research
marketing strategy & Implementation
pricing decision and tactics
middle term planning & Feedback
Management
statistics/reports
operational control
management functions
• Communication between Departments
networking & information Exchange
co-ordination of staff
operational planning
accounting/billing
Payroll
supplies management
• Communication and function with branches
co-ordination of operations
availability/prices/information
orders from headquarters/administration
share of common resource
Databases
for customer and operational Information

The future success of tourism organisations and destinations will be determined by a combination of innovative management and marketing, intellect and vision, as well as strategic use of advanced ITs.

Bibliography

1. Buhalis, D., The impact of information telecommunication technologies on tourism distribution channels: implications for the small and medium sized tourism enterprises' strategic management and marketing, Guildford: University of Surrey Ph. D. Thesis, Department of Management Studies, 1995.
2. Buhalis, D., A.M. Tjoa, Jafari, J., (editors), Information and communication technologies in tourism: IT and the dynamic tourism market place, Conference proceedings ENTER'98, Istanbul, 21-23 January, 1998, Spinger-Verlag, Wien.
3. Buhalis, D., Jafari, J., Werthner, H., Information technology and the re-engineering of tourism, *Annals of Tourism Research*, 24(1), 1997, 245-248.
4. Hawkins, D., The information technology paradigm shift: Implications for tourism in the 21st century, Paper presented in the International Scientific Conference on Tourism in the 21st Century, Suez Canal University, Sharl El-Sheikh, September 24-26, 1996.
5. WTO, Guidelines for the transfer of new technologies in the field of tourism, Madrid: World Tourism Organisation, 1988.

О. В. Бахрушин
слухач магістратури

С. В. Никоненко
слухач магістратури
Класичний приватний університет

ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ КЛІЄНТСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ ДОСТУПУДО ВЕБ-СЕРВІСІВ СИСТЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ MOODLE

Для звільнення програміста від рутинних завдань при роботі з Веб-сервісами системи управління навчанням Moodle, таких як створення запиту до Веб-сервісу, парсинг відповіді, а також для надання можливості оперувати тільки об'єктами, інкапсулюючими дані Moodle, було вирішено розробити клієнтську бібліотеку для платформи Java moodle-javalib [1]. Бібліотека побудована за архітектурним шаблоном проектування MVC [2]. Шар моделі бібліотеки (пакет model) представляє собою класи користувачів, груп, курсів, завдань і т. і., які відповідають сутностям системи Moodle. Кожен клас моделі містить в собі всі необхідні поля (змінні), конструктори і стандартні методи get і set для отримання та встановлення значень змінних. Шар контролерів (пакет controller) представляє собою класи, в методах яких реалізовані функції API Веб-сервісів Moodle. Подання (View) винесено із бібліотеки і реалізується програмістами, що її використовують. У нашому випадку подання представляє Веб-додаток, побудований на основі технології Java Server Faces (JSF) [3].

Загальний алгоритм взаємодії бібліотеки з Веб-сервісом складається з таких етапів:

- створення об'єкту (або отримання посилання на об'єкт) конфігурації MoodleRestWSConfigSingleton та отримання з нього значень доменного ім'я серверу, маркеру аутентифікації та формату передачі повідомлень (зараз використовується формат JSON [4]);
- формування необхідних аргументів для методів запиту (які будуть передаватися в тілі HTTP-запиту);
- виконання запиту до Веб-сервісу викликом методу moodleWSRestCall класу MoodleRestWSConnector;
- парсинг засобами бібліотеки JSON. simple [5] відповіді, отриманій від Веб-сервісу;
- пакування отриманої інформації в об'єкт (або колекцію об'єктів Moodle) та їх повернення із бібліотеки в додаток.

Для перевірки працездатності методів бібліотеки був розроблений Веб-додаток, який базується на фреймворці JSF [3]. Даний фреймворк обраний тому, що він полегшує розробку інтерфейсу користувача за рахунок використання великої бібліотеки компонентів. Цей додаток складається з XHTML сторінок, в яких засобами JSF створено інтерфейс користувача, та керованих Bean класів, які реалізують зв'язок XHTML сторінок з методами класів контролерів.

Клас Bean містить анотації @ManagedBean (name = "userBean") та @SessionScoped. Анотація @ManagedBean реєструє екземпляр класу в якості керованого Bean-компонента і додає його в область видимості, зазначену однією з анотацій @... Scoped. Анотація @SessionScoped поміщає керований Bean-компонент в область видимості сеансу. У конструкторі Bean класу створюється об'єкт відповідного контролера для роботи з Веб-сервісами Moodle та об'єкти

необхідні для роботи з відповідними сутностями Moodle. Також Bean містить CRUD методи [6], які викликають методи класу відповідного контролера., передаючи їм необхідні аргументи.

У фреймворці JSF компоненти інтерфейсу поділені на дві частини: базові та XHTML компоненти. Різниця між цими компонентами полягає в тому, що базові компоненти не прив'язуються до XHTML або будь-якого іншого механізму відображення, а надають таку функціональність, як перетворення типів, перевірка допустимості і т. і. [3]. У розробленому Веб-додатку використовуються такі компоненти, як:

базові:

– f: ActionListener – реєструє для компонента слухача подій, який викликає обробник подій у відповідь на дії користувача на Веб-сторінці;

– f: view – є батьківським компонентом для візуальних компонентів JSF.

XHTML компоненти:

– h: form – відображає форму на Веб-сторінці;

– h: panelGrid – відображає статичну таблицю, число стовпців вказується в атрибуті columns;

– h: outputLabel – відображає надпис;

– h: inputText – відображає текстове поле вводу;

– h: message – відображає повідомлення валідації для компонента;

– h: commandButton – відображає кнопку відправлення даних форми у запиті.

При розробці були виявлені деякі проблеми Веб-сервісів Moodle, наприклад, якщо при створенні об'єкту сутності Moodle введене неприпустиме значення одного з полів, сервер повертає MoodleException із повідомленням про невірний параметр, але не вказує який саме параметр є невірним.

У цілому досвід розробки Веб-додатку із застосуванням бібліотеки moodle-javalib позитивний, бібліотека значно спрощує розробку додатку і дозволяє сконцентруватися на завданнях доменної області, залишаючи рутинні операції функціоналу бібліотеки.

На Рис1. наведений приклад форми з даними запиту та результат додання нового користувача.

Создание нового пользователя	
Логин:	sorpok
Пароль:	newPass123\$
Имя:	Ivan
Фамилия:	Ivanov
E-mail:	ivan@gmail.com
Номер:	456
Auth(??):	manual
Язык:	en
Тип календаря:	
Название темы:	
Временной код:	99
Формат почты:	0
Описание профиля:	wer
Город:	Zap
Страна:	Uk
firstnamephonetic:??	s
lastnamephonetic:??	
Отчество:	Ivanovich
Альтернативное имя:	
<input type="button" value="Создать пользователя"/>	

a)

First name ^ / Surname / First name - phonetic / Surname - phonetic / Middle name / Alternate name	Email address	City/town	Country	Last access	Edit
(Колесник) Наталія Сергіївна Берднікова	zg11170@zg.111	Запоріжжя	Ukraine	Never	✕ Ⓞ
(Шопен) Світлана Іванівна Юдинських	sveta-shopen@yandex.ru	Запоріжжя	Ukraine	Never	✕ Ⓞ
CPU_EDU Адміністратор	ldo@zhu.edu.ua	Запоріжжя	Ukraine	1 year 17 days	✕ Ⓞ
Ivan Ivanov	ivan123@mail.ru	Zap	Uk	Never	✕ Ⓞ
Moodle site Admin	ya.svarik@yandex.ru	Запоріжжя	Ukraine	21 hours 57 mins	✕ Ⓞ
Some Someone	ss123ertysdf@mail.ru	Zap	Uk	Never	✕ Ⓞ
User WebService	kgp@mail.zp.ua			2 hours 21 mins	✕ Ⓞ
Александр Анатольевич Дашковскій	daaz@mail.ru	Zaporozhye	Ukraine	1 year 67 days	✕ Ⓞ
Алексей Викторович Кутырев	smoke111@email.ru	Zp	Ukraine	1 year 16 days	✕ Ⓞ
Аліна Вадимівна Зеленина	zm10801@ss.ua	Запоріжжя	Ukraine	Never	✕ Ⓞ
Аліна Вікторівна Гашенко	3037813@zg.211	Кіровоград	Ukraine	Never	✕ Ⓞ

б)

Рис. 1. а) Форма створення даних користувача
б) та результат додання нового користувача

Список використаної літератури

1. Gennady P. Kolomoets Development of Java library for Moodle platform Web services // Proceedings of III international-scientific conference “Computing/Informatics, Education Sciences, Teaching Education”, 17 - 19 October, 2014, Batumi, Georgia. p.17.
2. Model-View-Controller. Стаття Вікіпедії. - <https://ru.wikipedia.org/wiki/Model-View-Controller>
3. David R. Heffelfinger, “Java EE 7 Development with NetBeans 8”. Packt Publishing Ltd. -2015, 364 p.
4. Smith B. Beginning JSON. APress. -2015, 353 p.
5. JSON. simple - A simple Java toolkit for JSON. Офіційний сайт розробника - <https://code.google.com/p/json-simple/>
6. CRUD. Стаття Вікіпедії. - <https://ru.wikipedia.org/wiki/CRUD>

Ю. В. Гончаренко

старший викладач
Класичний приватний університет

Т. С. Венгілевська

вчитель інформатики
Запорізький навчально-виховний комплексу № 77

РОЗРОБКА ВЕБ-СЕРВІСУ “ЕЛЕКТРОННИЙ ЩОДЕННИК ЗНВК № 77”

Шкільна інформаційна система являє собою зовсім новий підхід до питань освіти. За допомогою важливих елементів досягається своєчасне забезпечення даними. Наприклад, такий елемент, як електронний щоденник, використовується для розміщення інформації про оцінки і домашні завдання, дозволяючи операти-

вно взаємодіяти вчителям з учнями. Електронний щоденник дисциплінує учнів і створює мотивацію в навчанні, що веде до підвищення якості навчання.

Враховуючи завдання і функціональність проекту, було прийнято рішення реалізувати веб-сервіс “Електронний щоденник ЗНВК № 77” з використанням наступних технологій: HTML, CSS, JavaScript, PHP, MySQL. Для розробки бази даних обрано PHPMyAdmin–веб-додаток з відкритим кодом, написаний на мові PHP, що являє собою веб-інтерфейс для адміністрування СУБД MySQL. Після розгляду всіх плюсів і мінусів, був обраний тип таблиць InnoDB.

В рамках системи “Електронний щоденник ЗНВК № 77” розрізняють наступні класи користувачів: гість (guest), адміністратор (admin), батьки (parents), вчитель (teacher). В процесі проектування веб-сервісу “Електронний щоденник ЗНВК № 77” було прийнято рішення про зберігання всього динамічно мінливого вмісту в базі даних. База даних використовується для зберігання інформації про зареєстрованих користувачів, їх привілеї і налаштування, і приналежності до навчального класу.

При використанні системи “Електронний щоденник ЗНВК № 77”, його функціональність залежить від того, до якої групи належить користувач. Існує дві привілейованих групи користувачів, доступних звичайній людині: група “Батьки” і група “Вчителі”. При вході в систему користувач потрапляє на свою особисту сторінку, з якої здійснюється вся навігація по сайту.

При використанні системи “Електронний щоденник ЗНВК № 77”, його функціональність залежить від того, до якої групи належить користувач. Існує дві привілейованих групи користувачів, доступних звичайній людині: група “Батьки” і група “Вчителі”.

На головній сторінці веб-сервісу “Електронний щоденник ЗНВК № 77” користувач знайде форму для авторизації в системі (Рис. 1). При вході в систему він потрапляє на свою особисту сторінку, з якої здійснюється вся навігація по сайту (Рис. 2).

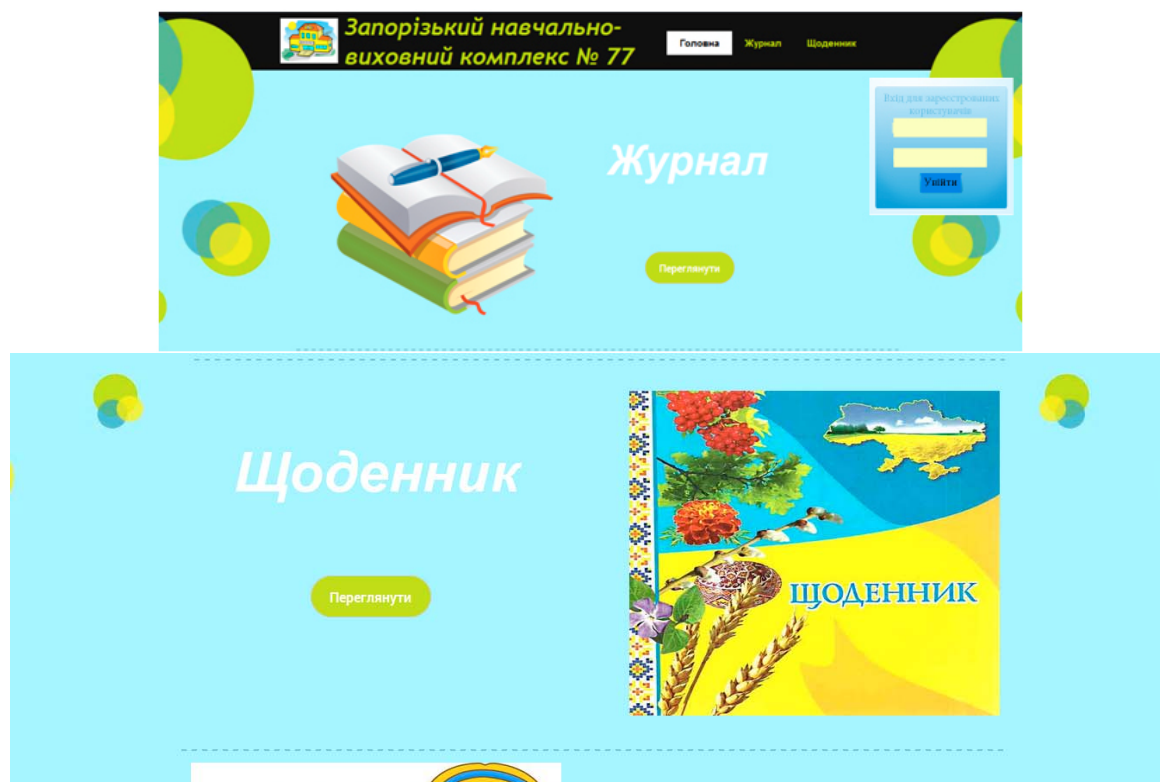

Рис. 1. Головна сторінка веб-сервісу “Електронний щоденник ЗНВК № 77”

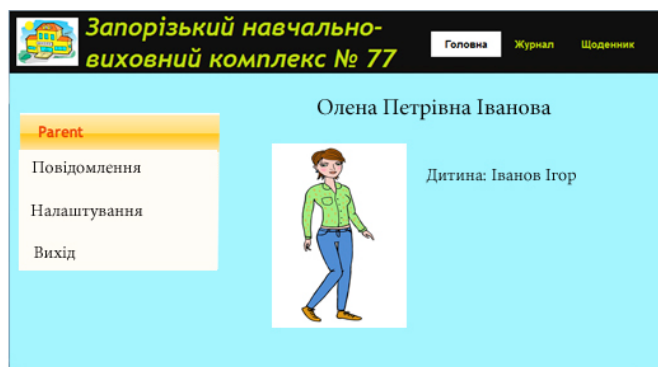

Рис. 2. Особиста сторінка користувача

Батьки мають доступ до таких функцій, як перегляд оцінок за певний період в вигляді таблиці або в формі звичайного класичного щоденника (Рис.3). Також їм доступний розклад, особисті повідомлення, статистика по оцінкам.

Березень 2015 року, Іванов Ігор (2-Б клас)			
День №	Предмет	Домашнє завдання	Оцінка
9	Обр. мист.		11
10	Матем.		
11	Англ. мова		
12	Фіз-ра		
13	Укр. мова		
14	Рос. літ.	с. 215-216 - читати	10
15	Матем.	с. 124 № 242, 248	
16	Рос. мова	с. 168, упр. 122	
17	Інформ.		
18	Фіз-ра		
19	Укр. літ.		
20	Матем.		
21	Англ. мова	с. 110, упр. 101	
22	Фіз-ра		
23	Укр. мова		
24	Укр. літ.		
25	Матем.		
26	Рос. мова		
27	Англ. мова		
28	Фіз-ра		
29	Укр. мова		
30	Рос. літ.		
31	Рос. мова		
1	Матем.		
2	Укр. мова		
3	Укр. літ.		
4	Матем.		
5	Укр. мова		
6	Укр. літ.		
7	Матем.		
8	Укр. мова		
9	Укр. літ.		
10	Матем.		
11	Укр. мова		
12	Укр. літ.		
13	Матем.		
14	Укр. мова		
15	Укр. літ.		
16	Матем.		
17	Укр. мова		
18	Укр. літ.		
19	Матем.		
20	Укр. мова		
21	Укр. літ.		
22	Матем.		
23	Укр. мова		
24	Укр. літ.		
25	Матем.		
26	Укр. мова		
27	Укр. літ.		
28	Матем.		
29	Укр. мова		
30	Укр. літ.		
31	Матем.		

Рис. 3. Оцінки, представлені у вигляді класичного щоденника

Користувачі, які входять до групи “Вчителі” отримують додаткові можливості при користуванні системою “Електронний щоденник ЗНВК № 77”. Вчитель має можливість переглядати оцінки класу, класним керівником якого він є і правити їх, використовуючи зручний і простий інтерфейс (Рис. 4). При натисканні на комірку таблиці, комірка перетворюється у випадний список з можливими варіантами вибору.

Запорізький навчально-виховний комплекс № 77							
Щоденник							
Редагувати: оцінка розклад уроків предметів							
№	Час	Понеділок	Вівторок	Середа	Четвер	П'ятниця	Субота
1	08:00-08:40	Обр. мист.	Рос. літ.	Укр. літ.	Рос. літ.	Музика	
2	08:45-09:25	Матем.	Матем.	Матем.	Рос. мова	Матем.	
3	09:35-10:15	Англ. мова	Рос. мова	Англ. мова	Я і Україна	Укр. мова	
4	10:30-11:10	Фіз-ра	Інформ.	Фіз-ра	Осн. здор.	Укр. літ.	
5	11:20-12:00	Укр. мова	Фіз-ра	Укр. мова	Трудове навч.		

Рис. 4. Редагування розкладу

Таким чином виключається можливість введення некоректних даних в наслідок помилки вчителя – всі дані, крім основоположних, вибираються учителем з випадних списків. Дане рішення є ефективним, оскільки воно задовольняє переваги батьків по повноті і якості наданої інформації і вимоги вчителів по простоті використання і інтуїтивно зрозумілому інтерфейсу. Школи ж отримують веб-сервіс, який легко вбудовується в їх сайти, допомагає інформувати батьків про успішність дитини і шкільні заходи.

Список використаної літератури

1. My SQL Reference Manual: History of My SQL, 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dev.mysql.com/doc/refman/5.0/en/history.html>.

2. Школьная информационная система “Электронный журнал”: плюсы и минусы [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://veselajashkola.ru/shkola/shkolnaya-informacionnaya-sistema-elektronnyj-zhurnal-plyusy-i-minusy/>.

В. В. Горбач

старший преподаватель

С. Л. Хрипко

кандидат фізико-математичних наук, доцент
Классический приватный университет

ПРОБЛЕМЫ РЕАЛИЗАЦИИ АГЕНТА КОММЕНТАРИЕВ

В компьютерной науке интеллектуальный агент – программа, самостоятельно выполняющая задание, указанное пользователем компьютера, в течение длительных промежутков времени. Интеллектуальные агенты используются для содействия оператору или сбора информации. Одним из примеров заданий, выполняемых агентами, может служить задача постоянного поиска и сбора необходимой информации в Интернете. Компьютерные вирусы, боты, поисковые роботы – всё это также можно отнести к “интеллектуальным” агентам. Такие агенты, как и любые прочие, имеют сложный, зачастую реализуемый нейросетями алгоритм, как, к примеру, у поисковой системы Google (экспериментальный поиск по видео). “Интеллектуальность” в этом контексте понимается как возможность обратной связи в соответствии, например, с результатами анализа поисковых запросов и их выдачей.

Достаточно ограниченное число агентов, которые могут считаться полунтеллектуальными (из-за своей простоты, слабой способности к принятию решений, ограниченности взглядов на внешний мир и плохой обучаемости) перечислены в документе [1].

Согласно ему, существует только 4 типа таких интеллектуальных агента:

1. Роботы по закупкам [2].
2. Пользовательские или персональные агенты.
3. Управляющие и наблюдающие агенты.
4. Добывающие информацию агенты.

Роботы по закупкам, просматривая сетевые ресурсы (чаще всего Интернет), собирают информацию о товарах и услугах. Такие роботы очень эффективно работают с товарами народного потребления, такими как компакт-диски, книги, электротовары и другие товары. Amazon.com является отличным примером такого робота. Веб-сайт предложит вам список товаров, что вам могут быть интересны, основываясь на том, что вы покупали в прошлом.

Пользовательские агенты – это ИА, которые действуют в ваших интересах, от вашего имени. К этой категории относятся ИА, которые постоянно, или в течение некоторого времени выполняют следующие задания:

- проверяют вашу почту, сортируют их по важности (используя заданные вами критерии), и оповещают вас, когда поступает важное письмо, например, письмо о поступлении в университет;
- играют в компьютерной игре как ваш оппонент или патрулируют области в игре для помощи вам;
- собирают новости (существует несколько версий таких роботов, к примеру, CNN);
- ищут информацию по выбранному предмету;
- самостоятельно заполняют web-формы, сохраняя информацию для последующего использования;
- просматривают веб-страницы, ища и подсвечивая ключевую информацию;
- “дискутирует” с вами на различные темы, от ваших страхов до спорта.

Управляющие агенты, также известные как “предсказывающие агенты” ведут наблюдение и отправляют отчеты. К примеру, в NASA’s Jet Propulsion Laboratory есть агент, следящий за состоянием инвентаря, планированием, составлением расписания. Такие агенты обычно ведут наблюдение за компьютерными сетями и следят за конфигурацией каждого компьютера, подключенного к сети.

Добывающие информацию агенты действуют в хранилище данных, собирая информацию. Хранилище данных объединяет в себе информацию из разных источников. Сбор информации – это процесс поиска данных для последующего использования, например, для увеличения продаж или привлечения покупателей. Добывающие информацию агенты также могут обнаруживать ключевые изменения тенденций развития и предупредить вас о наличии новой информации.

Приспособление информации в сети (Semantic Web) для автоматической обработки использует семантическую паутину.

Семантическая паутина – это надстройка над существующей Всемирной паутиной, придуманная для того, чтобы сделать размещаемую в Интернете информацию пригодной для машинной обработки.

На сегодняшний день нет общедоступных средств просмотра и прямого использования информации, предоставляемой сайтами в Семантическую паутину.

Из-за того, что понятия имеют множество качеств, которые тяжело различимо.

Наличие у понятий *различимого качества*, является основой для группировки понятий в классы.

Для выделения такого количества классов необходимо бесконечно много различимых качеств.

Задача классификации – формализованная задача, в которой имеется множество *объектов* (ситуаций), разделённых некоторым образом на *классы*. Задано конечное множество объектов (выборка), для которых известно, к каким классам они относятся. Классовая принадлежность остальных объектов неизвестна. Требуется построить алгоритм, способный *классифицировать* произвольный объект из исходного множества.

При разработке агентов возникают такие вопросы:

- Насколько сложной является окружающая среда? Есть ли неопределенность? Полностью ли она наблюдаема? Как быстро она может меняться?
- Какие задачи требуется решать агенту? Насколько они сложны?
- Какой должна быть архитектура агента? Какими должны быть цели агента?

- Какой будет его функция полезности, т. е. как агент сможет понять, что он достигает целей оптимальными способами?
- Каким должно быть поведение агента?
- Что должен знать агент о себе и окружающей среде, т. е. какова будет его модель среды и себя самого? Какими символами и понятиями он сможет оперировать? Насколько полными и детальными должны быть его знания? Будут ли знания задаваться разработчиком, или они будут приобретаться в процессе (само) обучения?
- Каким способом представить знания агента? Насколько выразительным должен быть язык описания знаний? Как обеспечить требуемую производительность алгоритмов обработки знаний?
- Каковы должны быть границы адаптации агента к изменениям окружающей среды? Как агент будет менять свое поведение? Как агент может (само) обучаться?

Один из перспективных методов реализации – искусственная нейронная сеть.

Искусственные нейронные сети и нейроны – это математические модели биологических нейронных сетей и нейронов. Однако, интерес к искусственным нейронным сетям в большей степени вызван использованием их как метода обработки данных, чем как модели биологических процессов и объектов.

В целом, нейронная сеть – это система, способная изменять свою структуру под воздействием внешних факторов. Говорят, что искусственную сеть обучают по входным данным. В ходе обучения внутренние параметры искусственной нейронной сети подстраиваются под входные данные, что позволяет выделять закономерности в данных или решать задачи прогнозирования, классификации и кластеризации. При использовании искусственной нейронной сети для анализа данных исследователь решает несколько задач: какой алгоритм обучения использовать, какова конфигурация сети. Искомые внутренние параметры находятся автоматически, в соответствии с выбранным алгоритмом и конфигурацией.

Общее описание агента комментариев

CommentAgent.xml

```
<!--<H3>Commentagent</H3>-->
```

```
<agent xmlns="http://jadex.sourceforge.net/jadex"
```

```
xmlns:xsi="http://www.w3.org/2001/XMLSchema-instance"
```

```
xsi:schemaLocation="http://jadex.sourceforge.net/jadex
```

```
http://jadex.sourceforge.net/jadex-0.94.xsd"
```

```
name="Comment"
```

```
package="Comment">
```

Таким образом, был реализован агент комментариев на платформе Jadex с использованием алгоритма распознавания символов нейронных систем.

В работе были проанализированы методы оптимизации структур вычислительных систем, исследованы основные принципы и концепции интеллектуальных агентов, применено средство для поиска информации с помощью интеллектуальных агентов для оптимизации работы, создан программный модуль, который реализует роботу интеллектуального агента комментариев.

Список использованной литературы

1. Haag, Stephen. Management Information Systems for the Information Age, 2006. 555 pages.
2. Clark, D. Shopbots become agents for business change, IEEE Computer, Vol. 33, Issue 2, 2000. P.18-21.

П. В. Гудзь

доктор економічних наук, професор

М. М. Хандога

Запорізький національний технічний університет

ПОБУДОВА ГРАФІЧНОЇ МОДЕЛІ РЕГІОНАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ОСНОВІ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ЗАСОБАМИ ПРОГРАМИ ALLFUSION PROCESS MODELLER

В умовах децентралізації державного управління виникає необхідність у базовому фундаменті для розуміння та оптимізації управлінських процесів на регіональному рівні. Оскільки людський фактор є визначальним у впровадженні змін, актуальним є пошук зручного засобу об'єднання необхідної інформації в цілісну графічну схему. Одним з таких засобів може стати програма AllFusion Process Modeller, що створює багаторівневі деталізовані діаграми бізнес-процесів.

Двома найбільш важливими компонентами, з яких складають діаграми, є бізнес-функції або роботи (представлені на діаграмах у вигляді прямокутників) і дані та об'єкти (зображувані у вигляді стрілок), що зв'язують між собою роботи. При цьому стрілки, в залежності від того в яку грань прямокутника роботи вони входять або з якої грані виходять, поділяються на види:

а) стрілки входу (входять в ліву грань роботи) – зображують дані або об'єкти, що змінюються у ході виконання роботи;

б) стрілки управління (входять у верхню грань роботи) – зображують правила і обмеження, згідно з якими виконується робота;

в) стрілки виходу (виходять з правої грані роботи) зображують дані або об'єкти, що з'являються в результаті виконання роботи;

г) стрілки механізму (входять в нижню грань роботи) – зображують ресурси, що необхідні для виконання роботи, але незмінювані в процесі роботи (наприклад, обладнання, людські ресурси).

Діаграма на рис. 1 є контекстною та зображує функціонування регіонального менеджменту в цілому.

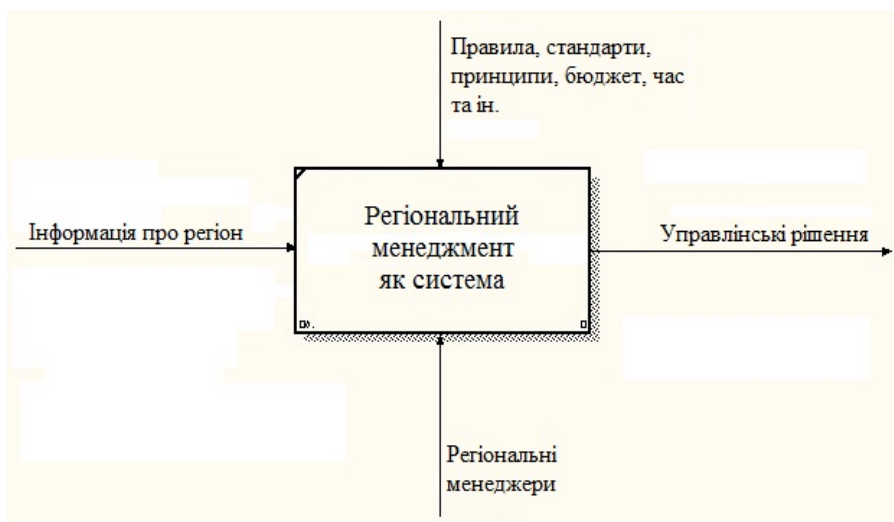

Рис. 1 Контекстна діаграма "Регіональний менеджмент як система"

Вхідною стрілкою є інформація про регіон – загальна сукупність даних про функціонування соціально-економічної системи регіону. Ці дані можуть також містити інформацію про проблему, що вимагає аналізу та вирішення. Стрілка механізму позначає регіональних керівників (менеджерів), що здійснюють регіональне управління. Обмеження, які регіональні менеджери мають враховувати у виконанні своїх професійних обов’язків, зображені стрілкою управління: до них відносяться посадові інструкції, правила, стандарти, ресурсні обмеження, зокрема, фінансові, часові рамки та ін. Стрілкою виходу є управлінські рішення – результат роботи менеджерів: “... прийняття рішень є “центром”, навколо якого обертається життя організації. Рішення можна розглядати як продукт управлінської діяльності...” (Виханский О.С., Наумов С.И. “Менеджмент”).

Після опису контексту здійснюється функціональна декомпозиція на підсистеми. Деталізація контекстної діаграми “Регіональний менеджмент як система” виконана за методологією Data Flow Diagramming – з точки зору потоків інформації (документообігу). Використані три важливі елементи:

- а) роботи – позначають функції або процеси, які обробляють і змінюють інформацію (представлені на діаграмах у вигляді прямокутників з округленими кутами);
- б) стрілки, які йдуть від об’єкта-джерела до об’єкта-приймача, позначаючи інформаційні потоки в системі документообігу;
- в) сховища даних, які являють собою власне дані, до яких здійснюється доступ, ці дані також можуть бути створені або змінені роботами.

Діаграма, що деталізує функціонування регіонального менеджменту, складається з п’яти робіт-функцій, трьох сховищ даних та стрілок, що позначають переміщення інформації з однієї частини підсистеми в іншу (рис. 2).

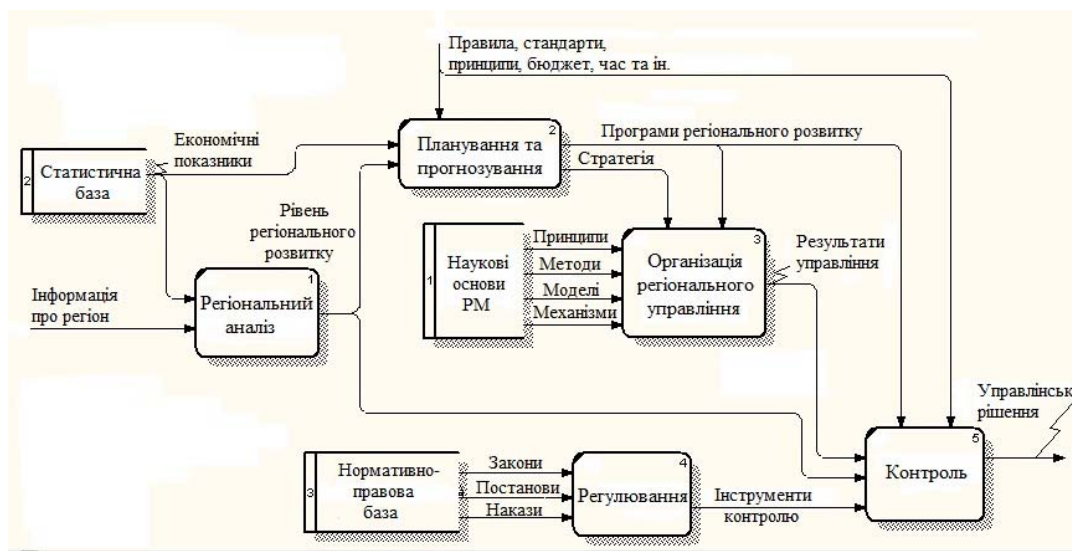

Рис. 2 Деталізація контекстної діаграми “Регіональний менеджмент як система”

Сховище даних “Наукові основи регіонального менеджменту” містить накопичені результати наукових досліджень та розробок з регіонального менеджменту. Сховище даних “Статистична база” містить сукупність статистичних даних регіону: статистику промисловості та сільського господарства, статистику населення, цін, навколишнього середовища і т. д.

Сховище даних “Нормативно-правова база” містить нормативно-правові акти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Мініс-

терства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування.

Розглянемо сутність та призначення інформаційних потоків, що зв'язують функції регіонального менеджменту.

Узагальнена інформація про регіон та статистичні показники (із “Статистичної бази”) є джерелами інформації для роботи “Регіональний аналіз”. Рівень регіонального розвитку – відповідно результат “Регіонального аналізу” та вхідна інформація для робіт “Контроль” (зворотний зв'язок) та “Планування та прогнозування” (база розробки планів).

Функція “Планування та прогнозування” виробляє стратегію та програми регіонального розвитку.

Сховище даних “Наукові основи регіонального менеджменту” надає принципи, моделі, методи та механізми, на основі яких організують регіональне управління. Сховище даних “Нормативно-правова база” надає інструменти контролю.

На виході з роботи “Організація регіонального управління” є результати управління (тобто ефективність управління).

Функція “Контроль” порівнює досягнутий рівень регіонального розвитку з визначеними показниками планів, стратегій, програм та контролює ефективність управління. За результатами контролю приймають управлінські рішення стосовно ступеня наближення до цілей регіонального управління та відхилень фактичних показників від запланованих.

За результатами моделювання маємо системне уявлення про функціонування регіонального менеджменту. Таким чином, програма AllFusion Process Modeller є простим та зручним інструментом для створення моделей, що дозволяють аналізувати та документувати будь-які складні управлінські процеси й використовувати їх для планування змін.

О. І. Крюков

доктор наук з державного управління, професор
Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ
при Президентіві України

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ДЕРЖАВИ ЯК ЧИННИК ПОБУДОВИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Інформацію справедливо називають стратегічною сировиною на межі тисячоліть. Інформаційні технології стрімко увірвалися в усі сфери життя, починаючи від інформаційних процесів і технологій народного господарства, інформаційно-виробничої діяльності всіх галузей науки, вищої школи і закінчуючи роллю масової комунікації в інформаційному забезпеченні сучасних управлінських практик.

В цьому сенсі можна стверджувати, що “рівень розвитку інформаційного простору вирішальним чином впливає на основні сфери суспільства – соціальну-політичну, економічну, культурно-ідеологічну”.

Новий інформаційний порядок, міжнародна концепція державного суверенітету передбачають право будь-якої держави контролювати й розпоряджатися інформаційними ресурсами, визначати політику в галузі інформації й комунікації, самостійно формувати інформаційний простір держави.

Інформаційний простір покликаний виконувати різні функції в залежності від рівня, на якому це відбувається. Можна виділити три окремих рівні такого функціонування, кожний із цілковито різними завданнями. Це рівні індивіда, суспільства й держави. Для індивіда – мова має йти про максимально відкритий

доступ до джерел інформації, до знань у широкому розумінні цього слова. Кожна дія людини має спиратися на інформацію, що забезпечує цю дію, може йти мова про рекламу (комерційну або політичну), про прозорість ухвалених органами влади рішень, про повне інформування щодо процесів, які відбуваються в країні та за її межами.

Для суспільства – мова має йти про можливість для кожної політичної або будь-якої іншої сили (наприклад, суспільної групи) висловити власну думку. Регіональні інтереси, такою ж мірою суспільно значущі, як і національні, повинні мати можливість бути представленими у всій повноті. Новини не повинні будуватися на шкоду суспільним інтересам.

Для держави – залишається забезпечення функціонування всієї інформаційної інфраструктури, захист її від інформаційних загроз й інформаційних атак. Держава має провадити свою власну інформаційну політику в максимально відкритому режимі, що забезпечуватиме всім зацікавленим особам доступ до інформації, призначеної для громадського використання. Тільки держава може забезпечити інформування закордонної аудиторії про події, що відбуваються в Україні. Тобто існує низка функцій, які може виконувати тільки держава і які на сьогодні ніхто не виконує. Важливим фактором формування інформаційного суспільства є входження України в міжнародний інформаційний простір. Що в свою чергу означає:

1. Приведення чинного законодавства у відповідність до міжнародних норм;
2. Розширення участі України в міжнародному співробітництві в сфері засобів масової інформації і видавничій справі, роботі міжнародних інформаційних інституцій, здійсненні рівноправного паритетного інформаційного обміну;
3. Розвиток і вдосконалення систем зв'язку і телекомунікацій з метою створення належних умов для поширення і розвитку комп'ютерних мереж;
4. Створення умов, за яких якомога повніша об'єктивніша інформація про політичне, культурне, економічне життя нашого суспільства виходила б саме з України і набула справді широкого міжнародного поширення;

Зазначені цілі можливо досягти шляхом:

- Укладення багатосторонніх і двосторонніх міждержавних угод і договорів у сфері інформації телекомунікацій, книговидавання і поліграфії;
- створення умов для інформаційної присутності України в міжнародних комп'ютерних мережах;
- розвиток партнерства між Україною і зарубіжними країнами в галузі інформації;
- інформаційне забезпечення потреб іноземних громадян українського походження в інформації про Україну.

Підсумовуючи, потрібно підкреслити, що питання інформаційної політики та інформаційного простору держави є, в сучасних умовах, є одними з найважливіших. Тому, що тот хто володіє інформацією тот володіє світом.

Список використаної літератури

1. Закон України про інформацію.-Відомості Верховної Ради (ВВР), 1992, №48.
2. Баранов А. Информационный суверенитет или информационная безопасность? // Национальная безпека і оборона. – № 1. – 2001. – С. 70-76 . . 3. Почепцов Г. Інформаційне суспільство, інформаційний простір, інформаційна політика: чи існують вони в Україні.- День, 13 квітня 2001 р.
4. Лісничий В. Сучасний виборчий PR: Навч. посіб. – Х.: Торнадо, 2001. – 512 с.
5. Степанов В. Державна інформаційна політика: проблеми та перспективи: [моногр.] В.Ю. Степанов:- Харків: С. А. М. 2011. - 548 с.

І. В. Купа

слухач магістратури

Класичний приватний університет

МІСЦЕ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК СПОСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Обчислювальна техніка і засоби зв'язку міцно ввійшли в сучасне життя, і подив викликає вже не їхня наявність, а скоріше, відсутність чи недостатньо ефективного використання. Задачі сучасного суспільства можна вирішити, тільки застосовуючи сучасні засоби. Можна тимчасово відкласти впровадження інформаційних технологій ціною збільшення державного апарату, зниження рівня оплати праці в державному секторі, погіршення умов розміщення державних установ. Проте це поставить під загрозу виконання багатьох державних функцій і в кінцевому підсумку завдасть істотної шкоди репутації і інтересам держави. Об'єктивних причин відкласти впровадження сучасних інформаційних технологій у державному секторі немає. Актуальність дослідження визначається важливістю використання інформаційних технологій у процесах розроблення, прийняття та впровадження державних рішень як способу співпраці органів влади та громадян. Це сприятиме процесу реформування державного управління та розвитку відповідної сфери державної політики.

Необхідно наголосити на необхідності застосування інформаційних технологій у сфері державного управління, окреслити шляхи розвитку й стратегії запровадження цих технологій та систем, спираючись при цьому на досвід розвинених країн. Відповідно до мети сформульовано завдання: проаналізувати законодавчі та інші нормативно-правові акти з питань інформатизації; оцінити стан використання інформаційних ресурсів у вітчизняній та зарубіжній практиці; визначити основні переваги та недоліки використання інформаційних систем.

Ефективність роботи системи державного управління визначається трьома складовими:

- 1) ефективністю взаємодії з громадянами і підприємствами;
- 2) ефективністю внутрішньої роботи кожної установи окремо;
- 3) ефективністю взаємодії органів влади між собою.

За останні роки значно виріс обсяг спільної інформації органів державного управління, а також потік управлінських документів та всього діловодства. У даному контексті варто розглянути ще одне сучасне поняття – електронна демократія – це така система інформаційної взаємодії органів державної влади і суспільства, при якій за рахунок надання громадянам доступу до WEB-сайтів державних структур значно спрощується задача отримання державної інформації. Така система забезпечує прозорість діяльності вищих органів влади, дозволяє громадянам більш повно брати участь в розв'язанні державних питань [2].

Доцільно погодитись з думкою М. Павлюченкової, яка вважає, що інформатизація впливає і на політичну ситуацію в світі, виділяючи чотири інформаційні фактори: можливість використовувати у найбільше інтелектуальний потенціал як своєї країни, так і інших країн; можливість, використовуючи усі види інформаційних технологій, успішно формувати соціокультуру – глибинну основу нації, держави, розповсюджувати та запроваджувати свої духовні й ідейні цінності, свою культуру, мову; можливість гальмувати духовно-культурний розвиток інших країн, трансформувати і навіть підірвати їх духовно-моральні засади; уміння поряд з відкритими силовими (економічними, дипломатичними і військовими) методами і засобами масш-

табно і цілеспрямовано використовувати приховані, тонкі інформаційні методи й засоби [4]. Як відомо, в Україні здійснюється державна інформаційна політика – сукупність основних напрямків і способів діяльності держави з одержання, використання, поширення та зберігання інформації [1]. Її пріоритетами є, зокрема, подолання проблем, пов'язаних із продовженням використання “паперових” технологій роботи з громадянами і підприємствами, що призведе до величезної кількості непродуктивних витрат часу і ресурсів як для громадян і суб'єктів господарювання, так і для державних органів. Пропонуються такі напрями:

1) Пошук і одержання інформації (зручне представлення в мережі Інтернет повної, точної і актуальної інформації про всі органи державної влади дозволяє істотно спростити процес пошуку необхідної інформації, заощаджувати час чиновників, змушених відповідати на запитання, а також зменшити кількість помилок).

2) Взаємодія громадян і організацій з органом державної влади (набір сервісів, що дозволяють громадянам і організаціям запитувати і одержувати по Інтернету необхідні довідки або дозволи і передавати в органи державного управління передбачену законом звітність).

3) Принцип “єдиного вікна” (впровадження системи, що дозволяє автоматично направляти запити і звітність в уповноважені органи державної влади і тим самим розглядати державу як єдиного “провайдера” послуг для громадян). Такі цілі вимагають розширення мережі інтернет-порталів [3].

Тим не менш існують (і в ряді організацій вже ефективно використовуються) інтегровані паперово-електронні технології, у яких документ пересилається в електронному вигляді, реєструється, і саме з електронною копією йде робота, а паперова копія передається звичайним шляхом. Введення законодавства, що забезпечує юридичну значимість електронного цифрового підпису, відкриває можливість створення систем обміну електронними документами, які не потребують дублювання електронних документів паперовими і дозволяють тим самим значно знизити витрати органів влади і управління. Впровадження такої технології дозволяє: прискорити рух документів по організації; гарантувати своєчасний розгляд документів; забезпечити ефективний контроль виконання документів і прийняття управлінських рішень; підвищити ефективність роботи як окремих чиновників, так і організації в цілому; знизити витрати на розмноження, передачу і збереження безлічі копій паперових документів; при прийнятті рішень підвищити їхню обґрунтованість і якість за рахунок надання виконавцю максимально повної документаційної бази. Отже, підсумовуючи вищесказане, можна сказати, що загальний рівень інформатизації діяльності органів державного управління в Україні зараз такий, що, крім проблем власне інтеграції їх в інформаційній системі, потрібно також суттєво модернізувати самі об'єкти інтеграції.

Чинниками, які ускладнюють здійснення інформаційно-аналітичної роботи є:

1) неточність і неповнота інформації, з якою працюють органи державної влади, породжувані недостатністю як ресурсів для її одержання, так і взаємодії органів між собою;

2) обмеження реального часу, протягом якого повинні бути прийняті управлінські рішення незалежно від складності вирішуваних питань і обсягів оброблюваної інформації;

3) багатокритеріальність при прийнятті управлінських рішень на всіх рівнях органів державної влади [4].

На сучасному етапі розвитку інформаційних технологій, основними напрямками державної політики у сфері державного управління мають бути: елект-

ронізація документообігу в органах державної влади та місцевого самоврядування всіх рівнів, автоматизований моніторинг стану управління системами і підсистемами державного організму на основі вироблених критеріїв і показників роботи за допомогою автоматизованих засобів і технологій, проведення соціологічних досліджень з використанням електронних засобів інформації, подальший розвиток засобів “електронного уряду” та “електронної демократії”.

Список використаної літератури

1. Про Концепцію Національної програми інформатизації: Закон України від 04.02.1998 р. №75/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – №27–28. – С. 175.
2. Про Національну програму інформатизації Закон України від 4 лютого 1998 р. №74/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – №27–28. – С. 181.
3. Електронний ресурс “Microsoft” – Електронний документообіг та діловодство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.microsoft.com/>
4. Павлюченкова М.Ю. Развитие информационно-аналитических служб как одно из направлений политики информатизации общества / М.Ю. Павлюченкова // Государственная служба: организация, кадры, управление. – М., 2006. – С. 162.

І. М. Нацюк

кандидат економічних наук, доцент
Класичний приватний університет

В. В. Сторожук

вчитель інформатики
Запорізька ЗОШ № 85

РОЗРОБКА ШКІЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ: ЕЛЕКТРОННИЙ ЖУРНАЛ

Протягом останнього десятиліття інформаційні системи поступово “проникають” і ототожнюються з системами освіти багатьох країн. Активізувалася інформатизація шкіл на рівні системних рішень, впроваджуються цифрові технології та мультимедійний супровід навчального процесу.

Звертаючи увагу на специфіку української освіти, необхідно відзначити, що єдиної точки зору на проблему функціоналу шкільних інформаційних систем не існує. І насамперед це пояснюється різним рівнем оснащення шкіл комп’ютерним обладнанням і різним рівнем кваліфікації адміністрації та працівників школи. У свою чергу, причини цих відмінностей дуже різноманітні – від браку ресурсів до неприйняття ІКТ окремими працівниками та керівництвом школи.

Шкільна інформаційна система покликана забезпечувати інформаційно-методичну підтримку освітнього процесу; планування освітнього процесу та його ресурсного забезпечення; моніторинг та фіксацію ходу і результатів освітнього процесу; моніторинг здоров’я учнів; сучасні процедури створення, пошуку, збору, аналізу, обробки, зберігання та подання інформації; дистанційне взаємодію всіх учасників освітнього процесу (учнів, їх батьків (законних представників), педагогічних працівників, органів управління у сфері освіти, громадськості), в тому числі, в рамках дистанційної освіти; дистанційне взаємодію освітнього закладу з іншими організаціями соціальної сфери: установами додаткової освіти дітей, установами культури, охорони здоров’я, спорту, дозвілля, службами зайнятості населення, забезпечення безпеки життєдіяльності.

Метою нашої роботи є розробка і створення шкільної інформаційної системизагальноосвітньої школи №85, спрямованої на організацію навчання та взаємозв’язків викладачів, учнів та їх батьків в навчальному процесі з використанням комп’ютерних засобів.

В розробленій ІС передбачена робота декількох типів користувачів: адміністратор, секретар, вчителі, батьки, учні.

Кожен користувач має різний обсяг прав користувача і може виконувати свою роботу незалежно від інших користувачів.

Основними розділами сайту повинні бути: головна сторінка, журнал, щоденник, повідомлення.

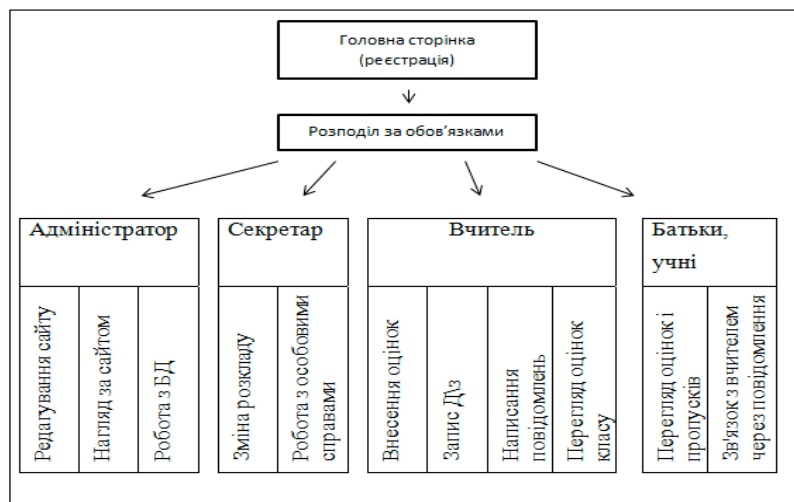

Рис. 1. Розподіл користувачів за обов'язками

Шкільна інформаційна система призначена для зберігання даних про навчальний заклад, учнів, працівників, розклад уроків, домашнього завдання, уроки а також оцінок учнів за списком дисциплін.

Користувачі, зайшовши на сайт опиняються на головній сторінці школи де їм пропонується авторизуватися (рис. 2).

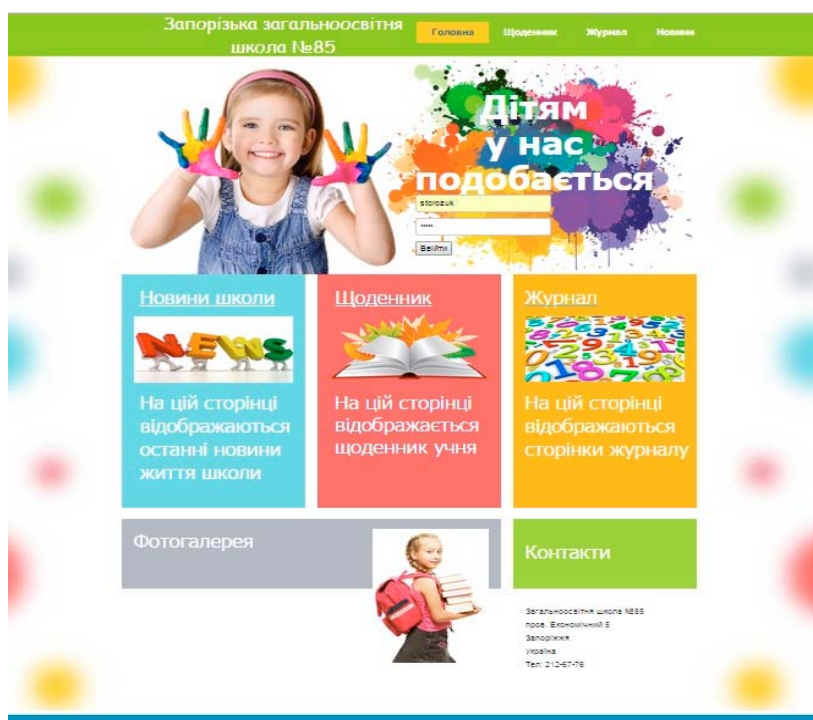

Рис. 2. Головна сторінка сайту школи

Під час авторизації користувач вводить логін і пароль, який йому видано школою. Авторизація перевіряє наявність користувача в базі даних, правильність введення логіна та паролю, а також права користувача.

Незарєєстрований користувач може бачити лише головну сторінку та сторінку контактів (рис. 3).

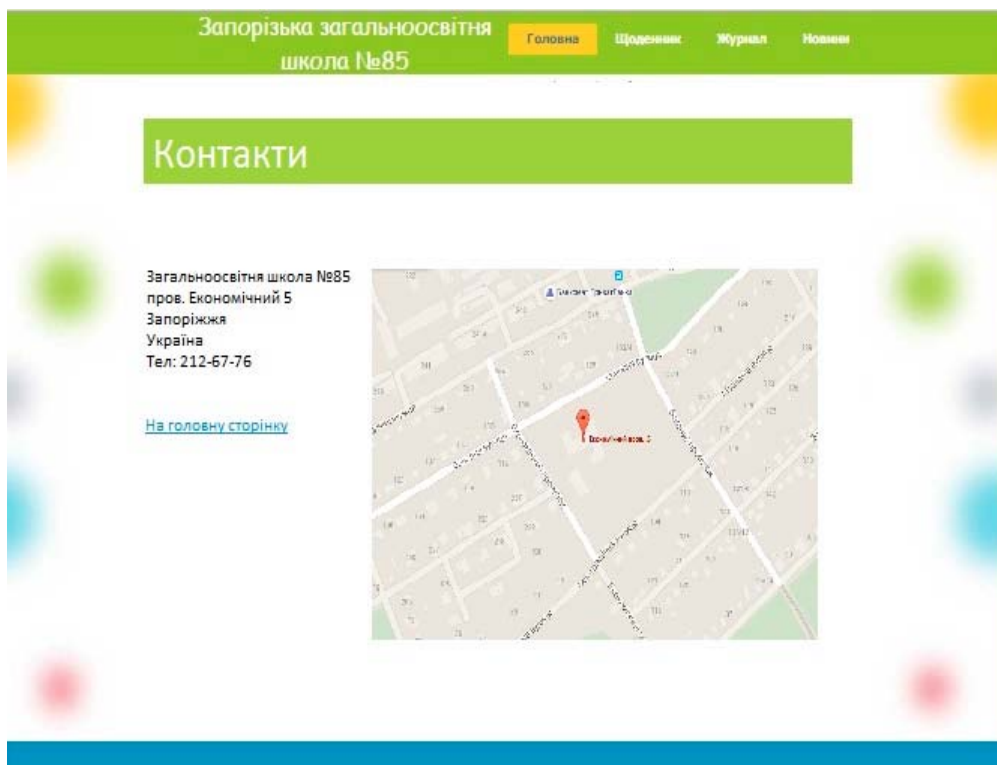

Рис. 3. Сторінка “Контакти”

Після авторизації користувач може переглядати інші сторінки сайту такі як новини та щоденник (рис. 4).

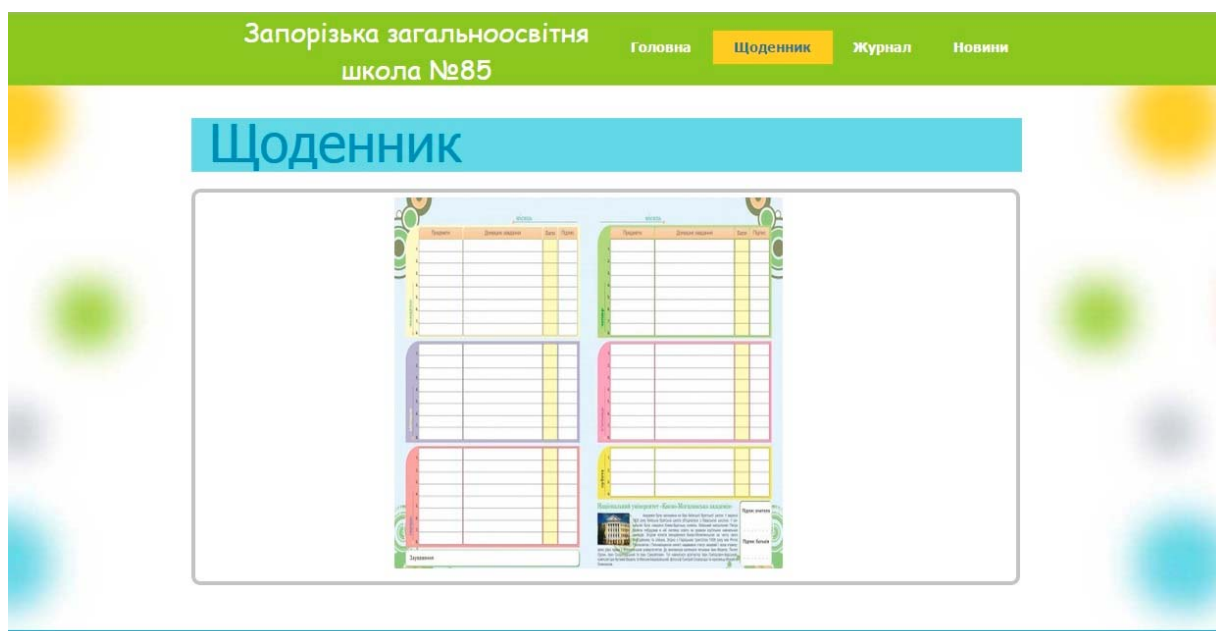

Рис. 4. Сторінка “Щоденник”

Авторизовані користувачі також можуть подивитись оцінки учнів на сторінці “Журнал”. Для цього необхідно обрати потрібний клас та предмет (рис. 5).

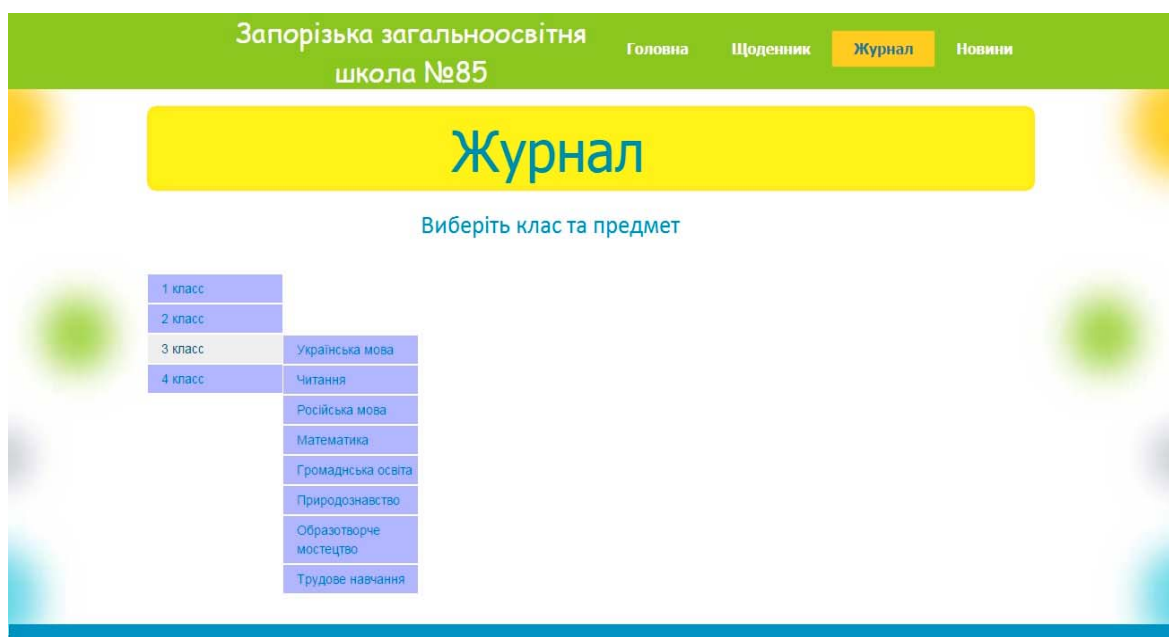

Рис. 5. Сторінка “Журнал”

Оскільки різні користувачі мають різні права, то і сторінки вони бачитимуть по-різному. Наприклад сторінку журналу 4 класу з української мови вчитель зможе побачити повністю (рис. 6).

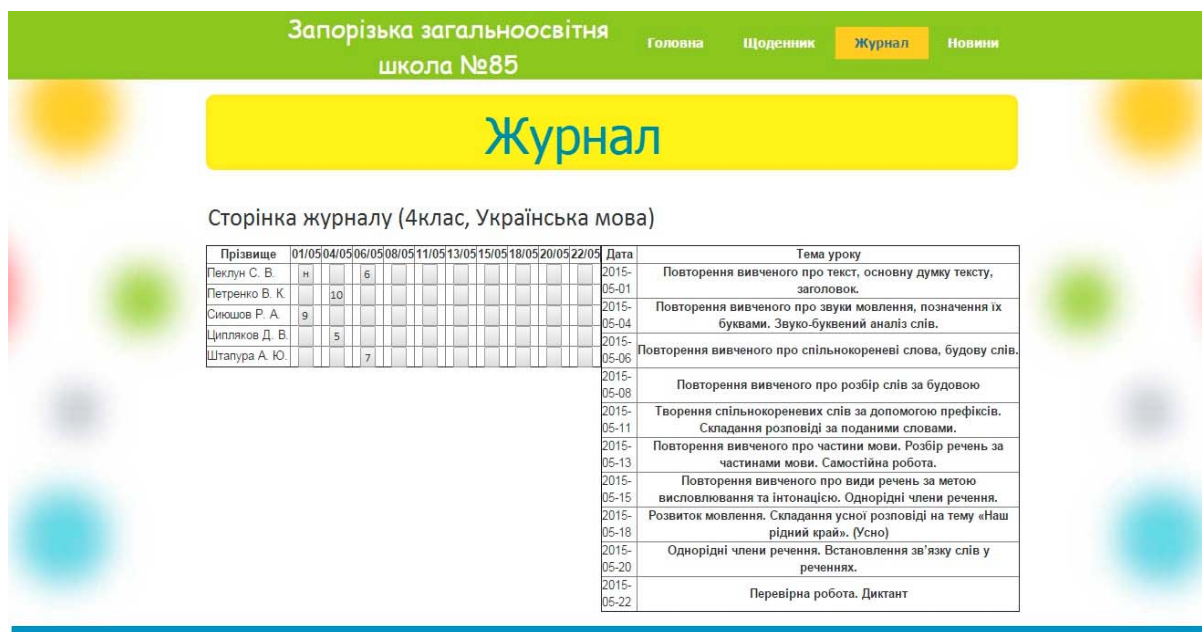

Рис. 6. Сторінка журналу відкрита вчителем

Вчитель має право виставляти та редагувати оцінки. Для цього йому потрібно натиснути на клітинку в якій треба зробити запис і у відповідному вікні виставити оцінку (рис. 7).

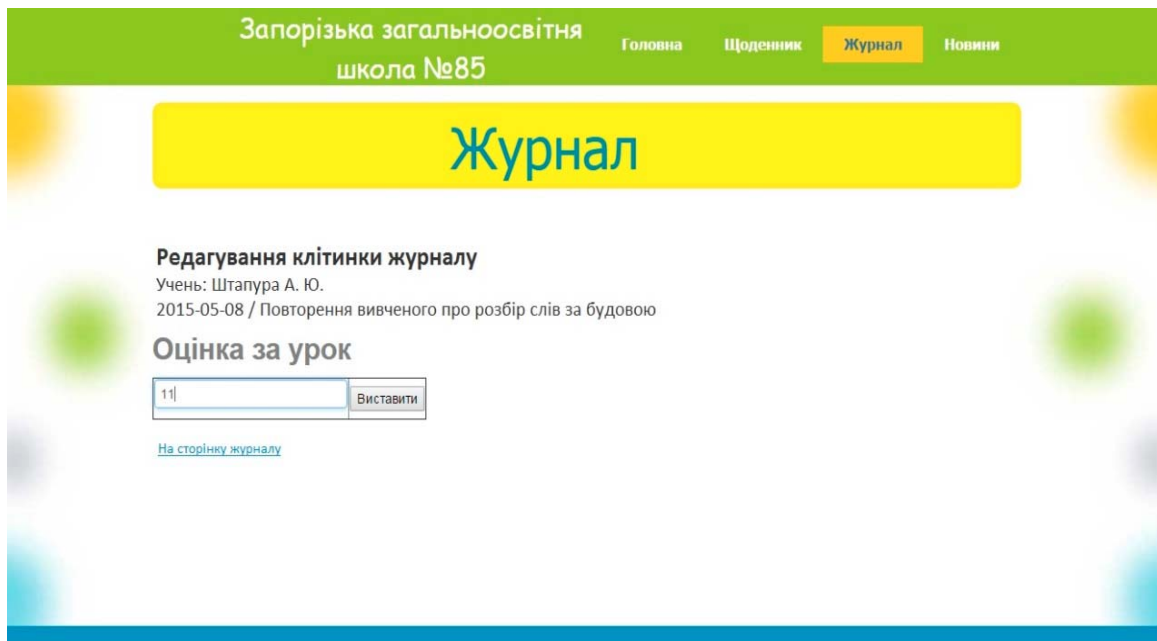

Рис. 7. Сторінка редагування клітинки журналу

На цій сторінці відображається прізвище учня, дата і тема уроку, які обрав вчитель. У відповідному полі виставляється оцінка, яка заноситься в базу даних. Якщо авторизувався учень – на сторінці журналу він побачить індивідуальні оцінки (рис. 8).

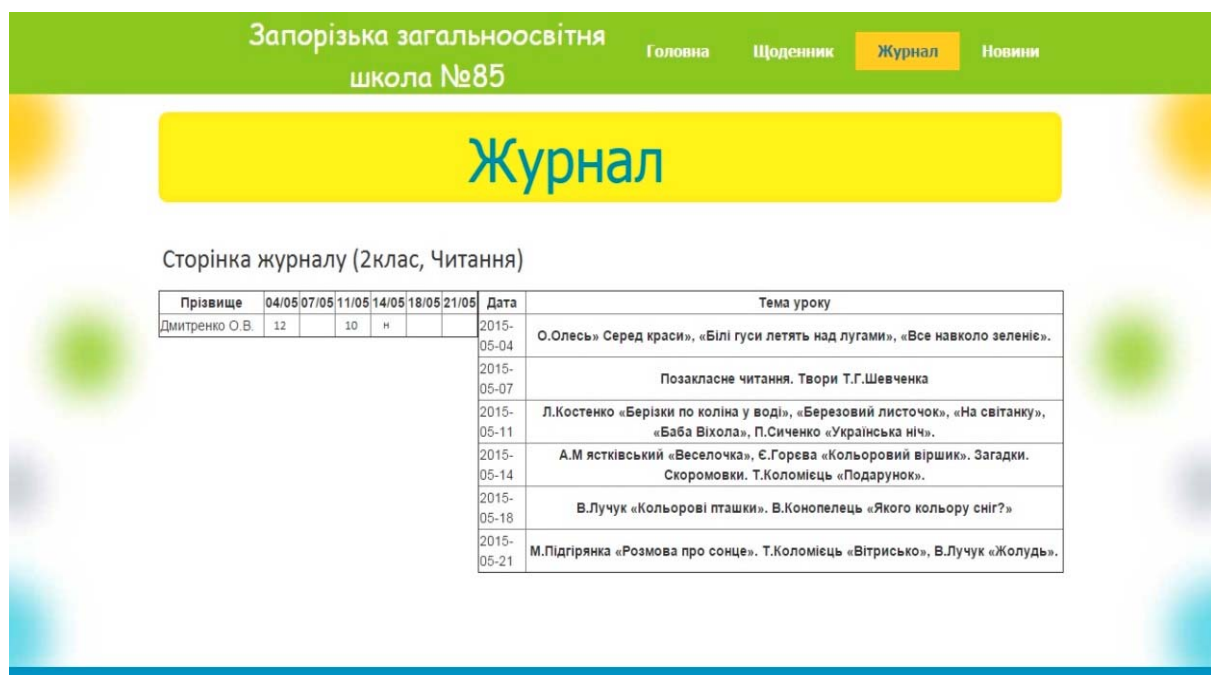

Рис. 8. Сторінка журналу відкрита учнем

Учень має менше прав, Він може лише переглядати свої оцінки тому клітинки в його журналі неактивні (рис. 9).

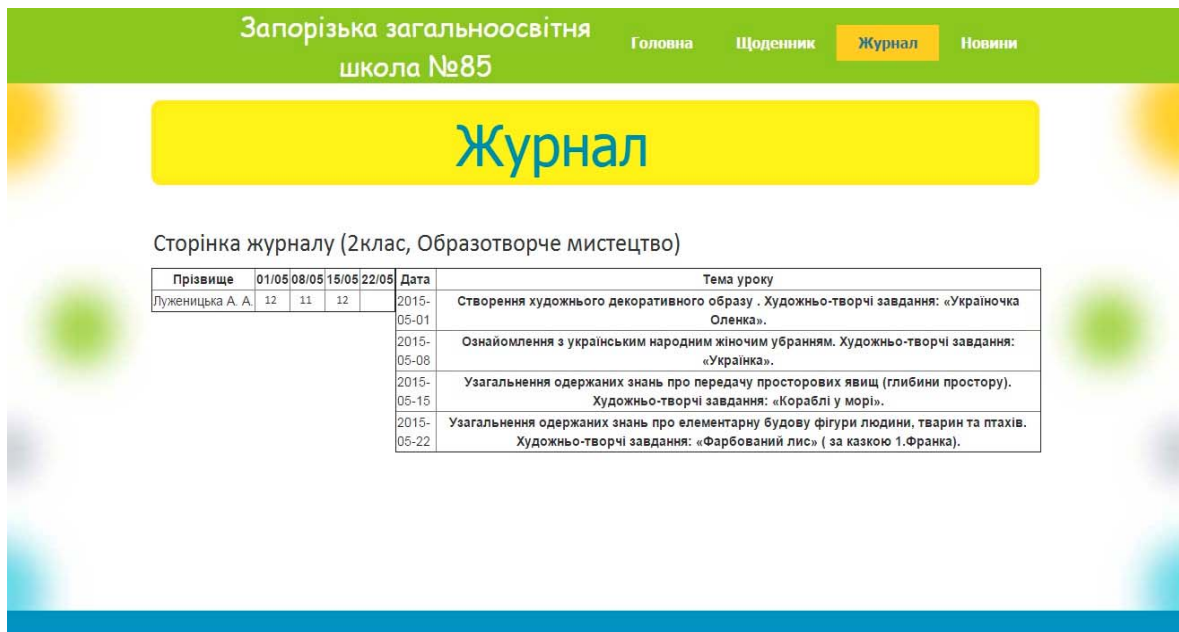

Рис. 9. Сторінка журналу відкрита учнем

Після завершення роботи на сайті користувач може завершити сесію користувача (рис. 10).

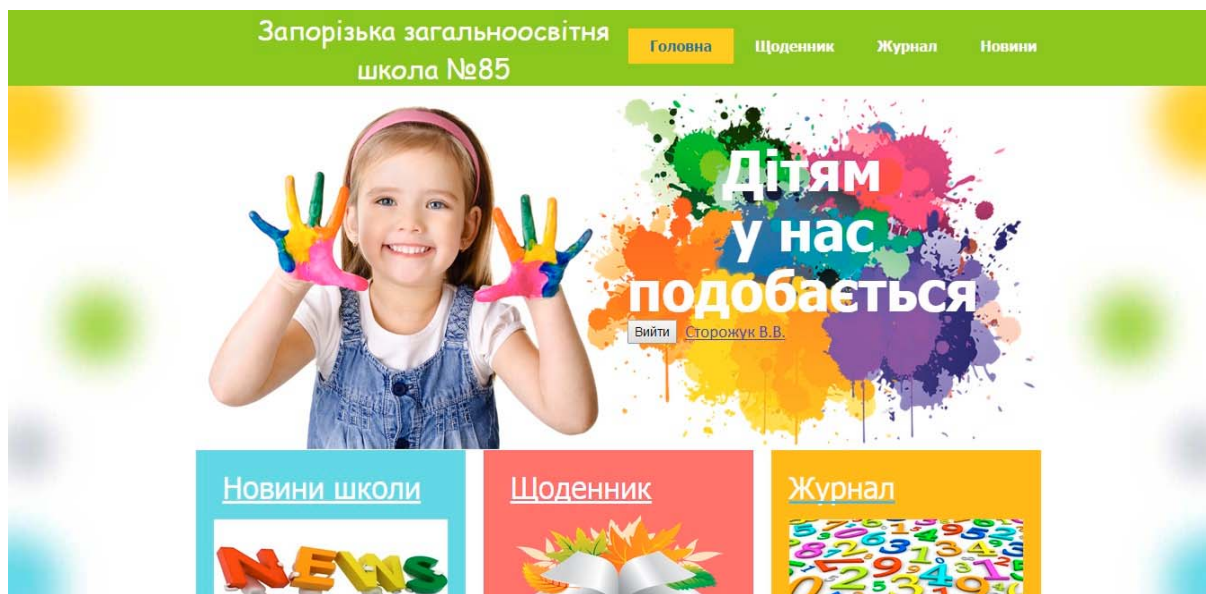

Рис. 10. Завершення роботи

Р. А. Полюлях

аспірант

Одеський регіональний інститут державного управління НАДУ
при Президентіві України

МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕЛЕКТРОННОЮ МЕДИЦИНОЮ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ОСНОВИ

Фахівці, які розглядають систему електронної охорони здоров'я у контексті використання інформаційно-комунікаційних технологій для оптимального рішення завдань системи суспільної охорони здоров'я, як у даному конкретному

місці, так і на відстані. Вважається, що зміцнення охорони здоров'я за допомогою системи електронної охорони здоров'я може сприяти здійсненню основних прав людини в результаті підвищення рівня справедливості, солідарності, якості життя і якості медико-санітарної допомоги. Електронна охорона здоров'я виражається в цифрових продуктах, системах і послугах медико-санітарного призначення [1-3].

Спеціалісти та дослідники виокремлюють основні суспільно-соціальні тенденції з врахуванням їх впливу на формування інформаційного права [4]: поглиблення і розширення інформаційної підтримки процесів розумової праці; збільшення кількості зайнятих в інформаційній сфері (окремих осіб і невеликих фірм); сполучення децентралізованих і централізованих процесів формування і використання інформаційних технологій; залучення державних і недержавних (корпоративних) інформаційних ресурсів; розширення децентралізації інформаційного обслуговування; посилення контролю за конкуренцією в сфері надання інформаційних послуг (на противагу прагненню до монополізації, централізації і твердості в регламентації доступу до інформаційних ресурсів); удосконалення форм і методів промислового шпигунства, збору персональних даних і посилення адміністративного обмеження доступу до інформації; підвищення вимог до інформаційної безпеки. Зазначається, що правове регулювання суспільних відносин в інформаційній сфері має особливе, пріоритетне значення і покликане враховувати сучасні реалії та необхідність вироблення нових підходів до формування спеціального права інформаційного суспільства.

Зарубіжний досвід формування електронних суспільних відносин і державного управління ними демонструє велику кількість моделей. Найбільш цікавим прикладом фахівці вважають роботу системи електронної медицини у *Хорватії*, де лікарі взагалі нічого не пишуть, а користуються єдиною системою eHealth, яка поєднує в собі електронні картки пацієнтів, електронну рецептуру й електронні направлення лікарів, що у підсумку дозволяє зекономити 1 млн. євро на рік тільки на канцелярських приладах. У 2 рази зменшилась кількість контактів пацієнтів з лікарями і з самою системою охорони здоров'я. Зазначається, що лікарня, котра приймає більш 250 тис. амбулаторних пацієнтів на рік має 450 лікарняних комп'ютерів, які "зав'язані" в локальну мережу, котра, у свою чергу, інтегрована в центральну систему охорони здоров'я. Лікарняна система включає в себе реєстрацію і виписку пацієнтів, електронні карти, документацію медичних сестер, систему харчування, аптеки й фінансове обслуговування. Паперові носії практично не використовуються, окрім випадків, коли пацієнт вимагає надати йому паперовий варіант медичної карти. Такі випадки поодинокі, оскільки пацієнт завжди може отримати доступ до своєї карти через Інтернет. Окрім того, всі звіти для органів контролю та страхових компаній формуються автоматично.

Запровадження системи електронної медицини допомагає вирішити проблему віддаленості записів, оскільки лікарня обслуговує малозаселену область (щільність населення – приблизно 10 осіб на 1 кв. км., радіус обслуговування – близько 70 км.). Тому лікар з меншої лікарні через електронну систему може швидко записати пацієнта на обстеження в загальній лікарні. При цьому таке направлення в особисту електронну карту пацієнта можна внести з будь-якого медичного закладу.

До центральної системи охорони здоров'я у Хорватії підключені також аптеки. Кожен громадянин має пластикову картку медичного страхування, яка

одночасно виконує функцію рецепта і платіжного засобу. Через таку картку покупця фармацевт може “побачити” рецепт, виданий лікарем, в централізованій системі. Оплата препарату також відбувається за допомогою карти в межах страхового лікарського забезпечення.

Хорватія почала запроваджувати проект eHealth у 2002 р. і за 10 років на його реалізацію витратила приблизно 15 млн. євро.

Інший підхід був у *Новій Зеландії*. У 2011 р. уряд країни почав створювати зрозумілу й доступну для населення систему телемедицини, запустивши перший пілотний проект. На теперішній час там існує консультаційні лінії, на які за рік поступає приблизно 2 млн. дзвінків. Втім, ці служби не зв'язані між собою, у кожній з них існує власний колл-центр, окремий номер телефону і окрема система сортування викликів. Міністерством охорони здоров'я Нової Зеландії створюється 9 консультаційних ліній, робота яких буде організована за тематикою запитів населення: травми, стани депресії, отруєння тощо. Окрім того, новозеландці зможуть отримати консультації за допомогою онлайн-чата, електронною поштою або через мобільні повідомлення. Пріоритетом для нової телефонної служби буде підвищення якості життя і поради при отриманні травм.

Естонія, Мальта, Польща та Словенія вже мають достатньо розвинуті системи, що дозволяють одержувати та надсилати офіційні урядові форми за допомогою Інтернет [5]. В *Австрії* електронна медицина також базується на основних підходах к системі державного управління [6]. Всі дії проводяться через центральний обліковий реєстр. Центральний обліковий реєстр дає можливість використовувати ідентифікаційні коди та додатковий реєстр. Всі фізичні особи, які не зареєстровані в Австрії, або юридичні особи, які не внесені в реєстр організацій або в Центральний реєстр об'єднань, можуть бути зареєстровані в додатковому реєстрі.

У *Бельгії* [7] з 2013 року відбувається робота щодо забезпечення “технологіями добробуту” лікарень. Діятиме загальна база даних про пацієнтів, доступ до якої матимуть усі лікарі та заклади охорони здоров'я, що сприятиме тіснішій співпраці у цифруванні органів державної влади. Люди похилого віку в *Норвегії* [8], особливо жінки, є лідерами в Європі з використання мережі Інтернет. 54% норвезьких жінок віком понад 55 років використовують Інтернет кожного тижня порівняно з 19% у країнах ЄС. Інтернет-користувачі серед норвезьких чоловіків тієї ж вікової групи – до 61%, в той час як у ЄС – 31%. 95% у віковій групі від 16 до 24 р. користуються Інтернетом кожного тижня порівняно з 79% молодих громадян в ЄС. Саме тому у цій державі найбільш широкі можливості запровадження електронної медицини і широкий попит на такі послуги як інтерактивні консультації з питань доступності послуг в різних лікарнях та призначення лікування.

У *Південній Кореї* [9] он-лайн сервісний стіл представляє докладні процедури одержання послуг щодо охорони здоров'я. Міністерствами та іншими урядовими організаціями *Сінгапуру* [10-12] через урядовий портал надаються послуги щодо здоров'я.

Україна, на жаль, далеко позаду за передовими у цьому напрямку державами: *Кореєю, Нідерландами, Великобританією, США, Францією, Швецією, Норвегією, Фінляндією* та ін.

Таким чином, на наш погляд, сама модель державного управління електронною медициною включає в себе визначення ролі, місця і значення таких її

елементів, як: управління в медичному закладі; управління медичними та фармацевтичними підприємствами; облік і управління аптечними закладами; страхова медицина; сімейна медицина; управління медициною суб'єктами державного управління.

Розбудова вітчизняної моделі державного управління електронною медициною передбачає: побудову моделі адаптивної системи управління для державного управління медициною, її гармонізація з іншими системами; розробку правової моделі для державного управління електронною медициною; вироблення Концепції вітчизняного державного управління електронною медициною.

В основу теоретичної моделі державного управління електронною медициною покладено теорії державного і адаптивного управління, кібернетики щодо інформатизації виробничих процесів та теорії приєднання до єдиного світового інформаційного простору. Фактично мова йде про побудову взаємовідносин держави та суспільства через продукт діяльності інших людей (інформаційні технології). Враховуючи визначення категорії “суспільні відносини” [13], особливістю яких є потреба певних груп людей вступати, за необхідності, в актуальний взаємозв'язок через діяльність і її продукти, доцільно розглядати електронну медицину не у площині інформаційних відносин, а з позицій її ролі в державному управлінні, як системи електронних суспільних відносин та побудови нового формату взаємовідносин держави та суспільства. У цьому і є сенс подальших наукових розвідок.

Список використаної літератури

1. Лобас В.М. Електронні засоби державного управління охороною здоров'я: [навч. пос.] / В.М. Лобас, А.В. Владзимирський, В.В. Мозговой. – Донецьк: Вид-во “Ноулідж”, 2012. – 222 с.
2. Лазоришинець В. В. Інформатизація охорони здоров'я та розвиток телемедичних технологій : [монографія] / В.В. Лазоришинець, Г.О. Слабкий, О.С. Коваленко та ін.; під ред.: З.М. Митник. – К., 2010. – 250 с.
3. Мінцер О. П. Інформатизація охорони здоров'я. Особливості аналізу інформації в реабілітаційному процесі / О. П. Мінцер, Л.Ю. Бабінцева, О.А. Панченко // Мед. інф-ка та інженерія. - 2013. - № 3. - С. 5-10.
4. Савельєв Д.А. Информационное право и электронное государство. Вводный курс: [учебн. пос.] / Д. А. Савельев. - СПб.: НИУ ИТМО, 2012. – 71 с.
5. Камінський А. Естонія / А. Камінський // Зарубіжний досвід впровадження електронного урядування / [за заг. ред. С.А. Чукут]. – К., 2008. – С. 25-40
6. Радченко П. Австрія / П. Радченко // Інституційні та організаційні засади впровадження електронного урядування: кращі зарубіжні практики / [за заг. ред. С.А. Чукут, О.В. Загвойської]. – К., 2011. – С. 5-19.
7. Соболева Т. Бельгія / Т. Соболева // Інституційні та організаційні засади впровадження електронного урядування: кращі зарубіжні практики / [за заг. ред. С.А. Чукут, О.В. Загвойської]. – К., 2011. С. 21-72.
8. Кузнєцов В. Норвегія / В. Кузнєцов // Кращі практики впровадження електронного урядування: зарубіжний досвід: [методичні матеріали до навчальної дисципліни: “Теоретико-методологічні, організаційні та інституційні основи електронного урядування”] / [за заг. ред. С.А. Чукут, О.В. Загвойської]. – К., 2010 – С. 72-90.
9. Зелений А. Південна Корея / А. Зелений // Кращі практики впровадження електронного урядування: зарубіжний досвід: [методичні матеріали до навчальної дисципліни: “Теоретико-методологічні, організаційні та інституційні основи електронного урядування”] / [за заг. ред. С.А. Чукут, О.В. Загвойської]. – К., 2010 – С. 91-110
10. Голік В. Сингапур / В. Голік // Кращі практики впровадження електронного урядування: зарубіжний досвід: [методичні матеріали до навчальної дисципліни:

“Теоретико-методологічні, організаційні та інституційні основи електронного урядування”] / [за заг. ред. С.А. Чукут, О.В. Загвойської]. – К., 2010 – С. 119-130.

11. Стаднік В. Сінгапур / В. Стаднік // Інституційні та організаційні засади впровадження електронного урядування: кращі зарубіжні практики // [за заг. ред. С.А. Чукут, О.В. Загвойської]. – К., 2011. С. 109-144.

12. Мажак Н. Сінгапур / Н. Мажак // Вітчизняний і зарубіжний досвід впровадження електронного урядування [“День електронного урядування – 2008”]; (Київ, 14 трав. 2008 р.) // Збірн. матер. наук.-практ. конф. / [за заг. ред. С.А. Чукут, О.В. Загвойської]. – К.: Майкрософт, 2008. – С. 113-143

13. Макаренко Е.М. Суспільні відносини / Е.М. Макаренко // Енциклопедія державного управління: у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; [наук.-ред. колегія: Ю. Ковбасюк (голова) та ін.]. – К.: НАДУ, 2011. / Т. 1: Теорія державного управління / [наук.-ред. колегія: В.М. Князев (співголова), І. Розпутенко (співголова) та ін.]. – 2011. – С. 628-629.

Д. В. Сидоров

аспірант

Класичний приватний університет

ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В УКРАЇНІ

Глобалізаційні процеси в світі та науково-технічний прогрес відкрили останнім часом нові можливості для розвитку економіки, зокрема, через розвиток електронної комерції. Важливою складовою зростання товарообігу у сфері ЗЕД у самий найближчий час стане загальносвітова тенденція розвитку електронної комерції, під якою розуміється будь-яка трансакція, вчинена через мережу Інтернет, що призводить до повної або часткової передачі прав власності на товар або послугу. Активний розвиток електронної комерції, що є новою сферою суспільних відносин, зумовлює необхідність визначення норм поведінки, тобто особливих правових норм, що регулюють і закріплюють права, обов'язки, гарантії та відповідальність учасників цих відносин.

Поширеним також є розуміння електронної комерції як укладення шляхом обміну електронними документами наступних угод (але не обмежуючись ними): купівля-продаж, поставка, угода про розподіл продукції, агентські відносини, факторинг, лізинг, проектування, консалтинг, інжиніринг, інвестиційні контракти, страхування, угоди про експлуатацію та концесії, банківські послуги, спільна діяльність та інші форми ділового співробітництва, транспортні послуги. Окремі автори відносять до сфери електронної комерції також й біржові угоди.

Для ефективної правової регламентації цієї сфери, насамперед необхідна розробка спільних норм, що стосуються електронної економічної діяльності (електронного документообігу та електронного підпису, визначення порядку здійснення та прийняття електронних повідомлень, встановлення часу та місця прийому і відправки повідомлень, ідентифікації відправника і адресата, забезпечення безпеки обміну електронними повідомленнями, впорядкування питань податкового, митного та валютного законодавства тощо).

Таким чином, електронна комерція охоплює три групи відносин:

- відносини, пов'язані із вчиненням правочинів через мережі електронного зв'язку у сфері господарювання;
- відносини, пов'язані із використанням та обміном електронними документами;

– відносини, пов'язані із використанням електронних підписів.

У вітчизняній практиці сформовано певні нормативні основи, що регламентують електронні комерційні відносини, що здійснюються за допомогою електронного обміну даними та іншими засобами комунікації та відносяться до сфери електронної комерції. Однак, правове регулювання електронної форми бізнесу носить фрагментарний характер. На сьогоднішній день, в Україні не існує спеціального закону, який би системно регулював відносини учасників ринку електронної комерції.

Відносини у сфері електронної комерції в Україні регулюються Законом України “Про платіжні системи і переказ грошей в Україні”, Постановою Вищого арбітражного суду України “Про деякі питання застосування електронної форми угод”, Законом України “Про електронні документи та електронний документообіг”, Законом України “Про електронний цифровий підпис”, Законом України “Про телекомунікації”, Указом Президента України “Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет і забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні”, Повісткою дня асоціації “Україна ЄС”. Першим міжнародним документом, що стосується питань використання зовнішньоекономічних договорів в електронній формі, можна вважати Конвенцію ООН про використання електронних повідомлень у міжнародних договорах, прийняту 23 листопада 2005 р. Приєднання України до даної Конвенції дозволить поступово адаптувати національну законодавчу базу в цій сфері до міжнародної практики.

Важливими аспектами, які має регламентувати нормативно-правова база в сфері державного регулювання електронної торгівлі є:

- формулювання основних понять: “електронна комерція”, “електронна форма надання інформації”, “електронна угода”, “електронний підпис” тощо
- проголошення основних принципів галузі: рівність учасників, свобода договору, гарантії судового захисту;
- визначення порядку укладення електронних договорів;
- встановлення основних умов електронних договорів;
- визначення порядку розрахунків;
- врегулювання питань, пов'язаних із захистом прав споживачів;
- розподіл відповідальності між учасниками електронної торгівлі.

Результати соціологічного опитування щодо розвитку електронної комерції в Україні свідчать про недостатню можливість використання вітчизняного законодавства для активного поширення електронної комерції (58,2% опитаних), водночас 25,1% опитаних зауважили про незадовільну ситуацію у цьому напрямі. Крім того, 79,5% респондентів зазначили, що чинне законодавство, яке регулює сферу електронної комерції, є недосконалим. Водночас переважна більшість опитаних (28,2%) використовують електронну комерцію як додаткове джерело заробітку, інші (24,4%) – як переважне джерело заробітку і лише 18,1% опитаних – лише як основне джерело заробітку. Понад третини опитаних вважає, що систематизація, аналіз та використання закордонного досвіду ведення електронної комерції в Україні здійснюється на низькому рівні (38,4%), а 29,6% респондентів зазначають, що це не проводиться взагалі.

Причинами низького рівня використання сфери електронної комерції в Україні респонденти назвали такі: неналежне матеріально-технічне забезпечення господарюючих суб'єктів (12,3%), необізнаність з можливостями та перевагами

цієї сфери (11,5%), невідповідність осіб, які працюють на підприємствах, в організаціях та установах (8,1%), неналежне ставлення держави до цього питання (19,0%), невідповідність вітчизняного законодавства світовим стандартам (42,9%). Опитані вважають, що для підвищення ефективності використання сфери електронної комерції необхідно внести зміни до чинного законодавства – 37,7%, покращити інвестиційний клімат – 25,0%, проводити роз'яснювальні компанії серед населення країни – 5,5%, підвищити рівень життя – 31,8% [1, с. 29].

Таким чином, в Україні законодавча база, що регулює електронну торгівлю, лише починає формуватися і потребує вдосконалення, що в свою чергу може сприяти отриманню переваг окремим суб'єктам: підприємцям – для вигідного здійснення операцій, споживачам – для захисту їх законних прав, що порушуються, державі – для забезпечення покладених на неї обов'язків щодо захисту прав та інтересів тих чи інших, а також для забезпечення норм, що стосуються оподаткування.

Список використаної літератури

1. Беззуб І. Електронна комерція в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку / І. Беззуб // Економічна діяльність: нові орієнтири і ризики. – 2014 – №7. – С. 28 – 35.
2. Воробйова О. Нормативно-правове забезпечення електронної комерції: міжнародний досвід / О. Воробйова // Ефективність державного управління: зб. наук. праць. – 2012. – Вип. 30. – С. 269 – 275.
3. Міжнародний досвід правового регулювання електронної комерції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/vnz/reports/law/10609/>.
4. Чучковська А.В. Правове регулювання електронної комерції в Україні / А.В. Чучковська. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.

А. А. Ситніков

аспірант

Класичний приватний університет

СУЧАСНИЙ СТАН І ШЛЯХИ ПРИСКОРЕННЯ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУ В УКРАЇНІ

Із започаткування ідеї електронного урядування в Україні минуло одинадцять років. Отже, виклад результатів дослідження мав би виглядати як своєрідний “звіт” про успіхи оновлених інститутів та онлайн-демократії, але... На відміну від країн, які давно усвідомили переваги єдиної електронної системи урядування й активно запроваджують її на практиці (Сінгапур, США, Великобританія, Швеція, Корея, а також вчорашні сусіди України по радянському минулому – Естонія, Литва, Грузія), Україна обмежується переважно оновленням офіційних веб-сайтів органів влади (тобто паперовий уряд поки що перемагає електронний), а більшість українців взагалі не чули про е-уряд.

Електронний уряд – це відносно нове поняття, яке увійшло в науковий дискурс наприкінці 90-х рр. ХХ ст. Незважаючи на те, що більшість визначень були запропоновані найвпливовішими міжнародними організаціями, їх теоретичні й нормативні рамки залишаються дискусійними. Тому проаналізуємо найпоширеніші визначення “е-уряду”, взяті з різних джерел:

1. Е-уряд – система інтерактивної взаємодії держави і громадян за допомогою Інтернету, нова модель державного управління, яка перебудовує традиційні відносини громадян і владних структур.

2. Е-уряд – мережна інформаційно-комунікаційна інфраструктура, яка підтримує процес виконання державними органами виконавчої влади своїх функцій у суспільстві.

3. Е-уряд – це уряд, у якому вся сукупність як внутрішніх, так і зовнішніх зв'язків і процесів підтримується й забезпечується відповідними інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ). Необхідною умовою переходу до електронного уряду є широка інформатизація всіх процесів у звичайній діяльності міністерств, відомств, місцевих органів виконавчої влади, причому як внутрішніх, так і зовнішніх.

4. Е-уряд – це модель державного управління, заснована на використанні сучасних інформаційних та комунікаційних технологій для підвищення ефективності та прозорості влади, а також встановлення суспільного контролю над нею.

5. Е-уряд – це система збору, введення, пошуку, обробки, збереження та надання на вимогу користувача згідно з визначеними критеріями інформаційних ресурсів, покликана забезпечити надання органам влади послуг фізичним та юридичним особам, а також їх інформування про діяльність органів влади.

6. Е-уряд – це спосіб організації державної влади за допомогою систем локальних інформаційних мереж і сегментів глобальної інформаційної мережі, що забезпечує функціонування органів влади в режимі реального часу та робить максимально простим і доступним щоденне спілкування з ними громадян, юридичних осіб, неурядових організацій.

З аналізу приведених визначень випливає: по-перше, під терміном “е-уряд” слід розуміти не просто єдину систему надання державою та її органами послуг (у тому числі й відповідної інформації) бізнесу та громадянам на основі їх активної взаємодії за допомогою сучасних ІКТ (передача ключових адміністративних послуг в Інтернет), а передусім – модернізацію самого процесу державного управління відповідно до нових умов інституціонального розвитку (з обов'язковим зміненням базисних інститутів держави, влади і управління та розвитком громадянського суспільства).

По-друге, електронне урядування як форма організації державного управління сприяє підвищенню ефективності, відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Йдеться про формування держави нового типу, орієнтованої на задоволення потреб громадян, однією з провідних складових якої стає єдина інфраструктура міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування між собою, з громадянами і суб'єктами господарювання.

Проте, готових рецептів щодо модернізації базисних інститутів на основі формування ефективного е-уряду не існує. Рішення, які з успіхом впроваджувались у деяких країнах, в інших закінчувались поразкою. На цьому фоні українські проблеми не виглядають унікальними. Тому подальша аргументація щодо реалій і перспектив впровадження е-уряду потребує аналізу реалізації “Концепції розвитку електронного урядування в Україні” (2010 р.), яка розрахована на період 2011 – 2015 рр.:

На I-му етапі (2011 – 2012 рр.) передбачалося розробити:

– необхідну нормативно-правову та нормативно-технічну базу надання адміністративних послуг в електронній формі, а також єдиних стандартів, протоколів і регламентів взаємодії суб'єктів е-уряду, їх гармонізація з міжнародними стандартами;

– забезпечення функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади всіх рівнів на основі єдиних стандартів;

- створення єдиної загальнодержавної системи електронного документообігу;
- створення Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів і веб-сайтів органів державної влади та органів місцевого самоврядування на усіх рівнях;
- забезпечення надання органами державної влади та органами місцевого самоврядування послуг споживачам в електронній формі з використанням Інтернету;
- створення Єдиного веб-порталу адміністративних послуг тощо.

На II-му етапі (2013 – 2014 рр.) передбачалося зробити:

- організацію надання послуг в електронній формі в усіх сферах суспільного життя;
- проведення повномасштабного реінжинірингу адміністративних процесів в органах державної влади та органах місцевого самоврядування;
- створення сприятливих умов для залучення громадських організацій до управління державними справами;
- освоєння технологій інтерактивної взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадянами і суб'єктами господарювання;
- впровадження в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування типових організаційно-технологічних рішень у сфері е-уряду;
- забезпечення передачі електронних документів у державні установи, їх довгострокове зберігання, підтримка в актуалізованому стані та надання доступу до них.

На III-му етапі (2014 – 2015 рр.) передбачається створити:

- об'єднані веб-портали органів виконавчої влади, призначені для проведення відповідних трансакцій;
- єдину інформаційно-телекомунікаційну інфраструктуру органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- єдиний веб-портал е-уряду як єдине місце доступу до всіх видів електронних послуг для громадян і суб'єктів господарювання з урахуванням потреб громадян;
- Національний депозитарій електронних інформаційних ресурсів.

На сьогодні Україна знаходиться тільки на початку другого етапу створення е-уряду, хоча не всі заходи першого виконані в повному обсязі.

Надання послуг державним сектором відбувається в Україні повільно від традиційної моделі передачі державних послуг до системи е-уряду. На практиці це зводиться лише до “наявності веб-сайту, який, у першу чергу, виконує інформаційну функцію”, тоді як потрібна інформатизація всіх управлінських процесів в органах державної влади всіх рівнів. Або замість очікуваного скорочення трансакційних витрат внаслідок впровадження електронного документообігу та спрощення процедур – зростання необґрунтованих платежів з громадян (історія навколо обов'язкової купівлі електронних ключів охочим подавати звітність в податкову он-лайн).

Е-уряд зможе перетворитися у процес інноваційної самоорганізації суспільства для прийняття колективних рішень тільки у разі виконання низки вимог: 1) якщо управлінські дії стануть менш жорсткими, структурованими й нормативно обмеженими; управління буде ґрунтуватись радше на горизонтальних, аніж вертикальних, зв'язках; 2) якщо процес управління, за допомогою якого установи, організації, компанії координують діяльність і взаємодіють одна з одною та

окремими громадянами, буде здійснюватись з використанням прозорих механізмів контролю, а уряд насамперед буде виступати як постачальник певних послуг і один із інститутів регулювання; 3) якщо процес управління буде відрізнятися і від простого адміністрування (коли джерелом політичних рішень виступає політична верхівка ієрархічної градації державної влади й управління), і від ринкової моделі державного управління з її акцентом на торговій угоді (у якій кожен учасник намагається максимізувати свій особливий інтерес).

Ідеться про впровадження нової інноваційної моделі державного управління: на зміну традиційному управлінню, заснованому на контролі та виконанні команд, прийде нове – на договорі та згоді. Якщо в моделі традиційного управління більша увага приділялась праву й регламентам, у сучасній – непримусовим нормам, колективним рекомендаціям, моральним угодам.

В Україні з поняттям “е-уряду” насамперед асоціюється поняття “влади”. Тоді як у країнах із розвиненим громадянським суспільством – на першому плані посилення контролю громадян над владою (для чого, наприклад, вводяться публічні оціночні показники діяльності уряду). Прикро, але подібних програм в Україні поки що немає. Якщо традиційна влада здійснюється урядами, бюрократією й парламентами, то нове управління має застосовувати форми, притаманні громадянському суспільству (комісії, форуми, великі демократично організовані групи). На відміну від традиційного управління, за якого інформація більш централізована й засекречена, зміст інноваційної моделі системи е-уряду має полягати в тому, щоб інформація про органи влади була доступна всім громадянам. І це, у свою чергу, сприятиме зростанню суспільної довіри, без якої неможлива ефективна діяльність держави.

Головними перешкодами на шляху впровадження е-уряду в Україні поки що залишаються: проблема цифрової нерівності, висока ціна і складність реалізації індивідуальних трансакційних послуг і регламентів, відсутність (або недосконалість) юридичної бази, брак висококласних фахівців у державних установах і недостатній рівень заробітної плати, а також недофінансування програми реалізації державної Концепції розвитку е-уряду.

Для ефективного впровадження е-уряду в Україні необхідно змінити філософію уряду і бюрократичні процедури на всіх рівнях державного управління. В умовах дефіциту бюджету країни вкрай важливо добитися, аби передбачені гроші було справді виділено і вони були належно використані. Доти, поки перераховані заходи не будуть застосовані на практиці, інноваційна модель впровадження е-уряду буде залишатися оманним, “косметичним” утворенням.

Ю. М. Тесля

доктор технічних наук, професор

Т. В. Латишева

аспірант

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МАТРИЧНИЙ ПІДХІД ДО ДЕКОМПОЗИЦІЇ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯМИ В БУДІВЕЛЬНИХ КОМПАНІЯХ

Будівельна сфера України - це одна з галузей економіки, яка за період реформ зазнає найбільших змін. Специфіка будівництва проявляється в складності проектів та їх довготривалості, невизначеності робіт на ранніх стадіях проекту, ресурсномісткістю, залежністю від зовнішнього середовища, та ін.

Розвиток у країні ринкових відносин поставило перед менеджментом будівельних підприємств ряд абсолютно нових, нетрадиційних проблем управління, пов'язаних з організацією та підвищенням ефективності виробництва в динамічних, слабо передбачуваних умовах функціонування. Як відзначають фахівці, це призводить до втрати керованості. Зовні ця проблема проявляється у зниженні дієвості управлінських рішень, а саме в тому, що фактичні результати, досягнуті внаслідок прийняття управлінських рішень, не відповідають очікуванам - порушуються плановані терміни введення об'єктів в експлуатацію, перевитрачаються ресурси тощо.

Рішення цієї проблеми практично неможливе без оцінки і якісного аналізу стану зовнішнього і внутрішнього середовища будівельних підприємств, що вимагає регулярного надходження та переробки великих обсягів інформації. Аналізуючи проблеми управління будівельних організацій можна прийти до висновку, що втрата керованості усувається за рахунок кращої інформованості всіх ланок систем управління та залучення до управління професіоналів у всіх видах управлінської діяльності. По суті вирішення проблеми втрати керованості слід, на наш погляд, шукати в площині вдосконалення системи управління. А це вимагає впровадження у будівництво інформаційних технологій та систем управління проектами та організаціями. Саме інтеграція в єдину систему процесів управління проектами та організаціями є основою створення матричних інформаційних технологій управління будівництвом [1].

Такі технології дозволяють створювати системи управління будівельними проектами, які органічними складовими системи управління будівельними організаціями. Прикладом такої технології є матрична інформаційна технологія реалізована на базі програмно-інформаційної системи управління типовими будівельними проектами та організаціями **Nadproject**, яка є засобом інтеграції функціональних середовищ програм MS Project та "1С: Підприємство" на основі єдиної інформаційної бази [2]. В основі матричної інформаційної технології лежить декомпозиція процесів управління на функціональні та проектні компоненти з виділенням бізнес-процесів, що знаходяться на перетині цих компонентів. Такий підхід дозволяє управляти операційною діяльністю через проекти, і управляти проектами через операційні процеси в системі управління будівельною компанією. В цьому випадку система управління будівельною компанією та її проектами ділиться на підсистеми й який дозволяє замінити вирішення однієї великої задачі вирішенням серії менших задач (підзадач), котра з яких вирішується самостійно. Такий метод управління (декомпозиція) практично застосовується для деталізації бізнес-процесів, які визначаються цілями й завданнями діяльності компанії.

Під процесом (бізнес-процесом) розуміється структурована послідовність дій з виконання певного виду діяльності на всіх етапах життєвого циклу предмета діяльності - від створення концептуальної ідеї через проектування до реалізації і результату (здача в експлуатацію об'єкта, постачання продукції, надання послуг, закінчення певної фази діяльності), тобто певний системно-замкнений процес.

Доцільно буде представити структуру матричної інформаційної технології управління організацією та типовими будівельними проектами у вигляді звичайної ієрархічної моделі, яка отримана за допомогою засобів аналізу і моделювання процесів, так, як показано на рисунку.

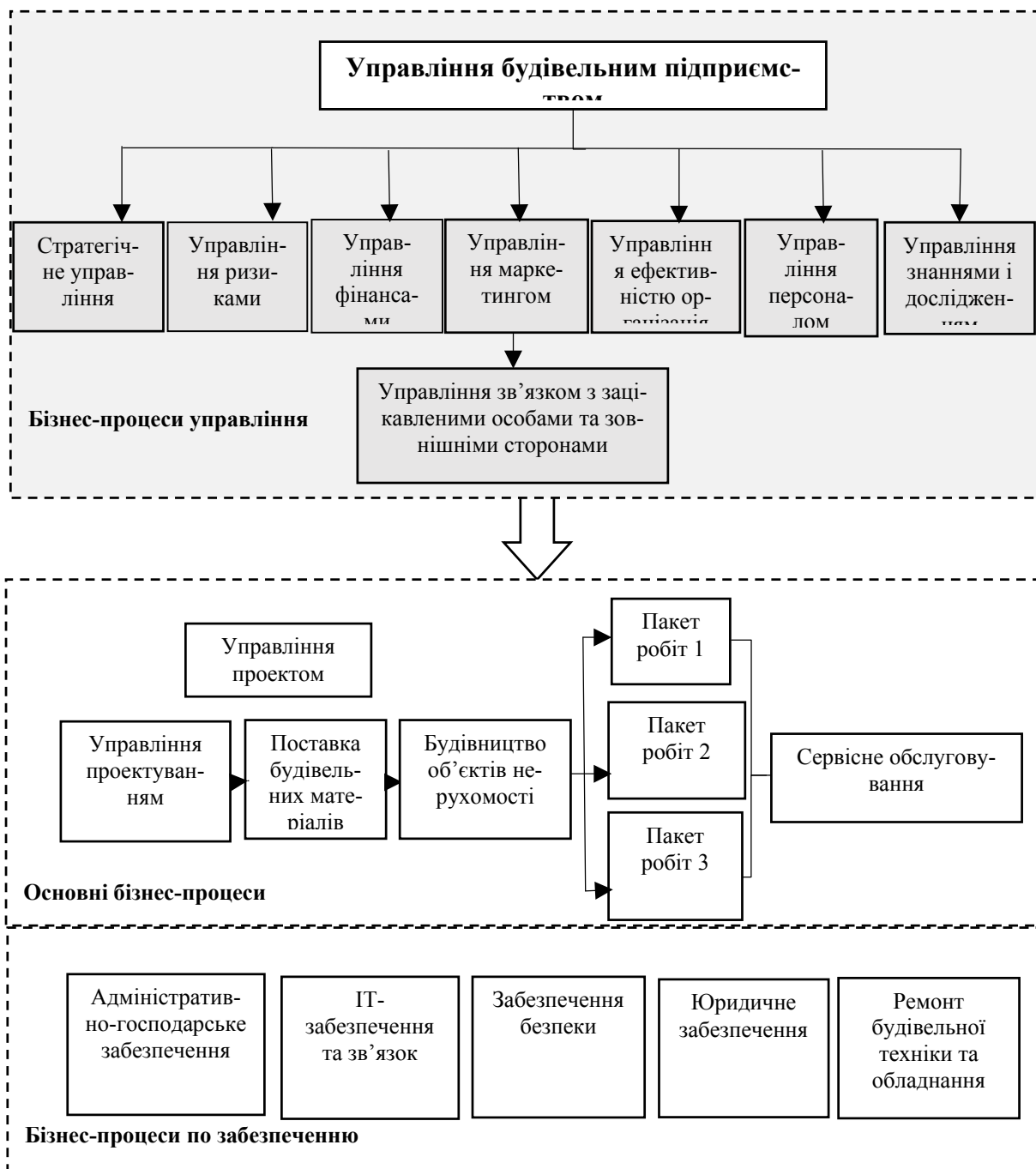

Рис. Схема бізнес-процесів матричній інформаційній технології

Декомпозиція процесів управління дає основне уявлення про їх функціональне наповнення. Щоб забезпечити подальше розуміння того, як протікають ці процеси, можна вибудувати їх потоки, що дозволить визначити, яким чином за допомогою декількох або всіх процесів підтримується деякий більший, “наскрізний” процес в масштабах організації. Потоки процесів дозволяють вивчити деякий конкретний сценарій, за допомогою якого ці процеси забезпечують реалізацію мети бізнес-діяльності будівельної компанії. Причому потоки виділяються як в функціональному, так і проектному напрямках діяльності будівельної компанії.

Робота представляє собою дослідження актуальної для сучасних українських умов, мало вивченої проблеми, яка пов’язана з управлінням типовими будівельними проектами по створенню об’єктів нерухомості. В результаті проведення

дослідження розроблена єдина матрична модель реалізації бізнес-процесів управління будівельними організаціями та будівельними проектами, яка дозволяє створювати ефективні системи управління в будівельних компаніях. В такій моделі управлінські функції на всіх стадіях життєвого циклу являють собою дії на єдиному управлінському конвеєрі компанії, що дозволяє їх стандартизувати та підвищити рівень професійності всіх тих, хто залучений як до управління будівельними проектами, так і тих, хто зайнятий на управлінні операційною діяльністю.

Результати роботи авторів використані в ряді будівельних компаній і рекомендуються до впровадження у всіх будівельних організаціях України.

Список використаної літератури

1. Тесля Ю.Н. Методы проектирования матричных информационных технологий управления проектами / Ю.Н. Тесля // Радиоэлектроника і інформатика, 1999. - №2. - С.111 - 115.

2. Тесля Ю.Н. Матричная информационная технология Nadproject управления проектами строительных компаний /Ю.Н. Тесля, Т.В. Латишева //Сборник научных работ “Управление развитием сложных систем” – Киев, – 2015 – №22 – С. 84-88.

О. В. Толмачов

аспірант

Класичний приватний університет

ПРОБЛЕМИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ РАЙОННОГО РІВНЯ

Для органів державного управління та місцевого самоврядування інформація є основою, на якій базується прийняття управлінських рішень. Стрімкий розвиток інформаційних мереж обумовлює необхідність належного рівня інформаційної безпеки. Закон України “Про інформацію” визначає парадигму захисту інформації як сукупність правових, адміністративних, організаційних, технічних та інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї [1].

Також, у статті 3 Закону України “Про інформацію” до основних напрямів державної інформаційної політики віднесено забезпечення інформаційної безпеки України. У програмі діяльності Кабінету Міністрів України є окремий підрозділ “Проведення військової реформи, зміцнення обороноздатності держави” до якого входить розробка та реалізація концепції інформаційної безпеки України, крім того зазначається загрозою незалежності країни російська інформаційна агресія.

При цьому ситуація щодо безпеки в інформаційній сфері в органах місцевого самоврядування є досить неоднозначною, достатній рівень інформаційної безпеки можна констатувати на рівні виконавчих апаратів обласних рад та виконкомів міст. Переходячи на рівень районів, а також селищних та сільських рад, суттєво знижується кваліфікація як фахівців відповідальних за цю сферу діяльності, так і рівень заходів покликаних протидіяти інформаційним загрозам.

Відповідно до правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 29 березня 2006 р. № 373 захисту підлягає службова інформація, а також відкрита інформація. Під час обробки, інформація в системі повинна зберігати цілісність, що забезпечується шляхом захисту від несанкціонованих дій, які можуть призвести до її випадкової або умисної модифікації чи знищення. Крім того, під час обробки службової й таємної інформації повинен забезпечуватися її захист від несанкціонованого та неконтрольованого ознайомлення, модифікації, знищення, копіювання, поширення.[2]

Ситуацію протидії інформаційним загрозам розглянемо на прикладі виконавчого апарату Приазовської районної ради Запорізької області. Провівши опитування серед працівників виконавчого апарату ми дійшли висновку, що сфера інформаційної безпеки не входить до обов'язків жодного з працівників. Відсутні аналогічні обов'язки й у працівників виконавчих комітетів 23 сільських та двох селищних рад Приазовського району.

У кращому випадку на комп'ютерах спеціалістів встановлено ліцензійний антивірусний захист. У сільських та селищних радах використовуються пробні версії антивірусного програмного забезпечення, тобто з обмеженим строком дії, або взагалі безкоштовне антивірусне програмне забезпечення, основним призначенням якого є лише базовий захист домашніх комп'ютерів від найбільш критичних загроз.

Погіршує загальну картину робота переважної більшості комп'ютерного парку ОМС на застарілій операційній системі Windows XP, підтримка якої припинена ще з 8 квітня 2014 р.

На офіційному сайті корпорації Майкрософт зауважується: "... подбайте про захист свого комп'ютера. Якщо ви продовжите використовувати Windows XP після закінчення підтримки цієї версії, ваш комп'ютер працюватиме як і раніше, але стане вразливішим до вірусів та інших небезпек. ..." [3].

Припускаючи що кожен працівник районної ради має окремий комп'ютер, а чисельність виконавчого апарату та керівництва ради складає дев'ять осіб приходимо до висновку що лише в цьому органі місцевого самоврядування налічується 9 потенційних об'єктів підвищеної небезпеки інформаційної мережі. За аналогією визначимо кількість ЕОМ у сільських та селищних радах припустивши наявність комп'ютерів у основної частини працівників, а саме: голови ради, секретаря ради, землевпорядника та хоча б одного фахівця отримаємо умовну кількість у чотири одиниці, тобто 25 (кількість місцевих рад) помноживши на 4 (мінімальна кількість електронних обчислювальних машин) отримаємо вже 100 комп'ютерів, які мають лише базовий рівень захисту для домашнього використання.

Негативний вплив має й фактор широкого використання нелегального програмного забезпечення в українських державних органах [4].

За таких умов не можна говорити про реалізацію завдань, цілей та напрямів розвитку інформаційного суспільства в Україні відповідно до Закону України "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки", а саме використання ІКТ для вдосконалення державного управління, відносин між державою і громадянами, становлення електронних форм взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування й фізичними та юридичними особами.

Сучасний стан національного інформаційного простору характеризується наявністю слабо взаємопов'язаних по горизонталі та вертикалі галузевих, регіональних і низових підсистем, що відображає відсутність його єдності. Безсистемний розвиток інформаційних ресурсів унеможлиблює їх становлення як визначального чинника соціально-економічного зростання [5].

Наразі, на первинному рівні органів місцевого самоврядування, відсутні як реальні механізми захисту не законному втручанню в роботу інформаційних систем, так і фахівці які здатні протидіяти такому втручанню.

Відсутність навіть базових знань та навичок комп'ютерної безпеки веде до того що працівники не використовують паролів для аутентифікації. Проведення навчань-семінарів з метою інформування про основи комп'ютерної безпеки могло б суттєво зменшити кількість подібних випадків.

На нашу думку, комплексне виправлення ситуації що склалася у сфері інформаційної безпеки на сільському, селищному та районному рівнях слід розпочинати призначенням відповідальних осіб не тільки за доступ до інформації, але й за захист цієї інформації та ґрунтовної підготовки або перепідготовки таких фахівців.

Список використаної літератури

1. Закон України “Про інформацію” // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – №48. – Ст. 650
2. Постанова Кабінету Міністрів від 29 березня 2006 р. №373 “Про затвердження Правил забезпечення захисту інформації в інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних системах”
3. Підтримку Windows XP завершено: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://windows.microsoft.com/uk-ua/windows/end-support-help>
4. У США Україну назвали “піратом номер один” // ТВІ. – 2013. – 23 травня [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tvi.ua/new/2013/05/02/u_ssha_ukrayinu_nazvaly_piratom_nomer_odyn
5. Добровольська А. Глобалізація інформаційного простору: адаптація України до загальносвітових тенденцій / А. Добровольська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2005/9-10/20050918.html>

П. Ю. Шаров

аспірант

Класичний приватний університет

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Важливим чинником у процесі побудови суспільства та економіки держави на інноваційних засадах стає інформатизація її суспільства, що є важливою передумовою для швидкого поширення нових знань та впровадження передового досвіду.

У 2014 р. Україна за рівнем розвитку ІКТ (показник, що дає змогу оцінити розвиненість інфраструктури та рівень доступу населення до ІКТ, інтенсивність користування та навички населення щодо користування ІКТ) посіла 73 місце зі 166 держав світу. Значення показника для України становило у зазначений період 5,15 балів (із 10 можливих), що є трохи нижчим за середній показник по країнах СНД (5,33). Серед цієї групи держав у 2014 р. лідером була Білорусь, де рівень індексу ІКТ становив 6,89 балів (38 місце у загальному рейтингу країн) [2].

За даними Євростату станом на 2012 р. близько 30% дорослого населення ЄС (віком від 25 до 65 років) мали низький рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями (ІКТ) або взагалі не мають такої компетентності. Крім того, близько 50% дорослого населення ЄС вважають, що володіння ІКТ не є обов’язковою вимогою сучасного ринку праці [4]. У цілому країни ЄС можна розподілити відповідно до цього критерію за такими групами:

– країни, в яких менше 20% дорослого населення мають низький рівень володіння або не володіють ІКТ – Австрія, Данія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Фінляндія, Швеція;

– країни, в яких частка дорослого населення, яке має низький рівень володіння або не володіє ІКТ становить від 20 до 35% – Бельгія, Великобританія, Естонія, Ірландія, Іспанія, Латвія, Словаччина, Словенія, Угорщина, Франція, Чехія;

– країни, в яких частка дорослого населення, яке має низький рівень володіння або не володіє ІКТ становить понад 35% – Болгарія, Греція, Італія, Кіпр, Литва, Мальта, Польща, Португалія, Румунія, Хорватія.

За останні роки активного поширення в навчанні набули електронні освітні платформи. Так, за даними Українського Інституту інформаційних технологій

в освіті в близько 40 освітніх установ України використовують навчальну платформу Moodle [3].

Різні аспекти інформатизації освіти та впровадження новітніх ІКТ в сферу освіти України викладено в нормативно-правових документах, зокрема, Законах України “Про національну програму інформатизації”, “Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні”, Державній програмі “Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці”, “Комплексній програмі забезпечення загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів сучасними технічними засобами навчання з природничо-математичних і технологічних дисциплін” та ін. Однак, незважаючи на розвинену нормативно-правову базу в цій сфері, рівень виконання цих державних актів не завжди можна вважати належним [1].

Національною програмою інформатизації визначено основні напрями інформатизації: розроблення політики та організаційно-правового забезпечення інформатизації, формування національної інфраструктури інформатизації, інформатизація стратегічних напрямів розвитку державності, безпеки та оборони, інформатизація процесів соціально-економічного розвитку, інформатизація пріоритетних галузей економіки, інформатизація фінансової та грошової системи, державного фінансово-економічного контролю, інформатизація соціальної сфери, інформатизація в галузі екології та використання природних ресурсів, інформатизація науки, освіти і культури, міжнародне співробітництво.

З огляду на це, перспективними напрямами державної політики в сфері інформатизації українського суспільства має стати поширення доступу населення до ІКТ, впровадження новітніх інформаційних технологій в освіті, розвиток електронного врядування тощо.

Список використаної літератури

1. Іщенко А. Відкрита освіта: новітні технології у навчальному процесі та освітньому менеджменті як засіб інтенсифікації розвитку освітньо-наукової системи України: аналіт. записка [Електронний ресурс] / А. Іщенко / Національний Інститут стратегічних досліджень при Президентові України. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/721/>.
2. Україна посіла 73 місце в світі за рівнем розвитку ІКТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://basicgroup.ua/ukraina-posila-73-mistse-v-sviti-za-rivnem-rozvytku-ikt>.
3. Статистика використання e-learning платформ в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uiite.kpi.ua/ua/about-dl/regions.html>.
4. Lifelong learning statistics [Електронний ресурс] / Eurostat Statistics Explained. – June 2015. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Lifelong_learning_statistics.

Л. М. Шокотько

старший викладач

ВП ЗІЕІТ, м. Кривий Ріг

ЗАСТОСУВАННЯ КВАНТОВО-МЕХАНІЧНИХ МЕТОДІВ У КРИЗИС-МЕНЕДЖМЕНТІ

В умовах відкритого ринку та посилення глобалізаційних процесів стабільне функціонування національної економіки кожної країни все більше залежить від стійкості світової економічної системи. Тому якісний та кількісний аналіз передкризових станів у відкритих економічних системах належить до однієї із найбільш актуальних задач сучасної теоретичної та прикладної науки, від успішності розв’язання якої залежить ефективність та адекватність розробки відповідних антикризових заходів, спрямованих на мінімізацію наслідків можливих фінансово-економічних криз.

У рамках сучасних наукових парадигм стає очевидним, що дослідження складних соціально-економічних систем може бути здійснено тільки на основі мультидисциплінарних підходів адекватного опису складності [1].

Останніми роками було здійснено кілька підходів для ідентифікації механізмів, що лежать в основі розвитку та функціонування складних систем. Особливо корисні результати було отримано при їх дослідженні методами теорії випадкових матриць (ТВМ), моно- та мультифрактального аналізу, теорії хаосу з реконструкцією траєкторії системи у фазовому просторі та визначення її параметрів, таких як кореляційна розмірність, спектр показників Ляпунова, рекурентні карти.

Нові можливості теоретичного осмислення реальних економічних процесів, що мають загальнозначимий характер для типологічно однорідних умов (економічних систем у поєднанні з етапами та можливостями їх розвитку) дає квантова теорія. При цьому квантова теорія пропонує абсолютно нові концепції та алгоритми для аналізу часових рядів, які можуть привести до глибшого і повнішого розуміння відбиваних ними фінансових процесів.

Теорія випадкових матриць запропонована для пояснення статистики рівнів енергії складних квантових систем і активно використовується в економіці та фінансах для інтерпретації колективних властивостей останніх [2]. Головна ідея методу ТВМ полягає у порівнянні відомих статистичних властивостей матриць з незалежними випадковими елементами – випадкових матриць із властивостями матриць, що характеризують властивості (структуру, динаміку, взаємодію) реального об'єкту чи системи. Відхилення від універсальних властивостей ТВМ відображають системну специфіку, невідповідні властивості досліджуваної системи, забезпечуючи ключові підходи до розуміння базової взаємодії її складових.

Для системи N із часових послідовностей $S_i(t)$, $i = 1, \dots, N$ знаходяться нормалізовані прибутковості $G_i(t) = \ln S_i(t + \Delta t) - \ln S_i(t)$ та матриця взаємних кореляцій і випадкова матриця кореляцій, властивості якої відомі. Для обох матриць розраховуються спектри власних значень $\lambda_1 < \lambda_2 < \dots < \lambda_N$ та відповідних векторів u^k для фрагментів часових рядів (вікон), які є рухомими, дозволяючи аналізувати зміни у часі параметрів системи. Власним векторам ставиться у відповідність відношення участі і його обернене значення ОВУ (inverse participation ratio – IPR) $I^k = \sum_{l=1}^N [u_l^k]^4$, де u^k , $l = 1, \dots, N$ – компоненти власного вектора u^k .

В практичному дослідженні порівнювались характеристики розподілів власних значень $P(\lambda)$ для випадкової матриці (shuffled) і реальної та відповідні значення IPR для 119 компаній, що входять до індексного кошику індексу S&P 500 за період з 30.12.1983 по 31.08.2015рр. Відмінність у динаміці викликана особливостями невідповідних кореляцій між часовими рядами окремих активів. Щодо спектру власних значень, то очевидно, що важливу роль грає найбільше власне значення λ_{\max} , яке враховує реакцію всього ринку. Нерівномірність впливу власних значень матриці кореляцій визначається коефіцієнтом поглинання (absorption ratio – AR), який є кумулятивною мірою ризику: $AR_n = \sum_{k=1}^n \lambda_k / \sum_{k=1}^N \lambda_k$ і вказує, яку частину загальної варіації описують n із загальної кількості N власних значень.

Власні вектори помітно відрізняються для декількох найменших і найбільших власних значень. Справа в тому, що вектор з ідентичними компонентами

має $I^k = 1/N$, тоді як вектор з одним компонентом $u_1^k = 1$ і нульовими іншими має $i^k = 1$. Відношення участі при цьому вказує на кількість компаній, які приймають участь у формуванні власного значення. Якщо значення ОВУ $\propto 1$, то за аналогією з квантовим ефектом Андерсона стани вважаються локалізованими і навпаки. Поведінка з часом спектральних характеристик матриці кореляції проявляє характерні зміни у передкризові періоди (рис. 1).

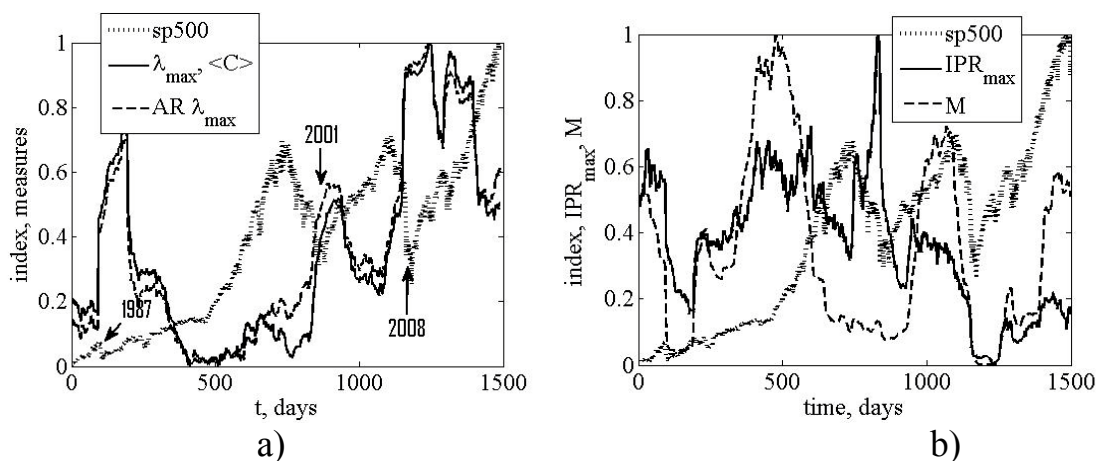

Рис. 1. (а) Динаміка максимального власного значення, середнього значення коефіцієнта кореляції $\langle C \rangle$ та коефіцієнта поглинання для матриці кореляцій; (б) обернене відношення участі для максимального власного значення IPR_{\max} і “економічна маса” індексу S&P 500. Стрілками відмічені відомі кризові явища

Наступний квантовий індикатор отримуємо, скориставшись відомим співвідношенням невизначеності Гейзенберга $\Delta x \Delta v \geq \hbar/2m$, де Δx і Δv – середньоквадратичні відхилення координати X і швидкості V частинки з масою m , \hbar – постійна Планка. Вважаючи часовий ряд моделлю траєкторії гіпотетичної “економічної частинки”, похідна від якої буде “швидкістю”, можна знайти їх середньоквадратичні відхилення та розрахувати “економічну масу” [3].

Видно, що величина M також є випереджальним індикатором-передвісником кризових явищ на корельованому фондовому ринку.

Отже, як і у випадку класичних індикаторів-передвісників кризових явищ [4], вказано на можливість побудови квантових аналогів. Обговорюються також загальні проблеми методології квантових методів у кризис-менеджменті.

Список використаної літератури

1. Bianconi G. Interdisciplinary and physics challenges of Network Theory. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://arXiv:1509.00345v1> [physics. soc-ph] 1 Sep 2015.
2. Plerou V. Random matrix approach to cross correlations in financial data / V. Plerou, P. Gopikrishnan, B. Rosenau, L. A.N. Amaral, T. Guhr, H.E. Stanley // Phys. Rev. E. - 2002. –V.65. – P.066126.
3. Сапцин В.М. Економічний аналог принципу невизначеності Гейзенберга / В.М. Сапцин, В.М. Соловійов, Л.М. Шокотько // Науковий вісник НГУ, тематичний. – Дніпропетровськ: 2011.– С. 76-80
4. Синергетичні та еконофізичні методи дослідження динамічних та структурних характеристик економічних систем: [Монографія] / В.Д. Дербенцев, О.А. Сердюк, В.М. Соловійов, О.Д. Шарапов – Черкаси: Брама-Україна, 2010. – 300 с.

Наукове видання

**Формування ефективних механізмів
державного управління та менеджменту
в умовах сучасної економіки: теорія і практика**

Матеріали

*III Міжнародної науково-практичної конференції
20 листопада 2015 р.*

Матеріали подані в авторській редакції
Технічний редактор: Ю. В. Волошина
Дизайнер обкладинки Я. В. Зоська

Підписано до друку 17.11.2015.

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк ризографний. Гарнітура Times.
Умовн.-друк. арк. 60,45. Обл.-вид. арк. 65,12. Тираж 300 пр. Зам. № 12-15к.

Видавець та виготовлювач
Класичний приватний університет
69002, м. Запоріжжя, вул. Жуковського, 70 б

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
Серія ДК № 3321 від 25.11.2008 р.